

หลักเศรษฐศาสตร์

Principles of Economics

มรุต กัดเจริญ

คณะวิทยาการจัดการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ISBN : 978-974-429-661-0

มรุต กัดเจริญ

ประวัติการศึกษา

- ปริญญาเอก : ปรัชญาดุสิตบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์) พ.ศ. 2565
คณะเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- ปริญญาโท : เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์) พ.ศ. 2556
คณะเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ปริญญาตรี : วิศวกรรมศาสตรบัณฑิต (วิศวกรรมระบบเครื่องมือวัด) พ.ศ. 2552
คณะวิศวกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
- เศรษฐศาสตรบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์การเงิน) พ.ศ. 2559
คณะเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง

หลักเศรษฐศาสตร์
Principles of Economics

มรุต กัดเจริญ

คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
2567

หลักเศรษฐศาสตร์

มรุต กลัดเจริญ

พิมพ์ครั้งที่ 1 : สิงหาคม 2567

จำนวน 100 เล่ม

ราคา 300 บาท

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

มรุต กลัดเจริญ

หลักเศรษฐศาสตร์-- พระนครศรีอยุธยา :

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, 2567.

297 หน้า.

1. หลักเศรษฐศาสตร์. I. ชื่อเรื่อง.

ISBN : 978-974-429-661-0

จัดทำโดย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

โรงพิมพ์ไพบูลย์พิพัฒน์

ตรงข้ามโรงเรียนอาชีพพระนครศรีอยุธยา

อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

โทร. 080-2425826, 081-9913518

คำนิยม

ตำราหรือหนังสือถือได้ว่าเป็นคู่มือที่สำคัญอย่างยิ่งในการเรียนรู้ของนักศึกษา หนังสือหลัก
เศรษฐศาสตร์ เล่มนี้ได้แต่ง/เรียบเรียงเนื้อหาในแต่ละหัวข้อได้ครบถ้วนสมบูรณ์ มีแบบฝึกหัดท้ายบท
ให้ผู้เรียนได้ฝึกฝน รวมทั้งบรรณานุกรมเพื่อให้นักศึกษาและผู้สนใจได้ไปค้นคว้าเพิ่มเติมได้

ในนามของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ขอแสดงความชื่นชม ยินดีกับ
อาจารย์ ดร.มรุต กลัดเจริญ ที่ใช้ความพากเพียร พยายาม วิริยะ อุตสาหะ แต่ง/เรียบเรียงหนังสือ
เล่มนี้ จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ทำให้นักศึกษาได้มีคู่มือการเรียนรู้ที่สำคัญของรายวิชาหลัก
เศรษฐศาสตร์ ซึ่งเป็นรายวิชาของหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัย
ราชภัฏพระนครศรีอยุธยา และเป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมที่สำคัญ สำหรับผู้ที่สนใจใฝ่หา
ความรู้ในเรื่องเศรษฐศาสตร์ จึงถือได้ว่าหนังสือเล่มนี้เป็นประโยชน์ ในวงการวิชาการอย่างยิ่งยวด

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชูลิทธิ์ ประดับเพชร)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

คำนำ

หนังสือหลักเศรษฐศาสตร์เล่มนี้ มีเนื้อหาประกอบด้วย ความรู้เบื้องต้นทางเศรษฐศาสตร์ อุปสงค์และอุปทาน ดุลยภาพตลาดและความยืดหยุ่น ทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภค ทฤษฎีการผลิต ตลาดแข่งขันสมบูรณ์และตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ รายได้ประชาชาติ การเงินการธนาคาร และนโยบายการเงิน การคลังรัฐบาลและนโยบายการคลัง การค้าและการเงินระหว่างประเทศ การพัฒนาเศรษฐกิจ

ข้าพเจ้าหวังว่าหนังสือหลักเศรษฐศาสตร์เล่มนี้ จะให้ความรู้ความเข้าใจสำหรับผู้ que ศึกษา นำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและสามารถใช้เป็นหนังสือประกอบการเรียนการสอนในรายวิชาหลักเศรษฐศาสตร์ สำหรับนักศึกษา อาจารย์ ตลอดจนบุคคลที่สนใจศึกษา

หากหนังสือเล่มนี้มีข้อบกพร่องหรือผิดพลาดประการใด ข้าพเจ้าขออภัยไว้แต่เพียงผู้เดียว และจะนำข้อผิดพลาด ข้อเสนอแนะไปดำเนินการปรับปรุงแก้ไขให้มีความถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ในอนาคตต่อไป

สุดท้ายนี้ผู้เขียนขอขอบคุณผู้เขียนผลงานทางวิชาการที่ข้าพเจ้าใช้ในการศึกษาค้นคว้าและอ้างอิงทุกท่าน และที่สำคัญขอขอบคุณ สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเงินการธนาคาร คณะวิทยาการจัดการ และมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ที่ได้สนับสนุนในการทำหนังสือเล่มนี้มาโดยตลอด

มรุต กลัดเจริญ

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเงินการธนาคาร

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

สารบัญ

	หน้า
คำนิยาม	ก
คำนำ	ค
สารบัญ	จ
สารบัญรูปภาพ	ญ
สารบัญตาราง	ฒ
บทที่ 1 ความรู้เบื้องต้นทางเศรษฐศาสตร์	1
1.1 ความหมายของเศรษฐศาสตร์	1
1.2 ประวัติของวิชาเศรษฐศาสตร์	3
1.3 ความสำคัญของวิชาเศรษฐศาสตร์	5
1.4 เศรษฐศาสตร์จุลภาคและเศรษฐศาสตร์มหภาค	5
1.5 วิธีการศึกษาเศรษฐศาสตร์	6
1.6 ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ	6
1.7 ระบบเศรษฐกิจ	7
1.8 การตัดสินใจเลือกทางเศรษฐศาสตร์	12
1.9 หน่วยเศรษฐกิจ	13
1.10 ความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐศาสตร์กับสาขาวิชาอื่น ๆ	15
1.11 ประโยชน์ของวิชาเศรษฐศาสตร์	17
1.12 สรุป	18
คำถามท้ายบท	20
บทที่ 2 อุปสงค์และอุปทาน	21
2.1 ความหมายของอุปสงค์	21
2.2 กฎของอุปสงค์	21
2.3 ประเภทของอุปสงค์	22
2.4 ตารางอุปสงค์และเส้นอุปสงค์	32
2.5 ปัจจัยที่กำหนดอุปสงค์	33
2.6 การเปลี่ยนแปลงของเส้นอุปสงค์	35
2.7 ความหมายของอุปทาน	38
2.8 กฎของอุปทาน	38

2.9 ตารางอุปทานและเส้นอุปทาน	38
2.10 ฟังก์ชันของอุปทาน	40
2.11 ปัจจัยที่กำหนดอุปทาน	41
2.12 การเปลี่ยนแปลงของเส้นอุปทาน	42
2.13 สรุป	43
คำถามท้ายบท	45
บทที่ 3 ดุลยภาพตลาดและความยืดหยุ่น	47
3.1 ความหมายของดุลยภาพ	47
3.2 การเปลี่ยนแปลงของดุลยภาพ	49
3.3 ความยืดหยุ่นของอุปสงค์	52
3.4 ปัจจัยที่กำหนดความยืดหยุ่นของอุปสงค์	64
3.5 ความยืดหยุ่นของอุปทาน	64
3.6 ปัจจัยที่กำหนดค่าความยืดหยุ่นของอุปทาน	70
3.7 การแทรกแซงของภาครัฐบาล	70
3.8 สรุป	73
คำถามท้ายบท	74
บทที่ 4 ทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภค	75
4.1 ทฤษฎีอรรถประโยชน์	75
4.2 กฎการลดน้อยถอยลงของอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่ม	77
4.3 ดุลยภาพของผู้บริโภค	79
4.4 ทฤษฎีเส้นความพอใจเท่ากัน	82
4.5 คุณสมบัติของเส้นความพอใจเท่ากัน	84
4.6 เส้นงบประมาณ	87
4.7 การเปลี่ยนแปลงของเส้นงบประมาณ	89
4.8 ดุลยภาพของผู้บริโภค	90
4.9 การเปลี่ยนแปลงดุลยภาพของผู้บริโภค	91
4.10 สรุป	97
คำถามท้ายบท	98
บทที่ 5 ทฤษฎีการผลิต	99
5.1 การผลิต	99
5.2 การผลิตระยะสั้น	101

	หน้า
5.3 การผลิตระยะยาว	103
5.4 เส้นผลผลิตเท่ากัน	105
5.5 เส้นต้นทุนเท่ากัน	106
5.6 การเปลี่ยนแปลงของเส้นต้นทุนเท่ากัน	108
5.7 การเปลี่ยนแปลงคุณภาพของการผลิต	111
5.8 ต้นทุนการผลิต	113
5.9 ต้นทุนการผลิตระยะสั้น	114
5.10 ต้นทุนการผลิตระยะยาว	118
5.11 รายรับจากการผลิต	120
5.12 สรุป	124
คำถามท้ายบท	127
บทที่ 6 ตลาดแข่งขันสมบูรณ์และตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์	129
6.1 ความหมายของตลาด	129
6.2 ตลาดแข่งขันสมบูรณ์	129
6.3 ตลาดผูกขาด	138
6.4 ตลาดกึ่งแข่งกึ่งผูกขาด	144
6.5 ตลาดผู้ขายน้อยราย	149
6.6 สรุป	155
คำถามท้ายบท	157
บทที่ 7 รายได้ประชาชาติ	159
7.1 ความเป็นมาของการจัดทำรายได้ประชาชาติ	159
7.2 การหมุนเวียนของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ	160
7.3 ความหมายของรายได้ประชาชาติ	164
7.4 ประเภทของรายได้ประชาชาติ	165
7.5 การคำนวณรายได้ประชาชาติ	168
7.6 รายได้ประชาชาติตามราคาตลาดและรายได้ประชาชาติที่แท้จริง	174
7.7 ความสำคัญและประโยชน์ของรายได้ประชาชาติ	175
7.8 ข้อพึงระวังในการใช้ผลิตภัณฑ์ประชาชาติเพื่อการวิเคราะห์ภาวะเศรษฐกิจ	177
7.9 ปัญหาและอุปสรรคในการคำนวณรายได้ประชาชาติ	178
7.10 สรุป	179
คำถามท้ายบท	181

บทที่ 8 การเงินการธนาคาร และนโยบายการเงิน	183
8.1 ความหมายของเงิน	183
8.2 ปริมาณเงิน	185
8.3 อุปสงค์ของเงิน	185
8.4 อัตราดอกเบี้ยที่เป็นตัวเงินและอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริง	186
8.5 ตลาดการเงิน	187
8.6 สถาบันการเงิน	188
8.7 ธนาคารพาณิชย์	191
8.8 กระบวนการสร้างและการทำลายเงินฝากของธนาคารพาณิชย์	192
8.9 ธนาคารกลาง	194
8.10 นโยบายการเงิน	197
8.11 แนวทางการใช้นโยบายการเงินแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ	200
8.12 การดำเนินนโยบายการเงินในประเทศไทย	201
8.13 สรุป	203
คำถามท้ายบท	207
บทที่ 9 การคลังรัฐบาลและนโยบายการคลัง	209
9.1 รัฐบาลกับการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ	209
9.2 รายรับของรัฐบาล	210
9.3 รายจ่ายของรัฐบาล	213
9.4 หนี้สาธารณะ	216
9.5 งบประมาณแผ่นดิน	222
9.6 นโยบายการคลัง	224
9.7 ประเภทของนโยบายการคลัง	225
9.8 สรุป	229
คำถามท้ายบท	233
บทที่ 10 การค้าและการเงินระหว่างประเทศ	235
10.1 การค้าระหว่างประเทศ	235
10.2 ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศ	238
10.3 นโยบายการค้าระหว่างประเทศ	241
10.4 ดุลการค้า	245
10.5 ดุลการชำระเงิน	249

	หน้า
10.6 อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ	253
10.7 การกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศของประเทศไทย	255
10.8 สรุป	258
คำถามท้ายบท	260
บทที่ 11 การพัฒนาเศรษฐกิจ	261
11.1 ความหมายของการพัฒนาเศรษฐกิจและความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ	261
11.2 ดัชนีชี้วัดระดับการพัฒนาเศรษฐกิจ	263
11.3 การจำแนกกลุ่มประเทศตามระดับการพัฒนาเศรษฐกิจ	264
11.4 ลักษณะสำคัญของประเทศกำลังพัฒนา	265
11.5 ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ	266
11.6 การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ	267
11.7 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย	268
11.8 วิกฤตเศรษฐกิจของไทยและการแก้ไขปัญหา	280
11.9 สรุป	288
คำถามท้ายบท	291
บรรณานุกรม	292
ดัชนี	295

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1.1 แสดงความสัมพันธ์ของหน่วยครัวและหน่วยผลิต	14
ภาพที่ 2.1 แสดงเส้นอุปสงค์ต่อราคา	24
ภาพที่ 2.2 แสดงเส้นอุปสงค์ต่อรายได้ในกรณีของสินค้าปกติ	26
ภาพที่ 2.3 แสดงเส้นอุปสงค์ต่อรายได้ได้ในกรณีของสินค้าด้อย	27
ภาพที่ 2.4 แสดงอุปสงค์ต่อราคาสินค้าชนิดอื่น กรณีของสินค้าที่ใช้ประกอบกัน	29
ภาพที่ 2.5 แสดงอุปสงค์ต่อราคาสินค้าชนิดอื่นในกรณีสินค้าที่ใช้ทดแทนกัน	31
ภาพที่ 2.6 (ก) แสดงอุปสงค์ของนายบ้านยาว	33
ภาพที่ 2.6 (ข) แสดงอุปสงค์ของนายหมอนทอง	33
ภาพที่ 2.6 (ค) แสดงอุปสงค์ของตลาด	33
ภาพที่ 2.7 แสดงการเปลี่ยนแปลงปริมาณซื้อ	35
ภาพที่ 2.8 แสดงการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์	36
ภาพที่ 2.9 (ก) แสดงอุปสงค์ของสินค้า ก	36
ภาพที่ 2.9 (ข) แสดงการเปลี่ยนแปลงอุปสงค์ของสินค้า ข	36
ภาพที่ 2.10 (ก) แสดงอุปสงค์ของสินค้า	37
ภาพที่ 2.10 (ข) แสดงการเปลี่ยนแปลงอุปสงค์ของสินค้า ข	37
ภาพที่ 2.11 (ก) แสดงอุปทานของนายบ้านยาว	39
ภาพที่ 2.11 (ข) แสดงอุปทานของนายหมอนทอง	39
ภาพที่ 2.11 (ค) แสดงอุปทานของตลาด	39
ภาพที่ 2.12 แสดงการเปลี่ยนแปลงปริมาณเสนอขายสินค้า	42
ภาพที่ 2.13 แสดงการเปลี่ยนแปลงของระดับอุปทาน	43
ภาพที่ 3.1 แสดงราคาดุลยภาพและปริมาณดุลยภาพ	48
ภาพที่ 3.2 แสดงจุดดุลยภาพของตลาด	49
ภาพที่ 3.3 แสดงการเปลี่ยนแปลงดุลยภาพของเส้นอุปสงค์	50
ภาพที่ 3.4 แสดงการเปลี่ยนแปลงดุลยภาพของเส้นอุปทาน	51
ภาพที่ 3.5 แสดงการเปลี่ยนแปลงดุลยภาพของทั้งเส้นอุปสงค์และอุปทาน	52
ภาพที่ 3.6 แสดงการคำนวณค่าความยืดหยุ่นแบบช่วงของอุปสงค์ต่อราคา	54
ภาพที่ 3.7 (ก) แสดงการคำนวณความยืดหยุ่นแบบจุดในกรณีที่ราคาเพิ่มขึ้น	55
ภาพที่ 3.7 (ข) แสดงการคำนวณความยืดหยุ่นแบบจุดในกรณีที่ราคาลดลง	55

ภาพที่ 3.8	เส้นอุปสงค์ที่มีความยืดหยุ่นเท่ากับศูนย์	57
ภาพที่ 3.9	เส้นอุปสงค์ที่มีความยืดหยุ่นน้อยกว่าหนึ่ง	57
ภาพที่ 3.10 (ก)	เส้นอุปสงค์ที่มีความยืดหยุ่นเท่ากับหนึ่ง กรณีเส้นตรง	58
ภาพที่ 3.10 (ข)	เส้นอุปสงค์ที่มีความยืดหยุ่นเท่ากับหนึ่ง กรณีเส้นโค้ง	58
ภาพที่ 3.11	เส้นอุปสงค์ที่มีความยืดหยุ่นมากกว่าหนึ่ง	59
ภาพที่ 3.12	เส้นอุปสงค์ที่มีความยืดหยุ่นมากที่สุด	59
ภาพที่ 3.13	แสดงค่าความยืดหยุ่นบนเส้นอุปสงค์	60
ภาพที่ 3.14	แสดงการคำนวณค่าความยืดหยุ่นแบบช่วง	66
ภาพที่ 3.15	เส้นอุปทานที่มีความยืดหยุ่นเท่ากับศูนย์	67
ภาพที่ 3.16	เส้นอุปทานที่มีความยืดหยุ่นน้อยกว่าหนึ่ง	68
ภาพที่ 3.17	เส้นอุปทานที่มีความยืดหยุ่นเท่ากับหนึ่ง	68
ภาพที่ 3.18	เส้นอุปทานที่มีความยืดหยุ่นมากกว่าหนึ่ง	69
ภาพที่ 3.19	เส้นอุปทานที่มีความยืดหยุ่นมากที่สุด	69
ภาพที่ 3.20	การกำหนดราคาขั้นต่ำ	71
ภาพที่ 3.21	การกำหนดราคาขั้นสูง	72
ภาพที่ 4.1	แสดงเส้นอรรถประโยชน์รวมและอรรถประโยชน์เพิ่ม	78
ภาพที่ 4.2	แสดงเส้นความพอใจเท่ากัน	83
ภาพที่ 4.3	แสดงเส้นความพอใจเท่ากันเป็นเส้นโค้ง	84
ภาพที่ 4.4	แสดงเส้นความพอใจเท่ากันเป็นเส้นตรง	85
ภาพที่ 4.5	แสดงเส้นความพอใจเท่ากันเป็นเส้นหักมุม	85
ภาพที่ 4.6	แสดงแผนเส้นความพอใจเท่ากัน	86
ภาพที่ 4.7	แสดงระดับความพอใจที่เท่ากัน	86
ภาพที่ 4.8	เส้นงบประมาณหรือเส้นราคา	88
ภาพที่ 4.9	แสดงเส้นงบประมาณในกรณีที่รายได้ของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลง	89
ภาพที่ 4.10	แสดงเส้นงบประมาณเมื่อราคาสินค้า A เปลี่ยนแปลง	89
ภาพที่ 4.11	แสดงเส้นงบประมาณเมื่อราคาสินค้า B เปลี่ยนแปลง	89
ภาพที่ 4.12	แสดงจุดดุลยภาพของผู้บริโภค	90
ภาพที่ 4.13	แสดงการเปลี่ยนแปลงดุลยภาพในกรณีที่รายได้เปลี่ยนแปลง	91
ภาพที่ 4.14	แสดงการเปลี่ยนแปลงดุลยภาพในกรณีที่รายได้เปลี่ยนแปลง โดยที่สินค้า Y เป็นสินค้าด้อยคุณภาพ	92

ภาพที่ 4.15 แสดงการเปลี่ยนแปลงดุลยภาพในกรณีที่รายได้เปลี่ยนแปลง โดยที่สินค้า X เป็นสินค้าด้อยคุณภาพ	92
ภาพที่ 4.16 แสดงการเปลี่ยนแปลงดุลยภาพในกรณีที่ราคาสินค้า Y เปลี่ยนแปลง	93
ภาพที่ 4.17 แสดงการเปลี่ยนแปลงดุลยภาพในกรณีที่ราคาสินค้า X เปลี่ยนแปลง	93
ภาพที่ 4.18 แสดงผลของรายได้และผลของการทดแทนในกรณีที่สินค้า X มีราคาลดลง	95
ภาพที่ 5.1 แสดงความสัมพันธ์ของเส้นผลผลิตรวม ผลผลิตเฉลี่ย และผลผลิตส่วนเพิ่ม	102
ภาพที่ 5.2 แสดงเส้นผลผลิตเท่ากัน	105
ภาพที่ 5.3 แสดงเส้นต้นทุนเท่ากัน	107
ภาพที่ 5.4 แสดงการเปลี่ยนแปลงเส้นต้นทุนเท่ากันในกรณีที่เงินทุนของผู้ผลิต มีการเปลี่ยนแปลง	108
ภาพที่ 5.6 แสดงการเปลี่ยนแปลงของเส้นต้นทุนเท่ากัน ในกรณีราคาปัจจัยการผลิต L เปลี่ยนแปลง	109
ภาพที่ 5.7 แสดงการเปลี่ยนแปลงของเส้นต้นทุนเท่ากัน ในกรณีราคาปัจจัยการผลิต K เปลี่ยนแปลง	109
ภาพที่ 5.8 แสดงการผสมปัจจัยการผลิตที่เสียต้นทุนต่ำที่สุด	110
ภาพที่ 5.9 แสดงดุลยภาพเปลี่ยนแปลงในกรณีเงินทุนของผู้ผลิตเปลี่ยนแปลง	111
ภาพที่ 5.10 แสดงดุลยภาพการเปลี่ยนแปลงในกรณีราคาปัจจัยการผลิต K เปลี่ยนแปลง	112
ภาพที่ 5.11 แสดงดุลยภาพการเปลี่ยนแปลงในกรณีราคาปัจจัยการผลิต L เปลี่ยนแปลง	112
ภาพที่ 5.12 แสดงความสัมพันธ์ของเส้นต้นทุนคงที่รวม ต้นทุนแปรผันรวม และต้นทุนรวม	116
ภาพที่ 5.13 แสดงความสัมพันธ์ของเส้นต้นทุนคงที่เฉลี่ย ต้นทุนแปรผันเฉลี่ย ต้นทุนรวมเฉลี่ยและต้นทุนส่วนเพิ่ม	117
ภาพที่ 5.14 แสดงเส้นต้นทุนเฉลี่ยในการผลิตระยะยาว	119
ภาพที่ 5.15 แสดงความสัมพันธ์ของเส้นรายรับรวม (TR)	121
ภาพที่ 5.16 แสดงความสัมพันธ์ของเส้น TR AR และ MR กรณีสินค้ามีการเปลี่ยนแปลง	122
ภาพที่ 6.1 เส้นอุปสงค์ของผู้ผลิตในตลาดแข่งขันสมบูรณ์	130
ภาพที่ 6.2 แสดงดุลยภาพในระยะสั้นของผู้ผลิตตลาดแข่งขันสมบูรณ์ กรณีที่ได้กำไรเกินปกติ	132
ภาพที่ 6.3 แสดงดุลยภาพในระยะสั้นของผู้ผลิตตลาดแข่งขันสมบูรณ์ กรณีที่ได้กำไรปกติ	133

ภาพที่ 6.4 แสดงดูลยภาพพระยะสั้นของผู้ผลิตตลาดแข่งขันสมบูรณ์ กรณีและผู้ผลิตขาดทุนและทำการผลิตต่อ	134
ภาพที่ 6.5 แสดงดูลยภาพพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ กรณีผู้ผลิตขาดทุนและหยุดการผลิต	135
ภาพที่ 6.6 แสดงเส้นอุปทานในระยะสั้นของผู้ผลิต	136
ภาพที่ 6.7 เส้นอุปทานในระยะสั้นของผู้ผลิต	137
ภาพที่ 6.8 ดูลยภาพพระยะยาวของผู้ผลิตในตลาดแข่งขันสมบูรณ์	138
ภาพที่ 6.9 แสดงเส้นอุปสงค์ เส้นรายรับเฉลี่ย และเส้นรายรับส่วนเพิ่มของตลาดผูกขาด	139
ภาพที่ 6.10 แสดงดูลยภาพพระยะสั้นของตลาดผูกขาดในกรณีผู้ผลิตได้กำไรเกินปกติ	140
ภาพที่ 6.11 แสดงดูลยภาพพระยะสั้นของตลาดผูกขาดในกรณีผู้ผลิตได้กำไรปกติ	141
ภาพที่ 6.12 แสดงดูลยภาพพระยะสั้นของตลาดผูกขาดในกรณีผู้ผลิตขาดทุนน้อยที่สุด	141
ภาพที่ 6.13 แสดงดูลยภาพพระยะสั้นของตลาดผูกขาดในกรณีผู้ผลิตหยุดการผลิต	142
ภาพที่ 6.14 แสดงดูลยภาพพระยะยาวของผู้ผลิตในตลาดผูกขาด	143
ภาพที่ 6.15 แสดงเส้นอุปสงค์ เส้นรายรับเฉลี่ย และรายรับส่วนเพิ่มของ ตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด	145
ภาพที่ 6.16 แสดงดูลยภาพพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด ในกรณีผู้ผลิตได้กำไรเกินปกติ	145
ภาพที่ 6.17 แสดงดูลยภาพพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด ในกรณีผู้ผลิตได้กำไรปกติ	146
ภาพที่ 6.18 แสดงดูลยภาพพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด ในกรณีผู้ผลิตขาดทุนน้อยที่สุด	147
ภาพที่ 6.19 แสดงดูลยภาพพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด ในกรณีผู้ผลิตหยุดการผลิต	148
ภาพที่ 6.20 แสดงดูลยภาพพระยะยาวของผู้ผลิตในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด	149
ภาพที่ 6.21 แสดงดูลยภาพพระยะยาวของผู้ผลิตในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด	150
ภาพที่ 6.22 แสดงเส้นอุปสงค์ เส้นรายรับเฉลี่ย และเส้นรายรับส่วนเพิ่มของตลาดผู้ขายน้อยราย	151
ภาพที่ 6.23 แสดงดูลยภาพพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดผู้ขายน้อยราย ในกรณีผู้ผลิตได้กำไรเกินปกติ	152
ภาพที่ 6.24 แสดงดูลยภาพพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดผู้ขายน้อยราย กรณีผู้ผลิตได้กำไรเกินปกติ	153

ภาพที่ 6.25 แสดงดุลยภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดผู้ขายน้อยราย กรณีผู้ผลิตขาดทุน	154
ภาพที่ 7.1 กระแสการหมุนเวียนของระบบเศรษฐกิจแบบปิดที่ไม่มีภาครัฐบาล	161
ภาพที่ 7.2 กระแสการหมุนเวียนของระบบเศรษฐกิจแบบปิดที่มีภาครัฐบาล	162
ภาพที่ 7.3 กระแสการหมุนเวียนของระบบเศรษฐกิจแบบเปิด	163

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณความต้องการซื้อกับราคาสินค้า	23
ตารางที่ 2.2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณความต้องการซื้อกับรายได้ สำหรับกรณีสินค้าปกติ	25
ตารางที่ 2.3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณเสนอซื้อกับรายได้ ในกรณีของสินค้าด้อย	27
ตารางที่ 2.4 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณความต้องการซื้อไฟฟ้าต่อราคา รถยนต์ไฟฟ้า	29
ตารางที่ 2.5 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณเสนอซื้อน้ำมันแก๊สโซฮอล์ 91 ต่อน้ำมันแก๊สโซฮอล์ E20	31
ตารางที่ 2.6 แสดงอุปสงค์แต่ละบุคคลและอุปสงค์ของตลาด	32
ตารางที่ 2.7 แสดงอุปทานแต่ละบุคคลและอุปทานของตลาด	39
ตารางที่ 3.1 แสดงราคาดุลยภาพและปริมาณดุลยภาพของสินค้า	47
ตารางที่ 3.2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความยืดหยุ่นของอุปสงค์กับรายรับของผู้ผลิต	60
ตารางที่ 4.1 แสดงอรรถประโยชน์รวมและอรรถประโยชน์เพิ่ม	77
ตารางที่ 4.2 แสดงอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่มของสินค้า A และสินค้า B กรณีมีรายได้ไม่จำกัด	79
ตารางที่ 4.3 แสดงอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่มของสินค้า A และสินค้า B กรณีรายได้จำกัด โดยสินค้าชนิดทั้งสองชนิดมีราคาเท่ากัน	80
ตารางที่ 4.4 แสดงอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่มของสินค้า A และสินค้า B กรณีรายได้จำกัด โดยสินค้าทั้งสองชนิดมีราคาแตกต่างกัน	81
ตารางที่ 4.5 แสดงอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่มของสินค้า A และสินค้า B เมื่อเปรียบเทียบกับราคา	82
ตารางที่ 4.6 แสดงส่วนประกอบของการบริโภคสินค้า A และสินค้า B	83
ตารางที่ 4.7 แสดงงบประมาณการซื้อสินค้า 2 ชนิด	87
ตารางที่ 5.1 แสดงผลผลิตรวม ผลผลิตเฉลี่ย และผลผลิตส่วนเพิ่ม	102
ตารางที่ 5.2 แสดงแบบแผนการใช้ปัจจัยการผลิต L และ K	105
ตารางที่ 5.3 แสดงส่วนผสมของปัจจัยการผลิต 2 ชนิดในกรณีที่ใช้ต้นทุนเท่ากัน	107
ตารางที่ 5.4 แสดงความสัมพันธ์ของต้นทุนประเภทต่าง ๆ ของการผลิตระยะสั้น	116

ตารางที่ 5.5	แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง TR AR และ MR ในกรณีราคาสินค้าคงที่	121
ตารางที่ 5.6	แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง TR AR และ MR กรณีสินค้ามีการเปลี่ยนแปลง	122
ตารางที่ 7.1	ความสัมพันธ์ของรายได้ประชาชาติประเภทต่าง ๆ	167
ตารางที่ 7.2	วิธีการคำนวณมูลค่าเพิ่มของสินค้า	169
ตารางที่ 7.3	ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติตามราคาตลาดประจำปี โดยคำนวณด้านผลผลิต	169
ตารางที่ 7.4	การคำนวณรายได้ประชาชาติทางด้านรายจ่ายตามราคาตลาด	172
ตารางที่ 7.5	ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติตามราคาตลาดประจำปี โดยการคำนวณด้านรายได้	174
ตารางที่ 8.1	แสดงการสร้างเงินฝากในระบบธนาคารพาณิชย์	194
ตารางที่ 8.2	แสดงอัตราดอกเบี้ยนโยบายของธนาคารแห่งประเทศไทย	203
ตารางที่ 9.1	แสดงผลการจัดเก็บรายได้รัฐบาลสุทธิ ปีงบประมาณ 2565 – 2566	213
ตารางที่ 9.2	แสดงงบประมาณรายจ่ายรัฐบาลประจำปีงบประมาณ 2565 – 2566	216
ตารางที่ 9.3	แสดงหนี้สาธารณะของประเทศในปี พ.ศ. 2565-2566	221
ตารางที่ 10.1	แสดงความได้เปรียบอย่างสมบูรณ์ในการผลิตสินค้าของ 2 ประเทศ	238
ตารางที่ 10.2	แสดงความได้เปรียบอย่างสมบูรณ์ในการผลิตสินค้า 2 ชนิด	239
ตารางที่ 10.3	แสดงมูลค่าส่งออกสินค้าและมูลค่านำเข้าสินค้าของประเทศไทย	246
ตารางที่ 10.4	แสดงสินค้าและมูลค่าสินค้าส่งออก 15 อันดับแรกของประเทศไทย	247
ตารางที่ 10.5	แสดงสินค้าและมูลค่าสินค้านำเข้า 15 อันดับแรกของประเทศไทย	248
ตารางที่ 10.6	แสดงดุลการชำระเงินของประเทศ	251
ตารางที่ 10.7	แสดงเงินทุนสำรองระหว่างประเทศเป็นสกุลเงินดอลลาร์สหรัฐ	251
ตารางที่ 10.8	แสดงเงินทุนสำรองระหว่างประเทศเป็นสกุลเงินบาท	252
ตารางที่ 10.9	แสดงอัตราแลกเปลี่ยนของประเทศไทยกับ ประเทศคู่ค้าสำคัญของประเทศไทย	257
ตารางที่ 11.1	แสดงตัวชี้วัดและค่าเป้าหมายของแต่ละเป้าหมายหลัก	278
ตารางที่ 10.2	แสดงหมุดหมายการพัฒนาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13	279

บทที่ 1

ความรู้เบื้องต้นทางเศรษฐศาสตร์

เศรษฐศาสตร์เป็นศาสตร์ในแขนงวิชาหนึ่งของสังคมศาสตร์ ซึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมและความต้องการของมนุษย์ในสังคม โดย อัดัม สมิท (Adam Smith) ได้รับเกียรติให้เป็นบิดาแห่งวิชาเศรษฐศาสตร์ เนื่องจากเป็นผู้เขียนหนังสือ “An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations” ในปี ค.ศ. 1776 ซึ่งถือว่าเป็นหนังสือเศรษฐศาสตร์เล่มแรกของโลก ในปัจจุบันวิชาเศรษฐศาสตร์ได้มีการนำไปประยุกต์ใช้ในหลากหลายศาสตร์ เนื่องด้วยเป็นศาสตร์แห่งการตัดสินใจสำหรับทางเลือกที่ให้ผลตอบแทนที่ดีที่สุดภายใต้งบประมาณหรือทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด

1.1 ความหมายของเศรษฐศาสตร์

ได้มีผู้นิยามความหมายของคำว่า “เศรษฐศาสตร์” ไว้ดังต่อไปนี้

ภัทรพร จันตะณี. (2560 : 1) กล่าวว่า เศรษฐศาสตร์เป็นการศึกษาทางเลือกต่าง ๆ ในการเลือกใช้ทรัพยากรที่จำกัดในการผลิตสินค้าหรือบริการเพื่อตอบสนองความต้องการให้เกิดประโยชน์สูงสุด

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. (2561 : 2) กล่าวว่า เศรษฐศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับการเลือกหนทางในการใช้ทรัพยากรการผลิตอันมีอยู่จำกัด สำหรับการผลิตสินค้าและบริการเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

พัชรภา สิม์ธนสาร. (2559 : 4) กล่าวว่า เศรษฐศาสตร์เป็นวิชาที่เลือกหาหนทางในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด แต่ใช้ประโยชน์ได้หลากหลายทางมาผลิตเป็นสินค้าและบริการเพื่อสนองความต้องการทั่ว ๆ ไปของมนุษย์ที่มีอยู่อย่างไม่จำกัด โดยมีจุดมุ่งหมายคือให้บุคคลในสังคมได้รับความพอใจสูงสุดหรือมีประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจสูงสุด

ปิยะศิริ เรื่องศรีมัน. (2558 : 8) กล่าวว่าเศรษฐศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับการเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดเพื่อผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ สนองความต้องการของมนุษย์ ซึ่งโดยทั่วไปมีความต้องการไม่จำกัด โดยให้เกิดประโยชน์หรือประสิทธิภาพสูงสุด

ซึ่งสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า เศรษฐศาสตร์ หมายถึง ศาสตร์ในการศึกษาหนทางการเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการที่มีอยู่อย่างไม่จำกัดของมนุษย์

จากการให้นิยามของคำว่าเศรษฐศาสตร์นั้น สามารถให้คำสำคัญที่เกี่ยวข้องในทางเศรษฐศาสตร์ ดังนี้ 1. ทางเลือก 2. ทรัพยากรการผลิต 3. การมีอยู่จำกัด 4. สินค้าและบริการ และ 5. ความต้องการไม่จำกัด (วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. 2561 : 2) ซึ่งสามารถอธิบายได้ตามนี้

1. ทางเลือก (Choice) เนื่องจากทรัพยากรต่าง ๆ นั้นมีอยู่อย่างจำกัด ไม่สามารถที่จะนำทรัพยากรที่มีอยู่ไปใช้ในการผลิตในทุกทางเลือกได้ แต่ด้วยความต้องการของมนุษย์นั้นมีความต้องการที่ไม่จำกัด ทำให้ต้องตัดสินใจในทางเลือกที่สามารถผลิตสินค้าหรือบริการต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับสังคม โดยการตัดสินใจเลือกในทางเลือกหนึ่งก็ต้องมีค่าเสียโอกาสที่จะไม่เลือกในทางเลือกอื่น

2. ทรัพยากรการผลิต (Productive Resources) เป็นปัจจัยในกระบวนการผลิตทางเศรษฐศาสตร์ ได้แก่ ที่ดิน แรงงาน ทุน และผู้ประกอบการ

2.1 ที่ดิน (Land) เป็นที่ดินหรือทรัพยากรทางธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ แร่ธาตุ สัตว์น้ำ ความอุดมสมบูรณ์ของดิน และสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่สามารถสร้างขึ้นได้ โดยได้ผลตอบแทนเป็น ค่าเช่า (Rent)

2.2 แรงงาน (Labor) เป็นทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource) ได้แก่ แรงกาย แรงใจ ความรู้ความสามารถสติปัญญาของมนุษย์ ที่ใช้ในการผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ โดยได้ผลตอบแทนเป็น ค่าจ้าง (Wages)

2.3 ทุน (Capital) เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อใช้ในกระบวนการผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ เช่น เครื่องจักร อุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ อาคาร โรงเรือน เป็นต้น โดยได้ผลตอบแทนเป็น ดอกเบี้ย (Interest)

2.4 ผู้ประกอบการ (Entrepreneur) เป็นผู้รวบรวมปัจจัยการผลิตทั้ง 3 ประเภท คือ ที่ดิน แรงงาน และทุน เพื่อทำการผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ โดยได้ผลตอบแทนเป็น กำไร (Profit)

3. การมีอยู่จำกัด (Scarcity) ทรัพยากรทุกอย่างในโลกนี้ล้วนมีอยู่อย่างจำกัด เช่น น้ำมันดิบ ทองคำ ที่ดิน ป่าไม้ แร่ธาตุ เป็นต้น ส่งผลให้ในการผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ นั้น สามารถผลิตได้ในปริมาณที่จำกัด เนื่องจากในทุก ๆ การผลิตจะใช้ทรัพยากรมาเป็นปัจจัยการผลิต ส่งผลให้ทรัพยากรการผลิตมีจำนวนที่ลดลง ซึ่งในอนาคตอาจจะประสบปัญหาการขาดแคลนปัจจัยการผลิตได้ ในปัจจุบันจึงมีการคิดค้นนวัตกรรมการผลิตในรูปแบบใหม่ เพื่อให้การผลิตมีประสิทธิภาพสูงสุด

4. สินค้าและบริการ (Goods and Services) เป็นสิ่งที่ได้จากการทำงานร่วมกันของปัจจัยการผลิตประเภทต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความความต้องการของผู้บริโภค โดยในทางเศรษฐศาสตร์สามารถแบ่งสินค้าออกเป็น 2 ประเภท คือ เศรษฐทรัพย์ และสินค้าไร้ราคา

4.1 เศรษฐทรัพย์ (Economic Goods) คือ สินค้าและบริการที่มีต้นทุนในการผลิต จึงทำให้เป็นสินค้าที่มีราคา โดยเศรษฐทรัพย์สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ สินค้าเอกชน (Private Goods) และสินค้าสาธารณะ (Public Goods) ซึ่งสินค้าเอกชนเป็นสินค้าที่สามารถกีดกันการบริโภคของผู้บริโภคแต่ละคนได้ (Excludable Principle) เช่น กระแสไฟฟ้า ทางด่วน เสื้อผ้า เป็นต้น เนื่องจากสินค้าข้างต้นนั้น ผู้บริโภคต้องทำการจ่ายเงินถึงจะได้ใช้ประโยชน์จากสินค้าได้ ส่วนสินค้าสาธารณะเป็นสินค้าที่ไม่สามารถกีดกันการบริโภคของผู้บริโภคแต่ละคนได้ (Non-excludable Principle) เช่น ถนน แสงสว่างในที่สาธารณะ การศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐบาล เป็นต้น

เนื่องจากสินค้าข้างต้นนั้น เป็นสินค้าที่ผู้บริโภคทุกคนสามารถใช้บริการได้ โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย และไม่สามารถถือกันไว้ได้ นอกจากนี้การบริโภคดังกล่าวยังไม่ส่งผลให้ผู้บริโภคคนอื่นนั้นมีการบริโภคที่ลดลง

4.2 สินค้าไร้ราคา (Free Goods) คือ สินค้าและบริการที่ไม่มีต้นทุนในการผลิต จึงทำให้เป็นสินค้าที่ไม่มีราคา ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นสิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้นมา เช่น อากาศ น้ำฝน แสงแดด น้ำทะเล ลม เป็นต้น

5. ความต้องการไม่จำกัด (Unlimited Wants) ความต้องการของมนุษย์ทุกคนจะมีอย่างไม่จำกัด ซึ่งในขั้นแรกนั้นมนุษย์จะต้องการปัจจัย 4 ประกอบด้วย อาหาร ยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม และที่อยู่อาศัยในการดำเนินชีวิต เมื่อมนุษย์มีปัจจัย 4 เพียงพร้อมแล้ว มนุษย์ก็จะมีความต้องการที่นอกเหนือจากปัจจัยพื้นฐานมากขึ้น เช่น ชื่อเสียง ฐานะทางสังคม สิ่งอำนวยความสะดวก เป็นต้น จะเห็นได้ว่ามนุษย์มีความต้องการตามที่ตั้งเป้าหมาย แต่เมื่อถึงตามเป้าหมายที่ตั้งไว้แล้ว มนุษย์ก็จะมีเป้าหมายใหม่ที่มากกว่าเป้าหมายเดิม จึงกล่าวได้ว่ามนุษย์มีความต้องการที่ไม่มีวันสิ้นสุด

1.2 ประวัติของวิชาเศรษฐศาสตร์

การศึกษาพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์มีมาตั้งแต่ในสมัยโบราณ ซึ่งสอดแทรกอยู่ในหนังสือปรัชญาของนักปราชญ์ เช่น เพลโต (Plato) เป็นต้น โดยพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ดังกล่าวยังไม่ถือเป็นทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ จนมาถึงคริสต์ศตวรรษที่ 15 เป็นยุคที่การค้าในทวีปยุโรปเจริญรุ่งเรือง ได้เกิดลัทธิพาณิชย์นิยม (Mercantilism) ซึ่งมีความเชื่อว่าประเทศที่จะมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจต้องเป็นประเทศที่มีมูลค่าสินค้าส่งออกไปยังต่างประเทศมากกว่ามูลค่าสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ โดยจะส่งผลให้ประเทศมีความมั่นคงร่ำรวยจากการที่ดุลการค้าเกินดุล (Trade Surplus) เนื่องจากการได้ดุลการค้าจะส่งผลให้ทองคำและเงินตราไหลเข้าสู่ประเทศและเกิดการจ้างงานเพิ่มขึ้นภายในประเทศ นอกจากนี้ นักพาณิชย์นิยมมีความเชื่อว่าประเทศจะมั่งคั่งนั้น รัฐจะต้องมีบทบาทในการแทรกแซงกิจกรรมทางเศรษฐกิจในด้านการค้าระหว่างประเทศ นั่นคือ รัฐต้องส่งเสริมให้มีการส่งออก (Export) ให้มากที่สุดและด้านการนำเข้า (Import) รัฐต้องจำกัดการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศ โดยรัฐจะเป็นผู้กำหนดนโยบายการค้าระหว่างประเทศและนโยบายเศรษฐกิจอื่น ๆ ซึ่งภาคเอกชนจะเป็นผู้ดำเนินตามนโยบายของภาครัฐ จะเห็นได้ว่าลัทธิพาณิชย์นิยมสนับสนุนให้รัฐเข้ามามีบทบาทในการกำหนดนโยบายและแทรกแซงกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยทำให้ประเทศมีดุลการค้าที่เกินดุลเป็นมูลค่าสูงที่สุดเพื่อให้ประเทศมีความมั่งคั่งร่ำรวย ส่งผลให้ประชาชนภายในประเทศมีความอยู่ดีกินดีตามไปด้วย

ต่อมาในคริสต์ศตวรรษที่ 18 อัดัม สมิท (Adam Smith) ศาสตราจารย์แห่งมหาวิทยาลัยกลาสโกว์ ซึ่งเป็นนักเศรษฐศาสตร์สำนักคลาสสิก (Classical School) ได้เขียนหนังสือชื่อ “An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations” ในปี ค.ศ. 1776 นับได้ว่าเป็นหนังสือเศรษฐศาสตร์เล่มแรกของโลก ส่งผลให้ อัดัม สมิท ได้รับการยกย่องว่าเป็น “บิดาแห่ง

วิชาเศรษฐศาสตร์” โดยเนื้อหาในหนังสือเป็นการสนับสนุนระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม ซึ่งจะเป็นการจำกัดบทบาทของภาครัฐในทางเศรษฐกิจ โดยมีความเชื่อว่าระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมจะทำให้ประเทศพัฒนาได้ดี หรืออาจกล่าวได้ว่าการที่ประเทศจะมีความมั่งคั่งก็ต่อเมื่อรัฐบาลลดการแทรกแซงหรือมีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้น้อยที่สุด ซึ่งรัฐบาลจะมีหน้าที่เพียงคอยอำนวยความสะดวก รักษาความสงบเรียบร้อยและป้องกันประเทศเท่านั้น โดยให้ภาคเอกชนดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างเสรี ปล่อยให้กลไกตลาดที่เรียกว่า “มือที่มองไม่เห็น (Invisible Hand)” ปรับสมดุลของตลาด

ต่อมาได้มีแนวคิดที่เรียกว่าเป็นกลุ่มสำนักนีโอคลาสสิก (Neoclassical School) ก่อตัวขึ้นในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยมีแนวคิดสืบต่อและทำการดัดแปลงแก้ไขมาจากสำนักคลาสสิก ซึ่งเชื่อว่าการแข่งขันอย่างเสรีจะส่งผลให้เศรษฐกิจมีความมั่นคง สนับสนุนแนวคิดของระบบเศรษฐกิจเสรีเหมือนกับสำนักคลาสสิก และได้เน้นให้เห็นถึงทรัพยากรที่มีจำนวนจำกัด ทำให้ผู้บริโภคจะทำการเลือกบริโภคสินค้าและบริการที่ได้รับความพึงพอใจสูงสุด ในส่วนของผู้ผลิตจะทำการตัดสินใจในวิธีการผลิตสินค้าและบริการที่เสียต้นทุนในการผลิตต่ำที่สุด เพื่อให้ได้รับกำไรสูงสุด โดยมีนักเศรษฐศาสตร์คนสำคัญของสำนักนีโอคลาสสิก คือ อัลเฟรด มาร์แชลล์ (Alfred Marshall)

นักเศรษฐศาสตร์ของสำนักคลาสสิกและนีโอคลาสสิกมีความเชื่อตามกฎของเซย์ (Say's Law) ที่กล่าวว่า **อุปทานจะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดอุปสงค์** นั่นคือผู้ผลิตจะผลิตสินค้าหรือบริการออกมาในตลาดก็จะมีผู้ซื้อสินค้าและบริการตลอดเวลา จะไม่มีภาวะสินค้าล้นตลาด เศรษฐกิจตกต่ำ การว่างงานเกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจ ในปี ค.ศ. 1930 เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำและเกิดปัญหาการว่างงานอย่างรุนแรง ซึ่งกฎของเซย์ไม่สามารถอธิบายเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจดังกล่าวได้

ซึ่งในขณะนั้นได้มีนักเศรษฐศาสตร์สำนักเคนส์ (Keynesian Economics) ชื่อ จอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ (John Maynard Keynes) ได้เขียนหนังสือชื่อ “The General Theory of Employment, Interest and Money” ในปี ค.ศ. 1936 นับได้ว่าเป็นหนังสือเศรษฐศาสตร์มหภาคเล่มแรกของโลก เนื้อหาในหนังสือได้อธิบายสาเหตุของภาวะสินค้าล้นตลาด เศรษฐกิจตกต่ำและการว่างงาน รวมถึงวิธีแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว แนวคิดของเคนส์ คือ อุปสงค์จะเป็นตัวกำหนดอุปทาน โดยอุปสงค์และอุปทานนั้นเป็นมวลรวมของทั้งประเทศ ซึ่งอธิบายสาเหตุที่ทำให้เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำมาจากระบบเศรษฐกิจมีอุปสงค์มวลรวมน้อยเกินไป สามารถแก้ไขได้ด้วยการเพิ่มอุปสงค์มวลรวมของระบบเศรษฐกิจโดยใช้นโยบายการเงินการคลังของรัฐบาล จะเห็นว่าได้เคนส์เป็นนักเศรษฐศาสตร์คนแรกของโลกที่ให้ความสนใจในระบบเศรษฐกิจมวลรวมทั้งประเทศ จึงยกย่องให้เคนส์เป็น “บิดาของวิชาเศรษฐศาสตร์มหภาค”

สำหรับประเทศไทยเชื่อว่าการค้าขายตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นการค้าขายตามแนวคิดเศรษฐกิจแบบเสรี ดังที่พบจากหลักศิลาจารึกในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช โดยมีใจความว่า “ใครจักใคร่ค้าช้างค้า ใครจักใคร่ค้าม้าค้า ใครจักใคร่ค้าเงินค้าทองค้า ไพร่ฟ้าหน้าใส” ซึ่งในสมัยนั้นยังไม่มี การรวบรวมความรู้ทางเศรษฐศาสตร์ไว้เป็นหลักฐานที่ชัดเจน จนมาในปี พ.ศ. 2454 พระยาสุริยานุวัตร ได้เขียนหนังสือเศรษฐศาสตร์เล่มแรกของประเทศไทย มีชื่อว่า “ทรัพย์ศาสตร์” มีเนื้อหาเกี่ยวกับ

ค่าเช่า ค่าจ้าง กำไร เป็นต้น แต่หนังสือเล่มดังกล่าวไม่ได้นำออกมาเผยแพร่ในขณะนั้น จนกระทั่งปี พ.ศ. 2575 หนังสือจึงได้มีการเผยแพร่โดยใช้ชื่อว่า “เศรษฐศาสตร์วิทยาภาคต้น เล่ม 1”

1.3 ความสำคัญของวิชาเศรษฐศาสตร์

เศรษฐศาสตร์เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของทุกคนในสังคม เนื่องจากคนทุกคนในสังคมจะต้องมีการเลือกซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น อาหาร น้ำ เสื้อผ้า การทำงาน ที่อยู่อาศัย เป็นต้น ซึ่งการได้ของสินค้าและบริการต่าง ๆ ทุกคนต้องทำงานแลกกับค่าตอบแทนที่เรียกว่า “เงิน” มาทำการซื้อสินค้าและบริการ โดยการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการจะเป็นการตัดสินใจที่ได้รับความพึงพอใจสูงสุดเมื่อเทียบกับเงินที่จะต้องจ่าย อาจกล่าวได้ว่าทุกการตัดสินใจของคนในสังคมจะใช้หลักเศรษฐศาสตร์ในการตัดสินใจในทางเลือกที่ได้รับความพึงพอใจหรือประโยชน์สูงสุด เมื่อเทียบกับทางเลือกอื่น ๆ นอกจากนี้การศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์จะทำให้เราสามารถเข้าใจปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจของประเทศและโลกว่ามาจากสาเหตุอะไร และสามารถหาแนวทางแก้ไขปัญหาวางทางเศรษฐกิจ รวมถึงสามารถเข้าใจในการดำเนินนโยบายการคลังเกี่ยวกับการใช้จ่ายของรัฐบาล เช่น การเก็บภาษี การลงทุนของภาครัฐ เป็นต้น นอกจากนี้ยังสามารถเข้าใจถึงการดำเนินนโยบายการเงินของธนาคารแห่งประเทศไทยถึงเป้าหมายในการปรับอัตราดอกเบี้ย เพื่อรักษาระดับอัตราเงินเฟ้อภายในประเทศ รวมถึงกลไกของอัตราแลกเปลี่ยนที่ส่งผลต่อราคาสินค้าและบริการภายในประเทศ

1.4 เศรษฐศาสตร์จุลภาคและเศรษฐศาสตร์มหภาค

การศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์มีเนื้อหาเกี่ยวกับทฤษฎีแบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลัก ดังนี้

1. เศรษฐศาสตร์จุลภาค (Microeconomics) เป็นการศึกษาพฤติกรรมของหน่วยเศรษฐกิจย่อยในระบบเศรษฐกิจ เช่น พฤติกรรมผู้บริโภค พฤติกรรมผู้ผลิต การผลิต ต้นทุนการผลิต การกำหนดราคาและปริมาณการผลิต ตลาดในระบบเศรษฐกิจ การกำหนดราคาปัจจัยการผลิต เป็นต้น จะเห็นได้ว่าเศรษฐศาสตร์จุลภาคจะเป็นการตัดสินใจเลือกในการบริโภคสินค้าและบริการต่าง ๆ ของบุคคลภายใต้เงื่อนไขงบประมาณที่มีจำกัดและได้รับความพึงพอใจสูงสุด การตัดสินใจเลือกผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ ของธุรกิจที่เลือกใช้ปัจจัยการผลิตที่มีต้นทุนต่ำที่สุดและได้รับกำไรสูงสุดในการผลิต และการเปลี่ยนแปลงของราคาในสินค้าและบริการต่าง ๆ ภายใต้การแข่งขันในตลาดผูกขาดและตลาดแข่งขันสมบูรณ์ รวมถึงปริมาณการผลิตที่ทำให้การผลิตได้รับกำไรสูงสุด

2. เศรษฐศาสตร์มหภาค (Macroeconomics) เป็นการศึกษาภาพรวมของระบบเศรษฐกิจของประเทศ เช่น รายได้ประชาชาติ การบริโภค การออมและการลงทุน การจ้างงาน วัฏจักรเศรษฐกิจ เงินเฟ้อ การเงินการธนาคาร การค้าระหว่างประเทศ การใช้จ่ายของรัฐบาล การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าเศรษฐศาสตร์มหภาคเป็นการตัดสินใจในเชิงนโยบายในทางเลือกที่ดีที่สุด เนื่องจากทุกนโยบายของรัฐบาลจะมีทั้งผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบกับระบบ

เศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศ รัฐบาลจึงต้องวิเคราะห์ความคุ้มค่าในเชิงงบประมาณและผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ รวมถึงการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจของประเทศ เช่น การว่างงาน เงินเฟ้อ เป็นต้น รัฐบาลจำเป็นต้องมีนโยบายทำให้ปัญหาดังกล่าวลดลงหรือหายไปจากระบบเศรษฐกิจของประเทศ

เศรษฐศาสตร์จุลภาคและเศรษฐศาสตร์มหภาคมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการศึกษาพื้นฐานของวิชาเศรษฐศาสตร์ ซึ่งทั้ง 2 ส่วนมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างมาก เนื่องจากจะทำให้เราเข้าใจหน่วยเศรษฐกิจย่อย ๆ ที่ส่งผลต่อภาพรวมของระบบเศรษฐกิจของประเทศ รวมถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของภาครัฐบาล

1.5 วิธีการศึกษาเศรษฐศาสตร์

การศึกษาทางเศรษฐศาสตร์เป็นการศึกษาเพื่อให้สามารถเข้าใจกิจกรรมต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น รวมถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถตัดสินใจเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด วิธีการศึกษาทางเศรษฐศาสตร์สามารถแบ่งเป็น 2 วิธี คือ (ปิยะศิริ เรื่อง ศรีมัน. 2558 : 15)

1. การศึกษาวิธีอนุมาน (Deductive Method) เป็นการศึกษาโดยวิธีกำหนดสมมติฐานขึ้นมาเป็นทฤษฎีหรือแบบจำลองก่อน แล้วจึงทำการพิสูจน์เหตุผลในเชิงตรรกศาสตร์ ข้อสังเกตจากการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ แล้วนำไปทดสอบว่าตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้หรือไม่ ซึ่งถ้าเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้แสดงว่าสมมติฐานถูกต้อง กรณีที่ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ให้ทำการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมและตั้งสมมติฐานใหม่ เพื่อที่จะสามารถอธิบายปรากฏการณ์และเหตุผลต่าง ๆ ได้ชัดเจน โดยวิธีอุปมานมีขั้นตอน คือ ทำการตั้งข้อสมมติฐาน เก็บรวบรวมข้อมูลจากปรากฏการณ์หรือปัญหาต่าง ๆ และทำการทดสอบความถูกต้องของข้อสมมติฐาน

2. การศึกษาวิธีอุปมาน (Inductive Method) เป็นการศึกษาที่ทำการรวบรวมผลของปรากฏการณ์ต่าง ๆ เช่น ปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น เป็นต้น มาวิเคราะห์หาสาเหตุข้อมูลข้อเท็จจริงเพื่อมาทำการคิดค้นว่าเป็นทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ โดยทฤษฎีดังกล่าวสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจในอนาคตต่อไป โดยวิธีอุปมานมีขั้นตอน คือ ทำการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจที่ศึกษา จากนั้นทำการสรุปสาเหตุของเรื่องที่ศึกษาเป็นทฤษฎี และทำการพิสูจน์ความถูกต้องของทฤษฎี

1.6 ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

ในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น การผลิต การบริโภค เป็นต้น จำเป็นต้องให้เกิดการประหยัดมากที่สุด เนื่องจากทรัพยากรมีจำนวนที่จำกัด แต่ในทางกลับกันความต้องการของมนุษย์มีไม่จำกัด สังคมจึงจำเป็นที่จะต้องหาวิธีการนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ในการผลิตให้เกิด

ประสิทธิภาพสูงสุด จากที่กล่าวมาพบว่าสังคมทุกสังคมประสบกับปัญหาพื้นฐานเหล่านี้เช่นเดียวกัน คือ ผลิตอะไร ผลิตอย่างไร และผลิตเพื่อใคร ปัญหาดังกล่าวเรียกว่า ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

1. ผลิตอะไร (What to Produce) เนื่องจากทรัพยากรมีจำนวนจำกัด ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของมนุษย์ที่มีไม่จำกัดได้ จึงเป็นการตัดสินใจว่าควรเลือกผลิตสินค้าและบริการอะไร ผลิตเป็นจำนวนเท่าไร ผลิตสิ่งใดก่อนผลิตสิ่งใดลำดับหลัง โดยเป็นการจัดสรรทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดและตามลำดับความจำเป็นของมนุษย์ ภายใต้ทรัพยากรที่มีจำนวนจำกัด

2. ผลิตอย่างไร (How to Produce) เป็นการตัดสินใจเลือกกระบวนการผลิตสินค้าและบริการ ด้วยเทคนิคการผลิตแบบใดและใช้ปัจจัยการผลิตใดในสัดส่วนอย่างไร เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิตสูงสุด ซึ่งจะทำให้เสียต้นทุนในการผลิตต่ำที่สุด เนื่องจากในการผลิตสินค้าและบริการมีหลากหลายวิธีและเทคนิคการผลิต โดยแต่ละวิธีการผลิตจะมีกระบวนการผลิตที่แตกต่างกัน จึงต้องเลือกวิธีที่เหมาะสมกับทรัพยากรที่มีอยู่ภายใต้ต้นทุนในการผลิตต่ำที่สุด

3. ผลิตเพื่อใคร (For Whom to Produce) เป็นการตัดสินใจที่จะทำการจัดสรรสินค้าและบริการให้แก่บุคคลต่าง ๆ ในสังคม โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและยุติธรรม ซึ่งอาจจะกำหนดการจัดสรรด้วยวิธี การใช้กลไกราคา การให้เปล่า โควตา เป็นต้น เพื่อที่จะทำให้บุคคลได้รับประโยชน์สูงสุดจากสินค้าและบริการ

1.7 ระบบเศรษฐกิจ

ได้มีผู้นิยามความหมายของคำว่า “ระบบเศรษฐกิจ” ไว้ดังต่อไปนี้

ราตรี สิทธิพงษ์ และชาลี ตระกูล. (2552, 29) ได้กล่าวว่า ระบบเศรษฐกิจ เป็นกลุ่มของหน่วยเศรษฐกิจต่าง ๆ ที่ประกอบด้วย ผู้บริโภค ผู้ผลิต และรัฐบาล รวมตัวกันเป็นสถาบันทางเศรษฐกิจเพื่อดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ เช่น การบริโภค การผลิต หรือการแจกจ่ายผลผลิตที่อยู่ภายใต้กรอบขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และกฎหมายอันเดียวกัน

พัชรภา สິงห์ธนสาร. (2559, 15) ได้กล่าวว่า ระบบเศรษฐกิจ เป็นการอยู่รวมกันเป็นบุคคลหรือกลุ่มของบุคคลในสังคม หรือกลุ่มของหน่วยเศรษฐกิจที่มีการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ตั้งแต่การผลิต การบริโภค และการจำแนกแจกจ่าย อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ ระเบียบ แบบแผน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ตลอดจนมีการวางนโยบาย และการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ เป็นกรอบให้ทุกคนปฏิบัติตามและมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยมีองค์การซึ่งประกอบด้วยกลุ่มบุคคลในสังคมนั้น ๆ เป็นผู้ดำเนินการ เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์การ

ปิยะศิริ เรื่องศรีมัน. (2558, 31) ได้กล่าวว่า ระบบเศรษฐกิจ เป็นกลุ่มชนที่รวมเป็นกลุ่มเป็นสถาบันทางเศรษฐกิจที่มีแนวทางในการปฏิบัติ มีกฎเกณฑ์และนโยบายอย่างเดียวกันที่หน่วยเศรษฐกิจในสังคมนั้นยึดถือเป็นแนวปฏิบัติใช้เป็นแบบแผนให้สถาบันทางเศรษฐกิจถือเป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจ และแก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจของสถาบันทาง

เศรษฐกิจต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพที่สุดตามความเหมาะสมของสภาพสิ่งแวดล้อมของประเทศนั้น ๆ

ซึ่งสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า ระบบเศรษฐกิจ หมายถึง เป็นการรวมตัวของกลุ่มบุคคล หรือกลุ่มของหน่วยเศรษฐกิจต่าง ๆ ซึ่งจะประกอบไปด้วย ผู้บริโภค ผู้ผลิต และรัฐบาล เป็นสถาบันทางเศรษฐกิจและมีการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจร่วมกันภายใต้ประเพณี ขนบธรรมเนียม และระเบียบกฎหมายข้อบังคับที่กำหนดขึ้นร่วมกันในสังคมนั้น ๆ เพื่อการจัดสรรทรัพยากรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อสังคม

จากที่กล่าวมาข้างต้น พบว่าระบบเศรษฐกิจ ประกอบด้วยหน่วยเศรษฐกิจที่มีการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ซึ่งสามารถแบ่งแยกกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หน่วยเศรษฐกิจแต่ละหน่วยเศรษฐกิจมีความเกี่ยวข้องกัน ได้ดังนี้

1. ภาคครัวเรือน (Consumers) เป็นผู้ใช้ประโยชน์จากสินค้าและบริการที่ผลิตขึ้นในระบบเศรษฐกิจ โดยภาคครัวเรือนจะรับค่าตอบแทนในรูปของค่าจ้างจากการทำงานในภาคธุรกิจและภาครัฐบาล แล้วนำค่าจ้างไปใช้จ่ายในการซื้อสินค้าและบริการมาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน

2. ภาคธุรกิจ (Producers) เป็นผู้รวบรวมปัจจัยการผลิตต่าง ๆ เพื่อนำปัจจัยการผลิตมาผลิตเป็นสินค้าและบริการต่าง ๆ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการภาคครัวเรือนหรือผู้บริโภค โดยภาคธุรกิจจะได้รับผลตอบแทนในรูปของกำไรจากการขายสินค้าและบริการต่าง ๆ ในกับภาคครัวเรือนและรัฐบาล

3. ภาครัฐบาล (Government) เป็นผู้คอยดูแลควบคุมการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจของทุกหน่วยเศรษฐกิจภายในประเทศ รวมถึงการวางนโยบายในการดำเนินและพัฒนาเศรษฐกิจ นอกจากนี้รัฐบาลยังมีหน้าที่ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อย การสร้างโครงสร้างขั้นพื้นฐาน การเก็บภาษีในสินค้าและบริการต่าง ๆ ภายในประเทศ

ซึ่งในปัจจุบันเราสามารถแบ่งประเภทของระบบเศรษฐกิจออกได้เป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม (Capitalistic System)

สามารถเรียกได้อีกชื่อว่า ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม เป็นระบบเศรษฐกิจที่รัฐบาลให้เสรีภาพในการผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ กับหน่วยเศรษฐกิจต่าง ๆ รัฐบาลจะทำหน้าที่คอยดูแลและกำกับติดตามให้เกิดความเป็นธรรมในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

ลักษณะสำคัญในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม

1. เป็นระบบเศรษฐกิจที่ให้สิทธิเสรีภาพในการเลือกตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น การผลิต การบริโภค เป็นต้น ซึ่งรัฐบาลจะไม่เข้าไปทำการแทรกแซงการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ รัฐบาลจะทำหน้าที่ในกิจกรรมการป้องกันประเทศ รักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ และกิจกรรมทางเศรษฐกิจบางอย่างที่เป็นประโยชน์ต่อภาพรวมในสังคม เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับสาธารณสุขโรค เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมทางเศรษฐกิจดังกล่าวเอกชนเลือกที่จะไม่ทำการผลิต รัฐบาลก็จะดำเนินการผลิตเอง

2. รัฐบาลให้สิทธิประชาชนในการถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินต่าง ๆ ตามความต้องการของประชาชน รวมถึงการถ่ายโอนกรรมสิทธิ์ต่าง ๆ สู่บุคคลอื่นได้ โดยต้องไม่ขัดกับกฎหมาย

3. ใช้กลไกตลาดเป็นกลไกในการควบคุมการผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดกับสังคมโดยรวม เช่น สินค้าในตลาดมีการปรับราคาเพิ่มขึ้นเนื่องจากมีการผลิตที่น้อยกว่าความต้องการของผู้บริโภค ผลที่เกิดขึ้นกับผู้บริโภคจะทำให้บริโภคลดลงแล้วหันไปบริโภคสินค้าอื่นทดแทน ส่วนผลที่เกิดขึ้นกับผู้ผลิตจะทำให้มีผู้ผลิตรายใหม่เข้ามาทำการผลิตสินค้าเพิ่มขึ้น เนื่องจากกำไรจากการผลิตเป็นตัวดึงดูดให้ผู้ผลิตรายใหม่เข้ามาทำการผลิตสินค้าและบริการ

ปัญหาที่เกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม

1. เกิดความเอาใจเอาเปรียบระหว่างคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีกับคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ไม่ดี เนื่องจากประชาชนในสังคมถือครองทรัพยากรที่แตกต่างกัน เช่น คนรวยจะมีอำนาจต่อรองในการซื้อสินค้าและบริการมากกว่าคนจน เป็นต้น นอกจากนี้กลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่จะสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันทางการตลาด นำไปสู่การค้าผูกขาด

2. ความไม่เท่าเทียมกันในการถือครองทรัพยากรต่าง ๆ เนื่องจากทรัพยากรสามารถถ่ายโอนให้กับบุคคลต่าง ๆ ได้อย่างเสรี ส่งผลทำให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรกระจุกตัวเพียงกลุ่มบุคคลเท่านั้น เช่น คนรวยจะถือครองทรัพยากรเป็นจำนวนมากแล้วจะถ่ายโอนทรัพยากรให้กับทายาท เป็นต้น

2. ระบบเศรษฐกิจแบบคอมมิวนิสต์ (Communist System)

สามารถเรียกได้อีกชื่อว่า ระบบเศรษฐกิจที่มีการวางแผนจากส่วนกลาง เป็นระบบเศรษฐกิจที่รัฐบาลเข้าไปกำหนดกิจกรรมทางเศรษฐกิจในการผลิตสินค้าและบริการทั้งหมด โดยรัฐบาลจะไม่ได้ให้เสรีภาพในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

ลักษณะสำคัญของระบบเศรษฐกิจแบบคอมมิวนิสต์

1. รัฐบาลจะเป็นผู้กำหนดในการเลือกตัดสินใจในกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งหมดของประเทศ ซึ่งประชาชนไม่มีเสรีภาพในการผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ รวมถึงในการเลือกประกอบอาชีพด้วย เนื่องจากรัฐบาลได้วางแผนกำหนดการผลิตสินค้าและบริการทั้งหมด เช่น จะผลิตสินค้าอะไร ผลิตในปริมาณเท่าไร ใครเป็นผู้ผลิต เป็นต้น ประชาชนจะได้รับการจัดสรรสินค้าและบริการตามที่รัฐบาลเป็นผู้กำหนดเท่านั้น

2. รัฐบาลเป็นเจ้าของทรัพยากรการผลิตทุกชนิดภายในประเทศ ดังนั้นประชาชนจึงไม่มีกรรมสิทธิ์ในฐานะเจ้าของทรัพยากรในประเทศ

3. รัฐบาลจะเป็นผู้ควบคุมราคาสินค้าและบริการภายในประเทศทั้งหมด โดยใช้ระบบปันส่วนสินค้ามาเป็นกลไกในการจัดสรรสินค้าและบริการ ซึ่งเป็นการวางแผนมาจากรัฐบาลกลางทั้งหมด โดยมีเป้าหมายที่ทำให้ประชาชนทุกคนจะมีรายได้ สินค้าและบริการที่เสมอภาคกัน เป็นการไม่ให้เกิดปัญหาการเอาใจเอาเปรียบกันในสังคม

ปัญหาที่เกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจแบบคอมมิวนิสต์

1. ในกรณีรัฐบาลไม่มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวางแผนการจัดสรรทรัพยากร การผลิตสินค้าและบริการ จะทำให้การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจภายในประเทศไม่เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อสังคม

2. รัฐบาลรวมอำนาจทุกอย่างภายในประเทศไว้ที่เดียว ทำให้มีโอกาสที่รัฐบาลจะไม่สามารถดูแลประชาชนได้อย่างทั่วถึง ส่งผลให้เกิดความผิดพลาดในการบริการจัดการสูง เนื่องจากการผลิตสินค้าและบริการมีกระบวนการผลิตหลากหลายขั้นตอนยากต่อการดูแลควบคุมจากรัฐบาลที่จะทำให้เกิดการผลิตเกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อสังคม

3. กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินทุกอย่างภายในประเทศเป็นของรัฐบาล อาจทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ไม่มีประสิทธิภาพสูงสุดในการผลิต นอกจากนี้ยังส่งผลให้ประชาชนไม่มีความกระตือรือร้นในการพัฒนานวัตกรรมเกี่ยวกับการผลิตในเกิดประสิทธิภาพมากขึ้น ส่งผลให้กระบวนการผลิตมีต้นทุนการผลิตที่สูง

3. ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม (Socialistic System)

เป็นระบบเศรษฐกิจที่รัฐบาลเข้าไปกำหนดกิจกรรมทางเศรษฐกิจในการผลิตสินค้าและบริการเป็นที่สำคัญของประเทศ โดยรัฐบาลจะให้เสรีภาพกับประชาชนในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจบางอย่าง

ลักษณะสำคัญของระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม

1. รัฐบาลจะทำการวางแผนการผลิตสินค้าและบริการในการผลิตอุตสาหกรรมโครงสร้างพื้นฐานสำคัญของประเทศ โดยดำเนินการในรูปแบบของสวัสดิการของรัฐบาลสู่เป้าหมายความอยู่ดีกินดีของประชาชนภายในประเทศ นอกจากนี้ประชาชนสามารถเลือกที่จะประกอบอาชีพตามความต้องการ ซึ่งไม่ใช่อุตสาหกรรมธุรกิจขนาดใหญ่

2. รัฐบาลมีกรรมสิทธิ์ในทรัพยากรต่าง ๆ ภายในประเทศ ซึ่งภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมนี้ รัฐบาลให้ประชาชนสามารถครอบครองกรรมสิทธิ์ในทรัพยากรบางประเภทได้ เช่น ที่พักอาศัย ทรัพย์สินส่วนตัว รถยนต์ เป็นต้น

3. รัฐบาลจะใช้กลไกตลาดในการจัดสรรสินค้าและบริการให้กับประชาชน ซึ่งรัฐบาลจะมีบทบาทเข้าไปดำเนินการแทรกแซงในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เพื่อเป้าหมายให้เกิดความเสมอภาคในสังคม

ปัญหาที่เกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม

1. ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จำกัด เช่น การผลิต การบริโภค เป็นต้น เนื่องจากประชาชนสามารถประกอบธุรกิจได้ในธุรกิจขนาดเล็ก ซึ่งกิจการขนาดใหญ่ที่รัฐบาลจะเป็นกำหนดและวางแผนการผลิตเอง

2. การแข่งขันในการผลิตสินค้าและบริการเกิดขึ้นน้อย เนื่องจากรัฐบาลจะทำการแทรกแซงกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมไม่มากเท่าที่ควร ทำให้ไม่เกิดประสิทธิภาพในการผลิตสูงสุด

4. ระบบเศรษฐกิจแบบผสม (Mixed System)

เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีการผสมระหว่างระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม เนื่องจากในการบริหารจัดการทรัพยากรภายในประเทศไม่สามารถที่จะมีประสิทธิภาพสูงสุดภายใต้ระบบเศรษฐกิจเพียงใดแบบหนึ่ง จึงได้มีการปรับวิธีการบริหารจัดการในข้อดีของแต่ละแบบระบบเศรษฐกิจมาใช้ในการจัดสรรทรัพยากร

ลักษณะสำคัญของระบบเศรษฐกิจแบบผสม

1. รัฐบาลและเอกชนมีส่วนร่วมในการวางแผนในกิจกรรมทางเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายหลักคือกิจกรรมทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่ให้ประชาชนดำเนินการ รัฐบาลจะดำเนินการกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ของประชาชนเท่านั้น เช่น ในกิจการโครงสร้างขั้นพื้นฐาน รถไฟ สาธารณูปโภค สนามบิน เป็นต้น

2. กรรมสิทธิ์ทรัพยากรการผลิตส่วนใหญ่เป็นของประชาชน ส่งผลทำให้ประชาชนสามารถเลือกปัจจัยการผลิตที่มีประสิทธิภาพสูงสุดในการผลิตได้ ส่วนรัฐบาลก็มีกรรมสิทธิ์ในทรัพยากรการผลิตเช่นกัน

3. ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการเลือกตัดสินใจในการผลิต ธุรกิจสามารถแข่งขันได้อย่างเสรีเข้าออกอุตสาหกรรมการผลิตได้อย่างอิสระ ส่งผลให้ธุรกิจเกิดการพัฒนาประสิทธิภาพและนวัตกรรมการผลิต เพื่อให้ผู้ผลิตจะได้รับกำไรสูงสุดในการดำเนินธุรกิจ รัฐบาลเป็นเพียงผู้ควบคุมดูแลและกำกับในการแข่งขันเพื่อให้เกิดความไม่เอาัดเอาเปรียบระหว่างผู้ผลิตแต่ละราย

4. การจัดสรรสินค้าและบริการให้เป็นไปตามกลไกตลาด โดยรัฐบาลเป็นกำกับผู้ดูแลเพื่อที่จะให้ประชาชนอยู่ดีกินดี ซึ่งในบางครั้งถ้าเกิดปัญหาทางเศรษฐกิจ รัฐบาลสามารถเข้ามาแทรกแซงกลไกกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้

ปัญหาที่เกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจแบบผสม

1. กลไกตลาดจะมีบทบาทที่น้อยกว่าในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม เนื่องจากรัฐบาลสามารถเข้าแทรกแซงได้ตลอดเวลาตามนโยบายของรัฐบาล อาจทำให้ไม่เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการผลิตสินค้าและบริการ

2. รัฐบาลจะมีการกำหนดนโยบายในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ รวมถึงใช้อำนาจภาครัฐบาลในการเข้าแทรกแซงให้เป็นไปตามนโยบายที่รัฐบาลกำหนด ซึ่งจะมีความเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายตามที่รัฐบาลต้องการในอนาคต

3. การลงทุนโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ภายในประเทศ ภาครัฐบาลจะเป็นผู้ดำเนินการเอง ซึ่งอาจจะทำให้เกิดการไม่มีประสิทธิภาพในการผลิตสินค้าและบริการ

4. การจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ ภายในประเทศมีการกระจุกตัวกับผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี เนื่องจากสามารถถ่ายโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพยากรสู่ทายาทได้ ทำให้ประชาชนมีความมาเท่าเทียมกันในการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ส่งผลให้เกิดช่องว่างระหว่างรายได้ของคนจนกับคนรวยมากขึ้น

1.8 การตัดสินใจเลือกทางเศรษฐศาสตร์

เศรษฐศาสตร์เป็นศาสตร์ของการตัดสินใจเลือกในทางเลือกที่ดีที่สุด ในทางเศรษฐศาสตร์จะสมมติให้ผู้บริโภคได้ตัดสินใจเลือกบริโภคสินค้าและบริการต่าง ๆ ที่ตัวเองจะได้รับความพึงพอใจสูงสุด ในทางกลับกันผู้ผลิตจะทำการตัดสินใจเลือกแนวทางการผลิตที่ใช้ต้นทุนในการผลิตต่ำที่สุด และได้กำไรในสูงสุด

ในความเป็นจริงคนทุกคนจะสามารถเลือกสินค้าและบริการต่าง ๆ ได้ไม่จำกัดภายใต้งบประมาณที่มีอยู่ ส่งผลให้การได้มาของสินค้าและบริการต่าง ๆ หรือการเลือกทำงานบางอย่างเกิดค่าเสียโอกาสในการได้มาของสินค้าและบริการต่าง ๆ หรือการเลือกทำงานบางอย่าง ซึ่งเราสามารถเรียกค่าเสียโอกาสดังกล่าวว่าเป็น “ต้นทุนค่าเสียโอกาส (Opportunity cost)” ดังนั้นในทางเศรษฐศาสตร์จึงเชื่อว่าไม่มีของฟรีในโลกใบนี้ เพราะถ้าเลือกที่จะทำงานสิ่งนี้ เราก็ต้องไม่ได้ทำงานอีกอย่างในเวลาเดียวกัน เช่น คนหนึ่งเลือกที่จะศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีใช้ระยะเวลาศึกษา 4 ปี เขาก็ต้องสูญเสียรายได้จากการทำงานในช่วงระยะเวลา 4 ปี ที่ใช้ในการต่อศึกษาระดับปริญญาตรี หรือ คนหนึ่งเลือกที่นำเงินเก็บจำนวน 10,000 บาท ที่เก็บไปท่องเที่ยวต่างประเทศ เขาก็ต้องสูญเสียเงินเก็บจำนวน 10,000 บาท พร้อมดอกเบี่ยเงินฝาก เป็นต้น จะเห็นได้ว่าในทุกทางเลือกมีต้นทุนในค่าเสียโอกาสทั้งสิ้น แต่บุคคลจะเลือกในทางเลือกที่เขาได้รับความพึงพอใจสูงสุด ซึ่งในแต่ละบุคคลจะได้รับความพึงพอใจสูงสุดในแต่ละทางเลือกที่แตกต่างกัน ส่งผลให้บุคคลทุกคนในสังคมมีการตัดสินใจเลือกที่ไม่เหมือนกัน

ต้นทุนค่าเสียโอกาสของทางเลือก หมายถึง มูลค่าสูงสุดที่ได้รับจากทางเลือกที่ไม่ได้เลือก เช่น นายชัยมีทางเลือกในการทำงานทั้งหมด 3 บริษัท โดย บริษัท 333 จำกัด ยินดีจ่ายเงินเดือนในอัตรา 35,000 บาท บริษัท 444 จำกัด ยินดีจ่ายเงินเดือนในอัตรา 40,000 บาท บริษัท 555 จำกัด ยินดีจ่ายเงินเดือนในอัตรา 20,000 บาท ซึ่งนายชัยเลือกทำงานกับบริษัท 444 จำกัด ได้รับเงินเดือน 40,000 บาท ส่งผลให้นายชัยมีค่าเสียโอกาสในการเลือกทำงานที่บริษัท 444 จำกัด เท่ากับ 35,000 บาท เนื่องจากบริษัท 333 จำกัด ยินดีจ่ายเงินเดือนที่ 35,000 บาท ซึ่งมีมูลค่าสูงสุดในทางเลือกที่นายชัยไม่เลือกทำงาน เป็นต้น

ต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ หมายถึง ค่าเสียโอกาสในทางเลือกที่บุคคลไม่เลือกในทางเลือกนั้น ส่วนต้นทุนทางบัญชี หมายถึง ต้นทุนที่บุคคลได้จ่ายเงินเพื่อแลกกับการได้มาของสินค้าและบริการ เช่น นายเจริญ ได้เปิดร้านขายกาแฟในอาคารพาณิชย์ของตัวเอง โดยก่อนหน้านี้ นายเจริญได้ให้คนเช่าอาคารพาณิชย์เดือนละ 20,000 บาท การที่นายเจริญมาเปิดร้านกาแฟในอาคารพาณิชย์นี้ส่งผลให้นายเจริญจะไม่ได้รับค่าเช่าเดือนละ 20,000 บาท ซึ่งจากที่กล่าวมาข้างต้นนายเจริญจะมีต้นทุน

ทางเศรษฐศาสตร์เท่ากับเดือนละ 20,000 บาท เพราะนายเจริญเลือกที่จะไม่ให้คนเช่าอาคารพาณิชย์ ในทางกลับกันต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์จะไม่ไปคิดในต้นทุนทางบัญชี โดยต้นทุนทางบัญชีจะไม่คิด ต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ ส่งผลให้ต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์จะมีค่าสูงกว่าต้นทุนทางบัญชีเสมอ

1.9 หน่วยเศรษฐกิจ

จากระบบเศรษฐกิจประเภทต่าง ๆ ตามที่กล่าวมาไม่ว่าจะอยู่ในระบบใดก็ตามระบบเศรษฐกิจนั้นจะประกอบด้วยหน่วยเศรษฐกิจ (Economic Unit) ซึ่งจะทำหน้าที่ประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ได้แก่ การบริโภค การผลิต และการแลกเปลี่ยนซื้อขาย ซึ่งสามารถจำแนกหน่วยเศรษฐกิจโดยพิจารณาจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้ดังนี้

1. ผู้บริโภค (Consumer) หมายถึง บุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้บริโภคสินค้าและบริการต่าง ๆ เพื่อแสวงหาความพอใจสูงสุด (Maximize Satisfaction) จากการบริโภคสินค้าและบริการภายใต้งบประมาณที่บุคคลนั้นมีอยู่

2. ผู้ผลิต (Producer) หมายถึง บุคคลที่ทำหน้าที่ผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ ขึ้นในระบบเศรษฐกิจเพื่อขายให้แก่ผู้บริโภค เพื่อแสวงหากำไรสูงสุด (Maximize Profit)

3. เจ้าของปัจจัยการผลิต (Factor Owner) หมายถึง บุคคลที่มีปัจจัยการผลิตอยู่ในการครอบครอง ได้แก่ ที่ดิน ทุน แรงงานหรือเป็นผู้ประกอบการ โดยเจ้าของปัจจัยการผลิตจะเสนอปัจจัยการผลิตที่เขาครอบครองให้กับผู้ผลิต เพื่อหาผลตอบแทนสูงสุด (Maximize Gain)

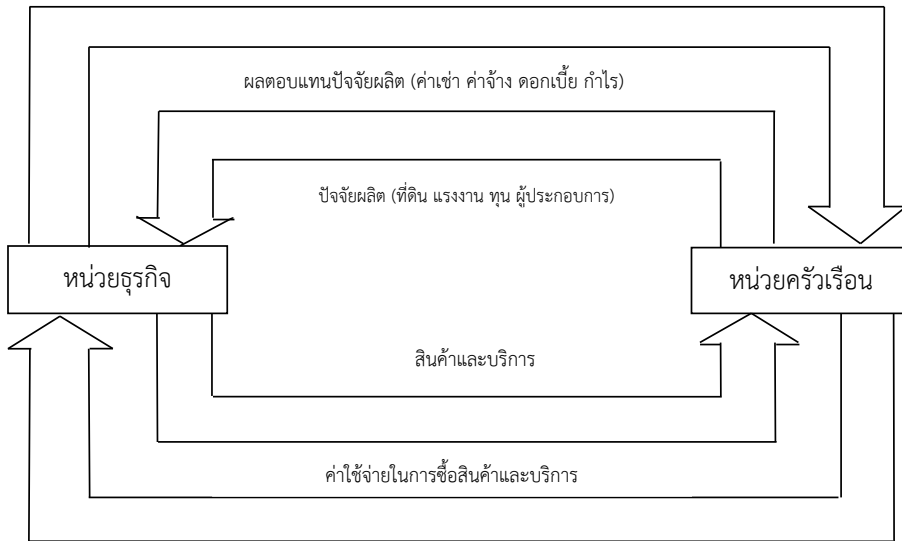
สามารถแบ่งหน่วยเศรษฐกิจออกเป็น 2 กลุ่มด้วยกันคือ

1. หน่วยครัวเรือน (Household) เป็นหน่วยเศรษฐกิจที่เป็นบุคคลเพียงคนเดียวหรือหลายคน จะทำการตัดสินใจใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่ตนมีอยู่ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เช่น ทรัพยากรที่ดินจะได้รับผลตอบแทนในรูปของค่าเช่า ทรัพยากรทุนจะได้รับผลตอบแทนในรูปของดอกเบี้ย ทรัพยากรแรงงานจะได้รับผลตอบแทนในรูปของค่าจ้าง หรือผู้ประกอบการจะได้รับผลตอบแทนในรูปของกำไร โดยหน่วยครัวเรือนจะทำหน้าที่ 2 ประการ คือ 1. เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต และ 2. เป็นผู้บริโภค

2. หน่วยผลิตหรือหน่วยธุรกิจ (Firm) เป็นหน่วยเศรษฐกิจที่เป็นผู้รวบรวมปัจจัยการผลิตจากหน่วยครัวเรือน ซึ่งทำการผลิตสินค้าและบริการแล้วนำสินค้าและบริการที่ผลิตมาจำหน่ายให้กับหน่วยครัวเรือนทำการบริโภค โดยผู้ผลิตจะทำหน้าที่ 2 ประการคือ 1. จัดหาปัจจัยการผลิต และ 2. จำหน่ายสินค้าและบริการ

สามารถกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริโภคและผู้ผลิตจะเกิดขึ้นได้บนพื้นฐานของการแลกเปลี่ยน (Exchange) โดยการแลกเปลี่ยนอาจจะอาศัยวิธีการแลกเปลี่ยนกันโดยตรง (Barter System) ซึ่งการแลกเปลี่ยนลักษณะนี้จะเป็นการแลกเปลี่ยนอย่างง่าย โดยหน่วยผลิตจะได้รับปัจจัยการผลิตชนิดต่าง ๆ เช่น ที่ดิน ทุน แรงงาน และผู้ประกอบการ จากหน่วยครัวเรือนเพื่อนำมาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ ในขณะที่หน่วยครัวเรือนก็จะได้รับสินค้าและบริการต่าง ๆ จากหน่วยผลิตมาใช้ในการบริโภคและในการแลกเปลี่ยนจะต้องมีสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน (Medium

of Exchange) โดยหน่วยผลิตจะต้องจ่ายค่าตอบแทนจากการใช้ปัจจัยการผลิตของหน่วยครัวเรือน ในรูปของค่าจ้าง ค่าเช่า ดอกเบี้ย และกำไร ซึ่งหน่วยครัวเรือนก็ต้องจ่ายค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ จากหน่วยผลิตดังภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 แสดงความสัมพันธ์ของหน่วยครัวและหน่วยผลิต

จากภาพที่ 1.1 เป็นการแสดงความสัมพันธ์ของหน่วยครัวและหน่วยผลิต โดยใช้สื่อกลางในการแลกเปลี่ยน ความสัมพันธ์ลักษณะมีกระบวนการ 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนแรก หน่วยครัวเรือนจะทำหน้าที่เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ซึ่งจะขายปัจจัยการผลิตที่ตนครอบครอง ได้แก่ ที่ดิน แรงงาน ทน และผู้ประกอบการ ให้กับหน่วยผลิต โดยที่หน่วยผลิตจะจ่ายผลตอบแทนให้กับหน่วยครัวเรือนในรูปของค่าเช่า ค่าจ้าง ดอกเบี้ย และกำไร ให้กับหน่วยครัวเรือน

2. ขั้นตอนที่สอง หน่วยครัวเรือนจะนำรายได้ที่ได้รับจากหน่วยผลิต ซึ่งเป็นผลตอบแทนจากการขายปัจจัยการผลิตไปใช้จ่ายในการซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ กับหน่วยผลิต ซึ่งในขั้นตอนนี้ หน่วยครัวเรือนจะทำหน้าที่เป็นผู้บริโภค ในขณะที่หน่วยผลิตจะขายสินค้าและบริการต่าง ๆ ให้กับหน่วยครัวเรือน

ซึ่งจากภาพพบว่าเป็นความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยธุรกิจและหน่วยครัวเรือนจะมีกลไกราคา (Price Mechanism) เป็นตัวกำหนดเงื่อนไขในการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ ที่จะทำให้แต่ละฝ่ายมาทำการตกลงแลกเปลี่ยนซื้อขายระหว่างกันและกัน โดยจะก่อให้เกิดความพอใจในทุกฝ่ายซึ่งอาจจะมีการใช้วิธีการต่อรองราคาเพื่อให้เกิดความพอใจแก่ตนเองมากที่สุด โดยถ้าทั้งสองฝ่ายสามารถต่อรองราคาแล้วเกิดความพอใจในทั้งสองฝ่าย ก็จะมีการแลกเปลี่ยนซื้อขายขึ้น ซึ่งจะทำให้

ระบบเศรษฐกิจสามารถดำเนินต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะถ้าไม่มีผู้บริโภคหน่วยธุรกิจก็ไม่สามารถขายสินค้าและบริการได้ ในขณะที่เดียวกันถ้าไม่มีผู้ผลิตแล้วผู้บริโภคนั้นก็ไม่สามารถหาสินค้าและบริการต่าง ๆ มาตอบสนองความต้องการของตนได้เช่นกัน

1.10 ความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐศาสตร์กับสาขาวิชาอื่น ๆ

เศรษฐศาสตร์เป็นศาสตร์วิชาหนึ่งที่ศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ การตัดสินใจการผลิต การบริโภค การดำรงชีวิต และการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันของมนุษย์ในสังคม ดังนั้น เศรษฐศาสตร์จึงเป็นการศึกษาปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมของมนุษย์มาจากการอยู่ร่วมกันในสังคมและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ส่งผลให้วิชาเศรษฐศาสตร์มีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์ในศาสตร์ต่าง ๆ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. เศรษฐศาสตร์กับบริหารธุรกิจ กล่าวได้ว่าเศรษฐศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้บริโภคและผู้ผลิต เช่น การศึกษาทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภค ความพึงพอใจในการบริโภค รายได้ของผู้บริโภค ทฤษฎีการผลิต ต้นทุนการผลิต ตลาดและการกำหนดราคา เป็นต้น นอกจากนี้บริหารธุรกิจยังจำเป็นต้องเข้าใจในหลักการเกี่ยวกับสถานะเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศ เช่น รายได้ประชาชาติ เงินเฟ้อ อัตราการว่างงาน การเงินการคลัง การค้าการลงทุนต่างประเทศ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าเศรษฐศาสตร์มีความจำเป็นที่ศาสตร์ทางบริหารธุรกิจจะนำความรู้ความเข้าใจไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินธุรกิจเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ตามเป้าหมายเพื่อได้กำไรสูงสุดในการดำเนินงาน

2. เศรษฐศาสตร์กับรัฐศาสตร์ กล่าวได้ว่าเศรษฐศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง เนื่องจากการดำเนินนโยบายของรัฐบาลเป็นการตัดสินใจในโครงการต่าง ๆ จำเป็นต้องมีการวางแผนและวิเคราะห์โครงการเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนส่วนใหญ่ภายในประเทศ ภายใต้การจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับสังคม เพราะทุกนโยบายหรือโครงการต่าง ๆ จะมีทั้งบุคคลที่ได้ประโยชน์และสูญเสียผลประโยชน์ ซึ่งในทางเศรษฐศาสตร์จะตัดสินใจเลือกนโยบายหรือโครงการที่ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศได้ประโยชน์มากที่สุด

3. เศรษฐศาสตร์กับนิติศาสตร์ กล่าวได้ว่าเศรษฐศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเกี่ยวกับนิติศาสตร์ในด้านการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ เพื่อให้มนุษย์ทุกคนได้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน ดังนั้น ในการออกกฎหมายเพื่อมาบังคับใช้ในประเทศ ผู้ที่ออกกฎหมายจำเป็นต้องมีความรู้ทางด้านเศรษฐศาสตร์เพื่อให้กฎหมายที่มีผลบังคับใช้ก่อให้เกิดผลดีและส่งเสริมเศรษฐกิจในประเทศให้เจริญเติบโตและเกิดความยุติธรรมในการแข่งขันทางธุรกิจ เพราะกฎหมายเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตและส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เช่น กฎหมายแรงงาน กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค กฎหมายสิ่งแวดล้อม กฎหมายส่งเสริมการลงทุน เป็นต้น

4. เศรษฐศาสตร์กับประวัติศาสตร์ กล่าวได้ว่าเศรษฐศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ เนื่องจากวิชาประวัติศาสตร์เป็นการศึกษาเกี่ยวกับเหตุการณ์ในอดีตตามหลักฐาน ซึ่งเรื่องราวความเป็นมาที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจในประวัติศาสตร์สามารถอธิบายสาเหตุความเป็นไปเป็นมาในสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่ส่งผลมาถึงปัจจุบัน นอกจากนี้เรื่องราวในอดีตยังสามารถคาดการณ์การณที่สิ่งที่จะเกิดในอนาคตได้ด้วย เพื่อให้ทุกคนมีการเตรียมความพร้อมรองรับเหตุการณ์ที่จะเกิดในอนาคตอีกด้วย ซึ่งจะเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

5. เศรษฐศาสตร์กับจิตวิทยา กล่าวได้ว่าเศรษฐศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเกี่ยวกับจิตวิทยา เนื่องจากเศรษฐศาสตร์มีการศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ นอกจากนี้ความรู้ทางจิตวิทยายังช่วยให้มีความเข้าใจในการตัดสินใจเลือกของมนุษย์ได้เป็นอย่างดี เช่น การตัดสินใจเลือกบริโภคของมนุษย์ การตัดสินใจเลือกในการผลิตสินค้าและบริการ ๆ ของผู้ผลิต การตัดสินใจเลือกการลงทุนของนักลงทุน เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันมีการศึกษาทางด้านวิชาเศรษฐศาสตร์พฤติกรรม เพื่อนำไปใช้ในทางธุรกิจและการกำหนดนโยบายของภาครัฐ

6. เศรษฐศาสตร์กับคณิตศาสตร์และสถิติ กล่าวได้ว่าเศรษฐศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเกี่ยวกับคณิตศาสตร์ เนื่องจากการศึกษาเศรษฐศาสตร์จำเป็นต้องอาศัยสมการทางคณิตศาสตร์มาทำการพยากรณ์ผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการกำหนดนโยบายของภาครัฐ ซึ่งคณิตศาสตร์และสถิติเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจในหาผลลัพธ์ของนโยบาย ซึ่งสามารถหาความคุ้มค่าและประสิทธิภาพในการดำเนินนโยบายของภาครัฐในแต่ละนโยบายเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจในการเลือกนโยบายต่าง ๆ

7. เศรษฐศาสตร์กับการศึกษา กล่าวได้ว่าเศรษฐศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของการวางแผนการศึกษาของประเทศ เนื่องจากการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาประเทศ ซึ่งรัฐบาลจำเป็นต้องจัดการศึกษาในกับคนในประเทศ แต่ด้วยเนื่องจากทรัพยากรหรืองบประมาณที่รัฐบาลมีนั้นจำกัด รัฐบาลจึงต้องมีการวางแผนจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จำเป็นที่ความต้องการให้ทุกคนในประเทศเข้าถึงบริการทางการศึกษาตามที่รัฐบาลต้องการ เพื่อที่คนที่ได้รับการศึกษาจะนำความรู้กลับมาพัฒนาประเทศตามเป้าหมายของรัฐบาล

กล่าวได้ว่าความรู้หลักการในสาขาวิชาต่าง ๆ ล้วนมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับเศรษฐศาสตร์ทั้งสิ้น ดังนั้นผู้ที่ศึกษาในศาสตร์วิชาต่าง ๆ จำเป็นต้องมีความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์เพื่อนำความรู้ดังกล่าวไปทำการศึกษาวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและกำหนดทางเลือกที่ดีที่สุดในการวางแผนและการจัดสรรทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับสังคมโดยรวมของประเทศ

1.11 ประโยชน์ของวิชาเศรษฐศาสตร์

สามารถกล่าวได้ว่าการศึกษาเศรษฐศาสตร์ก่อประโยชน์ในหลายประการ ดังนี้

1. ในฐานะผู้บริโภค การศึกษาเศรษฐศาสตร์จะทำให้ผู้บริโภคสามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดความพึงพอใจสูงสุดในการบริโภคสินค้าและบริการต่าง ๆ และสามารถเลือกตัดสินใจทางเลือกที่ทำให้เกิดความพึงพอใจสูงสุดภายใต้เงินประมาณที่มีอยู่ นอกจากนี้ยังสามารถนำความรู้ทางเศรษฐศาสตร์ไปวางแผนในการดำเนินชีวิตเพื่อให้มีความเป็นอยู่ที่ตีความมั่งคั่ง เช่น การวางแผนการบริโภค การออมและการลงทุน เป็นต้น ซึ่งในกรณีที่บุคคลมีความรู้ความเข้าใจในเศรษฐศาสตร์มหภาคเป็นอย่างดี จะทำให้บุคคลนั้นสามารถวิเคราะห์และพยากรณ์ภาวะเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ส่งผลให้บุคคลนั้นสามารถเห็นโอกาสในการลงทุนในทุกช่วงภาวะเศรษฐกิจและมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายการลงทุนของตัวเองตามภาวะเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปภายใต้การได้รับผลตอบแทนที่ดีที่สุดกับความเสี่ยงที่เกิดขึ้น เช่น ในสภาวะที่เกิดเงินเฟ้อบุคคลจะไม่ถือเงินสดแต่จะนำเงินไปลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ ในสภาวะอัตราดอกเบี้ยขาขึ้นบุคคลก็ควรที่จะกู้ซื้อบ้านในอัตราดอกเบี้ยคงที่ ในสภาวะที่เศรษฐกิจถดถอยนักลงทุนก็จะขายหุ้นในบริษัทพัฒนาอสังหาริมทรัพย์แล้วมาซื้อหุ้นบริษัทประกอบกิจการโครงสร้างขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เป็นต้น

2. ในฐานะผู้ผลิต การศึกษาเศรษฐศาสตร์จะทำให้ผู้ผลิตสามารถเลือกที่ทรัพยากรการผลิตที่มีจำกัดให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิตสูงสุด ส่งผลทำให้ต้นทุนการผลิตของผู้ผลิตลดลงเพิ่มกำไรในการดำเนินธุรกิจ นอกจากนี้ทางเลือกในการตัดสินใจผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ ของผู้ผลิตแล้วในฐานะผู้ผลิตเป็นผู้ประกอบการธุรกิจในการขายสินค้าและบริการต่าง ๆ ผู้ประกอบการธุรกิจจึงจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในพฤติกรรมของผู้บริโภคในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการที่จะก่อให้เกิดความพึงพอใจสูงสุดในการบริโภค เพื่อที่ผู้ประกอบการจะได้กำหนดราคาและกลยุทธ์การขายสินค้า จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้ประกอบการยังจำเป็นต้องมีความรู้ทางเศรษฐศาสตร์มหภาคเนื่องจากผู้ประกอบการจะต้องสามารถพยากรณ์แนวโน้มทางเศรษฐกิจในอนาคตว่าจะมีผลกระทบอย่างไรต่อการดำเนินธุรกิจของตัวเอง เช่น ในสภาวะเศรษฐกิจขาขึ้นผู้ผลิตจะต้องปรับตัวอย่างไรหรือในสภาวะเศรษฐกิจขาลงผู้ผลิตจะปรับตัวอย่างไรกับยอดขายสินค้าที่ลดลงในขณะที่รายจ่ายคงที่ยังเท่าเดิม เป็นต้น นอกจากนี้ผู้ผลิตต้องมีความเข้าใจในการดำเนินนโยบายของภาครัฐบาลว่าจะส่งผลกระทบต่อธุรกิจอย่างไร เช่น นโยบายลดหย่อนภาษีจากการใช้จ่ายของประชาชน เป็นต้น ซึ่งผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการธุรกิจที่มีความรู้ความเข้าใจในเศรษฐศาสตร์จุลภาคและมหภาคเป็นอย่างดีนั้น จะมีส่วนเสริมให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจ

3. ในฐานะรัฐบาล การศึกษาเศรษฐศาสตร์จะทำให้ผู้บริหารประเทศมีความเข้าใจปัญหาทางเศรษฐกิจและรู้สาเหตุของปัญหาเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลให้สามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจได้อย่างถูกต้อง ในกรณีเกิดอัตราการว่างงานสูง รัฐบาลก็ควรส่งเสริมการลงทุนในภาคเอกชน โดยอาจจะทำการออกกฎหมายยกเว้นภาษีในการลงทุนของเอกชนเพื่อดึงดูดนักลงทุนต่างประเทศมาลงทุนภายในประเทศ หรือภาครัฐบาลอาจจะลงทุนในการสร้างโครงสร้างขั้นพื้นฐาน เช่น ทางด่วน รถไฟฟ้า

ระบบขนส่ง เป็นต้น เพื่อกระตุ้นความต้องการในอุปสงค์สินค้าที่มาก่อสร้างและเกิดการจ้างงาน ซึ่งจะ
 ทำให้คนมีรายได้เพิ่มขึ้นส่งผลให้การบริโภคภายในประเทศเพิ่มขึ้น ส่วนในการดำเนินนโยบายของ
 รัฐบาลจำเป็นจะต้องเลือกทำโครงการต่าง ๆ ให้กับประชาชนภายในประเทศ ซึ่งโครงการต่าง ๆ
 ที่รัฐบาลจัดทำจะต้องมีการประเมินความคุ้มค่าของโครงการต่อระบบเศรษฐกิจ ถ้าผู้บริหารประเทศ
 มีความรู้ทางเศรษฐศาสตร์จะทำการตัดสินใจในทางเลือกโครงการต่าง ๆ ตามลำดับความสำคัญของ
 โครงการและความต้องการของประชาชนภายในประเทศได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ผู้บริหารจำเป็นจะต้องมี
 ความรู้ความเข้าใจในเศรษฐกิจระหว่างประเทศ เนื่องจากนโยบายในแต่ละประเทศจะมีผลกระทบต่อ
 ประเทศไทย เช่น การขึ้นอัตราดอกเบี้ยนโยบายของธนาคารกลางสหรัฐ จะส่งผลให้ธนาคารกลาง
 ทุกประเทศทั่วโลกต้องขึ้นอัตราดอกเบี้ยนโยบายตามไปด้วย ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อผู้ที่กู้เงินไปลงทุน
 และกู้เงินไปซื้อสินค้าต่าง ๆ มีต้นทุนทางการเงินที่สูงขึ้น ผู้บริหารประเทศจำเป็นต้องมีมาตรการ
 คุ้มครองผลกระทบที่จะเกิดจากนโยบายดังกล่าวด้วย เพื่อที่จะทำให้เศรษฐกิจภายในประเทศ
 เจริญเติบโตได้อย่างต่อเนื่อง เป็นต้น

1.12 สรุป

เศรษฐศาสตร์ หมายถึง เป็นการศึกษาหนทางทางเลือกในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด
 ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการที่มีอยู่อย่างไม่จำกัด
 ของมนุษย์ การศึกษาเศรษฐศาสตร์สามารถให้คำสำคัญที่เกี่ยวข้องในทางเศรษฐศาสตร์ได้ ดังนี้
 1. ทางเลือก (Choice) เนื่องจากทรัพยากรต่าง ๆ นั้นมีอยู่อย่างจำกัด ไม่สามารถที่จะนำทรัพยากร
 ที่มีอยู่ไปใช้ในการผลิตในทุกทางเลือกได้ 2. ทรัพยากรการผลิต (Productive Resources) เป็น
 ปัจจัยในกระบวนการผลิตทางเศรษฐศาสตร์ ได้แก่ ที่ดิน แรงงาน ทุน และผู้ประกอบการ 3. การมีอยู่
 จำกัด (Scarcity) ทรัพยากรทุกอย่างในโลกนี้ล้วนมีอย่างจำกัด 4. สินค้าและบริการ (Goods and
 Services) เป็นสิ่งที่ได้จากการทำงานร่วมกันของปัจจัยการผลิตต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความพึงพอใจ
 และความต้องการของผู้บริโภค โดยในทางเศรษฐศาสตร์สามารถแบ่งสินค้าออกเป็น 2 ประเภท คือ
 เศรษฐทรัพย์ (Economic Goods) และสินค้าไร้ราคา (Free Goods) 5. ความต้องการไม่จำกัด
 (unlimited wants) ความต้องการของมนุษย์ทุกคนจะมีความต้องการไม่จำกัด ในวิชาเศรษฐศาสตร์
 สามารถแบ่งมีเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วนหลัก ดังนี้ 1. เศรษฐศาสตร์จุลภาค (Microeconomics) เป็น
 การศึกษาพฤติกรรมของหน่วยเศรษฐกิจย่อยในระบบเศรษฐกิจ 2. เศรษฐศาสตร์มหภาค
 (Macroeconomics) เป็นการศึกษาภาพรวมของระบบเศรษฐกิจของประเทศ วิธีการศึกษา
 เศรษฐศาสตร์ ในส่วนวิธีการศึกษาทางเศรษฐศาสตร์สามารถแบ่งเป็น 2 วิธี คือ 1. การศึกษาวิธี
 อนุมาน (Deductive Method) เป็นการศึกษาโดยวิธีกำหนดสมมติฐานขึ้นมาเป็นทฤษฎีหรือ
 แบบจำลองก่อน แล้วจึงทำการพิสูจน์เหตุผลในเชิงตรรกศาสตร์ 2. การศึกษาวิธีอุปมาน (inductive
 method) เป็นการศึกษาที่ทำการรวบรวมผลของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ซึ่งในทุกสังคมจะประสบกับ
 ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ คือ ผลิตอะไร ผลิตอย่างไร และผลิตเพื่อใคร

ในระบบเศรษฐกิจจะประกอบด้วย 1. ภาคครัวเรือน (Consumers) เป็นผู้ใช้ประโยชน์จากสินค้าและบริการที่ผลิตขึ้นในระบบเศรษฐกิจ 2. ภาคธุรกิจ (Producers) เป็นผู้รวบรวมปัจจัยการผลิตต่าง ๆ เพื่อนำปัจจัยการผลิตมาผลิตเป็นสินค้าและบริการต่าง ๆ 3. ภาครัฐบาล (Government) เป็นผู้คอยดูแลควบคุมการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจของทุกหน่วยเศรษฐกิจภายในประเทศ รวมถึงการวางนโยบายในการดำเนินและพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งเราสามารถแบ่งประเภทของระบบเศรษฐกิจออกได้เป็น 4 ประเภท ดังนี้ 1. ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม (Capitalistic System) เป็นระบบเศรษฐกิจที่รัฐบาลให้เสรีภาพในการผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ กับหน่วยเศรษฐกิจต่าง ๆ รัฐบาลจะทำหน้าที่คอยดูแลและกำกับติดตามให้เกิดความเป็นธรรมในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ 2. ระบบเศรษฐกิจแบบคอมมิวนิสต์ (Communitic System) เป็นระบบเศรษฐกิจที่รัฐบาลเข้าไปกำหนดกิจกรรมทางเศรษฐกิจในการผลิตสินค้าและบริการทั้งหมด โดยรัฐบาลจะไม่ได้ให้เสรีภาพในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ 3. ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม (Socialistic System) เป็นระบบเศรษฐกิจที่รัฐบาลเข้าไปกำหนดกิจกรรมทางเศรษฐกิจในการผลิตสินค้าและบริการเป็นที่สำคัญของประเทศ โดยรัฐบาลจะให้เสรีภาพกับประชาชนในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจบางอย่าง 4. ระบบเศรษฐกิจแบบผสม (Mixed System) เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีการผสมระหว่างระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม เนื่องจากในการบริหารจัดการทรัพยากรภายในประเทศไม่สามารถที่จะมีประสิทธิภาพสูงสุดภายใต้ระบบเศรษฐกิจเพียงใดแบบหนึ่ง จึงได้มีการปรับวิธีการบริหารจัดการในข้อดีของแต่ละแบบระบบเศรษฐกิจมาใช้ในการจัดสรรทรัพยากร

การตัดสินใจเลือกทางเศรษฐศาสตร์จะมีต้นทุนค่าเสียโอกาส (Opportunity Cost) ซึ่งสามารถแบ่งต้นทุนออกเป็น 2 ประเภท คือ ต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ หมายถึง ค่าเสียโอกาสในทางเลือกที่บุคคลไม่เลือกในทางเลือกนั้น และต้นทุนทางบัญชี หมายถึง ต้นทุนที่บุคคลได้จ่ายเงินเพื่อแลกกับการได้มาของสินค้าและบริการ ในการพิจารณาหน่วยเศรษฐกิจสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มด้วยกัน คือ 1. หน่วยครัวเรือน (Household) เป็นหน่วยเศรษฐกิจที่เป็นบุคคลเพียงคนเดียวหรือหลายคน จะทำการตัดสินใจใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่ตนมีอยู่ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด 2. หน่วยผลิตหรือหน่วยธุรกิจ (Firm) เป็นหน่วยเศรษฐกิจที่เป็นผู้รวบรวมปัจจัยการผลิตจากหน่วยครัวเรือนซึ่งทำการผลิตสินค้าและบริการแล้วนำสินค้าและบริการที่ผลิตมาจำหน่ายให้กับหน่วยครัวเรือนทำการบริโภค จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นว่าการศึกษาเศรษฐศาสตร์มีประโยชน์ในกลุ่มดังต่อไปนี้ 1. ในฐานะผู้บริโภค การศึกษาเศรษฐศาสตร์จะทำให้ผู้บริโภคสามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดความพึงพอใจสูงสุดในการบริโภคสินค้าและบริการต่าง ๆ และสามารถเลือกตัดสินใจทางเลือกที่ทำให้เกิดความพึงพอใจสูงสุดภายใต้เงินประมาณที่มีอยู่ 2. ในฐานะผู้ผลิต การศึกษาเศรษฐศาสตร์จะทำให้ผู้ผลิตสามารถเลือกที่ทรัพยากรการผลิตที่มีจำกัดให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิตสูงสุด 3. ในฐานะรัฐบาล การศึกษาเศรษฐศาสตร์จะทำให้ผู้บริหารประเทศมีความเข้าใจปัญหาทางเศรษฐกิจและรู้สาเหตุของปัญหาเศรษฐกิจ

คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายเหตุผลถึงความจำเป็นที่ต้องมีความรู้ทางเศรษฐศาสตร์ในการใช้ชีวิตประจำวัน
2. จงยกตัวอย่างความรู้ทางเศรษฐศาสตร์จุลภาคและเศรษฐศาสตร์มหภาคที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบธุรกิจส่วนตัว
3. จงวิเคราะห์ว่าประเทศไทยเป็นระบบเศรษฐกิจแบบใด พร้อมอธิบายและเหตุผลประกอบ
4. จงยกตัวอย่างค่าเสียโอกาสที่เราสูญเสียในปัจจุบันในทางเลือกด้านต่าง ๆ ที่เราเลือก
5. จงอธิบายความสัมพันธ์ของหน่วยเศรษฐกิจในระบบเศรษฐกิจ
6. จงยกตัวอย่างประโยชน์ในการศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์ในฐานะผู้บริโภค

บทที่ 2

อุปสงค์และอุปทาน

ในระบบตลาดจะใช้กลไกราคาเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ โดยมีหน่วยเศรษฐกิจในระบบเศรษฐกิจอยู่ 2 กลุ่ม คือ หน่วยครัวเรือน (Household) และหน่วยผลิต (Firm) ซึ่งหน่วยครัวเรือนจะทำหน้าที่เป็นผู้บริโภคโดยการซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ จากหน่วยผลิต และหน่วยผลิตจะทำหน้าที่ในการผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ ออกขายให้แก่ฝ่ายครัวเรือน โดยอุปสงค์ (Demand) จะถูกกำหนดจากผู้ซื้อ และอุปทาน (Supply) จะถูกกำหนดจากผู้ขาย ซึ่งผู้ซื้อและผู้ขายจะตัดสินใจในการซื้อขายบนพื้นฐานของการคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของตัวเอง ส่งผลให้การตัดสินใจระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายจะเป็นการต่อรองราคากันเอง โดยกล่าวได้ว่าราคาจะเป็นตัวกำหนดอุปสงค์และอุปทาน

2.1 ความหมายของอุปสงค์

อุปสงค์ (Demand) หมายถึง ปริมาณความต้องการซื้อสินค้าและบริการในระดับราคาต่าง ๆ ที่ผู้บริโภคมีความเต็มใจที่จะจ่าย ณ ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง

คำว่า “ต้องการซื้อ” ที่ปรากฏในนิยามไม่ได้หมายถึงความต้องการธรรมดา (Want) แต่เป็นความต้องการที่มีอำนาจซื้อ (Purchasing Power) กำกับอยู่ด้วย กล่าวคือผู้บริโภคจะต้องมีความเต็มใจ (Ability and Willingness) ที่จะซื้อและมีเงินเพียงพอที่จะจ่ายเพื่อซื้อสินค้าหรือบริการนั้น ๆ ได้ด้วย (วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, 2561 : 24)

2.2 กฎของอุปสงค์ (Law of Demand)

กฎของอุปสงค์เป็นการอธิบายถึงพฤติกรรมของผู้บริโภคในการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการ เมื่อราคาสินค้าและบริการมีการเปลี่ยนแปลง โดยกฎของอุปสงค์ คือ ปริมาณสินค้าที่ผู้ซื้อต้องการซื้อ ณ เวลาใดเวลาหนึ่งจะมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับราคาของสินค้านั้น หรือกล่าวได้ว่า “ราคาสินค้าสูงขึ้นอุปสงค์จะปรับตัวลดลง” และ “ราคาสินค้าลดลงอุปสงค์จะปรับตัวเพิ่มขึ้น”

ในกรณีที่ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อสินค้าเพิ่มขึ้นเมื่อราคาสินค้าปรับตัวลดลงและจะซื้อสินค้าลดลงเมื่อราคาสินค้าปรับตัวเพิ่มขึ้น เราเรียกปรากฏการณ์นี้ว่า ผลของราคา (Price Effect) โดยมีสาเหตุดังต่อไปนี้

1. เมื่อราคาสินค้าชนิดหนึ่งปรับตัวลดลง ผู้บริโภคจะเห็นว่าสินค้าชนิดนี้มีราคาถูกเมื่อเปรียบเทียบกับราคาของสินค้าชนิดอื่น ๆ โดยจะส่งผลให้ลดการบริโภคสินค้าชนิดอื่นลง แล้วเลือกบริโภคสินค้าชนิดนี้เพิ่มขึ้นเพื่อทดแทนการบริโภคสินค้าชนิดอื่นที่ลดลง ในทางตรงกันข้าม กรณีที่ราคาสินค้าปรับตัวสูงขึ้น ผู้บริโภคจะเห็นว่าราคาสินค้าชนิดนี้มีราคาแพงเมื่อเทียบกับราคาของสินค้าชนิดอื่น ๆ โดยจะส่งผลให้ลดการบริโภคสินค้าชนิดนี้ลง แล้วหันไปบริโภคสินค้าชนิดอื่น ๆ แทน เราสามารถเรียกผลของการเปลี่ยนแปลงปริมาณการบริโภคจากการเปลี่ยนแปลงในราคาเปรียบเทียบ (Relative Price) ของสินค้าว่า “ผลของการใช้แทนกัน (Substitution Effect)”

2. เมื่อราคาสินค้าชนิดหนึ่งปรับตัวลดลง ผู้บริโภคจะรู้สึกเหมือนกับตนมีรายได้เพิ่มขึ้น ทั้งที่ตนมีรายได้เท่าเดิม เนื่องจากการมีอำนาจในการซื้อเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้เขาซื้อสินค้าชนิดดังกล่าวเพิ่มขึ้น ในทางตรงกันข้าม กรณีที่ราคาสินค้าชนิดนี้ปรับตัวสูงขึ้น ผู้บริโภคจะรู้สึกเหมือนกับตนมีรายได้ที่ลดลง ทั้งที่ตนมีรายได้เท่าเดิมเพราะจะสามารถซื้อสินค้าได้น้อยลง เราสามารถเรียกผลของการเปลี่ยนแปลงการบริโภคจากการเปลี่ยนแปลงในอำนาจซื้อของเงินรายได้ว่า “ผลของรายได้ (Income Effect)”

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า การที่ผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงปริมาณการซื้อสินค้าเมื่อราคาสินค้าเปลี่ยนแปลงไปเป็นเพราะผลของการใช้แทนกันและผลของรายได้ ซึ่งสามารถเขียนในรูปสมการได้ดังนี้

$$\text{ผลของราคา} = \text{ผลของการใช้แทนกัน} + \text{ผลของรายได้}$$

2.3 ประเภทของอุปสงค์

ในการบริโภคของผู้บริโภคคนหนึ่งจะมีอุปสงค์ต่อสินค้านั้น จะขึ้นอยู่กับปัจจัยที่มากำหนดปริมาณความต้องการซื้อสินค้านั้น ๆ ได้แก่ ราคาสินค้า ราคาของสินค้าชนิดอื่นที่เกี่ยวข้อง รสนิยมรายได้ การคาดคะเนราคาสินค้าที่จะมีการเปลี่ยนแปลงในอนาคต เป็นต้น โดยเราสามารถที่จะแบ่งประเภทของอุปสงค์ออกได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. อุปสงค์ต่อราคา (Price Demand)

อุปสงค์ต่อราคา เป็นปริมาณความต้องการซื้อสินค้าและบริการในระดับราคาต่าง ๆ ณ ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง โดยกำหนดให้ปัจจัยต่าง ๆ คงที่ จะเห็นได้ว่าตัวกำหนดปริมาณการซื้อคือราคาสินค้านั้นเอง ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณเสนอซื้อและราคาสินค้าจะเป็นไปในทิศทางตรงกันข้าม นั่นคือ “ราคาสินค้าสูงขึ้นปริมาณเสนอซื้อจะลดลง” และ “ราคาสินค้าลดลงปริมาณเสนอซื้อจะสูงขึ้น”

สามารถแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณความต้องการซื้อกับราคาสินค้าในรูปสมการได้ดังต่อไปนี้

$$X_d = f(P_x) \quad (2.1)$$

$$\begin{aligned} \text{กำหนดให้} \quad X_d &= \text{ปริมาณความต้องการซื้อสินค้า } X \\ P_x &= \text{ระดับราคาของสินค้า } X \end{aligned}$$

จากสมการที่ (2.1) จะเห็นได้ว่าเมื่อกำหนดให้ปัจจัยอื่น ๆ คงที่ ปริมาณความต้องการซื้อสินค้าจะขึ้นอยู่กับราคาสินค้าชนิดนั้น หรืออาจกล่าวได้ว่าราคาของสินค้าจะเป็นตัวกำหนดปริมาณความต้องการซื้อ ซึ่งเราสามารถเขียนความสัมพันธ์ในรูปของสมการเชิงเส้นตรงได้ดังต่อไปนี้

$$X_d = a - bP_x \quad (2.2)$$

กำหนดให้ X_d = ปริมาณความต้องการซื้อสินค้า X
 P_x = ระดับราคาของสินค้า
 a = ค่าคงที่ (Constant)
 b = อัตราการเปลี่ยนแปลงของปริมาณความต้องการซื้อสินค้า X เมื่อราคาของสินค้า X เปลี่ยนแปลงไป 1 หน่วย (ความชันของเส้นอุปสงค์ต่อราคา)

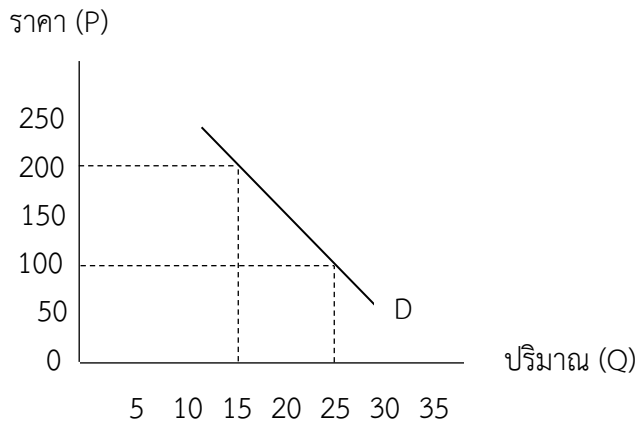
จากสมการที่ (2.2) จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณความต้องการซื้อสินค้า X กับระดับราคาของสินค้า X ในรูปสมการเชิงเส้นตรง ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่าราคาของสินค้า X เปลี่ยนแปลงไป 1 หน่วย จะส่งผลให้ปริมาณความต้องการซื้อสินค้าเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางตรงกันข้ามกับราคาสินค้า โดยเครื่องหมายลบในสมการแสดงถึงความสัมพันธ์ของราคาและปริมาณสินค้าในทิศทางตรงกันข้าม ซึ่งเราสามารถแสดงความสัมพันธ์ของอุปสงค์ต่อราคาได้ดังตาราง 2.1

ตารางที่ 2.1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณความต้องการซื้อกับราคาสินค้า

ราคาสินค้า (บาท)	ปริมาณความต้องการซื้อ (หน่วย)
250	10
200	15
150	20
100	25
50	30

จากตารางที่ 2.1 จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณความต้องการซื้อกับราคาสินค้า ในระดับราคาต่าง ๆ ของสินค้าชนิดนั้น พบว่าถ้าระดับสินค้าปรับตัวสูงขึ้นส่งผลให้ปริมาณความ

ต้องการซื้อจะลดลง ในทางกลับกันถ้าระดับราคาของสินค้าปรับตัวลดลงส่งผลให้ปริมาณความต้องการซื้อเพิ่มขึ้น ซึ่งสามารถนำมาเขียนกราฟได้ดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 แสดงเส้นอุปสงค์ต่อราคา

จากภาพที่ 2.1 เป็นการนำตัวเลขในตารางที่ 2.1 มาทำการสร้างแผนภูมิในระดับราคาต่าง ๆ ซึ่งพบว่าเส้นอุปสงค์จะมีลักษณะลาดจากบนซ้ายไปล่างขวา โดยมีค่าความชันเป็นลบ สามารถอธิบายได้ว่าความสัมพันธ์ดังกล่าวจะเป็นในทิศทางตรงกันข้ามและเป็นไปตามกฎของอุปสงค์ (Law of Demand)

2. อุปสงค์ต่อรายได้ (Income Demand)

อุปสงค์ต่อรายได้ เป็นปริมาณความต้องการซื้อสินค้าและบริการในระดับรายได้ต่าง ๆ ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง โดยกำหนดให้ปัจจัยต่าง ๆ คงที่ จะเห็นได้ว่าตัวกำหนดปริมาณเสนอซื้อ คือรายได้ สามารถแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณความต้องการซื้อกับรายได้ในรูปสมการดังต่อไปนี้

$$Q_i = f(I) \quad (2.3)$$

กำหนดให้ Q_i = ปริมาณความต้องการซื้อสินค้าใด ๆ
 I = ระดับรายได้ของผู้บริโภค

จากสมการที่ (2.3) จะเห็นได้ว่าปริมาณความต้องการซื้อสินค้าเปลี่ยนแปลงตามรายได้ของผู้บริโภค เมื่อกำหนดให้ปัจจัยอื่น ๆ คงที่ ซึ่งในการศึกษาอุปสงค์ต่อรายได้เราสามารถแบ่งเป็น 2 กรณี ดังต่อไปนี้

2.1 สินค้าปกติ (Normal Goods) เป็นสินค้าที่ผู้บริโภคจะทำการซื้อเพิ่มขึ้นเมื่อผู้บริโภคมีรายได้สูงขึ้น ในทางกลับกันผู้บริโภคจะซื้อสินค้าน้อยลงเมื่อผู้บริโภคมีรายได้ลดลง ซึ่งจะมีความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณความต้องการซื้อกับรายได้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

สามารถแสดงความสัมพันธ์ของสินค้าปกติในรูปของสมการ ได้ดังต่อไปนี้

$$Q_i = a + bI \quad (2.4)$$

กำหนดให้ Q_i = ปริมาณความต้องการซื้อสินค้าใด ๆ

I = ระดับรายได้ของผู้บริโภค

a = ค่าคงที่ (Constant)

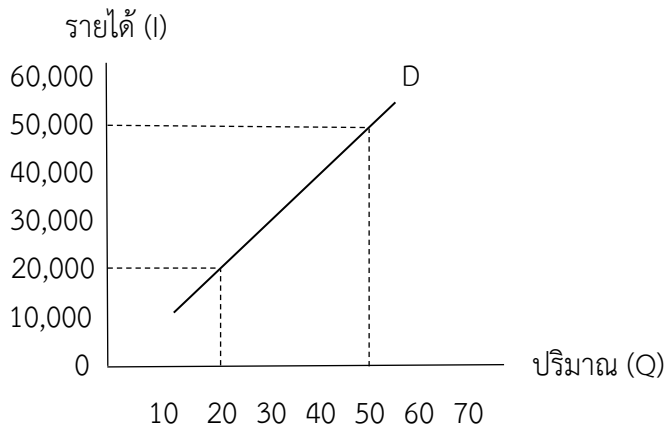
b = อัตราการเปลี่ยนแปลงของปริมาณความต้องการซื้อเมื่อรายได้เปลี่ยนแปลงไป 1 หน่วย (ความชันของเส้นอุปสงค์ต่อรายได้)

จากสมการที่ 2.4 จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณความต้องการซื้อกับรายได้ของผู้บริโภคจะมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน โดยผู้บริโภคมีรายได้เพิ่มขึ้น (I) จะส่งผลให้ปริมาณความต้องการซื้อ (Q_i) ปรับตัวเพิ่มขึ้น เครื่องหมายบวกในสมการแสดงถึงความสัมพันธ์ของราคาและปริมาณสินค้าเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งเราสามารถแสดงความสัมพันธ์ของอุปสงค์ต่อรายได้ของสินค้าปกติได้ดังตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณความต้องการซื้อกับรายได้สำหรับกรณีสินค้าปกติ

รายได้ (บาท)	ปริมาณความต้องการซื้อ (หน่วย)
10,000	10
20,000	20
30,000	30
40,000	40
50,000	50

จากตารางที่ 2.2 จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณความต้องการซื้อกับระดับรายได้ต่าง ๆ ของผู้บริโภค พบว่า ถ้ารายได้ของผู้บริโภคปรับตัวสูงขึ้นจะส่งผลให้ปริมาณความต้องการซื้อเพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน ในทางกลับกันรายได้ของผู้บริโภคปรับตัวลดลงจะส่งผลให้ปริมาณความต้องการซื้อลดลงเช่นกัน ซึ่งสามารถนำมาเขียนกราฟได้ดังภาพที่ 2.2

ภาพที่ 2.2 แสดงเส้นอุปสงค์ต่อรายได้ในกรณีของสินค้าปกติ

จากภาพที่ 2.2 เป็นการนำตัวเลขในตารางที่ 2.2 มาทำการสร้างแผนภูมิในระดับรายได้ต่างๆ ซึ่งพบว่าเส้นอุปสงค์นั้นจะมีลักษณะที่ลากจากล่างซ้ายขึ้นไปบนขวา โดยมีค่าความชันเป็นบวก สามารถอธิบายได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณความต้องการซื้อกับรายได้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2.2 สินค้าด้อย (Inferior Goods) เป็นสินค้าที่ผู้บริโภคจะลดการบริโภคลงเมื่อผู้บริโภคมีรายได้สูงขึ้น ในทางกลับกันผู้บริโภคจะบริโภคมามากขึ้นเมื่อรายได้ลดลง ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณความต้องการซื้อสินค้ากับรายได้จะเป็นไปในทิศทางตรงกันข้าม สามารถเขียนให้อยู่ในรูปสมการ ได้ดังนี้

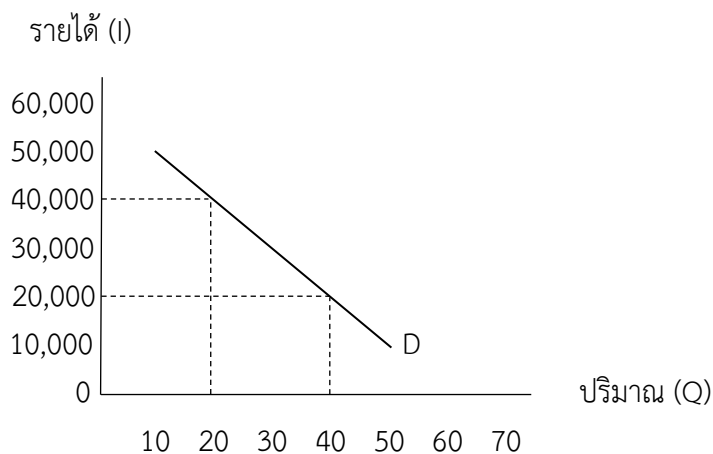
$$Q_i = a - bI \quad 2.5$$

จากสมการที่ 2.5 เป็นความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณความต้องการซื้อกับรายได้ของผู้บริโภคจะมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม โดยผู้บริโภคมีรายได้เพิ่มขึ้นจะส่งผลให้ปริมาณความต้องการซื้อ (Q_i) ปรับตัวลดลง เนื่องจากเครื่องหมายลบในสมการแสดงถึงความสัมพันธ์ของความต้องการซื้อกับรายได้เป็นไปในทิศทางตรงกันข้าม ซึ่งเราสามารถแสดงความสัมพันธ์ของอุปสงค์ต่อรายได้ในกรณีสินค้าด้อยได้ดังตารางที่ 2.3

ตารางที่ 2.3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณเสนอซื้อกับรายได้ในกรณีของสินค้าด้อย

รายได้ (บาท)	ปริมาณความต้องการซื้อ (หน่วย)
10,000	50
20,000	40
30,000	30
40,000	20
50,000	10

จากตารางที่ 2.3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณความต้องการซื้อกับระดับรายได้ต่าง ๆ ของผู้บริโภค พบว่า ถ้ารายได้ของผู้บริโภคปรับตัวสูงขึ้นจะส่งผลให้ปริมาณความต้องการซื้อลดลง ในทางกลับกันถ้ารายได้ลดลงปริมาณความต้องการซื้อจะเพิ่มขึ้น ผู้บริโภคอาจซื้อสินค้าชนิดหนึ่งเพิ่มขึ้นแต่เมื่อรายได้ปรับตัวสูงขึ้นไปอีกระดับหนึ่งแล้ว ผู้บริโภคอาจจะเลิกซื้อสินค้าชนิดนั้นหรือซื้อในปริมาณที่ลดน้อยลง แล้วหันไปซื้อสินค้าชนิดอื่นแทน ซึ่งสามารถนำมาเขียนกราฟได้ดังภาพที่ 2.3

ภาพที่ 2.3 แสดงเส้นอุปสงค์ต่อรายได้ในกรณีของสินค้าด้อย

จากภาพที่ 2.3 เป็นการนำตัวเลขในตารางที่ 2.3 มาทำการสร้างแผนภูมิในระดับรายได้ต่าง ๆ ซึ่งพบว่าเส้นอุปสงค์นั้นจะมีลักษณะที่ลากจากบนซ้ายไปล่างขวาโดยมีค่าความชันเป็นลบ สามารถอธิบายได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณความต้องการซื้อกับรายได้จะผันแปรไปในทิศทางตรงกันข้าม

3. อุปสงค์ต่อราคาสินค้าชนิดอื่น (Cross Demand)

อุปสงค์ต่อราคาสินค้าชนิดอื่น เป็นปริมาณความต้องการซื้อสินค้าและบริการในระดับรายได้ต่าง ๆ ของราคาสินค้าชนิดอื่น โดยกำหนดให้ปัจจัยต่าง ๆ คงที่ จะเห็นได้ว่าตัวกำหนดปริมาณความต้องการซื้อคือ ราคาสินค้าชนิดอื่น โดยสามารถเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “อุปสงค์ไขว้”

สามารถแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณความต้องการซื้อกับราคาสินค้าอีกชนิดหนึ่งในรูปสมการได้ดังนี้

$$Q_x = f(P_y) \quad 2.6$$

กำหนดให้ Q_x = ปริมาณความต้องการซื้อสินค้า X
 P_y = ราคาของสินค้าอื่นที่เกี่ยวข้อง

จากสมการที่ 2.6 เป็นความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณความต้องการซื้อสินค้า X กับราคาของสินค้าชนิดอื่นที่เกี่ยวข้อง พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณความต้องการซื้อสินค้า X กับราคาของสินค้าอื่นที่เกี่ยวข้องนั้นสามารถแบ่งความสัมพันธ์ออกได้เป็น 2 รูปแบบ คือ

3.1 สินค้าที่ใช้ประกอบกัน (Complementary Goods) เป็นสินค้าสองชนิดที่ใช้ประกอบกัน เช่น รถยนต์ไฟฟ้ากับปริมาณการใช้ไฟฟ้าในประเทศ เป็นต้น ในกรณีที่ราคารถยนต์ไฟฟ้าลดราคาลงจะส่งผลทำให้ปริมาณความต้องการซื้อรถยนต์ไฟฟ้าเพิ่มขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อเนื่องให้ปริมาณการใช้ไฟฟ้าเพิ่มขึ้นเป็นไปในทิศทางเดียวกันเนื่องจากไฟฟ้ากับรถยนต์ไฟฟ้าเป็นสินค้าที่ใช้ประกอบกัน ความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณความต้องการซื้อสินค้ากับปริมาณสินค้าชนิดอื่น ในกรณีนี้จะเป็นไปในทิศทางตรงกันข้าม สามารถเขียนได้ดังนี้

$$\begin{array}{ccccc} P_x \downarrow & \rightarrow & Q_x \uparrow & \rightarrow & Q_y \uparrow \\ P_x \uparrow & \rightarrow & Q_x \downarrow & \rightarrow & Q_y \downarrow \end{array}$$

สามารถแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณความต้องการซื้อสินค้ากับราคาสินค้าอื่นในรูปสมการได้ดังนี้

$$Q_x = a - bP_y \quad 2.7$$

กำหนดให้ Q_x = ปริมาณความต้องการซื้อสินค้า
 P_y = ราคาของสินค้าอื่นที่เกี่ยวข้อง
 a = ค่าคงที่ (Constant)

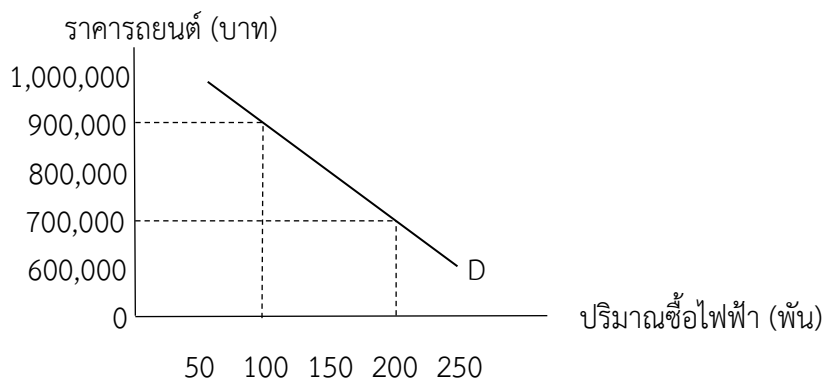
b = อัตราการเปลี่ยนแปลงของปริมาณความต้องการซื้อสินค้าเมื่อราคาของสินค้าอื่นที่เกี่ยวข้องเปลี่ยนแปลงไป 1 หน่วย (เป็นความชันของเส้นอุปสงค์ต่อสินค้าชนิดอื่น)

จากสมการที่ 2.7 เป็นความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณความต้องการซื้อสินค้ากับราคาของสินค้าชนิดอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยที่สินค้าทั้งสองชนิดเป็นสินค้าที่ใช้ประกอบกัน ซึ่งเครื่องหมายลบในสมการแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณ Q_x และราคา P_y จะมีลักษณะเป็นไปในทิศทางตรงกันข้าม ซึ่งเราสามารถแสดงความสัมพันธ์ระหว่างอุปสงค์ต่อราคาสินค้าชนิดอื่นในกรณีสินค้าที่ใช้ประกอบกันได้ดังตารางที่ 2.4

ตารางที่ 2.4 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณความต้องการซื้อไฟฟ้าต่อราคารถยนต์ไฟฟ้า

ราคารถยนต์ไฟฟ้า (บาท)	ปริมาณความต้องการไฟฟ้า (หน่วย)
1,000,000	50,000
900,000	100,000
800,000	150,000
700,000	200,000
600,000	250,000

จากตารางที่ 2.4 แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างราคารถยนต์ไฟฟ้าต่อปริมาณความต้องการซื้อไฟฟ้า จากข้อมูลในตารางแสดงให้เห็นว่าหากราคารถยนต์ไฟฟ้าสูงขึ้นปริมาณความต้องการซื้อไฟฟ้าจะลดลง ในทางกลับกันหากราคารถยนต์ไฟฟ้าปรับตัวลดลงปริมาณความต้องการซื้อไฟฟ้าจะเพิ่มขึ้น ซึ่งสามารถแสดงได้ดังภาพที่ 2.4

ภาพที่ 2.4 แสดงอุปสงค์ต่อราคาสินค้าชนิดอื่น กรณีของสินค้าที่ใช้ประกอบกัน

จากภาพที่ 2.4 เป็นการนำตัวเลขในตารางที่ 2.4 มาทำการสร้างแผนภูมิระหว่างราคารถยนต์ไฟฟ้ากับปริมาณการซื้อไฟฟ้าในระดับราคาต่าง ๆ พบว่า เส้นอุปสงค์จะมีลักษณะที่ลากจากบนซ้ายไปล่างขวาโดยมีค่าความชันเป็นลบ อธิบายได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างราคารถยนต์ไฟฟ้ากับปริมาณความต้องการซื้อไฟฟ้าจะผันแปรไปในทิศทางตรงกันข้าม โดยราคารถยนต์ปรับตัวสูงขึ้นจะส่งผลให้คนซื้อรถยนต์ไฟฟ้าน้อยลง ส่งผลให้ปริมาณความต้องการซื้อไฟฟ้าลดลงไปด้วย ในทางตรงกันข้ามเมื่อราคารถยนต์ไฟฟ้าปรับตัวลดลง จะส่งผลให้คนซื้อรถยนต์ไฟฟ้าเพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลให้ปริมาณความต้องการซื้อไฟฟ้าเพิ่มขึ้นไปด้วย

3.2 สินค้าที่ใช้ทดแทนกัน (Substitution Goods) เป็นสินค้าที่สามารถใช้ทดแทนกันได้ จะมีความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณความต้องการซื้อสินค้าต่อราคาสินค้าอีกชนิดอื่นในทิศทางเดียวกัน เช่น น้ำมันแก๊สโซฮอล์ 91 กับน้ำมันแก๊สโซฮอล์ E20 เป็นต้น ในกรณีน้ำมันแก๊สโซฮอล์ 91 มีการปรับตัวลดลงจะส่งผลให้คนหันมาใช้น้ำมันแก๊สโซฮอล์ E20 ลดลง ในทางกลับกันถ้าน้ำมันแก๊สโซฮอล์ 91 ปรับตัวสูงขึ้นจะส่งผลให้คนหันมาใช้น้ำมันแก๊สโซฮอล์ E20 เพิ่มขึ้น เนื่องจากน้ำมันแก๊สโซฮอล์ 91 กับน้ำมันแก๊สโซฮอล์ E20 เป็นสินค้าที่ใช้ทดแทนกันได้ ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณความต้องการซื้อสินค้ากับราคาสินค้าชนิดอื่น ในกรณีนี้จะเป็นไปได้ในทิศทางเดียวกัน สามารถเขียนได้ดังนี้

$$\begin{array}{ccccc} P_x \downarrow & \rightarrow & Q_x \uparrow & \rightarrow & Q_y \downarrow \\ P_x \uparrow & \rightarrow & Q_x \downarrow & \rightarrow & Q_y \uparrow \end{array}$$

สามารถแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณความต้องการซื้อสินค้ากับราคาสินค้าอื่นในรูปสมการได้ดังนี้

$$Q_x = a + bP_y \quad 2.8$$

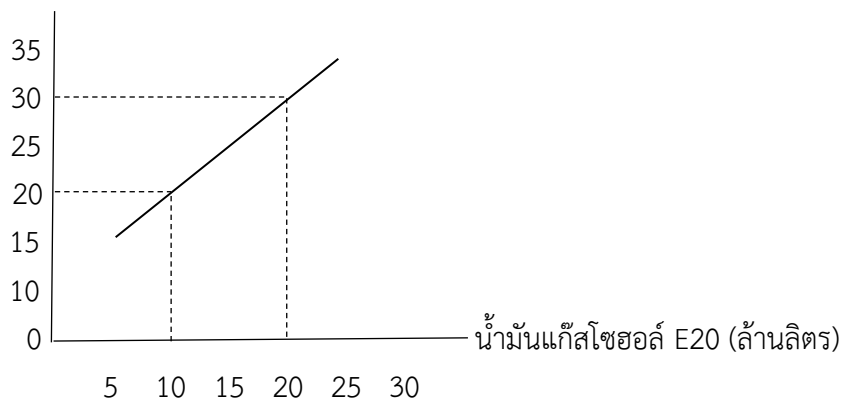
จากสมการที่ 2.8 เป็นความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณความต้องการซื้อสินค้ากับราคาของสินค้าชนิดอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยที่สินค้าทั้งสองชนิดเป็นสินค้าที่ใช้ทดแทนกัน ซึ่งเครื่องบอกในสมการแสดงถึงความสัมพันธ์ที่มีลักษณะเป็นไปได้ในทิศทางเดียวกันระหว่างปริมาณ Q_x และ P_y ซึ่งเราสามารถแสดงความสัมพันธ์ระหว่างอุปสงค์ต่อราคาสินค้าชนิดอื่นในกรณีสินค้าที่ใช้ทดแทนกัน ได้ดังตารางที่ 2.5

ตารางที่ 2.5 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณเสนอซื้อน้ำมันแก๊สโซฮอล์ 91 ต่อปริมาณแก๊สโซฮอล์ E20

ราคาน้ำมันแก๊สโซฮอล์ 91 (บาท)	ปริมาณความต้องการน้ำมันแก๊ส โซฮอล์ E20 (ล้านลิตร)
35	25
30	20
25	15
20	10
15	5

จากตารางที่ 2.5 แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณความต้องการน้ำมันแก๊สโซฮอล์ E20 ต่อราคาน้ำมันแก๊สโซฮอล์ 91 หากราคาน้ำมันแก๊สโซฮอล์ 91 ปรับตัวสูงขึ้น ปริมาณความต้องการน้ำมันแก๊สโซฮอล์ E20 จะเพิ่มขึ้น ในทางกลับกันหากราคาน้ำมันแก๊สโซฮอล์ 91 ปรับตัวลดลง ปริมาณความต้องการน้ำมันแก๊สโซฮอล์ E20 จะเพิ่มขึ้น ซึ่งสามารถนำมาแสดงได้ดังภาพที่ 2.5

น้ำมันแก๊สโซฮอล์ 91(บาท)

ภาพที่ 2.5 แสดงอุปสงค์ต่อราคาสินค้าชนิดอื่นในกรณีสินค้าที่ใช้ทดแทนกัน

จากภาพที่ 2.5 เป็นการนำตัวเลขในตารางที่ 2.5 มาทำการสร้างแผนภูมิระหว่างราคาน้ำมันแก๊สโซฮอล์ 91 กับปริมาณความต้องการน้ำมันแก๊สโซฮอล์ E20 ในระดับราคาต่าง ๆ ซึ่งพบว่าเส้นอุปสงค์นั้นจะมีลักษณะที่ลากจากล่างซ้ายไปบนขวาโดยมีค่าความชันเป็นบวก สามารถอธิบายได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างราคาน้ำมันแก๊สโซฮอล์ 91 กับปริมาณความต้องการน้ำมันแก๊สโซฮอล์ E20 จะผันแปรไปในทิศทางเดียวกัน โดยราคาน้ำมันแก๊สโซฮอล์ 91 ปรับตัวสูงขึ้นจะส่งผลให้คนหันไปใช้

น้ำมันแก๊สโซฮอล์ E20 เพิ่มขึ้นไปด้วย ในทางตรงข้ามกันเมื่อราคาน้ำมันแก๊สโซฮอล์ 91 ปรับตัวลดลง จะส่งผลให้คนหันกลับมาใช้น้ำมันแก๊สโซฮอล์ 91 เพิ่มขึ้นไปด้วย

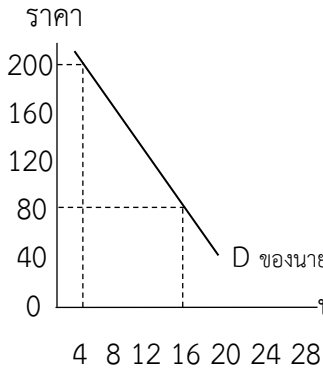
2.4 ตารางอุปสงค์และเส้นอุปสงค์

การพิจารณาอุปสงค์นั้นจะเป็นการพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างราคาสินค้ากับปริมาณสินค้าและบริการที่ผู้บริโภคแต่ละคนมีความต้องการซื้อในระดับราคาต่าง ๆ ซึ่งในการพิจารณาเฉพาะผู้บริโภคคนใดคนหนึ่งนั้น เราจะเรียกว่า “อุปสงค์ของแต่ละบุคคล (Individual Demand)” ตัวอย่างเช่น ความต้องการซื้อทุเรียนของนายกำนยาวในระดับราคาต่าง ๆ ของทุเรียน แต่ถ้าเป็นการพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างราคากับปริมาณสินค้าของผู้บริโภคทุกคนในสังคมที่ต้องการซื้อ เราจะเรียกว่า “อุปสงค์ของตลาด (Market Demand)” ตัวอย่างเช่น ความต้องการซื้อทุเรียนของคนในสังคมในระดับราคาต่าง ๆ ของทุเรียน โดยการหาอุปสงค์ของตลาดสามารถทำได้โดยการรวมอุปสงค์ของแต่ละบุคคลในสังคมเข้าด้วยกัน

ตารางที่ 2.6 แสดงอุปสงค์แต่ละบุคคลและอุปสงค์ของตลาด

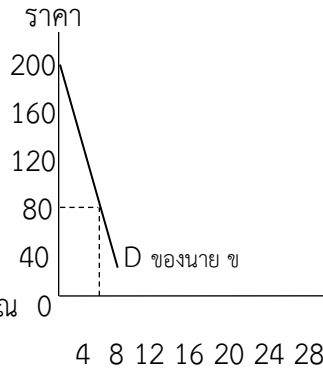
ราคาทุเรียน (บาท)	อุปสงค์นายกำนยาว (กิโลกรัม)	อุปสงค์นายหมอนทอง (กิโลกรัม)	อุปสงค์ตลาด (กิโลกรัม)
200	4	0	4
180	8	2	10
120	12	4	16
80	16	6	22
40	20	8	28

จากตารางที่ 2.6 จะเห็นว่าผู้บริโภคในสังคมมี 2 คน คือ นายกำนยาวและนายหมอนทอง พบว่าที่ระดับราคาทุเรียน 200 บาท นายกำนยาวมีความต้องการซื้อ 4 กิโลกรัม ส่วนนายหมอนทองมีความต้องการซื้อ 0 กิโลกรัม ดังนั้นถ้าเราพิจารณาถึงอุปสงค์ของทุเรียนในสังคมจะเห็นได้ว่าราคาทุเรียนกิโลกรัมละ 100 บาท อุปสงค์ของตลาดจะเท่ากับอุปสงค์ของนายกำนยาวบวกกับอุปสงค์ของนายหมอนทอง (4+0) เท่ากับ 4 กิโลกรัม ซึ่งเราสามารถหาอุปสงค์ตลาดได้โดยเอาอุปสงค์นายกำนยาวกับนายหมอนทองมาทำการบวกกันในระดับราคาต่าง ๆ ซึ่งเราสามารถนำข้อมูลในตารางมาแสดงแผนภูมิได้ดังภาพที่ 2.6

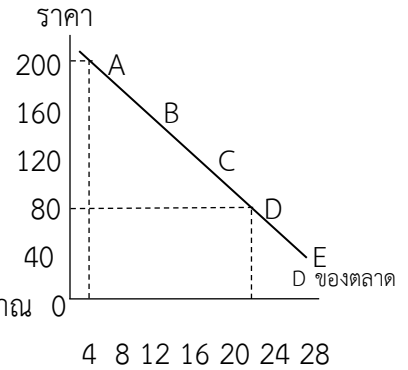
ภาพที่ 2.6 (ก)

แสดงอุปสงค์ของนายก้านยาว

ภาพที่ 2.6 (ข)

แสดงอุปสงค์ของนายหอมทอง

ภาพที่ 2.6 (ค)

แสดงอุปสงค์ของตลาด

จากภาพที่ 2.6 (ก) และ 2.6 (ข) เป็นการแสดงอุปสงค์ในการซื้อทุเรียนของนายก้านยาวและนายหอมทองในระดับราคาต่าง ๆ โดยเป็นอุปสงค์ของแต่ละบุคคล ซึ่งเมื่อเราทำการรวมอุปสงค์ของนายก้านยาวและนายหอมทองเข้าด้วยกันแล้ว จะนำผลที่รวมได้มาแสดงแผนภูมิดังภาพที่ 2.6 (ค) ซึ่งจะได้จุด A ที่แสดงอุปสงค์ของตลาดเมื่อราคาทุเรียนเท่ากับ 200 บาท และเราสามารถรวมอุปสงค์ของนายก้านยาวกับนายหอมทองในระดับราคาต่าง ๆ กัน แล้วนำผลรวมมาลงจุด B, C, D และ E ตามลำดับแล้ว เราจะได้เส้นอุปสงค์ของตลาดซึ่งมีลักษณะลากจากบนซ้ายไปล่างขวา

2.5 ปัจจัยที่กำหนดอุปสงค์

1. ราคาสินค้าและบริการที่ประสงค์จะซื้อ (Price of Goods and Services)

ราคาสินค้าและบริการเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับปัจจัยอื่น ๆ เนื่องจากกฎของอุปสงค์ได้กำหนดว่า เมื่อราคาสินค้าปรับตัวสูงขึ้น ผู้บริโภคจะมีความต้องการซื้อสินค้าในปริมาณลดลง ในทางกลับกันหากราคาสินค้าปรับตัวลดลง ผู้บริโภคจะมีความต้องการซื้อสินค้าในปริมาณเพิ่มขึ้น

2. รายได้ของผู้บริโภค (Income)

รายได้ของบุคคลเป็นปัจจัยที่สำคัญเช่นกัน เนื่องจากถ้าบุคคลมีรายได้เพิ่มขึ้น บุคคลนั้นก็จะใช้จ่ายในการซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น ในทางกลับกันหากบุคคลมีรายได้ลดลง บุคคลนั้นก็จะใช้จ่ายในการซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ ลดลง

3. รสนิยมของผู้บริโภค (Taste)

รสนิยมของผู้บริโภคนั้นจะมีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล โดยบุคคลจะมีความต้องการซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ ที่ตรงตามรสนิยมของตัวเอง แม้ว่าราคาสินค้าจะมีราคาสูง แต่บุคคลก็จะพยายามซื้อหามาบริโภค รวมทั้งผู้ผลิตก็จะผลิตสินค้าและบริการให้ตอบสนองกับรสนิยมของ

ผู้บริโภคส่วนใหญ่ในสังคม ในปัจจุบันพบว่าผู้ผลิตทุ่มเทงบประมาณในการโฆษณาสินค้าเพื่อยกระดับภาพลักษณ์ของสินค้า

4. ราคาสินค้าอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง (Price of Related Goods)

ในการตัดสินใจซื้อสินค้าของบุคคลจะมีการพิจารณาจากหลายปัจจัย ซึ่งในกรณีที่สินค้าที่บุคคลใช้อยู่เป็นประจำมีการปรับราคาสูงขึ้น บุคคลจะซื้อสินค้าลดลง โดยที่จะหันไปซื้อสินค้าอีกชนิดหนึ่งซึ่งสามารถใช้ทดแทนกันได้มากขึ้น

5. ขนาดของประชากร (Population Size)

ขนาดของจำนวนประชากรนับว่าเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการซื้อสินค้าและบริการในประเทศหรือสังคมใดที่มีจำนวนประชากรมากก็จะมีความต้องการในสินค้าและบริการมากกว่าในประเทศหรือสังคมที่มีประชากรน้อย ยกตัวอย่างเช่น ประเทศจีนจะมีความต้องการซื้อทุเรียนมากกว่าประเทศไทย เนื่องจากจำนวนประชากรของประเทศจีนมีมากกว่าจำนวนประชากรของประเทศไทย เป็นต้น

6. การกระจายรายได้ของประชากร (Income Distribution)

การที่ประชากรมีรายได้เพิ่มขึ้นจะส่งผลให้ประชากรมีความต้องการซื้อสินค้าและบริการเพิ่มขึ้น ซึ่งการกระจายรายได้เป็นสิ่งจำเป็นเนื่องจากการมีจำนวนประชากรมาก แต่มีการกระจายรายได้ในประเทศที่ไม่ดี จะส่งผลให้มีประชากรบางส่วนที่มีรายได้สูงและประชากรส่วนใหญ่ของประเทศมีรายได้ต่ำก็จะทำให้ความต้องการซื้อสินค้าและบริการไม่เพิ่มขึ้น ดังนั้นในการพัฒนาประเทศควรเน้นการกระจายรายได้ให้คนในประเทศมีรายได้ที่ไม่แตกต่างกันมากนัก

7. ฤดูกาล (Season)

ฤดูกาลจะมีผลต่อความต้องการซื้อสินค้าและบริการ ตัวอย่างเช่น ในฤดูหนาวของประเทศไทย บุคคลจะมีความต้องการเดินทางไปท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ ส่งผลให้มีความต้องการห้องพักและความต้องการบริโภคอาหารเป็นจำนวนมาก หรือในช่วงฤดูร้อน บุคคลจะมีความต้องการบริโภคน้ำแข็งจำนวนมากกว่าในฤดูหนาว เป็นต้น

8. การคาดคะเนในอนาคต (Expected Future Price)

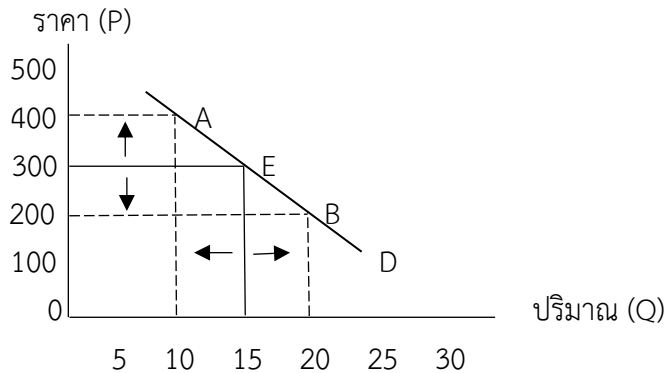
ในการคาดคะเนราคาสินค้าและบริการในอนาคตจะมีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า โดยบุคคลที่คาดการณ์ว่าในอนาคตราคาสินค้าจะปรับตัวสูงขึ้นนั้น บุคคลจะตัดสินใจซื้อในวันนี้เนื่องจากการซื้อในวันนี้จะใช้จำนวนเงินที่น้อยกว่า เช่น ถ้าบุคคลคาดการณ์ว่าอีก 1 ปี ราคาคอนโดมิเนียมจะปรับตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 10 ดังนั้นบุคคลที่สนใจซื้อคอนโดมิเนียมจะตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียมได้ในเวลาที่เร็วขึ้น เป็นต้น

2.6 การเปลี่ยนแปลงของเส้นอุปสงค์

เส้นอุปสงค์นั้นจะไม่มี การเปลี่ยนแปลงถ้าปัจจัยอื่น ๆ คงที่ตลอดเวลา แต่ในความเป็นจริง ปัจจัยอื่น ๆ ที่กำหนดอุปสงค์มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ซึ่งจะทำให้ความต้องการซื้อสินค้าและบริการมีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย โดยสิ่งที่เป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงอุปสงค์นั้นคือ ราคาสินค้า รายได้ ราคาสินค้าอื่นที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น สามารถกำหนดการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์ได้ 2 ลักษณะ

1. การเปลี่ยนแปลงปริมาณซื้อ (Change in Quantity Demand)

เกิดจากสาเหตุที่ราคาสินค้าปรับเพิ่มขึ้นหรือลดลง ส่งผลให้ปริมาณการซื้อสินค้าเปลี่ยนแปลงจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งบนเส้นอุปสงค์เส้นเดิม โดยกำหนดให้ปัจจัยอื่น ๆ คงที่

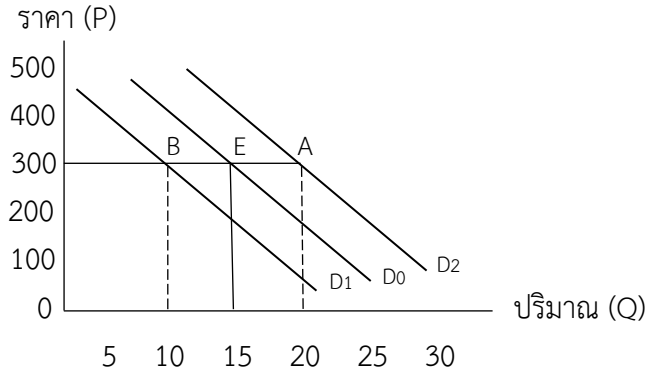

ภาพที่ 2.7 แสดงการเปลี่ยนแปลงปริมาณซื้อ

จากภาพที่ 2.7 จะเห็นว่าถ้าราคาทุเรียนเท่ากับ 300 บาท ปริมาณความต้องการทุเรียนจะเท่ากับ 15 กิโลกรัมที่จุด E ส่วนกรณีที่ราคาทุเรียนมีการปรับราคาสูงขึ้นเป็น 400 บาท ปริมาณความต้องการทุเรียนจะเท่ากับ 10 กิโลกรัมที่จุด A ในทางกลับกันกรณีที่ราคาทุเรียนปรับราคาลดลงเป็น 200 บาท ปริมาณความต้องการทุเรียนจะเท่ากับ 20 กิโลกรัมที่จุด B ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะเป็นการเปลี่ยนแปลงจากจุด E ไปยังจุด A และจากจุด E ไปยังจุด B บนเส้นอุปสงค์เส้นเดิม

2. การเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์ (Change or Shift in Demand)

เกิดจากปัจจัยอื่นที่มีอิทธิพลต่ออุปสงค์มีการเปลี่ยนแปลง โดยไม่ได้เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้า ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงจากรายได้ รสนิยม และราคาสินค้าชนิดอื่นที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์ในกรณีนี้จะส่งผลให้เส้นอุปสงค์เลื่อนระดับไปทั้งเส้นอุปสงค์ ในกรณีที่อุปสงค์ลดลงจะส่งผลให้เส้นอุปสงค์เลื่อนไปทางซ้ายมือของเส้นอุปสงค์เดิม ส่วนในกรณีที่อุปสงค์เพิ่มขึ้นจะส่งผลให้เส้นอุปสงค์เลื่อนไปทางขวามือของเส้นอุปสงค์เดิม

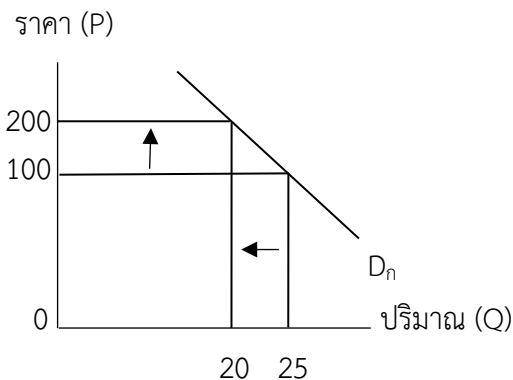

ภาพที่ 2.8 แสดงการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์

จากภาพที่ 2.8 จะเห็นว่าถ้ากำหนดให้เส้น D_0 เป็นเส้นอุปสงค์เดิมของทุเรียน โดยราคาทุเรียนเท่ากับ 300 บาท ผู้บริโภคจะซื้อทุเรียนเท่ากับ 15 กิโลกรัม ในกรณีที่ราคาทุเรียนไม่มีการเปลี่ยนแปลง ถ้ารายได้ของผู้บริโภคเพิ่มขึ้น ผู้บริโภคก็สามารถซื้อทุเรียนได้เพิ่มขึ้นเท่ากับ 20 กิโลกรัม ส่งผลให้อุปสงค์ของทุเรียนเปลี่ยนจากจุด E ไปยังจุด A โดยที่เส้นอุปสงค์จะเลื่อนไปทางขวามือของเส้นอุปสงค์เดิม ในทางกลับกันถ้าผู้บริโภครายได้ลดลง ผู้บริโภคก็จะซื้อทุเรียนน้อยลงเหลือ 10 กิโลกรัม ส่งผลให้อุปสงค์ของทุเรียนเปลี่ยนจากจุด E ไปเป็นจุด B โดยเส้นอุปสงค์จะเลื่อนไปทางซ้ายมือของเส้นอุปสงค์เดิม

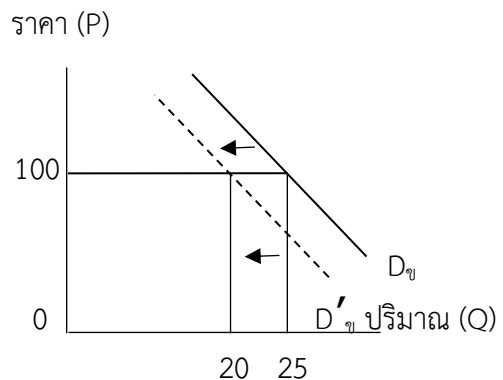
ในกรณีที่การเปลี่ยนแปลงของเส้นอุปสงค์เนื่องจากราคาของสินค้าอื่นที่เกี่ยวข้องจะส่งผลให้อุปสงค์สำหรับสินค้านั้นมีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย โดยการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์จะเพิ่มขึ้นหรือลดลง จะขึ้นอยู่กับว่าสินค้าชนิดนั้นเป็นสินค้าที่ใช้ประกอบกันหรือเป็นสินค้าที่ใช้ทดแทนกัน สามารถอธิบายได้ดังนี้

2.1 กรณีสินค้าที่ใช้ประกอบกัน (Complementary Goods)

ภาพที่ 2.9 (ก)

แสดงอุปสงค์ของสินค้า ก

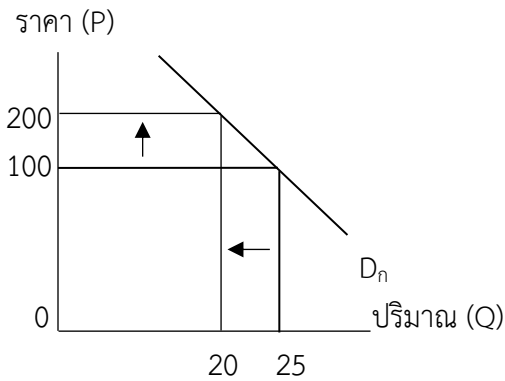

ภาพที่ 2.9 (ข)

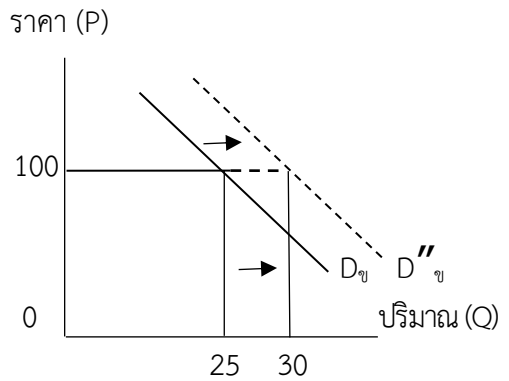
แสดงการเปลี่ยนแปลงอุปสงค์ของสินค้า ข

จากภาพที่ 2.9 (ก) และ 2.9 (ข) เป็นการแสดงการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์ของสินค้า ก และสินค้า ข ในกรณีที่สินค้าทั้งสองชนิดเป็นสินค้าที่ใช้ประกอบกัน โดยราคาสินค้า ก และราคาสินค้า ข มีราคาเท่ากับ 100 บาท ความต้องการซื้อสินค้า ก เท่ากับ 25 หน่วย และความต้องการซื้อสินค้า ข เท่ากับ 25 หน่วย ในเวลาต่อมาราคาของสินค้า ก ปรับเพิ่มขึ้นเป็น 200 บาท ความต้องการซื้อสินค้า ก จะลดลงเท่ากับ 20 หน่วย เมื่อความต้องการบริโภคสินค้า ก ลดลง มีผลทำให้ปริมาณความต้องการซื้อสินค้า ข ลดลงเท่ากับ 20 หน่วย ส่งผลให้อุปสงค์ของสินค้า ข ลดลงจาก D_x ไปเป็น D'_x โดยเส้นอุปสงค์ใหม่จะเลื่อนไปทางซ้ายมือของเส้นอุปสงค์เดิม ส่งผลให้ปริมาณความต้องการซื้อสินค้า ข ลดลง โดยที่ราคาของสินค้า ข ไม่มีการเปลี่ยนแปลง แสดงให้เห็นถึงผลที่เกิดจากการที่สินค้า ก และสินค้า ข เป็นสินค้าที่ใช้ประกอบกัน

2.2 กรณีสินค้าที่ใช้ทดแทนกัน (Substitute Goods)

ภาพที่ 2.10 (ก)
แสดงอุปสงค์ของสินค้า

ภาพที่ 2.10 (ข)
แสดงการเปลี่ยนแปลงอุปสงค์ของสินค้า

จากภาพที่ 2.10 (ก) และ 2.10 (ข) เป็นการแสดงการเปลี่ยนแปลงของเส้นอุปสงค์สำหรับสินค้า ก และสินค้า ข ในกรณีที่สินค้าทั้งสองชนิดเป็นสินค้าที่ใช้ทดแทนกัน โดยราคาสินค้า ก และราคาสินค้า ข มีราคาเท่ากับ 100 บาท ซึ่งความต้องการซื้อสินค้า ก เท่ากับ 25 หน่วย และความต้องการซื้อสินค้า ข เท่ากับ 25 หน่วย ในเวลาต่อมาราคาของสินค้า ก ปรับตัวสูงขึ้นเป็น 200 บาท ความต้องการซื้อสินค้า ก จะลดลงเท่ากับ 20 หน่วย ผู้บริโภคก็จะเปลี่ยนไปซื้อสินค้า ข เพิ่มขึ้นจาก 25 หน่วยเป็น 30 หน่วย เนื่องจากเป็นสินค้าที่ใช้แทนกันได้และมีราคาถูกกว่า ส่งผลให้อุปสงค์สำหรับสินค้า ข เพิ่มขึ้นจาก D_x ไปเป็น D''_x โดยเส้นอุปสงค์จะเลื่อนไปทางขวามือของเส้นอุปสงค์เดิม ส่งผลให้ปริมาณความต้องการซื้อสินค้า ข เพิ่มขึ้น โดยที่ราคาของสินค้า ข ไม่มีการเปลี่ยนแปลงเลย แสดงให้เห็นถึงผลที่เกิดจากการที่สินค้า ก และสินค้า ข เป็นสินค้าที่ใช้ทดแทนกัน

2.7 ความหมายของอุปทาน

อุปทาน (Supply) หมายถึง ปริมาณความต้องการผลิตหรือขายสินค้าหรือบริการในระดับราคาต่าง ๆ ที่ผู้ผลิตหรือผู้ขายเต็มใจที่จะผลิต/ขาย ณ ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง

ถ้าราคาสินค้าและบริการในตลาดมีราคาสูง จะส่งผลให้ผู้ผลิตหรือผู้ขายทำการผลิตสินค้าออกมาขายเป็นจำนวนมาก ในทางกลับกันในช่วงเวลาที่ราคาสินค้าและบริการในตลาดราคาตกต่ำ จะส่งผลให้ผู้ผลิตทำการผลิตสินค้าออกมาขายลดลง ซึ่งในความจริงนั้นผู้ผลิตจะนำสินค้าออกมาขายในจำนวนมากหรือน้อยไม่ได้ขึ้นอยู่กับราคาสินค้าเพียงอย่างเดียว มีปัจจัยอื่น ๆ มาประกอบอีกด้วย โดยในการศึกษาทางเศรษฐศาสตร์จะกำหนดให้ปัจจัยอื่น ๆ คงที่เสมอ

2.8 กฎของอุปทาน (Law of Supply)

กฎของอุปทานเป็นการอธิบายถึงพฤติกรรมของผู้ผลิตหรือผู้ขายในการตัดสินใจผลิตหรือขายสินค้าและบริการเมื่อราคาสินค้าและบริการมีการเปลี่ยนแปลง โดยกฎของอุปทาน คือ ปริมาณสินค้าที่ผู้ผลิตหรือผู้ขายต้องการผลิตหรือขาย ณ ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งจะมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับราคาสินค้า หรืออาจกล่าวได้ว่า “เมื่อราคาสินค้าสูงขึ้นอุปทานจะปรับตัวเพิ่มขึ้น” และ “เมื่อราคาสินค้าปรับตัวลดลงอุปทานก็จะปรับตัวลดลงเช่นกัน”

จากกฎของอุปทานจะเห็นได้ว่าราคาสินค้าและบริการมีผลต่อผู้ผลิตในความเต็มใจที่จะผลิตออกมาขาย โดยมีเหตุผลที่สำคัญ คือ การทำกำไรสูงสุดของผู้ผลิต ซึ่งตามปกติเมื่อสินค้ามีการปรับราคาสูงขึ้น ผู้ผลิตจะได้กำไรมากขึ้น จึงมีความเต็มใจที่จะผลิตมากขึ้น ในทางกลับกันถ้าสินค้ามีราคาต่ำ ผู้ผลิตจะได้รับกำไรลดลง จึงมีความเต็มใจที่จะผลิตลดลง

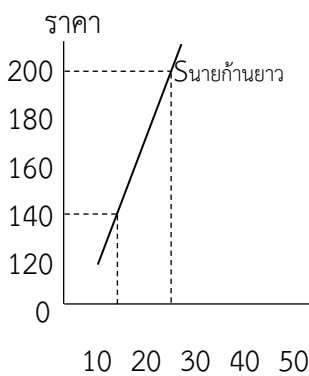
2.9 ตารางอุปทานและเส้นอุปทาน

การพิจารณาอุปทานนั้นจะเป็นการพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างราคาสินค้ากับปริมาณสินค้าและบริการที่ผู้ผลิตหรือผู้ขายแต่ละคนมีความต้องการผลิตหรือขายในระดับราคาต่าง ๆ ซึ่งในการพิจารณาเฉพาะผู้ผลิตหรือผู้ขายคนใดคนหนึ่งนั้น เราจะเรียกว่า “อุปทานของบุคคล (Individual Supply)” ตัวอย่างเช่น ความต้องการขายทุเรียนของนายกำนยาว ในระดับราคาต่าง ๆ แต่ถ้าเป็นการพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างราคากับปริมาณสินค้าของผู้ขายทุกคนในสังคมที่ต้องการขาย เราเรียกอุปทานนั้นว่า “อุปทานของตลาด (Market Supply)” ตัวอย่างเช่น ความต้องการขายทุเรียนของคนในสังคมในระดับราคาต่าง ๆ โดยการหาอุปทานของตลาดสามารถทำได้โดยการรวมอุปทานของบุคคลในสังคมเข้าด้วยกัน

ตารางที่ 2.7 แสดงอุปทานแต่ละบุคคลและอุปทานของตลาด

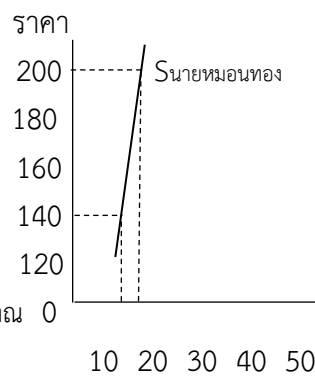
ราคาทุเรียน (บาท)	อุปทานของนาย ก้านยาว (กิโลกรัม)	อุปทานของนาย หมอนทอง (กิโลกรัม)	อุปทานของตลาด (กิโลกรัม)
200	26	19	45
180	22	18	40
160	18	17	35
140	14	16	30
120	10	15	25

จากตารางที่ 2.7 จะเห็นว่าผู้ขายในสังคมมี 2 คน คือ นายก้านยาวและนายหมอนทอง ที่ระดับราคาทุเรียน 200 บาท นายก้านยาวมีความต้องการขาย 26 กิโลกรัม ส่วนนายหมอนทองมีความต้องการขาย 19 กิโลกรัม ดังนั้นถ้าเราพิจารณาถึงอุปทานของทุเรียนในสังคมจะเห็นได้ว่าราคาทุเรียนกิโลกรัมละ 200 บาท อุปทานของตลาดจะเท่ากับอุปทานของนายก้านยาวบวกกับอุปทานของนายหมอนทอง (26 กิโลกรัม + 19 กิโลกรัม) เท่ากับ 45 กิโลกรัม ซึ่งเราสามารถหาอุปทานตลาดได้โดยนำอุปทานของนายก้านยาวกับอุปทานของนายหมอนทองมารวมกัน ณ ระดับราคาต่าง ๆ ซึ่งเราสามารถนำข้อมูลในตารางมาแสดงแผนภูมิได้ดังภาพที่ 2.11

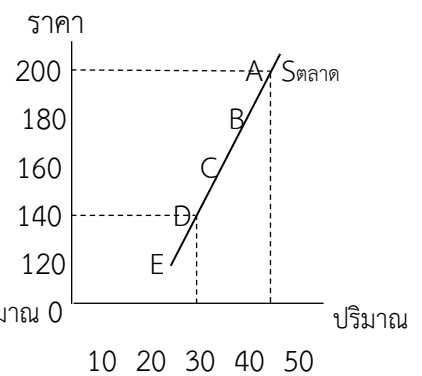
ภาพที่ 2.11 (ก)

แสดงอุปทานของนายก้านยาว

ภาพที่ 2.11 (ข)

แสดงอุปทานของนายหมอนทอง

ภาพที่ 2.11 (ค)

แสดงอุปทานของตลาด

จากภาพที่ 2.11 (ก) และ 2.11 (ข) เป็นการแสดงอุปทานในการขายทุเรียนของนายก้านยาวและนายหมอนทอง ณ ระดับราคาต่าง ๆ โดยเป็นอุปทานของแต่ละบุคคล ซึ่งเมื่อเราทำการรวม

อุปทานของนายกำนยาวและนายหมอนทองเข้าด้วยกันแล้ว นำผลที่ได้มาแสดงแผนภูมิดังภาพที่ 2.11 (ค) ก็จะได้จุด A ที่แสดงอุปทานของตลาดเมื่อราคาทุเรียนเท่ากับ 200 บาท รวมทั้งเราสามารถรวมอุปทานของนายกำนยาวกับนายหมอนทอง ณ ระดับราคาต่าง ๆ กัน แล้วนำผลรวมมาแสดงตั้งจุด B , C , D และ E ตามลำดับแล้ว เราจะได้เส้นอุปทานของตลาดซึ่งมีลักษณะลากจากล่างซ้ายไปบนขวา

2.10 ฟังก์ชันของอุปทาน

เป็นการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างอุปทานและปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดอุปทาน ผู้ผลิตจะมีอุปทานในการเสนอขายสินค้ามากหรือน้อยจะขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดอุปทาน เช่น ราคาของสินค้า เทคโนโลยีการผลิต ต้นทุนการผลิต ราคาของปัจจัยการผลิต เป็นต้น ซึ่งถ้าเรากำหนดให้ปัจจัยอื่น ๆ คงที่ โดยกำหนดให้ปริมาณความต้องการเสนอขายขึ้นอยู่กับราคาของสินค้าเพียงปัจจัยเดียวเท่านั้น เราสามารถเขียนสมการของอุปทานได้ดังนี้

$$Q_X^S = f(P_X) \quad 2.9$$

$$\begin{aligned} \text{กำหนดให้} \quad Q_X^S &= \text{ปริมาณการเสนอขายสินค้า } X \\ P_X &= \text{ราคาของสินค้า } X \end{aligned}$$

จากสมการที่ 2.9 เป็นความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณความต้องการเสนอขายสินค้ากับราคาสินค้า จะเห็นได้ว่าจากสมการจะแสดงความสัมพันธ์กับราคาเพียงปัจจัยเดียว ซึ่งถ้ากำหนดให้ความสัมพันธ์ระหว่าง Q_X^S กับ P_X เป็นความสัมพันธ์เชิงเส้นตรง โดยเราสามารถเขียนสมการของอุปทานได้ดังนี้

$$Q_X^S = a + bP_X \quad 2.10$$

$$\begin{aligned} \text{กำหนดให้} \quad Q_X^S &= \text{ปริมาณการเสนอขายสินค้า } X \\ a &= \text{ค่าคงที่ (Constant)} \\ b &= \text{อัตราการเปลี่ยนแปลงของปริมาณความต้องการเสนอขายสินค้า เมื่อราคาของสินค้าเปลี่ยนแปลงไป 1 หน่วย (เป็นความชันของเส้นอุปทานต่อราคา)} \\ P_X &= \text{ระดับราคาของสินค้า } X \end{aligned}$$

จากสมการที่ 2.10 เป็นความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณการเสนอขายสินค้า X กับราคาของสินค้า X ในรูปสมการเชิงเส้นตรง ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า เมื่อราคาของสินค้า X เปลี่ยนแปลงไป 1

หน่วย จะส่งผลให้ปริมาณความต้องการเสนอขายสินค้า X เปลี่ยนแปลงไปเท่ากับ b หน่วยในทิศทางเดียวกันกับราคาของสินค้า ซึ่งเครื่องหมายบวกในสมการแสดงถึงความสัมพันธ์ของตัวแปร P และ Q เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2.11 ปัจจัยที่กำหนดอุปทาน

1. ราคาสินค้าที่ขาย (Price of Goods)

เมื่อราคาสินค้าปรับตัวสูงขึ้นจะส่งผลให้ผู้ผลิตหรือผู้ขายมีความเต็มใจที่จะผลิตหรือขายสินค้าและบริการในปริมาณที่เพิ่มขึ้น ในทางกลับกันถ้าราคาสินค้าปรับตัวลดลงจะส่งผลให้ผู้ผลิตหรือผู้ขายมีความเต็มใจที่จะผลิตหรือขายสินค้าและบริการในปริมาณที่ลดลง

2. ราคาของปัจจัยการผลิต (Price of Factors of Production)

ราคาของปัจจัยการผลิตจะส่งผลกระทบต่อต้นทุนการผลิต โดยถ้าราคาปัจจัยการผลิตปรับตัวสูงขึ้นจะส่งผลให้กำไรของผู้ผลิตลดลง (ในกรณีที่ผู้ผลิตไม่สามารถปรับราคาขายสินค้าได้) ซึ่งจะทำให้ความเต็มใจในการผลิตลดลง ในทางกลับกันถ้าราคาของปัจจัยการผลิตปรับตัวลดลง โดยที่ผู้ผลิตสามารถขายได้ในราคาเท่าเดิม ส่งผลให้กำไรของผู้ผลิตปรับตัวเพิ่มขึ้นและความเต็มใจผลิตเพิ่มขึ้นด้วย

3. เทคโนโลยีในการผลิต (Technology)

เทคโนโลยีในการผลิตจะส่งผลกระทบต่อต้นทุนการผลิต ถ้าผู้ผลิตมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการผลิต ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตลดลงและผู้ผลิตมีกำไรมากขึ้น ซึ่งในปัจจุบันธุรกิจจะมีการพัฒนาปรับปรุงการผลิตให้มีต้นทุนต่ำที่สุดเพื่อการแข่งขันด้านราคาและคุณภาพ

4. ราคาสินค้าอื่นที่เกี่ยวข้อง (Price of Related Goods)

ในกรณีที่สินค้าอื่นสามารถใช้แทนกันได้นั้น เมื่อราคาสินค้าที่ใช้ทดแทนกันปรับราคาลดลงจะส่งผลให้ผู้บริโภคหันมาใช้สินค้าทดแทนมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความต้องการซื้อสินค้าของผู้ผลิต โดยกลยุทธ์นั้นคือผู้ผลิตสินค้าอาจจะต้องปรับราคาสินค้าลดลงตามสินค้าที่ทดแทนนั้น

5. การคาดคะเนราคาสินค้า (Expected Future Price)

ในกรณีที่คาดคะเนว่าราคาสินค้าจะปรับราคาสูงขึ้นในอนาคต จะทำให้ผู้ผลิตลดปริมาณการผลิตหรือผลิตสินค้าแต่ไม่นำออกมาเสนอขายเพื่อรอให้ถึงเวลาที่ราคาสินค้าปรับตัวสูงขึ้น ส่งผลให้อุปทานลดลง ในทางกลับกันถ้าคาดคะเนว่าราคาสินค้าในอนาคตจะปรับลดลง ผู้ผลิตจะเร่งผลิตสินค้าออกมาขายเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้อุปทานเพิ่มขึ้น

6. จำนวนผู้ผลิตสินค้า (Numbers of Sellers)

จำนวนผู้ผลิตจะมีผลต่อปริมาณการผลิตของสินค้า โดยถ้าผู้ผลิตมีจำนวนมากจะส่งผลทำให้ปริมาณการผลิตสินค้ามีจำนวนมาก

7. การเก็บภาษี (Tax)

การเก็บภาษีสินค้าโดยรัฐบาลจะส่งผลให้ราคาสินค้าปรับตัวสูงขึ้น สำหรับสินค้าบางชนิด ผู้ผลิตสามารถผลักภาระภาษีไปให้ผู้บริโภคได้ ส่งผลให้กำไรในการผลิตสินค้าของผู้ผลิตไม่เปลี่ยนแปลง ในทางกลับกันสำหรับสินค้าบางชนิดผู้ผลิตไม่สามารถผลักภาระภาษีไปให้ผู้บริโภคได้ ส่งผลให้ผู้ผลิตมีต้นทุนมากขึ้นจากการรับภาระภาษี

8. เงินช่วยเหลือจากรัฐบาล (Subsidy)

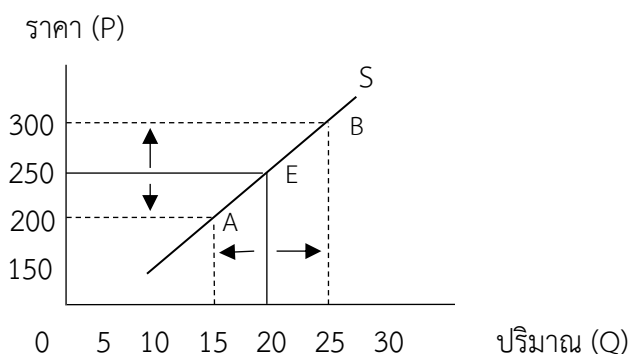
การให้เงินช่วยเหลือของรัฐบาลจะส่งผลให้กำไรของผู้ผลิตสินค้าปรับตัวสูงขึ้น ซึ่งจะทำให้ผู้ผลิตมีความเต็มใจในการผลิตสินค้าออกมาขายในตลาดเพิ่มขึ้น ในปัจจุบันการให้เงินช่วยเหลือของรัฐบาลส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าเกษตร เช่น ข้าว ยางพารา เป็นต้น

2.12 การเปลี่ยนแปลงของเส้นอุปทาน

อุปทานของสินค้าสามารถแบ่งการเปลี่ยนแปลงได้ 2 ลักษณะ คือ

1. การเปลี่ยนแปลงปริมาณเสนอขายสินค้า (Change in Quantity Supply)

การเปลี่ยนแปลงปริมาณเสนอขายสินค้าเกิดขึ้นเนื่องจากราคาของสินค้ามีการเปลี่ยนแปลง โดยกำหนดให้ปัจจัยอื่น ๆ คงที่ ทำให้ปริมาณความต้องการเสนอขายสินค้าเปลี่ยนแปลงจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งบนเส้นอุปทานเส้นเดิม

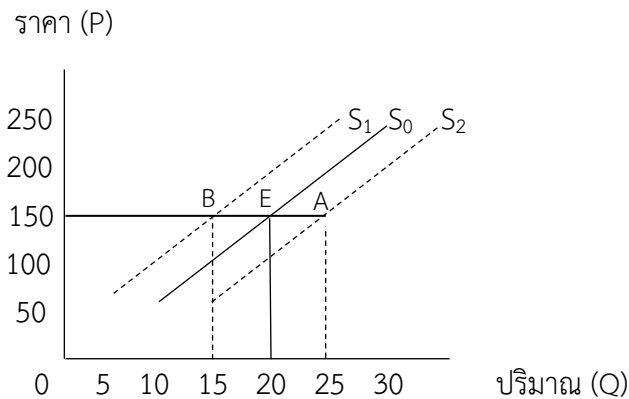

ภาพที่ 2.12 แสดงการเปลี่ยนแปลงปริมาณเสนอขายสินค้า

จากภาพที่ 2.12 จะเห็นได้ว่าราคาทุเรียนกิโลกรัมละ 250 บาท ปริมาณการเสนอขายทุเรียนเท่ากับ 20 กิโลกรัมที่จุด E ต่อมาราคาทุเรียนปรับตัวเพิ่มขึ้นเป็นกิโลกรัมละ 300 บาท ผู้ผลิตมีความเต็มใจเสนอขายทุเรียนเพิ่มขึ้นเป็น 25 กิโลกรัมที่จุด B ในทางกลับกันหากราคาทุเรียนปรับตัวลดลงเป็นกิโลกรัมละ 200 บาท ผู้ผลิตจะมีความเต็มใจในการเสนอขายทุเรียนลดลงเท่ากับ 15 กิโลกรัมที่จุด A ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะอยู่บนเส้นอุปทานเดิม

2. การเปลี่ยนแปลงของอุปทาน (Change or Shift in Supply)

การเปลี่ยนแปลงปริมาณการเสนอขายสินค้าในกรณีที่ราคาสินค้าไม่เปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับราคาขายสินค้า การเปลี่ยนแปลงในกรณีนี้ส่งผลให้เส้นอุปทานเลื่อนไปทั้งเส้น โดยถ้าอุปทานเพิ่มขึ้นเส้นอุปทานจะเลื่อนไปทางขวามือของเส้นอุปทานเดิม ในทางกลับกันหากอุปทานลดลงเส้นอุปทานจะเลื่อนไปทางซ้ายมือของเส้นอุปทานเดิม

ภาพที่ 2.13 แสดงการเปลี่ยนแปลงของระดับอุปทาน

จากภาพที่ 2.13 จะเห็นได้ว่าเส้นอุปทานเดิม (S_0) ราคาทุเรียนเท่ากับ 150 บาท ผู้ผลิตมีความเต็มใจเสนอขายทุเรียนเท่ากับ 20 กิโลกรัม ในเวลาต่อมาอุปทานของทุเรียนเพิ่มขึ้นผู้ผลิตจะมีความเต็มใจผลิตทุเรียนมาเสนอขายในจำนวนที่มากขึ้น ส่งผลให้เส้นอุปทานเลื่อนไปทางขวามือของเส้นอุปทานเดิมจากจุด E บนเส้น S_0 เลื่อนไปยังจุด A บนเส้น S_2 ในทางกลับกันหากอุปทานของทุเรียนลดลง ผู้ผลิตก็จะเสนอขายทุเรียนในปริมาณที่ลดลง เส้นอุปทานของทุเรียนจะเปลี่ยนจากจุด E บนเส้น S_0 ไปเป็นจุด B บนเส้น S_1 โดยเส้นอุปทานจะเลื่อนไปทางซ้ายมือของเส้นอุปทานเดิม

2.13 บทสรุป

อุปสงค์ หมายถึง ปริมาณความต้องการซื้อสินค้าและบริการ ณ ระดับราคาต่าง ๆ ที่ผู้บริโภคมีความเต็มใจที่จะจ่าย ณ ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง โดยอุปสงค์จะมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับราคาของสินค้า ในกรณีที่ราคาสินค้าปรับตัวสูงขึ้นอุปสงค์จะลดลง ในทางกลับกันราคาสินค้าลดลงอุปสงค์จะเพิ่มขึ้น ซึ่งเราสามารถแบ่งอุปสงค์ออกเป็น 3 ประเภท คือ 1. อุปสงค์ต่อราคา 2. อุปสงค์ต่อรายได้ และ 3. อุปสงค์ต่อสินค้าชนิดอื่น ในการพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างราคาสินค้ากับปริมาณสินค้าและบริการที่ผู้บริโภคแต่ละคนมีความต้องการซื้อในระดับราคาต่าง ๆ ซึ่งในการพิจารณาเฉพาะผู้บริโภคคนใดคนหนึ่งนั้น เราจะเรียกว่า “อุปสงค์ของบุคคล (Individual

Demand)” แต่ถ้าเป็นการพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างราคากับปริมาณสินค้าของผู้บริโภคทุกคนในสังคม เราจะเรียกว่า “อุปสงค์ของตลาด (Market Demand)”

ปัจจัยที่ทำให้อุปสงค์เปลี่ยนแปลงไป ได้แก่ ราคาสินค้าและบริการที่ประสงค์จะซื้อ รายได้ของผู้บริโภค รสนิยมของผู้บริโภค ราคาสินค้าอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ขนาดของประชากร การกระจายรายได้ของประชากร ฤดูกาล การคาดคะเนในอนาคต เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์สามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1. การเปลี่ยนแปลงปริมาณการซื้อบนเส้นอุปสงค์เส้นเดิม เกิดจากการที่ราคาสินค้าเปลี่ยนแปลงโดยปรับเพิ่มขึ้นหรือลดลงมีผลให้ปริมาณการซื้อสินค้าเปลี่ยนแปลงจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งบนเส้นอุปสงค์เส้นเดิม และ 2. การเปลี่ยนแปลงของเส้นอุปสงค์โดยเลื่อนไปทั้งเส้น ถ้าอุปสงค์เพิ่มขึ้นเส้นอุปสงค์จะเลื่อนไปทางขวามือของเส้นเดิม เกิดจากสาเหตุที่ปัจจัยอื่นที่มีอิทธิพลต่ออุปสงค์มีการเปลี่ยนแปลง (ยกเว้นราคาสินค้า) ได้แก่ รายได้ รสนิยม และราคาสินค้าชนิดอื่นที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น โดยการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์ในกรณีนี้จะส่งผลให้เส้นอุปสงค์เลื่อนไปทั้งเส้น

อุปทาน หมายถึง ปริมาณความต้องการผลิตหรือขายสินค้าหรือบริการในราคาต่าง ๆ ที่ผู้ผลิตหรือผู้ขายเต็มใจที่จะขาย ณ ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง โดยอุปทานมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับราคาของสินค้า ในกรณีที่ราคาสินค้าปรับตัวสูงขึ้นอุปทานจะเพิ่มขึ้น ในทางกลับกันหากราคาสินค้าปรับตัวลดลงอุปทานจะลดลงด้วยเช่นกัน ในการพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างราคาสินค้ากับปริมาณสินค้าและบริการที่ผู้ขายแต่ละคนมีความต้องการขายในระดับราคาต่าง ๆ โดยการพิจารณาเฉพาะผู้ขายคนใดคนหนึ่งนั้น เราจะเรียกว่า “อุปทานของแต่ละบุคคล (Individual Supply)” แต่ถ้าเป็นการพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างราคากับปริมาณสินค้าของผู้ขายทุกคนในสังคมที่ต้องการขาย เราเรียกอุปทานนั้นว่า “อุปทานของตลาด (Market Supply)” ฟังก์ชันของอุปทานเป็นการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างอุปทานและปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดอุปทาน ผู้ผลิตจะมีอุปทานในการเสนอขายสินค้ามากหรือน้อยจะขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดอุปทาน

ปัจจัยที่ทำให้อุปทานเปลี่ยนแปลงไป ได้แก่ ราคาสินค้าที่ขาย ราคาของปัจจัยการผลิต กระบวนการผลิต ราคาสินค้าอื่นที่เกี่ยวข้อง การคาดคะเนราคาสินค้า จำนวนผู้ผลิตสินค้า การเก็บภาษีเงินช่วยเหลือจากรัฐบาล เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงของเส้นอุปทานสามารถแบ่งการเปลี่ยนแปลงได้ 2 ลักษณะ คือ 1. การเปลี่ยนแปลงปริมาณเสนอขายสินค้า (Change in Quantity Supply) เป็นการเปลี่ยนแปลงปริมาณเสนอขายสินค้าเนื่องจากราคาของสินค้ามีการเปลี่ยนแปลง โดยกำหนดให้ปัจจัยอื่น ๆ คงที่ ทำให้ปริมาณความต้องการเสนอขายสินค้าเปลี่ยนแปลงจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งบนเส้นอุปทานเส้นเดิม และ 2. การเปลี่ยนแปลงของอุปทาน (Change or Shift in Supply) เป็นการเปลี่ยนแปลงปริมาณการเสนอขายสินค้าในกรณีที่ราคาสินค้าไม่เปลี่ยนแปลง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้เป็นผลมาจากปัจจัยอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่ออุปทานมีการเปลี่ยนแปลง ในกรณีนี้ส่งผลให้เส้นอุปทานเลื่อนไปทั้งเส้นอุปทาน

คำถามท้ายบท

1. จงยกตัวอย่างอุปสงค์ต่อราคา อุปสงค์ต่อรายได้ และอุปสงค์ต่อสินค้าชนิดอื่น พร้อมทั้งอธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์ทั้ง 3 ประเภท
2. จงอธิบายอุปสงค์ของแต่ละบุคคลและอุปสงค์ของตลาด พร้อมทั้งยกตัวอย่าง
3. ปัจจัยใดที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์มากที่สุด พร้อมอธิบายเหตุผลประกอบและวาดกราฟแสดงการเปลี่ยนของเส้นอุปสงค์
4. สาเหตุใดที่ส่งผลให้ทุเรียนมีราคาเพิ่มขึ้นในช่วงปี 2550 -2566 อธิบายเหตุผลประกอบและวาดกราฟแสดงการเปลี่ยนของเส้นอุปสงค์และเส้นอุปทาน
5. จงยกตัวอย่างปัจจัยที่ส่งผลให้เส้นอุปทานเลื่อนไปทั้งเส้น พร้อมวาดกราฟประกอบการอธิบาย

บทที่ 3

ดุลยภาพตลาดและความยืดหยุ่น

จากการศึกษาอุปสงค์และอุปทานของสินค้าและบริการจะพบว่ามีปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลทำให้อุปสงค์และอุปทานของสินค้าและบริการมีการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์และอุปทานจะส่งผลต่อราคาของสินค้าและบริการในตลาด ซึ่งในการกำหนดราคาของสินค้าและบริการนั้นจะต้องเป็นราคาที่ผู้ซื้อและผู้ขายมีความเต็มใจที่จะซื้อและขาย โดยปริมาณและราคาของสินค้าและบริการที่ผู้ซื้อและผู้ขายตกลงที่จะซื้อและขายจะเรียกว่า “จุดดุลยภาพ” ในความเป็นจริงจุดดุลยภาพของสินค้าและบริการจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์และอุปทาน โดยสินค้าและบริการในชนิดต่าง ๆ จะมีความผันผวนของราคาที่แตกต่างกัน มีสาเหตุจากการที่สินค้าและบริการแต่ละชนิดมีความยืดหยุ่นของความต้องการซื้อและขายของผู้บริโภคและผู้ผลิตที่แตกต่างกัน

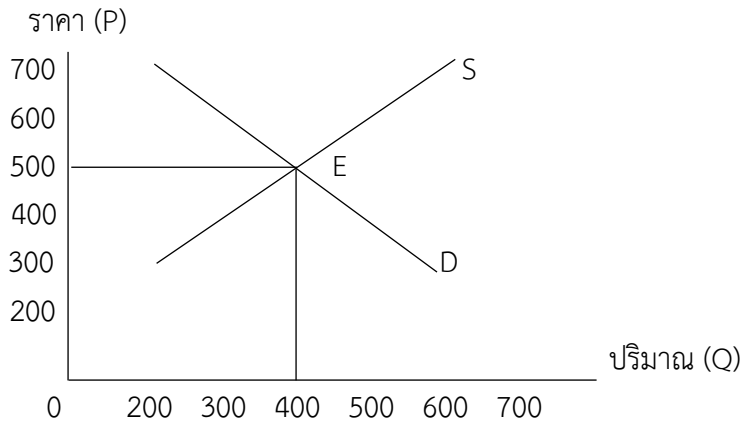
3.1 ความหมายของดุลยภาพ

ดุลยภาพ (Equilibrium) หมายถึง ภาวะที่เกิดความเท่ากันหรือสมดุลของอุปสงค์กับอุปทาน ณ ระดับราคาหนึ่ง กล่าวได้ว่าที่ราคาดุลยภาพจำนวนของสินค้าที่ผู้บริโภคต้องการซื้อจะเท่ากับจำนวนสินค้าที่ผู้ผลิตต้องการขายในเวลาเดียวกัน ราคาดุลยภาพและปริมาณดุลยภาพจึงเกิดขึ้นพร้อมกันเสมอ โดยจุดที่เส้นอุปสงค์และเส้นอุปทานตัดกันจะเรียกว่า “จุดดุลยภาพ (Equilibrium Point)” ราคาดุลยภาพ (Equilibrium Price) เป็นราคาสินค้า ณ ระดับที่อุปสงค์เท่ากับอุปทาน และปริมาณดุลยภาพ (Equilibrium Quantity) เป็นปริมาณสินค้า ณ ระดับที่เกิดราคาดุลยภาพสามารถแสดงตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 3.1 แสดงราคาดุลยภาพและปริมาณดุลยภาพของสินค้า

ราคาสินค้า (บาท)	อุปสงค์ของผู้บริโภค (หน่วย)	อุปสงค์ของผู้ผลิต (หน่วย)	อุปสงค์ส่วนเกิน (ขาดตลาด)	อุปทานส่วนเกิน (ล้นตลาด)
700	200	600	-400	400
600	300	500	-200	200
500	400	400	0	0
400	500	300	200	-200
300	600	200	400	-400

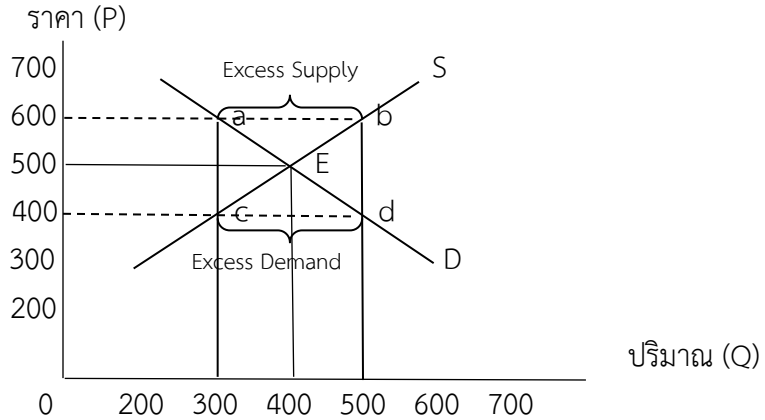
จากตารางที่ 3.1 พบว่า ณ จุดดุลยภาพ ราคาดุลยภาพอยู่ที่ระดับราคา 500 บาท ส่วนปริมาณดุลยภาพอยู่ที่ระดับ 400 หน่วย เนื่องจากที่ระดับราคา 500 บาท อุปสงค์เท่ากับอุปทานพอดี คือ 400 หน่วย ซึ่งสามารถนำมาเขียนกราฟได้ดังภาพที่ 3.1

ภาพที่ 3.1 แสดงราคาดุลยภาพและปริมาณดุลยภาพ

จากภาพที่ 3.1 เป็นการนำตัวเลขในตารางที่ 3.1 มาทำการลงจุดในคู่ระดับราคาต่าง ๆ ซึ่งพบว่าจุดดุลยภาพจะเกิดขึ้นตรงเส้นอุปสงค์ตัดกับเส้นอุปทาน ณ จุด E ซึ่งจุดดุลยภาพดังกล่าวมีราคาดุลยภาพเท่ากับ 500 บาท และมีปริมาณดุลยภาพเท่ากับ 400 หน่วย

จุดดุลยภาพที่เกิดขึ้นในตลาดจะไม่เปลี่ยนแปลงหากอุปสงค์และอุปทานไม่มีการเปลี่ยนแปลงสังเกตได้ว่าที่ระดับราคาต่าง ๆ ที่ไม่ใช่ราคาดุลยภาพจะมีอุปสงค์และอุปทานที่ไม่เท่ากัน ในกรณีที่ราคาสินค้าสูงกว่าราคาดุลยภาพจะส่งผลให้ผู้บริโภคซื้อสินค้าลดลง แต่ผู้ผลิตจะต้องการขายมากขึ้นเป็นผลให้อุปทานมากกว่าอุปสงค์ทำให้เกิดสถานะ “สินค้าล้นตลาด” ซึ่งเรียกได้ว่าเป็น “อุปทานส่วนเกิน (Excess Supply)” ดังนั้นถ้าผู้ผลิตต้องการขายสินค้าให้มากขึ้น ผู้ผลิตจะต้องยอมลดราคาสินค้าลง เมื่อราคาสินค้าลดลงจะส่งผลให้ผู้ผลิตต้องการขายสินค้าในปริมาณที่ลดลง ซึ่งในทางกลับกันผู้ซื้อก็จะซื้อสินค้าเพิ่มขึ้นทำให้อุปทานส่วนเกินหมดไปจากตลาด ในกรณีที่ราคาสินค้าต่ำกว่าราคาดุลยภาพ ผู้บริโภคจะมีความต้องการซื้อสินค้าเพิ่มขึ้น โดยที่ผู้ผลิตจะมีความต้องการขายสินค้าลดลง เป็นผลให้เกิดอุปสงค์มากกว่าอุปทานทำให้เกิดสถานะ “สินค้าขาดตลาด” ซึ่งเรียกได้ว่าเป็น “อุปสงค์ส่วนเกิน (Excess Demand)” ดังนั้นถ้าผู้ซื้อต้องการซื้อสินค้าได้ตามความต้องการซื้อ ผู้ซื้อต้องยอมซื้อในราคาที่สูงขึ้น ส่งผลให้ผู้ผลิตมีความเต็มใจขายสินค้ามากขึ้น ในทางกลับกันผู้ซื้อจะมีความต้องการซื้อลดลงเมื่อราคาสินค้ามีราคาสูงขึ้น ซึ่งความต้องการซื้อจะลดปริมาณลงจนอุปสงค์ส่วนเกินหมดไปทำให้อุปสงค์เท่ากับอุปทาน ณ จุดดุลยภาพ ซึ่งสามารถนำมาเขียนกราฟได้ดังภาพที่ 3.2

ภาพที่ 3.2 แสดงจุดดุลยภาพของตลาด

จากภาพที่ 3.2 จะเห็นว่าจุดดุลยภาพของเส้นอุปสงค์ (D) ตัดกับเส้นอุปทาน (S) ที่จุด E แสดงถึงราคาดุลยภาพเท่ากับ 500 บาท และปริมาณดุลยภาพเท่ากับ 400 หน่วย

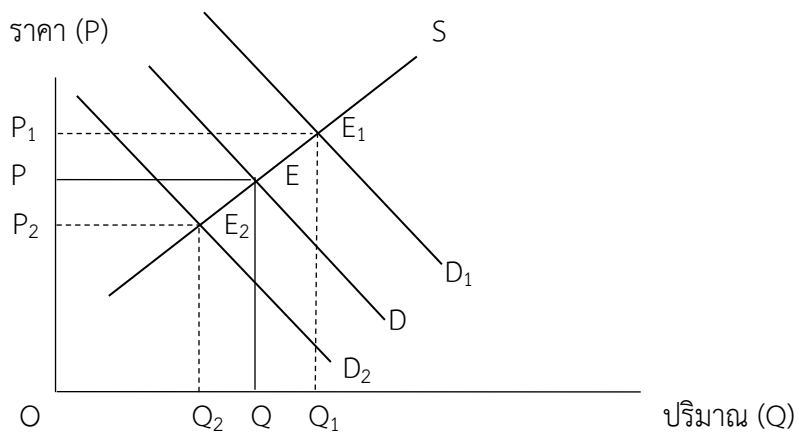
นอกจากนี้ในกรณีที่ราคาสินค้าเท่ากับ 600 บาท ปริมาณความต้องการซื้อจะลดลงเหลือ 300 หน่วย แต่ปริมาณความต้องการขายจะเพิ่มขึ้นเท่ากับ 500 หน่วย จะเห็นได้ว่าปริมาณสินค้าที่ความต้องการขายมีจำนวนมากกว่าความต้องการซื้อ ส่งผลให้เกิดสินค้าล้นตลาดเท่ากับ ab เราเรียกว่า “อุปทานส่วนเกิน (Excess Supply)” จะเห็นได้ว่าราคา 500 บาท จะมีสินค้าเหลือ ซึ่งถ้าผู้ผลิตต้องการขายสินค้าให้หมดผู้ผลิตก็ต้องลดราคาลงไปจนถึงราคาดุลยภาพ โดยเมื่อราคาสินค้าลดลง ปริมาณความต้องการซื้อก็จะเพิ่มขึ้นจนถึงราคาดุลยภาพเช่นกัน ในทางกลับกันถ้าราคาสินค้ามีราคาเท่ากับ 400 บาท ปริมาณความต้องการซื้อจะเพิ่มขึ้นเป็น 500 หน่วย แต่ปริมาณความต้องการขายจะลดลงเหลือ 300 หน่วย จะเห็นได้ว่าปริมาณสินค้าที่ความต้องการขายมีจำนวนน้อยกว่าปริมาณความต้องการซื้อ ส่งผลให้เกิดสินค้าขาดตลาดเท่ากับ cd เราเรียกว่า “อุปสงค์ส่วนเกิน (Excess Demand)” จะเห็นได้ว่าราคา 300 บาท จะทำให้สินค้าขาดตลาด ซึ่งถ้าผู้ซื้อต้องการซื้อสินค้าให้ได้ตามจำนวนที่ต้องการ ผู้ซื้อต้องยอมซื้อสินค้าในราคาที่สูงขึ้นจนถึงจุดดุลยภาพ โดยเมื่อราคาสินค้าเพิ่มสูงขึ้น ความต้องการขายสินค้าก็จะปรับตัวเพิ่มขึ้นจนถึงราคาดุลยภาพ ส่งผลให้ปริมาณความต้องการซื้อและปริมาณเสนอขายมีจำนวนเท่ากันพอดี

3.2 การเปลี่ยนแปลงของคุณภาพ

จุดดุลยภาพจะไม่มี การเปลี่ยนแปลงหากอุปสงค์และอุปทานอยู่ที่ ทั้งนี้ หากอุปสงค์ อุปทาน หรือทั้งอุปสงค์อุปทานมีการเปลี่ยนแปลงไป จะส่งผลให้ราคาดุลยภาพและปริมาณดุลยภาพเปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงจุดดุลยภาพเกิดได้จากสาเหตุ 3 กรณี ดังนี้

1. เส้นอุปสงค์เปลี่ยนแปลงโดยเส้นอุปทานคงที่

เป็นการที่เส้นอุปสงค์มีการเคลื่อนย้ายไปจากตำแหน่งเดิม โดยมีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยต่าง ๆ ที่ไม่ใช่ราคาสินค้า โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงของรายได้ผู้บริโภค รสนิยมผู้บริโภค ราคาสินค้าอื่นที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ส่งผลให้อุปสงค์เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยเส้นอุปสงค์จะเคลื่อนย้าย (Shift) ไปทั้งเส้น ดังภาพที่ 3.3

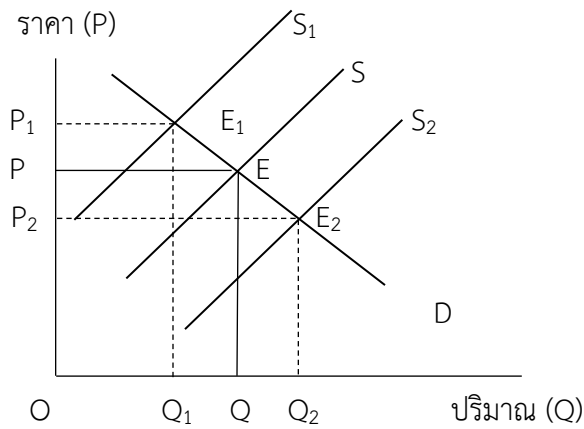
ภาพที่ 3.3 แสดงการเปลี่ยนแปลงดุลยภาพของเส้นอุปสงค์

จากภาพที่ 3.3 จะเห็นได้ว่าเส้นอุปทานอยู่คงที่ ส่วนเส้นอุปสงค์มีการเปลี่ยนแปลง โดยกำหนดให้เส้นอุปสงค์ D ตัดกับเส้นอุปทาน S ที่จุด E จะมีราคาดุลยภาพเท่ากับ OP และมีปริมาณดุลยภาพเท่ากับ OQ ในกรณีของสินค้าปกติ (Normal Goods) การที่รายได้ของผู้บริโภคเพิ่มขึ้นจะส่งผลให้ผู้บริโภคซื้อสินค้าเพิ่มขึ้นโดยที่ราคาสินค้าไม่มีการเปลี่ยนแปลง ส่งผลให้เส้นอุปสงค์ย้ายจากเส้น D ไปเป็น D1 โดยเลื่อนไปทางขวามือของเส้นอุปสงค์เดิม ในขณะที่อุปทานของสินค้ายังคงเท่าเดิม จากกรณีดังกล่าวจะเกิดจุดดุลยภาพใหม่ที่เส้นอุปสงค์ D1 ตัดกับเส้นอุปทาน S ที่จุด E1 เป็นราคาดุลยภาพใหม่ที่มีราคาดุลยภาพเท่ากับ OP1 และปริมาณดุลยภาพเท่ากับ OQ1 ในทางกลับกันถ้ารายได้ของผู้บริโภคปรับตัวลดลง ผู้บริโภคจะซื้อสินค้าลดลง ส่งผลทำให้เส้นอุปสงค์เลื่อนจาก D เป็น D2 โดยเลื่อนไปทางซ้ายมือของเส้นอุปสงค์เดิม ในขณะที่อุปทานของสินค้าเท่าเดิม จากกรณีดังกล่าวจะเกิดจุดดุลยภาพใหม่ที่เส้นอุปสงค์ D2 ตัดกับเส้นอุปทาน S ที่จุด E2 เป็นราคาดุลยภาพใหม่ที่มีราคาดุลยภาพเท่ากับ OP2 และปริมาณดุลยภาพเท่ากับ OQ2

2. เส้นอุปทานเปลี่ยนแปลงโดยเส้นอุปสงค์คงที่

เป็นการที่เส้นอุปทานมีการเคลื่อนย้ายไปจากตำแหน่งเดิม โดยมีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยต่าง ๆ ที่ไม่ใช่ราคาสินค้าเปลี่ยนแปลง โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงราคาของปัจจัยการผลิต

เทคนิคการผลิต สภาพดินฟ้าอากาศ เป็นต้น จะส่งผลให้อุปทานเกิดการเปลี่ยนแปลง โดยเส้นอุปทานเคลื่อนย้าย (Shift) ไปทั้งเส้น ดังภาพที่ 3.4

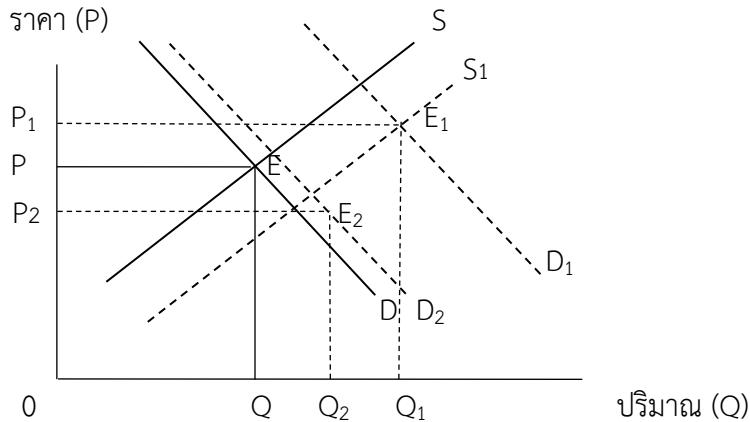

ภาพที่ 3.4 แสดงการเปลี่ยนแปลงคุณภาพของเส้นอุปทาน

จากภาพที่ 3.4 จะสังเกตได้ว่าเส้นอุปสงค์คงที่ ส่วนเส้นอุปทานมีการเปลี่ยนแปลง โดยกำหนดให้เส้นอุปสงค์ D ตัดกับเส้นอุปทาน S ที่จุด E จะมีราคาดุลยภาพเท่ากับ OP และมีปริมาณดุลยภาพเท่ากับ OQ ในกรณีที่ต้นทุนการผลิตปรับตัวสูงขึ้นจะส่งผลให้ปริมาณการผลิตลดลง โดยที่ราคาสินค้าไม่มีการเปลี่ยนแปลง ส่งผลให้เส้นอุปทานเลื่อนจากเส้น S ไปเป็น S_1 โดยเลื่อนไปทางซ้ายมือของเส้นอุปทานเดิม จากกรณีดังกล่าวจะเกิดจุดดุลยภาพใหม่ที่เส้นอุปทาน S_1 ตัดกับเส้นอุปสงค์ D ที่จุด E_1 เป็นราคาดุลยภาพใหม่ที่มีราคาดุลยภาพเท่ากับ OP_1 และปริมาณดุลยภาพเท่ากับ OQ_1 ในทางกลับกันหากต้นทุนการผลิตปรับตัวลดลง ปริมาณการผลิตจะปรับตัวสูงขึ้น ส่งผลให้เส้นอุปทานเลื่อนจาก S ไปเป็น S_2 โดยเลื่อนไปทางขวามือของเส้นอุปทานเดิม ในขณะที่อุปสงค์ของสินค้าเท่าเดิม จากกรณีดังกล่าวจะเกิดจุดดุลยภาพใหม่ที่เส้นอุปทาน S_2 ตัดกับเส้นอุปสงค์ D ที่จุด E_2 เป็นราคาดุลยภาพใหม่ที่มีราคาดุลยภาพเท่ากับ OP_2 และปริมาณดุลยภาพเท่ากับ OQ_2

3. เส้นอุปสงค์และเส้นอุปทานมีการเปลี่ยนแปลง

เป็นการที่เส้นอุปสงค์และเส้นอุปทานมีการเคลื่อนย้ายไปจากตำแหน่งเดิม โดยมีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งอุปสงค์จะเป็นการเปลี่ยนแปลงของรายได้ผู้บริโภค รสนิยมผู้บริโภค ราคาสินค้าอื่นที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ส่งผลให้อุปสงค์เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยเส้นอุปสงค์จะเคลื่อนย้าย (Shift) ไปทั้งเส้น ส่วนอุปทานจะเป็นการเปลี่ยนแปลงราคาของปัจจัยการผลิต เทคนิคการผลิต สภาพดินฟ้าอากาศ เป็นต้น ส่งผลให้อุปทานเกิดการเปลี่ยนแปลง โดยเส้นอุปทานเคลื่อนย้าย (Shift) ไปทั้งเส้นเช่นกัน ดังภาพที่ 3.5

ภาพที่ 3.5 แสดงการเปลี่ยนแปลงดุลยภาพของทั้งเส้นอุปสงค์และอุปทาน

จากภาพที่ 3.5 จะเห็นได้ว่าเส้นอุปสงค์และเส้นอุปทานมีการเปลี่ยนแปลง กำหนดให้เส้นอุปสงค์ D ตัดกับเส้นอุปทาน S ที่จุด E จะมีราคาดุลยภาพเท่ากับ OP และมีปริมาณดุลยภาพเท่ากับ OQ

ในกรณีที่รายได้ของผู้บริโภคเพิ่มขึ้นจะส่งผลให้ผู้บริโภคซื้อสินค้าเพิ่มขึ้น ทำให้เส้นอุปสงค์เคลื่อนจากเส้น D ไปเป็น D_1 ในขณะที่ต้นทุนการผลิตปรับตัวลดลง ผู้ผลิตทำการผลิตเพิ่มขึ้นส่งผลทำให้เส้นอุปทานเลื่อนจาก S ไปเป็น S_1 โดยเลื่อนไปทางขวามือของเส้นอุปทานเดิม จากกรณีดังกล่าวจะเกิดจุดดุลยภาพใหม่ที่เส้นอุปสงค์ D_1 ตัดกับอุปทาน S_1 ที่จุด E_1 เป็นราคาดุลยภาพใหม่ ที่มีราคาดุลยภาพเท่ากับ OP_1 และปริมาณดุลยภาพเท่ากับ OQ_1 ซึ่งในกรณีดังกล่าวอุปสงค์มีการปรับตัวเพิ่มขึ้นมากกว่าการเพิ่มขึ้นของอุปทานส่งผลให้ราคาสินค้าปรับตัวเพิ่มขึ้น

ในกรณีที่รายได้ของผู้บริโภคเพิ่มขึ้นจะส่งผลให้ผู้บริโภคซื้อสินค้าเพิ่มขึ้น ทำให้เส้นอุปสงค์เคลื่อนจากเส้น D ไปเป็น D_2 ในขณะที่ต้นทุนการผลิตปรับตัวลดลง ผู้ผลิตทำการผลิตเพิ่มขึ้นส่งผลทำให้เส้นอุปทานเลื่อนจาก S ไปเป็น S_1 โดยเลื่อนไปทางขวามือของเส้นอุปทานเดิม จากกรณีดังกล่าวจะเกิดจุดดุลยภาพใหม่ที่เส้นอุปสงค์ D_2 ตัดกับอุปทาน S_1 ที่จุด E_2 เป็นราคาดุลยภาพใหม่ ที่มีราคาดุลยภาพเท่ากับ OP_2 และปริมาณดุลยภาพเท่ากับ OQ_2 ซึ่งในกรณีดังกล่าวอุปสงค์มีการปรับตัวเพิ่มขึ้นน้อยกว่าการเพิ่มขึ้นของอุปทานส่งผลให้ราคาสินค้าปรับตัวลดลง

3.3 ความยืดหยุ่นของอุปสงค์

ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ (Elasticity of Demand) หมายถึง อัตราการเปลี่ยนแปลงของปริมาณสินค้าของผู้บริโภคต่ออัตราการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้า โดยคิดเทียบเป็นร้อยละ สามารถแบ่งความยืดหยุ่นของอุปสงค์ออกเป็น 3 ชนิด ดังนี้

1. ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคา
2. ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้
3. ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อสินค้าชนิดอื่น

ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคา (Price Elasticity of Demand)

เป็นอัตราการเปลี่ยนแปลงของปริมาณการซื้อที่มีต่อสินค้าและบริการ เมื่อราคาของสินค้าและบริการเปลี่ยนแปลงไป โดยคิดเป็นร้อยละ ซึ่งมีสูตรดังนี้

$$Ed = \frac{\% \Delta Q}{\% \Delta P}$$

กำหนดให้ Ed = ค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคา
 $\% \Delta Q$ = ร้อยละการเปลี่ยนแปลงของปริมาณซื้อ
 $\% \Delta P$ = ร้อยละการเปลี่ยนแปลงของราคา

โดย ถ้า $\% \Delta Q > \% \Delta P$ ($Ed > 1$) หมายถึง อุปสงค์มีความยืดหยุ่นมาก
 ถ้า $\% \Delta Q < \% \Delta P$ ($Ed < 1$) หมายถึง อุปสงค์มีความยืดหยุ่นน้อย
 ถ้า $\% \Delta Q = \% \Delta P$ ($Ed = 1$) หมายถึง อุปสงค์มีค่าความยืดหยุ่นเท่ากับ 1

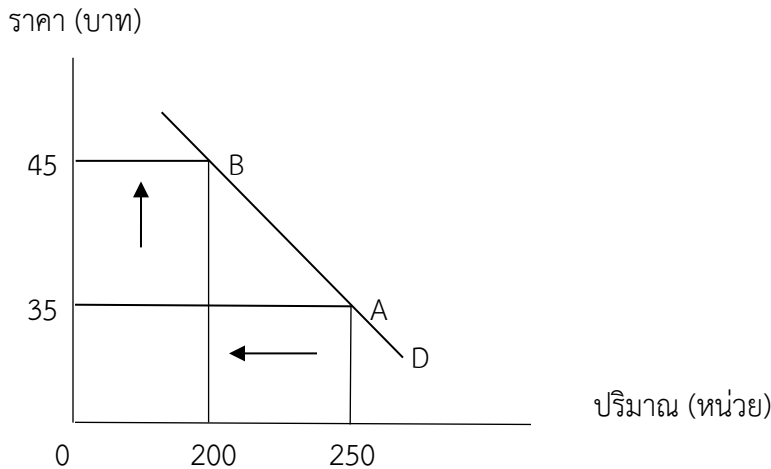
ในการหาค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์เราสามารถทำได้ 2 วิธี คือ 1. การวัดค่าความยืดหยุ่นแบบช่วง (Arc Elasticity) และ 2. การวัดค่าความยืดหยุ่นแบบจุด (Point Elasticity)

1. ค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคาแบบช่วง (Arc Elasticity of Demand)

เป็นการคำนวณค่าความยืดหยุ่นจากจุด 2 จุด บนเส้นอุปสงค์เดียวกัน สามารถเขียนสูตรในการคำนวณค่าความยืดหยุ่นแบบช่วง ได้ดังนี้

$$Ed = \frac{Q_2 - Q_1}{Q_1 + Q_2} \times \frac{P_1 + P_2}{P_2 - P_1}$$

กำหนดให้ Ed = ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคา
 Q_1 = ปริมาณการซื้อสินค้าก่อนราคาเปลี่ยนแปลง
 Q_2 = ปริมาณการซื้อสินค้าหลังราคาเปลี่ยนแปลง
 P_1 = ราคาสินค้าก่อนการเปลี่ยนแปลง
 P_2 = ราคาสินค้าหลังการเปลี่ยนแปลง

ภาพที่ 3.6 แสดงการคำนวณค่าความยืดหยุ่นแบบช่วงของอุปสงค์ต่อราคา

จากภาพที่ 3.6 กำหนดให้ราคาสินค้าเท่ากับ 35 บาท ปริมาณความต้องการซื้อสินค้าเท่ากับ 250 หน่วย ณ จุด A ในเวลาต่อมาราคาสินค้าปรับตัวเพิ่มขึ้นเป็น 45 บาท ส่งผลให้ปริมาณความต้องการซื้อสินค้าลดลงเท่ากับ 200 หน่วย ณ จุด B ซึ่งเราสามารถคำนวณหาค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคาแบบช่วงได้ดังนี้

แทนค่าในสมการความยืดหยุ่นแบบช่วง

$$\begin{aligned}
 Ed &= \frac{Q_2 - Q_1}{Q_1 + Q_2} \times \frac{P_1 + P_2}{P_2 - P_1} \\
 &= \frac{200 - 250}{250 + 200} \times \frac{35 + 45}{45 - 35} \\
 &= \frac{-50}{450} \times \frac{80}{10} \\
 &= -0.1111 \times 8 \\
 &= -0.8888
 \end{aligned}$$

จากการคำนวณความยืดหยุ่นแบบช่วงของอุปสงค์ต่อราคาจะได้ค่าความยืดหยุ่นเท่ากับ -0.8888 หมายถึง ถ้าราคาสินค้าปรับสูงขึ้นร้อยละ 1 ผู้บริโภคจะซื้อสินค้าลดลงร้อยละ 0.8888 ในทางกลับกันถ้าราคาสินค้าปรับลดลงร้อยละ 1 ผู้บริโภคจะซื้อสินค้าเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.8888 เป็นไปตามกฎของอุปสงค์ (Law of Demand)

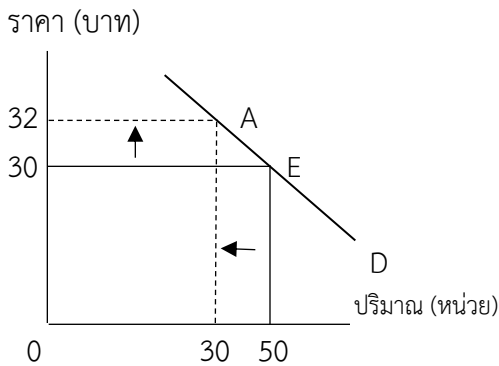
หมายเหตุ เครื่องหมายหน้าค่าความยืดหยุ่นจะแสดงถึงทิศทางการเปลี่ยนแปลงระหว่างราคากับปริมาณของสินค้าและบริการ ในกรณีที่เป็นเครื่องหมายลบ (-) หมายถึง ถ้าราคาสินค้าเพิ่มขึ้นปริมาณความต้องการซื้อสินค้าจะลดลง แต่ถ้าหากราคาสินค้าปรับลดลงปริมาณความต้องการซื้อสินค้าจะปรับเพิ่มขึ้น จึงกล่าวได้ว่าค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคาจะมีเครื่องหมายเป็นลบเสมอ เพราะราคากับปริมาณสินค้าและบริการจะมีความสัมพันธ์แบบผกผัน (Inverse Relationship) โดยในการพิจารณาพิจารณาความยืดหยุ่นจะพิจารณาเฉพาะค่าบวก

2. การวัดค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคาแบบจุด (Point Elasticity of Demand)

เป็นการคำนวณค่าความยืดหยุ่นบนเส้นอุปสงค์เดียวกัน สามารถเขียนสูตรในการคำนวณค่าความยืดหยุ่นแบบจุดได้ดังนี้

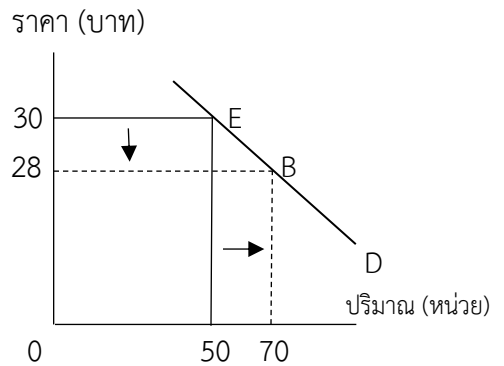
$$Ed = \frac{\Delta Q}{\Delta P} \times \frac{P_1}{Q_1}$$

- กำหนดให้
- Ed = ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคา
 - ΔQ = การเปลี่ยนแปลงปริมาณความต้องการซื้อสินค้า
 - ΔP = การเปลี่ยนแปลงราคาสินค้า
 - Q_1 = ปริมาณความต้องการซื้อก่อนการเปลี่ยนแปลง
 - P_1 = ราคาสินค้าก่อนการเปลี่ยนแปลง

ภาพที่ 3.7 (ก)

แสดงการคำนวณความยืดหยุ่นแบบจุดในกรณีที่ราคาเพิ่มขึ้น

ภาพที่ 3.7 (ข)

แสดงการคำนวณความยืดหยุ่นแบบจุดในกรณีที่ราคาลดลง

จากภาพที่ 3.7 (ก) เป็นการคำนวณค่าความยืดหยุ่นในกรณีที่ราคาเพิ่มขึ้น และภาพที่ 3.7 (ข) เป็นการคำนวณค่าความยืดหยุ่นในกรณีที่ราคาลดลง โดยทั้ง 2 ภาพจะมีการเปลี่ยนแปลงของ

ΔP และ ΔQ เท่ากัน ซึ่งถ้าเราทำการแทนค่าในสูตรจะได้ค่าความยืดหยุ่นแบบจุด ณ จุด A และ B มีค่าเท่ากันไม่ว่าจะคำนวณค่าความยืดหยุ่นจากจุด E ไป A หรือจุด E ไป B

จากภาพ 3.7 (ก) จะได้

$$P_1 = 30 \quad Q_1 = 50$$

$$P_2 = 32 \quad Q_2 = 30$$

$$\Delta Q = Q_2 - Q_1$$

$$= 30 - 50$$

$$= -20$$

$$\Delta P = P_2 - P_1$$

$$= 32 - 30$$

$$= -2$$

จากภาพ 3.7 (ข) จะได้

$$P_1 = 30 \quad Q_1 = 50$$

$$P_2 = 28 \quad Q_2 = 70$$

$$\Delta Q = Q_2 - Q_1$$

$$= 40 - 60$$

$$= -20$$

$$\Delta P = P_2 - P_1$$

$$= 28 - 30$$

$$= -2$$

$$\text{จากสูตร} \quad Ed = \frac{\Delta Q}{\Delta P} \times \frac{P_1}{Q_1}$$

แทนค่าจากภาพที่ 3.7 (ก) สามารถคำนวณค่าความยืดหยุ่น ได้ดังนี้

$$\begin{aligned} Ed &= \frac{-20}{-2} \times \frac{30}{50} \\ &= -6 \end{aligned}$$

แทนค่าจากภาพที่ 3.7 (ข) สามารถคำนวณค่าความยืดหยุ่น ได้ดังนี้

$$\begin{aligned} Ed &= \frac{-20}{-2} \times \frac{30}{50} \\ &= -6 \end{aligned}$$

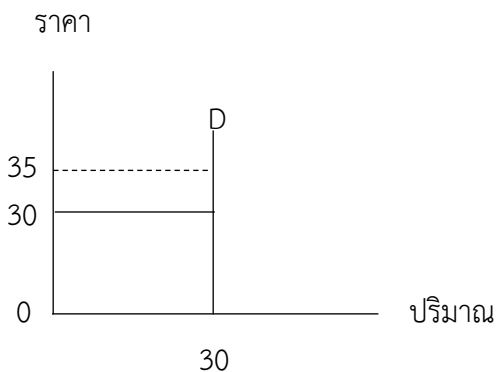
จะเห็นได้ว่าค่าความยืดหยุ่นทั้งสองวิธีจะมีความแตกต่างกัน โดยถ้าราคาสินค้ามีการเปลี่ยนแปลงไปมากจนสังเกตเห็นได้ชัดเจนเราจะใช้วิธีการคำนวณแบบช่วง แต่ถ้าราคาสินค้ามีการเปลี่ยนแปลงไปเพียงเล็กน้อยเราจะใช้วิธีการคำนวณแบบจุด

ประเภทของค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคา

เป็นการวัดร้อยละการเปลี่ยนแปลงของปริมาณสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งที่ผู้บริโภคต้องการจะซื้อต่อร้อยละการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้า ซึ่งเราสามารถแบ่งความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคาเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. อุปสงค์ที่มีค่าความยืดหยุ่นเท่ากับศูนย์ (Perfectly Inelastic of Demand)

เป็นอุปสงค์ที่ไม่มีค่าความยืดหยุ่นเลย โดยเมื่อราคาสินค้าเปลี่ยนแปลงไปร้อยละ 1 จะไม่ส่งผลทำให้ปริมาณความต้องการซื้อของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงไป ลักษณะของเส้นอุปสงค์แบบนี้จะเป็นเส้นตั้งฉากกับแกนนอน ซึ่งสามารถเขียนกราฟได้ดังนี้

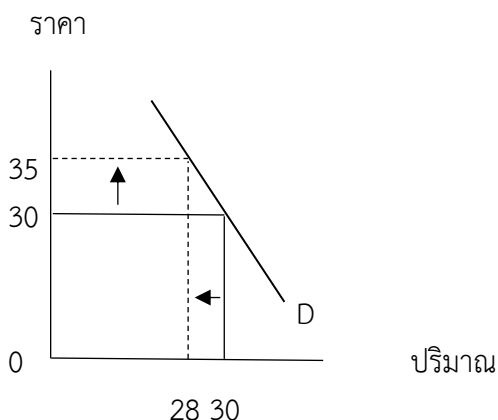

ภาพที่ 3.8 เส้นอุปสงค์มีความยืดหยุ่นเท่ากับศูนย์

จะเห็นได้ว่าราคาสินค้าปรับตัวเพิ่มขึ้น ก็ไม่ส่งผลทำให้ปริมาณความต้องการซื้อเปลี่ยนแปลงในสินค้าที่มีความยืดหยุ่นเท่ากับศูนย์ ตัวอย่างเช่น โรงศพ เนื่องจากเมื่อคนตายส่งผลให้มีความจำเป็นต้องซื้อโรงศพ ซึ่งผู้ขายจะปรับราคาเพิ่มขึ้นความต้องการซื้อก็จะไม่เปลี่ยนแปลง

2. อุปสงค์ที่มีความยืดหยุ่นน้อย (Relatively Inelastic of Demand)

เป็นอุปสงค์ที่ราคาสินค้าเปลี่ยนแปลงไปร้อยละ 1 จะส่งผลทำให้ปริมาณความต้องการซื้อสินค้าของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงไปน้อยกว่าร้อยละ 1 กล่าวได้ว่าเมื่อราคาสินค้ามีการเปลี่ยนแปลงจะส่งผลทำให้ปริมาณความต้องการซื้อเปลี่ยนแปลงน้อยกว่าราคาที่เปลี่ยนแปลง ลักษณะของเส้นอุปสงค์จะมีชันมาก ซึ่งสามารถเขียนกราฟได้ดังนี้

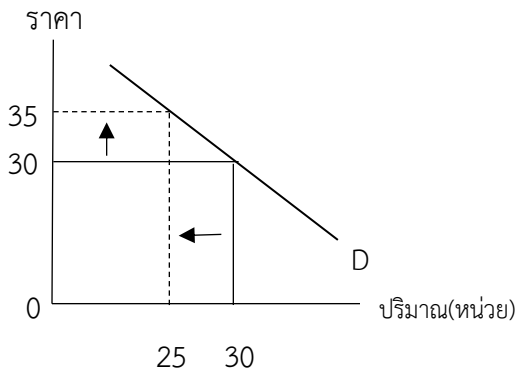

ภาพที่ 3.9 เส้นอุปสงค์ที่มีความยืดหยุ่นน้อยกว่าหนึ่ง

จะเห็นได้ว่าราคาสินค้าปรับตัวเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ปริมาณความต้องการซื้อปรับลดลง โดยปรับลดน้อยกว่าราคาสินค้าที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งสินค้าที่มีค่าความยืดหยุ่นน้อยกว่า 1 จะเป็นสินค้าที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต ตัวอย่างเช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค เป็นต้น แม้ว่าราคาจะเปลี่ยนแปลงไปเพียงใด แต่ผู้บริโภคก็ยังคงมีความจำเป็นที่จะต้องบริโภคสินค้าประเภทดังกล่าว

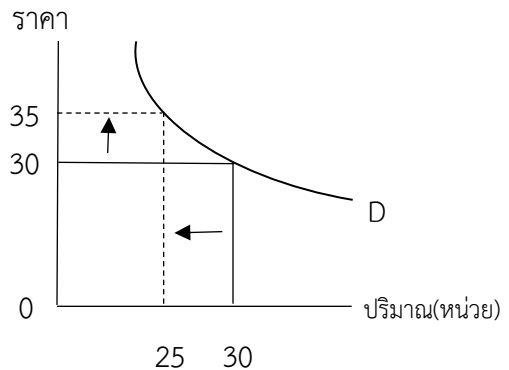
3. อุปสงค์ที่มีความยืดหยุ่นเท่ากับหนึ่ง (Unitary Elastic of Demand)

เป็นอุปสงค์ที่ราคาสินค้าเปลี่ยนแปลงไปร้อยละ 1 จะส่งผลทำให้ปริมาณความต้องการซื้อสินค้าของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงไปร้อยละ 1 เช่นกัน ลักษณะของเส้นอุปสงค์สามารถแสดงได้ดังนี้

ภาพที่ 3.10 (ก)

เส้นอุปสงค์ที่มีความยืดหยุ่นเท่ากับหนึ่ง
กรณีเส้นตรง

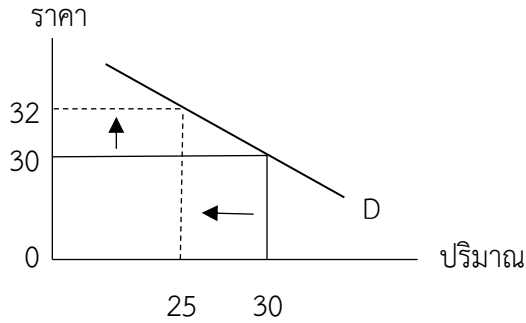
ภาพที่ 3.10 (ข)

เส้นอุปสงค์ที่มีความยืดหยุ่นเท่ากับหนึ่ง
กรณีเส้นโค้ง

จะเห็นได้ว่าหากราคาสินค้าปรับตัวสูงขึ้นจะส่งผลให้ปริมาณความต้องการซื้อเปลี่ยนแปลงเท่ากับราคาสินค้าที่เปลี่ยนแปลง เช่น ราคาสินค้าปรับเพิ่มขึ้นร้อยละ 10 ปริมาณความต้องการซื้อสินค้าปรับลดลงร้อยละ 10 เช่นกัน

4. อุปสงค์ที่มีความยืดหยุ่นมาก (Relatively Elastic of Demand)

เป็นอุปสงค์ที่ราคาสินค้าเปลี่ยนแปลงไปร้อยละ 1 จะส่งผลทำให้ปริมาณความต้องการซื้อสินค้าของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงมากกว่าร้อยละ 1 กล่าวได้ว่าเมื่อราคาสินค้าเปลี่ยนแปลงจะมีผลให้ปริมาณความต้องการซื้อเปลี่ยนแปลงไปมากกว่าราคาที่เปลี่ยนแปลง ลักษณะของเส้นอุปสงค์จะมีความชันน้อย ซึ่งสามารถเขียนกราฟได้ดังนี้

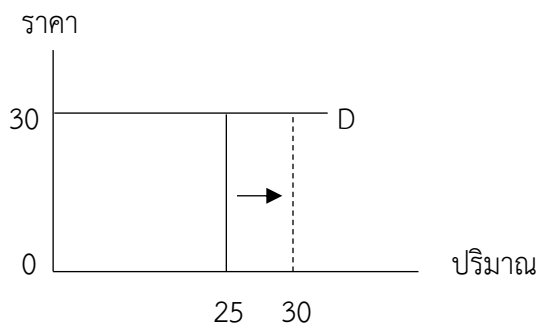

ภาพที่ 3.11 เส้นอุปสงค์ที่มีความยืดหยุ่นมากกว่าหนึ่ง

จะเห็นได้ว่าราคาสินค้าปรับตัวเพิ่มขึ้น จะส่งผลทำให้ปริมาณความต้องการซื้อเปลี่ยนแปลงมากกว่าราคาสินค้าที่เปลี่ยนแปลง โดยสินค้าที่มีความยืดหยุ่นมากกว่า 1 จะเป็นสินค้าฟุ่มเฟือย เช่น เครื่องประดับ เครื่องสำอาง น้ำหอม เป็นต้น เนื่องจากเป็นสินค้าที่ไม่มีความจำเป็น หรือกล่าวได้ว่า “ไม่มีใช้ก็สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้” การเปลี่ยนแปลงราคาสินค้าและบริการแม้เพียงเล็กน้อย อาจส่งผลให้ผู้บริโภคเปลี่ยนไปบริโภคสินค้าชนิดอื่นแทน

5. อุปสงค์ที่มีความยืดหยุ่นมากที่สุด (Perfectly Elastic of Demand)

เป็นอุปสงค์มีค่าความยืดหยุ่นเท่ากับ Infinity (∞) โดยระดับราคาสินค้าหนึ่งจะมีความต้องการซื้อสินค้าและบริการในปริมาณมหาศาลอย่างไม่จำกัดจำนวน แต่ถ้าราคาสินค้าปรับตัวสูงขึ้นแม้เพียงเล็กน้อย ปริมาณความต้องการซื้อสินค้าจะไม่มีเลยหรือเท่ากับศูนย์ ลักษณะของเส้นอุปสงค์จะเป็นเส้นตรงขนานกับแกนนอน ซึ่งสามารถเขียนกราฟได้ดังนี้

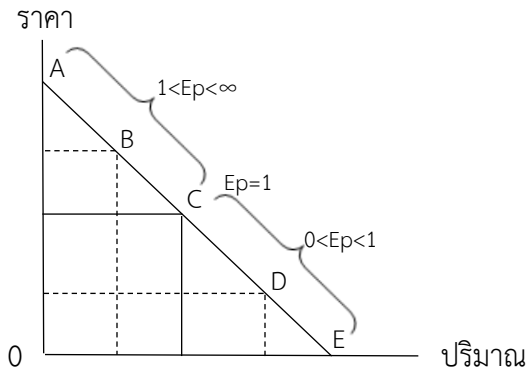

ภาพที่ 3.12 เส้นอุปสงค์ที่มีความยืดหยุ่นมากที่สุด

จะเห็นได้ว่าราคาสินค้าเท่าเดิม ผู้บริโภคจะมีความต้องการซื้อสินค้าไม่จำกัดจำนวน แต่ถ้าผู้ขายปรับเพิ่มราคาสินค้าแม้เพียงเล็กน้อยจะส่งผลทำให้ผู้บริโภคไม่มีความต้องการซื้อสินค้าเลย

เนื่องจากผู้บริโภคสามารถหาซื้อสินค้าจากผู้ขายรายอื่นทดแทนได้ ผู้ขายจึงไม่สามารถที่จะตั้งราคาสินค้าของตัวเองให้สูงกว่าราคาตลาดได้เลย

เราสามารถเขียนกราฟแสดงค่าความยืดหยุ่นของเส้นอุปสงค์ของจุดต่าง ๆ บนเส้นอุปสงค์เส้นนี้ได้ดังนี้

ภาพที่ 3.13 แสดงค่าความยืดหยุ่นบนเส้นอุปสงค์

จากภาพที่ 3.13 จะเห็นได้ว่าเส้นอุปสงค์ AE คือเส้นอุปสงค์ที่เป็นเส้นตรง อธิบายได้ดังนี้

- จุด A เป็นจุดที่อยู่บนแกนตั้งมีค่าความยืดหยุ่นเท่ากับ ∞
- จุด B เป็นจุดที่มีค่าความยืดหยุ่นระหว่าง 1 กับ ∞ ค่าความยืดหยุ่นมากกว่า 1
- จุด D เป็นจุดที่มีค่าความยืดหยุ่นระหว่าง 0 และ 1 ค่าความยืดหยุ่นน้อยกว่า 1
- จุด C เป็นจุดที่มีค่าความยืดหยุ่นเท่ากับ 1
- จุด E เป็นจุดที่อยู่บนแกนนอนมีค่าความยืดหยุ่นเท่ากับ 0

ตารางที่ 3.2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความยืดหยุ่นของอุปสงค์กับรายรับของผู้ผลิต

ความยืดหยุ่น	ประเภทสินค้า	ราคาสินค้าเพิ่มขึ้น	ราคาสินค้าลดลง
$E_d > 1$	สินค้าฟุ่มเฟือย	TR ลดลง	TR เพิ่มขึ้น
$E_d = 1$	-	TR คงที่	TR คงที่
$E_d < 1$	สินค้าจำเป็น	TR เพิ่มขึ้น	TR ลดลง

ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้ (Income Elasticity of Demand)

เป็นอัตราการเปลี่ยนแปลงของปริมาณความต้องการซื้อสินค้าและบริการต่อการเปลี่ยนแปลงรายได้ของผู้บริโภค เมื่อรายได้ของผู้บริโภคมีการเปลี่ยนแปลงจะส่งผลทำให้ผู้บริโภคมีความต้องการซื้อสินค้าและบริการเปลี่ยนแปลงไป โดยคิดเป็นร้อยละ ซึ่งมีสูตรดังนี้

$$E_i = \frac{\% \Delta Q}{\% \Delta I}$$

กำหนดให้ E_i = ค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้

$\% \Delta Q$ = ร้อยละการเปลี่ยนแปลงของปริมาณความต้องการซื้อสินค้า

$\% \Delta I$ = ร้อยละการเปลี่ยนแปลงของรายได้

ในการหาค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้ สามารถมีผลลัพธ์เป็นทั้งเครื่องหมายบวกและลบ โดยจะขึ้นอยู่กับประเภทของสินค้า ในกรณีที่ค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้เป็นเครื่องหมายบวก บ่งบอกว่าเป็นสินค้าปกติ (Normal Goods) เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของรายได้และปริมาณความต้องการซื้อสินค้าจะเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งเมื่อรายได้เพิ่มขึ้นผู้บริโภคจะซื้อสินค้านั้นมากขึ้น ส่วนในกรณีที่ค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้มีค่าเป็นเครื่องหมายลบ บ่งบอกว่าเป็นสินค้าด้อยคุณภาพ (Inferior Goods) เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของรายได้และปริมาณความต้องการซื้อสินค้าจะเป็นไปในทิศทางตรงกันข้าม ซึ่งเมื่อรายได้เพิ่มขึ้นผู้บริโภคจะลดการซื้อสินค้านั้นลง เนื่องจากผู้บริโภคจะเลือกซื้อสินค้าชนิดอื่นที่มีคุณภาพดีกว่ามาทดแทนการบริโภค ในการหาค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้ เราสามารถทำได้ 2 วิธี ดังนี้

1. ค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้แบบช่วง (Arc Elasticity of Income)

เป็นการคำนวณค่าความยืดหยุ่นจากจุด 2 จุด บนเส้นอุปสงค์เดียวกัน สามารถเขียนสูตรในการคำนวณค่าความยืดหยุ่นแบบช่วง ได้ดังนี้

$$E_i = \frac{Q_2 - Q_1}{Q_1 + Q_2} \times \frac{I_1 + I_2}{I_2 - I_1}$$

กำหนดให้ E_i = ค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้

Q_1 = ปริมาณความต้องการซื้อสินค้าก่อนรายได้เปลี่ยนแปลง

Q_2 = ปริมาณความต้องการซื้อสินค้าซื้อหลังรายได้เปลี่ยนแปลง

I_1 = รายได้เดิมของผู้บริโภคก่อนการเปลี่ยนแปลง

I_2 = รายได้ใหม่หลังการเปลี่ยนแปลงของผู้บริโภค

2. ค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้แบบจุด (Point Elasticity of Income)

เป็นการคำนวณค่าความยืดหยุ่นบนเส้นอุปสงค์เดียวกัน สามารถเขียนสูตรในการคำนวณค่าความยืดหยุ่นแบบจุด ได้ดังนี้

$$E_i = \frac{\Delta Q}{\Delta I} \times \frac{I_1}{Q_1}$$

- กำหนดให้
- E_i = ค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้
 - ΔQ = การเปลี่ยนแปลงปริมาณความต้องการซื้อสินค้า
 - ΔI = การเปลี่ยนแปลงรายได้ของผู้บริโภค
 - Q_1 = ปริมาณความต้องการซื้อสินค้าก่อนรายได้เปลี่ยนแปลง
 - I_1 = รายได้ก่อนการเปลี่ยนแปลงของผู้บริโภค

ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อสินค้าชนิดอื่น (Cross Elasticity of Demand)

เป็นอัตราการเปลี่ยนแปลงของปริมาณความต้องการซื้อสินค้าและบริการต่ออัตราการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าอื่นที่เกี่ยวข้อง เมื่อราคาสินค้าชนิดอื่นที่เกี่ยวข้องเปลี่ยนแปลงไป จะส่งผลให้ปริมาณความต้องการซื้อสินค้าเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร โดยคิดเป็นร้อยละ ซึ่งมีสูตรดังนี้

$$E_c = \frac{\% \Delta Q_x}{\% \Delta P_y}$$

- กำหนดให้
- E_c = ค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อสินค้าชนิดอื่น (ค่าความยืดหยุ่นไขว้)
 - $\% \Delta Q_x$ = ร้อยละการเปลี่ยนแปลงปริมาณความต้องการซื้อสินค้า X
 - $\% \Delta P_y$ = ร้อยละการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้า Y

ในการหาค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อสินค้าชนิดอื่น สามารถมีผลลัพธ์เป็นทั้งเครื่องหมายบวกและลบ โดยจะขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของสินค้าสองชนิดที่เกี่ยวข้องกัน ถ้าปริมาณความต้องการซื้อสินค้าชนิดนั้นแปรผกผันกับราคาของสินค้าอีกชนิดหนึ่งหรือมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางตรงกันข้าม บ่งบอกได้ว่าสินค้าทั้งสองชนิดจะเป็นสินค้าที่ใช้ทดแทนกัน (Substitution Goods) ค่าความยืดหยุ่นไขว้ที่คำนวณได้จะมีค่าเป็นบวก แต่ถ้าปริมาณความต้องการซื้อสินค้าชนิดหนึ่งแปรผันตามราคาสินค้าอีกชนิดหนึ่งหรือมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกัน บ่งบอกได้ว่าสินค้าทั้งสองชนิดจะเป็น

สินค้าที่ใช้ประกอบกัน (Complementary Goods) ค่าความยืดหยุ่นไขว้ที่คำนวณได้จะมีค่าเป็นลบ ในการหาค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อสินค้าชนิดอื่น

ค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อสินค้าชนิดอื่นแบบช่วง (Arc Elasticity of Cross demand) เป็นการคำนวณค่าความยืดหยุ่นจากจุด 2 จุด บนเส้นอุปสงค์ สามารถเขียนสูตรในการคำนวณค่าความยืดหยุ่นแบบช่วง ได้ดังนี้

$$E_c = \frac{Q_{x2} - Q_{x1}}{Q_{x1} + Q_{x2}} \times \frac{P_{Y1} + P_{Y2}}{P_{Y2} - P_{Y1}}$$

กำหนดให้ E_c = ค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อสินค้าชนิดอื่น
 Q_{X1} = ปริมาณความต้องการซื้อสินค้า X ก่อนราคาสินค้า Y เปลี่ยนแปลง
 Q_{X2} = ปริมาณความต้องการซื้อสินค้า X หลังราคาสินค้า Y เปลี่ยนแปลง
 P_{Y1} = ราคาสินค้า Y ก่อนการเปลี่ยนแปลง
 P_{Y2} = ราคาสินค้า Y หลังการเปลี่ยนแปลง

ตัวอย่างที่ 3.1 ความต้องการบริโภคปลาน้ำจืด พบว่าราคาปลาช่อนกิโลกรัมละ 100 บาท ผู้บริโภคจะต้องการซื้อปลาช่อนจำนวน 50 กิโลกรัม และราคาปลานิลกิโลกรัมละ 95 บาท ผู้บริโภคจะต้องการซื้อปลานิลจำนวน 30 กิโลกรัม ในเวลาต่อราคาปลานิลลดลงเป็นกิโลกรัมละ 90 บาท ผู้บริโภคจะต้องการซื้อปลานิลเป็นจำนวน 40 กิโลกรัม และต้องการซื้อปลาช่อนเป็นจำนวน 40 กิโลกรัม จากข้อมูลข้างต้นจงหาค่าความยืดหยุ่นแบบช่วง

กำหนดให้ X เป็นปลาช่อน

ให้ Y เป็นปลานิล

จะได้เป็น $P_{X1} = 100$ $Q_{X1} = 50$ $Q_{X2} = 40$
 $P_{Y1} = 95$ $Q_{Y1} = 30$
 $P_{Y2} = 90$ $Q_{Y2} = 40$

$$\text{จากสูตร } E_c = \frac{Q_{x2} - Q_{x1}}{Q_{x1} + Q_{x2}} \times \frac{P_{Y1} + P_{Y2}}{P_{Y2} - P_{Y1}}$$

$$= \frac{40 - 50}{50 + 40} \times \frac{95 + 90}{90 - 95}$$

$$= \frac{-10}{90} \times \frac{185}{-45}$$

$$= 0.45$$

จากการคำนวณได้ค่าความยืดหยุ่นเท่ากับ 0.45 หมายถึง ถ้าราคาปลานิลเปลี่ยนแปลงไป 1 หน่วย ปริมาณความต้องการซื้อปลาช่อนจะเปลี่ยนแปลงไป 0.45 หน่วยในทิศทางเดียวกัน เนื่องจากเครื่องหมายที่คำนวณได้มีค่าเป็นบวกบ่งบอกว่าปลาช่อนและปลานิลเป็นสินค้าที่ใช้ทดแทนกัน กล่าวได้ว่าเมื่อราคาปลาช่อนปรับตัวสูงขึ้น ผู้บริโภคก็ต้องการซื้อปลาช่อนลดลงแล้วเปลี่ยนไปซื้อปลานิลเพิ่มขึ้นเพื่อทดแทนการบริโภคปลาช่อน

3.4 ปัจจัยที่กำหนดความยืดหยุ่นของอุปสงค์

1. ความสามารถในการหาสินค้ามาใช้ทดแทนกัน

สินค้าที่มีสินค้าชนิดอื่นใช้ทดแทนได้จะส่งผลให้สินค้ามีความยืดหยุ่นมาก เนื่องจากเมื่อราคาสินค้าปรับตัวสูงขึ้น ผู้บริโภคสามารถหันไปบริโภคสินค้าอื่นมาใช้แทน ในกรณีที่สินค้าที่สินค้าชนิดอื่นทดแทนได้ยากจะส่งผลให้สินค้ามีความยืดหยุ่นน้อย เนื่องจากเมื่อราคาสินค้าปรับตัวสูงขึ้น ผู้บริโภคไม่สามารถบริโภคสินค้าชนิดอื่นทดแทนได้

2. ความจำเป็นต่อการดำรงชีพ

สินค้าที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีพจะมีความยืดหยุ่นของอุปสงค์น้อย เนื่องจากผู้บริโภคไม่สามารถลดการบริโภคสินค้าดังกล่าวได้ถึงแม้ว่าราคาสินค้าจะปรับตัวสูงขึ้น ส่วนสินค้าฟุ่มเฟือยจะมีความยืดหยุ่นมาก เนื่องจากผู้บริโภคสามารถเลือกที่จะไม่บริโภคสินค้านั้นได้ เมื่อราคาสินค้าฟุ่มเฟือยมีราคาที่สูงหรือรายได้ของผู้บริโภคปรับตัวลดลง

3. อายุการใช้งานของสินค้า

สินค้าที่มีอายุการใช้งานยาวนานจะมีความยืดหยุ่นน้อย ตัวอย่างเช่น รถยนต์ ตู้เสื้อผ้า เครื่องใช้ไฟฟ้า เป็นต้น เนื่องจากผู้บริโภคจะใช้สินค้าประเภทนี้เป็นระยะเวลาหลายปี ส่งผลให้ราคาสินค้าประเภทนี้แม้จะมีราคาลดลงก็จะมีผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคน้อยมาก ซึ่งจะแตกต่างจากสินค้าที่อายุการช่วงสั้น ๆ ซึ่งราคาสินค้าจะมีผลต่อการตัดสินใจซื้อมากกว่า

4. สัดส่วนของรายได้ที่ใช้ซื้อสินค้านั้นต่อรายได้ทั้งหมด

ราคาสินค้าต่อรายได้ถ้ามีสัดส่วนที่สูงจะพบว่า การเปลี่ยนแปลงในราคาสินค้าจะส่งผลต่อความต้องการซื้อเป็นอย่างมาก ทำให้ความยืดหยุ่นมีค่ามาก ตัวอย่างเช่น ราคาโทรศัพท์มือถือมีสัดส่วนสูงเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ ซึ่งจะกระทบต่อความต้องการซื้อของผู้บริโภค ในกรณีที่สินค้ามีราคาต่อรายได้ต่ำจะพบว่า การเปลี่ยนแปลงในราคาสินค้าจะส่งผลต่อความต้องการซื้อน้อย ทำให้เกิดความยืดหยุ่นมีค่าน้อย ตัวอย่างเช่น ราคาน้ำตาลมีสัดส่วนต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ ถึงแม้ว่าราคาจะปรับเพิ่มขึ้นผู้บริโภคก็จะซื้อในปริมาณที่ลดลงไม่มากนัก

3.5 ความยืดหยุ่นของอุปทาน

ความยืดหยุ่นของอุปทาน (Elasticity of Supply) หมายถึง อัตราการเปลี่ยนแปลงของปริมาณสินค้าของผู้ผลิตที่จะเสนอขายต่ออัตราการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้า โดยคิดเทียบเป็นร้อยละ

ความยืดหยุ่นของอุปทานต่อราคา (Price Elasticity of Supply)

เป็นอัตราการเปลี่ยนแปลงของปริมาณการเสนอขายที่มีต่อสินค้าและบริการ เมื่อราคาของสินค้าและบริการเปลี่ยนแปลงไป โดยคิดเป็นร้อยละ ซึ่งมีสูตรดังนี้

$$E_s = \frac{\% \Delta Q}{\% \Delta P}$$

กำหนดให้ E_s = ค่าความยืดหยุ่นของอุปทานต่อราคา

$\% \Delta Q$ = ร้อยละการเปลี่ยนแปลงของปริมาณการขายสินค้า

$\% \Delta P$ = ร้อยละการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้า

โดย $\% \Delta Q > \% \Delta P$ ($E_s > 1$) หมายถึง อุปทานมีความยืดหยุ่นมาก

$\% \Delta Q < \% \Delta P$ ($E_s < 1$) หมายถึง อุปทานมีความยืดหยุ่นน้อย

$\% \Delta Q = \% \Delta P$ ($E_s = 1$) หมายถึง อุปทานมีความยืดหยุ่นเท่ากับ 1

ในการหาค่าความยืดหยุ่นของอุปทานเราสามารถคำนวณได้ 2 วิธี คือ 1. ค่าความยืดหยุ่นของอุปทานต่อราคาแบบช่วง (Arc Elasticity of Supply) และ 2. ค่าความยืดหยุ่นของอุปทานต่อราคาแบบจุด (Point Elasticity of Supply)

1. ค่าความยืดหยุ่นของอุปทานต่อราคาแบบช่วง (Arc Elasticity of Supply)

เป็นการคำนวณค่าความยืดหยุ่นจากจุด 2 จุดบนเส้นอุปทานเดียวกัน สามารถเขียนสูตรในการคำนวณค่าความยืดหยุ่นแบบช่วง ได้ดังนี้

$$E_s = \frac{Q_2 - Q_1}{Q_1 + Q_2} \times \frac{P_1 + P_2}{P_2 - P_1}$$

กำหนดให้ E_s = ค่าความยืดหยุ่นของอุปทานต่อราคา

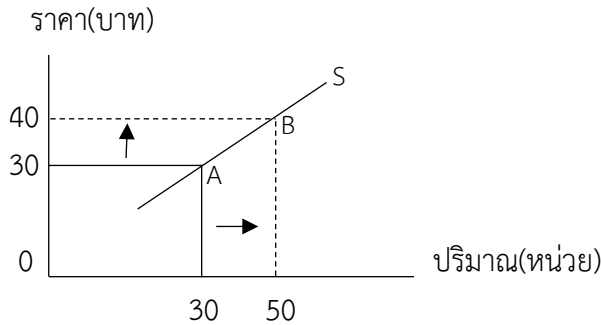
Q_1 = ปริมาณเสนอขายก่อนราคาสินค้าเปลี่ยนแปลง

Q_2 = ปริมาณเสนอขายหลังราคาสินค้าเปลี่ยนแปลง

P_1 = ราคาสินค้าก่อนการเปลี่ยนแปลง

P_2 = ราคาสินค้าหลังการเปลี่ยนแปลง

สามารถอธิบายได้ด้วยกราฟดังแสดงในตัวอย่างต่อไปนี้

ภาพที่ 3.14 แสดงการคำนวณค่าความยืดหยุ่นแบบช่วง

จากภาพที่ 3.14 กำหนดให้ราคาสินค้า 30 บาท ปริมาณความต้องการขายอยู่ที่ 30 หน่วย ณ จุด A ในเวลาต่อมาราคาสินค้าปรับตัวสูงขึ้นเท่ากับ 40 บาท ปริมาณความต้องการขายเท่ากับ 50 หน่วย ณ จุด B ซึ่งเราสามารถคำนวณหาค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคาแบบช่วงได้ดังนี้ เราสามารถแทนค่าในสมการความยืดหยุ่นแบบช่วง

$$\begin{aligned}
 E_s &= \frac{Q_2 - Q_1}{Q_1 + Q_2} \times \frac{P_1 + P_2}{P_2 - P_1} \\
 &= \frac{50 - 30}{30 + 50} \times \frac{30 + 40}{40 - 30} \\
 &= \frac{20}{80} \times \frac{70}{10} \\
 &= 1.75
 \end{aligned}$$

จากการคำนวณดังกล่าวจะได้ค่าความยืดหยุ่นเท่ากับ 1.75 หมายถึง ถ้าราคาสินค้าปรับเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 ผู้ขายจะมีความต้องการขายสินค้าเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.75 ในทางกลับกันถ้าราคาสินค้าปรับลดลงร้อยละ 1 ผู้ขายจะมีความต้องการขายสินค้าลดลงร้อยละ 1.75

หมายเหตุ เครื่องหมายหน้าค่าความยืดหยุ่นจะแสดงถึงทิศทางของการเปลี่ยนแปลงระหว่างราคากับปริมาณ ในกรณีที่เครื่องหมายเป็นบวก หมายถึง ถ้าราคาสินค้าเพิ่มขึ้นปริมาณเสนอขายจะปรับเพิ่มขึ้น แต่ถ้าหากราคาสินค้าปรับลดลงปริมาณเสนอขายจะปรับลดลง จึงกล่าวได้ว่าราคาสินค้าจะแปรผันตามหรือเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับปริมาณเสนอขาย ซึ่งอธิบายได้ว่า ปริมาณการเสนอขายที่ผู้ขายยินดีจะนำเสนอออกขายจะผันแปรไปในทิศทางเดียวกัน ในการพิจารณาค่าของความยืดหยุ่นจะพิจารณาเฉพาะค่าบวก

2. การวัดค่าความยืดหยุ่นของอุปทานต่อราคาแบบจุด (Point Elasticity of Supply)
เป็นการคำนวณเพื่อหาค่าความยืดหยุ่นบนเส้นอุปทานเดียวกัน เราสามารถเขียนสูตรในการคำนวณค่าความยืดหยุ่นแบบจุด ได้ดังนี้

$$E_s = \frac{\Delta Q}{\Delta P} \times \frac{P_1}{Q_1}$$

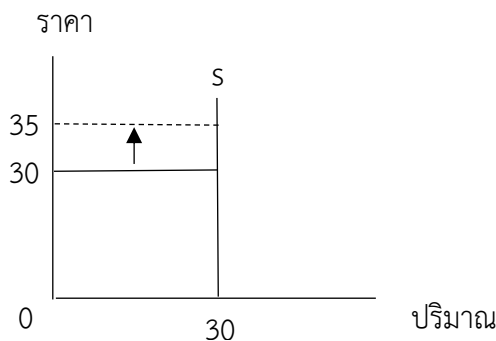
กำหนดให้	E_s	= ค่าความยืดหยุ่นของอุปทานต่อราคา
	ΔQ	= การเปลี่ยนแปลงของปริมาณการเสนอขายสินค้า
	ΔP	= การเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้า
	Q_1	= ปริมาณเสนอขายสินค้าเดิม
	P_1	= ราคาสินค้าเดิม

ประเภทของค่าความยืดหยุ่นของอุปทานต่อราคา

เป็นการวัดร้อยละการเปลี่ยนแปลงของปริมาณสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งจากผู้เสนอขายต้องการจะขายต่อร้อยละการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าชนิดนั้น ซึ่งเราสามารถแบ่งความยืดหยุ่นของอุปทานต่อราคาออกได้เป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. อุปทานที่มีค่าความยืดหยุ่นเท่ากับศูนย์ (Perfectly Inelastic of Supply)

เป็นอุปทานที่ไม่มีค่าความยืดหยุ่นเลย โดยเมื่อราคาเปลี่ยนแปลงไปร้อยละ 1 จะไม่มีผลทำให้ปริมาณเสนอขายของผู้ขายเปลี่ยนแปลงไป ลักษณะของเส้นอุปทานแบบนี้จะเป็นเส้นตั้งฉากกับแกนอน ซึ่งสามารถเขียนกราฟได้ดังนี้

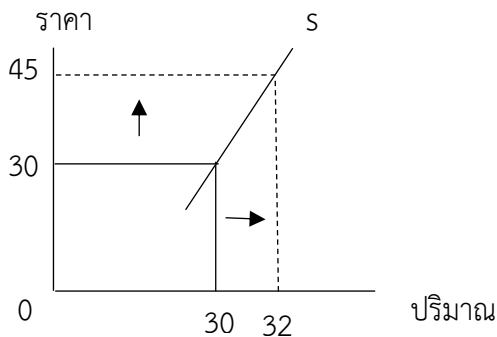

ภาพที่ 3.15 เส้นอุปทานที่มีความยืดหยุ่นเท่ากับศูนย์

จะเห็นได้ว่าการที่ราคาสินค้าปรับตัวสูงขึ้น ก็ไม่ส่งผลทำให้ปริมาณเสนอขายสินค้าเกิดการเปลี่ยนแปลงสำหรับสินค้าที่มีความยืดหยุ่นเท่ากับศูนย์ ตัวอย่างเช่น วัตถุโบราณหรือของเก่าสมัยโบราณ เนื่องจากไม่สามารถทำการผลิตเพิ่มได้ถึงแม้ว่าราคาจะปรับเพิ่มขึ้นก็ตาม

2. อุปทานที่มีความยืดหยุ่นน้อย (Relatively Inelastic of Supply)

เป็นอุปทานที่ราคาสินค้าเปลี่ยนแปลงไปร้อยละ 1 จะส่งผลทำให้ปริมาณเสนอขายสินค้าของผู้ขายเปลี่ยนแปลงไปน้อยกว่าร้อยละ 1 กล่าวได้ว่าเมื่อราคาสินค้ามีการเปลี่ยนแปลงจะส่งผลให้ปริมาณเสนอขายเปลี่ยนแปลงน้อยกว่าราคา ลักษณะของเส้นอุปทานจะมีความชันมาก ซึ่งสามารถเขียนกราฟได้ดังนี้

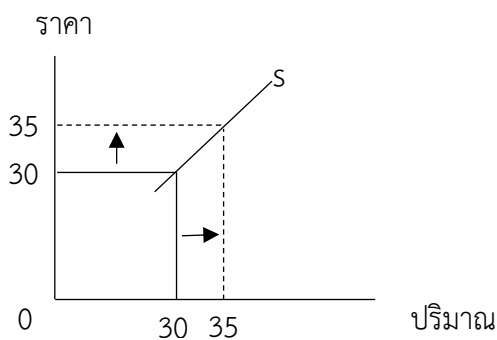

ภาพที่ 3.16 เส้นอุปทานที่มีความยืดหยุ่นน้อยกว่าหนึ่ง

จะเห็นได้ว่าปริมาณเสนอขายจะเปลี่ยนแปลงน้อยกว่าราคาที่เปลี่ยนแปลง เนื่องจากเป็นสินค้าที่ผลิตได้ยากหรือต้องใช้ระยะเวลาในการผลิตนาน ตัวอย่างเช่น การปลูกทุเรียน เป็นต้น

3. อุปทานที่มีความยืดหยุ่นเท่ากับหนึ่ง (Unitary Elastic of Supply)

เป็นอุปทานที่ราคาสินค้าเปลี่ยนแปลงไปร้อยละ 1 จะส่งผลทำให้ปริมาณเสนอขายสินค้าของผู้ขายเปลี่ยนแปลงไปร้อยละ 1 เท่ากัน ลักษณะของเส้นอุปสงค์สามารถเขียนกราฟได้ดังนี้

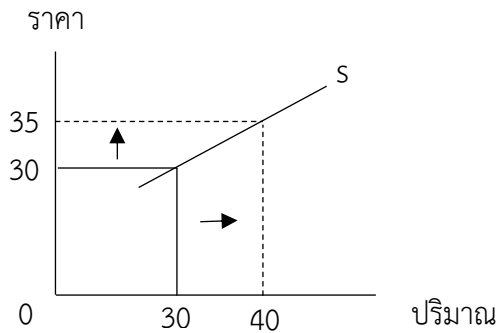

ภาพที่ 3.17 เส้นอุปทานที่มีความยืดหยุ่นเท่ากับหนึ่ง

จะเห็นได้ว่าราคาสินค้าปรับเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ปริมาณเสนอขายเปลี่ยนแปลงเท่ากับราคาสินค้าที่เปลี่ยนแปลง เช่น ราคาสินค้าปรับเพิ่มขึ้นร้อยละ 10 ปริมาณเสนอขายสินค้าเพิ่มขึ้นร้อยละ 10 เช่นกัน

4. อุปทานที่มีความยืดหยุ่นมาก (Relatively Elastic of Supply)

เป็นอุปทานที่ราคาสินค้าเปลี่ยนแปลงไปร้อยละ 1 จะมีผลให้ปริมาณเสนอขายสินค้าของผู้ขายเปลี่ยนแปลงไปมากกว่าร้อยละ 1 กล่าวได้ว่าเมื่อราคาสินค้าเปลี่ยนแปลงจะมีผลทำให้ปริมาณเสนอขายเปลี่ยนแปลงไปมากกว่าราคาที่เปลี่ยนแปลง ลักษณะของเส้นอุปทานประเภทนี้จะมี ความชันน้อย ซึ่งสามารถเขียนกราฟได้ดังนี้

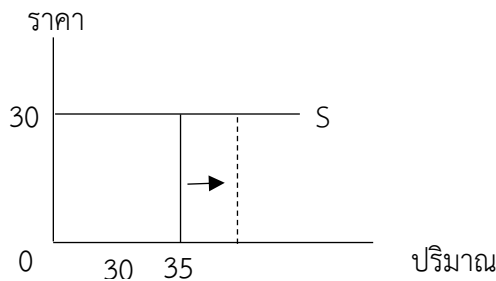

ภาพที่ 3.18 เส้นอุปทานที่มีความยืดหยุ่นมากกว่าหนึ่ง

จะเห็นได้ว่าราคาสินค้าปรับสูงขึ้น จะส่งผลให้ปริมาณเสนอขายมีการเปลี่ยนแปลงมากกว่าราคาสินค้าที่เปลี่ยนแปลง สินค้าประเภทนี้มักจะเป็นสินค้าที่ผลิตได้ง่ายและใช้ระยะเวลาในการผลิตไม่นาน เช่น อาหารกระป๋อง บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป เป็นต้น

5. อุปทานที่มีความยืดหยุ่นมากที่สุด (Perfectly Elastic of Supply)

เป็นอุปทานที่มีค่าเท่ากับ infinity (∞) โดยระดับราคาสินค้าหนึ่งจะมีปริมาณเสนอขายของผู้ขายในจำนวนมหาศาลไม่จำกัด แต่ถ้าราคาสินค้าปรับลดลงปริมาณเสนอขายจะไม่มีเลยหรือเท่ากับศูนย์ ลักษณะของเส้นอุปทานจะเป็นเส้นตรงขนานกับแกนอน ซึ่งสามารถเขียนกราฟได้ดังนี้

ภาพที่ 3.19 เส้นอุปทานที่มีความยืดหยุ่นมากที่สุด

จะเห็นได้ว่าถ้าราคาสินค้าไม่เปลี่ยนแปลง ผู้ขายจะมีปริมาณเสนอขายสินค้าไม่จำกัดจำนวน แต่ถ้าราคาสินค้าปรับลดลงจะส่งผลทำให้ผู้ขายไม่เสนอขายสินค้าเลย ในทางกลับกันผู้ขายขึ้นราคาสินค้าจะทำให้ผู้ขายไม่สามารถที่จะขายสินค้าได้

3.6 ปัจจัยที่กำหนดค่าความยืดหยุ่นของอุปทาน

1. ความยากง่ายและระยะเวลาที่ใช้ในการผลิต

สินค้าที่สามารถทำการผลิตได้ง่ายและใช้ระยะเวลาไม่นานจะส่งผลให้สินค้ามีความยืดหยุ่นมาก ในทางกลับกันหากสินค้าสามารถทำการผลิตได้ยากและใช้ระยะเวลายาวนาน จะส่งผลให้สินค้ามีความยืดหยุ่นน้อย โดยส่วนใหญ่สินค้าอุตสาหกรรมจะมีความยืดหยุ่นมาก แต่สินค้าเกษตรส่วนใหญ่จะมีความยืดหยุ่นน้อย

2. ปริมาณสินค้าคงคลัง

การที่มีสินค้าสำรองอยู่ในคลังสินค้าเป็นจำนวนมากจะส่งผลให้สินค้ามีความยืดหยุ่นมาก เนื่องจากการมีสินค้าคงคลังจำนวนมาก ทำให้ผู้ขายสามารถรองรับความต้องการของผู้บริโภคได้ในปริมาณมาก ส่วนใหญ่สินค้าอุตสาหกรรมจะมีการเก็บสินค้าไว้เป็นจำนวนมาก แตกต่างจากสินค้าเกษตรที่มีอายุการเก็บรักษาในระยะเวลานั้นๆ

3. ความหายากของปัจจัยการผลิต

ปัจจัยที่ใช้ในการผลิตสินค้ามีจำกัดและหาได้ยากจะส่งผลให้สินค้ามีความยืดหยุ่นน้อย เนื่องจากข้อจำกัดของปัจจัยการผลิตส่งผลให้การเพิ่มปริมาณการผลิตเป็นไปได้ยาก เช่น การทำเหมืองแร่ เป็นต้น

4. ต้นทุนการผลิต

ในการผลิตสินค้าถ้ามีการขยายกำลังการผลิตและส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ทำให้กำไรลดลงเนื่องจากการไม่ประหยัดต่อขนาดการผลิต โดยผู้ผลิตจะต้องปรับขึ้นราคาสินค้าจึงจะทำให้ได้รับกำไรเพิ่มขึ้นจากการขยายกำลังการผลิต

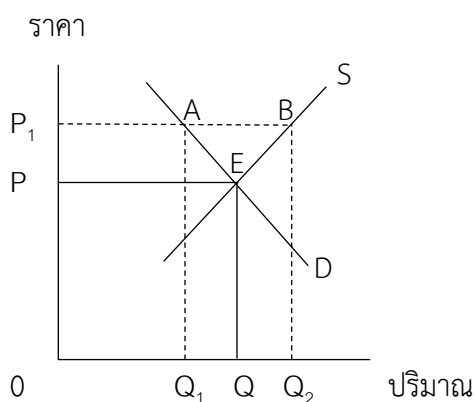
3.7 การแทรกแซงของภาครัฐบาล

จากทฤษฎีพื้นฐานของอุปสงค์ อุปทาน ดุลยภาพตลาดและความยืดหยุ่น เราสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับประชาชนและประเทศชาติในการกำหนดนโยบายช่วยเหลือภาคส่วนต่าง ๆ ของประเทศ โดยในที่นี้จะยกตัวอย่างนโยบายที่รัฐบาลใช้แทรกแซงการทำงานของกลไกตลาด ดังนี้

การกำหนดราคาขั้นต่ำ (Price Support)

เป็นนโยบายที่รัฐบาลจะกำหนดราคาซื้อขายสินค้าและบริการไม่ให้ต่ำกว่าราคาที่รัฐบาลประกาศ แต่สามารถซื้อขายในราคาที่สูงกว่าราคาที่รัฐบาลประกาศได้ ซึ่งส่วนใหญ่การกำหนดราคาขั้นต่ำจะเป็นเป็นนโยบายที่จะช่วยเหลือเกษตรกรให้ขายผลผลิตได้ในราคาที่สูงกว่าราคาดุลยภาพ

ของตลาดเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาผลผลิตทางการเกษตรมีราคาตกต่ำ ส่งผลให้เกษตรกรประสบปัญหาขาดทุนจากการลงทุนปลูกพืชผล เช่น มันสำปะหลัง ยางพารา ข้าว ปาล์ม น้ำมัน เป็นต้น

ภาพที่ 3.20 การกำหนดราคาขั้นต่ำ

จากภาพที่ 3.20 กำหนดให้ D คือ เส้นอุปสงค์ของยางพารา และ S คือ เส้นอุปทานของยางพารา ซึ่งตามกลไกราคาจะมีจุดดุลยภาพ คือ จุด E ราคาดุลยภาพเท่ากับ OP และปริมาณดุลยภาพเท่ากับ OQ ซึ่งตามกลไกราคานี้เกษตรกรจะประสบปัญหาขาดทุนเนื่องจากราคาสินค้าต่ำกว่าต้นทุนการผลิต รัฐบาลจึงมีนโยบายเข้าแทรกแซงราคาของยางพาราในตลาด โดยรัฐบาลจะกำหนดราคาซื้อขายขั้นต่ำเท่ากับ OP_1 เพื่อให้เกษตรกรสามารถขายยางพาราในราคาที่สูงขึ้น ส่งผลให้ปริมาณความต้องการซื้อลดลงจาก OQ เหลือ OQ_1 ส่วนปริมาณเสนอขายของเกษตรกรจะปรับเพิ่มขึ้นจาก OQ เป็น OQ_2 ทำให้เกิดอุปทานส่วนเกินหรือสินค้าล้นตลาดเท่ากับ Q_1Q_2 รัฐบาลจึงต้องเข้าไปแก้ปัญหาโดยการรับซื้อผลผลิตส่วนเกินของตลาดเป็นพื้นที่เท่ากับ Q_1ABQ_2

โดยนโยบายการกำหนดราคาขั้นต่ำจะส่งผลทำให้รัฐบาลต้องรับภาระในการซื้อผลผลิตส่วนเกินของตลาด ซึ่งเป็นภาระด้านงบประมาณของรัฐบาล ในระยะยาวรัฐบาลต้องมีวิธีการแก้ไขปัญหาแนวทางอื่น ๆ ที่มีผลกระทบต่องบประมาณให้น้อยที่สุด ซึ่งรัฐบาลสามารถมีแนวทางดังต่อไปนี้

1. การลดปริมาณการผลิต

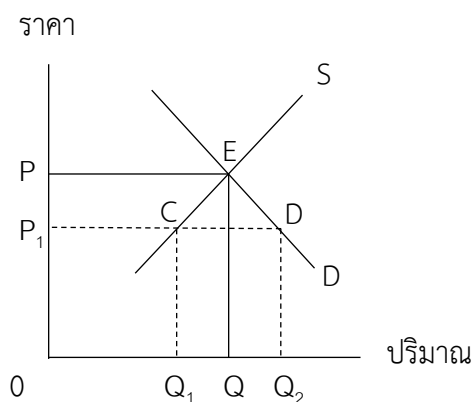
เป็นการลดปริมาณผลผลิตของพืชที่มีปัญหาาราคาตกต่ำ เนื่องจากเมื่อผลผลิตมีจำนวนลดลง จะส่งผลทำให้ราคาผลผลิตปรับเพิ่มขึ้นตามกลไกราคา โดยรัฐบาลควรจัดทำกรขึ้นทะเบียนเกษตรกรเพื่อที่จะได้มีการพยากรณ์ผลผลิตและหาตลาดรองรับในการจัดจำหน่าย ส่งเสริมให้เกษตรกรเปลี่ยนแปลงพืชพันธุ์ทางการเกษตรตัวใหม่ ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาพืชผลทางการเกษตรเพื่อให้ได้ผลผลิตที่ดีและมีคุณภาพมาตรฐานการส่งออก เป็นต้น

2. การจ่ายเงินอุดหนุนให้แก่เกษตรกร

เป็นการปล่อยให้เกษตรกรขายผลผลิตในราคาที่เป็นไปตามกลไกตลาด ซึ่งราคาผลผลิตจะต่ำกว่าต้นทุนการผลิตของเกษตรกร โดยที่รัฐบาลจะประกาศราคากลางหรือราคาประกัน ซึ่งราคากลางที่รัฐบาลประกาศจะสูงกว่าราคาที่เป็นจริงที่เกษตรกรขายผลผลิตได้ จากนั้นรัฐบาลจะจ่ายเงินส่วนต่างระหว่างราคากลางที่รัฐบาลประกาศกับราคาที่เป็นจริงที่เกษตรกรขายผลผลิตได้ เราอาจจะเรียกว่าเป็นเงินชดเชย ในกรณีที่เกษตรกรขายผลผลิตได้สูงกว่าราคาประกันที่รัฐบาลประกาศ เกษตรกรก็จะไม่ได้รับเงินชดเชยจากรัฐบาล

การกำหนดราคาขั้นสูง (Price Ceiling)

เป็นนโยบายที่รัฐบาลใช้ในการกำหนดราคาซื้อขายสินค้าและบริการไม่ให้สูงกว่าราคาที่เป็นจริงที่รัฐบาลประกาศ แต่สามารถซื้อขายในราคาที่ต่ำกว่าราคาที่เป็นจริงที่รัฐบาลประกาศได้ ส่วนใหญ่รัฐบาลจะใช้ในกรณีที่สินค้าขาดตลาด และเป็นสินค้าที่จำเป็นในการดำรงชีวิต โดยราคาที่รัฐบาลประกาศเป็นราคาขั้นสูงนั้นจะเป็นราคาที่ต่ำกว่าราคาดุลยภาพของตลาด ซึ่งการที่รัฐบาลเข้ามาแทรกแซงราคาเนื่องจากถ้าปล่อยให้ราคาสูงขึ้นเรื่อย ๆ อาจส่งผลเสียต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศและประชาชนอาจได้รับความเดือดร้อน

ภาพที่ 3.21 การกำหนดราคาขั้นสูง

จากภาพที่ 3.21 กำหนดให้ D คือ เส้นอุปสงค์ของยางพารา และ S คือ เส้นอุปทานของยางพารา ซึ่งตามกลไกราคาจะมีจุดดุลยภาพ คือ จุด E ราคาดุลยภาพเท่ากับ OP และปริมาณดุลยภาพเท่ากับ OQ ซึ่งตามราคาดุลยภาพดังกล่าวเป็นราคาที่สูงเกินไปจนทำให้ประชาชนเดือนร้อน เนื่องจากอุปทานของยางพารามีจำนวนน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับความต้องการของตลาด ในขณะที่อุปสงค์ของยางพารามีเป็นจำนวนมาก รัฐบาลจึงใช้นโยบายแทรกแซงราคายางพาราโดยการกำหนดราคาขั้นสูงเท่ากับ OP₁ ซึ่งเป็นราคาที่ต่ำกว่าราคาดุลยภาพของตลาด ผลที่ตามมาคือความต้องการซื้อยางพาราปรับตัวสูงขึ้นจาก OQ₁ เป็น OQ₂ แต่ปริมาณเสนอขายจะปรับลดลงจาก OQ เหลือ OQ₁ ส่งผลทำให้เกิดอุปสงค์ส่วนเกินหรือสินค้าขาดตลาดเท่ากับ Q₁Q₂ เนื่องจากราคาที่ขายได้ต่ำกว่าราคาเดิม

ซึ่งปัญหาจากการกำหนดราคาขึ้นสูงจะทำให้เกิด “ตลาดมืด (Black Market)” เพราะผู้ขายจะไม่นำสินค้ามาขายที่ร้านค้าตามช่องทางการขายตามปกติ แต่จะไปแอบซื้อขายในราคาที่สูงกว่าที่รัฐบาลกำหนด ดังนั้นการแก้ปัญหาสินค้าขาดตลาดนั้น รัฐบาลควรส่งเสริมให้มีการเพิ่มกำลังการผลิตสินค้ามากกว่ากำหนดราคาขึ้นสูงหรือลดความต้องการของสินค้าลง ซึ่งแนวทางการแก้ปัญหาระยะสั้นนั้น รัฐบาลอาจจะออกแนวทางจำกัดการซื้อสินค้าของประชาชนเพื่อไม่ให้เกิดการกักตุนสินค้าขึ้น

3.8 สรุป

ดุลยภาพ หมายถึง ภาวะที่เกิดความเท่ากันหรือสมดุลของอุปสงค์กับอุปทาน ณ ระดับราคาหนึ่ง กล่าวได้ว่า ณ ราคาดุลยภาพจำนวนของสินค้าที่ผู้บริโภคต้องการซื้อจะเท่ากับจำนวนสินค้าที่ผู้ผลิตต้องการขายในเวลาเดียวกัน โดยอุปทานส่วนเกิน (Excess Supply) จะเกิดในกรณีที่อุปทานมากกว่าอุปสงค์ส่งผลให้เกิดสินค้าล้นตลาด ส่วนอุปสงค์ส่วนเกิน (Excess Demand) จะเกิดในกรณีที่อุปสงค์มากกว่าอุปทานส่งผลให้เกิดสินค้าขาดตลาด การเปลี่ยนแปลงจุดดุลยภาพเกิดจากสาเหตุ 3 กรณี คือ 1. เส้นอุปสงค์เปลี่ยนแปลงโดยเส้นอุปทานคงที่ 2. เส้นอุปทานเปลี่ยนแปลงโดยเส้นอุปสงค์คงที่ และ 3. เส้นอุปสงค์และเส้นอุปทานเปลี่ยนแปลงไปทั้งคู่

ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ (Elasticity of Demand) หมายถึง อัตราการเปลี่ยนแปลงของปริมาณสินค้าของผู้ต้องการซื้อต่ออัตราการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าโดยคิดเทียบเป็นร้อยละ สามารถแบ่งความยืดหยุ่นของอุปสงค์เป็น 3 ชนิด ดังนี้ 1. ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคา ซึ่งปริมาณความต้องการซื้อจะผันแปรไปในทิศทางตรงกันข้ามกับราคาของสินค้า 2. ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้ ในกรณีของสินค้าปกติ (Normal Goods) การเปลี่ยนแปลงของรายได้กับปริมาณการซื้อจะเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ส่วนในกรณีสินค้าด้อยคุณภาพ (Inferior Goods) การเปลี่ยนแปลงของรายได้กับปริมาณการซื้อจะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางตรงกันข้าม และ 3. ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคาสินค้าชนิดอื่น ในกรณีสินค้าที่ใช้ประกอบกัน (Complementary Goods) ปริมาณความต้องการซื้อสินค้าจะแปรผกผันกับราคาของสินค้าอื่น ส่วนในกรณีสินค้าที่ใช้ทดแทนกัน (Substitute Goods) ปริมาณความต้องการซื้อสินค้าจะแปรผันตามราคาสินค้าอื่น

ความยืดหยุ่นของอุปทาน (Elasticity of Supply) หมายถึง อัตราการเปลี่ยนแปลงของปริมาณสินค้าของผู้ผลิตที่จะเสนอขายต่ออัตราการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าโดยคิดเทียบเป็นร้อยละ ซึ่งค่าความยืดหยุ่นของอุปทานต่อราคาที่มีค่าเป็นบวก (+) หมายถึง เมื่อราคาสินค้าปรับสูงขึ้น ปริมาณเสนอขายก็จะเพิ่มขึ้น ในทางกลับกันราคาสินค้าปรับลดลงปริมาณเสนอขายก็จะลดลงเช่นกัน

จากความรู้ข้างต้นนั้น เราสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาทางเศรษฐกิจเมื่อเกิดความเดือดร้อนของประชาชนภายในประเทศผ่านการเข้าแทรกแซงกลไกราคาของรัฐบาล ซึ่งมีแนวทางการใช้นโยบายแทรกแซงราคาสินค้าและบริการ คือ 1. การกำหนดราคาขึ้นต่ำ และ 2. การกำหนดราคาขึ้นสูง

คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายอุปทานส่วนเกิน (Excess Supply) และอุปสงค์ส่วนเกิน (Excess Demand)
2. เราสามารถนำความรู้เกี่ยวกับการหาค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ไปใช้ประโยชน์อย่างไรบ้าง โปรดยกตัวอย่างประกอบ
3. เราสามารถนำความรู้เกี่ยวกับการหาค่าความยืดหยุ่นของอุปทานไปใช้ประโยชน์อย่างไรบ้าง โปรดยกตัวอย่างประกอบ
4. จงอธิบายแนวทางในการแก้ไขปัญหาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ พร้อมยกตัวอย่างประกอบ การอธิบาย
5. รัฐบาลควรใช้นโยบายการกำหนดราคาขั้นสูงสำหรับสินค้าเกษตรหรือไม่ โปรดอธิบายเหตุผลประกอบ

บทที่ 4

ทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภค

การศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคมีจุดประสงค์เพื่ออธิบายถึงการตัดสินใจของผู้บริโภคในการเลือกซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ ที่จะทำให้ผู้บริโภคได้รับความพึงพอใจสูงสุดภายใต้เงื่อนไขของงบประมาณที่ผู้บริโภคมีอยู่อย่างจำกัด ซึ่งเรามีข้อสมมติฐานให้ผู้บริโภคมีพฤติกรรมตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล (Rational) ในบทนี้เราจะทำการศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้บริโภค 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีอรรถประโยชน์ (Utility Theory) และทฤษฎีเส้นความพอใจเท่ากัน (Indifference Curve Theory) ซึ่งทฤษฎีทั้ง 2 ทฤษฎีจะมีแนวทางการศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ ให้ได้รับความพึงพอใจสูงสุดที่แตกต่างกัน

4.1 ทฤษฎีอรรถประโยชน์ (Utility Theory)

เป็นทฤษฎีที่อธิบายถึงการตัดสินใจของผู้บริโภคในการเลือกซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ ภายใต้ข้อสมมติฐาน ดังต่อไปนี้

1. ผู้บริโภคจะเลือกตัดสินใจซื้อสินค้าที่ส่งผลทำให้ตนเองได้รับความพึงพอใจสูงสุด (Maximize Satisfaction) โดยการเลือกซื้อสินค้าอย่างมีเหตุผลและใช้เงินที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด หรือที่เราเรียกว่าเป็น “Economic Man”
2. ผู้บริโภคมีข้อมูลครบทุกด้านเกี่ยวกับสินค้า ทั้งในด้านราคา คุณภาพ การใช้งาน โดยสินค้าที่พิจารณานั้นจะกำหนดให้เป็นราคาคงที่ไม่มีมีการเปลี่ยนแปลง
3. ผู้บริโภคสามารถแบ่งรายได้เป็นหน่วยย่อย ๆ สำหรับการใช้จ่ายได้ โดยให้ความพึงพอใจในการบริโภคสามารถวัดเป็นหน่วยได้ เรียกว่า “ยูทิล (Util)”
4. ผู้บริโภคมีรายได้จำกัด โดยกำหนดให้ผู้บริโภคไม่มีการเปลี่ยนแปลงรสนิยมและพฤติกรรมต่าง ๆ
5. ผู้บริโภคจะบริโภคสินค้าเพิ่มขึ้นทีละหน่วย โดยความต้องการในการบริโภคจะลดลงเรื่อย ๆ เมื่อผู้บริโภคได้รับสินค้าเพิ่มขึ้น

อรรถประโยชน์ (Utility) เป็นความพอใจในการบริโภคสินค้าและบริการต่าง ๆ ของผู้บริโภค ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง โดยสินค้าแต่ละชนิดอาจจะให้อรรถประโยชน์กับผู้บริโภคแต่ละคนที่แตกต่างกัน ซึ่งสินค้าและบริการที่ให้อรรถประโยชน์ไม่จำเป็นจะต้องเป็นสินค้าที่มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต เช่น ยารักษาโรคอาจจะให้อรรถประโยชน์น้อยกว่าสุราก็ได้ถ้าผู้บริโภคคนนั้นมีความชอบในการบริโภคสุรา เป็นต้น จะเห็นได้ว่าอรรถประโยชน์สามารถเกิดขึ้นได้กับสินค้าและบริการต่าง ๆ ที่ผู้บริโภคมีความชื่นชอบ

อรรถประโยชน์รวม (Total Utility หรือ TU)

เป็นผลรวมของอรรถประโยชน์ที่ผู้บริโภคได้รับจากการบริโภคสินค้าทั้งหมด โดยอรรถประโยชน์รวมเกิดจากผลรวมของอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่ม (MU) ที่ผู้บริโภคได้จากการบริโภคสินค้าทั้งหมด ซึ่งจะรวมอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่มตั้งแต่หน่วยแรกจนถึงหน่วยสุดท้าย เช่น ทูเรียน 1 ลูก ให้อรรถประโยชน์เท่ากับ 15 ยูทิล ทูเรียนลูกที่ 2 ให้อรรถประโยชน์เท่ากับ 10 ยูทิล จะได้อรรถประโยชน์รวมที่ได้รับจากการบริโภคทูเรียน 2 ลูกเท่ากับ 25 ยูทิล

อรรถประโยชน์ส่วนเพิ่ม (Marginal Utility หรือ MU)

เป็นอรรถประโยชน์ที่ผู้บริโภคได้รับเพิ่มขึ้นจากการบริโภคสินค้าเพิ่มขึ้น 1 หน่วย โดยมีสูตรในการหา MU ดังนี้

$$MU = \frac{\Delta TU}{\Delta Q}$$

$$\begin{aligned} \text{กำหนดให้} \quad MU &= \text{อรรถประโยชน์ส่วนเพิ่ม} \\ \Delta Q &= \text{การเปลี่ยนแปลงของปริมาณสินค้า} \\ \Delta TU &= TU_{\text{ใหม่}} - TU_{\text{เดิม}} \end{aligned}$$

ตัวอย่างเช่น การบริโภคทูเรียนเพิ่มขึ้น 1 ลูก ส่งผลให้อรรถประโยชน์รวมในการบริโภคทูเรียนเพิ่มขึ้นจาก 10 ยูทิล เป็น 25 ยูทิล จะเห็นได้ว่าการบริโภคทูเรียนเพิ่มจากลูกที่ 1 ไปเป็นลูกที่ 2 ทำให้อรรถประโยชน์ส่วนเพิ่ม เท่ากับ 10 ยูทิล

$$\begin{aligned} \Delta TU &= TU_2 - TU_1 \\ &= 25 - 15 \\ &= 10 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \Delta Q &= Q_2 - Q_1 \\ &= 2 - 1 \\ &= 1 \end{aligned}$$

$$\therefore MU = \frac{\Delta TU}{\Delta Q} = 10$$

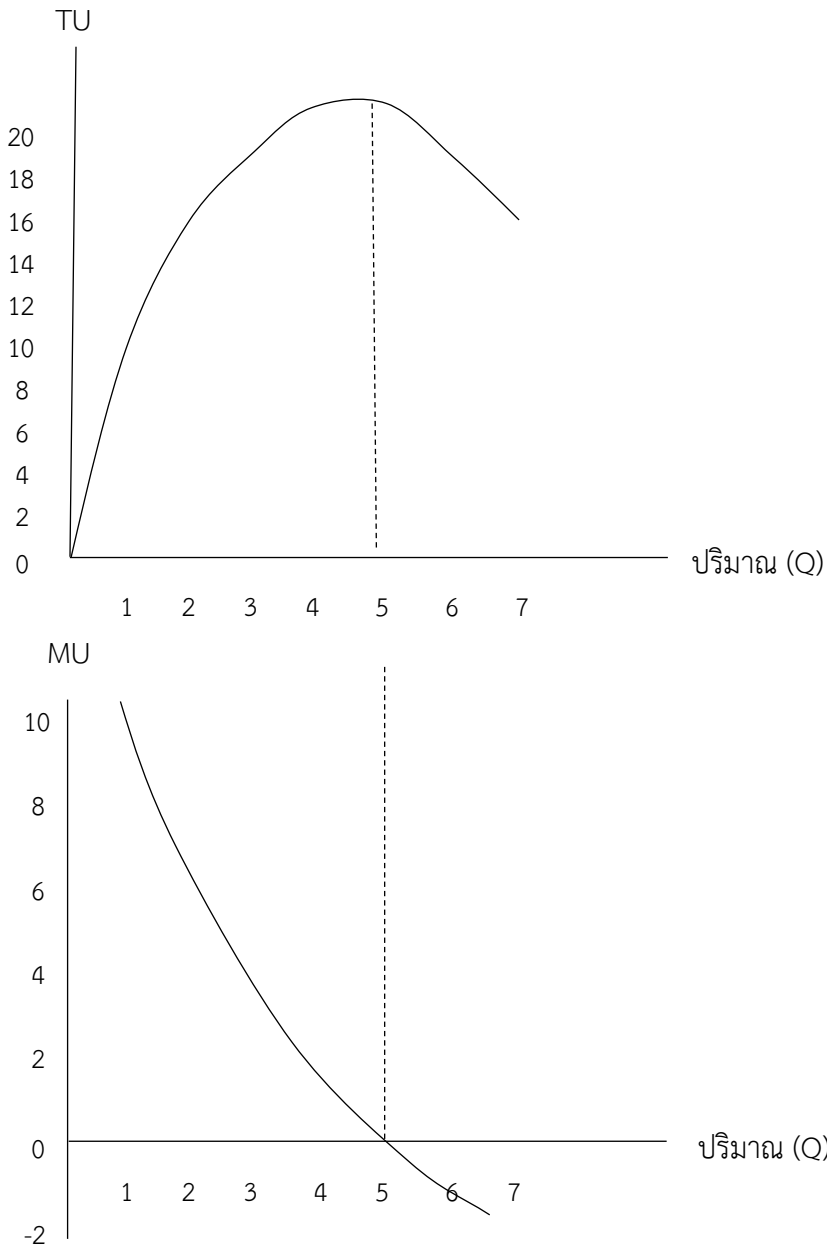
4.2 กฎการลดน้อยถอยลงของอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่ม (The Law of Diminishing Marginal Utility)

จะพบว่าเมื่อผู้บริโภคได้บริโภคสินค้าหรือบริการ เพิ่มขึ้น 1 หน่วย อรรถประโยชน์ส่วนเพิ่มที่ผู้บริโภคจะได้รับนั้นจะลดลงเรื่อย ๆ เช่น เมื่อเราออกกำลังกายจะรู้สึกหิวน้ำ ซึ่งน้ำแก้วแรกที่เราดื่มจะได้อรรถประโยชน์ในการบริโภคมากที่สุด แต่เมื่อเราดื่มน้ำแก้วที่ 2 และ 3 เราจะเริ่มรู้สึกได้รับความพึงพอใจลดลงตามลำดับเนื่องจากเรารู้สึกอิ่ม ซึ่งจะเห็นได้ว่าเมื่อเราได้ดื่มน้ำเพิ่มขึ้นทีละแก้วจะทำให้อรรถประโยชน์รวมเพิ่มขึ้นในอัตราส่วนที่ลดลง เรียกผลที่เกิดขึ้นว่า “กฎการลดน้อยถอยลงของอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่ม (Law of Diminishing Marginal Utility)” กล่าวได้ว่าเมื่อผู้บริโภคได้บริโภคสินค้าหรือบริการเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทีละหน่วย ผลในระยะแรกอรรถประโยชน์ (TU) จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แต่หากเป็นการเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลงจนถึงอรรถประโยชน์รวมสูงสุดแล้วแต่ยังมีการบริโภคเพิ่มอีกจะส่งผลให้อรรถประโยชน์ส่วนเพิ่มมีค่าติดลบ ทำให้อรรถประโยชน์รวมมีค่าลดลง

ตารางที่ 4.1 แสดงอรรถประโยชน์รวมและอรรถประโยชน์เพิ่ม

ปริมาณ (Q)	อรรถประโยชน์รวม (TU)	อรรถประโยชน์ส่วนเพิ่ม (MU)
0	0	-
1	10	10
2	16	6
3	19	3
4	21	2
5	21	0
6	19	- 2

จากตารางที่ 4.1 จะพบว่าอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่มจะมีค่าลดลงเรื่อย ๆ จากการบริโภคสินค้าจำนวนเพิ่มขึ้น 1 หน่วย โดยในการบริโภคสินค้าหน่วยที่ 1 ผู้บริโภคจะได้รับอรรถประโยชน์รวมเท่ากับ 10 ยูทิล ในการบริโภคสินค้าในหน่วยที่ 2 ผู้บริโภคจะได้รับอรรถประโยชน์รวมเพิ่มเป็น 16 ยูทิล ในการบริโภคสินค้าในหน่วยที่ 3, 4 และ 5 จะได้รับอรรถประโยชน์รวมเพิ่มเป็น 19, 21 และ 21 ยูทิล ตามลำดับ เราสามารถพิจารณาได้ว่าการบริโภคสินค้าในหน่วยที่ 5 อรรถประโยชน์รวมจะไม่เพิ่มขึ้น โดยอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่มนั้นมีค่าเท่ากับ 0 ยูทิล ซึ่งเป็นจุดที่อรรถประโยชน์รวมมีค่าสูงสุด (Saturation Point) ซึ่งถ้าผู้บริโภคมีการบริโภคสินค้าต่อไปในหน่วยที่ 6 จะพบว่าอรรถประโยชน์รวมจะมีค่าลดลงเหลือ 19 ยูทิล เนื่องจากอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่มจะมีค่าติดลบอยู่ที่ - 2 ยูทิล อันเป็นผลจากกฎการลดน้อยถอยลงของอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่ม

ภาพที่ 4.1 แสดงเส้นอรรถประโยชน์รวมและอรรถประโยชน์เพิ่ม

จากภาพที่ 4.1 เป็นการนำตัวเลขในตารางที่ 4.1 มาทำการลงจุด ณ คู่ระดับราคาต่าง ๆ พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างอรรถประโยชน์รวม (TU) และอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่ม (MU) นั้น ในช่วงแรกจะเห็นได้ว่าอรรถประโยชน์รวมจะเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลง ส่งผลให้เส้นอรรถประโยชน์รวมจะเป็นเส้นโค้งระฆังคว่ำ ส่วนค่าอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่มจะมีค่าลดลงเรื่อย ๆ โดยเป็นเส้นที่ลาดต่ำลง

จากซ้ายบนไปขวาข้างจนถึงการบริโภคสินค้าในหน่วยที่ 5 ซึ่งจะเห็นได้ว่าอรรถประโยชน์รวมมีค่าสูงสุดและอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่มมีค่าเท่ากับ 0 ส่วนการบริโภคสินค้าในหน่วยที่ 6 จะเห็นได้ว่าอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่มจะมีค่าติดลบ ส่งผลให้อรรถประโยชน์รวมมีค่าลดลง

สรุปความสัมพันธ์ระหว่างอรรถประโยชน์รวม (TU) และอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่ม (MU) ดังนี้

1. ถ้าอรรถประโยชน์รวม (TU) มีค่าเพิ่มขึ้น อรรถประโยชน์ส่วนเพิ่ม (MU) ก็จะมีค่าเพิ่มขึ้น โดยจะเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลงเรื่อย ๆ ซึ่งอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่มจะยังคงมีค่าเป็นบวก
2. ถ้าอรรถประโยชน์รวม (TU) มีค่าสูงสุด อรรถประโยชน์ส่วนเพิ่ม (MU) จะมีค่าเท่ากับ 0
3. ถ้าอรรถประโยชน์รวม (TU) มีค่าลดลง อรรถประโยชน์ส่วนเพิ่ม (MU) จะมีค่าติดลบ

4.3 ดุลยภาพของผู้บริโภค (Consumer Equilibrium)

เป็นสถานะที่ผู้บริโภคได้รับอรรถประโยชน์สูงสุดจากการซื้อสินค้าและบริการภายใต้งบประมาณที่จำกัด ซึ่งจะทำให้ผู้บริโภคตัดสินใจเลือกบริโภคสินค้าแต่ละชนิดเพื่อให้ได้อรรถประโยชน์สูงสุดจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ ซึ่งมีเงื่อนไขแยกพิจารณาเป็น 3 กรณี ดังนี้

1. กรณีผู้บริโภครายได้ไม่จำกัด ซึ่งราคาสินค้าทุกชนิดจะมีราคาเท่ากันโดยกำหนดให้ผู้บริโภคจะได้รับอรรถประโยชน์รวมสูงสุด ซึ่งทำให้ผู้บริโภคเลือกซื้อสินค้าแต่ละชนิดตามลำดับของอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่มที่ได้รับจากสินค้านั้น โดยผู้บริโภคจะเลือกซื้อสินค้าที่รับได้อรรถประโยชน์มากที่สุดก่อนแล้วก็จะทำการเลือกซื้อสินค้าที่ได้รับอรรถประโยชน์ในลำดับรองลงมาเรื่อย ๆ จนกระทั่งอรรถประโยชน์ที่ได้รับจากสินค้าเท่ากับ 0

$$TU_A \text{ มีค่าสูงสุดเมื่อ } MU_A = 0$$

$$TU_B \text{ มีค่าสูงสุดเมื่อ } MU_B = 0$$

โดย $TU_Z = TU_A + TU_B + \dots$

จะได้ดุลยภาพของผู้บริโภค TU_Z มีค่าสูงสุดเมื่อ $MU_A = MU_B = \dots = 0$

ตารางที่ 4.2 แสดงอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่มของสินค้า A และสินค้า B กรณีมีรายได้ไม่จำกัด

สินค้า A		สินค้า B	
จำนวน	อรรถประโยชน์ (MU _A)	จำนวน	อรรถประโยชน์ (MU _B)
0	0	0	0
1	8	1	10
2	6	2	8
3	4	3	6
4	0	4	4
5	- 4	5	0

จากตารางที่ 4.2 พบว่าผู้บริโภคทำการซื้อสินค้าทั้ง 2 ชนิดโดยมีงบประมาณที่ไม่จำกัด ผู้บริโภคจะเลือกบริโภคสินค้าที่ทำให้เขาได้รับอรรถประโยชน์ในระดับสูงสุด ซึ่งผู้บริโภคจะเลือกบริโภคสินค้า A จนถึงระดับที่อรรถประโยชน์รวมของสินค้า A มีค่าสูงสุด จำนวน 4 หน่วย และอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่มของสินค้าหน่วยที่ 4 มีค่าเท่ากับ 0 สำหรับสินค้า B ผู้บริโภคจะเลือกบริโภคสินค้าชนิดนี้จนถึงระดับที่อรรถประโยชน์รวมของสินค้า B มีค่าสูงสุด จำนวน 5 หน่วย และอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่มของสินค้าหน่วยที่ 5 มีค่าเท่ากับ 0 ซึ่งถ้าผู้บริโภคยังทำการเลือกบริโภคสินค้าแต่ละชนิดต่อไปจะส่งผลให้อรรถประโยชน์ส่วนเพิ่มมีค่าติดลบ จากตารางจะเกิดดุลยภาพของผู้บริโภคในการบริโภคสินค้า ณ จุดที่บริโภคสินค้า A เท่ากับ 4 หน่วย และบริโภคสินค้า B เท่ากับ 5 หน่วย เมื่อค่าของ $MU_A = MU_B = 0$

2. ผู้บริโภคมีรายได้จำกัด ซึ่งราคาสินค้าทั้งสองชนิดมีราคาเท่ากัน โดยผู้บริโภคจะตัดสินใจซื้อสินค้าที่ได้รับอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่มที่มีค่าสูงสุดก่อน หลังจากนั้นผู้บริโภคจะเลือกซื้อสินค้าที่ได้รับอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่มในลำดับรองลงมา ซึ่งผู้บริโภคจะเลือกซื้อสินค้าไปเรื่อย ๆ จนงบประมาณที่ผู้บริโภคมีนั้นหมดไป ดุลยภาพของผู้บริโภคในกรณีนี้ คือ

$$MU_A = MU_B = \dots = Y$$

ตัวอย่างเช่น กำหนดให้ผู้บริโภคมีรายได้เท่ากับ 200 บาท โดยมีสินค้าให้ผู้บริโภคเลือกซื้อคือ สินค้า A และสินค้า B ซึ่งสินค้าทั้งสองชนิดมีราคาหน่วยละ 40 บาท ดังแสดงตามตารางด้านล่าง

ตารางที่ 4.3 แสดงอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่มของสินค้า A และสินค้า B กรณีรายได้จำกัด โดยสินค้าชนิดทั้งสองชนิดมีราคาเท่ากัน

จำนวน (Q)	MU_A	MU_B
1	35	26
2	28	22
3	22	19
4	17	16

จากตารางที่ 4.3 จะพบว่า เงิน 200 บาทแรก ผู้บริโภคจะเลือกซื้อสินค้า A เป็นชิ้นที่ 1 เพราะที่ได้รับอรรถประโยชน์สูงสุดเท่ากับ 35 ยูทิล ต่อมาผู้บริโภคจะเลือกซื้อสินค้า A เป็นชิ้นที่ 2 เพราะที่ได้รับอรรถประโยชน์รองลงมาเท่ากับ 28 ยูทิล ต่อมาผู้บริโภคจะเลือกซื้อสินค้า B เป็นชิ้นที่ 3 เพราะที่ได้รับอรรถประโยชน์เท่ากับ 26 ยูทิล ต่อมาผู้บริโภคจะเลือกซื้อสินค้า B หรือ สินค้า A ก็ได้เพราะที่ได้รับอรรถประโยชน์เท่ากันคือ 22 ยูทิล โดยสมมติให้ผู้บริโภคเลือกซื้อสินค้า B เป็นชิ้นที่ 4 เพราะที่ได้รับอรรถประโยชน์เท่ากับ 22 ยูทิล ซึ่งตอนนี้ผู้บริโภคมียังเหลือเงินจำนวน 40 บาท สามารถซื้อสินค้าได้อีก 1 ชิ้น ผู้บริโภคจะเลือกซื้อสินค้า A เป็นชิ้นที่ 5 เพราะที่ได้รับอรรถประโยชน์

เท่ากับ 22 ยูทิล จะเห็นได้ว่าผู้บริโภคจะใช้จ่ายเงินที่มีอยู่จนหมดเพื่อซื้อสินค้า A จำนวน 3 ชิ้น และซื้อสินค้า B จำนวน 2 ชิ้น ซึ่งเป็นไปตามดุลยภาพที่ $MU_A = MU_B = Y$

$$\begin{aligned} \text{ค่าใช้จ่ายในการบริโภคทั้งหมด} &= (Q_A \times P_A) + (Q_B \times P_B) \\ &= (3 \times 40) + (2 \times 40) \\ &= 120 + 80 \\ &= 200 \text{ บาท} \end{aligned}$$

3. ผู้บริโภคมีรายได้จำกัด ซึ่งราคาสินค้าทั้งสองชนิดมีราคาไม่เท่ากัน ซึ่งอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่มของสินค้าแต่ละชนิดที่ผู้บริโภคได้รับนั้นจะไม่สามารถนำมาเปรียบเทียบกันได้ เนื่องจากราคาสินค้ามีความแตกต่างกัน จึงต้องทำการหาอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่มที่ได้รับจากสินค้าต่อเงิน 1 บาทของสินค้าแต่ละชนิด โดยผู้บริโภคจะเลือกซื้อสินค้าไปเรื่อย ๆ จนงบประมาณที่ผู้บริโภคนั้นหมดไป สุดท้ายจะได้ดุลยภาพของผู้บริโภค คือ

$$\frac{MU_A}{P_A} = \frac{MU_B}{P_B} = \dots = \frac{MU_U}{P_U}$$

ตัวอย่างเช่น กำหนดให้ผู้บริโภคมีรายได้เท่ากับ 140 บาท โดยมีสินค้าให้ผู้บริโภคเลือกซื้อคือ สินค้า A มีราคาชิ้นละ 40 บาท และสินค้า B มีราคาชิ้นละ 20 บาท ดังแสดงตามตารางด้านล่าง

ตารางที่ 4.4 แสดงอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่มของสินค้า A และสินค้า B กรณีรายได้จำกัด โดยสินค้าทั้งสองชนิดมีราคาแตกต่างกัน

จำนวน (Q)	MU_A	MU_B
1	200	180
2	160	160
3	120	140
4	80	120
5	40	100

จากตารางที่ 4.4 พบว่าอรรถประโยชน์ของสินค้า A และอรรถประโยชน์สินค้า B นั้นให้ค่าอรรถประโยชน์ที่แตกต่างกัน และราคาของสินค้าทั้งสองชนิดมีราคาแตกต่างกัน ดังนั้นเราต้องนำราคาสินค้าไปหารอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่มของสินค้า เพื่อที่จะได้รู้ว่าเงินจำนวน 1 บาท ให้อรรถประโยชน์จำนวนเท่าไร แสดงได้ดังตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 แสดงอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่มของสินค้า A และสินค้า B เมื่อเปรียบเทียบกับราคา

จำนวน (Q)	MU _A	MU _A /P _A	MU _B	MU _B /P _B
1	20	200/40 = ⑤	18	180/20 = 9
2	16	160/40 = 4	16	160/20 = 8
3	12	120/40 = 3	14	140/20 = 7
4	8	80/40 = 2	12	120/20 = 6
5	4	40/40 = 1	10	100/20 = ⑤

จากตารางที่ 4.5 พบว่าผู้บริโภคมีรายได้เท่ากับ 140 บาท โดยซื้อสินค้า A ในราคาชิ้นละ 40 บาท และสินค้า B ในราคาชิ้นละ 20 บาท ซึ่งทำการหาอรรถประโยชน์ต่อเงิน 1 บาท ของสินค้าแต่ละชนิด ซึ่งจะเห็นได้ว่า $MU_A/P_A = MU_B/P_B$ มีค่าเท่ากับ 5 แสดงว่าผู้บริโภคจะซื้อสินค้า A เท่ากับ 1 ชิ้น และซื้อสินค้า B เท่ากับ 5 ชิ้นภายใต้งบประมาณที่มีอยู่ตามเงื่อนไข ในกรณีนี้ผู้บริโภคจะได้รับอรรถประโยชน์สูงสุด คือ

$$\frac{MU_A}{P_A} = \frac{MU_B}{P_B} = 5$$

$$\frac{20}{4} = \frac{10}{2} = 5$$

$$\begin{aligned} \text{ค่าใช้จ่ายในการบริโภคทั้งหมด} &= (Q_A \times P_A) + (Q_B \times P_B) \\ &= (1 \times 40) + (5 \times 20) \\ &= 40 + 100 \\ &= 140 \text{ บาท} \end{aligned}$$

4.4 ทฤษฎีเส้นความพอใจเท่ากัน (Indifference Curve Theory)

เส้นความพอใจเท่ากันจะไม่ได้ทำการวัดความพึงพอใจออกมาเป็นหน่วยตัวเลขเหมือนกับอรรถประโยชน์จากการบริโภค แต่จะสมมติให้ผู้บริโภคเป็นผู้ที่มีการใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล ดังนั้นผู้บริโภคจะตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการที่ทำให้ผู้บริโภคได้รับความพอใจสูงสุดภายใต้งบประมาณที่จำกัด โดยจะเปรียบเทียบความพอใจในการบริโภคสินค้าต่าง ๆ ว่าผู้บริโภคชอบสินค้าชนิดใดมากกว่ากัน ซึ่งทฤษฎีเส้นความพอใจเท่ากันจะใช้เส้นความพอใจเท่ากันและเส้นงบประมาณในการอธิบายความพอใจในการบริโภคสินค้าของผู้บริโภค

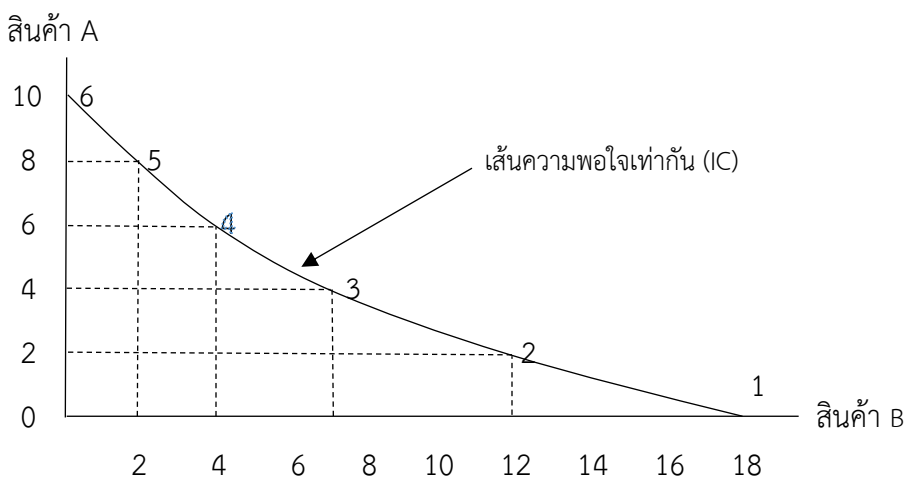
เส้นความพอใจเท่ากัน (Indifference Curve : IC)

เป็นเส้นที่แสดงส่วนประกอบของสินค้า 2 ชนิดที่ทำให้ผู้บริโภคได้รับความพอใจเท่ากันตลอดทั้งเส้น ซึ่งไม่ว่าจะเลือกบริโภคสินค้า ณ จุดใดบนเส้นความพอใจเท่ากัน โดยที่ผู้บริโภคจะซื้อสินค้าชนิดหนึ่งเพิ่มขึ้น ผู้บริโภคจะต้องทำการซื้อสินค้าอีกชนิดหนึ่งให้น้อยลง เพื่อที่จะทำให้ความพอใจเท่าเดิม สามารถแสดงให้เห็นส่วนประกอบของสินค้า 2 ชนิด ดังตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 แสดงส่วนประกอบของการบริโภคสินค้า A และสินค้า B

แผนการซื้อ	จำนวนสินค้า A	จำนวนสินค้า B
1	0	18
2	2	12
3	4	7
4	6	4
5	8	2
6	10	0

จากตารางที่ 4.6 พบว่าแผนการซื้อสินค้า A และสินค้า B มีทั้งหมด 6 แผนการซื้อโดยมีปริมาณสินค้าที่แตกต่างกัน ในทุกแผนการซื้อสินค้าจะให้ความพอใจกับผู้บริโภคเท่ากัน ในกรณีที่ผู้บริโภคเลือกซื้อสินค้า A เพิ่มขึ้น ผู้บริโภคก็ต้องลดการซื้อสินค้า B ลง เราสามารถนำมาเขียนเป็นกราฟแสดงเส้นความพอใจเท่ากันได้ดังภาพนี้

ภาพที่ 4.2 แสดงเส้นความพอใจเท่ากัน

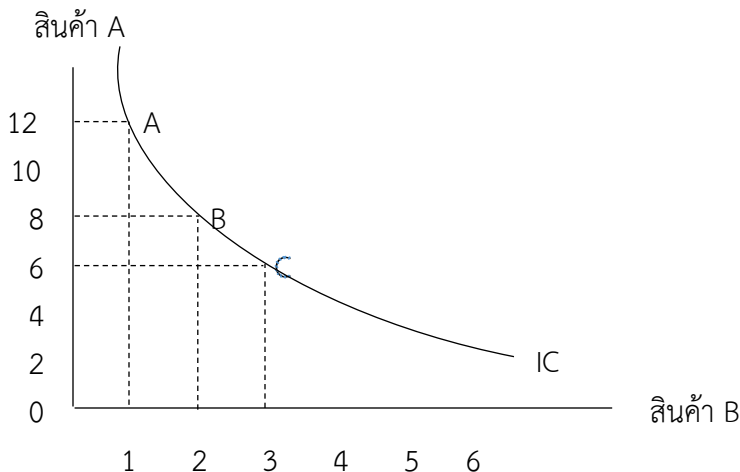
จากภาพที่ 4.2 จะเห็นว่าแผนการบริโภคในแต่ละแผนจะมีการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนของปริมาณในการบริโภคสินค้า A และสินค้า B ดังแสดงตามจุดการบริโภค 1, 2, 3, 4, 5, และ 6 ตามลำดับ โดยที่จุด 1 ผู้บริโภคไม่ซื้อสินค้า A แต่จะซื้อสินค้า B อย่างเดียว ซึ่งในจุด 2, 3, 4, 5 และ 6 ผู้บริโภคจะเลือกซื้อสินค้า A เพิ่มขึ้น ในทางกลับกันผู้บริโภคลดการบริโภคสินค้า B จนกระทั่งถึงจุด 6 ผู้บริโภคจะซื้อสินค้า A เพียงอย่างเดียว ซึ่งทุกจุดที่กล่าวมาจะมีความพอใจเท่ากัน จึงกล่าวได้ว่าทุกจุดบนเส้นความพอใจเท่ากันจะมีระดับความพอใจเท่ากันทั้งสิ้น

ข้อสมมุติเบื้องต้นของเส้นความพอใจเท่ากัน

1. ผู้บริโภคมีการตัดสินใจแบบมีเหตุผลเพื่อให้ได้รับความพอใจสูงสุดจากการบริโภคสินค้าและบริการต่าง ๆ
2. ผู้บริโภคจะตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าจำนวน 2 ชนิด
3. ผู้บริโภคมีข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับสินค้าเป็นอย่างดี
4. ผู้บริโภคมีรายได้ที่จำกัด และมีรสนิยมคงที่
5. ผู้บริโภคสามารถจัดลำดับความพอใจในส่วนประกอบของสินค้าทุกชุดได้

4.5 คุณสมบัติของเส้นความพอใจเท่ากัน

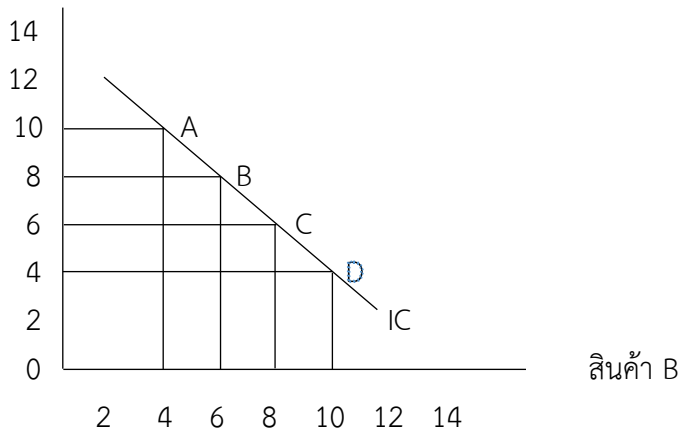
1. มีลักษณะเป็นเส้นโค้งหรือเส้นตรงทอดยาวลงจากซ้ายไปขวา ซึ่งมีค่าความลาดชันเป็นลบเสมอ เนื่องจากผู้บริโภคได้รับสินค้าชนิดหนึ่งมากขึ้น ผู้บริโภคก็จะต้องลดการบริโภคสินค้าอีกชนิดลงเพื่อให้ได้รับความพอใจเท่าเดิม

ภาพที่ 4.3 แสดงเส้นความพอใจเท่ากันเป็นเส้นโค้ง

จากภาพที่ 4.3 เป็นเส้นความพอใจเท่ากันเป็นเส้นโค้ง เนื่องจากอัตราการทดแทนของสินค้า ทั้ง 2 ชนิดเป็นแบบทดแทนกันได้ไม่สมบูรณ์ (Imperfect Substitution)

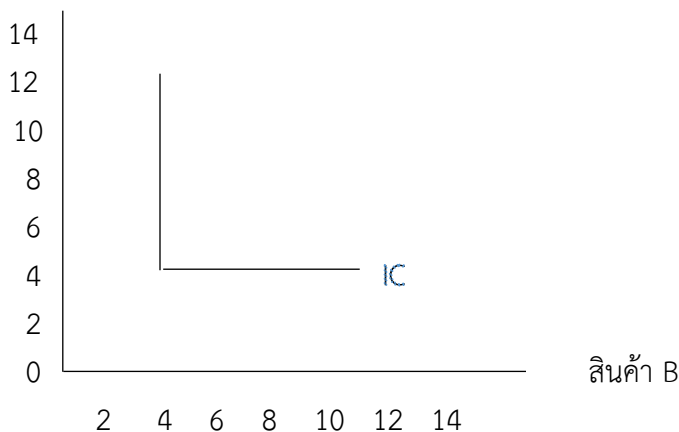
สินค้า A

ภาพที่ 4.4 แสดงเส้นความพอใจเท่ากันเป็นเส้นตรง

จากภาพที่ 4.4 เป็นเส้นความพอใจเท่ากันเป็นเส้นตรง เนื่องจากอัตราการทดแทนของสินค้า 2 ชนิดเป็นแบบทดแทนกันสมบูรณ์ (Perfect Substitution)

สินค้า A

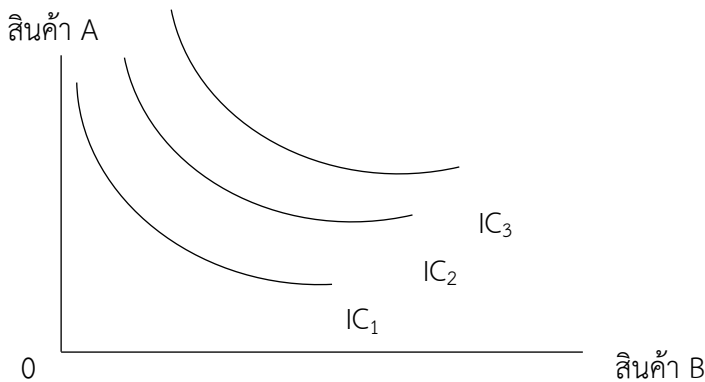
ภาพที่ 4.5 แสดงเส้นความพอใจเท่ากันเป็นเส้นหักมุม

จากภาพที่ 4.5 เป็นเส้นความพอใจเท่ากันเป็นเส้นหักมุม เนื่องจากอัตราการทดแทนหน่วยของสินค้า 2 ชนิด ไม่สามารถทดแทนกัน โดยผู้บริโภคใช้สินค้า A เพิ่มขึ้น ก็ไม่สามารถลด

การบริโภคสินค้า B ได้ ซึ่งผู้บริโภคจะต้องบริโภคสินค้า B ในอัตราคงที่ ส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่ใช้ประกอบกัน (Complementary Goods)

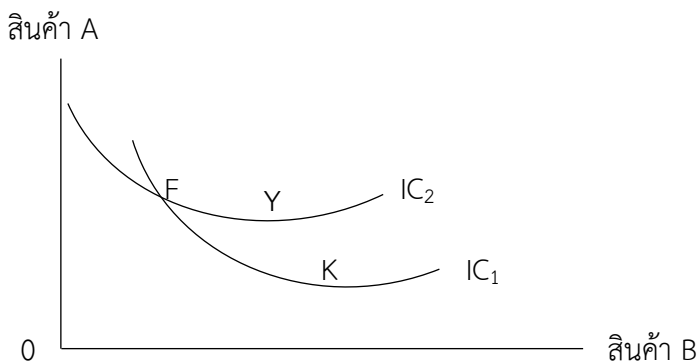
2. มีลักษณะโค้งเว้าเข้าหาจุดกำเนิด (Convex to the Origin) เนื่องด้วยสินค้า 2 ชนิดนั้นไม่สามารถใช้ทดแทนกันได้อย่างสมบูรณ์ การทดแทนกันของสินค้าทั้ง 2 ชนิดจึงมีลักษณะลดน้อยถอยลง (Diminishing Marginal Rate of Substitution) ซึ่งเส้นความพอใจเท่ากันจะโค้งเว้าเข้าหาจุดกำเนิดมากขึ้นเพียงใดนั้นจะขึ้นอยู่กับอัตราทดแทนกันของสินค้าทั้ง 2 ชนิด

3. ผู้บริโภคสามารถมีเส้นความพอใจเท่ากันได้หลายเส้น โดยเส้นความพอใจเท่ากันจะต้องไม่ขาดช่วง ซึ่งเส้นความพอใจเท่ากันที่ให้ความพอใจมากจะต้องอยู่สูงกว่าเส้นความพอใจเท่ากันที่ให้ความพอใจน้อย จากภาพที่ 4.6 จะเห็นได้ว่าเส้น IC_3 จะให้ความพอใจสูงกว่าเส้น IC_2 และเส้น IC_2 จะให้ความพอใจสูงกว่าเส้น IC_1 ตามเงื่อนไขเส้นความพอใจมากจะอยู่สูงกว่าเส้นที่มีความพอใจที่น้อยกว่า

ภาพที่ 4.6 แสดงแผนเส้นความพอใจเท่ากัน

4. เส้นความพอใจเท่ากันจะตัดกันไม่ได้ เนื่องจากเส้นความพอใจเท่ากันในแต่ละเส้นจะให้ระดับความพอใจที่ไม่เท่ากัน ดังนั้นทุกจุดที่อยู่บนเส้นเดียวกันจะให้ระดับความพอใจที่เท่ากัน

ภาพที่ 4.7 แสดงระดับความพอใจที่เท่ากัน

จากภาพที่ 4.7 จะเห็นว่าเส้น IC_2 มีระดับความพอใจที่จุด F ซึ่งมีระดับความพอใจเท่ากับที่จุด Y เนื่องจากจุดทั้งสองอยู่บนเส้น IC_2 เหมือนกัน ในทางกลับกันเส้น IC_1 มีระดับความพอใจที่จุด F ซึ่งมีระดับความพอใจเท่ากับที่จุด K เนื่องจากจุดทั้งสองอยู่บนเส้น IC_1 เหมือนกัน ส่งผลให้ระดับความพอใจที่จุด Y ก็จะต้องเท่ากับที่จุด K เพราะทั้งจุด Y และจุด Z มีระดับความพอใจเท่ากับจุด F แต่ด้วยทั้งสองจุดอยู่บนเส้นความพอใจต่างกัน จึงไม่สามารถที่จะให้ความพอใจเท่ากันได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าวเส้นความพอใจเท่ากันจึงไม่สามารถตัดกันได้

4.6 เส้นงบประมาณ (Budget Line)

เป็นเส้นที่บ่งบอกจำนวนของสินค้า 2 ชนิดที่ผู้บริโภคสามารถซื้อได้ด้วยเงินที่มีอยู่ในเวลานั้น ระดับราคาสินค้าขณะนั้น โดยผู้บริโภคจะต้องเลือกส่วนผสมของสินค้าสองชนิดที่มีอยู่ภายใต้จำนวนเงินหรืองบประมาณที่มีอยู่ การที่ผู้บริโภคซื้อสินค้าชนิดหนึ่งเพิ่มขึ้น ผู้บริโภคก็ต้องลดการบริโภคสินค้าอีกชนิดหนึ่งลง ส่งผลให้ความชัน (Slope) ของเส้นงบประมาณเป็นค่าลบ

ตัวอย่างเช่น ผู้บริโภคมีงบประมาณในการซื้อสินค้า เท่ากับ 1,000 บาท

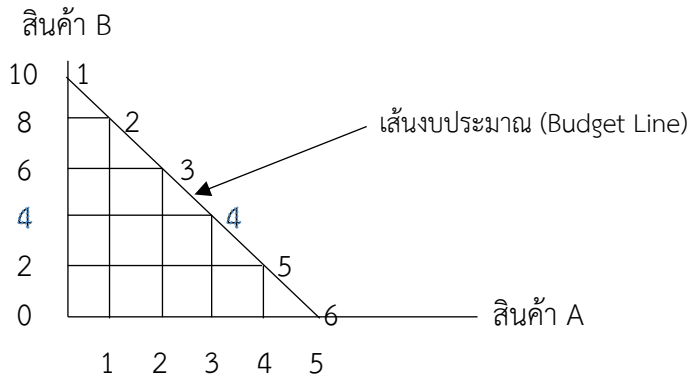
สินค้า A ราคาหน่วยละ 200 บาท

สินค้า B ราคาหน่วยละ 100 บาท

ตารางที่ 4.7 แสดงงบประมาณการซื้อสินค้า 2 ชนิด

แบบแผน	จำนวนสินค้า A	จำนวนสินค้า B	งบประมาณ
1	ไม่ซื้อ	10	1,000
2	1	8	1,000
3	2	6	1,000
4	3	4	1,000
5	4	2	1,000
6	5	ไม่ซื้อ	1,000

จากตารางที่ 4.7 พบว่าในกรณีที่ผู้บริโภคไม่ซื้อสินค้า A ซึ่งผู้บริโภคจะซื้อสินค้า B จำนวน 10 ชิ้นจากงบประมาณทั้งหมดที่มีอยู่ ในกรณีของแบบแผน 2 ผู้บริโภคจะซื้อสินค้า A จำนวน 1 ชิ้น และซื้อสินค้า B จำนวน 8 ชิ้นจากงบประมาณทั้งหมดที่มีอยู่ ในกรณีของแบบแผน 3 ผู้บริโภคจะซื้อสินค้า A จำนวน 2 ชิ้น และซื้อสินค้า B จำนวน 6 ชิ้นจากงบประมาณทั้งหมดที่มีอยู่ จะเห็นว่าไม่ว่าผู้บริโภคจะเลือกบริโภคในแบบแผนใดผู้บริโภคก็จะใช้งบประมาณที่มีอยู่ในจำนวนเท่ากัน แต่มีปริมาณการซื้อสินค้าทั้งสองชนิดในสัดส่วนที่เปลี่ยนแปลงไป สามารถแสดงได้ดังภาพที่ 4.8

ภาพที่ 4.8 เส้นงบประมาณหรือเส้นราคา

จากภาพที่ 4.8 พบว่าแบบแผนการบริโภคของสินค้า 2 ชนิด คือ สินค้า A และสินค้า B จะอยู่บนเส้นงบประมาณเดียวกัน โดยแบบแผนการบริโภค 1, 2, 3, 4, 5 และ 6 จะใช้งบประมาณทั้งสิ้นเท่ากับ 1,000 บาท โดยสามารถเขียนเป็นสมการงบประมาณ ได้ดังนี้

$$I = P_A (X) + P_B (Y)$$

กำหนดให้

- I = งบประมาณทั้งหมด
- X = ปริมาณสินค้า A
- Y = ปริมาณสินค้า B
- P_A = ราคาสินค้า A
- P_B = ราคาสินค้า B

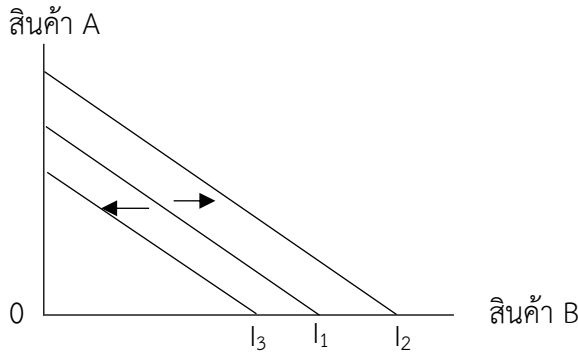
แบบแผนการบริโภค D พบว่าผู้บริโภคซื้อสินค้า A จำนวน 3 ชิ้น และซื้อสินค้า B จำนวน 4 ชิ้น เราสามารถหางบประมาณได้ดังนี้

$$\begin{aligned} I &= P_A (X) + P_B (Y) \\ &= 200 (3) + 100 (4) \\ &= 600 + 400 \\ &= 1,000 \text{ บาท} \end{aligned}$$

4.7 การเปลี่ยนแปลงของเส้นงบประมาณ

เส้นงบประมาณสามารถเปลี่ยนแปลงได้จากการที่รายได้ของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงหรือราคาสินค้ามีการเปลี่ยนแปลง เราสามารถแบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ

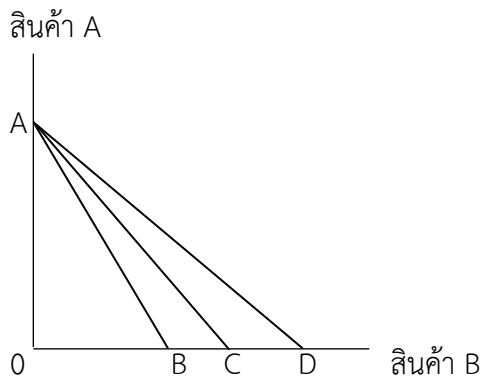
1. เส้นงบประมาณเปลี่ยนแปลงในกรณีที่รายได้ของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลง

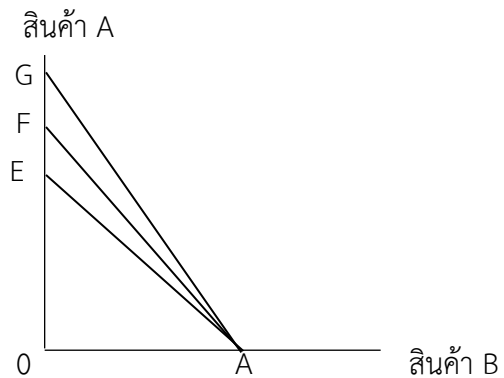
ภาพที่ 4.9 แสดงเส้นงบประมาณในกรณีที่รายได้ของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลง

จากภาพที่ 4.9 กำหนดให้รายได้ของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลง โดยราคาสินค้าไม่เปลี่ยนแปลง ส่งผลให้เส้นงบประมาณเปลี่ยนแปลง เส้นงบประมาณจะเลื่อน (Shift) ไปทั้งเส้น ซึ่งเส้นงบประมาณใหม่จะขนานไปกับเส้นงบประมาณเดิม สามารถแสดงเส้นงบประมาณเดิมดังภาพที่ 4.9 คือ เส้นงบประมาณ I_1 ในเวลาต่อมาผู้บริโภคมีรายได้เพิ่มขึ้นเส้นงบประมาณจะเลื่อนไปทางขวามือเป็นเส้นงบประมาณ I_2 จะเห็นได้ว่าผู้บริโภคซื้อสินค้าทั้งสองชนิดเพิ่มขึ้น ในทางกลับกันในกรณีที่รายได้ของผู้บริโภคลดลงเส้นงบประมาณจะเลื่อนไปทางซ้ายมือเป็นเส้นงบประมาณ I_3 แสดงให้เห็นว่าผู้บริโภคซื้อสินค้าทั้งสองชนิดลดลง

2. เส้นงบประมาณเปลี่ยนแปลงในกรณีที่ราคาสินค้าเปลี่ยนแปลง

ภาพที่ 4.10 แสดงเส้นงบประมาณ
เมื่อราคาสินค้า B เปลี่ยนแปลง

ภาพที่ 4.11 แสดงเส้นงบประมาณ
เมื่อราคาสินค้า A เปลี่ยนแปลง

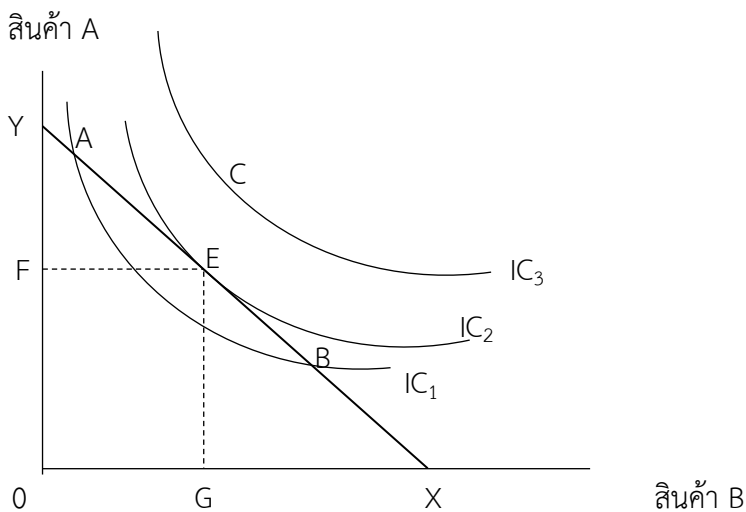
จากภาพที่ 4.10 พบว่าเส้นงบประมาณเดิม คือ เส้นงบประมาณ AC โดยผู้บริโภคซื้อสินค้า A เพียงอย่างเดียว ซึ่งจะได้สินค้าจำนวน OA ชิ้น ในทางกลับกันหากผู้บริโภคซื้อสินค้า B เพียงอย่างเดียว

จะได้สินค้า B จำนวน OC ขึ้น ซึ่งถ้ากำหนดให้ราคาสินค้า B ลดลงโดยที่ราคาของสินค้า A ไม่เปลี่ยนแปลง จะส่งผลให้ผู้บริโภคซื้อสินค้า B เพิ่มขึ้น เส้นงบประมาณจะเปลี่ยนแปลงเป็นเส้นงบประมาณ AD ส่วนในกรณีที่กำหนดให้ราคาสินค้า B เพิ่มขึ้นโดยที่ราคาของสินค้า A ไม่เปลี่ยนแปลง ส่งผลให้ผู้บริโภคซื้อสินค้า B ลดลง โดยเส้นงบประมาณเปลี่ยนแปลงเป็นเส้นงบประมาณ AB

จากภาพที่ 4.11 พบว่าเส้นงบประมาณเดิม คือ เส้นงบประมาณ AF โดยผู้บริโภคซื้อสินค้า A เพียงอย่างเดียว จะได้สินค้าจำนวน OF ขึ้น ในทางกลับกันหากผู้บริโภคซื้อสินค้า B เพียงอย่างเดียว จะได้สินค้า B จำนวน OA ขึ้น ถ้ากำหนดให้ราคาสินค้า A ลดลงโดยราคาของสินค้า B ไม่เปลี่ยนแปลง ส่งผลให้ผู้บริโภคซื้อสินค้า A เพิ่มขึ้น เส้นงบประมาณเปลี่ยนแปลงเป็นเส้นงบประมาณ AG ในกรณีที่กำหนดให้ราคาสินค้า A มีราคาที่สูงขึ้น โดยราคาของสินค้า B ไม่เปลี่ยนแปลง ส่งผลให้ผู้บริโภคซื้อสินค้า A ลดลง โดยเส้นงบประมาณเปลี่ยนแปลงเป็นเส้นงบประมาณ AE

4.8 ดุลยภาพของผู้บริโภค (Consumer Equilibrium)

เป็นจุดที่ทำให้ผู้บริโภคจะได้รับความพอใจสูงสุดจากการบริโภคสินค้าภายใต้งบประมาณที่ผู้บริโภคมีอยู่ โดยกล่าวได้ว่าจุดดุลยภาพของผู้บริโภคจะเกิดขึ้นเมื่อเส้นความพอใจเท่ากันสัมผัสกับเส้นงบประมาณของผู้บริโภค

ภาพที่ 4.12 แสดงจุดดุลยภาพของผู้บริโภค

จากภาพที่ 4.12 พบว่าจุดที่ผู้บริโภคได้รับความพอใจสูงสุด คือ จุด E เนื่องจากเป็นจุดสัมผัสระหว่างเส้นความพอใจเท่ากัน (IC_2) กับเส้นงบประมาณ (YX) ซึ่งเป็นจุดที่ผู้บริโภคได้รับความพอใจสูงสุดภายใต้งบประมาณที่ผู้บริโภคมีอยู่ โดยผู้บริโภคจะซื้อสินค้า A จำนวน OF หน่วย และซื้อสินค้า B จำนวน OG ส่วนจุด A และจุด B ผู้บริโภคจะไม่เลือกบริโภคสินค้าเนื่องจากได้รับความพอใจเพียง

ระดับเส้นความพอใจเท่ากัน (IC₁) น้อยกว่าเส้นความพอใจเท่ากัน (IC₂) โดยผู้บริโภคจะใช้งบประมาณเท่ากับการบริโภคที่ระดับเส้นความพอใจเท่ากัน (IC₂) ส่วนจุด C ระดับความพอใจจะมากที่สุด ณ ระดับเส้นความพอใจเท่ากัน (IC₃) แต่ด้วยงบประมาณการบริโภคของผู้บริโภคไม่เพียงพอ จึงไม่สามารถที่จะบริโภคจุด C ได้

จะเห็นได้ว่าจุดที่เส้นความพอใจเท่ากันสัมผัสกับเส้นงบประมาณ ค่าความชันของเส้นความพอใจเท่ากัน MRS_{XY} เท่ากับค่าความชันของเส้นงบประมาณ P_X/P_Y ซึ่งเป็นไปตามเงื่อนไขดุลยภาพของผู้บริโภค เราสามารถเขียนสมการได้ดังนี้

$$\frac{-\Delta Y}{\Delta X} = \text{ค่าความชันของเส้นความพอใจเท่ากัน}$$

$$\frac{-P_X}{P_Y} = \text{ค่าความชันของเส้นงบประมาณ}$$

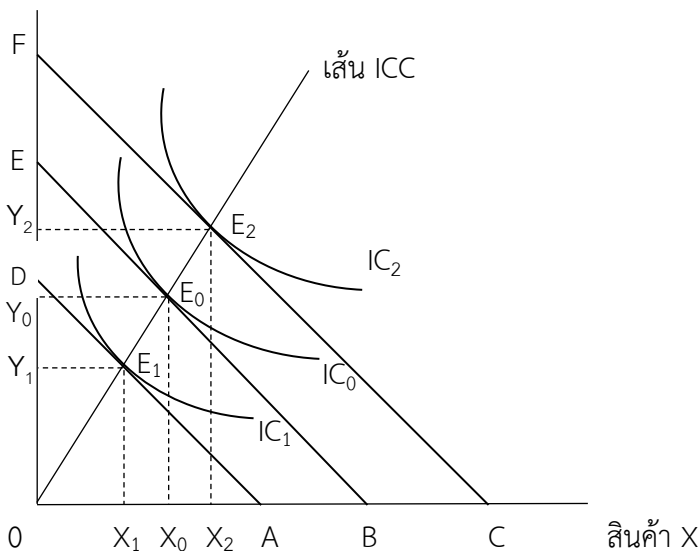
$$\text{จะได้ } MRS_{XY} = \frac{-\Delta Y}{\Delta X} = \frac{-P_X}{P_Y} \quad \text{หรือ} \quad MRS_{XY} = \frac{\Delta Y}{\Delta X} = \frac{P_X}{P_Y}$$

4.9 การเปลี่ยนแปลงดุลยภาพของผู้บริโภค

ดุลยภาพของผู้บริโภคสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงได้ในกรณีที่รายได้ของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงและราคาของสินค้าเปลี่ยนแปลง ซึ่งสามารถแบ่งได้ในกรณีดังต่อไปนี้

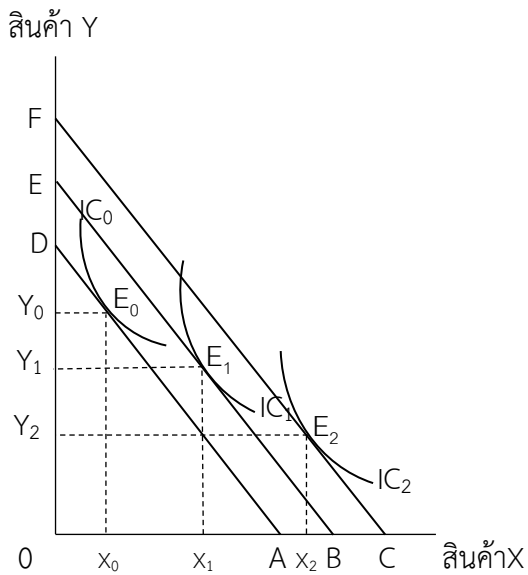
1. การเปลี่ยนแปลงดุลยภาพในกรณีที่รายได้เปลี่ยนแปลงและราคาสินค้าคง

สินค้า Y

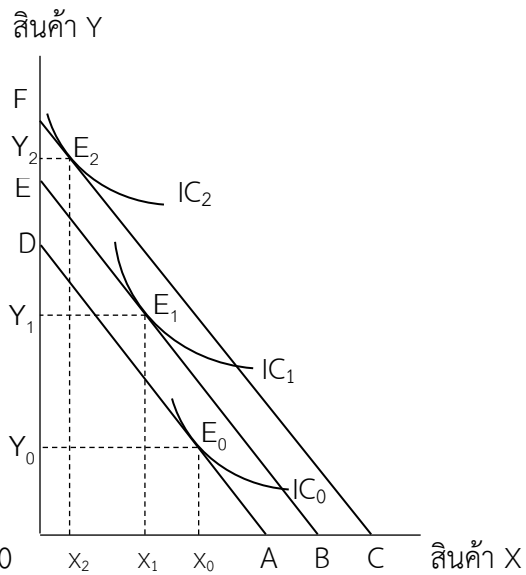

ภาพที่ 4.13 แสดงการเปลี่ยนแปลงดุลยภาพในกรณีที่รายได้เปลี่ยนแปลง

จากภาพที่ 4.13 พบว่าเส้นงบประมาณ EB สัมผัสกับเส้นความพอใจเท่ากัน IC_0 ที่จุด E_0 ซึ่งเป็นจุดดุลยภาพของผู้บริโภค โดยผู้บริโภคจะซื้อสินค้า X จำนวน OX_0 หน่วย และซื้อสินค้า Y จำนวน OY_0 หน่วย ในเวลาต่อมาผู้บริโภคมีรายได้เพิ่มขึ้นโดยที่ราคาสินค้าไม่เปลี่ยนแปลง ส่งผลให้เส้นงบประมาณเลื่อนไปทางขวาเป็นเส้นงบประมาณ FC และสัมผัสกับเส้นความพอใจเท่ากัน IC_2 ที่จุด E_2 ซึ่งเป็นจุดดุลยภาพของผู้บริโภคใหม่ โดยผู้บริโภคจะซื้อสินค้า X จำนวน OX_2 หน่วย และซื้อสินค้า Y จำนวน OY_2 หน่วย ในทางกลับกันในกรณีที่ผู้บริโภคมีรายได้ลดลงและราคาสินค้าไม่เปลี่ยนแปลง ส่งผลให้เส้นงบประมาณเลื่อนไปทางซ้ายเป็นเส้นงบประมาณ DA และสัมผัสกับเส้นความพอใจเท่ากัน IC_1 ที่จุด E_1 ซึ่งเป็นจุดดุลยภาพของผู้บริโภคใหม่ โดยผู้บริโภคจะซื้อสินค้า X ลดลงเหลือ จำนวน OX_1 หน่วย และซื้อสินค้า Y ลดลงเหลือ จำนวน OY_1 หน่วย โดยที่สินค้า Y และ X เป็นสินค้าปกติ (Normal Goods) จากกราฟจะพบว่าเราสามารถสร้างเส้นเชื่อมจุดดุลยภาพทั้ง 3 จุด คือ E_1 , E_0 และ E_2 ซึ่งจะได้เส้นการบริโภคตามรายได้ของผู้บริโภค เรียกว่า “เส้น Income Consumption Curve (ICC)”

ภาพที่ 4.14 แสดงการเปลี่ยนแปลงดุลยภาพ
ในกรณีที่รายได้เปลี่ยนแปลง
โดยที่สินค้า Y เป็นสินค้าด้อยคุณภาพ

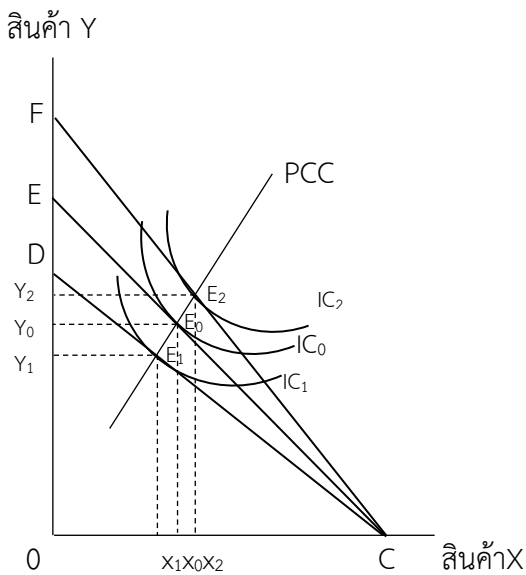
ภาพที่ 4.15 แสดงการเปลี่ยนแปลงดุลยภาพ
ในกรณีที่รายได้เปลี่ยนแปลง
โดยที่สินค้า X เป็นสินค้าด้อยคุณภาพ

จากภาพที่ 4.14 กำหนดให้สินค้า Y เป็นสินค้าด้อยคุณภาพ (Inferior Goods) ซึ่งมีเส้นงบประมาณ AD และเส้นความพอใจเท่ากัน (IC_0) โดยมีจุดดุลยภาพที่จุด E_0 ผู้บริโภคจะซื้อสินค้า X

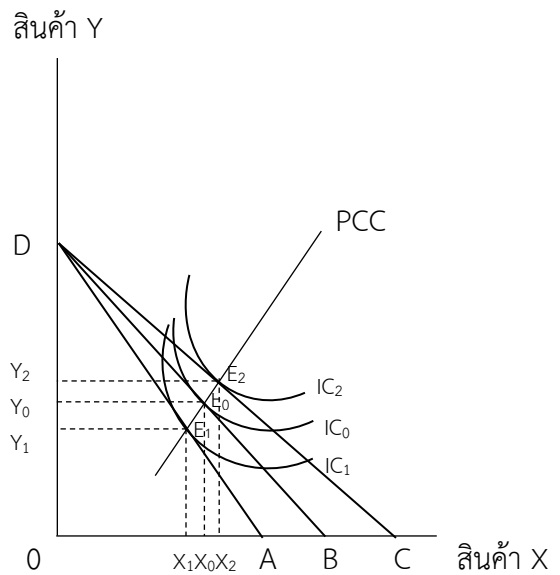
จำนวน OX_0 หน่วย และซื้อสินค้า Y จำนวน OY_0 หน่วย ในเวลาต่อมาผู้บริโภคมีรายได้เพิ่มขึ้น ส่งผลให้เส้นงบประมาณเปลี่ยนแปลงเป็นเส้นงบประมาณ BE และเส้นความพอใจเท่ากัน (IC_1) โดยมีจุดดุลยภาพที่จุด E_1 ผู้บริโภคจะซื้อสินค้า X เพิ่มขึ้นเป็น จำนวน OX_1 หน่วย และซื้อสินค้า Y ลดลงเหลือจำนวน OY_1 หน่วย ต่อมาผู้บริโภคมีรายได้เพิ่มขึ้นอีก ส่งผลให้เส้นงบประมาณมีการเปลี่ยนแปลงเป็นเส้นงบประมาณ CF และเส้นความพอใจเท่ากัน (IC_2) โดยมีจุดดุลยภาพที่จุด E_2 ผู้บริโภคจะซื้อสินค้า X เพิ่มขึ้นเป็น จำนวน OX_2 หน่วย และซื้อสินค้า Y ลดลงเหลือจำนวน OY_2 หน่วย ในกรณีนี้จะเห็นว่ารายได้ของผู้บริโภคเพิ่มขึ้น แต่ผู้บริโภคจะบริโภคสินค้า Y ลดลง บ่งบอกว่าสินค้าเป็นสินค้าด้อยคุณภาพ

จากภาพที่ 4.15 กำหนดให้สินค้า X เป็นสินค้าด้อยคุณภาพ (Inferior Goods) ซึ่งมีเส้นงบประมาณ AD และเส้นความพอใจเท่ากัน (IC_0) โดยมีจุดดุลยภาพที่จุด E_0 ผู้บริโภคจะซื้อสินค้า X จำนวน OX_0 หน่วย และซื้อสินค้า Y จำนวน OY_0 หน่วย ในเวลาต่อมาผู้บริโภคมีรายได้เพิ่มขึ้น ส่งผลให้เส้นงบประมาณเปลี่ยนแปลงเป็นเส้นงบประมาณ BE และเส้นความพอใจเท่ากัน (IC_1) โดยมีจุดดุลยภาพที่จุด E_1 ผู้บริโภคจะซื้อสินค้า X ลดลงเหลือ จำนวน OX_1 หน่วย และซื้อสินค้า Y เพิ่มขึ้นเป็นจำนวน OY_1 หน่วย ต่อมาผู้บริโภคมีรายได้เพิ่มขึ้นอีก ส่งผลให้เส้นงบประมาณมีการเปลี่ยนแปลงเป็นเส้นงบประมาณ CF และเส้นความพอใจเท่ากัน (IC_2) โดยมีจุดดุลยภาพที่จุด E_2 ผู้บริโภคจะซื้อสินค้า X ลดลงเหลือ จำนวน OX_2 หน่วย และซื้อสินค้า Y เพิ่มขึ้นเป็น จำนวน OY_2 หน่วย ในกรณีนี้จะเห็นว่ารายได้ของผู้บริโภคเพิ่มขึ้น แต่ผู้บริโภคจะบริโภคสินค้า X ลดลง บ่งบอกว่าสินค้าเป็นสินค้าด้อยคุณภาพ

2. การเปลี่ยนแปลงดุลยภาพเมื่อราคาสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งเปลี่ยนแปลง

ภาพที่ 4.16 แสดงการเปลี่ยนแปลงดุลยภาพ
ในกรณีที่ราคาสินค้า Y เปลี่ยนแปลง

ภาพที่ 4.17 แสดงการเปลี่ยนแปลงดุลยภาพ
ในกรณีที่ราคาสินค้า X เปลี่ยนแปลง

จากภาพที่ 4.16 กำหนดให้ราคาสินค้า Y เปลี่ยนแปลง ซึ่งมีเส้นงบประมาณ CE และเส้นความพอใจเท่ากัน (IC_0) โดยมีจุดดุลยภาพที่จุด E_0 ผู้บริโภคจะซื้อสินค้า X จำนวน OX_0 หน่วย และซื้อสินค้า Y จำนวน OY_0 หน่วย ในเวลาต่อมาราคาสินค้า Y ปรับตัวลดลง ส่งผลให้ผู้บริโภคสามารถซื้อสินค้า Y ได้เพิ่มขึ้น ซึ่งราคาสินค้า X ไม่เปลี่ยนแปลง ทำให้เส้นงบประมาณเปลี่ยนแปลงเป็นเส้นงบประมาณ CF และเส้นความพอใจเท่ากัน (IC_2) โดยมีจุดดุลยภาพที่จุด E_2 ผู้บริโภคจะซื้อสินค้า X เพิ่มขึ้นเป็น จำนวน OX_2 หน่วย และซื้อสินค้า Y เพิ่มขึ้นเป็น จำนวน OY_0 หน่วย ในทางกลับกันหากราคาสินค้า Y ปรับเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ผู้บริโภคสามารถซื้อสินค้า Y ลดลง ซึ่งราคาสินค้า X ไม่เปลี่ยนแปลง ทำให้เส้นงบประมาณเปลี่ยนแปลงเป็นเส้นงบประมาณ CD และเส้นความพอใจเท่ากัน (IC_1) โดยมีจุดดุลยภาพที่จุด E_1 ผู้บริโภคจะซื้อสินค้า X ลดลงเป็น จำนวน OX_1 หน่วย และซื้อสินค้า Y ลดลงจำนวน OY_1 หน่วย ซึ่งเราสามารถลากเส้นเชื่อมจุดดุลยภาพเข้าด้วยกันจะได้เส้นการบริโภคตามราคา (Price Consumption Curve : PCC)

จากภาพที่ 4.17 กำหนดให้ราคาสินค้า X เปลี่ยนแปลง ซึ่งมีเส้นงบประมาณ BD และเส้นความพอใจเท่ากัน (IC_0) โดยมีจุดดุลยภาพที่จุด E_0 ผู้บริโภคจะซื้อสินค้า X จำนวน OX_0 หน่วย และซื้อสินค้า Y จำนวน OY_0 หน่วย ในเวลาต่อมาราคาสินค้า X ปรับตัวลดลง ส่งผลให้ผู้บริโภคสามารถซื้อสินค้า X ได้เพิ่มขึ้น ซึ่งราคาสินค้า Y ไม่เปลี่ยนแปลง ทำให้เส้นงบประมาณเปลี่ยนแปลงเป็นเส้นงบประมาณ CD และเส้นความพอใจเท่ากัน (IC_2) โดยมีจุดดุลยภาพที่จุด E_2 ผู้บริโภคจะซื้อสินค้า X เพิ่มขึ้นเป็น จำนวน OX_2 หน่วย และซื้อสินค้า Y เพิ่มขึ้นเป็น จำนวน OY_0 หน่วย ในทางกลับกันราคาสินค้า X ปรับเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ผู้บริโภคสามารถซื้อสินค้า X ลดลง ซึ่งราคาสินค้า Y ไม่เปลี่ยนแปลง ทำให้เส้นงบประมาณเปลี่ยนแปลงเป็นเส้นงบประมาณ AD และเส้นความพอใจเท่ากัน (IC_1) โดยมีจุดดุลยภาพที่จุด E_1 ผู้บริโภคจะซื้อสินค้า X ลดลงเป็น จำนวน OX_1 หน่วย และซื้อสินค้า Y ลดลงจำนวน OY_1 หน่วย ซึ่งเราสามารถลากเส้นเชื่อมจุดดุลยภาพเข้าด้วยกันจะได้เส้นการบริโภคตามราคา (Price Consumption Curve : PCC)

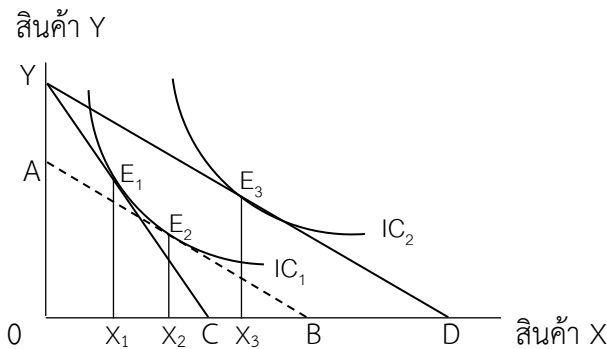
ผลของรายได้และผลของการทดแทน

จากกฎของอุปสงค์พบว่าราคาสินค้าและบริการมีผลต่อปริมาณการซื้อของผู้บริโภค โดยที่ราคาสินค้าและบริการปรับตัวลดลง จะส่งผลให้ผู้บริโภคมีความต้องการซื้อสินค้าและบริการเพิ่มขึ้น ในทางกลับกันถ้าราคาสินค้าและบริการปรับตัวลดลง จะส่งผลให้ผู้บริโภคมีความต้องการซื้อสินค้าและบริการลดลง ในการเปลี่ยนแปลงของปริมาณการซื้อจะมามาจากผลของราคา (Price effect) เราสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทดังนี้

1. ผลของรายได้ (Income Effect) เป็นการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าและบริการ ส่งผลให้รายได้ที่แท้จริงมีการเปลี่ยนแปลงและปริมาณการซื้อสินค้าและบริการเปลี่ยนแปลงตาม

2. ผลของการทดแทน (Substitution Effect) เป็นการที่ราคาสินค้าและบริการเปลี่ยนแปลง ส่งผลทำให้ปริมาณการซื้อสินค้าและบริการชนิดนั้นมีการเปลี่ยนไปในทิศทางตรงกันข้าม ซึ่งเรา

สามารถอธิบายผลของรายได้ ผลของการทดแทน และผลรวม โดยเราจะใช้เส้นความพอใจเท่ากัน และเส้นงบประมาณอธิบายการเปลี่ยนแปลง ตามแนวทางของฮิกซ์ (Hicks) ดังนี้

ภาพที่ 4.18 แสดงผลของรายได้และผลของการทดแทนในกรณีที่สินค้า X มีราคาตกลง

จากภาพที่ 4.18 กำหนดให้เส้นงบประมาณ CY และเส้นความพอใจเท่ากัน (IC_1) สัมผัสกัน โดยมีจุดดุลยภาพที่จุด E_1 ผู้บริโภคจะซื้อสินค้า X จำนวน OX_1 หน่วย ในเวลาต่อมาถ้าราคาสินค้า X ปรับตัวลดลง โดยราคาสินค้า Y ไม่เปลี่ยนแปลง ส่งผลให้เส้นงบประมาณเปลี่ยนเป็นเส้นงบประมาณ DY และสัมผัสกับเส้นความพอใจเท่ากัน (IC_2) โดยมีจุดดุลยภาพที่จุด E_3 ผู้บริโภคจะซื้อสินค้า X เพิ่มขึ้นเป็น OX_3 หน่วย โดยมีปริมาณสินค้า X ที่เพิ่มขึ้น จำนวน $X_1 X_3$ หน่วย เป็นผลของรายได้และผลของการทดแทน ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. ผลของรายได้ เนื่องจากราคาสินค้า X ปรับตัวลดลง ส่งผลให้ผู้บริโภคมีรายได้ที่แท้จริงเพิ่มขึ้น ซึ่งจากก่อนที่ราคาสินค้า X ปรับตัวลดลงนั้น เส้นงบประมาณของผู้บริโภค คือ เส้นงบประมาณ CY ต่อมาราคาสินค้า X ปรับตัวลดลง ส่งผลให้ผู้บริโภคมีเส้นงบประมาณใหม่ คือ เส้นงบประมาณ BA และสัมผัสกับเส้นความพอใจเท่ากัน (IC_1) ที่จุด E_2 ส่งผลให้ผู้บริโภคซื้อสินค้า X เพิ่มขึ้น จำนวน OX_2 หน่วย ในเวลาต่อมาถ้าราคาสินค้า X ปรับตัวลดลง ทำให้ผู้บริโภคมีรายได้ที่แท้จริงเพิ่มขึ้นส่งผลให้ผู้บริโภคมีเส้นงบประมาณใหม่ คือ เส้นงบประมาณ DY และสัมผัสกับเส้นความพอใจเท่ากัน (IC_2) ที่จุด E_3 ส่งผลทำให้ผู้บริโภคซื้อสินค้า X เพิ่มขึ้นเป็น จำนวน OX_3 หน่วย จากปริมาณการซื้อสินค้า x ที่เพิ่มขึ้น X_2X_3 หน่วย เรียกว่า “ผลของรายได้”

2. ผลของการทดแทน เนื่องจากราคาสินค้า X ปรับตัวลดลง ทำให้ผู้บริโภคสามารถซื้อสินค้า X ได้เพิ่มขึ้นโดยที่ราคาสินค้า Y ไม่เปลี่ยนแปลง ซึ่งก่อนราคาสินค้า X ปรับลดลงนั้น ผู้บริโภคมีเส้นงบประมาณ คือ เส้นงบประมาณ CY และสัมผัสกับเส้นความพอใจเท่ากัน (IC_1) ที่จุด E_1 ส่งผลให้ผู้บริโภคซื้อสินค้า X จำนวน OX_1 หน่วย ในเวลาต่อมาถ้าราคาสินค้า X ปรับลดลง ส่งผลให้ผู้บริโภคซื้อสินค้า x เพิ่มขึ้น จำนวน OX_2 หน่วย โดยจำนวนสินค้า X ที่เพิ่มขึ้นนั้นมาจากการทดแทนการซื้อสินค้า Y ที่ราคาไม่เปลี่ยนแปลง ทำให้เกิดจุดดุลยภาพใหม่ที่จุด E_2 บนเส้นความพอใจเท่ากัน (IC_1)

สัมพันธ์กับเส้นงบประมาณ BA จากปริมาณการซื้อสินค้า x ที่เพิ่มขึ้น X_1X_2 หน่วย เรียกว่า “ผลของการทดแทน”

จึงสามารถสรุปได้ว่าผลรวมของราคา (Price Effect) เกิดขึ้นจากการที่ราคาสินค้า X ปรับลดลง สามารถเขียนเป็นสมการได้ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ผลรวมของราคา} &= \text{ผลของรายได้} + \text{ผลของการทดแทน} \\ X_1X_3 &= X_2X_3 + X_1X_2 \end{aligned}$$

จะพบว่าผลของการทดแทนจะมีค่าเป็นลบ เนื่องจากปริมาณการซื้อสินค้าจะเปลี่ยนแปลงในทิศทางตรงกันข้ามกับราคาสินค้า ในส่วนผลของรายได้นั้นจะขึ้นอยู่กับชนิดของสินค้า โดยถ้าเป็นสินค้าปกติ (Normal Goods) เมื่อราคาสินค้าปรับลดลงจะทำให้ผู้บริโภคซื้อสินค้าเพิ่มขึ้น เป็นผลจากการที่ผู้บริโภคมีรายได้แท้จริงเพิ่มขึ้น แต่ถ้าเป็นสินค้าด้อย (Inferior Goods) ผู้บริโภคจะซื้อสินค้าลดลง ซึ่งผลของรายได้จะตรงกันข้ามกับผลของการทดแทน โดยผลของรายได้จะเกิดน้อยกว่าผลของการทดแทน ส่งผลให้ผลของราคามีทิศทางเดียวกันกับผลของการทดแทน ในกรณีที่ผลของรายได้มากกว่าผลของการทดแทน จะทำให้ผลของราคามีทิศทางตรงกันข้ามกับผลของการทดแทน

4.10 สรุป

อรรถประโยชน์ (Utility) เป็นความพอใจในการบริโภคสินค้าและบริการต่าง ๆ ของผู้บริโภค ในขณะเวลาใดเวลาหนึ่ง โดยสินค้าในแต่ละชนิดอาจจะให้อรรถประโยชน์กับผู้บริโภคแต่ละคนที่แตกต่างกัน ซึ่งสินค้าและบริการที่ให้อรรถประโยชน์ไม่จำเป็นจะต้องเป็นสินค้าที่มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต โดยความพอใจที่ผู้บริโภคได้รับจากการบริโภคสามารถวัดออกมาเป็นหน่วยเรียกว่า “ยูทิล (Util)” ในการบริโภคสินค้าและบริการของผู้บริโภคในหน่วยแรกจะให้อรรถประโยชน์สูงสุด ซึ่งในการบริโภคหน่วยถัดไปผู้บริโภคจะได้รับอรรถประโยชน์ลดลงน้อยลง ซึ่งเป็นไปตาม “กฎว่าด้วยการลดน้อยถอยลงของอรรถประโยชน์หน่วยสุดท้าย (Law of diminishing marginal utility)”

ดุลยภาพของผู้บริโภค (Consumer Equilibrium) เป็นสถานะที่ผู้บริโภคได้รับอรรถประโยชน์สูงสุดจากการซื้อสินค้าและบริการภายใต้งบประมาณที่จำกัด ซึ่งจะทำให้ผู้บริโภคตัดสินใจเลือกบริโภคสินค้าในแต่ละชนิดเพื่อให้ได้อรรถประโยชน์สูงสุดจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ ซึ่งมีเงื่อนไขแยกพิจารณาเป็น 3 กรณี คือ 1. กรณีผู้บริโภคมีรายได้ไม่จำกัด ซึ่งราคาสินค้าทุกชนิดจะมีราคาเท่ากัน 2. ผู้บริโภคมีรายได้จำกัด ซึ่งราคาสินค้าทั้งสองชนิดมีราคาเท่ากัน และ 3. ผู้บริโภคมีรายได้จำกัด ซึ่งราคาสินค้าทั้งสองชนิดมีราคาไม่เท่ากัน

ทฤษฎีเส้นความพอใจเท่ากัน (Indifference Curve Theory) จะใช้เครื่องมือที่นำมาอธิบายทฤษฎี คือ เส้นความพอใจเท่ากัน (Indifference Curve) และเส้นงบประมาณ (Budget) เส้นความพอใจเท่ากัน ซึ่งเส้นความพอใจเท่ากันเป็นเส้นที่แสดงส่วนประกอบของสินค้า 2 ชนิดที่ทำให้ผู้บริโภคได้รับความพอใจเท่ากันตลอดทั้งเส้น ซึ่งไม่ว่าจะเลือกบริโภคสินค้า ณ จุดใด บนเส้นความพอใจเท่ากัน โดยที่ผู้บริโภคจะซื้อสินค้าชนิดหนึ่งเพิ่มขึ้น ผู้บริโภคจะต้องทำการซื้อสินค้าอีกชนิดหนึ่งให้น้อยลง

เพื่อที่จะทำให้ความพอใจเท่าเดิม ส่วนเส้นงบประมาณ (Budget Line) เป็นเส้นที่บ่งบอกจำนวนของสินค้า 2 ชนิด ที่ผู้บริโภคสามารถซื้อได้ด้วยเงินที่มีอยู่ในเวลานั้น ณ ระดับราคาสินค้าขณะนั้น โดยผู้บริโภคจะต้องเลือกส่วนผสมของสินค้าสองชนิดที่มีอยู่ภายใต้จำนวนเงินหรืองบประมาณที่มีอยู่ ซึ่งผู้บริโภคซื้อสินค้าชนิดหนึ่งเพิ่มขึ้น ผู้บริโภคก็ต้องลดการบริโภคสินค้าอีกชนิดหนึ่งลง ในการเปลี่ยนแปลงของเส้นงบประมาณ เราสามารถแบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ 1. เส้นงบประมาณเปลี่ยนแปลงในกรณีที่รายได้ของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลง และ 2. เส้นงบประมาณเปลี่ยนแปลงในกรณีราคาสินค้าเปลี่ยนแปลง

ดุลยภาพของผู้บริโภค (Consumer Equilibrium) เป็นจุดที่ทำให้ผู้บริโภคจะได้รับ ความพอใจสูงสุดจากการบริโภคสินค้าภายใต้งบประมาณที่ผู้บริโภคมีอยู่ โดยกล่าวได้ว่าจุดดุลยภาพของผู้บริโภคจะเกิดขึ้นเมื่อเส้นความพอใจเท่ากันสัมผัสกับเส้นงบประมาณของผู้บริโภค สำหรับการเปลี่ยนแปลงดุลยภาพของผู้บริโภค เราสามารถแบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ 1. การเปลี่ยนแปลงดุลยภาพในกรณีที่รายได้เปลี่ยนแปลงและราคาสินค้าคงที่ และ 2. การเปลี่ยนแปลงดุลยภาพเมื่อราคาสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งเปลี่ยนแปลง

คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายความหมายและความสัมพันธ์ของอรรถประโยชน์ อรรถประโยชน์ส่วนเพิ่มและอรรถประโยชน์รวม พร้อมทั้งวาดกราฟประกอบการอธิบาย
2. ดุลยภาพของผู้บริโภค สามารถแบ่งตามเงื่อนไขได้เป็นกี่กรณี โปรดอธิบายในแต่ละกรณี
3. จงให้เหตุผลที่เส้นความพอใจเท่ากัน (IC) ไม่สามารถตัดกันได้ พร้อมทั้งวาดกราฟประกอบการอธิบาย
4. เส้นงบประมาณสามารถเปลี่ยนแปลงได้ในกรณีใดบ้าง โปรดวาดกราฟประกอบการอธิบายในแต่ละกรณี
5. จงอธิบายการเปลี่ยนแปลงผลของรายได้และผลของการทดแทนในกรณีที่ราคาสินค้าเปลี่ยนแปลง พร้อมทั้งวาดกราฟประกอบการอธิบาย

บทที่ 5

ทฤษฎีการผลิต

ในบทนี้จะเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการผลิตชนิดต่าง ๆ กับผลผลิตที่เกิดขึ้น ในกระบวนการผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ ซึ่งคำนึงถึงการใช้ปัจจัยการผลิตให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ในทฤษฎีการผลิตสามารถแบ่งเป็นการผลิตระยะสั้นและการผลิตระยะยาว รวมทั้งการใช้เส้นผลผลิตเท่ากันและเส้นต้นทุนเท่ากันในการอธิบายการผลิต ในส่วนของต้นทุนการผลิตสามารถแบ่งเป็นต้นทุนระยะสั้นและต้นทุนระยะยาว วิธีการคำนวณหาต้นทุนการผลิต รายรับจากการผลิต และกำไรจากการผลิต โดยมีเป้าหมายให้มีการจัดสรรต้นทุนที่มีอยู่อย่างจำกัดในการเลือกซื้อปัจจัยการผลิต เพื่อเสียต้นทุนต่ำที่สุดและได้ผลผลิตมากที่สุด และเพื่อที่จะส่งผลให้เกิดกำไรสูงสุดจากการผลิต

5.1 การผลิต

การผลิต (Production) เป็นกระบวนการในการนำปัจจัยการผลิตต่าง ๆ มารวมกัน โดยใช้เทคโนโลยีในกระบวนการผลิตเพื่อให้เกิดผลผลิต (Output) เป็นสินค้าและบริการ (Goods and Services) ที่สามารถใช้ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ได้

ในการผลิตสินค้าและบริการ ผู้ผลิตมีความต้องการผลตอบแทนจากการผลิตในรูปของกำไร (Profit) โดยผู้ผลิตมีเป้าหมายสุดท้าย คือ การแสวงหากำไรสูงสุด (Profit Maximization) ในกระบวนการผลิตสินค้าและบริการ

ปัจจัยการผลิต

ปัจจัยการผลิตในทางเศรษฐศาสตร์ ประกอบด้วย ที่ดิน หุ่น แรงงาน และผู้ประกอบการ ซึ่งสามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

1. ที่ดิน (Land) หมายถึง พื้นที่ดินบนโลกและสิ่งต่าง ๆ ที่ติดอยู่บนพื้นดิน โดยที่ดินในทางเศรษฐศาสตร์จะรวมถึงสิ่งที่อยู่เหนือพื้นดินและใต้ดิน ซึ่งจะเรียกว่า “ทรัพยากรธรรมชาติ” เนื่องจากที่ดินเป็นที่ตั้งสถานที่ในการผลิตสินค้าและบริการเพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภคของมนุษย์

2. หุ่น (Capital) ในทางเศรษฐศาสตร์ หมายถึง สิ่งของต่าง ๆ ที่สามารถนำไปใช้ในกระบวนการผลิต ได้แก่ เครื่องจักร เครื่องมือ โรงงาน อาคาร และวัตถุดิบ เป็นต้น ซึ่งจะมีความหมายที่แตกต่างไปจากหุ่นในทางธุรกิจที่ หมายถึง เงินสดหรือเงินที่ใช้ในการดำเนินงานกิจการ

3. แรงงาน (Labor) หมายถึง แรงงานของมนุษย์เท่านั้น ที่นำไปใช้ในกระบวนการผลิตสินค้าและบริการ ซึ่งเป็นแรงงานจากร่างกายและสมอง

4. ผู้ประกอบการ (Entrepreneurs) หมายถึง บุคคลที่รวบรวมปัจจัยการผลิต ประกอบด้วย ที่ดิน ทุน และแรงงาน มาใช้ในกระบวนการผลิตสินค้าและบริการ เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ โดยผู้ประกอบการจะรับความเสี่ยงในการผลิตและตัดสินใจในการผลิตสินค้าและบริการ

จากที่กล่าวมาข้างต้น เราสามารถแบ่งปัจจัยการผลิตได้เป็น 2 ประเภท คือ ปัจจัยคงที่ (Fixed Factor) และปัจจัยแปรผัน (Variable Factor)

1. ปัจจัยคงที่ (Fixed Factor) เป็นปัจจัยการผลิตที่ไม่เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นหรือลดลงตามปริมาณการผลิต โดยในการผลิตนั้นไม่ว่าจะผลิตจำนวนมากหรือน้อยเพียงใด ก็จะใช้ปัจจัยชนิดนี้ในจำนวนคงที่เสมอไม่เปลี่ยนแปลง ซึ่งปัจจัยคงที่จะมีในการผลิตระยะสั้นเท่านั้น เช่น ที่ดิน อาคาร โรงงาน เครื่องจักร เป็นต้น

2. ปัจจัยแปรผัน (Variable Factor) เป็นปัจจัยการผลิตที่มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นหรือลดลงตามปริมาณการผลิต โดยในกรณีที่ผลิตสินค้าน้อยก็ใช้ปัจจัยแปรผันน้อยตามการผลิตสินค้า ปัจจัยแปรผันสามารถมีการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดตามความต้องการในการผลิตสินค้า ซึ่งปัจจัยแปรผันจะเกิดขึ้นในการผลิตระยะสั้นและระยะยาว เช่น แรงงาน ไฟฟ้า น้ำประปา น้ำมัน วัตถุดิบในการผลิต เป็นต้น

ประเภทของการผลิต

การผลิตสินค้าและบริการในทางเศรษฐศาสตร์สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การผลิตระยะสั้น (Short - run) และการผลิตระยะยาว (Long - run)

1. การผลิตระยะสั้น เป็นการผลิตที่ผู้ผลิตจะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงปัจจัยการผลิตบางชนิดได้ ซึ่งในการผลิตระยะสั้นจะมีปัจจัย 2 ประเภท คือ 1. ปัจจัยคงที่ (Fixed Factor) ได้แก่ อาคาร โรงงาน ที่ดิน เครื่องจักร เป็นต้น โดยปัจจัยคงที่ผู้ผลิตจะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ไม่ว่าการผลิตจะมีปริมาณมากหรือน้อยก็ตาม และ 2. ปัจจัยแปรผัน (Variable Factor) ได้แก่ พนักงาน ไฟฟ้า วัตถุดิบ เป็นต้น โดยปัจจัยแปรผันจะสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามปริมาณการผลิต ซึ่งในการผลิตระยะสั้นจะเป็นการผลิตที่มีปัจจัยการผลิตที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้หรือปัจจัยคงที่ โดยการกำหนดระยะสั้นหรือระยะยาวนั้นจะไม่ได้คำนึงถึงระยะเวลา พิจารณาเพียงแค่การเปลี่ยนแปลงปัจจัยการผลิตเท่านั้น

2. การผลิตระยะยาว เป็นการผลิตที่ผู้ผลิตสามารถเปลี่ยนแปลงปัจจัยการผลิตทุกชนิดได้ตามปริมาณการผลิตสินค้า เช่น ผู้ผลิตต้องการผลิตสินค้าเพิ่มขึ้น ผู้ผลิตก็สามารถที่จะสร้างโรงงาน ซื้อเครื่องจักรเพิ่มตามความต้องการผลิต เป็นต้น ในการผลิตระยะยาวผู้ผลิตสามารถเปลี่ยนแปลงปัจจัยการผลิตได้ทุกชนิด จึงส่งผลให้ในการผลิตระยะยาวผู้ผลิตจะมีเพียงปัจจัยแปรผันเพียงอย่างเดียว ซึ่งในการผลิตระยะยาวจะเป็นการผลิตที่ทุกปัจจัยการผลิตเปลี่ยนแปลงได้ทุกชนิด โดยในหน่วยผลิตต่าง ๆ จะใช้ระยะเวลาในการเปลี่ยนแปลงที่แตกต่างกัน

5.2 การผลิตระยะสั้น

การผลิตระยะสั้นสามารถแบ่งปัจจัยการผลิตเป็น 2 ประเภท คือ ปัจจัยคงที่ และปัจจัยแปรผัน โดยปัจจัยคงที่จะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงตามปริมาณการผลิตได้ไม่ว่าจะผลิตปริมาณมากหรือน้อยก็ จะใช้ปัจจัยคงที่เท่าเดิม ซึ่งในการผลิตระยะสั้นจะเป็นไปตามกฎการลดลงของผลได้ (Law of Diminishing Returns) คือ เมื่อผู้ผลิตเพิ่มปัจจัยแปรผันไปเรื่อย ๆ โดยที่ปัจจัยคงที่ยังคงเท่าเดิม ในระยะแรกผลผลิตจะเพิ่มขึ้นในอัตราที่เพิ่มขึ้น ระยะต่อมาผลผลิตจะเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลง จนกระทั่งผลผลิตเพิ่มขึ้นเท่ากับศูนย์ หากผู้ผลิตยังคงเพิ่มปัจจัยแปรผันเข้าไปในการผลิตจะทำให้ ผลผลิตลดลง

ฟังก์ชันการผลิตระยะสั้นสามารถเขียนได้สมการดังนี้

$$q = f(L, \bar{K})$$

กำหนดให้

- q = จำนวนผลผลิต
- L = จำนวนแรงงาน (ปัจจัยแปรผัน)
- \bar{K} = จำนวนเครื่องจักร (ปัจจัยคงที่)

ความสัมพันธ์ระหว่างผลผลิตรวม ผลผลิตส่วนเพิ่ม และผลผลิตเฉลี่ย

1. ผลผลิตรวม (Total Product : TP) คือ จำนวนผลผลิตที่ได้จากการผลิตในการใช้ปัจจัยแปรผันและปัจจัยคงที่ โดยที่ปัจจัยคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง ส่วนปัจจัยแปรผันจะเปลี่ยนแปลงไปตาม ปริมาณการผลิตสินค้า

2. ผลผลิตส่วนเพิ่ม (Marginal Product : MP) คือ จำนวนผลผลิตที่ได้จากการเพิ่มปัจจัยแปรผันไป 1 หน่วย โดยที่ปัจจัยคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง ซึ่งสามารถเขียนสมการได้ดังนี้

$$MP = \frac{\Delta TP}{\Delta L}$$

กำหนดให้

- ΔTP = การเปลี่ยนแปลงผลผลิตรวม ($TP_{\text{หลัง}} - TP_{\text{ก่อน}}$)
- ΔL = การเปลี่ยนแปลงปัจจัยแปรผัน ($L_{\text{หลัง}} - L_{\text{ก่อน}}$)

3. ผลผลิตเฉลี่ย (Average Product : AP) คือ อัตราส่วนของผลผลิตทั้งหมดต่อปัจจัยแปรผัน ที่ใช้ในการผลิตทั้งหมด ซึ่งสามารถเขียนสมการได้ดังนี้

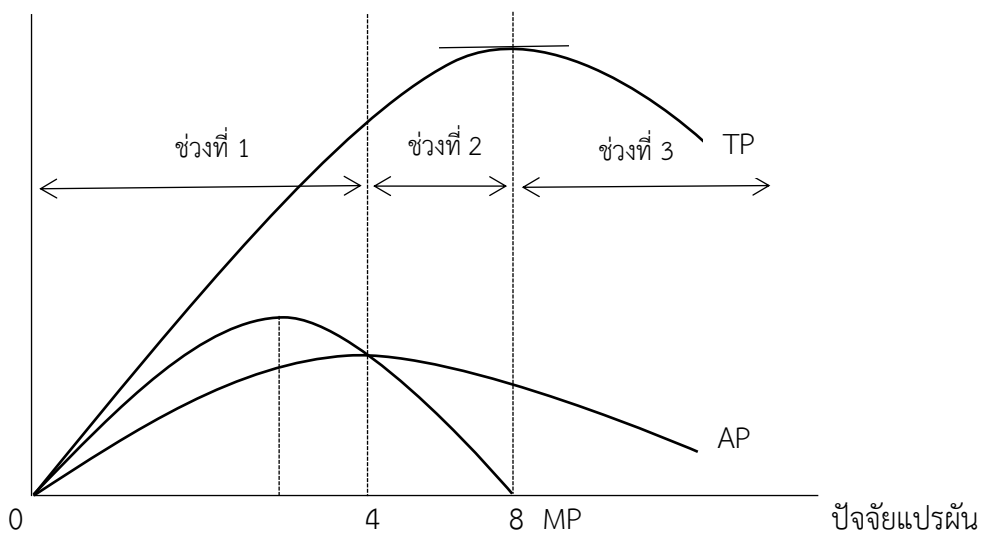
$$AP = \frac{TP}{L}$$

กำหนดให้ TP = จำนวนผลผลิตทั้งหมด
L = จำนวนปัจจัยแปรผัน (แรงงาน)

ตารางที่ 5.1 แสดงผลผลิตรวม ผลผลิตเฉลี่ย และผลผลิตส่วนเพิ่ม

เครื่องจักร (K) (ปัจจัยคงที่)	แรงงาน (L) (ปัจจัยแปรผัน)	TP	AP = $\frac{TP}{L}$	MP = $\frac{\Delta TP}{\Delta L}$
2	1	1,000	1,000	1,000
2	2	2,400	1,200	1,400
2	3	4,500	1,500	2,100
2	4	6,000	1,500	1,500
2	5	7,000	1,400	1,000
2	6	7,800	1,300	800
2	7	8,300	1,185.71	500
2	8	8,300	1,037.50	0
2	9	7,500	833.33	- 800
2	10	6,500	650	- 1,000

ผลผลิต

ภาพที่ 5.1 แสดงความสัมพันธ์ของเส้นผลผลิตรวม ผลผลิตเฉลี่ย และผลผลิตส่วนเพิ่ม

จากตารางที่ 5.1 เราได้นำค่าผลผลิตรวม ผลผลิตเฉลี่ย และผลผลิตส่วนเพิ่มมาทำการวาดกราฟได้ดังภาพที่ 5.1 เป็นการแสดงความสัมพันธ์ของเส้นผลผลิตรวม ผลผลิตเฉลี่ย และผลผลิตส่วนเพิ่ม ซึ่งเราสามารถแบ่งช่วงการผลิตเป็นทั้งหมด 3 ช่วง ดังต่อไปนี้

ช่วงที่ 1 เป็นช่วงเริ่มต้นการผลิตใช้ปัจจัยแปรผัน 1 หน่วย จนถึงการใช้ปัจจัยแปรผัน 4 หน่วย พบว่า ผลผลิตเฉลี่ยมีค่าสูงสุดและผลผลิตส่วนเพิ่มจะมีค่าเพิ่มขึ้นตลอดจากการใส่ปัจจัยแปรผันในการผลิต โดยที่เส้น MP ตัดกับเส้น AP เป็นจุดที่ผลผลิตเฉลี่ยเท่ากับผลผลิตส่วนเพิ่ม ซึ่งเป็นระยะสิ้นสุดช่วงที่ 1 โดยในระยะนี้ผู้ผลิตจะทำการผลิตสินค้าต่อไป เนื่องจากช่วงนี้ผู้ผลิตยังมีผลผลิตส่วนเพิ่มในการผลิต

ช่วงที่ 2 เป็นช่วงที่ผลผลิตเฉลี่ย (AP) มีค่าเท่ากับผลผลิตส่วนเพิ่ม (MP) ตั้งแต่การใช้ปัจจัยแปรผัน 5 หน่วย ทำการผลิตจนการใช้ปัจจัยแปรผัน 8 หน่วย โดยได้ผลผลิตส่วนเพิ่มเท่ากับศูนย์ ($MP = 0$) ในช่วงที่ 2 เกิดการลดน้อยถอยลงของผลได้ (Law of Diminishing Returns) จะเห็นได้จากผลผลิตเฉลี่ยเริ่มลดลงจากช่วงที่ 1 ซึ่งผู้ผลิตจะผลิตสินค้าจนผลผลิตส่วนเพิ่มเท่ากับศูนย์ โดยจะได้ผลผลิตรวมสูงสุด

ช่วงที่ 3 เป็นช่วงที่ผลผลิตส่วนเพิ่มมีค่าเท่ากับศูนย์เรื่อยไป ซึ่งในช่วงนี้ถ้าเพิ่มปัจจัยแปรผันในการผลิตสินค้าผู้ผลิตจะได้รับผลผลิตในการผลิตลดลงเรื่อย ๆ เนื่องจากผลผลิตส่วนเพิ่มจะมีค่าติดลบ ในช่วงที่ 3 ผู้ผลิตจะไม่ทำการผลิตสินค้า

จากกราฟสามารถสรุปความสัมพันธ์ของเส้น TP, AP และ MP ได้ดังนี้

1. เมื่อ TP สูงสุด MP จะมีค่าเท่ากับศูนย์
2. ในช่วงที่ TP เพิ่มขึ้น ค่าของ $MP > 0$
3. ในช่วงที่ TP ลดลง ค่าของ $MP < 0$
4. ในช่วงที่ AP เพิ่มขึ้น ค่าของ $MP > AP$
5. ในช่วงที่ AP ลดลง ค่าของ $MP < AP$
6. เมื่อ AP มีค่าสูงสุด ค่าของ $AP = MP$

5.3 การผลิตระยะยาว

การผลิตระยะยาวผู้ผลิตจะสามารถเปลี่ยนแปลงปัจจัยการผลิตทุกชนิดตามปริมาณการผลิต โดยในการผลิตระยะยาวจะมีเพียงปัจจัยแปรผันเท่านั้น

ในการผลิตระยะยาวผู้ผลิตจะขยายขนาดการผลิต ซึ่งการขยายขนาดการผลิตจะเป็นไปตามกฎของผลได้ต่อการขยายขนาดการผลิต (The Law of Return to scale) ซึ่งแบ่งการเปลี่ยนแปลงปริมาณของผลผลิตออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ผลตอบแทนต่อขนาดเพิ่มขึ้น (Increasing Returns to Scale)

อัตราส่วนผลผลิตที่ได้จะเพิ่มขึ้นมากกว่าอัตราส่วนปัจจัยการผลิตที่เพิ่มเข้าไปในการผลิต ส่งผลให้ต้นทุนเฉลี่ยในการผลิตลดลง ถือว่าเป็นการผลิตที่มีประสิทธิภาพ เช่น ปัจจัย K และ L เพิ่ม 15% ผลผลิตที่ได้เพิ่มขึ้น 25% เป็นต้น

ระยะที่ 2 ผลตอบแทนต่อขนาดคงที่ (Constant Returns to Scale)

อัตราส่วนผลผลิตที่ได้จะเพิ่มขึ้นเท่ากับอัตราส่วนปัจจัยการผลิตที่เพิ่มเข้าไปในการผลิต ทำให้ต้นทุนเฉลี่ยในการผลิตเท่าเดิม เช่น ปัจจัย K และ L เพิ่ม 15% ผลผลิตที่ได้เพิ่มขึ้น 15% เป็นต้น

ระยะที่ 3 ผลตอบแทนต่อขนาดลดลง (Decreasing Returns to Scale)

อัตราส่วนผลผลิตที่ได้จะเพิ่มขึ้นน้อยกว่าอัตราส่วนปัจจัยการผลิตที่เพิ่มเข้าไปในการผลิต ส่งผลให้ต้นทุนเฉลี่ยในการผลิตเพิ่มขึ้น แสดงให้เห็นว่าเป็นการขยายขนาดการผลิตที่ใหญ่เกินไป หรือใช้เครื่องมือเครื่องจักรที่ไม่มีประสิทธิภาพ สรุปได้ว่าเป็นการผลิตที่ไม่มีประสิทธิภาพ เช่น ปัจจัย K และ L เพิ่ม 15% ผลผลิตที่ได้เพิ่มขึ้น 5% เป็นต้น

การประหยัดจากขนาดการผลิต (Economies of Scale)

1. การประหยัดจากขนาดภายใน (Internal Economies of Scale)

เป็นการที่ผู้ผลิตขยายการผลิตให้ใหญ่ ซึ่งผู้ผลิตทำการจัดโครงสร้างบริษัทใหม่ มีการแบ่งแยกงานชัดเจนและแบ่งงานกันทำ ส่งผลให้การผลิตเกิดประสิทธิภาพ พนักงานเกิดความชำนาญ เชี่ยวชาญในงานที่ทำ เครื่องจักร อุปกรณ์เครื่องมือถูกใช้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ส่งผลให้ต้นทุนในการผลิตลดลง

2. การประหยัดจากขนาดภายนอก (External Economies of scale)

เป็นการที่ผู้ผลิตขยายการผลิตให้ใหญ่ขึ้น ทำให้บริษัทสามารถสั่งซื้อปัจจัยการผลิตในปริมาณที่มาก ส่งผลให้บริษัทสามารถต่อรองราคาปัจจัยการผลิตได้ในราคาที่ถูกลง ซึ่งจะทำให้ต้นทุนการผลิตของบริษัทปรับตัวลดลง

การไม่ประหยัดจากขนาดการผลิต (Diseconomies of Scale)

1. การไม่ประหยัดจากขนาดภายใน (Internal Diseconomies of scale)

เป็นการที่ผู้ผลิตขยายการผลิตให้ใหญ่ขึ้น ซึ่งผู้ผลิตทำการจัดโครงสร้างบริษัทใหม่ แล้วเกิดความซ้ำซ้อนของงานในแต่ละหน่วยงาน การควบคุมดูแลพนักงานไม่ทั่วถึง ขาดการฝึกฝนอบรมเพื่อเพิ่มทักษะของพนักงาน เกิดค่าใช้จ่ายในการบริหารงานมากเกินไป ส่งผลให้ประสิทธิภาพในการผลิตลดลง

2. การไม่ประหยัดจากขนาดภายนอก (External Diseconomies of scale)

เป็นการที่ผู้ผลิตขยายการผลิตให้ใหญ่ขึ้น ซึ่งเป็นปัญหาจากภายนอกบริษัท บางครั้งเมื่อมีขนาดที่ใหญ่จะส่งผลให้ปัจจัยการผลิตที่ใช้ในการผลิตขาดแคลนไม่เพียงพอต่อการผลิตสินค้า ส่งผลให้บริษัทต้องซื้อปัจจัยการผลิตจากแหล่งใหม่ที่มีราคาสูงกว่ามาทำการผลิตสินค้า ซึ่งปัญหาดังกล่าวจะส่งผลให้ต้นทุนในการผลิตเพิ่มขึ้น

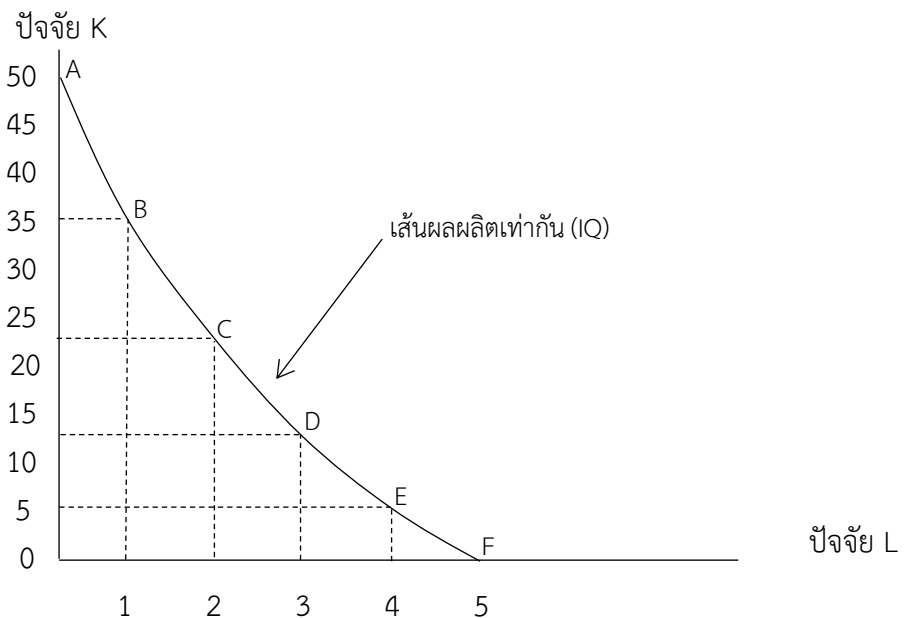
5.4 เส้นผลผลิตเท่ากัน (Isoquant Curve : (IQ))

เป็นเส้นที่แสดงถึงการใช้ปัจจัยการผลิตจำนวน 2 ชนิดในส่วนผสมที่ต่างกัน โดยจะให้ผลผลิตเท่ากันตลอดทั้งเส้น ซึ่งทุก ๆ จุดบนเส้นจะมีส่วนผสมของปัจจัยการผลิตที่แตกต่างกัน จะเห็นได้ว่าเราจะเลือกผลิตสินค้าที่จุดใดก็ตามบนเส้นผลผลิตเท่ากันผู้ผลิตก็จะได้ผลผลิตไม่แตกต่างกันเลย

กำหนดให้มีปัจจัยการผลิต 2 ชนิด คือ ปัจจัย K และปัจจัย L ในการผลิตสินค้า ซึ่งมีการใช้ปัจจัยการผลิต 2 ชนิดที่แตกต่างในแต่ละแบบแผนการผลิต โดยทุกแบบแผนการผลิตจะให้ผลผลิตในจำนวนที่เท่ากัน ดังตารางที่ 5.2

ตารางที่ 5.2 แสดงแบบแผนการใช้ปัจจัยการผลิต L และ K

แบบแผน	เครื่องจักร (K) (หน่วย)	แรงงาน (L) (หน่วย)	$MRTS_{LK} = - \frac{\Delta K}{\Delta L}$
A	50	0	-
B	35	1	- 15/1 = - 15
C	23	2	- 12/1 = - 12
D	13	3	- 10/1 = - 10
E	5	4	- 8/1 = - 8
F	0	5	- 5/1 = - 5

ภาพที่ 5.2 แสดงเส้นผลผลิตเท่ากัน

จากตารางที่ 5.2 จะเห็นได้ว่าการใช้ปัจจัยการผลิต L เพิ่มขึ้นก็ต้องลดการใช้ปัจจัยการผลิต K ลง สามารถอธิบายได้ว่า แบบแผน A ผู้ผลิตเลือกที่จะไม่ใช้ปัจจัย L และใช้ปัจจัย K จำนวน 50 หน่วยเพียงอย่างเดียว แบบแผน B ผู้ผลิตใช้ปัจจัย L จำนวน 1 หน่วย โดยผู้ผลิตยอมลดการใช้ปัจจัย K ลงเหลือ จำนวน 35 หน่วย หรือแบบแผน F ผู้ผลิตเลือกใช้ปัจจัย L จำนวน 5 หน่วยเพียงปัจจัยเดียว

จากภาพที่ 5.2 ได้นำค่าจากตารางที่ 5.2 มาทำการวาดกราฟ เพื่อแสดงถึงเส้นผลผลิตเท่ากัน ซึ่งทุกจุดบนเส้นผลผลิตเท่ากันจะแสดงถึงส่วนผสมที่แตกต่างกันระหว่างปัจจัยการผลิต K และ L ซึ่งจะได้จุด A, B, C, D และ F ซึ่งแต่ละจุดจะแสดงส่วนผสมของการใช้ปัจจัยการผลิต K และ L ในจำนวนที่แตกต่างกัน แต่จะให้ผลผลิตในจำนวนที่เท่ากัน เราทำการลากเส้นเชื่อมจุดทุกจุดจะได้เส้นผลผลิตเท่ากัน (IQ) แสดงว่าจุดทุกจุดบนเส้นผลผลิตเท่ากันจะให้ผลผลิตเท่ากันตลอดทั้งเส้น

คุณสมบัติของเส้นผลผลิตเท่ากัน

1. มีลักษณะเป็นเส้นโค้งเว้าเข้าหาจุดกำเนิด โดยเส้นจะเว้ามากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับผลของการทดแทนกันของปัจจัยการผลิต 2 ชนิด ซึ่งเป็นการแสดงถึงปัจจัยการผลิต 2 ชนิดมีการทดแทนกันได้ไม่สมบูรณ์ โดยค่า $MRTS_{LK}$ จะมีหลายค่าตามอัตราการผลิตทดแทนกันของปัจจัยการผลิต

2. เส้นผลผลิตเท่ากันมีได้หลายเส้น โดยเส้นผลผลิตเท่ากันที่อยู่สูงกว่าทางด้านขวามือจะให้ระดับผลผลิตที่มากกว่าเส้นผลผลิตที่อยู่ต่ำกว่า ซึ่งเส้นผลผลิตเท่ากันที่สูงกว่าแสดงถึงส่วนผสมของการใช้ปัจจัยการผลิต 2 ชนิดที่มากกว่า จึงทำให้สามารถผลิตสินค้าได้ในจำนวนที่มากกว่า

3. เส้นผลผลิตเท่ากันจะเป็นเส้นลาดเอียงจากบนซ้ายมาล่างขวามีค่าความชันเป็นลบ เนื่องจากปัจจัยการผลิต 2 ชนิดสามารถทดแทนกันได้ โดยถ้าใช้ปัจจัยการผลิต L เพิ่มขึ้น ก็จะต้องลดการใช้ปัจจัยการผลิต K ลง ซึ่งจะได้ผลผลิตเท่าเดิม ส่งผลให้ค่าความชัน (Slope) ของเส้น IQ ซึ่งแสดงการทดแทนกันของปัจจัยการผลิต 2 ชนิดมีค่าเป็นลบ

4. เส้นผลผลิตเท่ากันจะตัดกันไม่ได้ เนื่องจากเส้นผลผลิตเท่ากัน 2 เส้นตัดกัน นั้นบ่งบอกว่าจุดที่ตัดกันส่วนผสมของปัจจัยการผลิตทั้ง 2 เส้นต้องเท่ากันและได้ผลผลิตเท่ากันด้วย ซึ่งจะขัดแย้งกับคุณสมบัติในข้อที่ 2

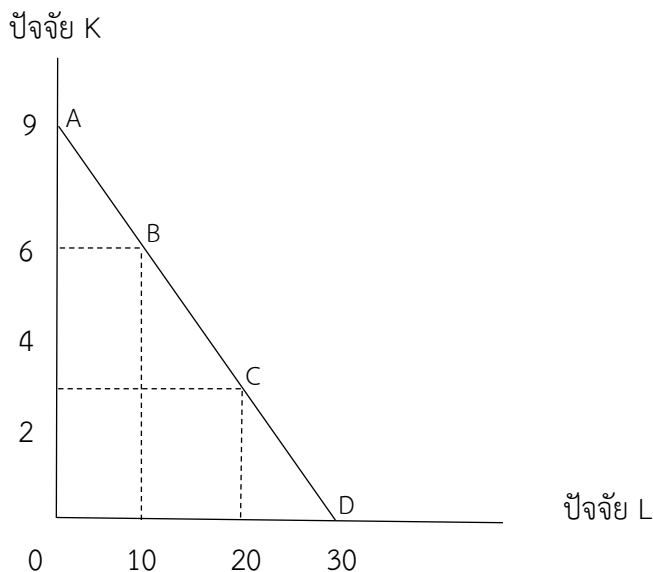
5.5 เส้นต้นทุนเท่ากัน (Isocost Curve)

เป็นเส้นที่แสดงถึงการใช้ปัจจัยการผลิตจำนวน 2 ชนิด ในส่วนผสมต่าง ๆ กัน แต่ใช้ต้นทุนในการผลิตสินค้าเท่ากัน ในการผลิตจะกำหนดให้ใช้ปัจจัยการผลิต 2 ชนิด คือ K และ L ซึ่งเส้นต้นทุนเท่ากันจะมีลักษณะเหมือนกับเส้นงบประมาณในทฤษฎีพฤติกรรมของผู้บริโภค โดยในการผลิตสินค้าผู้ผลิตจะมีข้อจำกัดในเรื่องของต้นทุนที่มีอยู่อย่างจำกัด ผู้ผลิตจึงไม่สามารถเลือกผลิตสินค้าที่มีต้นทุนเกินกว่างบประมาณที่ผู้ผลิตมีอยู่

ตารางที่ 5.3 แสดงส่วนผสมของปัจจัยการผลิต 2 ชนิดในกรณีที่ใช้ต้นทุนเท่ากัน

แบบแผน	แรงงาน (L) คน	เครื่องจักร (K) เครื่อง	ต้นทุนการผลิต
A	0 (0)	9 ($9 \times 2,000 = 18,000$)	18,000
B	10 ($10 \times 600 = 6,000$)	6 ($6 \times 2,000 = 12,000$)	18,000
C	20 ($20 \times 600 = 12,000$)	3 ($3 \times 2,000 = 6,000$)	18,000
D	30 ($30 \times 600 = 18,000$)	0 (0)	18,000

จากตารางที่ 5.3 กำหนดให้ค่าจ้างแรงงานคนละ 600 บาท และเครื่องจักรราคาเครื่องละ 1,000 บาท พบว่าในแบบแผนการผลิต A ผู้ผลิตจะเลือกใช้เครื่องจักรเพียงอย่างเดียว จำนวน 9 เครื่อง โดยราคาเครื่องละ 2,000 บาท รวมเป็นเงิน 18,000 บาท ส่วนแบบแผนการผลิต B ผู้ผลิตเลือกใช้แรงงานจำนวน 10 คน โดยค่าจ้างแรงงานคนละ 600 บาท และใช้เครื่องจักร จำนวน 6 เครื่อง โดยราคาเครื่องละ 2,000 บาท รวมเป็นเงิน 18,000 บาท จะเห็นได้ว่าทุกแบบแผนการผลิตจะใช้ส่วนผสมของปัจจัยการผลิตที่แตกต่างกัน แต่มีต้นทุนในทุกแบบแผนการผลิตเท่ากัน คือ 18,000 บาท เราสามารถนำค่าในตารางที่ 5.3 มาวาดกราฟได้ดังภาพที่ 5.3

ภาพที่ 5.3 แสดงเส้นต้นทุนเท่ากัน

จากภาพที่ 5.3 พบว่า เส้นต้นทุนเท่ากันจะแสดงส่วนผสมของปัจจัยการผลิต 2 ชนิด คือ ปัจจัยแรงงาน L และปัจจัยเครื่องจักร K บนทุกจุดของเส้นต้นทุนเท่ากัน โดยใช้ต้นทุนในการผลิตที่เท่ากัน คือ 18,000 บาท ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมการได้ดังนี้

$$C = P_L(L) + P_K(K)$$

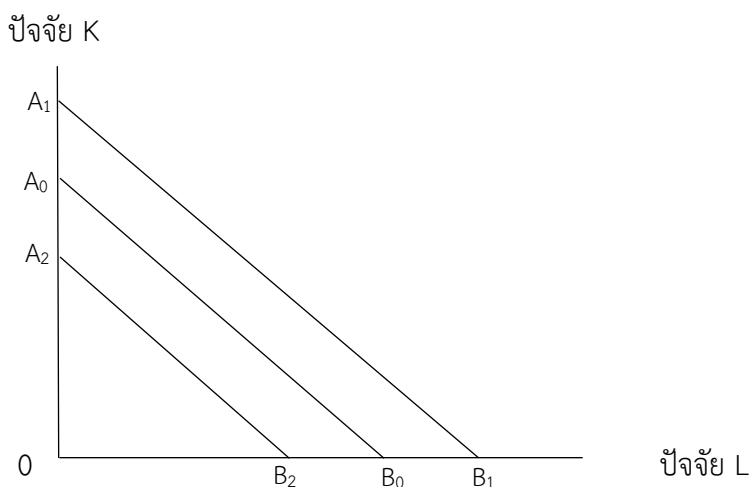
กำหนดให้

- C = ต้นทุนการผลิต
- L = จำนวนแรงงานที่ใช้ในการผลิต (คน)
- K = จำนวนเครื่องจักรที่ใช้ในการผลิต (เครื่อง)
- P_L = ค่าจ้างแรงงาน (บาทต่อวัน)
- P_K = ค่าเช่าเครื่องจักร (บาทต่อวัน)

5.6 การเปลี่ยนแปลงของเส้นต้นทุนเท่ากัน

เส้นต้นทุนเท่ากันจะมีการเปลี่ยนแปลงในกรณีที่ผู้ผลิตมีเงินทุนในการซื้อปัจจัยการผลิตเพิ่มขึ้น และราคาปัจจัยการผลิตมีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีลักษณะเหมือนกับเส้นงบประมาณ สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

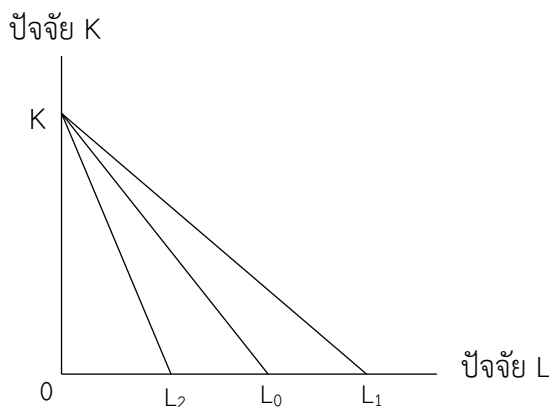
1. กรณีเงินทุนของผู้ผลิตมีการเปลี่ยนแปลง

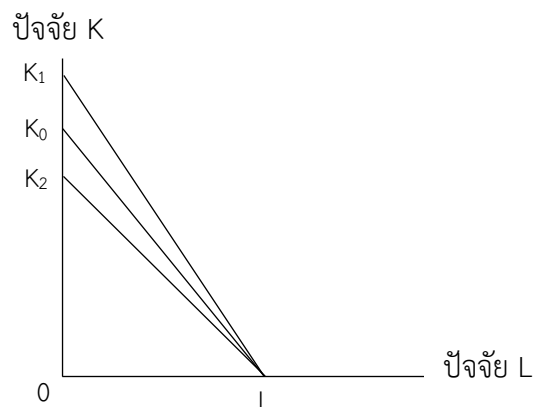
ภาพที่ 5.4 แสดงการเปลี่ยนแปลงเส้นต้นทุนเท่ากันในกรณีที่เงินทุนของผู้ผลิตมีการเปลี่ยนแปลง

จากภาพที่ 5.4 พบว่าผู้ผลิตมีเงินทุนในการผลิตสินค้าอยู่ที่เส้นต้นทุนเท่ากัน A_0B_0 ในเวลาต่อมาผู้ผลิตมีเงินทุนในการผลิตสินค้าเพิ่มขึ้น โดยราคาของปัจจัยการผลิตไม่เปลี่ยนแปลง ส่งผลให้เส้นต้นทุนเท่ากันเปลี่ยนแปลงเป็นเส้นต้นทุนเท่ากัน A_1B_1 เลื่อนขนานไปทางขวาของเส้นเดิม ทำให้ผู้ผลิตสามารถซื้อปัจจัยการผลิต L และ K ได้เพิ่มขึ้น ในทางกลับกันหากผู้ผลิตมีเงินทุนในการผลิตลดลงจากเดิม โดยราคาปัจจัยการผลิตไม่เปลี่ยนแปลง ส่งผลให้เส้นต้นทุนเท่ากันเปลี่ยนแปลงเป็นเส้นต้นทุนเท่ากัน A_2B_2 เลื่อนขนานไปทางซ้ายของเส้นเดิม ทำให้ผู้ผลิตสามารถซื้อปัจจัยการผลิต L และ K ลดลง

2. ราคาของปัจจัยการผลิตเปลี่ยนแปลง

ภาพที่ 5.6 แสดงการเปลี่ยนแปลงของเส้นต้นทุนเท่ากัน ในกรณีราคาปัจจัยการผลิต L เปลี่ยนแปลง

ภาพที่ 5.7 แสดงการเปลี่ยนแปลงของเส้นต้นทุนเท่ากัน ในกรณีราคาปัจจัยการผลิต K เปลี่ยนแปลง

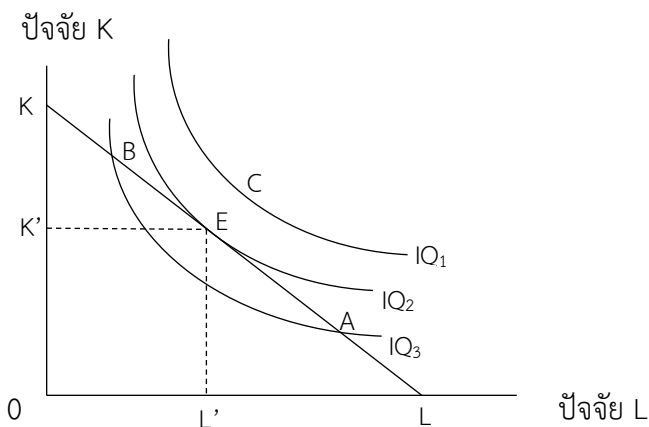
จากภาพที่ 5.6 พบว่าผู้ผลิตมีเงินทุนในการผลิตสินค้าอยู่ที่เส้นต้นทุนเท่ากัน L_0K ซึ่งถ้าผู้ผลิตซื้อปัจจัยการผลิต K อย่างเดียวจะซื้อได้ จำนวน OK หน่วย และถ้าผู้ผลิตซื้อปัจจัยการผลิต L อย่างเดียวจะซื้อได้ จำนวน OL_0 หน่วย ในเวลาต่อมาปัจจัยการผลิต L ปรับราคาลดลง แต่ปัจจัยการผลิต K ราคาไม่เปลี่ยนแปลง ส่งผลให้ผู้ผลิตสินค้าสามารถที่จะซื้อปัจจัยการผลิต L ได้มากขึ้น ทำให้เส้นต้นทุนเท่ากันมีการเปลี่ยนแปลงเป็นเส้นต้นทุนเท่ากัน L_1K ซึ่งผู้ผลิตสินค้าจะซื้อปัจจัยการผลิต L เพิ่มขึ้นเป็น จำนวน OL_1 หน่วย โดยที่ผู้ผลิตจะซื้อปัจจัยการผลิต K จำนวนเท่าเดิม ในทางกลับกันกรณีที่ปัจจัยการผลิต L ราคาปรับตัวสูงขึ้น แต่ปัจจัยการผลิต K ราคาไม่เปลี่ยนแปลง ส่งผลให้ผู้ผลิตสินค้าซื้อปัจจัยการผลิต L ได้ลดลง ทำให้เส้นต้นทุนเท่ากันมีการเปลี่ยนแปลงเป็นเส้นต้นทุนเท่ากัน L_2K ซึ่งผู้ผลิตสินค้าจะซื้อปัจจัยการผลิต L ลดลงเหลือ จำนวน OL_2 หน่วย โดยที่ผู้ผลิตจะซื้อปัจจัยการผลิต K จำนวนเท่าเดิม

จากภาพที่ 5.7 พบว่าผู้ผลิตมีเงินทุนในการผลิตสินค้าอยู่ที่เส้นต้นทุนเท่ากัน LK_0 ซึ่งถ้าผู้ผลิตซื้อปัจจัยการผลิต K อย่างเดียวจะซื้อได้ จำนวน OK_0 หน่วย และถ้าผู้ผลิตซื้อปัจจัยการผลิต L

อย่างเดียวยังจะซื้อได้ จำนวน OL หน่วย ในเวลาต่อมาปัจจัยการผลิต K ปรับราคาลดลง แต่ปัจจัยการผลิต L ราคาไม่เปลี่ยนแปลง ส่งผลให้ผู้ผลิตสินค้าสามารถที่จะซื้อปัจจัยการผลิต K ได้มากขึ้น ทำให้เส้นต้นทุนเท่ากันมีการเปลี่ยนแปลงเป็นเส้นต้นทุนเท่ากัน LK_1 ซึ่งผู้ผลิตสินค้าจะซื้อปัจจัยการผลิต K เพิ่มขึ้นเป็น จำนวน OK_1 หน่วย โดยที่ผู้ผลิตจะซื้อปัจจัยการผลิต L จำนวนเท่าเดิม ในทางกลับกันกรณีที่ปัจจัยการผลิต K ราคาปรับตัวสูงขึ้น แต่ปัจจัยการผลิต K ราคาไม่เปลี่ยนแปลง ส่งผลให้ผู้ผลิตสินค้าซื้อปัจจัยการผลิต K ได้ลดลง ทำให้เส้นต้นทุนเท่ากันมีการเปลี่ยนแปลงเป็นเส้นต้นทุนเท่ากัน LK_2 ซึ่งผู้ผลิตสินค้าจะซื้อปัจจัยการผลิต K ลดลงเหลือ จำนวน OL_2 หน่วย โดยที่ผู้ผลิตจะซื้อปัจจัยการผลิต K จำนวนเท่าเดิม

ส่วนผสมของปัจจัยการผลิตที่เสียต้นทุนต่ำสุด (Least Cost Combination)

ในการดำเนินธุรกิจของผู้ผลิตมีเป้าหมาย คือ การได้กำไรสูงสุด ดังนั้นผู้ผลิตจึงต้องเลือกเทคนิคการผลิตและการใช้ส่วนผสมของปัจจัยการผลิตที่เหมาะสม (Optimum Input Combination) เพื่อทำให้เกิดต้นทุนการผลิตต่ำที่สุด ซึ่งเราสามารถหาจุดที่ทำให้การผลิตมีต้นทุนต่ำที่สุดและมีผลผลิตสูงที่สุดได้จากเส้นผลผลิตเท่ากันและเส้นต้นทุนเท่ากัน ดังแสดงในภาพที่ 5.8

ภาพที่ 5.8 แสดงการผสมปัจจัยการผลิตที่เสียต้นทุนต่ำที่สุด

จากภาพที่ 5.8 พบว่าจุด E เป็นจุดที่เส้นต้นทุนเท่ากัน LK สัมผัสกับเส้นผลผลิตเท่ากัน IO_2 ซึ่งเป็นจุดที่ได้ผลผลิตสูงสุดภายใต้งบประมาณของผู้ผลิตสินค้า ซึ่งผู้ผลิตสินค้าจะซื้อปัจจัยการผลิต L จำนวน OL' หน่วย และซื้อปัจจัยการผลิต K จำนวน OK' หน่วย โดยได้ผลผลิตเท่ากับเส้นผลผลิตเท่ากัน IO_2 ส่วนที่จุด A และ B ผู้ผลิตจะไม่เลือกผลิตสินค้าในจุดดังกล่าว เนื่องจากจุดดังกล่าวใช้งบประมาณในการผลิตสินค้าเท่ากับจุด E แต่ได้สามารถผลิตสินค้าได้น้อยกว่าจุด E โดยได้ผลผลิตเท่ากับเส้นผลผลิตเท่ากัน IO_3 ส่วนที่จุด C ผู้ผลิตไม่สามารถที่จะเลือกผลิตสินค้าได้ เนื่องจากผู้ผลิตมี

งบประมาณในการผลิตสินค้าไม่เพียงพอ ดังนั้น จุดการผลิตที่เหมาะสมที่สุด คือ จุด E ซึ่งเป็นจุดดุลยภาพของผู้ผลิต

เงื่อนไขดุลยภาพของผู้ผลิตที่จะทำให้การผลิตที่เสียต้นทุนต่ำที่สุด จะพิจารณาจาก Slope ของเส้นผลผลิตเท่ากัน $MRTS_{LK}$ เท่ากับ Slope ของเส้นต้นทุนเท่ากัน $-P_L/P_K$ ได้ดังนี้

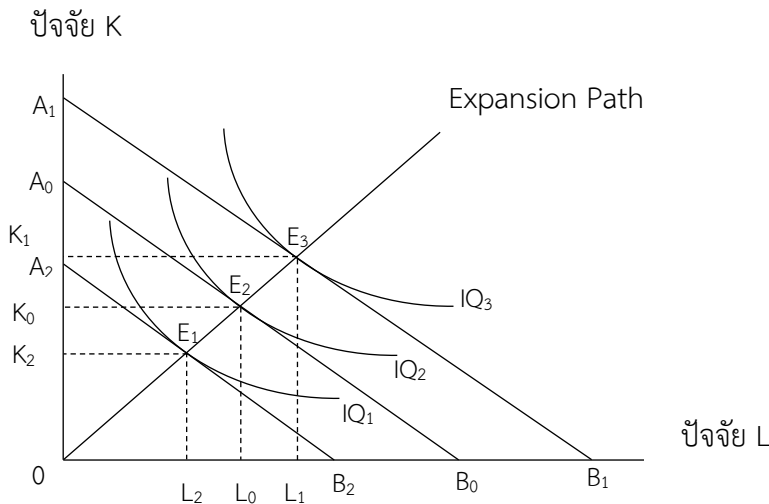
$$\frac{-\Delta K}{\Delta L} = \text{slope ของเส้นผลผลิตเท่ากัน}$$

$$\frac{-P_L}{P_K} = \text{slope ของเส้นต้นทุนเท่ากัน}$$

$$\text{ดังนั้น } MRTS_{LK} = \frac{-\Delta K}{\Delta L} = \frac{-P_L}{P_K} \text{ หรือ } MRTS_{LK} = \frac{\Delta K}{\Delta L} = \frac{P_L}{P_K}$$

ดุลยภาพของผู้ผลิตเป็นจุดที่เส้นผลผลิตเท่ากันสัมผัสกับเส้นงบประมาณเท่ากัน โดยดุลยภาพของผู้ผลิตจะมีการเปลี่ยนแปลงในกรณีเงินทุนของผู้ผลิตมีการเปลี่ยนแปลง หรือราคาของปัจจัยการผลิตมีการเปลี่ยนแปลงไป สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงดุลยภาพของผู้ผลิตในกรณีที่เงินทุนของผู้ผลิตเปลี่ยนแปลง โดยราคาปัจจัยการผลิตไม่เปลี่ยนแปลง

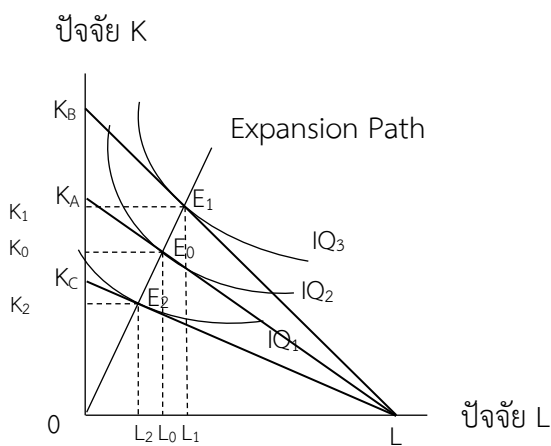

ภาพที่ 5.9 แสดงดุลยภาพเปลี่ยนแปลงในกรณีเงินทุนของผู้ผลิตเปลี่ยนแปลง

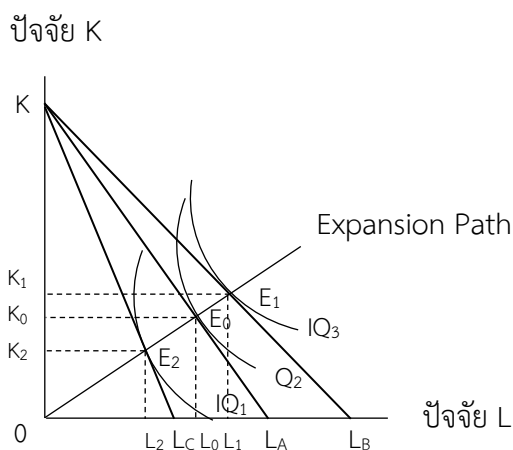
จากภาพที่ 5.9 พบว่า ผู้ผลิตสินค้ามีเงินทุนในการผลิตสินค้าเป็นเส้นต้นทุนเท่ากัน A_0B_0 ซึ่งมีจุดดุลยภาพที่ E_1 เนื่องจากเส้นต้นทุนเท่ากัน A_0B_0 สัมผัสกับเส้นผลผลิตเท่ากัน IQ_1 โดยผู้ผลิตจะซื้อ

ปัจจัยการผลิต L จำนวน OL_0 หน่วย และซื้อปัจจัยการผลิต K จำนวน OK_0 หน่วย ในเวลาต่อมา ผู้ผลิตมีงบประมาณในการผลิตเพิ่มขึ้น โดยที่ราคาปัจจัยการผลิตทั้ง 2 ชนิดมีราคาไม่เปลี่ยนแปลง ส่งผลให้เส้นต้นทุนเท่ากันเปลี่ยนแปลงไปเป็นเส้นต้นทุนเท่ากัน B_1A_1 ซึ่งมีจุดดุลยภาพที่ E_3 เนื่องจากเส้นต้นทุนเท่ากัน A_1B_1 สัมผัสกับเส้นผลผลิตเท่ากัน IQ_3 โดยผู้ผลิตจะซื้อปัจจัยการผลิต L เพิ่มขึ้นเป็น จำนวน OL_1 หน่วย และซื้อปัจจัยการผลิต K เพิ่มขึ้นเป็น จำนวน OK_1 หน่วย ในทางกลับกันผู้ผลิตมีงบประมาณในการผลิตลดลง โดยที่ราคาปัจจัยการผลิตทั้ง 2 ชนิด มีราคาไม่เปลี่ยนแปลง ส่งผลให้เส้นต้นทุนเท่ากันเปลี่ยนแปลงไปเป็นเส้นต้นทุนเท่ากัน B_2A_2 ซึ่งมีจุดดุลยภาพที่ E_1 เนื่องจากเส้นต้นทุนเท่ากัน B_2A_2 สัมผัสกับเส้นผลผลิตเท่ากัน IQ_1 โดยผู้ผลิตจะซื้อปัจจัยการผลิต L ลดลงเป็น จำนวน OL_2 หน่วย และซื้อปัจจัยการผลิต K ลดลงเป็น จำนวน OK_2 หน่วย ดังนั้นเราสามารถลากเส้นผ่านจุดดุลยภาพ E_1, E_2 และ E_3 เราก็คได้เส้นที่เรียกว่า “เส้นขยายการผลิต (Expansion Path)”

2. การเปลี่ยนแปลงดุลยภาพของผู้ผลิต ในกรณีราคาปัจจัยการผลิตเปลี่ยนแปลง

ภาพที่ 5.10 แสดงดุลยภาพการเปลี่ยนแปลง ในกรณีราคาปัจจัยการผลิต K เปลี่ยนแปลง

ภาพที่ 5.11 แสดงดุลยภาพการเปลี่ยนแปลง ในกรณีราคาปัจจัยการผลิต L เปลี่ยนแปลง

จากภาพที่ 5.10 พบว่าผู้ผลิตมีงบประมาณในการผลิตสินค้าที่เส้นต้นทุนเท่ากัน LK_0 และสัมผัสกับเส้นผลผลิตเท่ากัน IQ_2 ซึ่งมีจุดดุลยภาพการผลิตที่ E_0 โดยผู้ผลิตจะซื้อปัจจัยการผลิต L จำนวน OL_0 หน่วย และซื้อปัจจัยการผลิต K จำนวน OK_0 หน่วย ต่อมากำหนดให้ราคาปัจจัยการผลิต L มีราคาไม่เปลี่ยนแปลง ส่วนปัจจัยการผลิต K ราคาปรับตัวลดลง ส่งผลให้เส้นต้นทุนเท่ากันมีการเปลี่ยนแปลงเป็นเส้นต้นทุน LK_B และสัมผัสกับเส้นผลผลิตเท่ากัน IQ_3 ซึ่งมีจุดดุลยภาพการผลิตที่ E_1 โดยผู้ผลิตจะซื้อปัจจัยการผลิต L เพิ่มขึ้นเป็น จำนวน OL_1 หน่วย และซื้อปัจจัยการผลิต K เพิ่มขึ้นเป็น จำนวน OK_1 หน่วย ในกรณีปัจจัยการผลิต K ราคาปรับตัวเพิ่มขึ้น ส่งผลให้เส้นต้นทุน

เท่ากันมีการเปลี่ยนแปลงเป็นเส้นต้นทุน LK_C และสัมพันธ์กับเส้นผลผลิตเท่ากัน IQ_1 ซึ่งมีจุดดุลยภาพการผลิตที่ E_2 โดยผู้ผลิตจะซื้อปัจจัยการผลิต L ลดลงเป็น จำนวน OL_2 หน่วย และซื้อปัจจัยการผลิต K ลดลงเป็น จำนวน OK_2 หน่วย

จากภาพที่ 5.11 พบว่าผู้ผลิตมีงบประมาณในการผลิตสินค้าที่เส้นต้นทุนเท่ากัน L_AK และสัมพันธ์กับเส้นผลผลิตเท่ากัน IQ_2 ซึ่งมีจุดดุลยภาพการผลิตที่ E_0 โดยผู้ผลิตจะซื้อปัจจัยการผลิต L จำนวน OL_0 หน่วย และซื้อปัจจัยการผลิต K จำนวน OK_0 หน่วย ต่อมากำหนดให้ราคาปัจจัยการผลิต K มีราคาไม่เปลี่ยนแปลง ส่วนปัจจัยการผลิต L ราคาปรับตัวลดลง ส่งผลให้เส้นต้นทุนเท่ากันมีการเปลี่ยนแปลงเป็นเส้นต้นทุน L_BK และสัมพันธ์กับเส้นผลผลิตเท่ากัน IQ_3 ซึ่งมีจุดดุลยภาพการผลิตที่ E_1 โดยผู้ผลิตจะซื้อปัจจัยการผลิต L เพิ่มขึ้นเป็น จำนวน OL_1 หน่วย และซื้อปัจจัยการผลิต K เพิ่มขึ้นเป็น จำนวน OK_1 หน่วย ในกรณีปัจจัยการผลิต L ราคาปรับตัวเพิ่มขึ้น ส่งผลให้เส้นต้นทุนเท่ากันมีการเปลี่ยนแปลงเป็นเส้นต้นทุน L_CK และสัมพันธ์กับเส้นผลผลิตเท่ากัน IQ_1 ซึ่งมีจุดดุลยภาพการผลิตที่ E_2 โดยผู้ผลิตจะซื้อปัจจัยการผลิต L ลดลงเป็น จำนวน OL_2 หน่วย และซื้อปัจจัยการผลิต K ลดลงเป็น จำนวน OK_2 หน่วย

5.7 ต้นทุนการผลิต

ในการศึกษาทางเศรษฐศาสตร์ได้มีแนวความคิดเกี่ยวกับต้นทุนหลายประเภท ดังนั้นเราจำเป็นต้องเข้าใจต้นทุนในประเภทต่าง ๆ ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

1. ต้นทุนค่าเสียโอกาส (Opportunity Cost)

ในกระบวนการผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ จะต้องมีการใช้ทรัพยากรในการผลิต ซึ่งทรัพยากรต่าง ๆ นั้นมีจำนวนจำกัด แต่ความต้องการของมนุษย์นั้นมีไม่จำกัด จึงทำให้เกิดปัญหาสินค้าและบริการต่าง ๆ มีไม่เพียงพอกับความต้องการของมนุษย์ เราจึงจำเป็นต้องเลือกใช้ทรัพยากรในการผลิตสินค้าและบริการชนิดหนึ่ง โดยที่จะไม่ทำการผลิตสินค้าและบริการอีกชนิดหนึ่ง จึงมีผลทำให้เกิดต้นทุนค่าเสียโอกาส หรือจะกล่าวได้ว่า “ต้นทุนค่าเสียโอกาส” คือ มูลค่าสูงสุดของผลประโยชน์จากทางเลือกอื่น ๆ ที่เราไม่ได้เลือกนั่นเอง เช่น นาย ก มีทางเลือกให้การทำงาน 3 บริษัท คือ บริษัท ขนส่งเจริญ จำกัด รับนาย ก ทำงานให้เงินเดือนเท่ากับ 30,000 บาท บริษัท ขนส่งน้ำไทย จำกัด รับนาย ก ทำงานให้เงินเดือนเท่ากับ 25,000 บาท และบริษัท ขนส่งน้ำดิบ จำกัด รับนาย ก ทำงานให้เงินเดือนเท่ากับ 15,000 บาท ซึ่งนาย ก ตัดสินใจทำงาน บริษัท ขนส่งเจริญ จำกัด ส่งผลให้นาย ก มีค่าเสียโอกาสเท่ากับ 25,000 บาท เป็นต้น

2. ต้นทุนทางบัญชี (Accounting Cost) และต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ (Economic Cost)

ต้นทุนทางบัญชี เป็นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริงจากการการผลิต โดยจ่ายเป็นตัวเงิน เพื่อให้ได้ปัจจัยการผลิตต่าง ๆ เช่น ค่าจ้างพนักงาน ค่าวัตถุดิบ ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง ค่าเสื่อมราคา ค่าเครื่องจักร ค่าน้ำ-ไฟฟ้า เป็นต้น ต้นทุนดังกล่าวเรียกว่า “ต้นทุนชัดเจน (Explicit Cost)”

ต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ เป็นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริงจากการผลิตและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่ไม่ได้มีการจ่ายจริง ต้นทุนดังกล่าวเรียกว่า “ต้นทุนไม่ชัดแจ้ง (Implicit Cost)”

โดยต้นทุนไม่ชัดแจ้ง (Implicit Cost) ได้แก่ ค่าจ้าง ค่าเช่า ดอกเบี้ย ที่เป็นการใช้แรงงาน และทรัพย์สินจากเจ้าของกิจการเอง เนื่องจากค่าใช้จ่ายที่กล่าวมานั้นไม่ได้มีการจ่ายออกไปเป็นตัวเงิน ตัวอย่าง เจ้าของบริษัททำงานให้กับบริษัทของตัวเองทุกวัน โดยถึงเวลาสิ้นเดือนเจ้าของบริษัทก็ไม่ได้จ่ายเงินเดือนให้กับตัวเอง เจ้าของบริษัทใช้ที่ดินของตัวเองในการผลิตเจ้าของบริษัทก็ไม่ได้จ่ายค่าเช่าที่ดินให้กับตัวเอง เป็นต้น

3. ต้นทุนเอกชน (Private Cost) และต้นทุนสังคม (Social Cost)

ต้นทุนเอกชน (Private Cost) เป็นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการผลิตสินค้าและบริการ ที่ผู้ผลิตจะต้องจ่ายเงินเพื่อที่จะได้ปัจจัยการผลิตมาทำการผลิต โดยต้นทุนเอกชนจะประกอบด้วย ต้นทุนชัดแจ้งและต้นทุนไม่ชัดแจ้ง ต้นทุนดังกล่าวเรียกว่า “ต้นทุนภายใน (Internal Cost)”

ต้นทุนทางสังคม (Social Cost) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในกระบวนการผลิตสินค้าและบริการ ที่บุคคลอื่น ๆ ได้รับความกระทบจากการผลิตนั้น โดยไม่ว่าจะเป็นผลกระทบทางตรงหรือทางอ้อม ซึ่งจะทำให้เกิดผลเสียต่อบุคคลอื่น ๆ ในสังคม เช่น โรงงานปล่อยน้ำเสียลงในลำคลอง โรงงานปล่อยควันพิษและฝุ่นละอองสู่อากาศบริเวณโรงงาน เป็นต้น จะเห็นว่าบุคคลที่อาศัยอยู่ในบริเวณโรงงานดังกล่าวจะได้รับผลกระทบในทางลบกับสุขภาพและชีวิตความเป็นอยู่ ซึ่งผลกระทบดังกล่าวเป็นต้นทุนทางสังคม ต้นทุนดังกล่าวเรียกว่า “ต้นทุนภายนอก (External Cost)”

5.8 ต้นทุนการผลิตระยะสั้น

เป็นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกระบวนการผลิตสินค้าและบริการ ซึ่งในการผลิตระยะสั้น จะมีต้นทุนในการผลิต 2 ประเภท ประกอบด้วยต้นทุนคงที่ (Fixed Cost) และต้นทุนแปรผัน (Variable Cost) โดยถ้าเราทำการรวมต้นทุนคงที่และต้นทุนแปรผันเข้าด้วยกัน จะทำให้เราได้ต้นทุนรวม (Total Cost) ซึ่งเป็นต้นทุนทั้งหมดในกระบวนการผลิตสินค้าและบริการ

โดยเราสามารถจำแนกต้นทุนการผลิตในระยะสั้นได้ดังต่อไปนี้

1. ต้นทุนคงที่รวม (Total Fixed Cost หรือ TFC) เป็นค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากกระบวนการผลิตสินค้าและบริการที่ใช้เงินซื้อปัจจัยคงที่มาทำการผลิต เช่น ที่ดิน เครื่องจักร สิ่งปลูกสร้างอาคารโรงงาน เป็นต้น โดยต้นทุนคงที่นี้จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงตามปริมาณการผลิตสินค้าและบริการ เนื่องจากในกระบวนการผลิตจะใช้ปัจจัยคงที่เท่ากันเสมอไม่ว่าการผลิตนั้นจะผลิตในปริมาณที่มากหรือน้อย

2. ต้นทุนแปรผันรวม (Total Variable Cost หรือ TVC) เป็นค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากกระบวนการผลิตสินค้าและบริการที่ใช้เงินซื้อปัจจัยแปรผันมาทำการผลิต เช่น ค่าจ้างพนักงาน ค่าวัตถุดิบ ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าเชื้อเพลิง เป็นต้น โดยต้นทุนแปรผันนี้จะมีการเปลี่ยนแปลงตามปริมาณ

การผลิตสินค้าและบริการ ซึ่งถ้าผลิตมากก็จะมีค่าใช้จ่ายแปรผันมากตามไปด้วย หรือถ้าไม่มีการผลิตก็จะมีค่าใช้จ่ายแปรผัน

3. ต้นทุนรวม (Total Cost หรือ TC) เป็นค่าใช้จ่ายรวมของต้นทุนทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากกระบวนการผลิตสินค้าและบริการ โดยประกอบไปด้วยต้นทุนคงที่รวมกับต้นทุนแปรผันรวม ซึ่งเราสามารถเขียนสามารถ ได้ดังนี้

$$TC = TFC + TVC$$

4. ต้นทุนคงที่เฉลี่ย (Average Fixed Cost หรือ AFC) เป็นต้นทุนคงที่รวมต่อหน่วยของสินค้าที่ผลิตได้ทั้งหมด โดยนำต้นทุนคงที่รวม (TFC) หารด้วยจำนวนผลผลิต (Q) ทั้งหมดที่ผลิตได้ ซึ่งปกติเมื่อผู้ผลิตทำการผลิตสินค้าเพิ่มมากขึ้น จะส่งผลให้ต้นทุนคงที่เฉลี่ยจะปรับตัวลดลงเรื่อย ๆ เป็นผลมาจากการในการผลิตใช้ปัจจัยคงที่เท่าเดิม แต่จำนวนผลผลิตที่นำมาจำหน่ายมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเราสามารถเขียนเป็นสมการ ได้ดังนี้

$$AFC = \frac{TFC}{Q}$$

5. ต้นทุนแปรผันเฉลี่ย (Average Variable Cost หรือ AVC) เป็นต้นทุนแปรผันรวมต่อหน่วยของสินค้าที่ผลิตได้ทั้งหมด โดยนำต้นทุนแปรผันรวม (TVC) หารด้วยจำนวนผลผลิต (Q) ทั้งหมดที่ผลิตได้ ซึ่งค่าของต้นทุนแปรผันเฉลี่ยจะมีค่าเพิ่มขึ้นหรือลดลงจะขึ้นอยู่กับค่าต้นทุนแปรผันรวม ซึ่งเราสามารถเขียนเป็นสมการได้ดังนี้

$$AVC = \frac{TVC}{Q}$$

6. ต้นทุนรวมเฉลี่ย (Average Total Cost หรือ ATC) เป็นต้นทุนรวมทั้งหมดต่อหน่วยของสินค้าที่ผลิตได้ทั้งหมด โดยนำต้นทุนรวมทั้งหมด (TC) หารด้วยจำนวนผลผลิต (Q) ทั้งหมดที่ผลิตได้ ซึ่งเราสามารถเขียนเป็นสมการ ได้ดังนี้

$$TC = TFC + TVC$$

หรือสามารถหาได้จากการนำค่าต้นทุนคงที่เฉลี่ย (AFC) บวกด้วยต้นทุนแปรผันเฉลี่ย (AVC) ซึ่งเราสามารถเขียนเป็นสมการ ได้ดังนี้

$$ATC = AFC + AVC$$

7. ต้นทุนส่วนเพิ่ม (Marginal Cost หรือ MC) เป็นต้นทุนทั้งหมดที่เกิดจากกระบวนการผลิตสินค้าและบริการที่เพิ่มขึ้น เมื่อผู้ผลิตทำการผลิตสินค้าเพิ่มขึ้นหนึ่งหน่วย ซึ่งสามารถหาค่าต้นทุนส่วนเพิ่มได้จากการเปลี่ยนแปลงของต้นทุนรวม (ΔTC) หารด้วยจำนวนผลผลิตที่เปลี่ยนแปลง (ΔQ) ซึ่งเราสามารถเขียนเป็นสมการ ได้ดังนี้

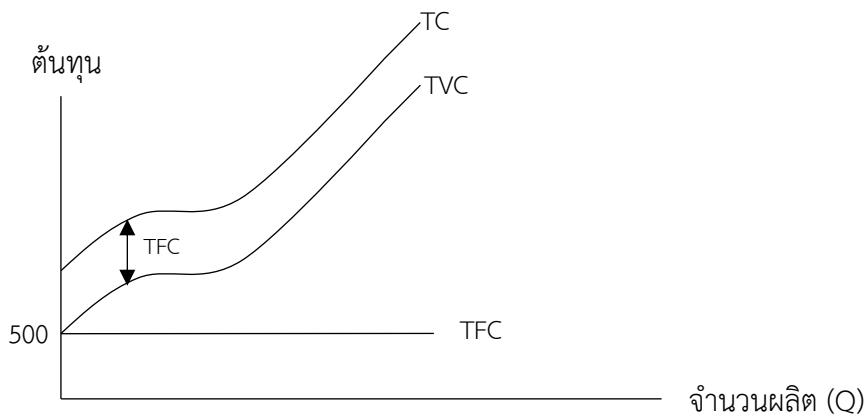
$$MC = \frac{\Delta TC}{\Delta Q}$$

จากต้นทุนประเภทต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นเราสามารถแสดงความสัมพันธ์ของต้นทุนแต่ละประเภทได้ดังตารางดังนี้

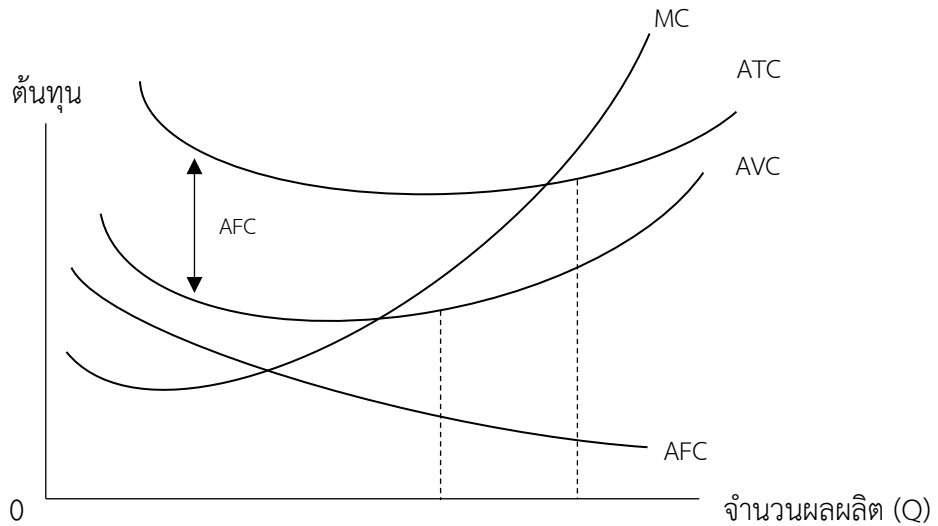
ตารางที่ 5.4 แสดงความสัมพันธ์ของต้นทุนประเภทต่าง ๆ ของการผลิตระยะสั้น

จำนวน ผลผลิต Q	ต้นทุน คงที่รวม (TFC)	ต้นทุนแปร ผันรวม (TVC)	ต้นทุน รวม (TC)	ต้นทุน คงที่เฉลี่ย (AFC)	ต้นทุนแปร ผันเฉลี่ย (AVC)	ต้นทุนรวม เฉลี่ย (ATC, AC)	ต้นทุน ส่วนเพิ่ม (MC)
0	500	0	500	-	-	-	-
1	500	300	800	500	300	800	300
2	500	550	1,050	250	275	525	250
3	500	700	1,200	166.67	233.33	400	150
4	500	800	1,300	125	200	325	100
5	500	1,000	1,500	100	200	300	200
6	500	1,300	1,800	83.33	216.67	300	300
7	500	1,800	2,300	71.42	257.14	328.57	500

จากตารางที่ 5.3 จะนำต้นทุนประเภทต่าง ๆ มาเขียนกราฟแสดงความสัมพันธ์ สามารถแสดงได้ดังภาพที่ 5.12 และภาพที่ 5.13

ภาพที่ 5.12 แสดงความสัมพันธ์ของเส้นต้นทุนคงที่รวม ต้นทุนแปรผันรวม และต้นทุนรวม

ภาพที่ 5.13 แสดงความสัมพันธ์ของเส้นต้นทุนคงที่เฉลี่ย ต้นทุนแปรผันเฉลี่ย ต้นทุนรวมเฉลี่ย และต้นทุนส่วนเพิ่ม

จากภาพที่ 5.12 และภาพที่ 5.13 สามารถอธิบายความสัมพันธ์ได้ดังนี้

1. เส้นต้นทุนคงที่รวม (TFC) จะเป็นเส้นตรงขนานกับแกนนอนตลอดทั้งเส้น เนื่องจากต้นทุนคงที่รวมจะไม่มีเปลี่ยนแปลงตามปริมาณการผลิตสินค้าและบริการ

2. เส้นต้นทุนแปรผันรวม (TVC) จะมีค่าเริ่มต้นจากศูนย์เมื่อไม่มีการผลิตสินค้าและบริการ แต่เมื่อมีการผลิตเส้นต้นทุนแปรผันรวมจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยในระยะแรกเส้นจะโค้งเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากปริมาณผลผลิตมีอัตราการเพิ่มมากกว่าการเพิ่มของต้นทุนแปรผันรวม (TVC) ซึ่งในระยะต่อมาเส้น TVC จะมีการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากอัตราการเพิ่มของผลผลิตมีค่าน้อยกว่าอัตราการเพิ่มของต้นทุนแปรผันรวม

3. เส้นต้นทุนรวม (TC) จะมีลักษณะเหมือนกับเส้นต้นทุนแปรผันรวม (TVC) ซึ่งจะมีช่วงความสูงมากกว่าเส้นต้นทุนแปรผันรวม โดยเริ่มต้นที่ความสูงของเส้นต้นทุนคงที่รวม เนื่องจากเส้นต้นทุนรวม (TC) เป็นผลบวกของเส้น TFC กับเส้น TVC

4. เส้นต้นทุนคงที่เฉลี่ย (AFC) จะเป็นเส้นที่ทอดจากซ้ายไปขวา โดยจะมีค่าลดลงเรื่อย ๆ เนื่องจากในการผลิตที่มีผลผลิตเพิ่มขึ้น แต่ค่าของต้นทุนรวมคงที่ (TFC) ไม่มีการเปลี่ยนแปลงตามปริมาณการผลิต ส่งผลให้เส้นต้นทุนคงที่เฉลี่ยจะลดลงเรื่อย ๆ เข้าใกล้ศูนย์

5. เส้นต้นทุนแปรผันเฉลี่ย (AVC) ในระยะแรกเส้น AVC จะมีค่าลดลงและมีความชันเป็นลบ จนถึงระดับการผลิตจุดหนึ่ง เส้น AVC จะมีค่าต่ำสุดและความชันเท่ากับศูนย์ โดยผู้ผลิตจะทำการผลิตเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ส่งผลให้เส้น AVC มีค่าสูงขึ้นและค่าความชันเป็นบวก ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่าในระยะแรกผู้ผลิตเพิ่มปัจจัยแปรผันเข้ากับปัจจัยคงที่จะได้ผลผลิตรวมที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้

ต้นทุนแปรผันต่อหน่วยลดลง ในระยะต่อมาถ้าผู้ผลิตยังเพิ่มปัจจัยแปรผันไปเรื่อย ๆ จนเกินความสามารถในการผลิต จะส่งผลให้ต้นทุนแปรผันต่อหน่วยเพิ่มขึ้น

6. เส้นต้นทุนรวมเฉลี่ย (ATC หรือ AC) จะมีลักษณะเหมือนกับเส้น AVC ซึ่งจะมีช่วงความสูงมากกว่าเส้นต้นทุนแปรผันรวมเฉลี่ย โดยเริ่มต้นที่ความสูงของเส้นต้นทุนคงที่รวมเฉลี่ย เนื่องจากเส้นต้นทุนรวมเฉลี่ย เป็นผลบวกของเส้น AFC กับเส้น AVC

7. เส้นต้นทุนส่วนเพิ่ม (MC) ในระยะแรกเส้นจะมีค่าลดลงจนถึงค่าต่ำสุด จากนั้นเมื่อผู้ผลิตทำการผลิตเพิ่มขึ้นจะส่งผลให้ค่าของ MC มีค่าเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งในช่วงที่ MC มีค่าเพิ่มขึ้น พบว่าเส้น MC จะตัดจุดที่ต่ำสุดของเส้นแปรผันเฉลี่ย (AVC) และเส้นต้นทุนรวมเฉลี่ย (ATC)

สรุปความสัมพันธ์ของเส้นต้นทุนส่วนเพิ่ม (MC) กับเส้นต้นทุนรวมเฉลี่ย (ATC)

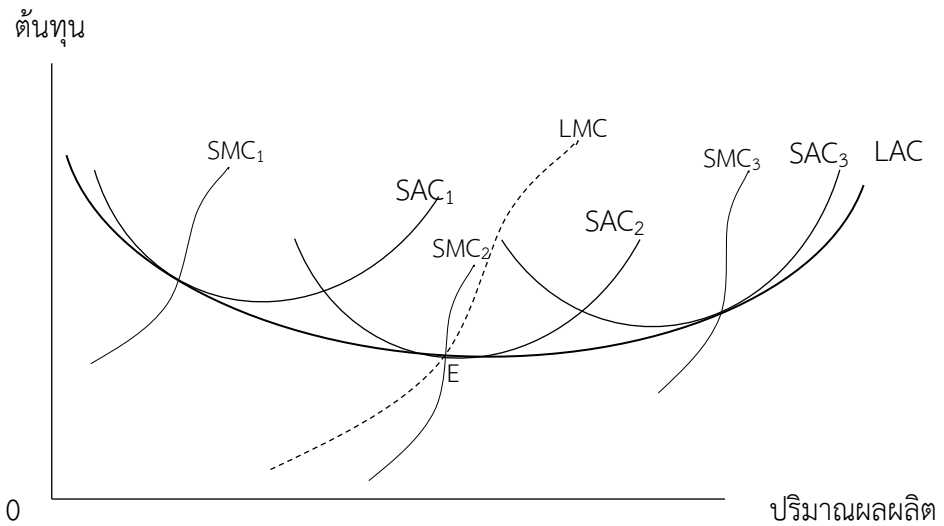
1. ในกรณีที่ต้นทุนส่วนเพิ่มมีค่าน้อยกว่าต้นทุนรวมเฉลี่ย จะส่งผลให้ต้นทุนรวมเฉลี่ยมีค่าลดลง $MC < ATC$ โดย ATC จะมีค่าลดลง
2. ในกรณีที่ต้นทุนส่วนเพิ่มมีค่ามากกว่าต้นทุนรวมเฉลี่ย จะส่งผลให้ต้นทุนรวมเฉลี่ยมีค่าเพิ่มขึ้น $MC > ATC$ โดย ATC จะมีค่าเพิ่มขึ้น
3. ในกรณีที่ต้นทุนส่วนเพิ่มมีค่าเท่ากับต้นทุนรวมเฉลี่ย จะส่งผลให้ต้นทุนรวมเฉลี่ยมีค่าต่ำสุด $MC = ATC$ เป็นจุดที่ ATC มีค่าต่ำสุด

สรุปความสัมพันธ์ของเส้นต้นทุนส่วนเพิ่ม (MC) กับเส้นต้นทุนแปรผันเฉลี่ย (AVC)

1. ในกรณีที่ต้นทุนส่วนเพิ่มมีค่าน้อยกว่าต้นทุนแปรผันเฉลี่ย จะส่งผลให้ต้นทุนแปรผันเฉลี่ยมีค่าลดลง $MC < AVC$ โดย AVC จะมีค่าลดลง
2. ในกรณีที่ต้นทุนส่วนเพิ่มมีค่ามากกว่าต้นทุนแปรผันเฉลี่ย จะส่งผลให้ต้นทุนแปรผันเฉลี่ยมีค่าเพิ่มขึ้น $MC > AVC$ โดย AVC จะมีค่าเพิ่มขึ้น
3. ในกรณีที่ต้นทุนส่วนเพิ่มมีค่าเท่ากับต้นทุนแปรผันเฉลี่ย จะส่งผลให้ต้นทุนแปรผันเฉลี่ยมีค่าต่ำสุด $MC = AVC$ เป็นจุดที่ AVC มีค่าต่ำสุด

5.9 ต้นทุนการผลิตระยะยาว

เป็นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกระบวนการผลิตสินค้าและบริการ โดยในการผลิตระยะยาว จะมีเพียงต้นทุนแปรผันเพียงอย่างเดียว เนื่องจากปัจจัยการผลิตทุกชนิดสามารถเปลี่ยนแปลงได้ทั้งหมด ซึ่งในการผลิตระยะยาวผู้ผลิตสามารถขยายขนาดโรงงานหรือลดขนาดโรงงาน เพื่อทำให้เกิดค่าใช้จ่ายที่ต่ำสุดในการผลิตสินค้าและบริการ โดยการผลิตในระยะยาวจะเป็นการปรับปรุงขนาดการผลิตมาจากการผลิตระยะสั้นในขนาดการผลิตขนาดต่าง ๆ ซึ่งในระยะขนาดการผลิตขนาดต่าง ๆ จะมีต้นทุนในการผลิตที่แตกต่างกัน ดังนั้นจะพบว่าเส้นต้นทุนเฉลี่ยในระยะยาว (LAC) จะมีการเปลี่ยนแปลงตามเส้นต้นทุนเฉลี่ยในระยะสั้น (SAC) ของขนาดการผลิตขนาดต่าง ๆ ดังภาพที่ 5.14

ภาพที่ 5.14 แสดงเส้นต้นทุนเฉลี่ยในการผลิตระยะยาว

จากภาพที่ 5.14 พบว่ามีการผลิตสินค้าจำนวน 3 ขนาดการผลิต โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- ขนาดการผลิตที่ 1 มีต้นทุนการผลิตเท่ากับเส้น SAC1
- ขนาดการผลิตที่ 2 มีต้นทุนการผลิตเท่ากับเส้น SAC2
- ขนาดการผลิตที่ 3 มีต้นทุนการผลิตเท่ากับเส้น SAC3

จะเห็นว่าเมื่อทำการลากเส้นทางแนวเส้นต้นทุนเฉลี่ยในระยะสั้น (SAC) ของทุกขนาดการผลิต จะได้เส้นต้นทุนเฉลี่ยในระยะยาว (LAC) ซึ่งเส้น LAC จะไม่ได้สัมผัสเส้น SAC ที่จุดต่ำสุดของทุกขนาดการผลิต เพียงสัมผัส SAC จุดต่ำสุดเพียงขนาดการผลิตเดียว คือ ขนาดการผลิตที่ 2 จึงสรุปได้ว่าขนาดการผลิตที่ 2 เป็นขนาดการผลิตที่มีความเหมาะสมที่สุดในการผลิตระยะยาว ณ จุด E เป็นจุดที่ผู้ผลิตจะเสียต้นทุนเฉลี่ยต่ำที่สุด โดยเส้นต้นทุนเฉลี่ยในระยะยาว LAC จะมีลักษณะเป็นตัวยู (U-Shape) เหมือนกับเส้นต้นทุนเฉลี่ยในระยะสั้น

ซึ่งในการขยายขนาดการผลิตนั้นจะเป็นไปตามกฎของผลได้ต่อการขยายขนาดการผลิต (Law of Returns to Scale) โดยในการขยายการผลิตจะมีทั้งเป็นการประหยัดและไม่ประหยัดต่อขนาดการผลิต (Economies and Diseconomies of Scale) ซึ่งถ้าในการขยายขนาดการผลิตประหยัดต่อขนาดการผลิตจะส่งผลให้เส้นต้นทุนเฉลี่ยในระยะยาวมีค่าลดลง ในทางกลับกันถ้าการขยายขนาดการผลิตไม่ประหยัดต่อขนาดการผลิตจะส่งผลให้เส้นต้นทุนเฉลี่ยในระยะยาวมีค่าเพิ่มขึ้น

5.10 รายรับจากการผลิต

เป็นรายรับที่ผู้ผลิตได้รับจากการขายผลผลิตทั้งหมด ณ ราคาตลาดในเวลานั้น ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. รายรับรวม (Total Revenue : TR) เป็นรายรับทั้งหมดที่มาจากการขายผลผลิต โดยสามารถหารายรับรวมได้จากสมการดังนี้

$$TR = P \times Q$$

กำหนดให้ P = ราคาผลผลิต

Q = ปริมาณผลผลิต

2. รายรับเฉลี่ย (Average Revenue : AR) เป็นรายรับทั้งหมดที่คิดเฉลี่ยต่อหน่วยของผลผลิต โดยสามารถหารายรับเฉลี่ยได้จากสมการดังนี้

$$AR = \frac{TR}{Q}$$

กำหนดให้ TR = รายรับรวมทั้งหมด

Q = ปริมาณผลผลิต

3. รายรับส่วนเพิ่ม (Marginal Revenue : MR) เป็นรายรับที่เพิ่มขึ้นจากการขายผลผลิตเมื่อปริมาณผลผลิตที่ขายเปลี่ยนแปลงไป 1 หน่วย โดยสามารถหารายรับส่วนเพิ่มได้จากสมการ ดังนี้

$$MR = \frac{\Delta TR}{\Delta Q}$$

กำหนดให้ ΔTR = ส่วนเปลี่ยนแปลงของรายรับรวม

ΔQ = ส่วนเปลี่ยนแปลงของผลผลิตที่ขาย

ความสัมพันธ์ระหว่างรายรับรวม รายรับเฉลี่ย และรายรับเพิ่ม

ผู้ผลิตจะได้รายรับจากการผลิตของสินค้าในชนิดต่าง ๆ นั้นจะขึ้นอยู่กับราคาและจำนวนผลผลิตที่ขายได้ ซึ่งถ้าเราทราบราคาและปริมาณผลผลิตสินค้าที่ขายได้ เราก็จะนำข้อมูลเหล่านั้นมาสร้างตารางแสดงความสัมพันธ์ของเส้นรายรับรวม รายรับเฉลี่ย และรายรับส่วนเพิ่ม ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 2 กรณี ดังนี้

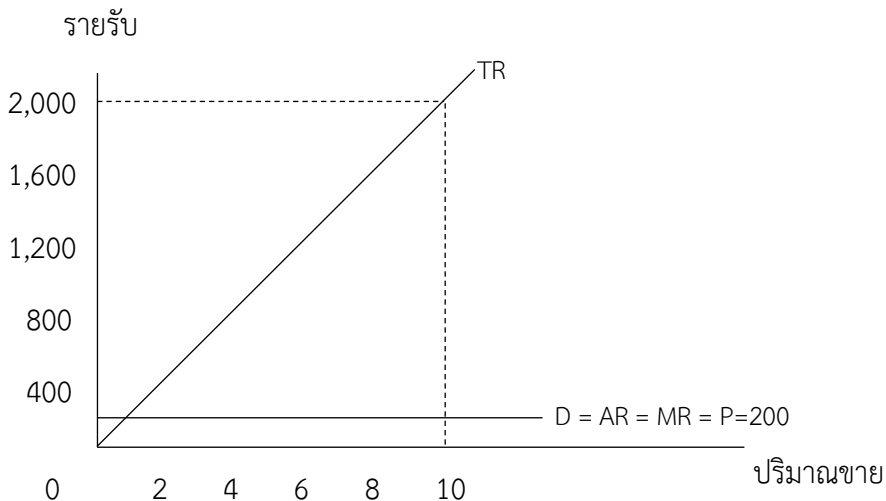
1. กรณีราคาสินค้าคงที่

ส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ เนื่องจากผู้ผลิตจะไม่สามารถปรับราคาสินค้าเพิ่มขึ้นได้ ทำให้สินค้าทุกหน่วยที่ขายได้จะมีราคาเดียวกัน ซึ่งจะแสดงค่าตามตารางที่ 5.4

ตารางที่ 5.5 แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง TR AR และ MR ในกรณีราคาสินค้าคงที่

ราคา (P)	ปริมาณขาย (Q)	รายรับรวม (TR)	รายรับเฉลี่ย (AR)	รายรับส่วนเพิ่ม (MR)
200	0	0	-	-
200	2	400	200	200
200	4	800	200	200
200	6	1,200	200	200
200	8	1,600	200	200
200	10	2,000	200	200

จากตารางที่ 5.4 พบว่าราคาสินค้ามีราคาคงที่ ในราคา 200 บาท ทำให้ค่ารายรับเฉลี่ย (AR) และรายรับส่วนเพิ่ม (MR) มีค่าเท่ากับ 200 บาท เช่นกัน ส่งผลให้เส้น $P = AR = MR$ ซึ่งสามารถนำค่ามาเขียนกราฟแสดงความสัมพันธ์ได้ดังภาพที่ 5.15

ภาพที่ 5.15 แสดงความสัมพันธ์ของเส้นรายรับรวม (TR)

จากภาพที่ 5.15 พบว่า เส้นราคา(P) มีค่าเท่ากับ AR และ MR เนื่องจากสินค้าที่ผู้ผลิตขาย จะมีราคาเท่ากันทุกหน่วย โดยจะเป็นเส้นตรงขนานกับแกนอนที่ระดับราคา 200 บาท ส่วนเส้นรายรับรวม (TR) จะมีค่าเพิ่มขึ้นจากซ้ายไปทางขวาตามปริมาณการขายสินค้า ซึ่งมีค่าความชันเป็นบวก

ในกรณีราคาสินค้าคงที่การเปลี่ยนแปลงของเส้นรายรับรวม (TR) จะเพิ่มขึ้นในอัตราคงที่ เนื่องจากราคาสินค้าไม่มีการเปลี่ยนแปลง

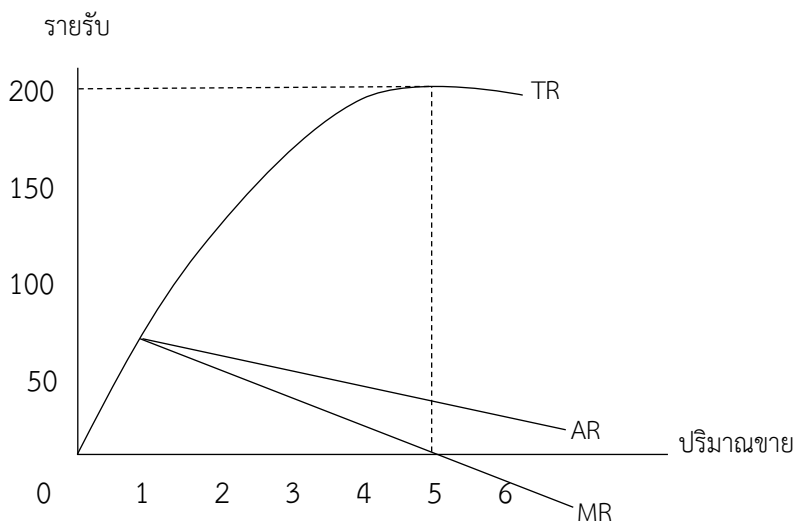
2. กรณีสินค้ามีการเปลี่ยนแปลง

ส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าในตลาดผูกขาด เนื่องจากผู้ผลิตจะขายสินค้าในราคาที่แตกต่างกัน โดยในตลาดผูกขาดผู้ผลิตมีอำนาจกำหนดราคาและปริมาณการผลิต ซึ่งจะแสดงค่าตามตารางที่ 5.5

ตารางที่ 5.6 แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง TR AR และ MR กรณีสินค้ามีการเปลี่ยนแปลง

ราคา (P)	ปริมาณขาย (Q)	รายรับรวม (TR)	รายรับเฉลี่ย (AR)	รายรับส่วนเพิ่ม (MR)
80	1	80	80	80
70	2	140	70	60
60	3	180	60	40
50	4	200	50	20
40	5	200	40	0
30	6	180	30	-20

จากตารางที่ 5.5 พบว่าราคาสินค้ามีการเปลี่ยนแปลง ทำให้ค่าของรายรับเฉลี่ย (AR) จะมีค่าเท่ากับราคา (P) ซึ่งจะไม่เท่ากับรายรับส่วนเพิ่ม (MR) ซึ่งสามารถนำค่ามาเขียนกราฟแสดงความสัมพันธ์ได้ดังภาพที่ 5.16

ภาพที่ 5.16 แสดงความสัมพันธ์ของเส้น TR AR และ MR กรณีสินค้ามีการเปลี่ยนแปลง

จากภาพที่ 5.16 พบว่าความสัมพันธ์ของเส้น TR AR และ MR ดังต่อไปนี้

1. ในกรณีผู้ผลิตต้องการขายสินค้ามากขึ้น ผู้ผลิตจะต้องลดราคาสินค้าส่งผลทำให้ค่าของเส้น AR ปรับลดลง โดยเส้นรายรับเฉลี่ยจะลาดลงจากซ้ายไปขวาและมีค่าความชันเป็นลบ
2. เส้นรายรับส่วนเพิ่ม (MR) จะมีค่าลดลงเรื่อย ๆ โดยเส้นรายรับส่วนเพิ่ม (MR) จะมีค่าน้อยกว่าเส้นรายรับเฉลี่ย (AR) เสมอ ($MR < AR$) และเส้นรายรับส่วนเพิ่ม (MR) จะมีค่าลดลงเรื่อย ๆ จนกระทั่งเท่ากับศูนย์ ณ ที่เส้นรายรับรวม (TR) สูงสุด
3. เส้นรายรับรวม (TR) จะมีค่าเพิ่มขึ้นในกรณีที่ค่าของเส้นรายรับส่วนเพิ่ม (MR) มีค่าเป็นบวก ($MR > 0$)
4. เส้นรายรับรวม (TR) จะมีค่าลดลงในกรณีที่เส้นรายรับส่วนเพิ่ม (MR) มีค่าเป็นลบ ($MR < 0$)

กำไรจากการผลิต

เป็นผลต่างระหว่างรายรับรวม (TR) กับต้นทุนรวม (TC) ที่เกิดขึ้นจากการขายผลผลิตที่ได้จากการผลิตสินค้าและบริการ

$$\pi = TR - TC$$

กำหนดให้ π = กำไรจากการผลิต

TR = รายรับรวม

TC = ต้นทุนรวม

เราสามารถแบ่งกำไรจากการผลิตออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. กำไรทางเศรษฐศาสตร์ (Economic Profit) เป็นรายรับจากการขายสินค้าทั้งหมด (TR) หักด้วยต้นทุนจากการผลิตทั้งหมด (TC) ประกอบด้วยต้นทุนที่ชัดเจนและต้นทุนที่ไม่ชัดเจน

$$\text{กำไรทางเศรษฐศาสตร์} = \text{รายรับรวม} - (\text{ต้นทุนชัดเจน} + \text{ต้นทุนไม่ชัดเจน})$$

โดยกำไรในทางเศรษฐศาสตร์จะมี 2 ประเภท ดังนี้

1.1 กำไรปกติ (Normal Profit) เป็นกำไรที่รวมอยู่ในต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ ซึ่งเป็นการรวมต้นทุนไม่ชัดเจนหรือต้นทุนค่าเสียโอกาสด้วย เช่น ค่าเสียโอกาสของตนเองในการไปทำงานอื่น ค่าเสียโอกาสจากการรับค่าเช่าโดยที่ใช้นบ้านตัวเองเป็นที่ผลิตสินค้า เป็นต้น โดยกำไรปกติ คือ กำไรทางเศรษฐศาสตร์เท่ากับศูนย์นั่นเอง

1.2 กำไรเกินปกติ (Abnormal Profit) เป็นกำไรส่วนที่เกินจากกำไรปกติ ซึ่งเป็นกำไรที่แท้จริงจากการผลิต หรือกล่าวได้ว่าเป็นส่วนเกินจากค่าเสียโอกาสของผู้ผลิต ดังนั้นในอุตสาหกรรมการผลิตใดที่มีกำไรเกินปกติจะส่งผลทำให้ดึงดูดผู้ผลิตรายใหม่เข้ามาลงทุนในการผลิตสินค้า

เราสามารถสรุปเกี่ยวกับกำไรทางเศรษฐศาสตร์ได้ดังนี้

1. ในกรณีที่รายรับรวมมีค่าเท่ากับต้นทุนรวม ($TR = TC$) แสดงว่าผู้ผลิตจะได้กำไรปกติ ซึ่งถือว่ากำไรทางเศรษฐศาสตร์เท่ากับศูนย์

2. ในกรณีที่รายรับรวมมีค่ามากกว่าต้นทุนรวม ($TR > TC$) แสดงว่าผู้ผลิตจะกำไรเกินปกติ ($\pi > 0$) ซึ่งกำไรเกินปกติจะเป็นสิ่งดึงดูดให้ผู้ผลิตรายใหม่เข้ามาทำการผลิตสินค้าและบริการ

3. ในกรณีที่รายรับรวมมีค่าน้อยกว่าต้นทุนรวม ($TR < TC$) แสดงว่าผู้ผลิตขาดทุน เพราะกำไรติดลบ ($\pi < 0$) ซึ่งการขาดทุนในทางเศรษฐศาสตร์นั้น ผู้ผลิตยังอาจทำการผลิตต่อไปได้ เนื่องจากยังได้กำไรทางบัญชี เพราะต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์จะมีค่าสูงกว่าต้นทุนทางบัญชี

2. กำไรทางบัญชี (Account Profit) เป็นกำไรที่เกิดจากรายรับในการขายผลผลิตลบด้วยค่าใช้จ่ายที่จ่ายจริงหรือต้นทุนชัดเจนเท่านั้น ซึ่งจะทำให้กำไรทางบัญชีมีค่าสูงกว่ากำไรทางเศรษฐศาสตร์เสมอ

$$\text{กำไรทางบัญชี} = \text{รายรับรวม} - \text{ต้นทุนชัดเจน}$$

ซึ่งถ้าผู้ผลิตสินค้าขาดทุนทางบัญชีจะส่งผลให้ผู้ผลิตตัดสินใจหยุดการผลิตสินค้าและบริการในทางกลับกันถ้าผู้ผลิตขาดทุนทางเศรษฐศาสตร์ แต่ยังคงกำไรทางบัญชีผู้ผลิตก็จะยังคงดำเนินการผลิตต่อไป

5.11 สรุป

การผลิต (Production) เป็นกระบวนการในการนำปัจจัยการผลิตต่าง ๆ มาผสมผสานกัน โดยใช้เทคโนโลยีในกระบวนการผลิตเพื่อให้เกิดผลผลิต (Output) เป็นสินค้าและบริการ (Goods and Services) ที่สามารถใช้สนองต่อความต้องการของมนุษย์ได้ ซึ่งปัจจัยการผลิตในทางเศรษฐศาสตร์ ได้แก่ ที่ดิน ทุน แรงงาน และผู้ประกอบการ การผลิตในทางเศรษฐศาสตร์เราจะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การผลิตระยะสั้น (Short - run) และการผลิตระยะยาว (Long - run)

การผลิตระยะสั้น เป็นการผลิตที่ผู้ผลิตจะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงปัจจัยการผลิตบางชนิดได้ ซึ่งในการผลิตระยะสั้นจะมีปัจจัย 2 ประเภท คือ 1. ปัจจัยคงที่ (Fixed factor) ได้แก่ อาคาร โรงงาน ที่ดิน เครื่องจักร เป็นต้น โดยปัจจัยคงที่ผู้ผลิตจะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ไม่ว่าการผลิตจะมีปริมาณมากหรือน้อยก็ตาม และ 2. ปัจจัยแปรผัน (Variable factor) ได้แก่ พนักงาน ไฟฟ้า วัตถุดิบ เป็นต้น โดยปัจจัยแปรผันจะสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามปริมาณการผลิต

การผลิตระยะยาว เป็นการผลิตที่ผู้ผลิตสามารถเปลี่ยนแปลงปัจจัยการผลิตทุกชนิดได้ตามปริมาณการผลิตสินค้า เช่น ผู้ผลิตต้องการผลิตสินค้าเพิ่มขึ้น ผู้ผลิตก็จะสร้างโรงงาน หรือซื้อเครื่องจักรเพิ่มตามความต้องการในการผลิต เป็นต้น ในการผลิตระยะยาวผู้ผลิตสามารถเปลี่ยนแปลงปัจจัยการผลิตได้ทุกชนิด จึงส่งผลให้ในการผลิตระยะยาวผู้ผลิตจะมีเพียงปัจจัยแปรผันเพียงอย่างเดียว โดยในการขยายขนาดการผลิตระยะยาวจะมีการเปลี่ยนแปลงปริมาณของผลผลิตอยู่ 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ผลตอบแทนต่อขนาดเพิ่มขึ้น (Increasing Returns to Scale) ระยะที่ 2 ผลตอบแทนต่อขนาดคงที่ (Constant Returns to Scale) และระยะที่ 3 ผลตอบแทนต่อขนาด

ลดลง (Decreasing Returns to Scale) ซึ่งแสดงถึงการประหยัดจากขนาดการผลิต (Economies of Scale) และการไม่ประหยัดจากขนาดการผลิต (Diseconomies of Scale)

เส้นผลผลิตเท่ากัน (Isoquant Curve : IQ) เป็นเส้นที่แสดงถึงการใช้ปัจจัยการผลิตจำนวน 2 ชนิด ในส่วนผสมที่ต่างกัน แต่จะให้ผลผลิตเท่ากันตลอดทั้งเส้น ซึ่งทุก ๆ จุดบนเส้นจะมีส่วนผสมของปัจจัยการผลิตที่แตกต่างกัน และเส้นต้นทุนเท่ากัน (Isocost Curve) เป็นเส้นที่แสดงถึงการใช้ปัจจัยการผลิตจำนวน 2 ชนิดในส่วนผสมที่แตกต่างกัน แต่ใช้ต้นทุนในการผลิตสินค้าจำนวนเท่ากัน โดยการเปลี่ยนแปลงของเส้นต้นทุนเท่ากันมี 2 กรณี ดังนี้ 1. กรณีเงินทุนของผู้ผลิตมีการเปลี่ยนแปลง และ 2. ราคาของปัจจัยการผลิตเปลี่ยนแปลง ผู้ผลิตจะเลือกผลิตที่ส่วนผสมของปัจจัยการผลิตที่เสียต้นทุนต่ำสุด (Least Cost Combination) โดยมีเป้าหมาย คือ การได้กำไรสูงสุด

ต้นทุนการผลิตในทางเศรษฐศาสตร์สามารถแบ่งประเภทได้ดังนี้ คือ ต้นทุนค่าเสียโอกาส (Opportunity Cost) ต้นทุนทางบัญชี (Accounting Cost) ต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ (Economic Cost) ต้นทุนเอกชน (Private Cost) และต้นทุนสังคม (Social Cost)

ต้นทุนการผลิตระยะสั้น เป็นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกระบวนการผลิตสินค้าและบริการ ซึ่งสามารถแบ่งเป็น 2 ประเภท ประกอบด้วยต้นทุนคงที่ (Fixed Cost) และต้นทุนแปรผัน (Variable Cost) โดยในการผลิตระยะสั้นสามารถจำแนกต้นทุนการผลิตได้ดังนี้ คือ 1. ต้นทุนคงที่รวม (Total Fixed Cost หรือ TFC) เป็นค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากกระบวนการผลิตสินค้าและบริการที่ใช้เงินซื้อปัจจัยคงที่มาทำการผลิต 2. ต้นทุนแปรผันรวม (Total Variable Cost หรือ TVC) เป็นค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากกระบวนการผลิตสินค้าและบริการที่ใช้เงินซื้อปัจจัยแปรผันมาทำการผลิต 3. ต้นทุนรวม (Total Cost หรือ TC) เป็นค่าใช้จ่ายรวมของต้นทุนทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากกระบวนการผลิตสินค้าและบริการ 4. ต้นทุนคงที่เฉลี่ย (Average Fixed Cost หรือ AFC) เป็นต้นทุนคงที่รวมต่อหน่วยของสินค้าที่ผลิตได้ทั้งหมด 5. ต้นทุนแปรผันเฉลี่ย (Average Variable Cost หรือ AVC) เป็นต้นทุนแปรผันรวมต่อหน่วยของสินค้าที่ผลิตได้ทั้งหมด 6. ต้นทุนรวมเฉลี่ย (Average Total Cost หรือ ATC) เป็นต้นทุนรวมทั้งหมดต่อหน่วยของสินค้าที่ผลิตได้ทั้งหมด และ 7. ต้นทุนส่วนเพิ่ม (Marginal Cost หรือ MC) เป็นต้นทุนทั้งหมดที่เกิดจากกระบวนการผลิตสินค้าและบริการที่เพิ่มขึ้นเมื่อผู้ผลิตทำการผลิตสินค้าเพิ่มขึ้นหนึ่งหน่วย

ต้นทุนการผลิตระยะยาว เป็นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกระบวนการผลิตสินค้าและบริการ โดยในการผลิตระยะยาวจะมีเพียงต้นทุนแปรผันเพียงอย่างเดียว ซึ่งในการผลิตระยะยาวผู้ผลิตสามารถขยายขนาดโรงงานหรือลดขนาดโรงงาน เพื่อทำให้เกิดค่าใช้จ่ายที่ต่ำสุดในการผลิตสินค้าและบริการ

รายรับจากการผลิต เป็นรายรับที่ผู้ผลิตได้รับจากการขายผลผลิตทั้งหมด ณ ราคาตลาดในเวลานั้น ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้ 1. รายรับรวม (Total Revenue : TR) เป็นรายรับทั้งหมดที่มาจากขายผลผลิต 2. รายรับเฉลี่ย (Average Revenue : AR) เป็นรายรับ

ทั้งหมดที่คิดเฉลี่ยต่อหน่วยของผลผลิต และ 3. รายรับส่วนเพิ่ม (Marginal Revenue : MR) เป็นรายรับที่เพิ่มขึ้นจากการขายผลผลิต เมื่อปริมาณผลผลิตที่ขายเปลี่ยนแปลงไป 1 หน่วย

กำไรจากการผลิต เป็นผลต่างระหว่างรายรับรวม (TR) กับต้นทุนรวม (TC) ที่เกิดขึ้นจากการขายผลผลิตในการผลิตสินค้าและบริการ โดยสามารถแบ่งกำไรจากการผลิตออกเป็น 2 ประเภท คือ กำไรทางเศรษฐศาสตร์ (Economic Profit) เป็นรายรับจากการขายสินค้าทั้งหมด (TR) หักด้วยต้นทุนจากการผลิตทั้งหมด (TC) ประกอบด้วยต้นทุนที่ชัดเจนและต้นทุนที่ไม่ชัดเจน และกำไรทางบัญชี (Account Profit) เป็นกำไรที่เกิดจากรายรับในการขายผลผลิตลบด้วยค่าใช้จ่ายที่จ่ายจริงหรือต้นทุนชัดเจนเท่านั้น

คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายความแตกต่างระหว่างการผลิตระยะสั้นกับการผลิตระยะยาว
2. ในการผลิตระยะสั้นของบริษัทที่ทำธุรกิจกลั่นน้ำมัน ปัจจัยใดบ้างที่เป็นปัจจัยแปรผันและปัจจัยคงที่ โปรดอธิบายเหตุผลประกอบ
3. จงอธิบายพร้อมยกตัวอย่างการประหยัดจากขนาดการผลิตและการไม่ประหยัดจากขนาดการผลิต
4. เส้นผลผลิตเท่ากับเส้นต้นทุนเท่ากันมีประโยชน์อย่างไรในการตัดสินใจของผู้ผลิตสินค้าและบริการ
5. จงอธิบายความแตกต่างระหว่างกำไรทางเศรษฐศาสตร์และกำไรทางบัญชี รวมทั้งวิเคราะห์ในกรณีที่บริษัทหนึ่งได้กำไรทางบัญชีแต่ขาดทุนทางเศรษฐศาสตร์ พร้อมอธิบายเหตุผล

บทที่ 6

ตลาดแข่งขันสมบูรณ์และตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์

ในบทนี้จะเป็นการศึกษาถึงการกำหนดราคาในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ (Perfectly Competitive Market) และตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ โดยในตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์จะแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ ตลาดผูกขาด (Monopoly) หรือตลาดผูกขาดแท้จริง (Pure Monopoly) ตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด หรือตลาดผู้ขายมากมาย (Monopolistic Competitive Market) และตลาดผู้ขายน้อยราย (Oligopoly Market) โดยจะมีเนื้อหาเกี่ยวกับลักษณะของตลาดประเภทต่าง ๆ เส้นอุปสงค์ของหน่วยผลิตที่ผู้ผลิตในแต่ละรายต้องเผชิญ รวมทั้งการกำหนดราคาและปริมาณของสินค้าและบริการในระยะสั้นและระยะยาว

6.1 ความหมายของตลาด

ได้มีผู้นิยามความหมายของคำว่า “ตลาด” ในทางเศรษฐศาสตร์ไว้ดังต่อไปนี้
ภัทรพร จันตะนี. (2560 : 175) กล่าวว่า ตลาดเป็นสถานที่หรือไม่มีที่ตั้งก็ได้ แต่สามารถติดต่อซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนสินค้าซึ่งกันและกัน

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. (2561 : 76) กล่าวว่า ตลาดเป็นกิจกรรมในการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าและบริการ รวมทั้งปัจจัยการผลิต ตลาดในทางเศรษฐศาสตร์จึงไม่จำกัดเฉพาะสถานที่ในการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า

สิทธิเดช พงศ์กิจวรสิน. (2562 : 135) กล่าวว่า ตลาดคือการเกิดการซื้อขายแลกเปลี่ยนกันระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายโดยไม่ได้ให้ความสำคัญกับสถานที่ที่เกิดธุรกรรมขึ้น

สามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า ตลาดในทางเศรษฐศาสตร์ หมายถึง การตกลงซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการของผู้ซื้อและผู้ขาย โดยจะมีสถานที่หรือไม่มีสถานที่ก็ได้ ซึ่งตลาดที่มีสถานที่ ได้แก่ ห้างสรรพสินค้า ตลาดนัด ร้านขายยา เป็นต้น ส่วนตลาดที่ไม่มีสถานที่ ได้แก่ การซื้อขายสินค้าผ่านออนไลน์แอปพลิเคชัน (Online Application) การใช้โทรศัพท์เพื่อซื้อขายสินค้า เป็นต้น

6.2 ตลาดแข่งขันสมบูรณ์ (Perfectly Competitive Market)

ตลาดแข่งขันสมบูรณ์จะมีคุณลักษณะหรือคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

1. มีผู้ซื้อและผู้ขายสินค้าและบริการเป็นจำนวนมาก ซึ่งการซื้อขายสินค้าและบริการของผู้ซื้อและผู้ขายแต่ละรายมีปริมาณน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณสินค้าและบริการที่ซื้อขายกัน

ทั้งหมดในตลาด โดยการเปลี่ยนแปลงปริมาณการซื้อขายของผู้ซื้อและผู้ขายแต่ละรายไม่มีผลต่อราคาสินค้าและบริการในตลาด จึงไม่ส่งผลกระทบต่ออุปสงค์และอุปทานของตลาดและไม่มีผลต่อราคาของสินค้าและบริการ

2. สินค้าจะมีคุณลักษณะเหมือนกันทุกประการ (Homogeneous Product) สินค้าในตลาดแข่งขันสมบูรณ์จะมีขนาดรูปร่าง การใช้งาน มาตรฐานเหมือนกัน ดังนั้นไม่ว่าสินค้าจะผลิตจากผู้ผลิตรายใดก็จะมีคุณลักษณะเหมือนกันทุกประการ

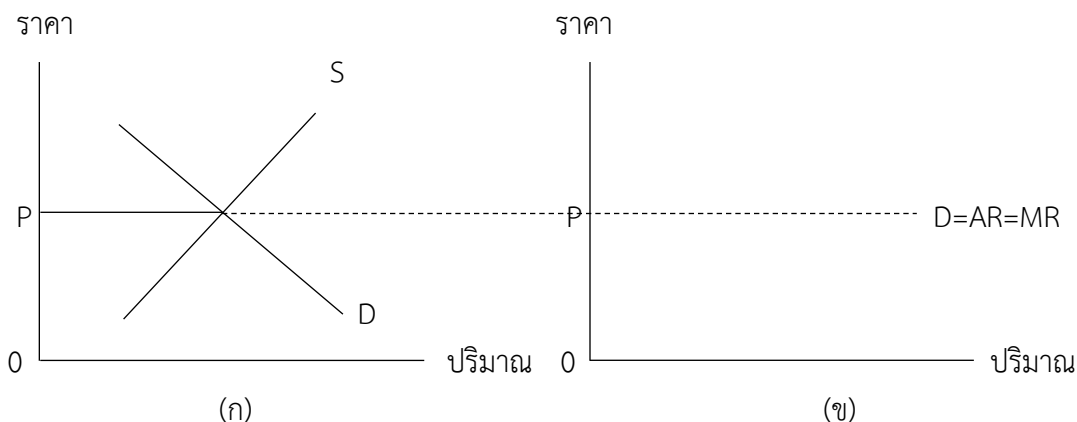
3. ผู้ซื้อผู้ขายสามารถเข้าออกจากตลาดได้อย่างเสรี เนื่องจากไม่มีการกีดกันการเข้ามายังตลาดของผู้ซื้อและผู้ขาย ทำให้ผู้ผลิตรายใหม่สามารถเข้ามาทำการผลิตสินค้าในตลาดได้อย่างเสรี นอกจากนี้ผู้ผลิตยังสามารถเลิกผลิตสินค้าได้ทุกเมื่อ

4. สามารถเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตได้อย่างเสรี โดยปัจจัยการผลิตทุกชนิดสามารถที่จะโยกย้ายจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งได้โดยไม่มีการกีดกัน

5. ผู้ซื้อและผู้ขายมีข้อมูลสินค้าและบริการอย่างครบถ้วน ทั้งในด้านราคา การใช้งาน และคุณลักษณะต่าง ๆ โดยผู้ซื้อและผู้ขายจะทราบข้อมูลของสินค้าและบริการในตลาดที่เท่าเทียมกัน หากผู้ขายรายใดปรับขึ้นราคา ผู้ซื้อจะหันไปซื้อสินค้าและบริการจากผู้ขายรายอื่น ส่งผลให้ผู้ผลิตที่ปรับขึ้นราคาไม่สามารถขายสินค้าและบริการได้เลย

เส้นอุปสงค์ของผู้ผลิต

ตลาดแข่งขันสมบูรณ์เป็นตลาดที่มีผู้ซื้อและผู้ขายจำนวนมาก โดยผู้ขายในแต่ละรายจะมีปริมาณสินค้าเพียงเล็กน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนสินค้าทั้งหมดในตลาด ทำให้ผู้ขายทุกรายไม่สามารถกำหนดราคาตามที่ต้องการได้ ซึ่งราคาขายสินค้าจะเป็นราคาตลาดที่ถูกกำหนดโดยอุปสงค์และอุปทานของตลาด ส่งผลให้เส้นอุปสงค์ของผู้ขายแต่ละรายมีลักษณะเป็นเส้นตรงขนานกับแกนอน ณ ระดับราคาตลาด ดังภาพที่ 6.1 (ก) และ 6.1 (ข)

ภาพที่ 6.1 เส้นอุปสงค์ของผู้ผลิตในตลาดแข่งขันสมบูรณ์

จากภาพที่ 6.1 (ก) เป็นการแสดงราคาดุลยภาพของสินค้าในตลาด โดยราคาดุลยภาพของสินค้าเท่ากับ OP หากผู้ผลิตขายสินค้าในราคาที่สูงกว่าราคา OP ผู้ผลิตรายนั้นจะไม่สามารถขายสินค้าได้เลย เนื่องจากผู้ซื้อจะหันไปซื้อสินค้าจากผู้ขายรายอื่นแทน นอกจากนี้ผู้ผลิตก็จะไม่ทำการลดราคาสินค้าเนื่องจากผู้ผลิตสามารถขายสินค้า ณ ราคาตลาดได้จนกระทั่งสินค้าหมด

จากภาพที่ 6.1 (ข) เป็นการแสดงอุปสงค์ของผู้ผลิตแต่ละรายซึ่งต้องขายสินค้าในราคา OP ผู้ผลิตสามารถขายได้ในปริมาณที่ไม่จำกัด โดยเส้นอุปสงค์ของผู้ผลิตจะเป็นเส้นเดียวกับเส้น MR และ AR เนื่องจากปริมาณสินค้าที่ขายได้ทุกหน่วยมีราคาเท่ากัน จึงมีผลทำให้ $P = D = AR = MR$ เป็นเส้นเดียวกัน

ดุลยภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดแข่งขันสมบูรณ์

ดุลยภาพของผู้ผลิตเป็นการที่ผู้ผลิตได้รับกำไรสูงสุดเมื่อรายรับส่วนเพิ่ม (MR) เท่ากับต้นทุนส่วนเพิ่ม (MC) สามารถเขียนเป็นสมการ คือ $MR = MC$ ซึ่งเป็นปริมาณผลผลิตที่ดีที่สุดในการผลิตระยะสั้นและระยะยาวของตลาดแข่งขันสมบูรณ์ เราสามารถวิเคราะห์ดุลยภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ ได้ดังต่อไปนี้

1. เส้นอุปสงค์ของผู้ผลิตจะมีลักษณะเป็นเส้นตรงขนานกับแกนนอน ซึ่งเส้น $D = AR = MR = P$ ตลอดไป

2. เส้น AVC และ ATC จะมีลักษณะเป็นรูปตัว U (U-Shaped) โดยที่เส้น ATC จะอยู่สูงกว่าเส้น AVC เสมอ

3. เส้น MC จะมีลักษณะเป็นรูปตัว U (U-Shaped) โดยเส้น MC จะลากผ่านจุดต่ำสุดของเส้น AVC และ ATC เสมอ ซึ่งจุดต่ำสุดของเส้น AVC จะอยู่ก่อนหน้าจุดต่ำสุดของเส้น ATC

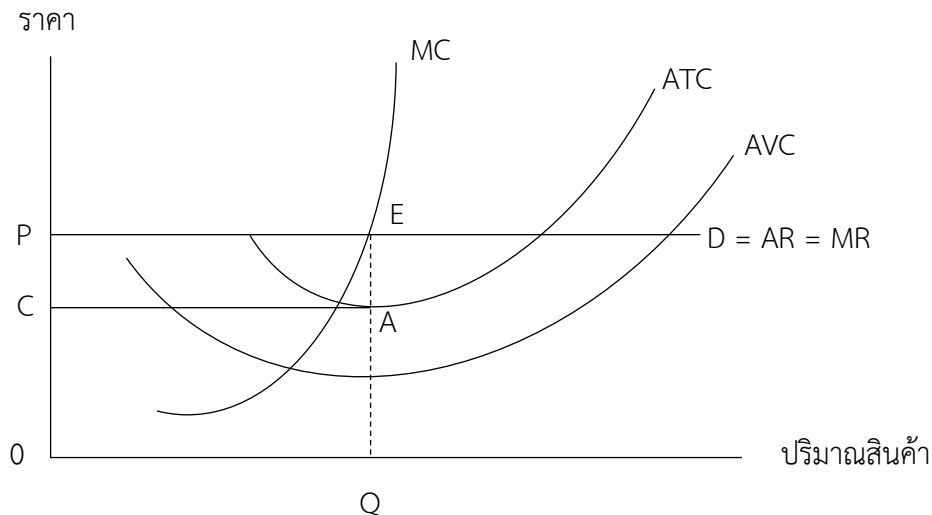
4. จุดที่เส้น MC และ MR ตัดกัน ($MC = MR$) เป็นจุดที่ดีที่สุดในการผลิตสินค้าและบริการ ดุลยภาพในระยะเวลาสั้นของผู้ผลิตที่ได้รับกำไรสูงสุดหรือขาดทุนน้อยที่สุด จะขึ้นอยู่กับราคาสินค้า (P) กับต้นทุนรวมเฉลี่ย (ATC) โดยสามารถแบ่งออกเป็น 3 กรณี ดังนี้

1. ผู้ผลิตได้กำไรเกินปกติ เมื่อ $P > ATC$
2. ผู้ผลิตได้กำไรปกติ เมื่อ $P = ATC$
3. ผู้ผลิตขาดทุน เมื่อ $P < ATC$

เราสามารถทำการวิเคราะห์ดุลยภาพของผู้ผลิตในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ออกเป็น 4 กรณี ดังนี้

1. ดุลยภาพระยะสั้นในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ กรณีที่ผู้ผลิตได้กำไรเกินปกติ ผู้ผลิตจะได้กำไรเกินปกติเมื่อระดับราคาสินค้าสูงกว่าต้นทุนรวมเฉลี่ย ($P > ATC$)

ภาพที่ 6.2

ภาพที่ 6.2 แสดงดุลยภาพในระยะสั้นของผู้ผลิตตลาดแข่งขันสมบูรณ์
กรณีที่ได้กำไรเกินปกติ

จากภาพที่ 6.2 พบว่า ราคาสินค้าเท่ากับ OP ซึ่งราคาสูงกว่าต้นทุนรวมเฉลี่ยที่ระดับ OC จะเห็นได้ว่าผู้ผลิตได้กำไรเกินปกติหรือได้กำไรมากกว่า 0 ณ จุดที่เส้น MC ตัดกับเส้น MR หรือ $MC = MR$ ส่งผลให้จุด E คือ จุดดุลยภาพของผู้ผลิต ราคาดุลยภาพเท่ากับ OP และปริมาณดุลยภาพเท่ากับ OQ จึงสรุปได้ว่า

$$\text{รายรับรวม (TR)} = \square OPEQ$$

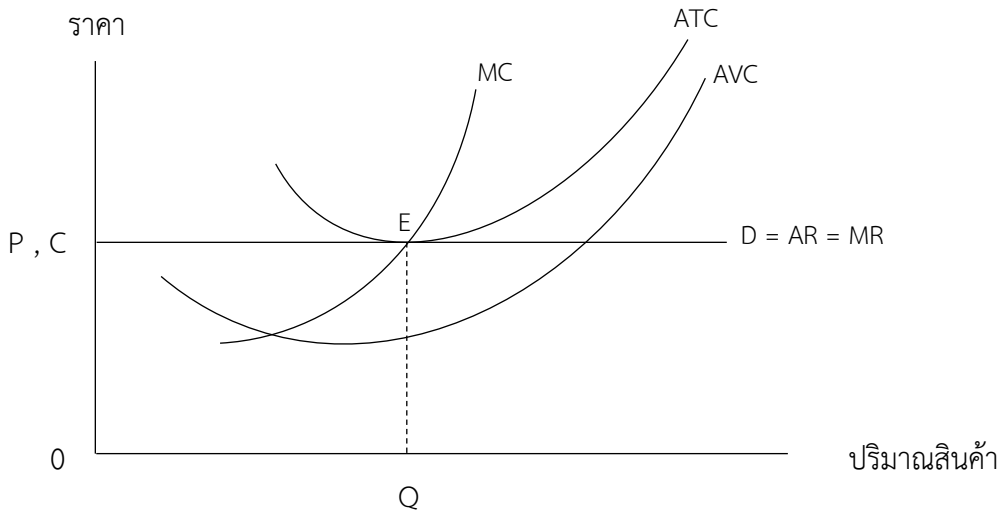
$$\text{ต้นทุนรวม (TC)} = \square OCAQ$$

$$\text{กำไรเกินปกติ} = \square CPEA$$

จะเห็นได้ว่าในระยะสั้นผู้ผลิตจะได้กำไรสูงสุด เมื่อราคาสินค้าสูงกว่าต้นทุนรวม ($P > ATC$) และผู้ผลิตจะได้กำไรเกินปกติ

2. ดุลยภาพระยะสั้นในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ กรณีที่ผู้ผลิตได้กำไรปกติ

ผู้ผลิตจะได้กำไรปกติเมื่อราคาสินค้าเท่ากับต้นทุนรวมเฉลี่ย ($P = ATC$) ดังภาพที่ 6.3

ภาพที่ 6.3 แสดงดุลยภาพในระยะสั้นของผู้ผลิตตลาดแข่งขันสมบูรณ์ กรณีที่ได้กำไรปกติ

จากภาพที่ 6.3 พบว่า ราคาสินค้าเท่ากับ OP ซึ่งราคาสินค้าเท่ากับต้นทุนรวมเฉลี่ยที่ระดับ OQ จะเห็นได้ว่าผู้ผลิตจะได้รับกำไรปกติหรือได้กำไรเท่ากับศูนย์ โดยผู้ผลิตจะได้รับกำไรสูงสุดตรงจุดที่เส้น MC ตัดกับเส้น MR หรือ $MC = MR$ ส่งผลให้จุด E คือ จุดดุลยภาพของผู้ผลิต ราคาดุลยภาพเท่ากับ OP และปริมาณดุลยภาพเท่ากับ OQ จึงสรุปได้ว่า

$$\text{รายรับรวม (TR)} = \square OPEQ$$

$$\text{ต้นทุนรวม (TC)} = \square OCEQ$$

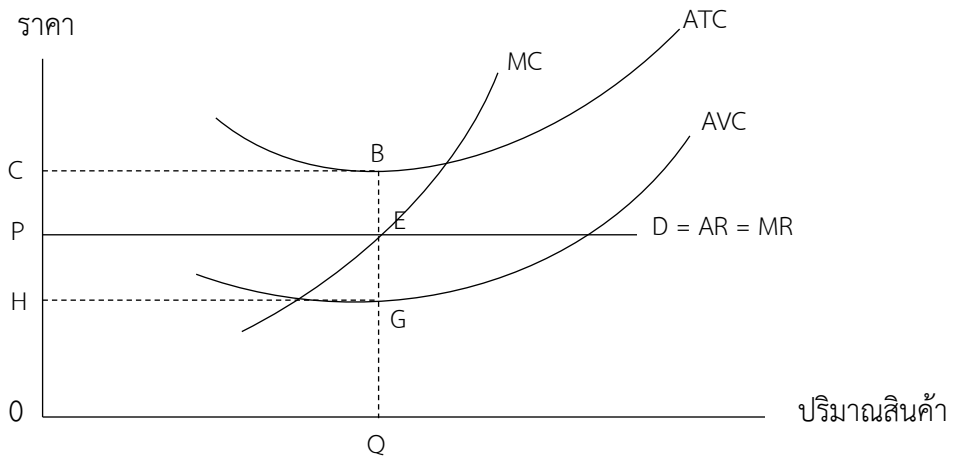
$$\text{กำไรเกินปกติ} = 0 \text{ เนื่องจากพื้นที่ของ } OPEQ = \text{พื้นที่ของ } OCEQ$$

จะเห็นได้ว่ารายรับรวมจากการขายสินค้าเท่ากับต้นทุนรวม ทำให้ผู้ผลิตมีกำไรเกินปกติหรือได้กำไรเท่ากับศูนย์ จึงกล่าวได้ว่าผู้ผลิตจะได้กำไรปกติเท่านั้น

3. ดุลยภาพระยะสั้นในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ กรณีที่ผู้ผลิตขาดทุนและทำการผลิตต่อ

ผู้ผลิตจะขาดทุนเมื่อระดับราคาสินค้าต่ำกว่าต้นทุนรวมเฉลี่ย ($P < ATC$) ในกรณีที่ราคาสินค้าสูงกว่าต้นทุนแปรผันเฉลี่ย ($ATC > P > AVC$) ผู้ผลิตจะคงทำการผลิตต่อไปเพื่อให้เกิดการขาดทุนน้อยที่สุด ส่วนในกรณีที่ราคาสินค้าต่ำกว่าต้นทุนแปรผันเฉลี่ย ($P < AVC$) ผู้ผลิตจะทำการหยุดผลิต ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

ในกรณีที่ราคาสินค้าสูงกว่าต้นทุนแปรผันเฉลี่ย ($ATC > P > AVC$) พบว่า ผู้ผลิตขาดทุน แต่ผู้ผลิตจะทำการผลิตต่อไป เนื่องจากหากหยุดการผลิตผู้ผลิตจะไม่มีรายรับไปชดเชยการขาดทุนของ AFC ดังภาพที่ 6.4

ภาพที่ 6.4 แสดงดุลยภาพระยะสั้นของผู้ผลิตตลาดแข่งขันสมบูรณ์
กรณีที่ผู้ผลิตขาดทุนและทำการผลิตต่อ

จากภาพที่ 6.4 พบว่า ที่เส้น MC ตัดกับเส้น MR ($MC = MR$) ที่จุด E ซึ่งเป็นราคาดุลยภาพ โดยมีปริมาณดุลยภาพเท่ากับ OQ ซึ่งมีต้นทุนการผลิตเท่ากับ OC และมีราคาขายสินค้าเท่ากับ OP จะเห็นได้ว่าต้นทุนการผลิต (ATC) อยู่สูงกว่าราคาขายสินค้า ทั้งนี้ หากพิจารณาต้นทุนการผลิตจะพบว่าราคาขายสินค้าเท่ากับ OP อยู่สูงกว่าต้นทุนแปรผันเฉลี่ย (AVC) ส่งผลให้ผู้ผลิตขาดทุน แต่ผู้ผลิตจะทำการผลิตต่อไปเพื่อให้ขาดทุนน้อยที่สุด เนื่องจากผู้ผลิตยังต้องจ่ายต้นทุนคงที่ต่อไป ถึงแม้จะหยุดการผลิตก็ตาม จึงสรุปได้ว่า

$$\text{รายรับรวม (TR)} = \square OPEQ$$

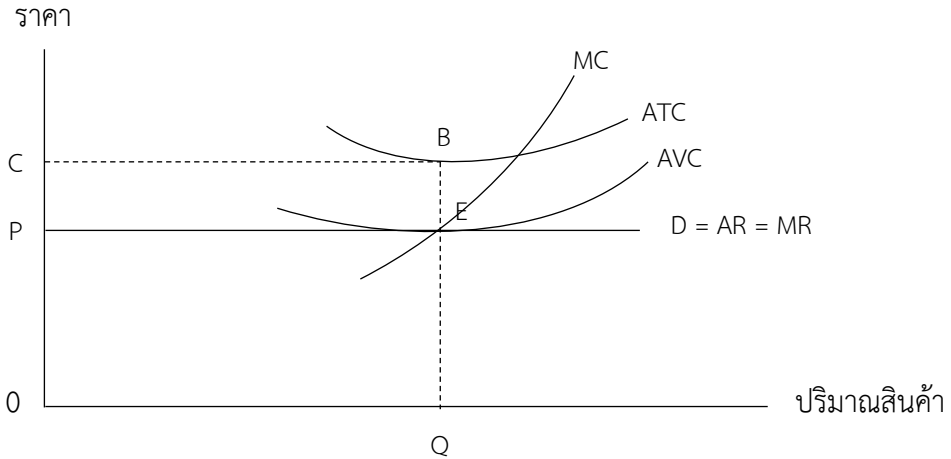
$$\text{ต้นทุนรวม (TC)} = \square OCBQ$$

$$\text{ขาดทุน} = \square PCBE$$

ในกรณีที่ผู้ผลิตหยุดการผลิตจะส่งผลให้ขาดทุนเท่ากับ $\square HCBE$ จะเห็นได้ว่าถ้าผู้ผลิตทำการผลิตต่อไปจะขาดทุนเท่ากับ $\square PCBE$ ซึ่งผู้ผลิตจะเลือกทำการผลิตต่อไปเพราะขาดทุนน้อยกว่าที่จะหยุดการผลิต

4. ดุลยภาพระยะสั้นในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ กรณีที่ผู้ผลิตขาดทุนและหยุดการผลิต

ในระยะสั้นเมื่อ $P = AVC$ จะทำให้ผู้ผลิตขาดทุน โดยผู้ผลิตจะทำการผลิตต่อหรือหยุดการผลิตก็จะขาดทุนเนื่องจากต้นทุนคงที่เหมือนกัน ดังภาพที่ 6.5

ภาพที่ 6.5 แสดงดุลยภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ กรณีผู้ผลิตขาดทุนและหยุดการผลิต

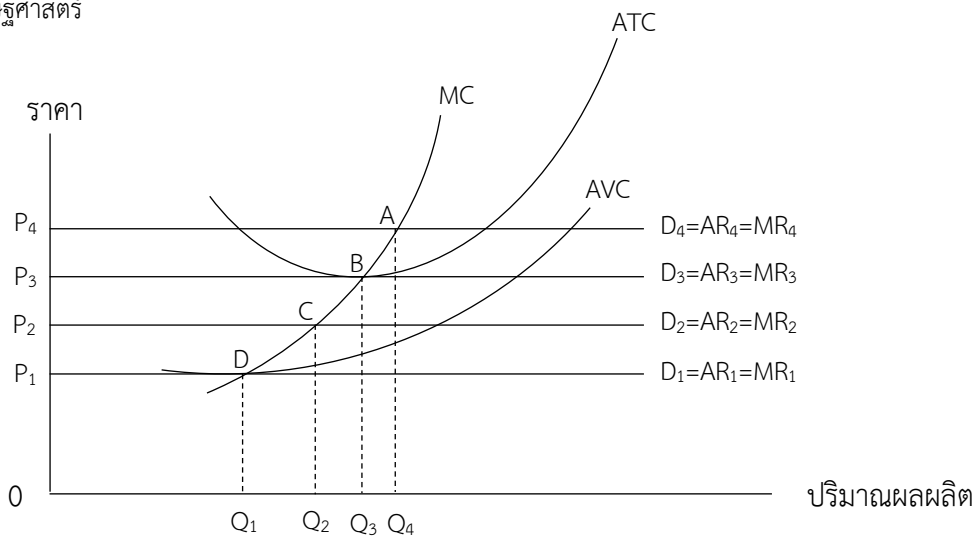
จากภาพที่ 6.5 พบว่าที่เส้น MC ตัดกับเส้น MR ($MC = MR$) ที่จุด E ซึ่งเป็นราคาดุลยภาพ โดยมีปริมาณดุลยภาพเท่ากับ OQ ซึ่งมีต้นทุนการผลิต (ATC) เท่ากับ OC และมีราคาขายสินค้าเท่ากับ OP จะเห็นได้ว่าต้นทุนการผลิต (ATC) อยู่สูงกว่าราคาขายสินค้า เมื่อพิจารณาต้นทุนแปรผันเฉลี่ย (AVC) พบว่ามีค่าเท่ากับราคาขายสินค้าพอดี จึงสรุปได้ว่า

$$\begin{aligned} \text{รายรับรวม (TR)} &= \square OPEQ \\ \text{ต้นทุนรวม (TC)} &= \square OCBQ \\ \text{ขาดทุน} &= \square PCBE \end{aligned}$$

ในกรณีที่ผู้ผลิตหยุดการผลิต ผู้ผลิตจะขาดทุนเท่ากับต้นทุนคงที่เฉลี่ย (AFC) ซึ่งเท่ากับ $\square PCBE$ จึงกล่าวได้ว่าถ้า $P = AVC$ ผู้ผลิตจะผลิตต่อหรือหยุดการผลิตก็จะขาดทุนเนื่องจากต้นทุนคงที่เหมือนกัน แต่ถ้าราคาขายสินค้าต่ำกว่าเส้นต้นทุนแปรผันเฉลี่ย (AVC) ผู้ผลิตจะทำการหยุดการผลิตทันที

เส้นอุปทานของผู้ผลิตในระยะสั้น

สามารถทำการวิเคราะห์ดุลยภาพของผู้ผลิตในระยะสั้น เมื่อเราทราบระดับราคาสินค้าต่าง ๆ ในตลาด ซึ่งเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงของระดับราคาสินค้าจะทำให้ผู้ผลิตทำการผลิตสินค้าในปริมาณที่แตกต่างกัน ส่งผลให้เราทราบปริมาณการผลิตในแต่ละระดับราคา ซึ่งเราสามารถนำมาสร้างเส้นอุปทานของผู้ผลิตในระยะสั้นของหน่วยผลิต โดยแสดงได้ดังภาพที่ 6.6

ภาพที่ 6.6 แสดงเส้นอุปทานในระยะสั้นของผู้ผลิต

จากภาพที่ 6.6 กำหนดให้ราคา (P) ที่ระดับ P_1 , P_2 , P_3 และ P_4 ตามลำดับ ซึ่งให้ $P = D = AR = MR$ โดยราคา (P) ในแต่ละระดับราคาของสินค้าจะแสดงด้วยเส้นต่าง ๆ กัน เราจะทำการวิเคราะห์ภาวะดุลยภาพ ปริมาณสินค้าและกำไร ซึ่งจะส่งผลต่อการตัดสินใจผลิตสินค้าของผู้ผลิตในระดับราคาสินค้าต่าง ๆ จากราคาดุลยภาพและปริมาณดุลยภาพที่ได้เราสามารถนำไปสร้างเส้นอุปทานของผู้ผลิตในระยะสั้น ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. กำหนดให้ระดับราคาสินค้าเท่ากับ OP_4 โดยเส้นอุปสงค์จะเท่ากับ D_4 รายรับเฉลี่ยของผู้ผลิตเท่ากับ AR_4 และรายรับส่วนเพิ่มของผู้ผลิตเท่ากับ MR_4 พบว่าจุด A เป็นจุดดุลยภาพในการผลิต เนื่องจาก $MC = MR_4$ ซึ่งมีปริมาณดุลยภาพเท่ากับ OQ_4 ราคาดุลยภาพเท่ากับ OP_4 ในกรณีนี้ระดับราคา OP_4 อยู่สูงกว่าต้นทุนรวมเฉลี่ย (ATC) ผู้ผลิตจะได้กำไรเกินปกติ

2. กำหนดให้ราคาสินค้าเท่ากับ OP_3 โดยเส้นอุปสงค์จะเท่ากับ D_3 รายรับเฉลี่ยของผู้ผลิตเท่ากับ AR_3 และรายรับส่วนเพิ่มของผู้ผลิตเท่ากับ MR_3 พบว่า จุด B เป็นจุดดุลยภาพในการผลิต เนื่องจาก $MC = MR_3$ ซึ่งมีปริมาณดุลยภาพเท่ากับ OQ_3 ราคาดุลยภาพเท่ากับ OP_3 ในกรณีนี้ระดับราคา OP_3 เท่ากับต้นทุนรวมเฉลี่ย (ATC) ผู้ผลิตจะได้กำไรปกติเท่านั้น ซึ่งจุด B คือ จุดคุ้มทุน (Break - even point)

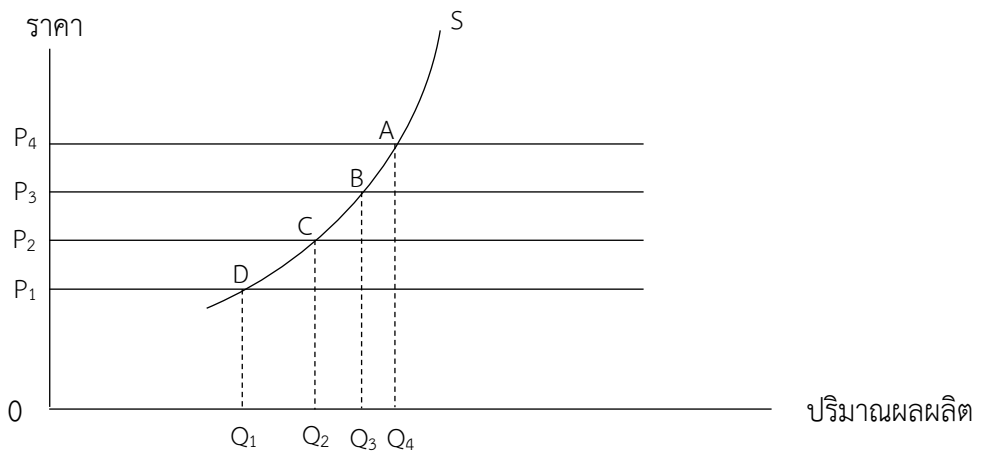
3. กำหนดให้ราคาสินค้าเท่ากับ OP_2 โดยเส้นอุปสงค์จะเท่ากับ D_2 รายรับเฉลี่ยของผู้ผลิตเท่ากับ AR_2 และรายรับส่วนเพิ่มของผู้ผลิตเท่ากับ MR_2 พบว่า จุด C เป็นจุดดุลยภาพในการผลิต เนื่องจาก $MC = MR_2$ ซึ่งมีปริมาณดุลยภาพเท่ากับ OQ_2 ราคาดุลยภาพเท่ากับ OP_2 ในกรณีนี้ระดับราคา OP_2 ต่ำกว่าต้นทุนรวมเฉลี่ย (ATC) ซึ่งยังคงสูงกว่าต้นทุนแปรผันเฉลี่ย (AVC) ทำให้ผู้ผลิตขาดทุนในส่วนของต้นทุนการผลิตคงที่ แต่ผู้ผลิตจะยังคงทำการผลิตต่อไป

4. กำหนดให้ราคาสินค้าเท่ากับ OP_1 โดยเส้นอุปสงค์จะเท่ากับ D_1 รายรับเฉลี่ยของผู้ผลิตเท่ากับ AR_1 รายรับส่วนเพิ่มของผู้ผลิตเท่ากับ MR_1 พบว่าจุด D เป็นจุดดุลยภาพในการผลิต เนื่องจาก

$MC = MR_1$ ซึ่งมีปริมาณดุลยภาพเท่ากับ OQ_1 ราคาดุลยภาพเท่ากับ OP_1 ในกรณีนี้ระดับราคาจะเท่ากับต้นทุนแปรผันเฉลี่ย (AVC) ทำให้ผู้ผลิตหยุดการผลิตหรือหากทำการผลิตก็จะมีผลให้เกิดการขาดทุนเท่ากัน ซึ่งจุด D คือ จุดปิดกิจการ (Shut Down Point)

5. กำหนดให้ราคาสินค้าต่ำกว่าระดับราคา OP_1 ผู้ผลิตจะหยุดการผลิตเนื่องจากระดับราคาสินค้า (P) อยู่ต่ำกว่าต้นทุนแปรผันเฉลี่ย (AVC)

จากที่กล่าวมาพบว่าจุดดุลยภาพในแต่ละระดับราคาจะเป็นตัวกำหนดปริมาณดุลยภาพต่าง ๆ ซึ่งปริมาณผลผลิตดุลยภาพ ณ ระดับราคาต่าง ๆ จะทำให้ผู้ผลิตได้กำไรสูงสุดหรือขาดทุนน้อยที่สุด จะเห็นได้ว่าเส้นอุปทานของผู้ผลิตจะเป็นเส้น MC โดยจะเริ่มต้นจากจุด Shut Down Point ขึ้นไป ซึ่งก็คือจุด D โดยแสดงได้ดังภาพที่ 6.7

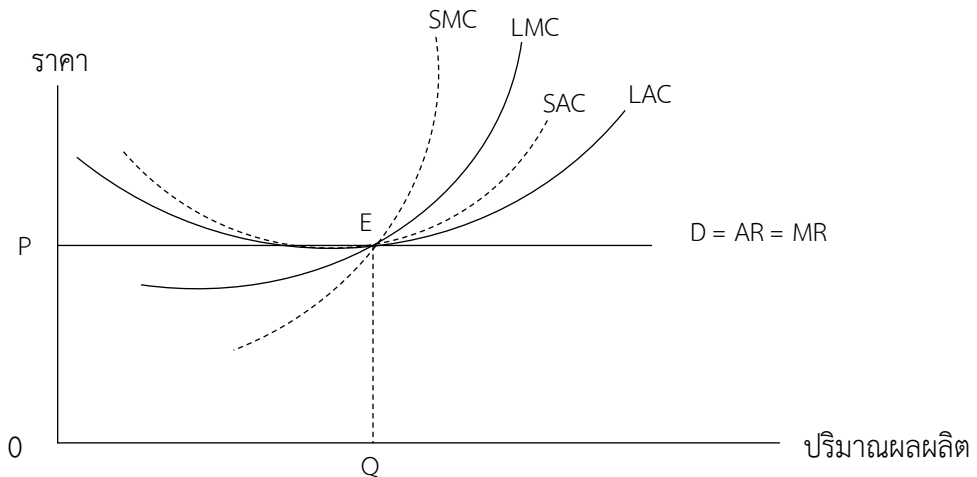

ภาพที่ 6.7 เส้นอุปทานในระยะสั้นของผู้ผลิต

ดุลยภาพในระยะยาวของผู้ผลิตในตลาดแข่งขันสมบูรณ์

การผลิตสินค้าและบริการในระยะยาว ผู้ผลิตสามารถที่จะเพิ่มหรือลดปริมาณการผลิตได้ตามความเหมาะสม ซึ่งปัจจัยการผลิตทุกประเภทสามารถเปลี่ยนแปลงได้เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของขนาดโรงงานภายใต้เงื่อนไขเพื่อให้ได้รับกำไรสูงสุด โดยดุลยภาพของผู้ผลิต คือ จุดที่ $LMC = SMC = MR = P$

ในระยะยาวผู้ผลิตในตลาดแข่งขันสมบูรณ์จะได้รับกำไรปกติเท่านั้น เนื่องจากถ้าผู้ผลิตมีกำไรเกินปกติในการขายสินค้า จะส่งผลให้เกิดแรงจูงใจให้ผู้ผลิตรายใหม่เข้ามาทำการผลิตสินค้าเดียวกันในตลาด ส่งผลให้อุปทานของสินค้าในตลาดปรับตัวสูงขึ้นและราคาสินค้าก็จะปรับตัวลดลงจนผู้ผลิตเหลือแค่กำไรปกติเท่านั้น ในทางกลับกันถ้าผู้ผลิตขาดทุนจากการผลิตจะทำให้ผู้ผลิตที่ขาดทุนเลิกการผลิต ส่งผลให้อุปทานในตลาดปรับตัวลดลงแล้วราคาสินค้าก็จะปรับตัวเพิ่มขึ้นจนกระทั่งผู้ผลิตได้กำไรปกติ โดยแสดงได้ดังภาพที่ 6.8

ภาพที่ 6.8 ดุลยภาพระยะยาวของผู้ผลิตในตลาดแข่งขันสมบูรณ์

จากภาพที่ 6.8 พบว่า ดุลยภาพของผู้ผลิตในระยะยาว คือ จุด E โดยผู้ผลิตจะเลือกขนาดของโรงงานการผลิตที่เหมาะสม ราคาดุลยภาพเท่ากับ OP มีปริมาณดุลยภาพเท่ากับ OQ ภายใต้เงื่อนไข คือ $SAC = SMC = LMC = LAC = MR = P$ ซึ่งการผลิตในดุลยภาพระยะยาวก็ต้องอยู่ในดุลยภาพระยะสั้นด้วยเช่นกัน

6.3 ตลาดผูกขาด (Monopoly)

เป็นตลาดที่มีการแข่งขันไม่สมบูรณ์ ซึ่งตลาดผูกขาดจะมีลักษณะตรงข้ามกับตลาดแข่งขันสมบูรณ์ทั้งหมด เช่น จำนวนผู้ผลิตและลักษณะคุณสมบัติของสินค้า โดยในตลาดแข่งขันสมบูรณ์จะมีผู้ผลิตจำนวนมากและสินค้ามีลักษณะเหมือนกันทุกประการ ส่วนตลาดผูกขาดจะมีผู้ผลิตรายเดียวและสินค้าที่ผลิตนั้นเป็นสินค้าที่ผู้ผลิตรายอื่นไม่สามารถที่จะทำการผลิตได้ ส่งผลให้ผู้ผลิตในตลาดผูกขาดสามารถกำหนดราคาและปริมาณการผลิตได้ตามที่ต้องการ

ลักษณะของตลาดผูกขาด

1. มีผู้ผลิตสินค้าและบริการเพียงรายเดียวในตลาด
2. สินค้าและบริการในตลาดผูกขาดจะไม่มีผู้ผลิตรายอื่นที่สามารถผลิตสินค้าและบริการได้
3. มีอำนาจเหนือตลาดทั้งการกำหนดราคาและปริมาณสินค้าและบริการ
4. สามารถกีดกันไม่ให้ผู้ผลิตรายใหม่เข้าสู่ตลาดเพื่อมาผลิตสินค้าขายได้

ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดตลาดผูกขาด

1. ผูกขาดโดยกฎหมาย (Legal Monopoly) ในกรณีที่เกิดการคิดค้นสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ กระบวนการผลิตสินค้าใหม่ ทำให้ผู้คิดค้นยื่นจดทะเบียนสิทธิบัตรส่งผลให้ผู้คิดค้นได้รับการคุ้มครองในสิ่งที่คิดค้น ซึ่งจะทำให้บุคคลอื่น ๆ ไม่สามารถทำตามหรือลอกเลียนแบบสินค้านั้นได้ จึงกลายเป็นผู้ผลิตเพียงรายเดียวในตลาดทันที

2. การผูกขาดโดยธรรมชาติ (Natural Monopoly) จะเกิดขึ้นในอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่ใช้เงินลงทุนจำนวนมาก และมีการใช้เทคโนโลยีขั้นสูงในการผลิต จึงทำให้มีผู้ลงทุนในการผลิตเช่นนี้น้อยรายมากด้วยข้อจำกัดดังกล่าว นอกจากนี้ผู้ผลิตในอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ยังได้เปรียบจากการประหยัดต่อขนาด (Economies of Scale) เนื่องจากมีการผลิตจำนวนมากทำให้ต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วยสินค้าลดลง ทำให้ขายสินค้าได้ในราคาที่ถูกลง และส่งผลให้ผู้ผลิตรายเล็ก ๆ ไม่สามารถแข่งขันได้ จึงต้องออกจากตลาดในที่สุด

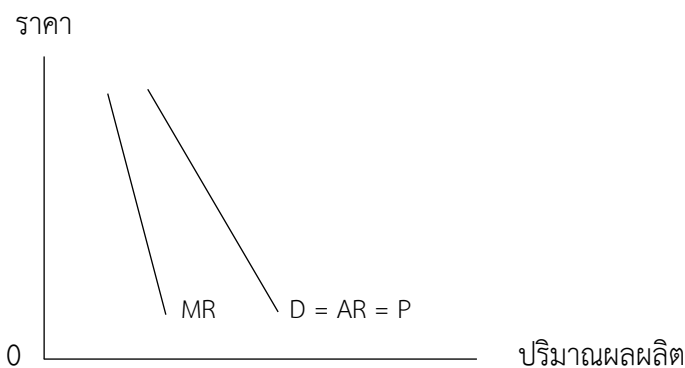
3. สัมปทานจากรัฐบาล (Government Licenses) ในการให้สัมปทานของภาครัฐบาลส่งผลให้ผู้ผลิตสามารถผลิตสินค้าและบริการเพียงรายเดียวในตลาด โดยที่ผู้ผลิตรายอื่นไม่สามารถผลิตสินค้าและบริการเพื่อมาแข่งขันได้

4. เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต (Exclusive Control over Important Input) ในการที่ผู้ผลิตเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตเพียงผู้เดียว จะทำให้ผู้ผลิตรายอื่นไม่มีปัจจัยการผลิตมาทำการผลิตสินค้าและบริการแข่งขันในตลาดได้

5. การรวมกลุ่มของผู้ผลิตที่ผลิตสินค้าประเภทเดียวกัน เพื่อกำหนดแนวทางผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ เพื่อให้สามารถกำหนดราคาและปริมาณการผลิตที่ทำให้ได้รับกำไรสูงสุด

เส้นอุปสงค์ เส้นรายรับเฉลี่ย และเส้นรายรับส่วนเพิ่มของตลาดผูกขาด

เนื่องจากในตลาดผูกขาดจะมีผู้ผลิตเพียงรายเดียว ดังนั้นเส้นอุปสงค์ของผู้ผลิตในตลาดผูกขาดจึงเป็นอุปสงค์ของตลาดไปด้วย โดยจะเป็นเส้นเดียวกับเส้นรายรับเฉลี่ย (AR) ซึ่งสามารถแสดงเส้นอุปสงค์ เส้นรายรับเฉลี่ย และเส้นรายรับส่วนเพิ่ม ได้ดังนี้

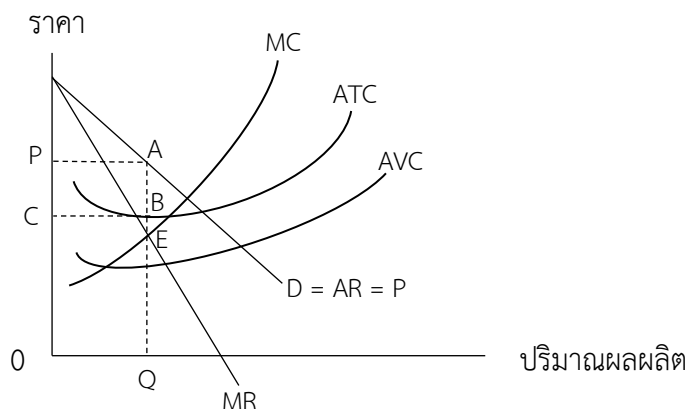
ภาพที่ 6.9 แสดงเส้นอุปสงค์ เส้นรายรับเฉลี่ย และเส้นรายรับส่วนเพิ่มของตลาดผูกขาด

ในส่วนของเส้นรายรับส่วนเพิ่ม (MR) ในตลาดผูกขาดจะมีค่าน้อยกว่า เนื่องจากราคาสินค้ามีการเปลี่ยนแปลงไม่ โดยผู้ผลิตในตลาดผูกขาดมีความต้องการที่จะขายสินค้าได้เพิ่มขึ้น ผู้ผลิตก็ต้องปรับลดราคาสินค้าลง ส่งผลให้เส้นรายรับส่วนเพิ่ม (MR) จะอยู่ใต้เส้นอุปสงค์ (D) และเส้นรายรับเฉลี่ย (AR) โดยเส้น MR จะมีค่าความลาดชันเป็น 2 เท่าของเส้น AR

ดุลยภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดผูกขาด

ในตลาดผูกขาดผู้ผลิตจะทำการผลิตสินค้า โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ได้รับกำไรสูงสุดหรือขาดทุนน้อยที่สุด ผู้ผลิตจะทำการผลิตสินค้าภายใต้เงื่อนไข $MC = MR$ ซึ่งเป็นจุดดุลยภาพของการผลิตในระยะสั้น ผู้ผลิตสามารถได้กำไรจากการผลิตอยู่ 4 กรณี ดังนี้

1. ดุลยภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดผูกขาดในกรณีที่ผู้ผลิตได้กำไรเกินปกติ

ภาพที่ 6.10 แสดงดุลยภาพระยะสั้นของตลาดผูกขาดในกรณีที่ผู้ผลิตได้กำไรเกินปกติ

จากภาพที่ 6.10 พบว่าผู้ผลิตจะได้กำไรสูงสุด ที่จุด $MC = MR$ ซึ่งจุด E เป็นจุดดุลยภาพในการผลิต โดยจะลากเส้นตรงจากจุด E ไปยังแกนนอนเพื่อหาปริมาณการผลิต ซึ่งจะได้ปริมาณการผลิตเท่ากับ OQ จากนั้นทำการลากเส้นตรงไปที่เส้นอุปสงค์ $D = AR = P$ ซึ่งจะได้จุด A แล้วทำการลากเส้นตรงไปยังแกนราคา ซึ่งจะได้ราคาขายสินค้าที่จุด P มีราคาเท่ากับ OP จะเห็นได้ว่าราคาขายสินค้า (P) อยู่สูงกว่าต้นทุนเฉลี่ย (ATC) ในกรณีนี้ผู้ผลิตสินค้าจะได้กำไรเกินปกติ โดยผู้ผลิตจะมีต้นทุนเฉลี่ยในการผลิตเท่ากับ OC สามารถสรุปได้ดังนี้

$$\text{รายรับรวม (TR)} = \square OPAQ$$

$$\text{ต้นทุนรวม (TC)} = \square OCBQ$$

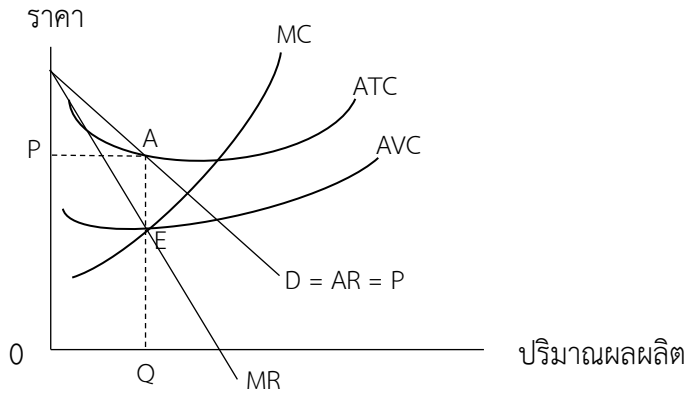
$$\text{รายรับเฉลี่ยต่อหน่วย (AR)} = OP$$

$$\text{ต้นทุนเฉลี่ย (AC)} = OC$$

$$\text{ผู้ผลิตได้กำไรเกินปกติ} = \square CPAB$$

$$\text{กำไรเกินปกติต่อหน่วย} = CP$$

2. ดุลยภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดผูกขาดในกรณีผู้ผลิตได้กำไรปกติ

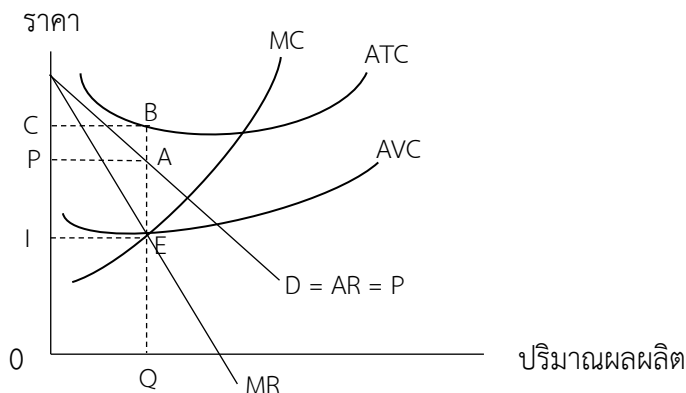

ภาพที่ 6.11 แสดงดุลยภาพระยะสั้นของตลาดผูกขาดในกรณีผู้ผลิตได้กำไรปกติ

จากภาพที่ 6.11 พบว่า ผู้ผลิตจะได้กำไรสูงสุดที่จุด $MC = MR$ ซึ่งจุด E เป็นจุดดุลยภาพในการผลิต โดยจะลากเส้นตรงจากจุด E ไปยังแกนนอนเพื่อหาปริมาณการผลิต โดยมีปริมาณการผลิตเท่ากับ OQ จากนั้นทำการลากเส้นตรงไปที่เส้นอุปสงค์ $D = AR = P$ ซึ่งจะได้จุด A แล้วทำการลากเส้นตรงไปยังแกนราคา ซึ่งจะได้ราคาขายสินค้าที่จุด P มีราคาเท่ากับ OP จะเห็นได้ว่าราคาขายสินค้า (P) มีค่าเท่ากับต้นทุนเฉลี่ย (ATC) ในกรณีนี้ผู้ผลิตสินค้าจะได้กำไรปกติเท่านั้นหรือมีกำไรเท่ากับ 0 โดยผู้ผลิตจะมีต้นทุนเฉลี่ยในการผลิตเท่ากับ OP สามารถสรุปได้ดังนี้

- รายรับรวม (TR) = $\square OPAQ$
- ต้นทุนรวม (TC) = $\square OPAQ$
- รายรับเฉลี่ย (AR) = OP
- ต้นทุนเฉลี่ย (AC) = OP
- ผู้ผลิตได้กำไรปกติ = รายรับรวม (TR) - ต้นทุนรวม (TC) = 0

3. ดุลยภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดผูกขาดในกรณีผู้ผลิตขาดทุนน้อยที่สุด

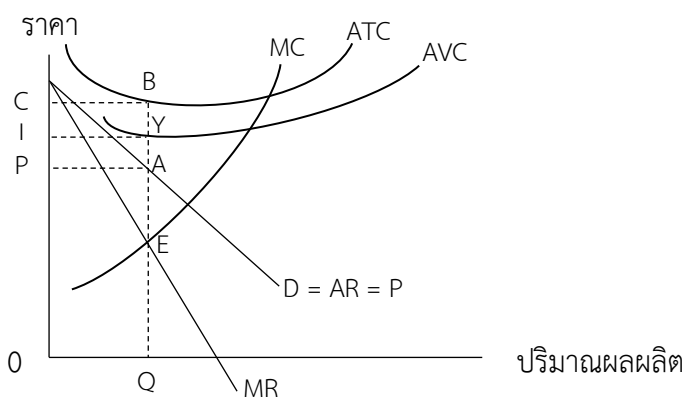
ภาพที่ 6.12 แสดงดุลยภาพระยะสั้นของตลาดผูกขาดในกรณีผู้ผลิตขาดทุนน้อยที่สุด

จากภาพที่ 6.12 พบว่า ผู้ผลิตจะได้กำไรสูงสุดที่จุด $MC = MR$ ซึ่งจุด E เป็นจุดดุลยภาพในการผลิต โดยจะลากเส้นตรงจากจุด E ไปยังแกนนอนเพื่อหาปริมาณการผลิต ซึ่งจะได้ปริมาณการผลิตเท่ากับ OQ จากนั้นทำการลากเส้นตรงไปที่เส้นอุปสงค์ $D = AR = P$ ซึ่งจะได้จุด A แล้วทำการลากเส้นตรงไปยังแกนราคา ซึ่งจะได้ราคาขายสินค้าที่จุด P มีราคาเท่ากับ OP จะเห็นได้ว่าราคาขายสินค้า (P) มีค่าน้อยกว่าต้นทุนเฉลี่ย (ATC) ในกรณีนี้ผู้ผลิตสินค้าจะขาดทุนจากการผลิต แต่เนื่องจากราคาขายสินค้า (P) มีค่าสูงกว่าต้นทุนแปรผันเฉลี่ย (AVC) ทำให้ผู้ผลิตยังคงทำการผลิตต่อไปเพราะถ้าผู้ผลิตหยุดการผลิตจะทำให้ผู้ผลิตมีผลขาดทุนมากขึ้นจากต้นทุนคงที่ โดยในการผลิตสินค้าผู้ผลิตจะมีต้นทุนเฉลี่ย (ATC) เท่ากับ OC สามารถสรุปได้ดังนี้

รายรับรวม (TR)	=	\square OPAQ
ต้นทุนรวม (TC)	=	\square OCBQ
รายรับเฉลี่ย (AR)	=	OP
ต้นทุนเฉลี่ย (AC)	=	OC
ผู้ผลิตขาดทุน	=	\square PCBA

กรณีนี้ผู้ผลิตเลือกทำการผลิตต่อไปจะขาดทุนเท่ากับ \square PCBA ในทางกลับกันผู้ผลิตเลือกหยุดการผลิตจะขาดทุนเท่ากับ \square ICBD โดยในการผลิตสินค้าผู้ผลิตยังคงมีรายรับจากการขายสินค้ามาทำการชดเชยในส่วนการขาดทุนของต้นทุนคงที่เท่ากับ \square IPAD จึงทำให้ผู้ผลิตเลือกที่จะทำการผลิตต่อไป

4. ดุลยภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดผูกขาดในกรณีผู้ผลิตหยุดการผลิต

ภาพที่ 6.13 แสดงดุลยภาพระยะสั้นของตลาดผูกขาดในกรณีผู้ผลิตหยุดการผลิต

จากภาพที่ 6.13 พบว่าผู้ผลิตจะได้กำไรสูงสุดที่จุด $MC = MR$ ซึ่งจุด E เป็นจุดดุลยภาพในการผลิต โดยจะลากเส้นตรงจากจุด E ไปยังแกนนอนเพื่อหาปริมาณการผลิต ซึ่งจะได้ปริมาณการผลิตเท่ากับ OQ จากนั้นทำการลากเส้นตรงไปที่เส้นอุปสงค์ $D = AR = P$ ซึ่งจะได้จุด A แล้วทำการ

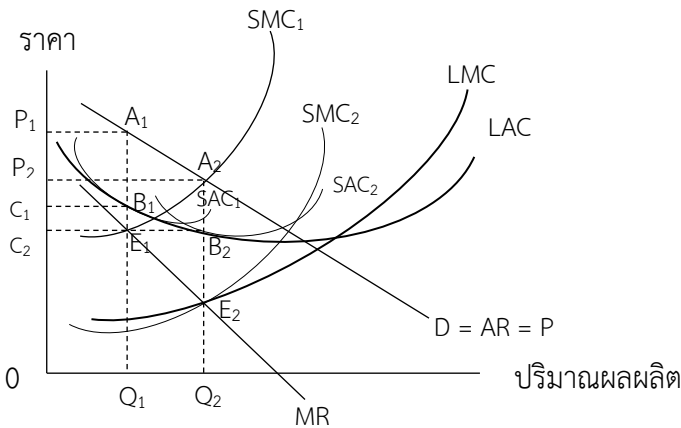
ลากเส้นตรงไปยังแกนราคา ซึ่งจะได้ราคาขายสินค้าที่จุด P มีราคาเท่ากับ OP จะเห็นได้ว่าราคาขายสินค้า (P) มีค่าน้อยกว่าต้นทุนเฉลี่ย (ATC) และต้นทุนแปรผันเฉลี่ย (AVC) ด้วย ในกรณีนี้ผู้ผลิตสินค้าจะหยุดการผลิต โดยในการผลิตสินค้าผู้ผลิตจะมีต้นทุนเฉลี่ย (ATC) เท่ากับ OC และต้นทุนแปรผันเฉลี่ย (AVC) เท่ากับ OI สามารถสรุปได้ดังนี้

- รายรับรวม (TR) = □OPAQ
- ต้นทุนรวม (TC) = □OCBQ
- รายรับเฉลี่ย (AR) = OP
- ต้นทุนเฉลี่ย (AC) = OC
- ผู้ผลิตขาดทุน = □PCBA

ในกรณีนี้ผู้ผลิตเลือกหยุดผลิตหรือปิดกิจการ เนื่องจากถ้าผู้ผลิตทำการผลิตต่อจะทำให้ขาดทุนทั้งต้นทุนคงที่และต้นทุนแปรผัน โดยที่ผู้ผลิตหยุดผลิตจะทำให้ผู้ผลิตขาดทุนเพียงต้นทุนคงที่เท่านั้น ซึ่งการขาดทุนต้นทุนคงที่มีค่าเท่ากับ □ICBY น้อยกว่าทำการผลิตต่อไปที่จะมีผลขาดทุนเท่ากับ □PCBA จึงทำให้ผู้ผลิตเลือกหยุดการผลิต

คุณภาพระยะยาวของผู้ผลิตในตลาดผูกขาด

ในตลาดผูกขาดระยะยาวผู้ผลิตสามารถปรับเปลี่ยนปริมาณการผลิตสินค้าได้ตามความเหมาะสมกับขนาดของโรงงาน เพื่อให้ได้รับกำไรสูงสุดในการผลิต

ภาพที่ 6.14 แสดงคุณภาพระยะยาวของผู้ผลิตในตลาดผูกขาด

จากภาพที่ 6.14 พบว่าขนาดโรงงานที่ 1 ผู้ผลิตจะได้กำไรสูงสุด ที่จุด $MC = SMR_1$ ซึ่งจุด E_1 เป็นจุดดุลยภาพในการผลิต โดยจะลากเส้นตรงจากจุด E_1 ไปยังแกนนอนเพื่อหาปริมาณการผลิต ซึ่งจะได้ปริมาณการผลิตเท่ากับ OQ_1 จากนั้นทำการลากเส้นตรงไปที่เส้นอุปสงค์ $D = AR = P$ ซึ่งจะได้จุด A_1 แล้วทำการลากเส้นตรงไปยังแกนราคา ซึ่งจะได้ราคาขายสินค้าที่จุด P_1 มีราคาเท่ากับ OP_1 จะเห็นได้ว่าผู้ผลิตมีกำไรเกินปกติเท่ากับ $C_1P_1A_1B_1$ ซึ่งในระยะยาวผู้ผลิตจะมีการปรับเปลี่ยนขนาด

โรงงาน โดยขนาดโรงงานที่ 2 จะมีต้นทุนการผลิตสินค้าที่ต่ำกว่าโรงงานขนาดที่ 1 เป็นเส้น SAC_2 ซึ่งผู้ผลิตจะได้กำไรสูงสุดที่จุด $MC = SMR_2$ ซึ่งจุด E_2 เป็นจุดดุลยภาพในการผลิต โดยจะลากเส้นตรงจากจุด E_2 ไปยังแกนนอนเพื่อหาปริมาณการผลิต ซึ่งจะได้ปริมาณการผลิตเท่ากับ OQ_2 จากนั้นทำการลากเส้นตรงไปที่เส้นอุปสงค์ $D = AR = P$ ซึ่งจะได้จุด A_2 แล้วทำการลากเส้นตรงไปยังแกนราคา ซึ่งจะได้ราคาขายสินค้าที่จุด P_2 มีราคาเท่ากับ OP_2 จะเห็นได้ว่าผู้ผลิตมีกำไรเกินปกติ เท่ากับ $C_2P_2A_2B_2$

6.4 ตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด (Monopolistic Competitive Market)

เป็นตลาดที่มีผู้ซื้อและผู้ขายเป็นจำนวนมาก สินค้าและบริการที่ผู้ผลิตขายมีลักษณะที่มีความใกล้เคียงกัน โดยสามารถใช้ทดแทนกันได้ แต่จะมีความไม่เหมือนกันในรูปแบบและลักษณะของสินค้าและบริการ ซึ่งจะส่งผลให้ผู้บริโภครู้สึกถึงความแตกต่างกันของสินค้าในผู้ผลิตแต่ละราย เช่น บรรจุกัณฑ์ เครื่องหมายการค้า สี รสชาติ กลิ่น เป็นต้น โดยการทดแทนกันของสินค้าและบริการจะเป็นการทดแทนที่ไม่สมบูรณ์ ส่งผลให้ผู้ผลิตสินค้าและบริการยังคงสร้างเอกลักษณ์เฉพาะให้ผู้บริโภคมีความพึงพอใจในสินค้าและบริการของตน เพื่อให้เกิดอำนาจในการผูกขาดของสินค้า

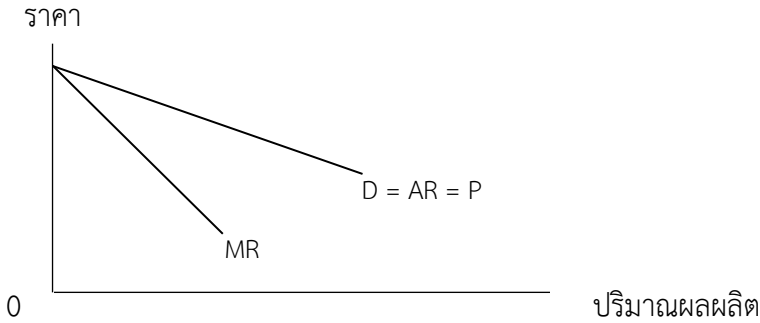
ลักษณะของตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด

1. มีผู้ผลิตสินค้าและบริการเป็นจำนวนมาก
2. สินค้าประเภทเดียวกันผู้ผลิตแต่ละรายสามารถสร้างความแตกต่างในสินค้าของตนเองได้ ซึ่งสินค้าจะมีลักษณะแตกต่างกัน (Differentiated Product) ในผู้ผลิตแต่ละราย
3. ผู้ผลิตในตลาดสามารถเข้าสู่ตลาดมาทำการผลิตสินค้าและออกจากตลาดได้อย่างเสรี ไม่มีการกีดกันในการผลิตสินค้า
4. สินค้าในตลาดจะแข่งขันกันในด้านราคา คุณภาพ และรูปลักษณ์
5. ผู้บริโภคสามารถใช้สินค้าและบริการจากผู้ผลิตรายอื่นได้ แต่อาจจะมีความแตกต่างในลักษณะบางประการของสินค้าและบริการ

เส้นอุปสงค์ เส้นรายรับเฉลี่ย และเส้นรายรับส่วนเพิ่มของตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด

ในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาดจะมีผู้ผลิตสินค้าและบริการเป็นจำนวนมาก ซึ่งสินค้าของผู้ผลิตในแต่ละรายจะมีความแตกต่างกันในคุณลักษณะบางประการ ส่งผลให้ผู้ผลิตแต่ละรายจะมีเอกลักษณ์ในสินค้าของตน ซึ่งจะทำให้เส้นอุปสงค์ เส้นรายรับเฉลี่ย และเส้นรายรับส่วนเพิ่มของตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาดจะมีความคล้ายคลึงกับตลาดผูกขาด แต่จะมีความยืดหยุ่นมากกว่า (Elastic Demand) เนื่องจากสามารถใช้สินค้าและบริการจากผู้ผลิตรายอื่นทดแทนได้

ส่วนเส้นรายรับส่วนเพิ่ม (MR) ของตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาดจะมีค่าความลาดชันเป็น 2 เท่าของเส้นอุปสงค์เหมือนกับตลาดผูกขาด โดยแสดงได้ดังภาพที่ 6.16

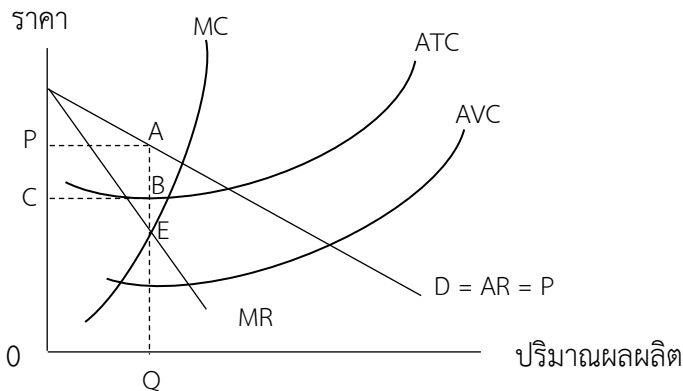

ภาพที่ 6.15 แสดงเส้นอุปสงค์ เส้นรายรับเฉลี่ย และรายรับส่วนเพิ่มของตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด

ดุลยภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด

ในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาดผู้ผลิตจะทำการผลิตสินค้าเพื่อให้ได้รับกำไรสูงสุดหรือขาดทุนน้อยที่สุด โดยผู้ผลิตที่ทำการผลิตสินค้าภายใต้เงื่อนไข $MC = MR$ ซึ่งเป็นจุดดุลยภาพในการผลิตในระยะสั้นของการผลิตสินค้า ผู้ผลิตสามารถได้กำไรจากการผลิตอยู่ 4 กรณี ดังนี้

1. ดุลยภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาดในกรณีผู้ผลิตได้กำไรเกินปกติ

ภาพที่ 6.16 แสดงดุลยภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด
ในกรณีผู้ผลิตได้กำไรเกินปกติ

จากภาพที่ 6.16 พบว่าผู้ผลิตจะได้กำไรสูงสุด ที่จุด $MC = MR$ ซึ่งจุด E เป็นจุดดุลยภาพในการผลิต โดยจะลากเส้นตรงจากจุด E ไปยังแกนนอนเพื่อหาปริมาณการผลิต ซึ่งจะได้ปริมาณการผลิตเท่ากับ OQ จากนั้นทำการลากเส้นตรงไปที่เส้นอุปสงค์ $D = AR = P$ จะได้จุด A แล้วทำการลากเส้นตรงไปยังแกนราคา ซึ่งจะได้ราคาขายสินค้าที่จุด P มีราคาเท่ากับ OP จะเห็นได้ว่าราคาขายสินค้า

(P) อยู่สูงกว่าต้นทุนเฉลี่ย (ATC) ในกรณีนี้ผู้ผลิตสินค้าจะได้กำไรเกินปกติ โดยผู้ผลิตจะมีต้นทุนเฉลี่ยในการผลิตเท่ากับ 0C สามารถสรุปได้ดังนี้

$$\text{รายรับรวม (TR)} = \square 0PAQ$$

$$\text{ต้นทุนรวม (TC)} = \square 0CBQ$$

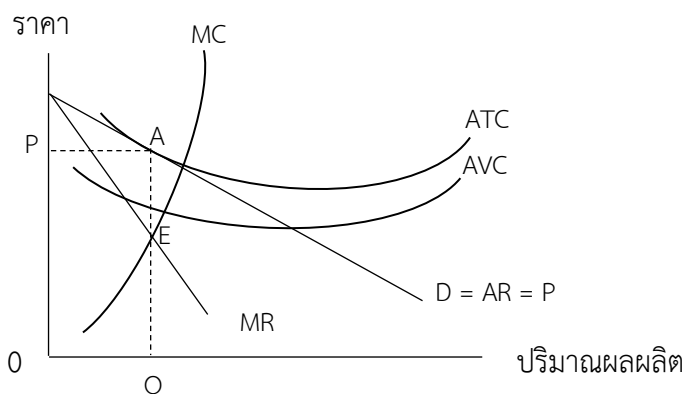
$$\text{รายรับเฉลี่ยต่อหน่วย (AR)} = 0P$$

$$\text{ต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วย (AC)} = 0C$$

$$\text{ผู้ผลิตได้กำไรเกินปกติ} = \square CPAB$$

$$\text{กำไรเกินปกติต่อหน่วย} = CP$$

2. ดุลยภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาดในกรณีผู้ผลิตได้กำไรปกติ

ภาพที่ 6.17 แสดงดุลยภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด
ในกรณีผู้ผลิตได้กำไรปกติ

จากภาพที่ 6.17 พบว่าผู้ผลิตจะได้กำไรสูงสุดที่จุด $MC = MR$ ซึ่งจุด E เป็นจุดดุลยภาพในการผลิต โดยจะลากเส้นตรงจากจุด E ไปยังแกนนอนเพื่อหาปริมาณการผลิต ซึ่งจะได้ปริมาณการผลิตเท่ากับ OQ จากนั้นทำการลากเส้นตรงไปที่เส้นอุปสงค์ $D = AR = P$ จะได้จุด A แล้วทำการลากเส้นตรงไปยังแกนราคา ซึ่งจะได้ราคาขายสินค้าที่จุด P มีราคาเท่ากับ OP จะเห็นได้ว่าราคาขายสินค้า (P) มีค่าเท่ากับต้นทุนเฉลี่ย (ATC) ในกรณีนี้ผู้ผลิตสินค้าจะได้กำไรปกติเท่านั้น โดยผู้ผลิตจะมีต้นทุนเฉลี่ยในการผลิตเท่ากับ 0P สามารถสรุปได้ดังนี้

$$\text{รายรับรวม (TR)} = \square 0PAQ$$

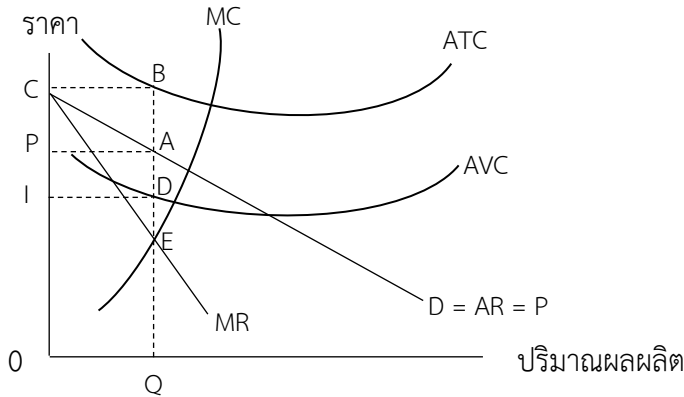
$$\text{ต้นทุนรวม (TC)} = \square 0PAQ$$

$$\text{รายรับเฉลี่ยต่อหน่วย (AR)} = 0P$$

$$\text{ต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วย (AC)} = 0P$$

$$\text{ผู้ผลิตได้กำไรปกติ} = \text{รายรับรวม (TR)} - \text{ต้นทุนรวม (TC)} = 0$$

3. ดุลยภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาดในกรณีผู้ผลิตขาดทุนน้อยที่สุด

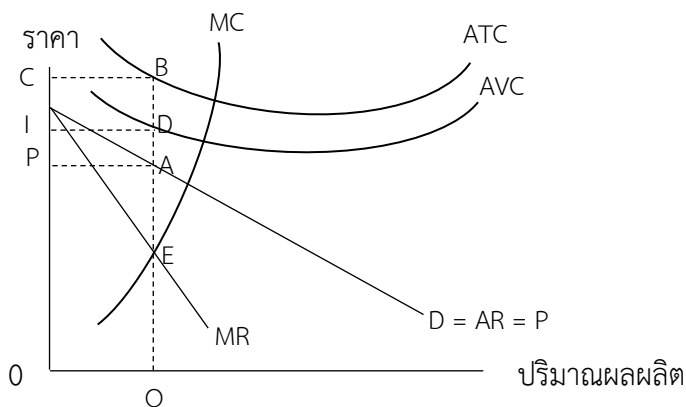
ภาพที่ 6.18 แสดงดุลยภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด
ในกรณีผู้ผลิตขาดทุนน้อยที่สุด

จากภาพที่ 6.18 พบว่า ผู้ผลิตจะได้กำไรสูงสุดที่จุด $MC = MR$ ซึ่งจุด E เป็นจุดดุลยภาพในการผลิต โดยจะลากเส้นตรงจากจุด E ไปยังแกนอนเพื่อหาปริมาณการผลิต ซึ่งจะได้ปริมาณการผลิตเท่ากับ OQ จากนั้นทำการลากเส้นตรงไปที่เส้นอุปสงค์ $D = AR = P$ ซึ่งจะได้จุด A แล้วทำการลากเส้นตรงไปยังแกนราคา ซึ่งจะได้ราคาขายสินค้าที่จุด P มีราคาเท่ากับ OP จะเห็นได้ว่าราคาขายสินค้า (P) มีค่าน้อยกว่าต้นทุนเฉลี่ย (ATC) ในกรณีนี้ผู้ผลิตสินค้าจะขาดทุนจากการผลิต แต่เนื่องจากราคาขายสินค้า (P) มีค่าสูงกว่าต้นทุนแปรผันเฉลี่ย (AVC) ทำให้ผู้ผลิตยังคงทำการผลิตต่อไป เพราะถ้าผู้ผลิตหยุดการผลิตจะทำให้ผู้ผลิตมีผลขาดทุนมากขึ้นจากต้นทุนคงที่ โดยในการผลิตสินค้าผู้ผลิตจะมีต้นทุนเฉลี่ย (ATC) เท่ากับ OC สามารถสรุปได้ดังนี้

รายรับรวม (TR)	=	\square OPAQ
ต้นทุนรวม (TC)	=	\square OCBQ
รายรับเฉลี่ยต่อหน่วย (AR)	=	OP
ต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วย (AC)	=	OC
ผู้ผลิตขาดทุน	=	\square PCBA

กรณีนี้ผู้ผลิตจะเลือกทำการผลิตต่อ โดยจะขาดทุนเท่ากับ \square PCBA ในทางกลับกันหากผู้ผลิตเลือกหยุดการผลิตจะขาดทุนเท่ากับ \square ICBD โดยในการผลิตสินค้าผู้ผลิตยังคงมีรายรับจากการขายสินค้ามาทำการชดเชยในส่วนการขาดทุนของต้นทุนคงที่เท่ากับ \square IPAD จึงทำให้ผู้ผลิตเลือกที่จะทำการผลิตต่อไป

4. ดุลยภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาดในกรณีผู้ผลิตหยุดการผลิต

ภาพที่ 6.19 แสดงดุลยภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด
ในกรณีผู้ผลิตหยุดการผลิต

จากภาพที่ 6.19 พบว่า ผู้ผลิตจะได้กำไรสูงสุดที่จุด $MC = MR$ ซึ่งจุด E เป็นจุดดุลยภาพในการผลิต โดยจะลากเส้นตรงจากจุด E ไปยังแกนนอนเพื่อหาปริมาณการผลิต ซึ่งจะได้ปริมาณการผลิตเท่ากับ OQ จากนั้นทำการลากเส้นตรงไปที่เส้นอุปสงค์ $D = AR = P$ จะได้จุด A แล้วทำการลากเส้นตรงไปยังแกนราคา ซึ่งจะได้ราคาขายสินค้าที่จุด P มีราคาเท่ากับ OP จะเห็นได้ว่าราคาขายสินค้า (P) มีค่าน้อยกว่าต้นทุนเฉลี่ย (ATC) และต้นทุนแปรผันเฉลี่ย (AVC) ด้วย ในกรณีนี้ผู้ผลิตสินค้าจะหยุดการผลิต โดยในการผลิตสินค้าผู้ผลิตจะมีต้นทุนเฉลี่ย (ATC) เท่ากับ OC และต้นทุนแปรผันเฉลี่ย (AVC) เท่ากับ OI สามารถสรุปได้ดังนี้

$$\text{รายรับรวม (TR)} = \square OPAQ$$

$$\text{ต้นทุนรวม (TC)} = \square OCBQ$$

$$\text{รายรับเฉลี่ยต่อหน่วย (AR)} = OP$$

$$\text{ต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วย (AC)} = OC$$

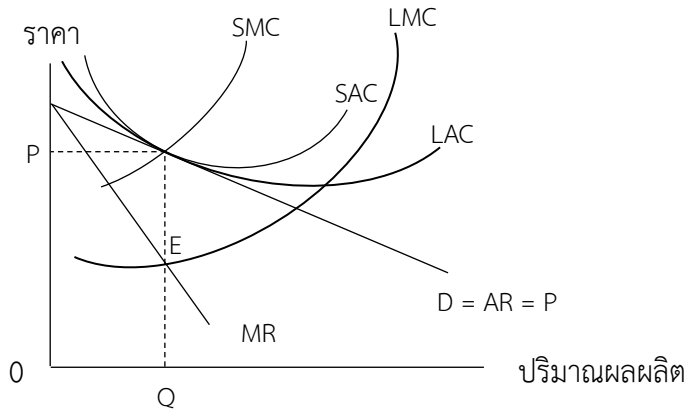
$$\text{ผู้ผลิตขาดทุน} = \square PCBA$$

ในกรณีนี้ผู้ผลิตเลือกหยุดผลิตหรือปิดกิจการ เนื่องจากถ้าผู้ผลิตทำการผลิตต่อจะทำให้ขาดทุนทั้งต้นทุนคงที่และต้นทุนแปรผัน โดยที่ผู้ผลิตหยุดผลิตจะทำให้ผู้ผลิตขาดทุนเพียงต้นทุนคงที่เท่านั้น ซึ่งการขาดทุนต้นทุนคงที่มีค่าเท่ากับ $\square ICBD$ น้อยกว่าทำการผลิตต่อไปที่จะมีผลขาดทุนเท่ากับ $\square PCBA$ จึงทำให้ผู้ผลิตเลือกหยุดการผลิต

ดุลยภาพระยะยาวของผู้ผลิตในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด

ในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด ผู้ผลิตสามารถปรับเปลี่ยนปริมาณการผลิตสินค้าได้ตามความเหมาะสมกับขนาดของโรงงาน เพื่อเป้าหมายได้รับกำไรสูงสุดในการผลิต โดยในระยะผู้ผลิตจะ

ได้เพียงกำไรปกติเท่านั้น ในกรณีที่ผู้ผลิตได้รับกำไรเกินปกติ จะส่งผลทำให้ผู้ผลิตรายใหม่เข้ามาในตลาดเพื่อผลิตสินค้าและบริการแข่งขัน ทำให้ราคาสินค้าและบริการปรับตัวลดลงจนผู้ผลิตได้รับกำไรปกติเท่านั้น

ภาพที่ 6.20 แสดงดุลยภาพระยะยาวของผู้ผลิตในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด

จากภาพที่ 6.20 พบว่า ในระยะยาวผู้ผลิตจะแสวงหากำไรสูงสุดในการผลิต โดยจุดที่ได้กำไรสูงสุดคือ จุดที่ $MR = LMC$ ซึ่งจะได้ปริมาณการผลิตสินค้าเท่ากับ OQ ในระดับราคาสินค้าเท่ากับ OP ในระยะยาวผู้ผลิตจะได้รับเพียงกำไรปกติเท่านั้น ภายใต้เงื่อนไขรายรับเฉลี่ยเท่ากับต้นทุนเฉลี่ย ($AR = SAC = LAC$)

6.5 ตลาดผู้ขายน้อยราย (Oligopoly Market)

เป็นตลาดที่มีผู้ผลิตสินค้าและบริการตั้งแต่ 2 รายขึ้นไป หากผู้ผลิตรายใดรายหนึ่งทำการเปลี่ยนแปลงราคาและปริมาณการผลิตจะส่งผลกระทบต่อคู่แข่งในตลาดและมักจะมีการกระทำโต้ตอบระหว่างผู้ผลิตด้วยกันเอง ซึ่งในตลาดผู้ขายน้อยรายจะสามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้ 1. ผู้ผลิตมีการผลิตสินค้าที่มีความเหมือนกันเกือบทุกประการ (Homogeneous) เรียกว่า Pure Oligopoly ได้แก่ ซีเมนต์ เครื่องช่วยโทรศัพท์มือถือ น้ำมันเชื้อเพลิง เป็นต้น ในกรณีนี้ผู้ผลิตจะไม่ใช้กลยุทธ์ในการแข่งขันด้านราคา (Non-price Competition) โดยจะใช้กลยุทธ์สร้างความแตกต่างของสินค้า ภาพลักษณ์ บรรจุภัณฑ์ ความจงรักภักดีต่อแบรนด์ เป็นต้น 2. ผู้ผลิตมีการผลิตสินค้าที่มีความแตกต่างกัน แต่สามารถใช้ทดแทนกันได้ เรียกว่า Differentiated Oligopoly ได้แก่ รถยนต์ ตู้เย็น เครื่องปรับอากาศ โทรศัพท์มือถือ เป็นต้น ซึ่งตลาดผู้ขายน้อยรายใน 2 ลักษณะนี้ ผู้ผลิตรายใหม่จะเข้ามาทำการผลิตสินค้าได้ยากลำบากหรือมีสิ่งกีดขวางบางประการไม่ให้ผู้ผลิตรายใหม่

ลักษณะที่สำคัญของตลาดผู้ขายน้อย

1. มีผู้ผลิตจำนวนน้อยราย โดยปริมาณการผลิตสินค้าและบริการของผู้ผลิตแต่ละรายมีส่วนที่สูงเมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณการผลิตสินค้าทั้งตลาด ทำให้การขายสินค้าในตลาดของผู้ผลิตแต่ละรายจะมีผลกระทบซึ่งกันและกัน

2. สินค้าและบริการของผู้ผลิตแต่ละรายที่ขายในตลาดจะมีลักษณะเหมือนกัน (Pure Oligopoly) หรืออาจจะแตกต่างกันบางประการ ซึ่งสามารถใช้ทดแทนกันได้ (Differentiated Oligopoly)

3. ผู้ผลิตในตลาดผู้ขายน้อยรายมีความสามารถในการกีดกันผู้ผลิตรายใหม่เข้ามาสู่ตลาดได้

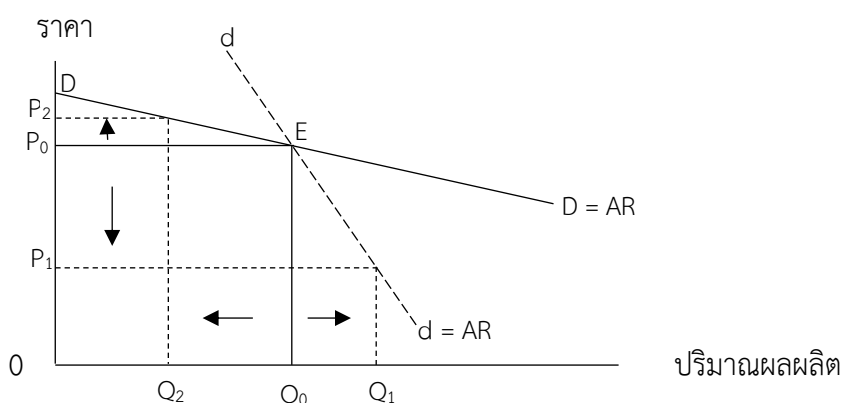
4. ในการดำเนินงานของผู้ผลิตแต่ละรายจะมีแนวโน้มที่จะรวมตัวกัน และไม่ใช้กลยุทธ์ด้านราคาระหว่างกันเพื่อให้ได้รับกำไรสูงสุดจากการผลิต

เส้นอุปสงค์ เส้นรายรับเฉลี่ย และเส้นรายรับส่วนเพิ่มของตลาดผู้ขายน้อยราย

เส้นอุปสงค์ของผู้ผลิตในตลาดผู้ขายน้อยรายจะมีลักษณะเป็นเส้นอุปสงค์หักมุม (Kinked Demand Curve) ซึ่งมาจากเหตุผล 2 ประการ ดังนี้

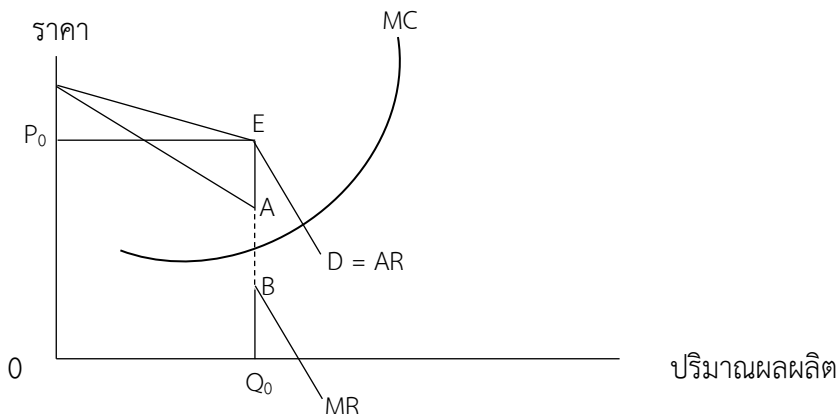
1. ในกรณีที่ผู้ผลิตรายใดปรับขึ้นราคาสินค้า ผู้ผลิตรายอื่นจะไม่ทำการปรับขึ้นราคาสินค้าตาม ส่งผลให้ปริมาณการขายสินค้าของผู้ผลิตที่ปรับขึ้นราคาจะมียอดขายสินค้าที่ลดลงอย่างมาก เนื่องจากผู้บริโภคจะหันไปซื้อสินค้าจากผู้ผลิตรายอื่นแทน กล่าวได้ว่าสินค้ามีความยืดหยุ่นมากกว่า 1 ($E_d > 1$)

2. ในกรณีที่ผู้ผลิตรายใดปรับลดราคาสินค้า จะส่งผลให้ผู้ผลิตรายอื่นในตลาดทำการปรับลดราคาสินค้าลงเช่นเดียวกัน สุดท้ายผลของการลดราคาสินค้าจะทำให้ปริมาณการขายสินค้าเพิ่มขึ้นน้อยมาก กล่าวได้ว่าสินค้ามีความยืดหยุ่นน้อยกว่า 1 ($E_d < 1$)

ภาพที่ 6.21 แสดงเส้นอุปสงค์หักมุมของตลาดผู้ขายน้อยราย

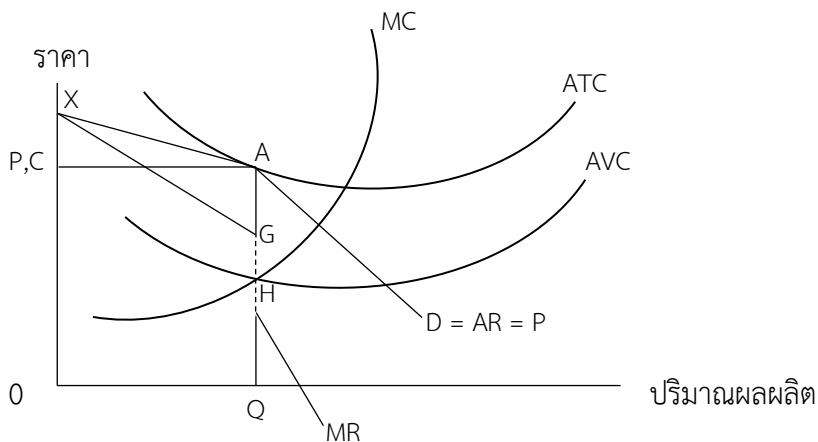
จากภาพที่ 6.21 พบว่าเส้นอุปสงค์ DD จะมีความยืดหยุ่นมาก และเส้นอุปสงค์ dd จะมีความยืดหยุ่นน้อย โดยทั้งเส้นอุปสงค์ DD และเส้นอุปสงค์ dd จะตัดกันที่จุด E ซึ่งเป็นจุดที่เส้นอุปสงค์เกิดการหักมุมเป็นเส้นอุปสงค์ DEd เกิดราคาดุลยภาพของสินค้าเท่ากับ OP_0 และปริมาณดุลยภาพของสินค้าเท่ากับ OQ_1 ในกรณีที่ผู้ผลิตสินค้ารายหนึ่งปรับขึ้นราคาสินค้าเป็น OP_2 ผู้ผลิตรายอื่นในตลาดจะไม่ปรับราคาสินค้าขึ้นตาม โดยจะทำให้ผู้บริโภคลดปริมาณการซื้อสินค้าเหลือเท่ากับ OQ_2 จะเห็นได้ว่าการปรับขึ้นราคาสินค้าเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยจะส่งผลให้ปริมาณการซื้อสินค้าปรับลดลงมากกว่าการเปลี่ยนแปลงของราคา เนื่องจากผู้บริโภคหันไปซื้อสินค้าจากผู้ผลิตรายอื่นแทน ส่วนในกรณีที่ผู้ผลิตรายหนึ่งปรับราคาสินค้าลดลงเป็น OP_1 ปริมาณการขายสินค้าจะเพิ่มขึ้นเป็น OQ_1 จะเห็นได้ว่าการปรับราคาสินค้าลดลง แต่ปริมาณการขายสินค้าเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เนื่องจากผู้ผลิตรายอื่นจะทำการปรับลดราคาตาม โดยสามารถแสดงเส้นรายรับส่วนเพิ่ม (MR) ที่มีลักษณะเส้นขาดช่วงดังภาพที่ 6.22

ภาพที่ 6.22 แสดงเส้นอุปสงค์ เส้นรายรับเฉลี่ย และเส้นรายรับส่วนเพิ่มของตลาดผู้ขายน้อยราย

จากภาพที่ 6.22 พบว่าในตลาดผู้ขายน้อยรายจะมีเส้นรายรับส่วนเพิ่ม (MR) ขาดช่วงตรง AB โดยเส้นต้นทุนส่วนเพิ่ม (MC) จะตัดกับเส้นรายรับส่วนเพิ่ม (MR) ตรงขาดช่วง AB ซึ่งผู้ผลิตจะขายสินค้าที่ราคา OP_0 และปริมาณสินค้าที่ขายเท่ากับ OQ_0 ในกรณีที่ต้นทุนของผู้ผลิตจะปรับเพิ่มขึ้นหรือลดลง ส่งผลทำให้เส้นต้นทุนส่วนเพิ่ม (MC) มีการเปลี่ยนแปลงตามต้นทุนการผลิต จะเห็นได้ว่าเส้นต้นทุนส่วนเพิ่ม (MC) จะตัดกับเส้นรายรับส่วนเพิ่ม (MR) ในตรงที่เส้น AB ขาดช่วง ซึ่งจะทำให้ผู้ผลิตในตลาดผู้ขายน้อยรายจะไม่เปลี่ยนแปลงราคาขายสินค้า ส่งผลให้ผู้ผลิตจะได้กำไรสูงสุดเมื่อขายสินค้าในราคา OP_0 และปริมาณสินค้าเท่ากับ OQ_0

2. คุณภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดผู้ขายน้อยราย กรณีผู้ผลิตได้กำไรปกติ

ภาพที่ 6.24 แสดงคุณภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดผู้ขายน้อยราย กรณีผู้ผลิตได้กำไรปกติ

จากภาพที่ 6.24 พบว่า เส้นอุปสงค์ (XAD) มีจุดหักมุมที่จุด A ซึ่งมีระดับราคาขายสินค้าเท่ากับ OP และปริมาณขายสินค้าเท่ากับ OQ โดยเส้นรายรับส่วนเพิ่ม (MR) จะขาดช่วงที่ GH ซึ่งผู้ผลิตจะได้กำไรสูงสุดที่จุด $MC = MR$ จะเห็นได้ว่าเส้นรายส่วนเพิ่ม (MR) ตัดกับเส้นต้นทุนส่วนเพิ่ม (MC) ในช่วงที่ขาดตอนจะมีปริมาณการผลิตเท่ากับ OQ และราคาขายสินค้าเท่ากับ OP ในกรณีนี้ราคาขายสินค้าจะอยู่สูงเท่ากับต้นทุนการผลิตสินค้า ทำให้ผู้ผลิตสินค้าได้รับกำไรปกติ โดยผู้ผลิตจะมีต้นทุนเฉลี่ยในการผลิตสินค้าเท่ากับ OC สามารถสรุปได้ดังนี้

$$\begin{aligned}
 \text{รายรับรวม (TR)} &= \square OPAQ \\
 \text{ต้นทุนรวม (TC)} &= \square OCBQ \text{ หรือ } \square OPAQ \\
 \text{รายรับเฉลี่ยต่อหน่วย (AR)} &= OP \\
 \text{ต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วย (AC)} &= OC \\
 \text{ผู้ผลิตได้กำไรปกติ} &= \text{รายรับรวม (TR)} - \text{ต้นทุนรวม (TC)} = 0
 \end{aligned}$$

ปริมาณการผลิตที่มากและใช้เงินลงทุนสูง จึงสรุปได้ว่าตลาดผู้ขายน้อยรายจะเป็นลักษณะที่ผู้ผลิตจะร่วมมือกันกำหนดราคาสินค้าในตลาด

6.6 สรุป

ตลาดในทางเศรษฐศาสตร์ หมายถึง การตกลงซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการของผู้ซื้อและผู้ขาย โดยจะมีสถานที่หรือไม่มีสถานที่ก็ได้ ซึ่งตลาดที่มีสถานที่ ได้แก่ ห้างสรรพสินค้า ตลาดนัด ร้านขายยา เป็นต้น ส่วนตลาดที่ไม่มีสถานที่ ได้แก่ การซื้อขายสินค้าผ่านออนไลน์แอปพลิเคชัน (Online Application) การโทรศัพท์ซื้อขายสินค้า เป็นต้น

ตลาดแข่งขันสมบูรณ์ (Perfect Competitive Market) จะมีคุณลักษณะ ดังต่อไปนี้ 1. มีผู้ซื้อและผู้ขายสินค้าเป็นจำนวนมาก 2. สินค้าจะมีคุณลักษณะเหมือนกันทุกประการ (Homogeneous Product) สินค้าในตลาดแข่งขันสมบูรณ์จะขนาดรูปร่าง การใช้งาน มาตรฐานเหมือนกัน 3. ผู้ซื้อผู้ขายสามารถเข้าออกจากตลาดได้อย่างเสรี 4. สามารถเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตได้อย่างเสรี 5. ผู้ซื้อและผู้ขายมีข้อมูลของสินค้าที่ครบถ้วนทั้งด้านราคา การใช้งาน คุณลักษณะต่าง ๆ จากคุณลักษณะที่กล่าวมาทำให้ผู้ผลิตแต่ละรายไม่สามารถกำหนดราคาได้ โดยราคาสินค้าถูกกำหนดโดยอุปสงค์และอุปทานของตลาด ซึ่งเส้นอุปสงค์ของผู้ผลิตแต่ละรายมีลักษณะเป็นเส้นตรงขนานไปกับแกนนอน จุดที่ผู้ผลิตจะได้รับกำไรสูงสุด คือ เส้นรายรับส่วนเพิ่ม (MR) เท่ากับ เส้นต้นทุนส่วนเพิ่ม (MC) ($MC = MR$) เราสามารถทำการวิเคราะห์ดุลยภาพในระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ได้ 4 กรณี คือ 1. กรณีผู้ผลิตได้รับกำไรเกินปกติ 2. กรณีผู้ผลิตได้รับกำไรปกติ 3. กรณีผู้ผลิตขาดทุนและทำการผลิตต่อ และ 4. กรณีผู้ผลิตขาดทุนและหยุดการผลิต ในส่วนของดุลยภาพระยะยาวของผู้ผลิตในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ ดุลยภาพของผู้ผลิตจะอยู่ ณ ที่จุด $SAC = SMC = LMC = LAC = MR = P$ นั่นคือ ถ้าการผลิตอยู่ในดุลยภาพระยะยาวแล้ว ก็ต้องอยู่ในดุลยภาพระยะสั้นด้วย

ตลาดผูกขาด (Monopoly) เป็นตลาดที่มีผู้ผลิตเพียงรายเดียวและมีลักษณะตรงข้ามกับตลาดแข่งขันสมบูรณ์ทั้งหมด เช่น จำนวนผู้ผลิตและลักษณะคุณสมบัติของสินค้า โดยในตลาดแข่งขันสมบูรณ์จะมีผู้ผลิตจำนวนมากและสินค้ามีลักษณะเหมือนกันทุกประการ ส่วนตลาดผูกขาดจะมีผู้ผลิตรายเดียว และสินค้าที่ผลิตนั้นผู้ผลิตรายอื่นจะไม่สามารถทำการผลิตได้ ส่งผลให้ผู้ผลิตในตลาดผูกขาดสามารถกำหนดราคาและปริมาณการผลิตได้ เราสามารถทำการวิเคราะห์ดุลยภาพในระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดผูกขาดอยู่ 4 กรณี คือ 1. กรณีผู้ผลิตได้รับกำไรเกินปกติ 2. กรณีผู้ผลิตได้รับกำไรปกติ 3. กรณีผู้ผลิตขาดทุนและทำการผลิตต่อ และ 4. กรณีผู้ผลิตขาดทุนและหยุดการผลิต ในส่วนของดุลยภาพในระยะยาวของผู้ผลิตในตลาดผูกขาดผู้ผลิตสามารถปรับเปลี่ยนปริมาณการผลิตสินค้าได้ตามความเหมาะสมกับขนาดของโรงงานเพื่อให้ได้รับกำไรสูงสุดจากการผลิต โดยสินค้าในตลาดผูกขาดจะมีการควบคุมราคาโดยรัฐบาลเพื่อไม่ให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน

ตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด (Monopolistic Competitive Market) เป็นตลาดมีผู้ซื้อและผู้ขายเป็นจำนวนมาก สินค้าและบริการที่ผู้ผลิตขายมีลักษณะที่มีความใกล้เคียงกัน โดยสามารถให้

ทดแทนกันได้ แต่จะมีความไม่เหมือนกันในรูปแบบและลักษณะของสินค้าและบริการ ซึ่งจะส่งผลให้ผู้บริโภครู้สึกถึงความแตกต่างกันของสินค้าในผู้ผลิตแต่ละราย เส้นอุปสงค์ของตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาดจะมีความยืดหยุ่นมากกว่าเส้นอุปสงค์ของตลาดผูกขาด เนื่องจากสามารถใช้สินค้าอื่นทดแทนได้ เนื่องจากมีผู้ผลิตจำนวนมาก เราสามารถทำการวิเคราะห์ดุลยภาพในระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด ออกเป็น 4 กรณี คือ 1. กรณีผู้ผลิตได้รับกำไรเกินปกติ 2. กรณีผู้ผลิตได้รับกำไรปกติ 3. กรณีผู้ผลิตขาดทุน โดยทำการผลิต และ 4. กรณีผู้ผลิตขาดทุน โดยหยุดการผลิต ในส่วนของดุลยภาพการผลิตระยะยาวของผู้ผลิตในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด ผู้ผลิตจะได้เพียงกำไรปกติเท่านั้น ในกรณีที่ผู้ผลิตได้รับกำไรเกินปกติ จะส่งผลทำให้ผู้ผลิตรายใหม่เข้ามาในตลาดเพื่อผลิตสินค้าและบริการแข่งขัน ทำให้ราคาสินค้าและบริการปรับตัวลดลงจนผู้ผลิตได้รับกำไรปกติเท่านั้น

ตลาดผู้ขายน้อยราย (Oligopoly Market) เป็นตลาดที่มีผู้ผลิตสินค้าและบริการขายตั้งแต่ 2 รายขึ้นไป โดยตลาดผู้ขายน้อยรายจะมีลักษณะที่มีผู้ผลิตรายใดรายหนึ่งทำการเปลี่ยนแปลงราคาและปริมาณการผลิตจะส่งผลกระทบต่อคู่แข่งในตลาดและมักจะมีการกระทำโต้ตอบระหว่างผู้ผลิตด้วยกันเอง ซึ่งในตลาดผู้ขายน้อยรายจะสามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้ 1. ผู้ผลิตมีการผลิตสินค้าที่มีความเหมือนกันเกือบทุกประการ (Homogeneous) เรียกว่า Pure Oligopoly ได้แก่ ซีเมนต์ เครื่องถ่ายโทรศัพท์มือถือ น้ำมันเชื้อเพลิง เป็นต้น 2. ผู้ผลิตมีการผลิตสินค้าที่มีความแตกต่างกันแต่สามารถใช้ทดแทนกันได้ เรียกว่า Differentiated Oligopoly ได้แก่ รถยนต์ ตู้เย็น สบู่ น้ำหอม เครื่องปรับอากาศ โทรศัพท์มือถือ เป็นต้น ในกรณีที่สินค้าสามารถใช้ทดแทนกัน (Differentiated Oligopoly) เส้นอุปสงค์จะมีลักษณะเป็นเส้นหักมุม (Kinked Demand) เราสามารถทำการวิเคราะห์ดุลยภาพในระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดผู้ขายน้อยรายได้ 3 กรณี คือ 1. กรณีผู้ผลิตได้รับกำไรเกินปกติ 2. กรณีผู้ผลิตได้รับกำไรปกติ 3. กรณีผู้ผลิตขาดทุน ในส่วนของดุลยภาพในระยะยาวของผู้ผลิตในตลาดผู้ขายน้อยราย จะเห็นได้ว่าการวิเคราะห์การผลิตในระยะยาวของตลาดผู้ขายน้อยรายนั้นค่อนข้างยุ่งยากเนื่องจากไม่นิยมแข่งขันกันในด้านราคา แต่จะมีการแข่งขันในด้านคุณภาพของสินค้า โดยผู้ผลิตแต่ละรายจะมีปริมาณการผลิตที่มากและใช้เงินลงทุนสูง จึงสรุปได้ว่าตลาดผู้ขายน้อยรายจะเป็นลักษณะร่วมมือกันกำหนดราคาสินค้าของผู้ผลิต

คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายความหมายของตลาดในทางเศรษฐศาสตร์ พร้อมยกตัวอย่างตลาดในทางเศรษฐศาสตร์เปรียบเทียบกับตลาดทั่วไป
2. จงยกตัวอย่างสินค้าในตลาดผูกขาด พร้อมทั้งอธิบายสาเหตุที่ทำให้สินค้านี้กลายเป็นสินค้าผูกขาด
3. จงยกตัวอย่างสินค้าในตลาดที่ใกล้เคียงกับสินค้าในตลาดแข่งขันสมบูรณ์มากที่สุด พร้อมทั้งระบุสาเหตุที่ทำให้สินค้านี้ใกล้เคียงกับสินค้าในตลาดแข่งขันสมบูรณ์
4. ในกรณีที่เราเป็นผู้ผลิตสินค้าในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด เราจะใช้กลยุทธ์ในการขายสินค้าอย่างไร เพื่อที่จะทำให้ยอดขายสินค้าเพิ่มขึ้น
5. จงอธิบายถึงสาเหตุที่ผู้ผลิตสินค้าในตลาดผู้ขายน้อยรายมีการร่วมมือกันกำหนดราคาสินค้าในตลาด และยกตัวอย่างสินค้าในตลาดผู้ขายน้อยราย จำนวน 3 สินค้า

บทที่ 7

รายได้ประชาชาติ

รายได้ประชาชาติถือเป็นการศึกษาเกี่ยวกับรายได้รวมของประเทศ โดยจะมีบทบาทที่สำคัญเป็นอย่างมากกับทุกหน่วยเศรษฐกิจของประเทศ เริ่มตั้งแต่ภาคครัวเรือน ภาคธุรกิจ และภาครัฐบาล ทุกหน่วยเศรษฐกิจต้องการที่จะเพิ่มรายได้และทำการลงรายละเอียดรายการบันทึกรายได้ในบัญชีเพื่อเป็นข้อมูลสถิติตัวเลขไว้ใช้ประโยชน์ต่อไป เนื่องจากตัวเลขของรายได้ประชาชาติจะนำไปใช้ในการเปรียบเทียบการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและวิเคราะห์สภาวะเศรษฐกิจภายในประเทศ โดยจะนำข้อมูลของรายได้ประชาชาติไปใช้กำหนดนโยบายในการวางแผนพัฒนาประเทศ และถือเป็นเครื่องมือที่ใช้วัดกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพื่อให้ทราบถึงสภาพเศรษฐกิจภายในประเทศ

7.1 ความเป็นมาของการจัดทำรายได้ประชาชาติ

บัญชีรายได้ประชาชาติเป็นฐานข้อมูลที่มีความสำคัญในการวิเคราะห์สภาวะเศรษฐกิจของประเทศและสามารถนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ในการกำหนดนโยบายของภาคเอกชนและรัฐบาล ซึ่งในปัจจุบันการรายงานตัวเลขทางเศรษฐกิจมหภาคต่าง ๆ จะอ้างอิงโดยใช้ข้อมูลบัญชีรายได้ประชาชาติเป็นหลัก ผู้ที่ริเริ่มจัดทำบัญชีรายได้ประชาชาติ คือ เซอร์ วิลเลียม เพตตี (Sir William Petty) ซึ่งเป็นนักเศรษฐศาสตร์คนแรกที่ทดลองคำนวณรายได้ประชาชาติของประเทศอังกฤษประมาณศตวรรษที่ 18 ซึ่งในขณะนั้นยังไม่ได้ได้รับความสนใจ ในเวลาต่อมาช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้มีนักเศรษฐศาสตร์ชาวอังกฤษ ชื่อ เซอร์ จอห์น ริชาร์ด นิโคลัส สโตน (Sir John Richard Nicholas Stone) สามารถสร้างระบบบัญชีรายได้ประชาชาติในประเทศอังกฤษได้เป็นผลสำเร็จ

ในช่วงที่เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 เศรษฐกิจของประเทศสหรัฐอเมริกาได้รับความเสียหายอย่างมากจากผลกระทบของสงครามโลก ทำให้กระทรวงพาณิชย์ของสหรัฐอเมริการ่วมกับ National Bureau of Economic Research เริ่มจัดทำบัญชีรายได้ประชาชาติของสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 1932 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำข้อมูลที่ถูกต้องและมีความน่าเชื่อถือไปใช้ประโยชน์ในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ

หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลงในปี ค.ศ. 1945 สภาวะเศรษฐกิจทั่วโลกประสบปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำอย่างรุนแรง เนื่องจากได้รับผลกระทบจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งมีนักเศรษฐศาสตร์คือ จอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ (John Maynard Keynes) ได้เสนอการใช้นโยบายขาดดุลงบประมาณเพื่อใช้แก้ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ ซึ่งจากแนวคิดในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจโดยใช้นโยบายขาดดุลงบประมาณ ปรากฏว่าสามารถที่จะแก้ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำได้เป็นผลสำเร็จ

หลังจากนั้นองค์การสหประชาชาติได้แต่งตั้งให้ เซอร์ จอนห์น ริชาร์ด นิโคลัส สโตน เป็นหัวหน้าคณะทำงานเพื่อพัฒนาวิธีการจัดทำบัญชีรายได้ประชาชาติให้เป็นรูปแบบเดียวกัน เพื่อให้ประเทศสมาชิกขององค์การสหประชาชาติได้นำไปใช้ในการจัดทำบัญชีรายได้ประชาชาติของตนเอง นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาประเทศต่าง ๆ จึงเริ่มจัดทำระบบบัญชีรายได้ประชาชาติ

ระบบบัญชีแห่งชาติที่ประเทศต่าง ๆ ใช้ในปัจจุบัน มี 3 ระบบ ดังนี้

1. ระบบขององค์การสหประชาชาติ (UN System of National Accounting) ระบบนี้ในครั้งแรกใช้ชื่อเรียกว่า “UNSNA 1953” ในเวลาต่อมาได้รับการปรับปรุงและเปลี่ยนเรียกชื่อย่อใหม่ว่า “UNSNA 1968” ซึ่งใช้กับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรี โดยประเทศสมาชิกขององค์การสหประชาชาติส่วนใหญ่ใช้ระบบนี้

2. ระบบของประเทศสหรัฐอเมริกา (USSNA) ใช้กับระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเสรีเหมือนกัน ซึ่งจะมีรายการที่มีความแตกต่างจาก UNSNA เล็กน้อย โดยมีประเทศสหรัฐอเมริกาใช้เพียงประเทศเดียว

3. แมททีเรียล โปรดักส์ ซิสเต็ม (Material Product System) ใช้กับระบบเศรษฐกิจแบบมาร์กซิสม์ สำหรับกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์

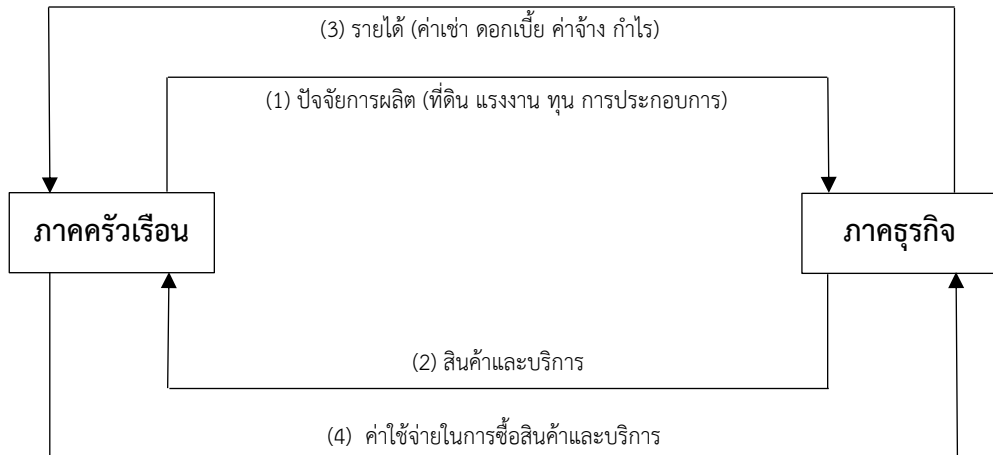
ในปี พ.ศ. 2493 ประเทศไทยได้เริ่มจัดทำบัญชีรายได้ประชาชาติ โดยให้สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นผู้จัดทำ เป็นการจัดหาตัวเลขทางสถิติต่าง ๆ ในด้านการผลิต การบริโภค รายได้และค่าใช้จ่ายต่าง ๆ โดยการนำของ ดร. โจเซฟ เอส. กูลด์ (Dr. Joseph S. Gould) ในการรวบรวมตัวเลขต่าง ๆ ซึ่งยังมีความไม่สมบูรณ์ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2510 ได้มีการจัดทำบัญชีประชาชาติให้สอดคล้องกับระบบเก่าขององค์การสหประชาชาติและมีการจัดทำเป็นรายปี ต่อมาในปี พ.ศ. 2524 ได้ทำการปรับปรุงสถิติบัญชีรายได้ประชาชาติอนุกรมเป็นครั้งที่สอง เพื่อให้ได้ข้อมูลทางสถิติที่สอดคล้องกับสถานะเศรษฐกิจ ซึ่งการจัดทำบัญชีรายได้ประชาชาติระบบใหม่ตามที่กำหนดโดยองค์การสหประชาชาติในปี พ.ศ. 2511 นั้น เป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์และวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างยิ่ง ในปัจจุบันสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นผู้จัดทำบัญชีรายได้ประชาชาติของประเทศไทย

7.2 การหมุนเวียนของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

การหมุนเวียนของกิจกรรมทางเศรษฐกิจนับว่าเป็นรากฐานที่สำคัญอย่างมาก เนื่องจากเป็นที่มาของการคำนวณรายได้ประชาชาติ เพราะระบบเศรษฐกิจโดยทั่วไปจะเป็นการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง โดยเงินจะมีการเปลี่ยนมือจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่งไปเรื่อย ๆ ตามกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งระบบเศรษฐกิจจะมีโครงสร้างที่ประกอบด้วยภาคครัวเรือน ภาคธุรกิจ ภาครัฐบาล และภาคต่างประเทศ โดยในแต่ละภาคเศรษฐกิจจะมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจและจะมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ เกิดกระแสการหมุนเวียนของการใช้จ่ายและการผลิตระหว่างภาคเศรษฐกิจ ซึ่งจะเป็นการเริ่มต้นจากการหมุนเวียนระหว่างภาคครัวเรือนและภาคธุรกิจเป็นลำดับแรก ต่อจากนั้นจะมีภาครัฐบาลและภาคต่างประเทศเข้ามา

เกี่ยวข้อง ในการหมุนเวียนของรายได้และรายจ่ายในระบบเศรษฐกิจยังมีการหมุนเวียนมากเท่าใด ก็จะส่งผลให้รายได้รวมของระบบเศรษฐกิจมีมูลค่าที่เพิ่มมากขึ้น โดยสามารถแบ่งระบบเศรษฐกิจออกเป็น 3 กรณี ดังนี้

1. ระบบเศรษฐกิจแบบปิดที่ไม่มีภาครัฐบาล หรือระบบเศรษฐกิจแบบสองภาคเศรษฐกิจ

ภาพที่ 7.1 กระแสการหมุนเวียนของระบบเศรษฐกิจแบบปิดที่ไม่มีภาครัฐบาล

จากภาพที่ 7.1 สามารถอธิบายความสัมพันธ์ของการหมุนเวียนของระบบเศรษฐกิจได้ดังนี้ เริ่มจากภาคครัวเรือน ซึ่งเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ได้แก่ ที่ดิน ทุน แรงงาน ผู้ประกอบการ นอกจากนั้นภาคครัวเรือนยังเป็นผู้บริโภคสินค้าและบริการที่ผลิตขึ้นจากภาคธุรกิจ ส่วนในภาคธุรกิจ จะเป็นผู้ผลิตสินค้าและบริการในระบบเศรษฐกิจ ซึ่งใช้ปัจจัยการผลิตในการผลิตสินค้าและบริการจากภาคครัวเรือนมาทำการผลิต ต่อจากนั้นภาคธุรกิจก็จะขายสินค้าและบริการให้กับภาคครัวเรือน

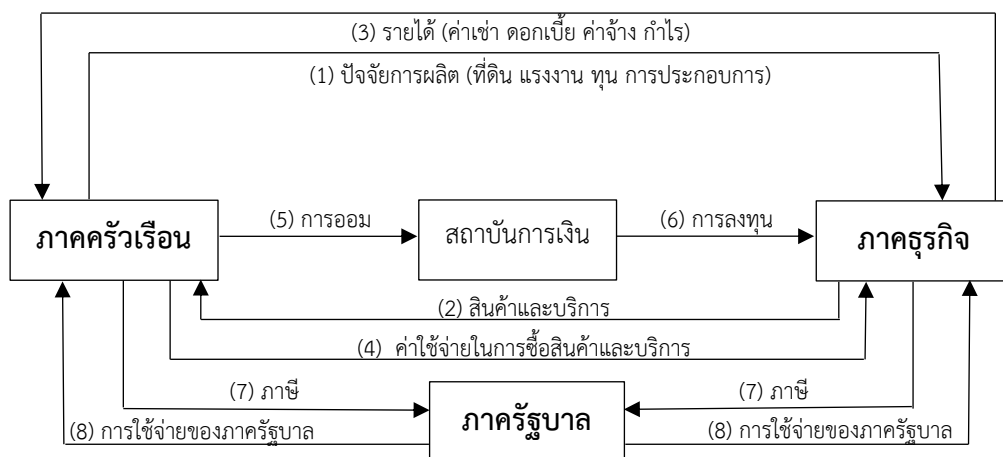
จากหมายเลข (1) เป็นการหมุนเวียนของปัจจัยการผลิตจากภาคครัวเรือนไปสู่ภาคธุรกิจ ซึ่งภาคครัวเรือนเป็นผู้ขายปัจจัยการผลิตให้กับภาคธุรกิจ และหมายเลข (2) เป็นการหมุนเวียนของสินค้าและบริการจากภาคธุรกิจไปสู่ภาคครัวเรือน ซึ่งภาคธุรกิจจะเป็นผู้ผลิตสินค้าและบริการมาขายให้กับภาคครัวเรือน

หมายเลข (3) เป็นการหมุนเวียนของเงินจากภาคธุรกิจสู่ภาคครัวเรือน ซึ่งภาคธุรกิจได้รับปัจจัยการผลิตจากภาคครัวเรือนและจ่ายค่าตอบแทนปัจจัยการผลิตให้กับภาคครัวเรือนในรูปของค่าเช่า ดอกเบี้ย ค่าจ้าง และกำไร ส่วนในหมายเลข (4) เป็นการหมุนเวียนของเงินจากภาคครัวเรือนสู่ภาคธุรกิจ ซึ่งภาคครัวเรือนจะนำเงินไปซื้อสินค้าและบริการจากภาคธุรกิจเพื่อนำมาใช้ในการบริโภคและอุปโภค

ในระบบเศรษฐกิจแบบปิด (Closed System) จะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างภาคครัวเรือนกับภาคธุรกิจ มีข้อสมมุติให้ภาคครัวเรือนใช้รายได้ทั้งหมดไปกับการบริโภคสินค้าและบริการ ซึ่งจะไม่มีการออมเงินเกิดขึ้น ส่วนในภาคธุรกิจจะทำการผลิตสินค้าและบริการให้แก่ภาคครัวเรือน โดยสามารถขายสินค้าและบริการหมดและไม่มีสินค้าคงเหลือ แล้วจึงนำเงินที่ได้จากการขายสินค้าและบริการทั้งหมดไปจ่ายเป็นค่าตอบแทนให้แก่เจ้าของปัจจัยการผลิต การหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจส่งผลให้มูลค่าของสินค้าและบริการที่ภาคธุรกิจผลิตมีมูลค่าเท่ากับผลตอบแทนจากปัจจัยการผลิตที่ภาคครัวเรือนได้รับจากภาคธุรกิจ เนื่องจากภาคครัวเรือนและภาคธุรกิจมีการใช้จ่ายเงินที่ได้รับจนหมดสิ้น

2. ระบบเศรษฐกิจแบบปิดที่มีภาครัฐ หรือระบบเศรษฐกิจแบบสามภาคเศรษฐกิจ

เป็นระบบเศรษฐกิจที่ประกอบด้วย 3 ภาคเศรษฐกิจ คือ ภาคครัวเรือน ภาคธุรกิจ และภาครัฐบาล โดยจะมีสถาบันการเงินเข้ามาในระบบเศรษฐกิจเพื่อมาทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างผู้ออมกับผู้ต้องการใช้เงินลงทุนดังภาพที่ 7.2

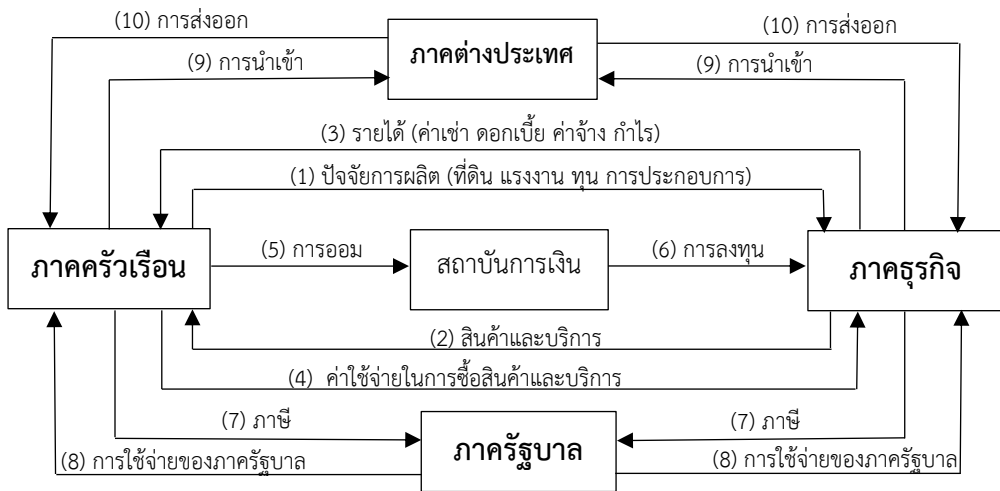
ภาพที่ 7.2 กระแสการหมุนเวียนของระบบเศรษฐกิจแบบปิดที่มีภาครัฐบาล

จากภาพที่ 7.2 สามารถอธิบายความสัมพันธ์ของการหมุนเวียนของระบบเศรษฐกิจแบบปิดที่มีภาครัฐบาลได้ดังนี้ โดยในหมายเลข (1) , (2) , (3) และ (4) ได้ทำการอธิบายรายละเอียดไว้ในภาพที่ 7.1 ซึ่งในภาพที่ 7.2 จะเริ่มต้นอธิบายในส่วนของสถาบันการเงินหมายเลข (5) เป็นการออมเงินของภาคครัวเรือน ทำให้เกิดส่วนรั่วไหล (Leakages) ออกจากระบบเศรษฐกิจ โดยภาคครัวเรือนจะนำเงินไปฝากที่สถาบันการเงินและจะได้รับผลตอบแทนเป็นดอกเบี้ยเงินฝาก ส่วนหมายเลข (6) เป็นการปล่อยสินเชื่อของสถาบันการเงินให้กับภาคธุรกิจที่ต้องการเงินลงทุน ทำให้เกิดส่วนอัดฉีด (Injections) เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจ ซึ่งภาคธุรกิจจะต้องจ่ายผลตอบแทนให้กับสถาบันการเงินเป็นดอกเบี้ยเงินกู้ กำหนดให้ส่วนรั่วไหล = ส่วนอัดฉีด

จากหมายเลข (7) ในระบบเศรษฐกิจที่มีภาครัฐบาลมาเกี่ยวข้อง รัฐบาลจะทำหน้าที่จัดเก็บภาษีจากภาคครัวเรือนและภาคธุรกิจเพื่อที่จะนำรายได้จากภาษีมาทำการใช้จ่ายของภาครัฐบาล นอกจากนี้ในหมายเลข (8) เป็นการใช้จ่ายของภาครัฐบาล โดยในส่วนของภาคครัวเรือน รัฐบาลจะต้องมีการจ่ายเงินเดือนให้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นต้น ส่วนในภาคธุรกิจ รัฐบาลจะมีการใช้จ่ายในการลงทุนก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน โรงพยาบาล รถไฟฟ้า เป็นต้น ซึ่งทำให้เกิดการอัดฉีดเงินเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจ กำหนดให้ภาษีที่รัฐบาลจัดเก็บได้ = การใช้จ่ายของภาครัฐบาล

3. ระบบเศรษฐกิจแบบเปิด หรือระบบเศรษฐกิจแบบสี่ภาคเศรษฐกิจ

เป็นระบบเศรษฐกิจที่ประกอบด้วย 4 ภาคเศรษฐกิจ คือ ภาคครัวเรือน ภาคธุรกิจ ภาครัฐบาล และภาคต่างประเทศ โดยเป็นระบบเศรษฐกิจที่ใกล้เคียงกับปัจจุบันมากที่สุด ซึ่งจะมีภาคต่างประเทศเข้ามาในระบบเศรษฐกิจดังภาพที่ 7.3

ภาพที่ 7.3 กระแสการหมุนเวียนของระบบเศรษฐกิจแบบเปิด

จากภาพที่ 7.3 สามารถอธิบายความสัมพันธ์ของการหมุนเวียนของระบบเศรษฐกิจแบบเปิดได้ดังนี้ หมายเลข (1) ภาคครัวเรือนเป็นผู้ขายปัจจัยการผลิตให้กับภาคธุรกิจ และหมายเลข (2) ภาคธุรกิจจะเป็นผู้ผลิตสินค้าและบริการมาขายให้กับภาคครัวเรือน

หมายเลข (3) ภาคธุรกิจจะจ่ายค่าตอบแทนปัจจัยการผลิตให้กับภาคครัวเรือนในรูปของค่าเช่า ดอกเบี้ย ค่าจ้าง และกำไร และหมายเลข (4) ภาคครัวเรือนจะนำเงินไปซื้อสินค้าและบริการจากภาคธุรกิจเพื่อนำมาใช้ในการบริโภคและอุปโภค

หมายเลข (5) เป็นการออมเงินของภาคครัวเรือนผ่านสถาบันการเงิน และหมายเลข (6) เป็นการปล่อยสินเชื่อของสถาบันการเงินให้กับภาคธุรกิจที่ต้องการเงินลงทุน

หมายเลข (7) ภาครัฐบาลจะทำหน้าที่ในการจัดเก็บภาษีจากภาคครัวเรือนและภาคธุรกิจ และหมายเลข (8) ภาครัฐบาลนำรายได้จากการเก็บภาษีไปใช้จ่ายในการซื้อสินค้าและบริการจากภาคครัวเรือนและภาคธุรกิจ

หมายเลข (9) ภาคครัวเรือนและภาคธุรกิจจะมีการสั่งสินค้าและบริการจากภาคต่างประเทศ หรือเรียกว่า การนำเข้า (Import) ทำให้มีรายได้ส่วนหนึ่งไหลออกเกิดการรั่วไหลของระบบเศรษฐกิจในประเทศ และหมายเลข (10) ภาคต่างประเทศได้สั่งซื้อสินค้าและบริการจากภาคครัวเรือนและภาคธุรกิจในประเทศ เกิดการส่งออกสินค้าและบริการ (Export) ไปยังต่างประเทศ ทำให้มีรายได้ไหลเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจภายในประเทศ

ในการวิเคราะห์จะทำการสมมุติให้การออมเท่ากับการลงทุน และการใช้จ่ายของรัฐบาลเป็นแบบงบประมาณสมดุล คือ รายได้ของรัฐบาลจากการเก็บภาษีเท่ากับรายจ่ายของรัฐบาล นอกจากนี้ให้มูลค่าส่งออกสินค้าและบริการเท่ากับมูลค่านำเข้าสินค้าและบริการ

7.3 ความหมายของรายได้ประชาชาติ

ได้มีผู้นิยามความหมายของคำว่า “รายได้ประชาชาติ” ไว้ดังต่อไปนี้

วรัณิ จิเจริญ และคณะ (2555 : 135) รายได้ประชาชาติ (National Income) หรือผลิตภัณฑ์ประชาชาติเบื้องต้น (Gross National Product) คือ มูลค่าของสินค้าและบริการขั้นสุดท้ายตามราคาตลาดที่ประชาชนประเทศหนึ่งสามารถผลิตได้ในเวลาหนึ่ง โดยปกติคิดระยะเวลา 1 ปี

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2561 : 95) รายได้ประชาชาติหรือผลิตภัณฑ์ประชาชาติ หมายถึงมูลค่าของสินค้าและบริการขั้นสุดท้ายที่ประเทศผลิตได้ในระยะเวลาหนึ่ง โดยปกติคิดระยะเวลา 1 ปี

สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2560 : 23) กล่าวว่า รายได้ประชาชาติ หมายถึง มูลค่าของสินค้าและบริการขั้นสุดท้ายทั้งหมดที่ผลิตขึ้นได้ในระยะเวลาหนึ่ง (ต้องระบุค่าว่าขั้นสุดท้ายเพื่อจะได้ไม่นับรวมมูลค่าสินค้าชั้นกลางเข้าไปด้วย มิฉะนั้นจะทำให้เกิดการนับซ้ำ) หรือหมายถึง ผลรวมของรายจ่ายทั้งหมดที่ใช้ในการซื้อสินค้าและบริการในระยะเวลาหนึ่ง หรืออาจหมายถึง ผลรวมของรายได้ที่บุคคลต่าง ๆ ในระบบเศรษฐกิจได้รับในฐานะเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตที่มีส่วนร่วมในการผลิตสินค้าและบริการของประเทศ ซึ่งก็คือผลรวมของค่าจ้าง ค่าเช่า ดอกเบี้ย และกำไรทั้งหมดที่เกิดขึ้นในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง ปกติมักจะวัดรายได้ประชาชาติในรอบ 1 ปี

สุदारตน์ พิมลรัตนกานต์ (2563 : 118) รายได้ประชาชาติ หมายถึง มูลค่าของสินค้าและบริการขั้นสุดท้ายทั้งหมดที่ผลิตขึ้นในประเทศ โดยคิดตามมูลค่าตลาดภายในระยะเวลาที่กำหนดให้ ซึ่งปกติมักใช้ระยะเวลา 1 ปี เป็นเกณฑ์

ซึ่งสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า รายได้ประชาชาติ หมายถึง มูลค่าของสินค้าและบริการขั้นสุดท้ายที่ผลิตรวมกันทั้งหมดภายในประเทศ ซึ่งจะคิดตามราคาตลาดในขณะนั้นตามรอบระยะเวลาที่กำหนดไว้ โดยปกติจะมีระยะเวลา 1 ปี

7.4 ประเภทของรายได้ประชาชาติ

การศึกษาวិเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์มหภาคนั้น เราสามารถจำแนกรายได้ในประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ หรือผลิตภัณฑ์ในประเทศเบื้องต้น (Gross Domestic Product : GDP) หมายถึง มูลค่าของสินค้าและบริการขั้นสุดท้ายทั้งหมดที่ผลิตขึ้นภายในประเทศในรอบระยะเวลาหนึ่ง โดยปกติคือ 1 ปี ซึ่งครอบคลุมถึงการใช้ทรัพยากรในการผลิตที่เป็นของพลเมืองในประเทศและต่างประเทศ โดยสินค้าและบริการนั้นต้องผลิตขึ้นภายในอาณาเขตของประเทศเท่านั้น เช่น คนจีนมาตั้งโรงงานผลิตรถยนต์ไฟฟ้าในประเทศไทย รายได้ที่เกิดขึ้นจากการผลิตรถยนต์ไฟฟ้าในประเทศไทยจะถูกรับเป็นผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ของประเทศไทย เพราะรายได้ที่เกิดขึ้นจากการผลิตอยู่ในพื้นที่ประเทศไทย ส่วนในกรณีที่คนไทยไปตั้งโรงงานผลิตปูนซีเมนต์ในประเทศเวียดนาม รายได้ที่เกิดขึ้นจากโรงงานปูนซีเมนต์ในประเทศเวียดนามจะถูกรับเป็นผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของประเทศเวียดนาม ซึ่งจะไม่นับรวมเป็นผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของประเทศไทย เพราะรายได้ที่เกิดขึ้นจากการผลิตอยู่นอกพื้นที่ประเทศไทย สามารถเขียนสมการได้ดังนี้

$$\text{GDP} = \text{รายได้ของคนไทยที่เกิดขึ้นในประเทศไทย} + \text{รายได้ของชาวต่างชาติที่เกิดขึ้นในประเทศไทย}$$

2. ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ หรือผลิตภัณฑ์ประชาชาติเบื้องต้น (Gross National Product : GNP) หมายถึง มูลค่าของสินค้าและบริการขั้นสุดท้ายทั้งหมดที่ผลิตได้ในประเทศหนึ่งในรอบระยะเวลาหนึ่ง โดยปกติคือ 1 ปี จะนับสินค้าและบริการที่ผลิตขึ้นภายในประเทศหรือนอกประเทศ ซึ่งต้องใช้ทรัพยากรในการผลิตและต้องเป็นพลเมืองของประเทศนั้นเท่านั้น เช่น คนจีนมาตั้งโรงงานผลิตรถยนต์ไฟฟ้าในประเทศไทย รายได้ที่เกิดจากการผลิตรถยนต์ไฟฟ้าขึ้นจะไม่ถูกรับเป็นผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP) ของประเทศไทย เพราะรายได้ที่เกิดขึ้นจากการผลิตไม่ใช่เป็นคนสัญชาติไทย แต่เกิดจากคนสัญชาติจีนเป็นผู้ผลิต ส่วนในกรณีที่คนไทยไปตั้งโรงงานผลิตปูนซีเมนต์ในประเทศเวียดนาม รายได้ที่เกิดขึ้นจากโรงงานปูนซีเมนต์ในประเทศเวียดนามจะไม่ถูกรับเป็นผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติของประเทศเวียดนาม แต่จะนับรวมเป็นผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติของประเทศไทย เพราะรายได้ที่เกิดขึ้นจากการผลิตเป็นคนสัญชาติไทย ถึงแม้จะอยู่นอกประเทศไทยก็ตาม สามารถเขียนสมการได้ดังนี้

$$\text{GNP} = \text{รายได้ของคนไทยที่เกิดขึ้นในประเทศไทย} + \text{รายได้ของคนไทยที่เกิดขึ้นนอกประเทศไทย}$$

$$\text{GNP} = \text{GDP} + (\text{รายได้ของคนไทยที่เกิดขึ้นนอกประเทศไทย} - \text{รายได้ของชาวต่างชาติที่เกิดขึ้นในประเทศไทย})$$

$$\text{GNP} = \text{GDP} + \text{รายได้สุทธิจากต่างประเทศ}$$

ซึ่งรายได้สุทธิจากต่างประเทศ (Net Factor Payment from Abroad) หมายถึง การจ่ายค่าปัจจัยสุทธิจากต่างประเทศ โดยคำนวณจากรายได้ที่ต่างประเทศจ่ายให้แก่ปัจจัยการผลิตของประเทศ เช่น รายได้ที่เกิดจากคนไทยไปทำงานในต่างประเทศแล้วส่งรายได้กลับประเทศไทย เป็นต้นหักด้วยรายได้ของชาวต่างชาติที่เกิดขึ้นจากการทำงานในประเทศไทยแล้วส่งรายได้กลับไปยังประเทศตนเอง

3. ผลิตภัณฑ์ประชาชาติ (Net National Product : NNP) หมายถึง มูลค่าของสินค้าและบริการขั้นสุดท้ายของประเทศนั้น ๆ ที่ผลิตทั้งหมดในระยะเวลาหนึ่ง โดยปกติคือ 1 ปี ซึ่งจะทำให้การหักด้วยค่าเสื่อมราคา (Depreciation) สามารถเขียนสมการได้ดังนี้

$$NNP = GNP - \text{ค่าเสื่อมราคา}$$

เหตุผลที่ต้องนำค่าเสื่อมราคามาหักออก เนื่องจากต้องการเฉพาะมูลค่าของผลผลิตสุทธิที่ประเทศสามารถผลิตได้จริง ๆ ในช่วงระยะเวลานั้น เพราะสินค้าทุนหรือเครื่องจักรทุกประเภทจะมีอายุการใช้งาน โดยเครื่องจักรเกิดการสึกหรอ ส่งผลให้สินค้าและบริการที่ผลิตได้ในงวดนั้นจะต้องใช้สำหรับทดแทนทุนเก่าที่เกิดการสึกหรอของงวดนั้น สินค้าและบริการที่ผลิตได้ทั้งหมดของงวดนี้จึงไม่ใช่ผลิตภัณฑ์ประชาชาติที่ระบบเศรษฐกิจผลิตได้สุทธิ ต้องหักด้วยค่าเสื่อมราคาเสียก่อนถึงจะได้มูลค่าที่แท้จริง

4. รายได้ประชาชาติ (National Income : NI) หมายถึง ผลิตภัณฑ์ประชาชาติสุทธิ หักด้วยภาษีทางอ้อมทางธุรกิจ สามารถเขียนสมการได้ดังนี้

$$NI = NNP - \text{ภาษีทางอ้อมทางธุรกิจ}$$

รายได้ประชาชาติ (NI) เป็นการพิจารณารายได้ตามราคาปัจจัยการผลิต ซึ่งคิดตามราคาของปัจจัยการผลิตในราคาตลาด หักด้วยภาษีทางอ้อมทางธุรกิจ เนื่องจากรัฐบาลมีการจัดเก็บภาษีจากผู้ผลิตสินค้าและบริการ โดยผู้ผลิตจะมีการผลักภาระภาษีให้กับผู้บริโภค ซึ่งจะทำให้การบวกภาษีไปในราคาสินค้าและบริการ ส่งผลให้ราคาสินค้าและบริการที่ขายในตลาดสูงกว่าความเป็นจริง ดังนั้นจึงต้องมีการหักภาษีทางอ้อมทางธุรกิจออก

5. รายได้ส่วนบุคคล (Personal Income : PI) หมายถึง รายได้ที่เกิดขึ้นทั้งหมดของบุคคลที่ได้รับ โดยเป็นรายได้ของบุคคลก่อนหักภาษี ซึ่งรายได้ประชาชาติ (NI) ไม่ใช่รายได้ส่วนบุคคลทั้งหมดในประเทศ เนื่องจากรายได้ประชาชาติที่เกิดขึ้นนั้นหน่วยผลิตไม่ทำการแจกจ่ายรายได้ประชาตินั้นให้แก่บุคคล ก็จะไม่นับว่าเป็นรายได้ส่วนบุคคล รายได้ประชาชาติจึงต้องหักด้วยรายได้ของรัฐบาลและรายได้ของบริษัทออก เช่น ภาษีเงินได้ของบริษัท ภาษีประกันสังคม เงินกำไรที่ยังไม่ได้นำมาจัดสรร นอกจากนี้รายได้ส่วนบุคคลยังรวมเอารายได้ที่ได้รับมาเปล่า ๆ เช่น เงินโอนต่าง ๆ และดอกเบี้ยที่เอกชนได้รับจากรัฐบาล ได้แก่ ดอกเบี้ย พันธบัตร และดอกเบี้ยกู้เพื่อบริโภค เป็นต้นสามารถเขียนสมการได้ดังนี้

$$PI = NI - (\text{ภาษีประกันสังคม} + \text{ภาษีรายได้บริษัท} + \text{กำไรที่ยังไม่ได้จัดสรร}) + (\text{เงินโอน} + \text{ดอกเบี้ยสาธารณะ} + \text{ดอกเบี้ยที่เอกชนได้รับจากรัฐบาล})$$

6. รายได้ส่วนบุคคลสุทธิ (Disposable Income : DI) หมายถึง รายได้ส่วนบุคคลที่สามารถนำไปใช้จ่ายในการบริโภคอุปโภคในชีวิตประจำวันได้จริง ซึ่งรายได้ส่วนบุคคลสุทธิจะแสดงถึงอำนาจซื้อของประชาชนที่แท้จริง (Purchasing Power) โดยนำรายได้ส่วนบุคคล (PI) หักด้วยภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา สามารถเขียนสมการได้ดังนี้

$$DI = PI - \text{ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา}$$

7. รายได้เฉลี่ยต่อบุคคล (Per Capita Income) หมายถึง รายได้เฉลี่ยต่อบุคคล ซึ่งคำนวณได้จากผลิตภัณฑ์ประชาชาติเบื้องต้น (GNP) หรือรายได้ประชาชาติ (NI) หรือรายได้ส่วนบุคคล (PI) หารด้วยจำนวนประชากร สามารถเขียนสมการได้ดังนี้

$$\text{รายได้เฉลี่ยต่อบุคคล} = \frac{\text{ผลิตภัณฑ์ประชาชาติเบื้องต้น (GNP) ปีที่ } n}{\text{จำนวนประชากรปีที่ } n}$$

ในการเปรียบเทียบฐานะทางเศรษฐกิจของแต่ละประเทศนั้น จะใช้รายได้เฉลี่ยต่อบุคคลเป็นเกณฑ์บ่งชี้เพื่อแสดงถึงความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ โดยจะไม่ใช่ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) เป็นเกณฑ์การเปรียบเทียบความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ เนื่องจากในแต่ละประเทศมีขนาดประชากรที่แตกต่างกัน จากที่ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของรายได้ประเภทต่าง ๆ นั้น เราสามารถสรุปความสัมพันธ์ของรายได้ประชาชาติทั้ง 6 ประเภท ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 7.1 ความสัมพันธ์ของรายได้ประชาชาติประเภทต่าง ๆ

(หน่วย : ล้านบาท)

1. ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP)	2,000,000
บวก รายได้สุทธิจากต่างประเทศ (X - M)	- 100,000
2. ผลิตภัณฑ์ประชาชาติเบื้องต้น (GNP)	1,900,000
หัก ค่าเสื่อมราคา	- 150,000
3. ผลิตภัณฑ์ประชาชาติสุทธิ (NNP)	1,750,000
หัก ภาษีทางอ้อมธุรกิจ	- 114,000
4. รายได้ประชาชาติ (NI)	1,636,000
หัก ภาษีประกันสังคม	- 50,000
ภาษีเงินได้บริษัท	- 40,000
กำไรมิได้จัดสรรของบริษัท	- 50,000
บวก เงินโอน	50,000
ดอกเบี้ยสาธารณะ	60,000
5. รายได้ส่วนบุคคล (PI)	1,606,000
หัก ภาษีเงินได้ส่วนบุคคล	- 80,000
6. รายได้ส่วนบุคคลสุทธิ (DI)	1,526,000

7.5 การคำนวณรายได้ประชาชาติ

ในการหมุนเวียนของการใช้จ่ายและการผลิตของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งสามารถคำนวณหารายได้ประชาชาติได้ 3 วิธี ดังนี้

1. การคำนวณรายได้ประชาชาติด้านผลผลิต (Product Approach)
2. การคำนวณรายได้ประชาชาติด้านรายจ่าย (Expenditure Approach)
3. การคำนวณรายได้ประชาชาติด้านรายได้ (Income Approach)

โดยในการคำนวณทั้ง 3 วิธีจะได้ผลลัพธ์ที่เท่ากันเสมอ

1. การคำนวณรายได้ประชาชาติด้านผลผลิต (Product Approach)

เป็นการคำนวณมูลค่าของสินค้าและบริการขั้นสุดท้ายในราคาตลาดที่ผลิตได้ในประเทศในรอบระยะเวลาหนึ่ง โดยปกติคือ 1 ปี เหตุผลที่ต้องมีการคำนวณมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเพื่อความสะดวกในการบันทึกบัญชี เพราะสินค้าและบริการชนิดต่าง ๆ มีหน่วยที่แตกต่างกัน จะนำปริมาณสินค้าและบริการมาทำการรวมกันโดยตรงไม่ได้ ส่งผลให้ต้องคำนวณออกมาเป็นมูลค่า คือ นำราคาสินค้าคูณด้วยปริมาณสินค้าตามราคาตลาดของปีนั้น ๆ โดยมีมูลค่าของสินค้าและบริการที่คำนวณในรายได้ประชาชาติจะต้องเป็นสินค้าและบริการที่ซื้อขายกันในตลาดเท่านั้น โดยจะไม่นับรวมสินค้าและบริการที่ผิดกฎหมาย สินค้ามือสอง สินค้าที่ผลิตขึ้นใช้เอง สำหรับการคำนวณรายได้ประชาชาติทางด้านผลผลิตสามารถทำได้ 2 วิธี คือ

1.2 คำนวณจากผลรวมของมูลค่าของสินค้าและบริการขั้นสุดท้าย (Final Goods and Services) สินค้าและบริการขั้นสุดท้าย คือ สินค้าและบริการที่ประชาชนซื้อเพื่อนำไปบริโภค โดยไม่ได้ซื้อสินค้าเพื่อไปทำการผลิตสินค้าต่อ แต่ถ้าซื้อสินค้าแล้วนำไปผลิตต่อจะเรียกสินค้านั้นว่า “สินค้าขั้นกลาง (Intermediate goods)” ซึ่งสินค้านี้จะอยู่ระหว่างการผลิต เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการนับซ้ำ (Double Counting) ในกรณีที่ซื้อทุเรียนมาเพื่อการบริโภค ทุเรียนจะเป็นสินค้าขั้นสุดท้าย ส่วนในกรณีที่ซื้อทุเรียนแล้วนำไปทำการแปรรูปขาย ทุเรียนจะถือว่าเป็นสินค้าขั้นกลาง โดยการคำนวณในวิธีนี้จะมีปัญหาในการคำนวณเนื่องจากไม่สามารถแยกได้ว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าขั้นกลางหรือสินค้าขั้นสุดท้าย

1.2 การคำนวณแบบมูลค่าเพิ่ม (Value Added Approach) เป็นวิธีการคำนวณหาผลต่างระหว่างมูลค่าของสินค้าและบริการที่ผลิตได้ หักด้วยมูลค่าของวัตถุดิบหรือมูลค่าสินค้าขั้นกลาง เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาการนับซ้ำ โดยในการผลิตสินค้าชนิดต่าง ๆ มีหลายขั้นตอนของกระบวนการในการผลิต ซึ่งขั้นตอนกระบวนการผลิตต่าง ๆ จะทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้นของสินค้า ดังนั้นต้องนำมูลค่าของสินค้าขายมาหักออกด้วยมูลค่าสินค้าขั้นกลาง จึงทำให้ได้มูลค่าเพิ่มของสินค้าในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการผลิต ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังตารางนี้

ตารางที่ 7.2 วิธีการคำนวณมูลค่าเพิ่มของสินค้า

(1) ขั้นตอนการผลิต	(2) มูลค่าขาย	(3) มูลค่าสินค้าขั้นกลาง	(2) - (3) มูลค่าเพิ่ม
ทุเรียน	400	0	400
ทุเรียนกวน	600	400	200
ขนมไหว้พระจันทร์ ไส้ทุเรียน	1,200	600	600
	2,200	1,000	1,200

จากตารางที่ 7.2 พบว่า ผลบวกของมูลค่าเพิ่มในการผลิตสินค้าในแต่ละขั้นตอนในช่อง (4) จะมีค่าเท่ากับมูลค่าของสินค้าและบริการขั้นสุดท้าย คือ มูลค่าของขนมไหว้พระจันทร์ไส้ทุเรียน เท่ากับ 1,200 บาท เนื่องจากการนำมูลค่าของสินค้าขายในช่อง (2) หักด้วยมูลค่าสินค้าขั้นกลาง ในช่อง (3) ทำให้ได้มูลค่าเพิ่มในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการผลิตในช่อง (4) วิธีนี้จะไม่ทำให้เกิดปัญหาการนับซ้ำของสินค้า กรณีที่คิดจากมูลค่าขายในแต่ละขั้นตอนกระบวนการผลิตจะทำให้ผลรวมมีมูลค่าที่สูงกว่าความเป็นจริง

ตารางที่ 7.3 ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติตามราคาตลาดประจำปี โดยคำนวณด้านผลผลิต

หน่วย : ล้านบาท

สาขาการผลิต	2562r (2019r)	2563r (2020r)	2564p (2021p)
ภาคเกษตร	1,372,848	1,362,954	1,407,848
เกษตรกรรม การป่าไม้ และการประมง	1,372,848	1,362,954	1,407,848
ภาคนอกเกษตร	15,516,321	14,298,196	14,758,750
การทำเหมืองแร่และเหมืองหิน	411,820	324,118	351,863
การผลิตอุตสาหกรรม	4,327,276	4,002,001	4,393,661
ไฟฟ้า ก๊าซ และระบบปรับอากาศ	446,482	397,088	400,242
การประปาและการจัดการของเสีย	69,080	68,192	72,736
การก่อสร้าง	419,075	421,988	437,761
การขายส่ง การขายปลีก การซ่อมแซมยานยนต์ และจักรยานยนต์	2,744,078	2,650,613	2,636,628
การขนส่งและสถานที่เก็บสินค้า	983,945	748,649	736,612
ที่พักแรมและบริการด้านอาหาร	1,031,231	605,291	515,444
ข้อมูลข่าวสารและการสื่อสาร	431,414	435,517	459,095
การเงินและการประกันภัย	1,267,132	1,289,695	1,345,451
กิจกรรมเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์	417,700	428,153	436,529
กิจกรรมวิชาชีพ วิทยาศาสตร์และกิจกรรมทางวิชาการ	290,689	275,380	274,289

สาขาการผลิต	2562r (2019r)	2563r (2020r)	2564p (2021p)
กิจกรรมการบริหารและบริการสนับสนุนอื่น ๆ	270,719	211,943	201,759
การบริหารราชการ การป้องกันประเทศฯ	992,291	1,026,482	1,052,598
การศึกษา	674,770	690,920	704,725
กิจกรรมด้านสุขภาพและงานสังคมสงเคราะห์	370,891	388,228	410,197
ศิลปะ ความบันเทิงและนันทนาการ	116,694	102,294	107,750
กิจกรรมการบริการด้านอื่น ๆ	222,968	202,789	192,846
ลูกจ้างในครัวเรือนส่วนบุคคล	28,066	28,855	28,564
ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP)	16,889,169	15,661,150	16,166,598
บวก : ผลตอบแทนปัจจัยการผลิต สุทธิจากต่างประเทศ	-620,914	-343,616	-576,341
ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP)	16,268,255	15,317,534	15,590,257
ลบ : ค่าเสื่อมราคา	2,912,542	2,974,143	3,040,145
รายได้ประชาชาติ	13,355,713	12,343,391	12,550,112
ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศต่อคน (Per capita GDP)บาท	243,658	225,311	231,985
ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติต่อคน (Per capita GNI)บาท	234,700	220,368	223,715

ที่มา : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2567)

P = ตัวเลขเบื้องต้น

r = ตัวเลขปรับปรุงใหม่

2. การคำนวณรายได้ประชาชาติด้านรายจ่าย (Expenditure Approach)

เป็นการคำนวณผลรวมของรายจ่ายในการซื้อสินค้าและบริการขั้นสุดท้ายที่ผลิตขึ้นภายในประเทศ ในรอบระยะเวลาหนึ่ง โดยปกติคือ 1 ปี ซึ่งสามารถแสดงผลของการคำนวณจากสมการหารายได้ประชาชาติ ดังนี้

$$GDP = C + I + G + (X - M)$$

โดยที่ C = รายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคของภาคเอกชน
 I = รายจ่ายเพื่อการลงทุนของภาคเอกชนและรัฐบาล
 G = รายจ่ายเพื่อซื้อสินค้าและบริการภาครัฐบาล
 (X - M) = การส่งออกสุทธิ
 X = มูลค่าสินค้าส่งออก
 M = มูลค่าสินค้านำเข้า

จากสมการหารายได้ประชาชาติข้างต้นนั้น สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

1. รายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคของภาคเอกชน (Personal Consumption Expenditure : C) เป็นค่าใช้จ่ายของภาคครัวเรือนในการซื้อสินค้าและบริการ โดยนับทั้งสินค้าที่

ผลิตได้ภายในประเทศหรือนำเข้าจากต่างประเทศ ซึ่งจะแบ่งออกเป็นสินค้าประเภทถาวร ได้แก่ รถยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้า เป็นต้น และสินค้าประเภทไม่ถาวร ได้แก่ อาหาร สบู่ แชมพู ยาสีฟัน เป็นต้น

ในส่วนของค่าใช้จ่ายที่จะไม่นำมาคำนวณรายได้ประชาชาติ คือ ค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้ามือสองทุกประเภท เนื่องจากได้มีการนับเพื่อคำนวณรายได้ประชาชาติจากการซื้อครั้งแรกไปแล้ว หากมีการนับการซื้อขายมือสองอีกก็จะเกิดการนับซ้ำของสินค้า และรายจ่ายเงินโอนเป็นรายจ่ายที่ไม่ก่อให้เกิดผลผลิตในระบบเศรษฐกิจ เช่น ข้าราชการบำนาญจะได้รับเงินเดือนจากรัฐบาลที่เรียกว่า เงินบำนาญในแต่ละเดือน ซึ่งเงินบำนาญที่ได้รับจากรัฐบาลจะไม่นำมานับในรายได้ประชาชาติ เนื่องจากเงินที่ได้รับในแต่ละเดือนไม่ได้ก่อให้เกิดผลผลิตในระบบเศรษฐกิจ เป็นต้น

2. รายจ่ายเพื่อการลงทุนรวมของภาคเอกชน (Gross Private Domestic Investment : I) เป็นรายจ่ายของภาคธุรกิจและองค์กรต่าง ๆ โดยรายจ่ายในการลงทุนจะแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

2.1 รายจ่ายเพื่อการก่อสร้างใหม่ (New Construction) เช่น ค่าก่อสร้างโรงงาน อาคารสำนักงาน โกดังสินค้า เป็นต้น และการก่อสร้างบ้านที่เจ้าของบ้านสร้างเพื่อพักอาศัยเองหรือ ก่อสร้างเพื่อให้เช่า เนื่องจากที่พักอาศัยเป็นสินทรัพย์ที่มีอายุการใช้งานที่ยาวนาน จึงถือได้ว่าเป็น การลงทุนอย่างหนึ่ง

2.2 รายจ่ายในการซื้อเครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อใช้ในการผลิต สินค้าและบริการ

2.3 ส่วนเปลี่ยนแปลงของสินค้าคงเหลือ (Change in Inventories) การขายสินค้าของภาคเอกชนในระยะเวลาหนึ่งมีความเป็นไปได้ที่จำนวนสินค้าที่ขายได้จะเท่ากับสินค้าที่ผลิตได้ในระยะเวลาเดียวกัน หรืออาจจะขายสินค้าได้มากกว่าที่ผลิตได้หรือขายสินค้าได้น้อยกว่าสินค้าที่ผลิตได้ ซึ่งในการคำนวณรายได้ประชาชาติจำเป็นต้องคำนวณส่วนเปลี่ยนแปลงของสินค้าคงเหลือในระยะเวลา โดยให้ถือว่าเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการลงทุน ส่วนเปลี่ยนแปลงสินค้าคงเหลือสามารถคำนวณได้จากมูลค่าสินค้าคงเหลือปลายปี หักด้วยมูลค่าสินค้าคงเหลือต้นปี (หรือปลายปีก่อน) อาจมีค่าเป็นบวกหรือลบก็ได้ (สุจิตรา กุลประสิทธิ์, 2560 : 33)

3. รายจ่ายเพื่อการซื้อสินค้าและบริการของรัฐบาล (Government Purchase of Goods and Services : G) เป็นรายจ่ายของรัฐบาลและหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐบาลในการซื้อสินค้าและบริการ ประกอบด้วย เงินเดือนเจ้าหน้าที่ของรัฐ ค่าจ้าง ค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าอาหาร ค่าวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ รายจ่ายเกี่ยวกับการศึกษา รายจ่ายด้านการรักษาพยาบาลของประชาชน รายจ่ายทางด้านป้องกันประเทศ เป็นต้น และรายจ่ายเพื่อการลงทุน ประกอบด้วย การสร้างรถไฟฟ้า สร้างถนน สร้างโรงพยาบาล สร้างระบบชลประทาน เป็นต้น ส่วนในกรณีรายจ่ายในรูปเงินโอนของรัฐบาลจะไม่นำมานับในรายได้ประชาชาติ เนื่องจากรัฐบาลไม่ได้รับสินค้าและบริการจากเงินโอน เช่น เงินบำนาญ บำนาญ เบี้ยหวัดทหาร เงินชားหนี้เงินกู้และดอกเบี้ย เบี้ยยังชีพคนชรา เป็นต้น

4. การส่งออกสุทธิ (Next Export : X - M) เป็นการคำนวณมูลค่าของสินค้าส่งออก (X) ไปยังต่างประเทศทั่วโลกกับมูลค่าของสินค้านำเข้า (M) จากต่างประเทศทั่วโลก ในกรณีที่มูลค่าการส่งออก

สินค้าสุทธิเป็นบวก แสดงถึงมูลค่าสินค้าส่งออกไปต่างประเทศมากกว่ามูลค่าสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ แต่ถ้ามูลค่าการส่งออกสินค้าสุทธิเป็นลบ แสดงถึงมูลค่าสินค้าส่งออกไปต่างประเทศน้อยกว่าค่าสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ ส่วนมูลค่าการส่งออกสินค้าสุทธิเป็นศูนย์ แสดงถึงมูลค่าสินค้าส่งออกไปต่างประเทศเท่ากับมูลค่าสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ

ตารางที่ 7.4 การคำนวณรายได้ประชาชาติทางด้านรายจ่ายตามราคาตลาด

หน่วย : ล้านบาท

ประเภทรายจ่าย	2562r (2019r)	2563r (2020r)	2564p (2021p)
รายจ่ายในการบริโภคของเอกชน	8,406,384	8,307,938	8,455,173
รายจ่ายในการซื้อสินค้าและบริการของรัฐบาล	2,730,872	2,787,105	2,951,725
รายจ่ายเพื่อการลงทุนในภาคเอกชน	3,812,385	3,635,366	3,805,475
ส่วนเปลี่ยนแปลงสุทธิของสินค้าคงคลัง	209,730	82,360	822,607
บวก ส่งออกสินค้าและบริการ	10,052,248	8,064,693	9,479,767
- มูลค่าส่งออกสินค้า	7,534,817	7,099,300	8,665,055
- มูลค่าส่งออกบริการ	2,517,431	965,393	814,712
ลบ มูลค่านำเข้าสินค้าและบริการ	- 8,473,402	-7,251,862	-9,474,506
- มูลค่านำเข้าสินค้า	-6,707,886	-5,818,030	-7,388,835
- มูลค่านำเข้าบริการ	-1,765,516	-1,433,832	-2,085,671
รายจ่ายในการซื้อสินค้าและบริการภายในประเทศ	16,738,217	15,625,600	16,040,241
บวก สถิติผิดพลาด	150,952	35,550	126,357
ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP)	16,889,169	15,661,150	16,166,598

ที่มา : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2567)

3. การคำนวณรายได้ประชาชาติด้านรายได้ (Income Approach)

เป็นการคำนวณผลตอบแทนของรายได้ทั้งหมดที่เจ้าของปัจจัยการผลิตได้รับจากการขายปัจจัยการผลิตให้แก่หน่วยธุรกิจในระยะเวลานั้นในรูปของค่าจ้าง ค่าเช่า ดอกเบี้ย และกำไร ซึ่งสามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

1. ค่าเช่า (Rental Income) เป็นเงินที่ได้จากการให้เช่าทรัพย์สินต่าง ๆ ที่เอกชนเป็นเจ้าของ เช่น ที่ดิน อาคารสิ่งปลูกสร้าง หรือทรัพย์สินอื่น ๆ ที่ใช้ในการผลิต รวมทั้งผลตอบแทนที่ได้จากทรัพยากรธรรมชาติ นอกจากนี้ยังรวมถึงบ้านที่เจ้าของอยู่เองโดยต้องประเมินค่าเช่าเสมือนหนึ่งให้ผู้อื่นเช่า โดยค่าเช่าที่องค์กรธุรกิจหรือบริษัทได้รับจะไม่รวมในรายการนี้ เพราะจะนำไปคิดรวมอยู่ในยอดกำไรขององค์กรธุรกิจหรือบริษัท

2. ค่าตอบแทนแรงงาน (Wages and Other Compensation of Employees) เป็นค่าตอบแทนที่ลูกจ้างได้รับจากนายจ้าง ได้แก่ เงินเดือน ค่าจ้าง ค่าล่วงเวลา ค่าเบี้ยเลี้ยง ซึ่งรวมถึง

ผลประโยชน์ตอบแทนอย่างอื่นที่จ่ายเพิ่มเติมทางอ้อมที่เป็นตัวเงิน เช่น ค่าประกันสังคม ค่ารักษาพยาบาล เงินโบนัส และผลประโยชน์ตอบแทนที่ไม่ใช่ตัวเงินแต่สามารถประเมินค่าออกมาเป็นตัวเงินได้ เช่น ที่อยู่อาศัย เสื้อผ้า อาหาร เป็นต้น

3. ดอกเบี่ยสุทธิ (Net Interest) เป็นดอกเบี้ยที่บุคคลหรือเอกชนได้รับจากองค์กรธุรกิจและสถาบันการเงินต่าง ๆ เท่านั้น โดยจะไม่นับรวมถึงดอกเบี้ยของการกู้ยืมเพื่อการบริโภคของครัวเรือน เนื่องจากไม่ก่อให้เกิดผลผลิต และไม่นับรวมดอกเบี้ยนี้สาธารณะที่รัฐบาลกู้เพื่อใช้จ่ายในงบประมาณ เนื่องจากโดยปกติภาครัฐบาลจะกู้เงินไปใช้จ่ายในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้กับประชาชนมากกว่าการลงทุนในโครงการต่าง ๆ เพื่อทำการผลิต นอกจากนี้ดอกเบี้ยที่องค์กรธุรกิจได้รับก็จะไม่นับรวมในรายการนี้ เนื่องจากองค์กรธุรกิจจะนำดอกเบี้ยที่ได้รับเป็นรายได้รับในการดำเนินงานของธุรกิจ

4. กำไรหรือรายได้ของกิจการที่มีโชินติบุคคล (Proprietor's Income) เป็นรายได้ของผู้ประกอบการอาชีพอิสระต่าง ๆ เช่น เกษตรกร ทนายความ เจ้าของร้านค้า ห้างหุ้นส่วน สหกรณ์ ประเภทต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งรายได้ขององค์กรธุรกิจเหล่านี้มิได้รวมเฉพาะกำไรเท่านั้น แต่ยังรวมผลตอบแทนอื่น เช่น ค่าเช่า และดอกเบี้ยจากเงินลงทุนของตนเองเข้าไว้ด้วย

5. กำไรของบริษัท (Corporate Profit) เป็นกำไรของบริษัทก่อนหักภาษี ซึ่งมี 3 ส่วน คือ ภาษีเงินได้ของบริษัท เงินปันผล และกำไรที่ยังไม่ได้จัดสรรหรือยังไม่ได้แบ่งให้แก่ผู้ถือหุ้น รวมถึงส่วนที่บริษัทต้องการออมไว้เพื่อลงทุนขยายกิจการของบริษัท

6. รายได้ของรัฐบาล เป็นรายได้จากค่าเช่าทรัพย์สินของรัฐบาล รายได้จากรัฐวิสาหกิจ และภาษีทางอ้อมธุรกิจ (Indirect Business Taxes) ที่รัฐบาลจัดเก็บจากสินค้าและบริการ เช่น ภาษีสรรพสามิต ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีศุลกากร อากรแสตมป์ เป็นต้น ซึ่งภาษีทางอ้อมธุรกิจนี้แม้จะไม่ใช่ค่าใช้จ่ายโดยตรงที่เกิดจากการผลิต ก็ต้องนับรวมไว้ในผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP) เพราะผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติเป็นการคำนวณตามราคาตลาดซึ่งผู้ผลิตได้รวมภาษีไว้ในราคาขายของสินค้าและบริการเรียบร้อยแล้ว

7. ค่าเสื่อม (Depreciation) เป็นการคิดมูลค่าของสินทรัพย์ที่ลดลงจากมูลค่าเต็มในปีแรก เช่น เครื่องจักร รถยนต์ เป็นต้น เมื่อมีการใช้สินทรัพย์ในการผลิตจะเกิดการสึกหรอของเครื่องจักร การชำรุด หรือความล้าสมัย ค่าเสื่อมเป็นมูลค่าส่วนหนึ่งของทุนที่จัดไว้เพื่อเตรียมหาสินทรัพย์มาทดแทนสินทรัพย์ที่เสื่อมคุณภาพไปตามการใช้งาน โดยมีวิธีการคำนวณค่าเสื่อมราคาหลายวิธี ซึ่งวิธีที่ได้รับความนิยมใช้ในการคำนวณ คือ

$$\text{ค่าเสื่อม} = \frac{\text{มูลค่าของทุนที่ซื้อ} - \text{มูลค่าซาก}}{\text{อายุการใช้งาน}}$$

นอกจากนี้จะมีบางรายการที่ไม่เกี่ยวข้องกับการผลิตและไม่นับรวมเข้าไว้ในรายได้ประชาชาติ ดังต่อไปนี้

1. เงินที่ได้รับจากการกระทำที่ผิดกฎหมาย เช่น เงินจากการค้ายาเสพติด การพนัน เป็นต้น

2. เงินที่ได้จากการชำระหนี้จากการให้กู้ยืมเพื่อการบริโภค เนื่องจากไม่ได้เกิดผลผลิตในการผลิต และรายได้จากการขายทรัพย์สินที่มีอยู่ เช่น บ้าน ที่ดิน เป็นต้น จะไม่นับรวมในรายได้ประชาชาติ เนื่องจากถูกนับไปแล้วในการสร้างหรือผลิตในครั้งแรก หากนับอีกจะเป็นการนับซ้ำ และการขายที่ดินจะไม่นำมารวมในรายได้ประชาชาติ เนื่องจากการเปลี่ยนมือในการถือครอง

3. เงินโอน เป็นเงินที่ได้มาโดยที่ผู้รับเงินไม่ได้ทำการผลิตหรือทำงาน ซึ่งไม่ก่อให้เกิดผลผลิตเพิ่มขึ้นถือว่าเป็นเพียงการโอนอำนาจซื้อจากผู้ให้ไปยังผู้รับเท่านั้น

ตารางที่ 7.5 ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติตามราคาตลาดประจำปี โดยการคำนวณด้านรายได้

หน่วย : ล้านบาท

รายได้	2562 (2019)	2563 (2020)	2564 (2021)
ค่าตอบแทนแรงงาน	5,170,262	5,004,341	5,059,533
รายได้จากทรัพย์สินและการประกอบการ	6,499,918	5,896,420	6,053,155
รายได้จากทรัพย์สิน(สุทธิ)	807,641	715,294	743,943
-ครัวเรือน และสถาบันไม่แสวงกำไร ๖	784,714	733,909	753,659
-รัฐบาล	22,927	-18,615	-9,716
รายได้จากการประกอบการ	5,692,277	5,181,126	5,309,212
-ครัวเรือน และสถาบันไม่แสวงกำไร๖	3,418,171	3,098,911	2,976,431
-นิติบุคคล	2,274,106	2,082,215	2,332,781
ภาษีการผลิตและการนำเข้า (สุทธิ)	1,685,533	1,442,630	1,437,424
ค่าเสื่อมราคา	2,912,542	2,974,143	3,040,145
รายได้ประชาชาติ	16,268,255	15,317,534	15,590,257
รายได้ประชาชาติเฉลี่ยต่อคน(บาท)	234,700	220,368	223,715

ที่มา : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2567)

7.6 รายได้ประชาชาติตามราคาตลาดและรายได้ประชาชาติที่แท้จริง

ในการคำนวณรายได้ประชาชาติจะคิดเป็นราคาตลาด ซึ่งราคาสินค้าและบริการในตลาดจะมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ดังนั้นการนำเอาตัวเลขรายได้ประชาชาติในปีที่ต่างกันมาเปรียบเทียบกัน จะไม่สามารถบอกได้ว่าผลผลิตที่แท้จริงปรับตัวเพิ่มขึ้นหรือลดลง เช่น ในปี พ.ศ. 2565 มีมูลค่า GNP เท่ากับ 10,000 ล้านบาท ในปีถัดมา พ.ศ. 2566 มีมูลค่า GNP เท่ากับ 15,000 ล้านบาท ซึ่งถ้าเราเปรียบเทียบมูลค่าจะพบว่าในปี พ.ศ. 2566 มีมูลค่าเป็น 1.5 เท่า ของปี พ.ศ. 2565 เนื่องจากมีมูลค่าที่เพิ่มขึ้นจากปีก่อนจำนวน 5,000 บาท แต่ในมูลค่าที่ปรับเพิ่มขึ้นนั้นอาจมาจากผลของเงินเฟ้อที่ทำให้ราคาสินค้าและบริการมีราคาที่สูงขึ้น โดยที่มีจำนวนผลผลิตเท่าเดิม หรือจำนวนผลผลิต

เพิ่มขึ้น แต่ราคาสินค้าและบริการคงที่ หรือมีการเปลี่ยนแปลงทั้งจำนวนผลผลิตและราคาสินค้าและบริการ

จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงไม่สามารถบอกได้ว่าในแต่ละปีผลผลิตที่แท้จริงที่เกิดขึ้นของประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร เราสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้โดยปรับเปลี่ยนแปลงผลิตภัณฑ์ประชาชาติตามราคาปัจจุบัน (GNP at Current Prices) ให้เป็นผลิตภัณฑ์ประชาชาติที่แท้จริง (Real GDP หรือ GDP at Constant Prices) โดยใช้ดัชนีราคา (Price Index) ซึ่งดัชนีผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP Deflator) เป็นดัชนีที่ใช้ในการปรับ สามารถเขียนสูตรได้ดังนี้

$$\text{ดัชนีผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ} = \left[\frac{\text{GDP ตามราคาปัจจุบัน}}{\text{GDP ตามราคาปีฐาน}} \right] \times 100$$

ในการปรับผลิตภัณฑ์ประชาชาติตามราคาปัจจุบันให้เป็นราคาคงที่ สามารถเขียนสูตรได้ดังนี้

$$\text{real GNP ปีที่ } n = \left[\frac{\text{money GNP ปีที่ } n}{\text{GDP deflator}} \right] \times 100$$

กรณีตัวอย่าง กำหนดให้ money GNP ของปี พ.ศ. 2565 มีมูลค่าเท่ากับ 25,000 ล้านบาท โดยดัชนีราคาของปี พ.ศ. 2565 เท่ากับ 130 จงคำนวณหา real GNP ของปี พ.ศ. 2565

$$\text{real GNP ปีที่ 2565} = \left[\frac{\text{money GNP ปี 2565}}{\text{GDP deflator ปี 2565}} \right] \times 100$$

ทำการแทนค่าในสมการ

$$\begin{aligned} \text{real GNP ปีที่ 2565} &= \frac{25,000}{130} \times 100 \\ &= 19,230.78 \text{ ล้านบาท} \end{aligned}$$

7.7 ความสำคัญและประโยชน์ของรายได้ประชาชาติ

รายได้ประชาชาติเป็นการจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับผลผลิตของประเทศในช่วงเวลาหนึ่งเพื่อใช้เปรียบเทียบฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศในช่วงระยะเวลาที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังใช้เป็นข้อมูลในการเปรียบเทียบฐานะทางเศรษฐกิจกับประเทศอื่น ๆ ในโลก ซึ่งประโยชน์ของรายได้ประชาชาติสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ระดับรายได้ประชาชาติจะเป็นตัวบ่งชี้ถึงสภาพเศรษฐกิจภายในประเทศถึงความเจริญก้าวหน้าหรือถดถอยของประเทศ และใช้ในการเปรียบเทียบอัตราความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจกับประเทศอื่น ๆ

ในโลก ซึ่งปกติจะใช้รายได้ต่อบุคคลเป็นตัวบ่งชี้ถึงความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของประเทศนั้น โดยประเทศที่มีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจต้องมีอัตราการเพิ่มของผลผลิตมากกว่าอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรในประเทศ

2. ใช้ในการวัดมาตรฐานการครองชีพของประชาชนภายในประเทศ เมื่อรายได้ประชาชาติปรับเพิ่มขึ้นบ่งชี้ว่าประชาชนจะมีการกินดีอยู่ดีมากขึ้น ส่งผลให้มาตรฐานการครองชีพของคนในประเทศดีขึ้น ภายใต้เงื่อนไขว่าประเทศนั้นจะต้องมีการกระจายรายได้ของคนในประเทศที่ไม่แตกต่างกันมาก ซึ่งถือได้ว่ามีความเท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจและสังคม

3. ใช้ในการกำหนดนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ รายได้ประชาชาติจะทำให้รู้ถึงสถานะเศรษฐกิจในปัจจุบันของประเทศ ซึ่งสามารถนำข้อมูลดังกล่าวไปวางแผนในการพัฒนาเศรษฐกิจในอนาคตให้เป็นไปในทิศทางที่ผู้บริหารประเทศต้องการ นอกจากนี้จากข้อมูลของรายได้ประชาชาติทำให้รู้ว่าประเทศมีจุดอ่อน จุดแข็งอย่างไร ภาครัฐบาลจึงจะสามารถเข้าไปส่งเสริมในภาคอุตสาหกรรมต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง

4. รายได้ประชาชาติเป็นข้อมูลที่ทำให้ภาครัฐบาลทราบถึงการใช้จ่ายของประชาชนภายในประเทศ การนำเข้าส่งออกสินค้า ซึ่งข้อมูลดังกล่าวรัฐบาลสามารถนำมากำหนดเป็นนโยบายที่จะทำให้เกิดดุลการค้าและดุลการชำระเงินของประเทศเป็นไปตามเป้าหมายที่รัฐบาลต้องการผ่านนโยบายการตั้งกำแพงภาษี ส่งเสริมการส่งออกสินค้าและบริการ เป็นต้น

5. ทำให้ทราบถึงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศ รวมทั้งความสามารถในการผลิตสินค้าและบริการในสาขาต่าง ๆ ว่าเป็นสัดส่วนเท่าไรของผลผลิตมวลรวมภายในประเทศ ซึ่งข้อมูลดังกล่าวสามารถใช้ในการกำหนดนโยบายในการส่งเสริมอุตสาหกรรมในสาขาต่าง ๆ ของประเทศ

6. ทำให้ทราบถึงการใช้จ่ายในการบริโภค การลงทุนของภาคเอกชนและภาครัฐบาล การนำเข้าและส่งออกสินค้าต่างประเทศ โดยข้อมูลดังกล่าวจะแสดงรายละเอียดในทราบถึงมูลค่าในสัดส่วนต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นตัวบ่งชี้ถึงการขยายตัวทางเศรษฐกิจในอนาคตของประเทศและรายได้เปรียบเกี่ยวกับการค้าและการลงทุนกับประเทศต่าง ๆ

7. ทำให้ทราบถึงรายได้ของประเทศมาจากรายได้ส่วนใดบ้าง ซึ่งการแสดงสัดส่วนของรายได้ของประเทศจะบ่งบอกถึงการดำเนินธุรกิจของภาคเอกชนและภาครัฐบาล

8. รูปแบบของรายได้ประชาชาติจะมีประโยชน์สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับเศรษฐกิจมหภาคที่แตกต่างกันดังนี้ ผลิตภัณฑ์ประชาชาติเบื้องต้น (Gross National Product : GNP) จะบ่งบอกถึงความสามารถของระบบเศรษฐกิจในการผลิตสินค้าและบริการและระดับการจ้างงานในระยะสั้น ผลิตภัณฑ์ประชาชาติ (Net National Product : NNP) จะบ่งบอกถึงอัตราความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและระดับการจ้างงานในระยะยาวเนื่องจากแสดงถึงการลงทุนสุทธิ เป็นต้น

9. รายได้ประชาชาติเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยนำข้อมูลไปวิเคราะห์ความสำคัญของสาขาต่าง ๆ เพื่อกำหนดเป็นเป้าหมายในการผลิต การบริโภค และการลงทุนของประเทศ

7.8 ข้อพึงระวังในการใช้ผลิตภัณฑ์ประชาชาติเพื่อการวิเคราะห์ภาวะเศรษฐกิจ

แม้ว่ารายได้ประชาชาติจะเป็นเครื่องมือที่ใช้วัดระดับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของประเทศได้ถูกต้องพอควรก็ตาม แต่ก็ไม่ใช่เครื่องวัดสวัสดิการทางเศรษฐกิจ (Economic Welfare) ที่สมบูรณ์ เนื่องจากผลิตภัณฑ์ประชาชาติมีจุดบกพร่องดังต่อไปนี้ (วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, 2565 : 112-113)

1. รายได้ประชาชาติไม่ได้รวมสินค้าและบริการขั้นสุดท้ายที่ผลิตได้ทั้งหมดภายในประเทศ โดยจะนับสินค้าและบริการที่อยู่ในตลาดภายใต้ระบบการเก็บภาษีและได้รับยกเว้นภาษีเท่านั้น ส่วนสินค้าและบริการที่ไม่อยู่ในตลาดภายใต้ระบบการเก็บภาษีและได้รับยกเว้นภาษีจะไม่มีข้อมูลในรายได้ประชาชาติ เช่น การรับจ้างทำงานบ้านที่ไม่เข้าระบบภาษี การเพาะปลูกผักผลไม้ไว้บริโภคเอง การขายหมูย่างตามตลาดที่ไม่เข้าระบบภาษี เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันรายได้ประชาชาติของประเทศไทยจะมีมูลค่าที่ต่ำกว่าความเป็นจริง เนื่องจากมีสินค้าและบริการต่าง ๆ ภายในประเทศที่อยู่นอกระบบภาษีจำนวนมาก

2. รายได้ประชาชาติไม่ได้คำนึงถึงการพักผ่อนหย่อนใจ (Leisure) ของประชาชนภายในประเทศ โดยรายได้ประชาชาติไม่ได้บ่งบอกถึงสุขภาพหรือความสุขสบายในการใช้ชีวิตของประชาชนภายในประเทศ ซึ่งรายได้ประชาชาติจะวัดในเชิงปริมาณเพียงอย่างเดียว

3. รายได้ประชาชาติแสดงถึงมูลค่าของปริมาณสินค้าและบริการ ซึ่งไม่สามารถบ่งบอกถึงคุณภาพของสินค้าและบริการที่ทำการผลิตขึ้นภายในประเทศ และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในการใช้สินค้าและบริการ

4. รายได้ประชาชาติไม่สามารถแสดงให้เห็นถึงกระบวนการผลิตและส่วนผสมของสินค้าและบริการ ซึ่งในกระบวนการผลิตสินค้าอาจใช้ส่วนประกอบของผลผลิตลดลง โดยที่ยังได้ผลผลิตเท่าเดิม

5. รายได้ประชาชาติไม่สามารถบ่งบอกถึงการกระจายรายได้ของประชาชนภายในประเทศ ซึ่งในบางครั้งรายได้ประชาชาติของประเทศเพิ่มขึ้น แต่อาจจะมีแค่กลุ่มคนบางกลุ่มที่ได้รับประโยชน์จากรายได้ประชาชาติที่เพิ่มขึ้น ซึ่งคนในระดับรากหญ้าอาจจะได้รับประโยชน์น้อยมากก็เป็นได้

6. รายได้ประชาชาติไม่คำนึงถึงผลกระทบจากกระบวนการผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ ที่ทำให้สังคมได้รับผลเสียหายหรือผลกระทบทางลบ เช่น ปัญหามลพิษจากกากของเสียในการผลิตของอุตสาหกรรม ปัญหามลพิษทางเสียงจากการผลิตสินค้าและบริการ ปัญหาสารตกค้างในการผลิตสินค้าการเกษตร เป็นต้น ซึ่งปัญหาดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งจะปัญหาของประเทศต่อไป จากที่กล่าวมาจะทำให้สวัสดิการทางเศรษฐกิจของประเทศลดลง เกิดค่าใช้จ่ายในบำบัดกำจัดของเสียต่าง ๆ ซึ่งค่าใช้จ่ายดังกล่าวจะไปปรากฏในรายได้ประชาชาติส่วนผลกระทบที่สังคมได้รับ (Social Costs) นั้นจะไม่ถูกนำมาหักออกจากรายได้ประชาชาติ

7.9 ปัญหาและอุปสรรคในการคำนวณรายได้ประชาชาติ

ในการคำนวณรายได้ประชาชาติมีปัญหาและอุปสรรคบางประการ ซึ่งสามารถสรุปรายละเอียดได้ดังนี้

1. ค่าเสื่อมราคา (Depreciation) ในการคำนวณผลิตภัณฑ์ประชาชาติสุทธิจะต้องมีการคำนวณค่าเสื่อมราคาของอุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องจักรต่าง ๆ แล้วนำมาหักออกจากผลิตภัณฑ์ประชาชาติเบื้องต้น ซึ่งในการคำนวณค่าเสื่อมราคาจะมีความยุ่งยากในการประมาณ เนื่องจากการคิดค่าเสื่อมราคาของอุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องจักรต่าง ๆ จะมีวิธีการคำนวณที่แตกต่างกันออกไป โดยผู้คำนวณอาจจะคิดค่าเสื่อมราคาที่แตกต่างกัน ซึ่งทำให้มูลค่ารวมของค่าเสื่อมราคารวมที่คำนวณได้นั้นอาจจะมียุคค่าที่สูงเกินไปหรือต่ำเกินไป ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์ประชาชาติสุทธิมีความคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง

2. สินค้าและบริการที่ไม่ผ่านตลาดในระบบภาษี ซึ่งการคำนวณผลิตภัณฑ์ประชาชาติเบื้องต้นเป็นการหามูลค่าของผลผลิตของสินค้าและบริการขั้นสุดท้ายของตลาด ซึ่งสินค้าและบริการที่ไม่ผ่านตลาดในระบบภาษีจะไม่ถูกนำมาคำนวณในผลิตภัณฑ์ประชาชาติเบื้องต้น เช่น แม่ค้าขายกับข้าวในตลาดชาวบ้านนำผักที่ปลูกเองแล้วมาขายในตลาด เป็นต้น รายการเหล่านี้จะไม่ถูกนำมาคำนวณในผลิตภัณฑ์ประชาชาติเบื้องต้น ซึ่งในประเทศไทยการค้าขายในตลาดสดหรือการค้าขายผลไม้ของชาวสวนทุเรียนผ่านระบบออนไลน์กับลูกค้าก็ไม่ถูกนำมาคำนวณ ซึ่งมูลค่าการซื้อขายดังกล่าวมีมูลค่ามหาศาลเหมือนกัน

3. การคิดราคาสินค้าคงเหลือ (Inventory Revaluation) ในการซื้อขายสินค้าและบริการต่าง ๆ ที่เหลือจากการซื้อขายในรอบปีหนึ่งนั้น สินค้าและบริการดังกล่าวจะถูกคำนวณราคาอยู่ในผลิตภัณฑ์ประชาชาติเบื้องต้น โดยการตีราคาสินค้าคงเหลือจะมีปัญหาระหว่างปีที่ราคาสินค้าปรับตัวสูงขึ้นส่งผลให้มูลค่าของสินค้าคงเหลือในช่วงปลายปีจะมีราคาสูงขึ้นไปด้วย แม้ว่าจะยังไม่มีการขายสินค้าเป็นตัวเงินก็ตาม ในทางกลับกัน หากราคาสินค้าคงเหลือปรับตัวลดลง จะส่งผลให้ผลิตภัณฑ์ประชาชาติลดลงด้วย

4. การนับซ้ำ (Double Counting) ปัญหาการนับซ้ำพบได้ในการคำนวณรายได้ประชาชาติด้านผลผลิตจากสินค้าและบริการขั้นสุดท้าย เนื่องจากจะคำนวณผลผลิตสินค้าและบริการชั้นกลางไปด้วย สาเหตุเกิดจากในสินค้าบางชนิดสามารถเป็นได้ทั้งสินค้าชั้นกลางและสินค้าขั้นสุดท้าย การนับซ้ำทำให้การคำนวณรายได้ประชาชาติมีมูลค่าสูงกว่าความเป็นจริง

5. เงินเพื่อส่งผลให้อำนาจซื้อที่แท้จริงเปลี่ยนแปลง ซึ่งทำให้รายได้ประชาชาติ ณ ราคาตลาดไม่สามารถบ่งบอกถึงเศรษฐกิจที่แท้จริงของประเทศได้ เนื่องจากผู้ที่มีรายได้เป็นตัวเงินเท่าเดิมแต่สามารถซื้อสินค้าและบริการได้ในปริมาณที่ลดลง

จากที่ได้กล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าการคำนวณผลิตภัณฑ์ประชาชาติเป็นการคำนวณมูลค่าของสินค้าและบริการต่าง ๆ เป็นการคำนวณในเชิงปริมาณของสินค้าและบริการ ซึ่งประเทศที่ผลิตสินค้าและบริการที่มีมูลค่าที่สูงกว่าประเทศอื่นนั้น ไม่ได้บ่งบอกว่าสำหรับประเทศนั้นประชาชน

ภายในประเทศจะใช้ชีวิตที่มีความสุขมากกว่า โดยในปัจจุบันมีความพยายามในการคิดคำนวณในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อวัดระดับความสุขของคนในประเทศ

7.10 สรุป

รายได้ประชาชาติมีความสำคัญอย่างมากต่อทุกหน่วยเศรษฐกิจ ตั้งแต่ภาคครัวเรือน ภาคธุรกิจ ภาครัฐบาล และภาคต่างประเทศ ซึ่งทุกหน่วยเศรษฐกิจมีความต้องการเพิ่มรายได้ให้มากขึ้นจากการผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ ภายในประเทศจะทำการจดบันทึกรายได้เหล่านั้นไว้ในบัญชีเพื่อจะนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ เนื่องจากตัวเลขรายได้ประชาชาติจะใช้ในการคำนวณเปรียบเทียบความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในแต่ละรอบปี รวมถึงการนำตัวเลขรายได้ประชาชาติไปทำการวิเคราะห์เศรษฐกิจภายในประเทศ เพื่อนำไปใช้กำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจและสังคมในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศต่อไป

ระบบบัญชีแห่งชาติที่ประเทศต่าง ๆ ใช้ในปัจจุบันมี 3 ระบบ ดังนี้ 1. ระบบขององค์การสหประชาชาติ (UN System of National Accounting) ใช้สำหรับประเทศสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ 2. ระบบของประเทศสหรัฐอเมริกา (USSNA) โดยมีประเทศสหรัฐอเมริกาใช้เพียงประเทศเดียวที่ใช้ระบบนี้ 3. แมททีเรียลโปรดักส์ซิสเต็ม (Material Product System) ใช้สำหรับประเทศในกลุ่มคอมมิวนิสต์

การหมุนเวียนของกิจกรรมทางเศรษฐกิจในระบบเศรษฐกิจ สามารถแบ่งออกเป็นได้ 3 กรณี ดังนี้ 1. ระบบเศรษฐกิจแบบปิดที่ไม่มีภาครัฐบาล ประกอบด้วย ภาคครัวเรือนและภาคธุรกิจ 2. ระบบเศรษฐกิจแบบปิดที่มีภาครัฐบาล ประกอบด้วย ภาคครัวเรือน ภาคธุรกิจ และภาครัฐบาล โดยมีสถาบันการเงินเข้ามาในระบบเศรษฐกิจ 3. ระบบเศรษฐกิจแบบเปิด ประกอบด้วย ภาคครัวเรือน ภาคธุรกิจ ภาครัฐบาล และภาคต่างประเทศ ซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจที่คล้ายคลึงกับระบบเศรษฐกิจจริงมากที่สุด

รายได้ประชาชาติ หมายถึง มูลค่าของสินค้าและบริการขั้นสุดท้ายที่ผลิตรวมกันทั้งหมดภายในประเทศ ซึ่งจะคิดตามราคาตลาดในขณะนั้นตามรอบระยะเวลาที่กำหนดไว้ โดยปกติจะมีระยะเวลา 1 ปี

เราสามารถจำแนกประเภทของรายได้ประชาชาติ ออกเป็น 7 ประเภท ได้ดังนี้ 1. ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ หรือผลิตภัณฑ์ในประเทศเบื้องต้น (Gross Domestic Product : GDP) 2. ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ หรือผลิตภัณฑ์ประชาชาติเบื้องต้น (Gross National Product : GNP) 3. ผลิตภัณฑ์ประชาชาติ (Net National Product : NNP) 4. รายได้ประชาชาติ (National Income : NI) 5. รายได้ส่วนบุคคล (Personal Income : PI) 6. รายได้ส่วนบุคคลสุทธิ (Disposable Income : DI) และ 7. รายได้เฉลี่ยต่อบุคคล (Per Capita Income)

การคำนวณรายได้ประชาชาติ ในการหมุนเวียนของการใช้จ่ายและการผลิตของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งสามารถคำนวณหารายได้ประชาชาติได้ 3 วิธี ดังนี้ 1. การคำนวณรายได้ประชาชาติ

ด้านผลผลิต (Product Approach) 2. การคำนวณรายได้ประชาชาติด้านรายจ่าย (Expenditure Approach) และ 3. การคำนวณรายได้ประชาชาติด้านรายได้ (Income Approach) โดยในการคำนวณหา รายได้ประชาชาติทั้ง 3 วิธีนั้นจะได้ผลลัพธ์ที่เท่ากันเสมอ

รายได้ประชาชาติในรูปตัวเงิน (Money GNP) เราสามารถเรียกได้ว่า “รายได้ประชาชาติตามราคาปัจจุบัน (GNP at Current Prices)” ซึ่งในการคำนวณจากราคาปัจจุบันจะมีข้อเสีย เนื่องจากราคาสินค้าและบริการในแต่ละปีมีการเปลี่ยนแปลง ส่งผลให้มูลค่าที่คำนวณได้นั้นอาจเกิด จากราคาสินค้าและบริการมีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเราสามารถปรับให้เป็นผลิตภัณฑ์ประชาชาติที่แท้จริงหรือผลิตภัณฑ์ประชาชาติคงที่ (Real GDP หรือ GDP at Constant Prices) โดยใช้ดัชนีราคา (Price Index)

การจัดทำบัญชีรายได้ประชาชาติของประเทศต่าง ๆ สามารถใช้ประโยชน์ในการใช้ เปรียบเทียบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งรายได้ประชาชาติจะเป็นเครื่องบ่งชี้ที่มีประโยชน์และสามารถ ใช้วัดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในแต่ละรอบปี แต่ไม่สามารถบ่งบอกถึงสวัสดิการทางเศรษฐกิจที่ สมบูรณ์ได้ เนื่องจากผลิตภัณฑ์ประชาชาติก็ยังมีข้อบกพร่องหลายประการ และปัญหาในการคำนวณ ซึ่งในการคำนวณผลิตภัณฑ์ประชาชาติเบื้องต้น เป็นการคำนวณมูลค่าของสินค้าและบริการขั้น สุดท้าย เป็นการคำนวณในเชิงปริมาณของสินค้าและบริการ ซึ่งประเทศที่ผลิตสินค้าและบริการที่มี มูลค่าที่สูงกว่าประเทศอื่นนั้น ไม่ได้บ่งบอกว่าประเทศนั้นประชาชนภายในประเทศจะใช้ชีวิตที่มี ความสุขมากกว่า ซึ่งคุณภาพและความสุขในการใช้ชีวิตของคนในประเทศน่าจะเป็นเป้าหมายใน การพัฒนาประเทศที่สมบูรณ์แบบมากที่สุด

คำถามท้ายบท

1. ในฐานะประชาชนทั่วไปและในฐานะผู้บริหารประเทศ ข้อมูลจากรายได้ประชาชาติสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างไร
2. จงอธิบายการหมุนเวียนของกิจกรรมทางเศรษฐกิจในระบบเศรษฐกิจแบบเปิด
3. รายได้ประชาชาติประเภทใดที่บ่งบอกถึงความกินดีอยู่ดี คุณภาพชีวิตของประชาชน และระดับการพัฒนาประเทศ พร้อมอธิบายเหตุผลประกอบ
4. จงอธิบายการคำนวณรายได้ประชาชาติด้านรายจ่าย
5. จงอธิบายข้อแตกต่างระหว่างผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศที่คำนวณได้กับผลผลิตผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศที่เกิดขึ้นจริง

บทที่ 8

การเงินการธนาคาร และนโยบายการเงิน

ในปัจจุบันระบบเศรษฐกิจมีการใช้เงินเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนเพื่อซื้อสินค้าและบริการ โดยมีสถาบันการเงินเป็นตัวกลางทางการเงินในการทำหน้ารับฝากเงิน ปล่อยสินเชื่อ รวมถึงการออกผลิตภัณฑ์ทางการเงินเพื่อตอบสนองการลงทุนในรูปแบบต่าง ๆ ของประชาชน จะเห็นได้ว่าสถาบันการเงินมีบทบาทที่สำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งธนาคารกลางของแต่ละประเทศจะเป็นหน่วยงานที่ดูแลนโยบายการเงินของประเทศ ดังนั้นในการกำหนดนโยบายการเงินของธนาคารกลางจะส่งผลกระทบต่อการบริโภค การออม การลงทุนของภาคครัวเรือน ภาคธุรกิจและภาครัฐบาล

8.1 ความหมายของเงิน

ได้มีผู้นิยามความหมายของคำว่า “เงิน” ไว้ดังต่อไปนี้

สุจิตรา กุลประสิทธิ์. (2560 : 121) กล่าวว่า เงินเป็นสิ่งใด ๆ ที่สังคมยอมรับให้ เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน และใช้ชำระหนี้ได้โดยพยายามรักษาค่าให้คงที่อยู่เสมอ

พิชราภา สิงห์ธนสาร. (2560 : 165) กล่าวว่า เงินเป็นสิ่งทีคนในสังคมยอมรับและสามารถอำนวยความสะดวกในฐานะเป็นตัวกลางการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ

สุนีย์ ศीलพิพัฒน์. (2557 : 12-5) กล่าวว่า เงินเป็นสิ่งซึ่งเป็นที่ยอมรับในสังคมนั้นในการชำระหนี้ และการใช้จ่ายเป็นค่าสินค้าและบริการต่าง ๆ ซึ่งในแต่ละสังคมอาจจะใช้ไม่เหมือนกัน

ซึ่งสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า เงิน หมายถึง สิ่งทีทุกคนในสังคมยอมรับให้ เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสำหรับการซื้อขายสินค้าและบริการ รวมถึงการชำระหนี้

หน้าที่ของเงิน

สามารถสรุปหน้าที่ของเงินได้ดังนี้

1. เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน (Medium of Exchange) สำหรับการซื้อสินค้าและบริการในสังคมหรือประเทศ จะใช้เงินเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน ซึ่งนับว่าเป็นหน้าที่ที่สำคัญที่สุดของเงิน โดยจะเห็นว่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจในทุกกิจกรรมจะใช้เงินเป็นสื่อกลาง ส่งผลให้เศรษฐกิจมีการเจริญเติบโตที่รวดเร็ว โดยถ้าใช้ระบบแลกเปลี่ยนสิ่งของ (Barter System) เศรษฐกิจจะเจริญเติบโตช้ามาก เนื่องจากต้องตามหาบุคคลที่มีความประสงค์ตรงกันที่จะแลกเปลี่ยนสิ่งของระหว่างกัน ซึ่งจะต้องใช้เวลาในค้นหาอย่างมาก

2. เป็นมาตรฐานและหน่วยในการวัดมูลค่า (Standard of Value and Unit of Account) เงินใช้เป็นมาตรฐานในการวัดมูลค่าของสินค้าและบริการในสังคม ซึ่งสินค้าและบริการแต่ละชนิด

จะมีมูลค่าที่เปรียบเทียบเป็นเงินที่แตกต่างกัน โดยในการซื้อสินค้าและบริการของบุคคลนั้น บุคคลจะเปรียบเทียบราคาของสินค้าและบริการแต่ละชนิดเพื่อตัดสินใจในการซื้อ เช่น ตู้เย็น มีราคา 8,000 บาท เครื่องทำน้ำอุ่น มีราคา 4,000 บาท เป็นต้น

3. เป็นมาตรฐานในการชำระหนี้ภายหลัง (Standard of Deferred Payment) การกู้ยืมเงินเป็นมาตรฐานที่ดี เนื่องจากการกู้เป็นเงินในวันนี้และตอนคืนเงินกู้ในวันข้างหน้า สภาพ ปริมาณ และคุณภาพของเงินจะมีลักษณะคงเดิมไม่เปลี่ยนแปลง ในทางกลับกันถ้ามีกู้ยืมเป็นเงินในวันนี้และตอนคืนเงินของกู้ยืมในวันข้างหน้า จะพบว่าสิ่งของจะมีการเปลี่ยนแปลงตามเวลา สภาพ ปริมาณ และคุณภาพของสิ่งของจะไม่เหมือนเดิม

4. เป็นเครื่องสะสมมูลค่า (Store of Value) เนื่องจากเงินเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการของบุคคลในสังคม ทำให้บุคคลในสังคมนิยมสะสมมูลค่าเป็นเงิน เพราะเงินสามารถใช้จ่ายได้ทันทีไม่ต้องรอเวลาในการแลกเปลี่ยน โดยบุคคลที่สะสมเงินจะเสียโอกาสในการได้รับผลตอบแทนจากการลงทุน เงินจะได้รับผลตอบแทนเพียงดอกเบี้ยเท่านั้น ซึ่งแตกต่างจากการถือทรัพย์สินอื่น เช่น ที่ดิน เมื่อถือที่ดินเก็บไว้ เมื่อเวลาผ่านไปผู้ถือที่ดินจะได้รับส่วนต่างของราคาซื้อกับราคาขาย โดยในการสะสมมูลค่าด้วยที่ดินจะไม่มีสภาพคล่องในการใช้จ่ายเหมือนเงิน เป็นต้น

ประเภทของเงิน

ในปัจจุบันสามารถแบ่งเงินออกเป็น 4 ประเภท ได้ดังนี้

1. เหรียญกษาปณ์ (Coins) เป็นเหรียญที่ทำจากโลหะ โดยเหรียญจะเป็นเงินที่มีมูลค่าน้อยเพื่อใช้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนในหน่วยย่อย ๆ ซึ่งในประเทศไทยมีกรมธนารักษ์ สังกัดกระทรวงการคลัง เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในผลิตเหรียญ ในการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศนั้น เหรียญกษาปณ์จะไม่สามารถแลกเปลี่ยนเงินตราของอีกประเทศหนึ่งในต่างประเทศได้ เช่น เราเดินทางไปประเทศญี่ปุ่น เราไม่สามารถเอาเงินเหรียญของไทยไปแลกเปลี่ยนเป็นเงินเยนญี่ปุ่นได้ เราจะแลกเปลี่ยนเฉพาะเงินธนบัตรเท่านั้น เป็นต้น

2. ธนบัตร (Paper Currency) เป็นธนบัตรที่ทำมาจากกระดาษ โดยธนบัตรจะเป็นเงินที่มีมูลค่ามาก เพื่อใช้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนหน่วยขนาดใหญ่ ซึ่งในประเทศไทยมีธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการพิมพ์ธนบัตรและสามารถใช้ในการแลกเปลี่ยนซื้อสินค้าและบริการได้ในประเทศไทยเท่านั้น หรือกล่าวได้ว่าธนบัตรของทุกประเทศสามารถใช้ได้ภายในประเทศนั้นเท่านั้น

3. เงินฝากกระแสรายวัน (Demand Deposit) เป็นเงินฝากที่บุคคลนำไปฝากในธนาคาร โดยเงินฝากกระแสรายวันที่ฝากกับธนาคารนั้น จะไม่ได้รับดอกเบี้ยเงินฝากเหมือนเงินฝากทั่วไป ซึ่งเงินฝากกระแสรายวันสามารถใช้จ่ายในการซื้อสินค้าและบริการเป็นเช็ค (Cheque) ที่เขียนเป็นจำนวนเงินลงในเช็ค ในปัจจุบันการสั่งจ่ายเป็นเช็คไม่ได้รับความนิยมในการซื้อขายระหว่างบุคคล เนื่องจากปัญหาที่ไม่สามารถเรียกเก็บเงินตามจำนวนเงินที่ผู้ซื้อสั่งจ่ายแก่ผู้ขาย หรือที่เรียก “เช็คค้าง”

8.2 ปริมาณเงิน (Money Supply)

เป็นจำนวนเงินสดที่อยู่ในมือของประชาชนในขณะใดขณะหนึ่ง ประกอบด้วย เหรียญกษาปณ์ ธนบัตร และเงินฝากกระแสรายวัน โดยไม่นับรวมเงินฝากของประชาชนที่อยู่ในธนาคารและเงินที่อยู่ในมือรัฐบาล นอกจากนี้ยังมีสิ่งทีคล้ายเงิน โดยสิ่งทีคล้ายเงินจะเป็นสินทรัพย์ที่มีสภาพคล่องสูงรองจากเงิน ดังนั้นจะนิยามปริมาณเงินตามสภาพคล่อง ซึ่งในประเทศไทยจะแบ่งปริมาณเงินเป็น 2 แบบ คือ ปริมาณเงินตามความหมายแคบ (Narrow Money) และปริมาณเงินตามความหมายกว้าง (Broad Money) สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

1. ปริมาณเงินตามความหมายแคบ หรือเรียกว่า “M1” เป็นเงินสดหรือสินทรัพย์ทางการเงินอื่นที่ใกล้เคียงกับเงิน โดยมีสภาพคล่องสูงที่สุด ประกอบด้วยเหรียญกษาปณ์ ธนบัตร และเงินฝากกระแสรายวันที่อยู่ในมือของภาคครัวเรือน ภาคธุรกิจ และภาครัฐบาล ซึ่งผู้ถือปริมาณเงินตามความหมายแคบใช้เป็นสื่อกลางในการซื้อสินค้าและบริการ

2. ปริมาณเงินตามความหมายกว้าง หรือเรียกว่า “M2” เป็นการรวมกันของปริมาณเงิน M1 และสินทรัพย์ทางการเงินชนิดอื่นที่ให้ผลตอบแทนกับผู้ถือและสามารถเปลี่ยนเป็นเงินได้โดยไม่มีต้นทุน ปริมาณเงินตามความหมายกว้างสามารถแบ่งได้ดังนี้

2.1 ปริมาณเงิน M2 เป็นผลรวมของปริมาณเงิน M1 และเงินฝากในธนาคาร เช่น เงินฝากออมทรัพย์ เงินฝากประจำ เป็นต้น ของภาคครัวเรือน ภาคธุรกิจและภาครัฐบาล

2.3 ปริมาณเงิน M2a เป็นผลรวมของปริมาณเงิน M2 และตัวสัญญาใช้เงินที่รับฝากเงิน ของภาคครัวเรือน ภาคธุรกิจและภาครัฐบาล

2.4 ปริมาณเงิน M3 เป็นปริมาณเงินที่มีความหมายกว้างที่สุด ซึ่งเป็นผลรวมของปริมาณเงิน M2a และเงินฝากทุกประเภทของสถาบันการเงินทุกประเภทที่ทำการรับฝากเงินจากภาคครัวเรือน ภาคธุรกิจ และภาครัฐบาล

8.3 อุปสงค์ของเงิน (Demand for Money)

เป็นปริมาณความต้องการเงินทั้งหมดที่ประชาชนต้องการถือเงินในขณะใดขณะหนึ่ง โดยบุคคลจะต้องการถือเงินเพื่อประโยชน์ในการใช้สอยในชีวิตประจำวัน เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน ใช้ชำระหนี้ และสะสมมูลค่า เป็นต้น นอกจากนี้ระดับราคาสินค้าและอัตราดอกเบี้ยก็เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการถือเงินในการเก็งกำไรด้วยเช่นกัน

โดยนักเศรษฐศาสตร์สำนักคลาสสิกเชื่อว่าบุคคลจะถือเงินเพื่อเป็นสื่อกลางในการซื้อขายสินค้าและบริการเท่านั้น ส่วนสำนักเคนส์เชื่อว่าบุคคลจะมีเหตุผลในการถือเงินนอกเหนือจากการเป็นสื่อกลางในการซื้อขายสินค้าและบริการ โดยบุคคลจะถือเงินเพื่อเหตุฉุกเฉินและเพื่อการเก็งกำไร ซึ่งสามารถแบ่งความต้องการถือเงินออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. ความต้องการถือเงินเพื่อใช้จ่ายประจำวัน (Transaction Demand for Money) เป็นจำนวนเงินสดของภาคครัวเรือนและภาคธุรกิจที่ถือไว้เพื่อใช้ในการซื้อสินค้าและบริการในช่วง

ระยะเวลาหนึ่ง โดยความต้องการถือเงินเพื่อใช้จ่ายประจำวันของแต่ละบุคคลจะแตกต่างกันตามรายได้ รสนิยม เป็นต้น ซึ่งปกติผู้ที่มีรายได้สูงจะมีความต้องการถือเงินเพื่อใช้จ่ายประจำวันมากกว่าผู้ที่มีรายได้น้อย เช่นเดียวกับบริษัทเอกชนขนาดใหญ่จะมีความต้องการถือเงินเพื่อใช้จ่ายประจำวันในการซื้อสินค้ามากกว่าบริษัทขนาดเล็ก

2. ความต้องการถือเงินเพื่อเหตุฉุกเฉิน (Precautionary Demand for Money) ในการดำรงชีวิตของบุคคลจะมีความไม่แน่นอนในชีวิตทั้งด้านรายได้และรายจ่ายในอนาคต นอกจากนี้ยังมีความไม่แน่นอนเกี่ยวกับการเจ็บป่วย อุบัติเหตุ เป็นต้น ทำให้บุคคลมีความต้องการถือเงินเพื่อเหตุฉุกเฉินที่จะเกิดขึ้นในอนาคตข้างหน้า โดยความต้องการถือเงินเพื่อเหตุฉุกเฉินของแต่ละคนมีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับรายได้ นิสัย สวัสดิการสังคมของประเทศ และประสบการณ์ที่ผ่านในชีวิต เป็นต้น

3. ความต้องการถือเงินเพื่อเก็งกำไร (Speculative Demand for Money) เป็นความต้องการถือเงินที่แสวงหาผลตอบแทนสูงสุด โดยการนำเงินไปซื้อสินทรัพย์มาเป็นกรรมสิทธิ์ของตัวเองแล้วสร้างกำไรจากส่วนต่างของราคาซื้อและราคาขายของสินทรัพย์ (Capital Gain) ซึ่งอัตราดอกเบี้ยเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการถือเงินเพื่อเก็งกำไร จะพบว่าในกรณีที่อัตราดอกเบี้ยอยู่ในระดับสูงจะทำให้ความต้องการถือเงินเพื่อเก็งกำไรลดน้อยลง ในทางกลับกันในกรณีที่อัตราดอกเบี้ยอยู่ในระดับต่ำจะทำให้ความต้องการถือเงินเพื่อเก็งกำไรปรับตัวเพิ่มขึ้น เนื่องจากการซื้อสินทรัพย์เพื่อเก็งกำไรมีความเสี่ยงสูง ทำให้ในกรณีที่อัตราดอกเบี้ยอยู่ในระดับสูงบุคคลจะเลือกนำเงินไปให้กู้ ซึ่งการให้กู้จะมีความเสี่ยงที่น้อยกว่าการซื้อสินทรัพย์เพื่อเก็งกำไรนั่นเอง

8.4 อัตราดอกเบี้ยที่เป็นตัวเงินและอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริง

อัตราดอกเบี้ยที่เป็นตัวเงิน (Nominal Interest Rate) เป็นอัตราดอกเบี้ยตามที่กำหนดไว้ ซึ่งอัตราดอกเบี้ยดังกล่าวยังไม่ได้ทำการปรับด้วยอัตราเงินเฟ้อที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง

อัตราดอกเบี้ยที่แท้จริง (Real Interest Rate) เป็นอัตราดอกเบี้ยที่ทำการปรับด้วยอัตราเงินเฟ้อแล้ว ซึ่งอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงเป็นการสะท้อนอำนาจในการซื้อสินค้าและบริการ โดยสามารถเขียนสูตรการหาอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงได้ดังนี้

$$\text{อัตราดอกเบี้ยที่แท้จริง} = \text{อัตราดอกเบี้ยที่เป็นตัวเงิน} - \text{อัตราเงินเฟ้อ}$$

เงินเฟ้อ (Inflation) เป็นภาวะที่ระดับราคาสินค้าและบริการ โดยทั่วไปปรับตัวเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ โดยจะใช้ดัชนีราคาผู้บริโภค (Consumer Price Index : CPI) เป็นเครื่องมือวัดการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งเปรียบเทียบกับราคาปีฐาน ซึ่งเงินเฟ้อจะแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ เงินเฟ้อทั่วไป (Headline Inflation) และเงินเฟ้อพื้นฐาน (Core Inflation)

เงินฝืด (Deflation) เป็นภาวะที่ระดับราคาสินค้าและบริการ โดยทั่วไปปรับตัวลดลงเรื่อย ๆ ซึ่งภาวะเงินฝืดจะเกิดขึ้นจากอุปสงค์มวลรวมมีน้อยกว่าอุปทานมวลรวม

เงินตึง (Tight Money) เป็นภาวะที่ปริมาณเงินมีไม่เพียงพอต่อความต้องการเงินในระบบเศรษฐกิจ โดยภาวะเงินตึงจะมีอุปสงค์มวลรวมมากส่งผลให้ระดับราคาสินค้าปรับตัวสูงขึ้น ขณะเดียวกันปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจมีน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับความต้องการส่งผลให้อัตราดอกเบี้ยปรับตัวสูงขึ้น

8.5 ตลาดการเงิน (Financial Market)

เป็นตลาดในการซื้อขายสินทรัพย์ทางการเงินที่ระดมเงินจากผู้ออมเงินจากแหล่งต่าง ๆ ไปให้ผู้ต้องการเงินทุนโดยตรงโดยไม่ผ่านตัวกลางทางการเงิน ซึ่งจะประกอบด้วยตราสารทุน ตราสารหนี้ และตราสารอนุพันธ์ โดยสามารถสรุปความสำคัญของตลาดการเงินได้ดังนี้

1. ผู้ออมเงินจะได้รับดอกเบี้ย เป็นผลตอบแทนจากการให้ผู้ต้องการทุนกู้ยืม และผู้ลงทุนจะได้รับเงินปันผลและส่วนต่างของราคา เป็นผลตอบแทนจากการลงทุนในตราสารทุน
2. ผู้ต้องการใช้เงินทุนไปลงทุนในโครงการต่าง ๆ สามารถขอกู้โดยตรงกับผู้เงินออม โดยไม่ผ่านสถาบันการเงินส่งผลให้ผู้ต้องการเงินทุนจะได้รับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ต่ำกว่ากู้ผ่านสถาบันการเงิน
3. ผู้มีเงินออมมีทางเลือกในการลงทุนที่หลากหลายมากขึ้น ส่งผลให้ได้รับผลตอบแทนที่เหมาะสมกับความเสี่ยงในทางเลือกของการลงทุนและเป็นการกระจายการลงทุนของผู้มีเงินออม

ประเภทของตลาดการเงิน

สามารถแบ่งตลาดการเงินเป็น 2 ประเภท ได้ดังนี้

1. ตลาดเงิน (Money Market) เป็นตลาดที่มีการซื้อขายตราสารหนี้ระยะสั้นอายุไม่เกิน 1 ปี เช่น ตั๋วสัญญาใช้เงิน ตั๋วแลกเงิน และตั๋วเงินคลัง เป็นต้น การกู้เงินในตลาดเงินของภาคเอกชนเป็นการกู้เงินระยะสั้นเพื่อเสริมสภาพคล่องทุนหมุนเวียนของกิจการ ส่วนภาครัฐจะเป็นการจัดหาเงินทุนระยะสั้นให้มีสภาพคล่องเพื่อในการใช้จ่ายของรัฐบาล ซึ่งตราสารหนี้ระยะสั้นในตลาดเงินถือว่าเป็นตราสารที่มีสภาพคล่องสูงและความเสี่ยงต่ำ เนื่องจากมีระยะเวลาในการกู้ยืมที่สั้น ส่งผลให้อัตราดอกเบี้ยในตลาดเงินต่ำไปด้วย

2. ตลาดทุน (Capital Market) เป็นตลาดที่มีการซื้อขายตราสารหนี้ที่มีอายุเกิน 1 ปี และตราสารทุน ซึ่งถือว่าการลงทุนในตลาดทุนเป็นการลงทุนในระยะยาว ในตลาดทุนจะแบ่งการลงทุนออกเป็น 2 ตลาด ดังนี้

2.1 ตลาดตราสารหนี้ (Bond Market) เป็นตลาดที่มีการซื้อขายตราสารหนี้ระยะยาวที่มีอายุเกิน 1 ปี โดยตราสารหนี้ภาคเอกชน เรียกว่า “หุ้นกู้” ซึ่งอัตราดอกเบี้ยของหุ้นกู้ของแต่ละบริษัทจะมีอัตราดอกเบี้ยที่แตกต่างกันตามการจัดลำดับความน่าเชื่อถือและภาวะอัตราดอกเบี้ยของตลาดในขณะนั้น ส่วนตราสารหนี้ภาครัฐ เรียกว่า “พันธบัตรรัฐบาล” ซึ่งพันธบัตรรัฐบาลถือว่าเป็นตราสารหนี้ที่มีความเสี่ยงน้อย และไม่มีความเสี่ยงในการผิดนัดชำระหนี้ ส่งผลให้อัตราดอกเบี้ยของตราสารหนี้ภาครัฐจะมีอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยตราสารหนี้ภาคเอกชน

นอกจากนั้นตราสารหนี้ภาครัฐบาลยังรวมถึง พันธบัตรธนาคารแห่งประเทศไทย และพันธบัตรรัฐวิสาหกิจ

2.2 ตลาดตราสารทุน (Equity Market) เป็นตลาดที่มีการซื้อขายตราสารทุน เช่น หุ้นสามัญ หุ้นบุริมสิทธิ เป็นต้น โดยผู้ที่ลงทุนในตราสารทุนจะมีสถานะเป็นเจ้าของกิจการ ซึ่งได้รับผลตอบแทนเป็นเงินปันผลและส่วนต่างของราคาซื้อราคาขาย ซึ่งการลงทุนในตราสารทุนถือว่ามีความเสี่ยงกว่าการลงทุนในตราสารหนี้ ในประเทศไทยมีตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET) เป็นตลาดที่เป็นทางการในการซื้อขายตราสารทุน ซึ่งจุดประสงค์ของบริษัทในการระดมทุนผ่านตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยนั้น จะนำเงินที่ได้จากการลงทุนไปลงทุนขยายกิจการและใช้หนี้

ตลาดแรกและตลาดรอง

ในตลาดการเงินแบ่งออกเป็นตลาดตราสารหนี้และตลาดตราสารทุน โดยจะมีการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างผู้มีเงินออมกับผู้ต้องการเงินลงทุน ซึ่งจะแบ่งออกเป็น 2 ตลาด ดังนี้

1. ตลาดแรก (Primary Market) เป็นการเสนอขายหลักทรัพย์ (ตราสารหนี้และตราสารทุน) ในครั้งแรก โดยบริษัทสามารถเสนอขายหลักทรัพย์ใน 2 รูปแบบ คือ การเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนทั่วไปในวงกว้าง (Public Offering : PO) และการเสนอขายหลักทรัพย์ให้กับนักลงทุนแบบเฉพาะเจาะจง (Private Placement : PP) ในส่วนของบริษัทที่ต้องการระดมทุนโดยการจำหน่ายหุ้นสามัญเพื่อแปรรูปจากบริษัทจำกัดมาเป็นบริษัทมหาชน จะเรียกว่า “การเสนอขายหุ้นสามัญต่อประชาชนทั่วไปในวงกว้างเป็นครั้งแรก (Initial Public Offering : IPO)

2. ตลาดรอง (Secondary Market) เป็นตลาดที่จัดตั้งขึ้นเพื่อรองรับผู้ที่ลงทุนในตลาดแรก ให้สามารถนำหลักทรัพย์ที่ซื้อมาในตลาดแรกมาขายในตลาดรองเพื่อให้เกิดสภาพคล่องในการลงทุนที่จะเปลี่ยนจากหลักทรัพย์มาเป็นเงินสด ในทางกลับกันเปิดโอกาสให้ผู้สนใจลงทุนในหลักทรัพย์ทำการขายในตลาดแรกไปแล้วสามารถมาซื้อในตลาดรองได้ ซึ่งการซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาดรองจะเป็นการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขายเท่านั้น ไม่เกี่ยวข้องกับบริษัทของหลักทรัพย์ที่ทำการซื้อขาย โดยการซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาดรองสามารถแบ่งออกเป็น 2 ตลาด คือ ตลาดรองที่มีการจัดตั้งอย่างเป็นทางการ (Organized Exchange) และตลาดรองที่มีการซื้อขายแบบตกลงกันเอง (Over-the-Counter : OTC)

8.6 สถาบันการเงิน (Financial Institution)

เป็นตัวกลางทางการเงิน (Middleman) ระหว่างผู้มีเงินออมกับผู้ต้องการเงินทุน โดยสถาบันการเงินจะเป็นผู้รวบรวมเงินออมจากแหล่งต่าง ๆ แล้วนำเงินที่รวบรวมได้ไปปล่อยกู้ให้กับผู้ต้องการเงินทุน ซึ่งสถาบันการเงินจะได้รับส่วนต่างของอัตราดอกเบี้ยเงินฝากกับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้และเป็นผู้รับความเสี่ยงในการปล่อยกู้ทั้งหมด

ประเภทของสถาบันการเงิน

สถาบันการเงินในประเทศไทยสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ ธนาคารแห่งประเทศไทย ธนาคารพาณิชย์ และสถาบันการเงินที่มีใช้ธนาคารพาณิชย์ ซึ่งในที่นี้จะกล่าวเฉพาะสถาบันการเงินที่มีใช้ธนาคารพาณิชย์ ประกอบด้วย

1. สถาบันการเงินพิเศษของรัฐบาล ได้แก่

1.1 ธนาคารออมสิน (Government Savings Bank) เป็นหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ ซึ่งเป็นธนาคารของรัฐบาล มีหน้าระดมเงินออมจากประชาชนรายย่อยเป็นหลัก ซึ่งธนาคารจะนำเงินที่รวบรวมได้ไปลงทุนในหลักทรัพย์รัฐบาลและการปล่อยสินเชื่อให้กับประชาชนรายย่อย เนื่องจากรัฐบาลถือหุ้นทั้งหมด ทำให้การตั้งแตงคณะกรรมการบริหารธนาคารมาจากบุคคลที่กระทรวงการคลังส่งมาเป็นกรรมการ ทำให้ธนาคารออมสินเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนเพื่อตอบสนองนโยบายของรัฐบาล เช่น โครงการแก้ปัญหาหนี้สินข้าราชการ โครงการปล่อยกู้ให้กับแม่ค้าพ่อค้า เป็นต้น

1.2 ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (The Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives) เป็นหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ ซึ่งเป็นธนาคารของรัฐบาล มีภารกิจในการปล่อยกู้ให้กับเกษตรกรและสหกรณ์การเกษตร ซึ่งโดยทั่วไปธนาคารพาณิชย์จะไม่ค่อยปล่อยกู้ให้กับเกษตรกร นอกจากนี้รัฐบาลจะใช้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในการขับเคลื่อนนโยบายเพื่อส่งเสริมและช่วยเหลือเกษตรกร เช่น โครงการประกันรายได้เกษตรกร โครงการสินเชื่อช่วยเหลือภาคเกษตร เป็นต้น

1.3 ธนาคารอาคารสงเคราะห์ (Government Housing Bank) เป็นหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ ซึ่งเป็นธนาคารของรัฐบาล มีภารกิจในการปล่อยสินเชื่อที่อยู่อาศัยให้กับผู้มีรายได้น้อยหรือผู้มีรายได้น้อยกว่า เพื่อช่วยให้สามารถซื้อที่อยู่อาศัยได้ โดยกลุ่มผู้มีรายได้น้อยหรือผู้มีรายได้น้อยกว่าจะมีความเสี่ยงในการผิดชำระหนี้สูง ซึ่งธนาคารพาณิชย์ทั่วไปจะไม่ค่อยปล่อยสินเชื่อที่อยู่อาศัยกับกลุ่มดังกล่าว

นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ ที่เป็นธนาคารของรัฐบาล ได้แก่ ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย และธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย

2. สถาบันการเงินที่มีใช้ธนาคาร ได้แก่

2.1 บริษัทเงินทุน เป็นบริษัทที่กู้ยืมเงินจากประชาชน โดยการออกตั๋วสัญญาใช้เงินให้กับประชาชนที่ให้บริการกู้ยืม ซึ่งบริษัทเงินทุนจะไม่ทำการรับฝากเงินจากประชาชน ประชาชนที่นำเงินมาให้บริษัทเงินทุนกู้ยืมจะได้รับอัตราดอกเบี้ยที่สูงกว่าการนำเงินไปฝากกับธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุนจะนำเงินจากการกู้ยืมมาทำการปล่อยสินเชื่อในรูปแบบของการซื้อลดตั๋วสัญญาใช้เงินจากบริษัทและนำเงินไปปล่อยสินเชื่อเช่าซื้อรถยนต์

2.2 บริษัทเครดิตฟองซิเอร์ เป็นบริษัทที่รับฝากเงินจากประชาชน โดยจะออกไปรับฝากเงินให้กับประชาชนที่นำเงินมาฝาก ประชาชนที่นำเงินมาฝากกับบริษัทจะได้รับดอกเบี้ยที่สูง

กว่าธนาคารพาณิชย์ โดยบริษัทจะนำเงินที่ได้ไปปล่อยสินเชื่อในที่ดินและอสังหาริมทรัพย์ที่มาจำนองกับบริษัท ซึ่งเป็นการเสริมสภาพคล่องทุนหมุนเวียนกิจการและการลงทุนในสินทรัพย์ถาวรเพื่อขยายกิจการ เป็นต้น

2.3 บริษัทรับแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ เป็นบริษัทที่ได้รับใบอนุญาตให้ประกอบธุรกิจเงินตราต่างประเทศจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เพื่อประกอบธุรกิจซื้อ-ขายแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ โอนเงินตราต่างประเทศ เป็นต้น

2.4 บริษัทหลักทรัพย์จัดการกองทุนรวม (Mutual fund) เป็นบริษัทที่จัดตั้งขึ้นเพื่อรวบรวมเงินลงทุนจากประชาชนรายย่อยทั่วไป แล้วนำเงินที่ได้ไปลงทุนในการซื้อหลักทรัพย์ประเภทต่าง ๆ ตามนโยบายการลงทุนของกองทุนรวมนั้น โดยผลการดำเนินงานสามารถเป็นได้ทั้งได้กำไรและขาดทุนจากการลงทุน ซึ่งการจ่ายผลตอบแทนมีทั้งจ่ายเงินปันผลและไม่จ่ายเงินปันผลตามนโยบายของกองทุน

2.5 บริษัทประกันชีวิตและบริษัทประกันภัย เป็นบริษัทที่ระดมเงินออมจากประชาชน ซึ่งในการออกรูปแบบนี้เป็นการคุ้มครองชีวิตและทรัพย์สินของผู้ซื้อกรมธรรม์ประกันภัย โดยบริษัทจะนำเงินที่ผู้ซื้อกรมธรรม์ไปลงทุนประเภทต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการลงทุนในระยะยาว

2.6 สหกรณ์ออมทรัพย์ – สหกรณ์การเกษตร

- สหกรณ์ออมทรัพย์ เป็นระดมทุนและรับฝากเงินจากสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ โดยเงินที่ได้รับมานั้นจะนำไปปล่อยกู้ให้กับสมาชิกสหกรณ์กู้ยืมในอัตราดอกเบี้ยต่ำ และนำกำไรจากการปล่อยกู้มาทำการแบ่งปันผลให้กับสมาชิกสหกรณ์ตามมูลค่าหุ้นที่สมาชิกถือและตามมูลค่าเงินที่สมาชิกกู้

- สหกรณ์การเกษตร เป็นระดมทุนและรับฝากเงินจากสมาชิกสหกรณ์การเกษตร โดยเงินที่ได้รับมานั้นจะนำไปปล่อยกู้ให้กับสมาชิกสหกรณ์กู้ยืมในอัตราดอกเบี้ยต่ำ และนำกำไรจากการปล่อยกู้มาทำการแบ่งปันผลให้กับสมาชิกสหกรณ์ตามมูลค่าหุ้นที่สมาชิกถือและตามมูลค่าเงินที่สมาชิกกู้ ซึ่งสหกรณ์การเกษตรจะปล่อยกู้ให้กับเกษตรกรเพื่อนำเงินดังกล่าวไปใช้เกี่ยวกับการลงทุนภาคเกษตรเท่านั้น

2.7 กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ เป็นกองทุนที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อให้ นายจ้างจ่าย “เงินสมทบ” และลูกจ้างจ่าย “เงินสะสม” ในกองทุนเพื่อเป็นการสร้างความมั่นคงให้กับลูกจ้างภายหลังเกษียณอายุการทำงาน โดยลูกจ้างจะได้รับเงินทั้งส่วนของนายจ้างและลูกจ้าง รวมถึงผลตอบแทนจากการลงทุนของเงินที่สะสมไว้ใช้จ่ายหลังจากเกษียณอายุการทำงาน

2.8 กองทุนประกันสังคม เป็นกองทุนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อสร้างหลักประกันให้กับลูกจ้างที่ทำงานในภาคเอกชนและภาครัฐบาลที่ไม่ใช่ข้าราชการ ซึ่งกองทุนประกันสังคมลูกจ้างและนายจ้างจะต้องจ่ายสมทบให้กับกองทุนประกันสังคมในทุกเดือน โดยกองทุนประกันสังคมจะให้การคุ้มครองกับลูกจ้างในกรณีที่ประสบอันตราย เจ็บป่วย ทูพพลภาพ ตาย คลอดบุตร สงเคราะห์บุตร และชราภาพ

2.9 โรงรับจำนำ เป็นธุรกิจที่ทำหน้าที่ให้กู้ยืมเงิน โดยประชาชนจะนำสิ่งของมาเป็นหลักประกันหรือที่เรียกว่า “นำสิ่งของมาจำนำ” ซึ่งโรงรับจำนำจะคิดดอกเบี้ยกับผู้นำสิ่งของมาจำนำ ในปัจจุบันโรงรับจำนำจะประกอบด้วย โรงรับจำนำของเอกชน โรงรับจำนำของกรมประชาสงเคราะห์ และโรงรับจำนำของเทศบาล

นอกจากนี้ยังมี บริษัทประกันสินเชื่ออุตสาหกรรมขนาดย่อม บริษัทตลาดรองสินเชื่อที่อยู่อาศัย และบริษัทบริหารสินทรัพย์ ที่เป็นสถาบันการเงินที่มีใช้ธนาคารอีกด้วย

8.7 ธนาคารพาณิชย์ (Commercial Banks)

เป็นสถาบันการเงินประเภทหนึ่ง ที่เป็นตัวกลางทางการเงินระหว่างผู้มีเงินออมกับผู้ต้องการเงินลงทุน โดยธนาคารพาณิชย์จะเป็นผู้รวบรวมเงินออมจากภาคครัวเรือน ภาคธุรกิจและภาครัฐบาล จากการรับฝากเงิน แล้วนำเงินที่ได้รับไปปล่อยกู้ให้กับผู้ต้องการเงินทุน การดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์จะได้รับส่วนต่างระหว่างอัตราดอกเบี้ยเงินกู้และอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก ในปัจจุบันธนาคารพาณิชย์มีความสำคัญกับระบบเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก ซึ่งสามารถสรุปหน้าที่ของธนาคารพาณิชย์ได้ดังนี้

1. การรับฝากและการให้กู้เงิน ธนาคารพาณิชย์จะรับฝากเงินจากภาคครัวเรือน ภาคธุรกิจ และภาครัฐบาล ในบัญชีเงินฝากประเภทต่าง ๆ เช่น เงินฝากออมทรัพย์ เงินฝากประจำ เป็นต้น โดยให้ผลตอบแทนเป็นดอกเบี้ยเงินฝาก ในกรณีบัญชีเงินฝากกระแสรายวันนั้นธนาคารพาณิชย์จะไม่จ่ายดอกเบี้ย ส่วนการให้กู้เงินของธนาคารพาณิชย์จะปล่อยสินเชื่อให้กับภาคครัวเรือน ภาคธุรกิจ และภาครัฐบาล ซึ่งธนาคารพาณิชย์จะปล่อยกู้ให้กับภาคครัวเรือนและภาคธุรกิจ เช่น สินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัยเป็นสินเชื่อระยะยาวที่มีระยะเวลาผ่อนถึง 30 ปี โดยสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัยจะมีอัตราดอกเบี้ยต่ำ สินเชื่อเพื่อการบริโภคเป็นสินเชื่อระยะสั้นที่ให้ประชาชนกู้เพื่อนำเงินไปใช้จ่ายซื้อสินค้าและบริการในชีวิตประจำวัน โดยสินเชื่อเพื่อการบริโภคจะมีอัตราดอกเบี้ยค่อนข้างสูง สินเชื่อเพื่อธุรกิจเป็นสินเชื่อที่ให้ภาคธุรกิจกู้ยืมไปลงทุนในโครงการต่าง ๆ เป็นต้น ในส่วนของภาครัฐบาล ธนาคารพาณิชย์จะปล่อยกู้โดยการเข้าซื้อพันธบัตรรัฐบาล ตัวเงินคลัง เป็นต้น

2. การลงทุนในธุรกิจการเงิน ธนาคารพาณิชย์มีการลงทุนต่อยอดทางธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับบริการทางการเงินอื่น ๆ เพื่อเป็นช่องทางการสร้างรายได้และขยายธุรกิจให้รองรับบริการทางการเงินครบวงจร เช่น การลงทุนในบริษัทหลักทรัพย์จัดการกองทุนรวม บริษัทหลักทรัพย์ บริษัทประกันชีวิต และประกันภัย เป็นต้น

3. การให้บริการอื่น ๆ การให้บริการโอนเงินทั้งในประเทศและต่างประเทศ เรียกเก็บตราสารทางการเงิน ชำระค่าบริการต่าง ๆ ซื้อขายแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ บริการรับฝากของมีค่า ออกหนังสือค้ำประกัน เป็นต้น

4. การสร้างและการทำลายเงินฝาก การเพิ่มและลดปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจของธนาคารพาณิชย์จะมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ โดยธนาคารจะสร้างเงินในระบบ

เมื่อธนาคารพาณิชย์นำเงินฝากไปปล่อยกู้ ส่วนการทำลายเงินในระบบนั้นจะเกิดขึ้นเมื่อธนาคารพาณิชย์เรียกคืนเงินกู้จากผู้ที่มากู้ยืมจากธนาคารพาณิชย์

8.8 กระบวนการสร้างและการทำลายเงินฝากของธนาคารพาณิชย์

การสร้างและการทำลายเงินฝากของธนาคารพาณิชย์จะส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศอย่างมาก โดยการสร้างเงินฝากของธนาคารพาณิชย์จะทำให้ระบบเศรษฐกิจมีการขยายตัว ส่งเสริมให้เกิดการลงทุน ส่วนการทำลายเงินฝากของธนาคารพาณิชย์จะทำให้ระบบเศรษฐกิจหดตัว การลงทุนลดลง ซึ่งในการปล่อยกู้นั้นธนาคารจะไม่สามารถนำเงินที่ประชาชนนำมาฝากปล่อยกู้ได้เต็มจำนวน โดยธนาคารจะต้องมีเงินสำรอง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. เงินสดสำรอง (Cash Reserve) เป็นเงินสดสำรองทั้งหมดของธนาคารพาณิชย์ที่ประกอบด้วย เงินสดสำรองตามกฎหมายและเงินสดสำรองเพื่อการดำเนินงาน

- เงินสดสำรองตามกฎหมาย (Legal Reserve) เป็นเงินสดที่ธนาคารกลางกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ต้องดำรงไว้ตามกฎหมาย ซึ่งคิดเป็นร้อยละของเงินฝากทั้งหมดของธนาคารพาณิชย์ เพื่อเป็นสภาพคล่องในการดำเนินงานของธนาคารและยังเป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายการเงินของธนาคารกลางในการควบคุมปริมาณเงินภายในประเทศให้เหมาะสม โดยในกรณีที่ธนาคารกลางต้องการให้ธนาคารพาณิชย์สร้างเงินฝากให้มากขึ้นนั้น ธนาคารกลางจะลดอัตราเงินสดสำรองตามกฎหมาย ในทางกลับกันถ้าธนาคารกลางต้องการทำลายเงินฝาก ธนาคารกลางก็จะเพิ่มอัตราเงินสดสำรองตามกฎหมาย

- เงินสดสำรองเพื่อการดำเนินงาน (Working Reserve) เป็นเงินสดที่ธนาคารพาณิชย์ทำการสำรองในส่วนที่เกินกว่าอัตราเงินสดสำรองตามกฎหมาย ซึ่งธนาคารแต่ละแห่งจะสำรองในปริมาณที่ไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับดุลพินิจของแต่ละธนาคาร เพื่อเป็นสภาพคล่องในการดำเนินงานและเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของธนาคาร

2. เงินสดสำรองส่วนเกิน (Excess Reserve) เป็นเงินสดที่เหลือจากการหักเงินสดสำรองตามกฎหมายออกแล้ว ซึ่งเป็นเงินที่ธนาคารพาณิชย์สามารถนำไปปล่อยกู้ได้เต็มจำนวน

$$\text{เงินสดสำรองส่วนเกิน} = \text{เงินสดทั้งหมด} - \text{เงินสดสำรองตามกฎหมาย}$$

กระบวนการสร้างเงินฝากของธนาคารพาณิชย์

สมมุตินายเชียวนำเงินสดไปฝากธนาคารพาณิชย์จำนวน 1 ล้านบาท โดยธนาคารกลางกำหนดอัตราเงินสดสำรองตามกฎหมายร้อยละ 30 ของเงินฝาก กระบวนการสร้างเงินฝากของธนาคารพาณิชย์มีดังนี้

1. ธนาคารพาณิชย์ 1 รับฝากเงินขึ้นต้นจากนายเชียวจำนวน 1,000,000 บาท
2. ธนาคารพาณิชย์ 1 จะต้องดำรงเงินสดสำรองตามกฎหมายร้อยละ 30 ของเงินฝาก

$$(1,000,000) * 0.30 = 300,000 \text{ บาท}$$

3. ธนาคารพาณิชย์ ก จะเหลือเงินสดสำรองส่วนเกิน = 700,000 บาท

ดังนั้น ธนาคารพาณิชย์ 1 จะสามารถปล่อยกู้สูงสุดได้ไม่เกิน 700,000 บาท ในทางปฏิบัติ ธนาคารพาณิชย์จะไม่ปล่อยกู้เต็มจำนวน 700,000 บาท เนื่องจากธนาคารจะต้องสำรองสภาพคล่องในการดำเนินงานด้วย ซึ่งการอธิบายในที่นี้จะกำหนดให้ธนาคารปล่อยกู้เต็มจำนวนของเงินสดสำรองส่วนเกิน

4. ธนาคารพาณิชย์ 1 ปล่อยกู้ให้กับนายแดง จำนวน 700,000 บาท โดยธนาคารจะโอนเงินไปบัญชีเงินฝากของนายแดง ซึ่งนายแดงได้ทำการโอนเงินจำนวนดังกล่าวไปยังธนาคารพาณิชย์ 2 ที่บัญชีเงินฝากของนายขาว

5. ธนาคารพาณิชย์ 2 จะต้องดำรงเงินสดสำรองตามกฎหมายร้อยละ 30 ของเงินฝาก

$$(700,000) * 0.30 = 210,000 \text{ บาท}$$

6. ธนาคารพาณิชย์ 2 จะเหลือเงินสดสำรองส่วนเกิน = 490,000 บาท

ดังนั้น ธนาคารพาณิชย์ 2 จะสามารถปล่อยกู้สูงสุดได้ไม่เกิน 490,000 บาท โดยในทางปฏิบัติธนาคารจะไม่ปล่อยกู้เต็มจำนวน 490,000 บาท เนื่องจากธนาคารจะต้องสำรองเพื่อสภาพคล่องในการดำเนินงานด้วย ซึ่งการอธิบายในที่นี้จะกำหนดให้ธนาคารปล่อยกู้เต็มจำนวนของเงินสดสำรองส่วนเกิน

7. ธนาคารพาณิชย์ 2 ปล่อยกู้ให้กับนายดำ จำนวน 490,000 บาท โดยธนาคารจะโอนเงินไปบัญชีเงินฝากของนายดำ ซึ่งนายดำได้ทำการจ่ายเงินเพื่อซื้อสินค้า จำนวน 490,000 บาท ให้กับนายส้ม ซึ่งทำการโอนเงินไปยังอีกธนาคารพาณิชย์ 3 ในบัญชีเงินฝากของนายส้ม

ธนาคารพาณิชย์ 3 ก็จะนำเงินในบัญชีของนายส้มไปปล่อยกู้ต่อ ซึ่งจะเป็นกระบวนการนำเงินฝากที่ได้รับหักด้วยอัตราเงินสดสำรองตามกฎหมาย เหลือเป็นเงินสดสำรองส่วนเกินไปปล่อยกู้ในลักษณะนี้เรื่อย ๆ จนไม่เหลือที่จะให้กู้อีก ถือว่าเป็นการสิ้นสุดกระบวนการสร้างเงินฝากในระบบของธนาคารพาณิชย์ สามารถแสดงการสร้างเงินฝาก จำนวน 1,000,000 บาท ในระบบธนาคารพาณิชย์ ได้ดังตารางที่ 8.1

สูตรการหาปริมาณการสร้างเงินฝากทั้งหมดในระบบธนาคารพาณิชย์

$$\text{การสร้างปริมาณเงินฝากทั้งหมด} = \frac{\text{เงินฝากขั้นแรก}}{\text{อัตราเงินสดสำรองตามกฎหมาย}}$$

$$\text{การสร้างปริมาณเงินฝากทั้งหมด} = (\text{ค่าตัวทวี}) * (\text{เงินฝากขั้นแรก})$$

สูตรการหาตัวทวีของเงิน

$$\text{ค่าตัวทวีของเงิน} = \frac{1}{\text{อัตราเงินสดสำรองตามกฎหมาย}}$$

ตารางที่ 8.1 แสดงการสร้างเงินฝากในระบบธนาคารพาณิชย์

หน่วย : บาท

ธนาคาร	เงินฝาก	เงินสดสำรองตามกฎหมาย ร้อยละ 30	เงินสดสำรองส่วนเกิน
ธนาคารพาณิชย์ 1	1,000,000	300,000	700,000
ธนาคารพาณิชย์ 2	700,000	210,000	490,000
ธนาคารพาณิชย์ 3	490,000	147,000	343,000
.	.	.	.
.	.	.	.
รวม	3,333,333	1,000,000	2,333,333

จากตารางพบว่า เงินฝากขั้นแรก จำนวน 1,000,000 บาท สามารถสร้างเงินฝากทั้งหมดในระบบธนาคารพาณิชย์ได้ทั้งสิ้น 3,333,333 บาท โดยในระบบธนาคารพาณิชย์สามารถปล่อยกู้ได้สูงสุดเท่ากับ 2,333,333 บาท

จะเห็นได้ว่าการสร้างเงินฝากของธนาคารพาณิชย์จะผ่านกลไกการปล่อยกู้จากเงินฝากขั้นแรกไปเรื่อย ๆ ในการทำลายเงินฝากของธนาคารพาณิชย์จะผ่านกลไกการเรียกคืนเงินกู้จากผู้กู้หรือลูกหนี้ของธนาคาร ส่วนอัตราเงินสดสำรองตามกฎหมายเป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายการเงินของธนาคารกลาง ซึ่งถ้าธนาคารกลางต้องการให้ปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ธนาคารกลางจะปรับลดอัตราเงินสดสำรองตามกฎหมาย ในทางกลับกันในกรณีที่ธนาคารกลางต้องการลดปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจ ธนาคารกลางจะปรับเพิ่มอัตราเงินสดสำรองตามกฎหมาย

8.9 ธนาคารกลาง (Central Bank)

เป็นสถาบันการเงินของรัฐบาลที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินนโยบายการเงินของประเทศในการควบคุมปริมาณเงิน สินเชื่อ อัตราดอกเบี้ย การแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ กองทุนเงินสำรองระหว่างประเทศ และกำกับดูแลสถาบันการเงิน เป้าหมายของธนาคารกลาง คือการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยการดำเนินนโยบายการเงินจะเป็นอิสระจากการควบคุมของรัฐบาล

ธนาคารแห่งประเทศไทย (Bank of Thailand) หรือที่เรียกว่า “แบงก์ชาติ” เป็นธนาคารกลางของประเทศไทย โดยจัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2483 ในชื่อ “สำนักงานธนาคารชาติไทย” ต่อมาในวันที่ 10 ธันวาคม 2584 ได้เปลี่ยนชื่อเป็นธนาคารแห่งประเทศไทย โดยมีฐานะเป็นรัฐวิสาหกิจ ตามพระราชบัญญัติธนาคารแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2485 ในปัจจุบันธนาคารแห่งประเทศไทยดำเนินนโยบายตามกรอบอัตราเงินเฟ้อเป้าหมาย (Inflation Targeting) ที่ระดับร้อยละ 1-3 ต่อปี

โดยในปัจจุบันคณะกรรมการนโยบายการเงิน (กนง.) เป็นผู้กำหนดทิศทางนโยบายการเงินของประเทศ ซึ่งจะพิจารณาจากข้อมูลต่าง ๆ ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยนำเสนอให้ทราบและประชุมกลั่นกรองพิจารณาตามพระราชบัญญัติธนาคารแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2485 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติธนาคารแห่งประเทศไทย (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551 คณะกรรมการนโยบายการเงิน (กนง.) จะประกอบด้วยผู้บริหารระดับสูงของธนาคารแห่งประเทศไทยจำนวน 3 คน และผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก 4 คน รวมเป็น 7 คน ซึ่งสามารถสรุปหน้าที่ของธนาคารแห่งประเทศไทยได้ดังนี้

1. กำหนดนโยบายการเงินของประเทศ ธนาคารแห่งประเทศไทยจะเป็นผู้กำหนดนโยบายการเงินของประเทศว่าควรจะทำนโยบายการเงินในทิศทางใดให้เหมาะสมกับสถานะเศรษฐกิจเพื่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจในระยะยาวของประเทศและให้มีความสอดคล้องกับสถานะเศรษฐกิจของโลก

2. เป็นนายธนาคารของรัฐบาล ธนาคารแห่งประเทศไทยจะรับฝากเงินของรัฐบาลและส่วนราชการต่าง ๆ รักษาบัญชีเงินฝากและบริการโอนเงินระหว่างส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โอนเงินและจ่ายเงินตามคำสั่งของรัฐบาล นอกจากนี้ยังให้กู้ยืมแก่รัฐบาล โดยการซื้อพันธบัตรรัฐบาลและตั๋วเงินคลัง

3. เป็นนายธนาคารของสถาบันการเงิน จะทำหน้าที่รับฝาก-ถอนเงินจากสถาบันการเงิน นอกจากนี้ยังมีหน้าที่โอนเงินและชำระบัญชีธุรกรรมทางการเงินระหว่างสถาบันการเงินในทุกวันและเป็นแหล่งเงินกู้ยืมแหล่งสุดท้ายของสถาบันการเงินในกรณีที่สถาบันการเงินมีเงินไม่เพียงพอ ธนาคารแห่งประเทศไทยยังมีหน้าที่ควบคุมดูแลเกี่ยวกับการดำเนินงานของสถาบันการเงินในประเทศ ให้ความโปร่งใสและมีความมั่นคง

4. การพิมพ์ธนบัตร ในการพิมพ์ธนบัตรของธนาคารแห่งประเทศไทยออกมาใช้ภายในประเทศนั้น จะต้องมีการสำรองเงินตราหนุนหลังธนบัตรที่พิมพ์ ซึ่งในปัจจุบันเงินสำรองหนุนหลังจะประกอบด้วย ทองคำ เงินตราต่างประเทศ ใบสำคัญสิทธิพิเศษถอนเงิน (SDR) และหลักทรัพย์ต่างประเทศ รวมแล้วไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60 ของมูลค่าธนบัตรที่พิมพ์ออกมา ในส่วนที่เหลือจะเป็นหลักทรัพย์ของรัฐบาลประเทศไทย ซึ่งธนบัตรที่พิมพ์ออกมานั้นจะต้องมีสินทรัพย์ทั้ง 2 ส่วนรวมกันเป็นร้อยละ 100 โดยธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นผู้มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการพิมพ์ธนบัตรของรัฐบาลไทย

5. ดูแลทุนสำรองระหว่างประเทศ ในการค้าระหว่างประเทศจะใช้เงินตราต่างประเทศในการแลกเปลี่ยนสินค้า โดยผู้ส่งออกสินค้าจะได้รับเงินตราต่างประเทศแล้วก็ทำการแลกเปลี่ยนเป็นเงินบาท ส่วนผู้นำเข้าสินค้าจากต่างประเทศจะต้องนำเงินบาทมาแลกเปลี่ยนเป็นเงินตราต่างประเทศในการชำระค่าสินค้า โดยเงินตราต่างประเทศจะเป็นทุนสำรองระหว่างประเทศ ธนาคารแห่งประเทศไทยจะเป็นผู้ควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ซึ่งจะต้องดูแลรักษาเสถียรภาพของทุนสำรองระหว่างประเทศ

6. ให้การช่วยเหลือทางการเงินกับภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ ในประเทศ ธนาคารแห่งประเทศไทย มีบทบาทที่สำคัญในการให้การช่วยเหลือกับประชาชน และภาคธุรกิจในประเทศ ผ่านนโยบายต่าง ๆ เช่น การแก้ไขปัญหาหนี้ภาคครัวเรือน มาตรการช่วยเหลือภาคธุรกิจในช่วงโรคระบาด Covid-19 เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นเป็นหน้าที่หลักของธนาคารแห่งประเทศไทย ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างการดำเนินนโยบายหรือมาตรการของธนาคารแห่งประเทศไทยที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนและภาคธุรกิจ ดังนี้

1. การกำหนดอัตราดอกเบี้ยนโยบาย โดยในวันที่ 22 พฤษภาคม 2567 ธนาคารแห่งประเทศไทย กำหนดอัตราดอกเบี้ยนโยบายที่ร้อยละ 2.50 ซึ่งอัตราดอกเบี้ยนโยบายจะส่งผลกระทบต่ออัตราดอกเบี้ยทั้งเงินฝากและเงินกู้ของสถาบันการเงินในประเทศ ในกรณีที่อัตราดอกเบี้ยนโยบายปรับตัวเพิ่มขึ้นส่งผลให้อัตราดอกเบี้ยเงินฝากและเงินกู้ปรับตัวเพิ่มขึ้นตามเช่นกัน ในทางกลับกันถ้าอัตราดอกเบี้ยนโยบายปรับตัวลดลงจะส่งผลให้อัตราดอกเบี้ยเงินฝากและเงินกู้ปรับลดลงเช่นกัน จะเห็นว่าการกำหนดอัตราดอกเบี้ยนโยบายมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจทุกภาคส่วน ในการกำหนดอัตราดอกเบี้ยนโยบายของธนาคารแห่งประเทศไทยนั้น จำเป็นต้องดำเนินนโยบายให้สอดคล้องกับต่างประเทศด้วยเช่นกัน เพื่อเป็นการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ

2. มาตรการเงินดาวน์ขั้นต่ำในการกู้ซื้อบ้าน (Loan to Value : LTV) เป็นมาตรการที่ธนาคารแห่งประเทศไทยเริ่มใช้ในวันที่ 1 มกราคม 2566 มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมวินัยทางการเงิน ป้องกันการก่อหนี้เกินตัว ลดความเสี่ยงสินเชื่อเงินทอน และลดความเสี่ยงในการเก็งกำไรในภาคอสังหาริมทรัพย์ โดยธนาคารแห่งประเทศไทยมีมุ่งเน้นการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจในระยะยาวมากกว่าการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระยะสั้น โดยมาตรการดังกล่าวธนาคารแห่งประเทศไทยได้กำหนดเงินดาวน์ขั้นต่ำให้ที่อยู่อาศัยหลังที่สองเป็นต้นไป

3. มาตรการชำระหนี้บัตรเครดิตขั้นต่ำ ธนาคารแห่งประเทศไทยได้กำหนดให้ประชาชนที่เป็นหนี้บัตรเครดิตต้องทำการชำระหนี้ขั้นต่ำที่ร้อยละ 10 ของจำนวนหนี้ในบัตรเครดิตทั้งหมด ซึ่งในช่วงเกิดโรคระบาด Covid-19 ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ออกกำหนดการชำระหนี้ขั้นต่ำต่อเดือนเป็นร้อยละ 5 ไปจนถึงปี พ.ศ. 2566 และปรับเพิ่มเป็นร้อยละ 8 ไปจนถึงสิ้นปี พ.ศ. 2567 แล้วกลับสู่เกณฑ์ปกติเป็นร้อยละ 10 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2568 เป็นต้นไป มาตรการดังกล่าวเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีวินัยทางการเงินและไม่สร้างภาระหนี้มากเกินไป

8.10 นโยบายการเงิน (Monetary Policy)

เป็นนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ของธนาคารกลางในการกำหนดทิศทางทางการเงินเพื่อควบคุมปริมาณเงินและสินเชื่อ รวมถึงการรักษาระดับราคาสินค้าและบริการของประเทศ และรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ โดยนโยบายการเงินยังเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายทางเศรษฐกิจในด้านการจ้างงาน การลงทุน การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ดุลการชำระเงิน และการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม

ประเภทของนโยบายการเงิน

สามารถแบ่งนโยบายการเงินออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. นโยบายการเงินแบบเข้มงวด (Contractionary Monetary Policy) เป็นการดำเนินนโยบายทางการเงินเพื่อควบคุมปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจให้ลดลง โดยใช้เครื่องมือทางการเงินต่าง ๆ เช่น เพิ่มอัตราดอกเบี้ยมาตรฐาน การขายหลักทรัพย์ การเพิ่มอัตรารับซื้อช่วงลดตัวเงิน เป็นต้น ซึ่งการดำเนินนโยบายการเงินแบบเข้มงวดจะใช้ในกรณีที่เศรษฐกิจเติบโตรวดเร็วเกินไป ส่งผลให้เกิดปัญหาเงินเฟ้อ เกิดการเก็งกำไรในสินทรัพย์ต่าง ๆ

2. นโยบายการเงินแบบผ่อนคลาย (Expansionary Monetary Policy) เป็นการดำเนินนโยบายทางการเงินเพื่อควบคุมปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจให้เพิ่มขึ้นและส่งเสริมการปล่อยสินเชื่อให้เพิ่มขึ้น โดยใช้เครื่องมือทางการเงินต่าง ๆ เช่น การลดอัตราดอกเบี้ยมาตรฐาน การซื้อหลักทรัพย์คืน การลดอัตรารับซื้อช่วงลดตัวเงิน เป็นต้น ซึ่งการดำเนินนโยบายการเงินแบบผ่อนคลายจะใช้ในกรณีที่เศรษฐกิจถดถอย ส่งผลให้อุปสงค์มวลรวมในสินค้าและบริการลดลง อัตราการว่างงานปรับตัวเพิ่มขึ้น การลงทุนลดลง โดยนโยบายการเงินแบบผ่อนคลายจะมุ่งให้เกิดการลงทุนและการบริโภคเพิ่มขึ้น ส่งผลให้เกิดการจ้างงานเพิ่มขึ้น

เครื่องมือในการดำเนินนโยบายการเงิน

ธนาคารกลางจะใช้เครื่องมือในการดำเนินนโยบายการเงิน ประกอบด้วย 2 ประเภท ดังนี้

1. การควบคุมทางปริมาณ (Quantitative control) เป็นเครื่องมือในการควบคุมปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจและการปล่อยสินเชื่อของสถาบันการเงินให้เป็นไปตามเป้าหมายของธนาคารกลาง ซึ่งประกอบด้วยมาตรการดังต่อไปนี้

1.1 อัตราเงินสดสำรองตามกฎหมาย (Legal Reserve Ratio) ธนาคารพาณิชย์จะนำเงินฝากของประชาชนมาทำการปล่อยสินเชื่อให้กับผู้ต้องการเงินทุน ธนาคารพาณิชย์ไม่สามารถนำเงินฝากของประชาชนทั้งหมดมาปล่อยสินเชื่อได้ โดยสถาบันการเงินจะต้องดำรงเงินสดสำรองตามกฎหมายที่ธนาคารกลางกำหนดไว้แล้วนำเงินส่วนที่เหลือมาทำการปล่อยสินเชื่อให้กับผู้ต้องการเงินทุน ในกรณีที่ธนาคารกลางดำเนินนโยบายการเงินแบบเข้มงวด ธนาคารกลางจะปรับเพิ่มอัตราเงินสดสำรองตามกฎหมายส่งผลทำให้ธนาคารพาณิชย์สามารถสร้างเงินฝากในระบบธนาคารพาณิชย์ได้ลดลง ธนาคารพาณิชย์จะปล่อยสินเชื่อลดลงเช่นกัน ในทางกลับกันถ้าธนาคารกลางดำเนินนโยบายการเงินแบบผ่อนคลาย ธนาคารกลางจะปรับลดอัตราเงินสดสำรองตามกฎหมายส่งผลทำให้

ธนาคารพาณิชย์สามารถสร้างเงินฝากในระบบธนาคารพาณิชย์ได้เพิ่มขึ้น ธนาคารพาณิชย์จะปล่อยสินเชื่อได้เพิ่มขึ้นเช่นกัน

1.2 อัตราส่วนลด (Discount Rate) เป็นอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่ธนาคารพาณิชย์ต้องจ่ายให้กับธนาคารกลาง เมื่อธนาคารพาณิชย์นำตัวเงินที่รับซื้อมาจากประชาชนหรือตัวเงินของธนาคารพาณิชย์เองไปขายต่อให้กับธนาคารกลาง โดยธนาคารพาณิชย์นำเงินที่ได้รับจากการขายตัวดังกล่าวไปทำการปล่อยสินเชื่อต่อไป ในกรณีที่ธนาคารกลางดำเนินนโยบายการเงินแบบเข้มงวด ธนาคารกลางจะปรับเพิ่มอัตราส่วนลดตัวเงิน (คิดดอกเบี้ยสูงขึ้น) ส่งผลให้ธนาคารพาณิชย์มีต้นทุนทางการเงินเพิ่มขึ้นในการนำตัวเงินมาขายให้กับธนาคารกลางแล้วนำเงินที่ได้จากการขายตัวเงินไปปล่อยสินเชื่อ ทำให้อัตราดอกเบี้ยในตลาดปรับเพิ่มขึ้นส่งผลให้ความต้องการเงินทุนลดลง ในกรณีที่ธนาคารกลางดำเนินนโยบายการเงินแบบผ่อนคลาย ธนาคารกลางจะปรับลดอัตราส่วนลดตัวเงิน (คิดดอกเบี้ยลดลง) ส่งผลให้ธนาคารพาณิชย์มีต้นทุนทางการเงินลดลงในการนำตัวเงินมาขายให้กับธนาคารกลางแล้วนำเงินที่ได้รับไปปล่อยสินเชื่อ ทำให้อัตราดอกเบี้ยในตลาดลดลงส่งผลให้ความต้องการเงินทุนเพิ่มขึ้น เป็นการส่งเสริมให้เกิดการลงทุนและการบริโภคในประเทศ

1.3 การซื้อขายหลักทรัพย์ของธนาคารกลาง (Open Market Operation) ธนาคารกลางจะออกพันธบัตรมาเป็นหลักทรัพย์ในการให้ธนาคารพาณิชย์และประชาชนซื้อขาย โดยธนาคารกลางจะได้รับเงินจากธนาคารพาณิชย์และประชาชนจากการขายหลักทรัพย์ ในทางกลับกัน ธนาคารกลางจะต้องจ่ายเงินให้กับธนาคารพาณิชย์และประชาชนจากการซื้อหลักทรัพย์คืน ในกรณีที่ธนาคารกลางดำเนินนโยบายการเงินแบบเข้มงวด ธนาคารกลางต้องการให้ปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจลดลง ธนาคารกลางจะทำการขายหลักทรัพย์ให้กับธนาคารพาณิชย์และประชาชน ส่งผลให้เงินสดสำรองของธนาคารพาณิชย์ลดลง รวมถึงปริมาณการปล่อยสินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ลดลง และส่งผลให้เงินในมือของประชาชนหรือสภาพคล่องของประชาชนลดลง ทำให้การตัดสินใจในการซื้อสินค้าและบริการของประชาชนลดลงเช่นกัน ในกรณีที่ธนาคารกลางดำเนินนโยบายการเงินแบบผ่อนคลาย ธนาคารกลางต้องการให้ปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ซึ่งธนาคารกลางจะทำการซื้อหลักทรัพย์คืนจากธนาคารพาณิชย์และประชาชน ส่งผลให้ธนาคารพาณิชย์มีเงินสดสำรองเพิ่มขึ้นจากการที่ธนาคารกลางซื้อหลักทรัพย์คืน ธนาคารพาณิชย์ปล่อยสินเชื่อได้ในปริมาณที่มากขึ้น และส่งผลให้เงินในมือของประชาชนหรือสภาพคล่องของประชาชนเพิ่มขึ้น ทำให้การตัดสินใจในการซื้อสินค้าและบริการของประชาชนเพิ่มขึ้นเช่นกัน

1.4 อัตราดอกเบี้ยมาตรฐาน (Bank Rate) เป็นอัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารกลางเรียกเก็บจากธนาคารพาณิชย์ที่นำเงินจากธนาคารกลาง โดยมีหลักทรัพย์รัฐบาลค้ำประกัน หรืออัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารพาณิชย์ได้รับเมื่อนำเงินมาฝากกับธนาคารกลาง ในกรณีที่ธนาคารกลางดำเนินนโยบายการเงินแบบเข้มงวดนั้น ธนาคารกลางจะปรับเพิ่มอัตราดอกเบี้ยมาตรฐาน ซึ่งจะส่งผลให้ต้นทุนทางการเงินของธนาคารพาณิชย์ปรับตัวเพิ่มขึ้น ส่งผลกระทบต่ออัตราดอกเบี้ยในตลาดปรับสูงขึ้น เป็นผลให้การลงทุน การบริโภคและการจ้างงานลดลง ในกรณีที่ธนาคารกลางดำเนินนโยบายการเงิน

แบบผ่อนคลายนั้น ธนาคารกลางจะปรับลดลงอัตราดอกเบี้ยมาตรฐาน ซึ่งจะส่งผลให้ต้นทุนทางการเงินของธนาคารปรับตัวลดลง ส่งผลกระทบต่ออัตราดอกเบี้ยในตลาดปรับตัวลดลง การลงทุน การบริโภค และการจ้างงานเพิ่มขึ้น โดยอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานสามารถเรียกอีกอย่างในปัจจุบันว่า “อัตราดอกเบี้ยนโยบาย” ซึ่งจะมีผลกระทบต่ออัตราดอกเบี้ยเงินฝากและอัตราดอกเบี้ยเงินกู้โดยตรงและเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการดำเนินนโยบายการเงินของธนาคารแห่งประเทศไทย

2. การควบคุมทางคุณภาพ (Qualitative Control) เป็นการควบคุมการดำเนินงานของสถาบันการเงินและธนาคารพาณิชย์ โดยธนาคารกลางจะออกมาตรการต่าง ๆ ให้ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ซึ่งจะมีทั้งมาตรการบังคับให้ปฏิบัติและขอความร่วมมือจากสถาบันการเงิน สามารถสรุปแนวทางการควบคุมทางคุณภาพได้ดังนี้

2.1 การควบคุมเครดิตเพื่อการซื้อขายหลักทรัพย์ เป็นการกำหนดให้บริษัทหลักทรัพย์สามารถให้วงเงินสินเชื่อกับนักลงทุนที่ซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์ เพื่อกู้เงินซื้อหลักทรัพย์ได้ไม่เกินร้อยละที่กำหนด เพื่อป้องกันการเก็งกำไรและการปั่นราคาหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์ เช่น กำหนดวงเงินสินเชื่อซื้อหลักทรัพย์ (Margin) ร้อยละ 40 ของมูลค่าการซื้อขายหลักทรัพย์ ทำให้ในการซื้อหลักทรัพย์ของนักลงทุนสามารถกู้เงินจากบริษัทหลักทรัพย์ได้สูงสุดร้อยละ 40 ของมูลค่าการซื้อขายหลักทรัพย์ ส่วนอีกร้อยละ 60 ของมูลค่าการซื้อขายหลักทรัพย์นั้น ต้องเป็นเงินของนักลงทุนเอง เป็นต้น

2.2 การควบคุมเครดิตเพื่อการบริโภค เป็นการควบคุมสินเชื่อเพื่อการบริโภคไม่ให้มีการก่อหนี้มากเกินไป รวมถึงการชำระหนี้ขั้นต่ำของบุคคล เช่น กำหนดวงเงินการอนุมัติบัตรเครดิตไม่เกิน 5 เท่าของเดือน การชำระหนี้ขั้นต่ำไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 ของยอดหนี้บัตรเครดิต เป็นต้น

2.3 การควบคุมเครดิตเพื่อการซื้อบ้านและที่ดิน เป็นการควบคุมสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัย ไม่ให้เกิดการเก็งกำไรและไม่ก่อหนี้เกินความสามารถในการชำระหนี้ของบุคคล เช่น การกู้ซื้อที่อยู่อาศัยหลังแรกสามารถกู้ซื้อได้เต็มจำนวนราคาขาย ส่วนการกู้ซื้อที่อยู่อาศัยหลังที่สองสามารถกู้ได้ที่ร้อยละ 80-90 ของราคาขาย การคำนวณรายได้ต่อความสามารถในการผ่อนชำระหนี้ต่อเดือน การตรวจสอบประวัติการชำระหนี้ (National Credit Bureau) สำหรับผู้กู้ เป็นต้น

2.4 การชักชวนขอความร่วมมือ เป็นการขอร้องให้สถาบันการเงินและธนาคารพาณิชย์ปฏิบัติตามคำแนะนำของธนาคารกลาง ซึ่งในการขอความร่วมมืออาจจะไม่ได้ผลเท่าที่ควรเนื่องจากสถาบันการเงินอาจจะเลือกที่จะไม่ปฏิบัติตามการชักชวนดังกล่าว เช่น การปล่อยสินเชื่อบนความรับผิดชอบ หมายถึง ธนาคารควรคำนึงถึงความสามารถในการผ่อนชำระหนี้ในระยะยาวลูกหนี้ไม่เน้นทำยอดวงเงินสินเชื่อตามเป้าหมายของธนาคาร สถาบันการเงินต้องให้คำแนะนำในการลงทุนของลูกค้าย่างครบถ้วนทั้งความเสี่ยง ผลตอบแทน ผลการดำเนินงานย้อนหลัง เป็นต้น

8.11 แนวทางการใช้นโยบายการเงินแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ

การใช้นโยบายการเงินในการควบคุมปริมาณเงินให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ และควบคุมการขยายสินเชื่อของสถาบันการเงิน เพื่อรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศและการแก้ไขปัญหาการเกิดเงินเฟ้อ การว่างงาน ซึ่งสามารถสรุปแนวทางการแก้ไขปัญหาได้ดังนี้

1. การแก้ปัญหาเงินเฟ้อ การเกิดปัญหาเงินเฟ้อภายในประเทศมาจากอุปสงค์มวลรวมของสินค้าและบริการเพิ่มขึ้นส่งผลให้ราคาสินค้าและบริการปรับตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ธนาคารกลางต้องทำการลดปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจ โดยใช้นโยบายการเงินแบบเข้มงวด ผ่านการใช้เครื่องมือทางการเงิน เช่น การปรับเพิ่มอัตราเงินสดสำรองตามกฎหมายที่ธนาคารพาณิชย์ต้องดำรงไว้ ซึ่งการปรับอัตราที่เพิ่มขึ้นเป็นการทำลายเงินฝากในระบบธนาคารพาณิชย์ส่งผลให้การปล่อยสินเชื่อในทุกประเภทของธนาคารพาณิชย์มีปริมาณที่ลดลง แต่ในความจริงธนาคารกลางไม่นิยมใช้เครื่องมือทางการเงินดังกล่าว ธนาคารกลางจะขายหลักทรัพย์ (พันธบัตร) ให้กับสถาบันการเงินและประชาชน เพื่อต้องการดูดซับสภาพคล่องของเงินออกจากระบบเศรษฐกิจ ซึ่งเครื่องมือทางการเงินที่ธนาคารกลางทุกประเทศนิยมใช้มากที่สุด คือ การปรับอัตราดอกเบี้ยนโยบาย ในกรณีนี้ธนาคารกลางจะปรับเพิ่มอัตราดอกเบี้ยนโยบายสูงขึ้น ส่งผลกระทบให้อัตราดอกเบี้ยเงินฝากปรับเพิ่มสูงขึ้นทำให้เป็นแรงจูงใจให้ประชาชนเก็บออมเงินเพิ่มขึ้นจากอัตราดอกเบี้ยที่จูงใจ และส่งผลกระทบให้อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ปรับเพิ่มสูงขึ้นเช่นกัน ทำให้ประชาชนที่จะก่อหนี้มีความตระหนักรู้มากขึ้นในการก่อหนี้หรืออาจจะเลือกที่ไม่ก่อหนี้ เช่น บุคคลที่จะก่อหนี้ซื้อบ้านมูลค่า 3,000,000 บาท ที่อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่ระดับร้อยละ 4 ต่อปี ซึ่งต้องจ่ายดอกเบี้ย จำนวน 120,000 บาทต่อปี เวลาต่อมาธนาคารกลางปรับอัตราดอกเบี้ยนโยบายเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 ต่อปี ส่งผลให้อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ของธนาคารปรับขึ้นเป็นร้อยละ 5 ต่อปี ส่งผลให้ต้องจ่ายดอกเบี้ย จำนวน 150,000 บาทต่อปี ซึ่งจะส่งผลให้บุคคลนั้นเลือกที่จะก่อหนี้ในวงเงินที่ลดลง เป็นต้น โดยในปัจจุบันธนาคารแห่งประเทศไทยได้ใช้อัตราดอกเบี้ยนโยบายเป็นเครื่องมือหลักในการดำเนินนโยบายการเงิน ส่วนการลงทุนภายในประเทศนั้น อัตราดอกเบี้ยนโยบายยังส่งผลกระทบต่อแรงจูงใจในการลงทุนโครงการต่าง ๆ ของนักลงทุน เนื่องจากการที่อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ปรับตัวสูงขึ้นส่งผลให้ผลตอบแทนจากโครงการลงทุนนั้นมีมูลค่าที่ลดลง เพราะต้องจ่ายดอกเบี้ยเงินกู้ที่มากขึ้น แน่แน่นอนว่าจะกระทบต่อการจ้างงานภายในประเทศ

2. การแก้ปัญหาเศรษฐกิจชะลอตัวหรือถดถอย เป็นปัญหาจากอุปสงค์มวลรวมภายในประเทศลดลงเนื่องจากกำลังซื้อของประชาชนในประเทศลดลง ส่งผลกระทบต่อภาคการผลิตสินค้าและบริการที่ต้องปรับลดปริมาณการผลิต ซึ่งภาคการผลิตจำเป็นต้องปรับจำนวนแรงงานลง ทำให้อัตราการว่างงานปรับตัวสูงขึ้น นอกจากนี้การลงทุนในโครงการใหม่ก็ไม่เกิดขึ้นเพราะนักลงทุนเล็งเห็นความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากความต้องการสินค้าและบริการภายในประเทศลดลง ดังนั้นธนาคารกลางจำเป็นต้องใช้นโยบายการเงินแบบผ่อนคลายเป็นเครื่องมือทางการเงินต่าง ๆ โดยธนาคารกลางจะซื้อหลักทรัพย์คืนจากสถาบันการเงินและประชาชน เพื่อเป็นการเพิ่มสภาพคล่องในระบบเศรษฐกิจ ส่งให้การบริโภคของประชาชนเพิ่มขึ้นและสถาบันการเงินนำเงินไปปล่อยสินเชื่อได้เพิ่มขึ้น

ลดอัตราส่วนลดของตัวเงินจะส่งผลให้สถาบันการเงินและธนาคารพาณิชย์มีแรงจูงใจที่จะนำตัวเงินที่รับซื้อมาจากประชาชนและตัวเงินของธนาคารพาณิชย์เองมาขายให้กับธนาคารกลาง ซึ่งการดำเนินการผ่านเครื่องมือการซื้อหลักทรัพย์คืนและลดอัตราส่วนลดจะส่งผลให้อัตราดอกเบี้ยในตลาดลดลง ทั้งนี้ในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจที่ธนาคารกลางทุกประเทศนิยมใช้มากที่สุด คือ การปรับอัตราดอกเบี้ยนโยบาย ซึ่งในกรณีนี้ธนาคารกลางจะปรับอัตราดอกเบี้ยนโยบายลดลง ส่งผลให้อัตราดอกเบี้ยเงินฝากปรับลดลง ส่งผลให้ประชาชนเก็บออมเงินลดลง อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่ปรับลดลงจะส่งผลให้ประชาชนมีความสามารถในการก่อหนี้ได้สูงขึ้น เช่น สมมติอัตราดอกเบี้ยเงินกู้เท่ากับร้อยละ 6 ต่อปี โดยบุคคลที่มีรายได้ 40,000 บาทต่อเดือน สามารถกู้ธนาคารซื้อบ้านในราคาสูงสุดเท่ากับ 3,000,000 บาท ผ่อนชำระต่อเดือนเท่ากับ 20,000 บาท ในเวลาต่อมาอัตราดอกเบี้ยนโยบายปรับลดลงร้อยละ 2.00 ต่อปี ส่งผลให้อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ปรับลดลงเหลือร้อยละ 4 ต่อปี ส่งผลให้สามารถกู้ธนาคารซื้อบ้านเพิ่มขึ้นเป็นราคาสูงสุดเท่ากับ 3,700,000 บาท จากความสามารถในการก่อหนี้สูงขึ้นอาจทำให้บุคคลนั้นเลือกขนาดบ้านที่ใหญ่ขึ้น ซึ่งบ้านที่ใหญ่ขึ้นจะใช้วัสดุอุปกรณ์ในการก่อสร้างเพิ่มขึ้นส่งผลให้ความต้องการใช้วัสดุอุปกรณ์สูงขึ้นทำให้ภาคการผลิตของประเทศต้องทำการผลิตมากขึ้นการจ้างงานก็สูงขึ้นเช่นกัน เป็นต้น ในภาคธุรกิจส่งผลให้ธุรกิจเป็นหนี้กับสถาบันการเงินมีต้นทุนการเงินลดลง ซึ่งเป็นผลให้จำนวนเงินที่จะจ่ายดอกเบี้ยในแต่ละปีน้อยลง ดังนั้นภาคธุรกิจสามารถนำเงินที่จ่ายดอกเบี้ยน้อยลงนั้นไปปรับปรุงกระบวนการผลิตและลงทุนในโครงการใหม่ ๆ หรือจ่ายโบนัสให้กับพนักงานมากขึ้น ก็เป็นการกระตุ้นอุปสงค์มวลรวมของระบบเศรษฐกิจในประเทศ นอกจากนี้การที่ธนาคารกลางปรับอัตราดอกเบี้ยนโยบายลดลงจะส่งผลให้อัตราแลกเปลี่ยนหรือค่าเงินของประเทศอ่อนลง ซึ่งการที่ค่าเงินอ่อนค่าจะส่งผลให้ภาคการส่งออกสินค้าไปต่างประเทศขยายตัว เนื่องจากราคาสินค้าจะมีราคาถูกลงเมื่อซื้อสินค้าในสกุลเงินต่างประเทศ ทำให้การผลิตในประเทศเพิ่มขึ้นและการจ้างงานก็เพิ่มขึ้นเช่นกัน ผลกระทบจากค่าเงินอ่อนค่ายังเป็นการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเลือกที่จะมาท่องเที่ยวเนื่องจากมีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวลดลง ทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและโรงแรมมีการจ้างงานเพิ่มขึ้น จะเห็นได้ว่าการปรับอัตราดอกเบี้ยนโยบายของธนาคารกลางจะส่งผลกระทบต่อภาคครัวเรือน ภาคธุรกิจ ภาครัฐบาลและภาคต่างประเทศ

8.12 การดำเนินนโยบายการเงินในประเทศไทย

ในประเทศไทยสามารถแบ่งการดำเนินนโยบายการเงินตามกรอบเป้าหมายทางการเงินเพื่อรักษาเสถียรภาพทางการเงินและสอดคล้องกับสภาพของเศรษฐกิจภายในประเทศและต่างประเทศได้เป็น 3 ช่วง ดังนี้

1. นโยบายการเงินแบบกำหนดเป้าหมายอัตราแลกเปลี่ยน (Exchange Rate Targeting) ประเทศไทยได้ใช้มาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ถึงเดือนพฤศจิกายน 2527 ใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่ โดยวิธีกำหนดให้ค่าเงินบาทมีค่าคงที่เมื่อเทียบกับค่าเงินสกุลหลักของโลก และในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2527 - กรกฎาคม 2540 ได้เปลี่ยนไปใช้ระบบตะกร้าเงิน โดยในตะกร้าเงิน

จะมีหลายสกุลเงินในการเทียบค่าเงินบาท สาเหตุที่เปลี่ยนเนื่องจากไทยมีการค้าระหว่างในหลายประเทศซึ่งสกุลเงินในตะกร้าจะเป็นประเทศคู่ค้าสำคัญของไทย

การใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ เป็นผลทำให้เกิดวิกฤตการณ์ทางการเงิน พ.ศ. 2540 เนื่องจากค่าเงินบาทไม่ได้สะท้อนสภาพเศรษฐกิจที่แท้จริงของประเทศ ซึ่งค่าเงินบาทในระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ทำให้ค่าเงินบาทแข็งค่าเกินกว่าความเป็นจริง ผลที่ตามมาทำให้ความสามารถในการแข่งขันในการผลิตสินค้าเพื่อการส่งออกลดลง เกิดปัญหาขาดดุลการค้า การนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศสูง จากปัจจัยดังกล่าวส่งผลให้ประเทศไทยขาดดุลบัญชีเดินสะพัดเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน ในที่สุดเกิดการโจมตีค่าเงินบาทของนักลงทุนเก็งกำไรจากต่างประเทศ ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ทำการแทรกแซงค่าเงินจนเงินในกองทุนสำรองระหว่างประเทศมีไม่เพียงพอในการรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ สุดท้ายในวันที่ 2 กรกฎาคม 2540 ประเทศไทยประกาศลอยตัวค่าเงินบาท

2. นโยบายการเงินแบบกำหนดเป้าหมายปริมาณเงิน (Monetary Targeting) ประเทศไทยได้ใช้ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2540 - พฤษภาคม 2543 ซึ่งเป็นการดำเนินนโยบายการเงินแบบกำหนดเป้าหมายปริมาณเงินตามกองทุนการเงินระหว่างประเทศ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องระหว่างนโยบายการเงิน การคลังและดุลการชำระเงิน ควบคุมปริมาณเงินในมีความเหมาะสมกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ ผ่านการปรับอัตราดอกเบี้ยนโยบาย โดยนโยบายการเงินแบบกำหนดเป้าหมายปริมาณเงินเกิดปัญหาในการดำเนินนโยบายจากความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณเงินและการขยายตัวทางเศรษฐกิจในช่วงเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ จึงทำให้ธนาคารแห่งประเทศไทยได้เปลี่ยนกรอบเป้าหมายอีกครั้ง

3. นโยบายการเงินแบบกำหนดเป้าหมายเงินเฟ้อ (Inflation Targeting) ประเทศไทยได้ใช้ตั้งแต่เดือน พฤษภาคม 2543 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นการดำเนินนโยบายการเงินที่มุ่งเน้นการรักษาเสถียรภาพระดับราคาสินค้าเป็นเป้าหมายหลัก ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ใช้อัตราดอกเบี้ยนโยบายเป็นเครื่องมือทางการเงินหลักในการดำเนินนโยบาย เพื่อให้ระดับอัตราเงินเฟ้อพื้นฐานอยู่ในกรอบเป้าหมายที่ระดับร้อยละ 1-3 ต่อปี โดยการปรับอัตราดอกเบี้ยนโยบายของธนาคารแห่งประเทศไทยจะส่งผลกระทบต่ออัตราดอกเบี้ยในตลาดการเงิน และขยายวงกว้างไปสู่ยังภาคครัวเรือน ภาคธุรกิจ ภาครัฐบาล และภาคต่างประเทศ อุปสงค์มวลรวมในระบบเศรษฐกิจจึงเกิดการเปลี่ยนแปลงในภาพรวมทั้งประเทศ ซึ่งคณะกรรมการนโยบายการเงิน (กนง.) จะกำหนดอัตราดอกเบี้ยนโยบายที่เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจของประเทศและต่างประเทศ

ตารางที่ 8.2 แสดงอัตราดอกเบี้ยนโยบายของธนาคารแห่งประเทศไทย

วัน-เดือน-ปี	อัตราดอกเบี้ยนโยบาย (Policy Rate) ร้อยละ	วัน-เดือน-ปี	อัตราดอกเบี้ยนโยบาย (Policy Rate) ร้อยละ
6 ธันวาคม 2543	1.50	30 พฤศจิกายน 2554	3.25
25 ธันวาคม 2544	2.25	28 พฤศจิกายน 2555	2.75
12 ธันวาคม 2545	1.75	27 พฤศจิกายน 2556	2.25
12 ธันวาคม 2546	1.25	17 ธันวาคม 2557	2.00
15 ธันวาคม 2547	2.00	16 ธันวาคม 2558	1.50
14 ธันวาคม 2548	4.00	21 ธันวาคม 2559	1.50
13 ธันวาคม 2549	5.00	20 ธันวาคม 2560	1.50
4 ธันวาคม 2550	3.25	19 ธันวาคม 2561	1.75
3 ธันวาคม 2551	2.75	18 ธันวาคม 2562	1.25
2 ธันวาคม 2552	1.25	23 ธันวาคม 2563	0.50
1 ธันวาคม 2553	2.00	22 ธันวาคม 2564	0.50
30 พฤศจิกายน 2554	3.25	30 พฤศจิกายน 2565	1.25

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย (2567)

8.13 สรุป

เงิน หมายถึง สิ่งของที่ทุกคนในสังคมยอมรับให้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนในการซื้อขายสินค้าและบริการ รวมถึงการชำระหนี้ โดยสามารถสรุปหน้าที่ของเงินได้ดังนี้ 1. เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน 2. เป็นมาตรฐานและหน่วยในการวัดมูลค่า 3. เป็นมาตรฐานในการชำระหนี้ภายในและ 4. เป็นเครื่องสะสมมูลค่า

ในปัจจุบันสามารถแบ่งเงินออกเป็น 4 ประเภท ได้ดังนี้ 1. เหรียญกษาปณ์ (Coins) เป็นเหรียญที่ทำจากโลหะ โดยเหรียญจะเป็นเงินที่มีมูลค่าน้อย 2. ธนบัตร (Paper Currency) เป็นธนบัตรที่ทำมาจากกระดาษ โดยธนบัตรจะเป็นเงินที่มีมูลค่ามาก 3. เงินฝากกระแสรายวัน (Demand Deposit) เป็นเงินฝากที่บุคคลนำไปฝากในธนาคาร สามารถจ่ายในการซื้อสินค้าและบริการเป็นเช็ค (Cheque)

ปริมาณเงิน (Money Supply) เป็นจำนวนเงินสดที่อยู่ในมือของประชาชนในขณะใดขณะหนึ่ง ประกอบด้วย เหรียญกษาปณ์ ธนบัตร และเงินฝากกระแสรายวัน โดยไม่นับรวมเงินฝากของประชาชนที่อยู่ในธนาคารและเงินที่อยู่ในมือรัฐบาล ซึ่งในประเทศไทยจะแบ่งปริมาณเงินเป็น 2

แบบ คือ 1. ปริมาณเงินตามความหมายแคบ หรือเรียกว่า “M1” เป็นเงินสดหรือสินทรัพย์ทางการเงินอื่นที่ใกล้เคียงกับเงินโดยมีสภาพคล่องสูงที่สุด และ 2. ปริมาณเงินตามความหมายกว้าง หรือเรียกว่า “M2” เป็นผลรวมของปริมาณเงิน M1 และสินทรัพย์ทางการเงินที่ให้ผลตอบแทนกับผู้ถือ และสามารถเปลี่ยนเป็นเงินได้โดยสะดวกง่ายไม่มีต้นทุนในเปลี่ยนเป็นเงิน

อุปสงค์ของเงิน (Demand for Money) เป็นปริมาณความต้องการเงินทั้งหมดที่ประชาชนต้องการถือเงินในขณะใดขณะหนึ่ง สามารถแบ่งความต้องการถือเงินออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้ 1. ความต้องการถือเงินเพื่อใช้จ่ายประจำวัน เป็นจำนวนเงินสดของภาคครัวเรือนและภาคธุรกิจถือไว้เพื่อใช้ในการซื้อสินค้าและบริการในช่วงระยะเวลาหนึ่ง 2. ความต้องการถือเงินเพื่อเหตุฉุกเฉินในการดำรงชีวิตของทุกคนจะมีความไม่แน่นอนในชีวิตทั้งด้านรายได้และรายจ่ายในอนาคต และ 3. ความต้องการถือเงินเพื่อเก็งกำไร เป็นความต้องการถือเงินที่แสวงหาผลตอบแทนสูงสุด

อัตราดอกเบี้ยที่เป็นตัวเงิน (Nominal Interest Rate) เป็นอัตราดอกเบี้ยตามที่กำหนดไว้ ซึ่งอัตราดอกเบี้ยดังกล่าวยังไม่ได้ทำการปรับด้วยอัตราเงินเฟ้อที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง อัตราดอกเบี้ยที่แท้จริง (Real Interest Rate) เป็นอัตราดอกเบี้ยที่ทำการปรับด้วยอัตราเงินเฟ้อแล้ว ซึ่งอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงเป็นการสะท้อนอำนาจในการซื้อสินค้าและบริการ

ตลาดการเงิน (Financial Market) เป็นตลาดในการซื้อขายสินทรัพย์ทางการเงินที่ระดมเงินจากผู้ออมเงินจากแหล่งต่าง ๆ ไปให้ผู้ต้องการเงินทุนโดยตรงไม่ผ่านตัวกลางทางการเงิน ซึ่งสามารถแบ่งตลาดการเงินเป็น 2 ประเภท ได้ดังนี้ 1. ตลาดเงิน (Money Market) เป็นตลาดที่มีการซื้อขายตราสารหนี้ระยะสั้นอายุไม่เกิน 1 ปี 2. ตลาดทุน (Capital Market) เป็นตลาดที่มีการซื้อขายตราสารหนี้ที่มีอายุเกิน 1 ปี และตราสารทุน โดยในตลาดทุนจะแบ่งการลงทุนออกเป็น 2 ตลาด คือ ตลาดตราสารหนี้ (Bond market) เป็นตลาดที่มีการซื้อขายตราสารหนี้ระยะยาวที่มีอายุเกิน 1 ปี โดยตราสารหนี้ภาคเอกชน เรียกว่า “หุ้นกู้” และตลาดตราสารทุน (Equity Market) เป็นตลาดที่มีการซื้อขายตราสารทุน

ซึ่งในการซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาดการเงินจะแบ่งออกเป็น 2 ตลาด ดังนี้ 1. ตลาดแรก (Primary Market) เป็นการเสนอขายหลักทรัพย์(ตราสารหนี้และตราสารทุน) ในครั้งแรก 2. ตลาดรอง (Secondary Market) เป็นตลาดที่จัดตั้งขึ้นเพื่อรองรับกับผู้ลงทุนในตลาดแรก โดยการซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาดรองสามารถแบ่งออกเป็น 2 ตลาด คือ ตลาดรองที่มีการจัดตั้งอย่างเป็นทางการ (Organized Exchange) และตลาดรองที่มีการซื้อขายแบบตกลงกันเอง (Over-the-Counter : OTC)

สถาบันการเงิน (Financial Institution) เป็นตัวกลางทางการเงิน (Middleman) ระหว่างผู้มีเงินออมกับผู้ต้องการเงินทุน โดยสถาบันการเงินจะเป็นผู้รวบรวมเงินออมจากแหล่งต่าง ๆ แล้วนำเงินที่รวบรวมได้ไปปล่อยกู้ให้กับผู้ต้องการเงินทุน โดยสถาบันการเงินในประเทศไทยสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ ธนาคารแห่งประเทศไทย ธนาคารพาณิชย์ และสถาบันการเงินที่มีใช้ธนาคารพาณิชย์ ซึ่งสถาบันการเงินที่มีใช้ธนาคารพาณิชย์ ประกอบด้วย 1. สถาบันการเงินพิเศษของรัฐบาล และ 2. สถาบันการเงินที่มีใช้ธนาคาร

ธนาคารพาณิชย์ (Commercial Banks) เป็นตัวกลางทางการเงินระหว่างผู้มีเงินออมกับผู้ต้องการเงินลงทุน โดยธนาคารพาณิชย์จะเป็นผู้รวบรวมเงินออมจากภาคครัวเรือน ภาคธุรกิจและภาครัฐบาล จากการรับฝากเงิน แล้วนำเงินที่ได้รับไปปล่อยกู้ให้กับผู้ต้องการเงินทุน ซึ่งสามารถสรุปหน้าที่ของธนาคารพาณิชย์ได้ดังนี้ 1. การรับฝากและการให้กู้เงิน 2. การลงทุนในธุรกิจการเงิน ธนาคารพาณิชย์มีการลงทุนต่อยอดทางธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับบริการทางการเงินอื่น ๆ 3. การให้บริการอื่น ๆ และ 4. การสร้างและการทำลายเงินฝาก ซึ่งในการปล่อยกู้ที่ธนาคารจะไม่สามารถนำเงินที่ประชาชนนำมาฝากปล่อยกู้ได้เต็มจำนวน โดยธนาคารจะต้องมีเงินสำรอง ดังนี้ 1. เงินสดสำรอง (Cash Reserve) เป็นเงินสดสำรองทั้งหมดของธนาคารพาณิชย์ ประกอบด้วย เงินสดสำรองตามกฎหมาย (Legal Reserve) และเงินสดสำรองเพื่อการดำเนินงาน (Working Reserve) และ 2. เงินสดสำรองส่วนเกิน (Excess Reserve) เป็นเงินสดที่เหลือจากการหักเงินสดสำรองตามกฎหมายออกแล้ว

ธนาคารกลาง (Central Bank) เป็นสถาบันการเงินของรัฐบาลที่ทำหน้ารับผิดชอบในการดำเนินนโยบายการเงินของประเทศในการควบคุมปริมาณเงิน สินเชื่อ อัตราดอกเบี้ย การแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ กองทุนเงินสำรองระหว่างประเทศ และกำกับดูแลสถาบันการเงิน ซึ่งสามารถสรุปหน้าที่ของธนาคารแห่งประเทศไทยได้ดังนี้ 1. กำหนดนโยบายการเงินของประเทศ 2. เป็นนายธนาคารของรัฐบาล 3. เป็นนายธนาคารของสถาบันการเงิน 4. การพิมพ์ธนบัตร 5. ดูแลทุนสำรองระหว่างประเทศ และ 6. ให้การช่วยเหลือทางการเงินกับภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ

ตัวอย่างการดำเนินนโยบายหรือมาตรการของธนาคารแห่งประเทศไทยที่ส่งผลกระทบต่อโดยตรงกับประชาชนและภาคธุรกิจ ดังนี้ 1. การกำหนดอัตราดอกเบี้ยนโยบาย 2. มาตรการเงินดาวน์ขั้นต่ำในการกู้ซื้อบ้าน (Loan to Value : LTV) และ 3. มาตรการชำระหนี้บัตรเครดิตขั้นต่ำ ธนาคารแห่งประเทศไทยได้กำหนดให้ประชาชนที่เป็นหนี้บัตรเครดิตต้องทำการชำระหนี้ขั้นต่ำที่ร้อยละ 10 ของจำนวนหนี้ในบัตรเครดิตทั้งหมด

นโยบายการเงิน (Monetary Policy) เป็นนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ของธนาคารกลางในการกำหนดทิศทางการเงินในการควบคุมปริมาณเงินและสินเชื่อ รวมถึงการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ซึ่งสามารถแบ่งนโยบายการเงินออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้ 1. นโยบายการเงินแบบเข้มงวด เป็นการดำเนินนโยบายทางการเงินเพื่อควบคุมปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจให้ลดลง และ 2. นโยบายการเงินแบบผ่อนคลาย เป็นการดำเนินนโยบายทางการเงินเพื่อควบคุมปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจให้เพิ่มขึ้นและส่งเสริมการปล่อยสินเชื่อให้เพิ่มขึ้น ธนาคารกลางจะใช้เครื่องมือในการดำเนินนโยบายการเงิน ประกอบด้วย 2 ประเภท ดังนี้ 1. การควบคุมทางปริมาณ (Quantitative Control) เป็นเครื่องมือในการควบคุมปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจและการปล่อยสินเชื่อของสถาบันการเงินให้เป็นไปตามเป้าหมายของธนาคารกลาง ซึ่งประกอบด้วย อัตราเงินสำรองตามกฎหมาย อัตราส่วนลด การซื้อขายหลักทรัพย์ของธนาคารกลาง และอัตราดอกเบี้ยมาตรฐาน และ 2. การควบคุมทางคุณภาพ (Qualitative Control) เป็นการควบคุม

การดำเนินงานของสถาบันการเงินและธนาคารพาณิชย์ สามารถสรุปแนวทางการควบคุมทางคุณภาพ ประกอบด้วย การควบคุมเครดิตเพื่อการซื้อขายหลักทรัพย์ การควบคุมเครดิตเพื่อการบริโภค การควบคุมเครดิตเพื่อการซื้อบ้านและที่ดิน และการชักชวนขอความร่วมมือ

สามารถสรุปแนวทางการใช้นโยบายการเงินแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ ประกอบด้วย 1. การแก้ปัญหาเงินเฟ้อ และ 2. การแก้ปัญหาเศรษฐกิจชะลอตัวหรือถดถอย

การดำเนินนโยบายการเงินตามกรอบเป้าหมายทางการเงินในประเทศไทย แบ่งเป็น 3 ช่วง ดังนี้ 1. นโยบายการเงินแบบกำหนดเป้าหมายอัตราแลกเปลี่ยน 2. นโยบายการเงินแบบกำหนดเป้าหมายปริมาณเงิน และ 3. นโยบายการเงินแบบกำหนดเป้าหมายเงินเฟ้อ

คำถามท้ายบท

1. ตลาดการเงินมีผลต่อการพัฒนาประเทศไทยให้เจริญเติบโตอย่างไร โปรดยกตัวอย่างประกอบ
2. สถาบันการเงินที่มีใช้ธนาคารมีความแตกต่างกับธนาคารพาณิชย์อย่างไร
3. จงอธิบายสาเหตุที่ต้องมีธนาคารแห่งประเทศไทยมาทำหน้าที่กำกับดูแลการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์
4. ในสภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทยในปัจจุบัน สมมุติให้ท่านเป็นผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ท่านจะดำเนินนโยบายการเงินแบบใดและใช้เครื่องมือทางการเงินใดในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อเป้าหมายในการรักษาเสถียรภาพเศรษฐกิจของประเทศในระยะยาว
5. ปัจจุบันธนาคารแห่งประเทศไทยได้ดำเนินนโยบายการเงินแบบกำหนดเป้าหมายเงินเฟ้อ (Inflation Targeting) ท่านคิดว่ามีความเหมาะสมหรือไม่กับสภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน โปรดอธิบายเหตุผลประกอบ

บทที่ 9

การคลังรัฐบาลและนโยบายการคลัง

ในการดำเนินการทางการเงินของรัฐบาลเกี่ยวกับการจัดเก็บรายได้ การจัดทำงบประมาณแผ่นดิน และการก่อหนี้สาธารณะ เป็นการคลังรัฐบาลที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนและการพัฒนาประเทศ นโยบายการคลังเป็นเครื่องมือที่รัฐบาลใช้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางเศรษฐกิจ ซึ่งในปัจจุบันรัฐบาลมีการแทรกแซงกิจกรรมทางเศรษฐกิจของประเทศเพื่อที่จะทำให้เศรษฐกิจมีการเจริญเติบโต นอกจากนี้รัฐบาลยังมีการผลิตสินค้าและบริการที่มีประโยชน์และมีความสำคัญต่อประชาชนภายในประเทศ เช่น การป้องกันประเทศ สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน การคมนาคม การสาธารณสุข เป็นต้น ในบทนี้จะแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของรัฐบาลในการเข้ามามีบทบาททางเศรษฐกิจ

9.1 รัฐบาลกับการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

บางครั้งเราจะพบว่ากลไกราคาไม่สามารถทำหน้าที่ในการจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เกิดความล้มเหลวของตลาด เนื่องจากในสินค้าและบริการบางอย่างเป็นสินค้าที่มีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของประชาชน แต่ไม่มีภาคเอกชนรายใดต้องการผลิตสินค้าและบริการนั้น มีสาเหตุมาจากสินค้าและบริการดังกล่าวไม่สามารถเก็บเงินจากประชาชนได้หรือเป็นสินค้าที่ต้องใช้เงินลงทุนจำนวนมากในการผลิตสินค้าและบริการ ส่งผลประชาชนไม่สามารถใช้สินค้าและบริการดังกล่าวได้ รัฐบาลจึงต้องเข้ามาช่วยจัดการในการผลิตสินค้าและบริการแทนภาคเอกชน โดยเงินที่รัฐบาลนำมาใช้จ่ายในการซื้อปัจจัยการผลิตในการผลิตสินค้าและบริการให้แก่ประชาชนจะมาจากการเก็บภาษีอากรจากประชาชนภายในประเทศ

สาเหตุที่ทำให้รัฐบาลเข้ามามีบทบาทในระบบเศรษฐกิจ

1. การที่ทรัพยากรมีอยู่อย่างจำกัด โดยที่ความต้องการของมนุษย์มีไม่จำกัด รัฐบาลจึงเข้ามามีดำเนินการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อตอบสนองความต้องการสินค้าและบริการของประชาชนในประเทศ
2. มีสินค้าและบริการบางประเภทที่เอกชนไม่สามารถผลิตได้และเอกชนทำแล้วไม่คุ้มค่ากับการลงทุน ส่งผลให้เอกชนไม่ทำการผลิตสินค้าและบริการดังกล่าว แม้ว่าจะมีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนภายในประเทศก็ตาม เช่น การป้องกันประเทศ การคมนาคม สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เป็นต้น จะเห็นได้ว่าสินค้าและบริการที่กล่าวมารัฐบาลจะเป็นผู้ผลิตสินค้าและบริการให้กับประชาชนภายในประเทศ

3. ในสินค้าและบริการบางประเภทที่ก่อให้เกิดผลกระทบภายนอก (Externality) กับสังคม ทำให้เกิดผลดีต่อการพัฒนาประเทศและความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศ (Merit Goods) เช่น การศึกษา การสาธารณสุข เป็นต้น จะเห็นได้ว่าบริการดังกล่าวจะมีทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชนเป็นผู้ผลิตในการให้บริการประชาชน โดยบริการของภาครัฐจะมุ่งเน้นไปที่ประชาชนที่มีรายได้น้อย และไม่มีทางเลือกในการใช้บริการ ส่วนในสินค้าและบริการบางประเภทซึ่งส่งผลกระทบต่อประชาชนและสังคมโดยรวม (Demerit Goods) เช่น เหล้า บุหรี่ เป็นต้น รัฐบาลจะเข้ามาแทรกแซงปริมาณการผลิตและการกำหนดราคาของสินค้าและบริการ เพื่อลดการบริโภคของประชาชน

4. การผลิตสินค้าและบริการบางประเภทส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ตัวอย่างของการผลิตสินค้าและบริการที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น น้ำเสียจากการผลิต คิว้นพิษในอากาศ เป็นต้น ส่งผลให้สิ่งแวดล้อมในบริเวณนั้นได้รับความเสียหาย นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อประชาชนที่อาศัยในบริเวณดังกล่าวด้วย ซึ่งผลกระทบดังกล่าวไม่สามารถที่จะเรียกชดเชยค่าเสียหายจากภาคเอกชนได้ รัฐบาลจำเป็นต้องเข้ามาดูแลควบคุมกระบวนการผลิตสินค้าและบริการดังกล่าว

5. การผลิตสินค้าและบริการบางประเภท ต้องใช้เงินลงทุนจำนวนมาก ซึ่งผู้ผลิตในภาคเอกชนจะไม่สามารถลงทุนเพื่อทำการผลิตสินค้าและบริการได้ เช่น ไฟฟ้า ประปา สนามบิน เป็นต้น รัฐบาลจึงจำเป็นต้องเข้ามาดำเนินการผลิตสินค้าและบริการแทนภาคเอกชน

6. ในสินค้าและบริการที่มีผู้ผลิตเพียงรายเดียวหรือมีผู้ผลิตน้อยราย ผู้ผลิตจะมีการผูกขาดในการขายสินค้า ซึ่งผู้ผลิตอาจจะตั้งราคาที่สูงเกินไปทำให้ประชาชนเกิดความเดือดร้อน ในกรณีนี้ รัฐบาลจะเข้ามาควบคุมดูแลราคาสินค้าและบริการให้เกิดความเป็นธรรมกับทั้งภาคเอกชนและประชาชน

9.2 รายรับของรัฐบาล (Government Revenue)

รายรับของรัฐบาลจะประกอบไปด้วย 3 ประเภท ดังนี้

1. รายได้ของรัฐบาล มาจากแหล่งต่าง ๆ ดังนี้

1.1 รายได้จากภาษีอากร เป็นรายได้ที่สำคัญที่สุดของภาครัฐบาลที่ได้มาจากการจัดเก็บภาษีอากรประเภทต่าง ๆ ได้แก่ ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ภาษีเงินได้นิติบุคคล ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีสรรพสามิต และภาษีศุลกากร เป็นต้น

1.2 รายได้จากการขายสิ่งของและบริการ ได้แก่ ค่าบริการ ค่าธรรมเนียม ค่าเช่าทรัพย์สิน ค่าขายทรัพยากรธรรมชาติ ค่าขายหนังสือราชการ และค่าขายสินค้าผิดกฎหมายที่ถูกยึดทรัพย์ เป็นต้น

1.3 รายได้จากรัฐพาณิชย์ เป็นรายได้ที่เกิดจากการผลิตสินค้าและบริการของหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ ได้แก่ เงินปันผล กำไร เป็นต้น รวมทั้งดอกเบี้ยที่รัฐบาลได้รับจากหลักทรัพย์ทางการเงินที่รัฐบาลถือครอง

1.4 รายได้อื่น ๆ ได้แก่ ค่าปรับ ค่าแสตมป์ เป็นต้น

2. เงินกู้ยืม (Public Debt) เป็นเงินที่รัฐบาลกู้ยืมมาใช้จ่ายในการบริหารประเทศจากแหล่งต่าง ๆ โดยทั่วไปจะแบ่งออกเป็นเงินกู้ภายในและต่างประเทศ ซึ่งแหล่งเงินกู้ภายในประเทศจะมาจากสถาบันการเงินในประเทศ เช่น ธนาคารแห่งประเทศไทย ธนาคารพาณิชย์ ธนาคารออมสิน เป็นต้น และการกู้จากประชาชนโดยตรง เช่น ตัวเงินคลัง พันธบัตรรัฐบาล เป็นต้น ส่วนแหล่งเงินกู้ต่างประเทศ เช่น กองทุนการเงินระหว่างประเทศ ธนาคารโลก รัฐบาลต่างประเทศ เป็นต้น

3. เงินคงคลัง (Treasury Cash Balances) เป็นเงินที่เหลือจากการใช้จ่ายในปีงบประมาณที่ผ่านมา โดยรัฐบาลจะเก็บสะสมไว้และสามารถนำออกมาใช้จ่ายได้ตามที่กฎหมายกำหนด

ภาษีอากร (Tax)

เป็นเงินที่รัฐบาลบังคับจัดเก็บจากบุคคลในประเทศ โดยจะนำเงินที่ได้มาไปใช้ในการสร้างประโยชน์ให้กับประชาชนในประเทศและใช้ในการพัฒนาประเทศ ซึ่งจะไม่เป็นการตอบแทนให้บุคคลใดคนหนึ่งเป็นการเฉพาะเจาะจง รัฐบาลมีวัตถุประสงค์ในการจัดเก็บภาษีอากรดังต่อไปนี้

1. เพื่อเป็นรายได้ของรัฐบาล ในการบริหารประเทศของรัฐบาลนั้น รัฐบาลมีค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ ซึ่งรายจ่ายของรัฐบาลมุ่งส่งเสริมให้ประชาชนในประเทศมีความเป็นอยู่ที่ดีและคุณภาพชีวิตที่ดี เช่น การสร้างถนน บริการสาธารณสุข การศึกษา ไฟฟ้า ประปา เป็นต้น นอกจากนี้รัฐบาลยังมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศและป้องกันการรุกรานจากต่างประเทศ ซึ่งการที่ประเทศจะมีการพัฒนาก้าวหน้าได้นั้นประชาชนทุกคนในประเทศต้องมีความรับผิดชอบในการเสียภาษี

2. เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม การเก็บภาษีของรัฐบาลต้องจัดเก็บภาษีบุคคลที่มีรายได้สูงในอัตราก้าวหน้า ซึ่งจะเป็นการเก็บภาษีในอัตราที่เพิ่มขึ้นตามปริมาณรายได้ของประชาชน นอกจากนี้รัฐบาลควรเก็บภาษีบุคคลที่มีทรัพย์สินหรือบุคคลที่ถือครองทรัพยากรจำนวนมากในอัตราที่สูงกว่าบุคคลที่มีทรัพย์สินที่น้อย เพื่อที่จะนำเงินดังกล่าวมาพัฒนาประเทศและสร้างสวัสดิการทางสังคมให้กับทุกคนในประเทศอย่างเท่าเทียมกัน อาจกล่าวได้ว่าเป็นการดึงเงินของคนรวยมาช่วยคนจนในรูปแบบสวัสดิการต่าง ๆ เช่น การรักษาพยาบาล การศึกษา เป็นต้น

3. เพื่อรักษาเสถียรภาพของเศรษฐกิจในประเทศ การจัดเก็บภาษีของรัฐบาลเป็นเครื่องมือในการกระตุ้นเศรษฐกิจในสภาวะที่เศรษฐกิจซบเซา เช่น รัฐบาลต้องการกระตุ้นเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับอสังหาริมทรัพย์ รัฐบาลก็จะออกมาตรการลดค่าโอน - จดจำนอง ในค่าธรรมเนียมการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมสำหรับที่อยู่อาศัย ซึ่งจะส่งผลให้ตลาดการซื้อขายบ้านและคอนโดมิเนียมมีปริมาณที่สูงขึ้น เป็นต้น

4. เพื่อสร้างความเจริญเติบโตตามเป้าหมายของรัฐบาล ในกรณีที่รัฐบาลต้องการพัฒนาหรือยกระดับอุตสาหกรรมภายในประเทศ รัฐบาลจะส่งเสริมการลงทุนโดยการยกเว้นการจัดเก็บภาษีในอุตสาหกรรมเป้าหมาย เช่น นโยบายระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor) เพื่อส่งเสริมการลงทุนในอุตสาหกรรมที่ใช้นวัตกรรมและพัฒนาเทคโนโลยีขั้นสูงใน

กระบวนการผลิตของประเทศไทย ในพื้นที่จังหวัด ชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา ซึ่งรัฐบาลจะให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีกับภาคเอกชนที่ขอรับการส่งเสริมการลงทุนดังกล่าว เป็นต้น

ประเภทของภาษีอากร

สามารถจำแนกภาษีออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. ภาษีทางตรง (Direct Tax) เป็นภาษีที่ผู้เสียภาษีต้องแบกรับภาระภาษีทั้งหมดเพียงผู้เดียว ไม่สามารถที่จะผลักภาระการเสียภาษีให้กับบุคคลอื่นได้ ซึ่งภาษีทางตรงจะจัดเก็บจากรายได้และทรัพย์สินของบุคคล เช่น ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ภาษีเงินได้นิติบุคคล ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ภาษีดอกเบียและเงินปันผล เป็นต้น

2. ภาษีทางอ้อม (Indirect Tax) เป็นภาษีที่ผู้เสียภาษีสามารถที่จะผลักภาระภาษีบางส่วนให้กับบุคคลอื่นได้ ซึ่งภาษีทางอ้อมจะจัดเก็บจากการใช้จ่ายในการบริโภคอุปโภคของบุคคล เช่น ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีศุลกากร ภาษีสรรพสามิต เป็นต้น ตัวอย่างของการรับภาระภาษี เช่น ในการซื้อสินค้าและบริการในประเทศไทยจะต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม ซึ่งภาษีมูลค่าเพิ่มนั้นผู้ซื้อและผู้ขายอาจจะต้องรับภาระภาษีร่วมกัน โดยผู้ซื้อหรือผู้ขายใครจะรับภาระมากกว่ากันขึ้นอยู่กับการแข่งขันของผู้ผลิตในอุตสาหกรรมนั้น ๆ

อัตราภาษีอากร

สามารถจำแนกโครงสร้างอัตราภาษีออกได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. อัตราภาษีแบบก้าวหน้า (Progressive Tax Rate) เป็นการจัดเก็บภาษีในอัตราที่แตกต่างกัน ซึ่งอัตราภาษีจะปรับสูงขึ้นตามมูลค่าของฐานภาษี เช่น การจัดเก็บภาษีรายได้บุคคลธรรมดาในประเทศไทยมีการแบ่งฐานเงินได้สุทธิออกเป็นหลายระดับ โดยในแต่ละฐานของเงินได้สุทธิจะมีการเก็บภาษีในอัตราที่แตกต่างกัน ซึ่งในฐานเงินได้สุทธิที่สูงขึ้นก็จะเสียภาษีที่สูงขึ้น เป็นต้น ซึ่งการเก็บอัตราภาษีแบบก้าวหน้าจะส่งผลให้ลดช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยผ่านเครื่องมือทางภาษี

2. อัตราภาษีแบบคงที่ (Proportional Tax Rate) เป็นการจัดเก็บภาษีในอัตราเดียวกันไม่ว่าฐานภาษีจะมีมูลค่ามากหรือน้อยเพียงใดก็จะเสียภาษีในอัตราเดียวกันทั้งหมด เช่น การจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับสินค้าและบริการ รัฐบาลก็จะเก็บในอัตราเท่ากันไม่ว่าจะซื้อสินค้าและบริการมูลค่ามากหรือน้อย ก็จะจัดเก็บอยู่ที่ร้อยละ 7 ของมูลค่าสินค้าและบริการ เป็นต้น

3. อัตราภาษีแบบถดถอย (Regressive Tax Rate) เป็นการจัดเก็บภาษีในหลายอัตราภาษี ซึ่งอัตราภาษีจะปรับลดลงเมื่อฐานภาษีมีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น เช่น การจัดเก็บภาษีการให้สัมปทานจับปลาในทะเล โดยรัฐบาลอาจคิดค่าสัมปทานแก่ผู้รับสัมปทานเป็นปีละ 100 ล้านบาท เท่ากันทุกราย ซึ่งแต่ละผู้ประกอบการที่การได้สัมปทานจะทำการจับปลาได้ไม่เท่ากัน ผู้ประกอบการที่จับปลาได้น้อยสุดจะเสียภาษีในอัตราสูงสุด ในทางกลับกันผู้ประกอบการที่จับปลาได้มากที่สุดจะเสียภาษีในอัตราต่ำสุด เป็นต้น ซึ่งการเก็บอัตราภาษีแบบถดถอยจะส่งผลให้เกิดช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยเพิ่มสูงขึ้น

ตารางที่ 9.1 แสดงผลการจัดเก็บรายได้รัฐบาลสุทธิ ปีงบประมาณ 2565 – 2566

หน่วย : ล้านบาท

ที่มาของรายได้	2565	2566	อัตราการเปลี่ยนแปลง	
			จำนวน	ร้อยละ
1. กรมสรรพากร	2,166,431	2,211,428	44,997	2.1
2. กรมสรรพสามิต	503,465	477,131	(26,334)	(5.2)
3. กรมศุลกากร	110,452	126,754	16,302	14.8
รวมรายได้ 3 กรม	2,780,348	2,815,313	34,965	1.3
4. รัฐวิสาหกิจ	143,658	150,392	6,734	4.7
5. หน่วยงานอื่น	147,266	232,353	85,087	57.8
5.1 ส่วนราชการอื่น	139,213	223,223	84,010	60.3
5.2 กรมธนารักษ์	8,053	9,130	1,077	13.4
รวมรายได้จัดเก็บ(Gross)	3,071,272	3,198,058	126,786	4.1
หัก**	406,949	405,483	(1,466)	(0.4)
รวมรายได้สุทธิก่อนการจัดสรร อปท.	2,664,323	2,792,575	128,252	4.8
หักเงินจัดสรรจาก VAT ให้ อปท. ตาม พ.ร.บ. กำหนดแผนฯ	132,668	127,856	(4,812)	(3.6)
รวมรายได้สุทธิ (Net)	2,531,655	2,664,719	133,064	5.3

หมายเหตุ * รายการหัก

1. คืนภาษีของกรมสรรพากร
2. อากรถนคินกรมศุลกากร
3. จัดสรรรายได้ VAT ให้ อบจ.
4. เงินกันชดเชยภาษีสำหรับสินค้าส่งออก

ที่มา : ส่วนนโยบายรายได้ กองนโยบายการคลัง สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง (2567)

9.3 รายจ่ายของรัฐบาล (Government Spending)

วัตถุประสงค์ในการใช้จ่ายของรัฐบาลมีเป้าหมายดังต่อไปนี้

1. เพื่อรักษาเสถียรภาพเศรษฐกิจของประเทศ จะเห็นได้ว่าการใช้จ่ายของภาครัฐบาลส่งผลต่อรายได้ประชาชาติ ดังนั้นการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของการใช้จ่ายภาครัฐบาลจะส่งผลต่อสภาพเศรษฐกิจภายในประเทศ ซึ่งในช่วงที่เศรษฐกิจถดถอย การลงทุน การจ้างงาน และการผลิตสินค้าจะปรับตัวลดลง รัฐบาลสามารถสร้างอุปสงค์ในสินค้าและบริการผ่านการปรับเพิ่มงบประมาณการใช้จ่ายของภาครัฐบาล เช่น การสร้างรถไฟฟ้าความเร็วสูง ไฟฟ้า ถนน เป็นต้น ซึ่งการก่อสร้างดังกล่าวจะเกิดความต้องการในสินค้าและบริการภายในประเทศ เกิดการจ้างงานที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้เศรษฐกิจในประเทศปรับตัวดีขึ้น

2. เพื่อการพัฒนาประเทศ จะเห็นได้ว่ารัฐบาลจำเป็นต้องสร้างโครงสร้างขั้นพื้นฐานให้กับประชาชนในประเทศ โดยการสร้างถนนเพื่อให้ระบบคมนาคมในประเทศได้มีการเดินทางที่สะดวกมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในพื้นที่ต่างจังหวัดและเขตชุมชน การสร้างเขื่อน อ่างเก็บน้ำ ระบบชลประทาน เพื่อให้เกษตรกรได้มีแหล่งน้ำในการทำเกษตร การก่อสร้างระบบไฟฟ้าและประปา เพื่อให้ประชาชนในทุกพื้นที่ของประเทศได้ใช้ไฟฟ้าและมีน้ำในการอุปโภคบริโภค เป็นต้น

3. เพื่อให้เกิดความเสมอภาคในการใช้ชีวิต จะเห็นได้ว่ารัฐบาลจัดการศึกษาเพื่อให้กับประชาชน เพื่อให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงการศึกษาได้อย่างเท่าเทียมกัน นอกจากนี้ยังให้บริการสาธารณสุขกับประชาชนทุกคนในประเทศ อันเป็นการช่วยเหลือประชาชนที่มีรายได้น้อย ให้ได้รับการรักษาพยาบาลอย่างทั่วถึง

ประเภทของรายจ่ายรัฐบาล

รัฐบาลจะมีรายจ่ายที่นำไปใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ ตามภาระหน้าที่ของรัฐบาล เป็นไปตามวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ของรัฐบาล โดยรายจ่ายในการบริโภค เช่น เงินเดือนและค่าจ้าง ค่าซื้อสินค้าและบริการ เป็นต้น และรายจ่ายเพื่อการลงทุน เช่น การก่อสร้างถนนหนทาง เขื่อนชลประทาน รถไฟความเร็วสูง รถไฟฟ้า เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีรายจ่ายเกี่ยวกับการบริหารทั่วไป การศึกษา การสาธารณสุข และรายจ่ายประเภทเงินโอนกับประชาชนโดยไม่ได้รับสินค้าและบริการตอบแทนจากประชาชน เช่น เบี้ยผู้สูงอายุ เงินช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อย เป็นต้น สามารถจำแนกแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. รายจ่ายในการซื้อสินค้าและบริการ (Exhaustive Expenditures)

เป็นการใช้จ่ายในการซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ ของรัฐบาล เช่น เงินเดือนเจ้าหน้าที่ของรัฐ ค่าจ้าง ค่าวัสดุครุภัณฑ์ การก่อสร้างอาคาร การสร้างถนน การสร้างรถไฟความเร็วสูง เป็นต้น ซึ่งรายจ่ายของรัฐบาล (G) ดังกล่าว จะนำไปคำนวณเป็นส่วนประกอบของรายได้ประชาชาติ

2. รายจ่ายประเภทเงินโอน (Transfer Expenditures)

เป็นรายจ่ายที่รัฐบาลจ่ายออกไปโดยไม่ได้รับสินค้าและบริการตอบแทนจากผู้รับเงินโอน ซึ่งรายจ่ายเงินโอนจะไม่นำไปคำนวณรายได้ประชาชาติ เช่น เงินบำเหน็จบำนาญข้าราชการ เงินประกันรายได้สินค้าเกษตร เงินช่วยเหลือคนจน เป็นต้น นอกจากนี้ยังนับรวมถึงการจ่ายชำระหนี้เงินต้นและดอกเบี้ยของรัฐบาล ซึ่งถือว่าเป็นเงินโอนเช่นกัน

การจำแนกประเภทรายจ่ายของรัฐบาล

สามารถแบ่งวิธีการจำแนกรายจ่ายของรัฐบาลได้ ดังนี้

1. การจำแนกประเภทรายจ่ายของรัฐบาลตามหน่วยราชการ เป็นการจัดสรรงบประมาณตามกระทรวง ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่ากระทรวงแต่ละแห่งได้รับงบประมาณจำนวนเท่าใด

2. การจำแนกประเภทรายจ่ายของรัฐบาลตามหมวดการใช้จ่าย เป็นการจัดสรรงบประมาณที่แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าและบริการ และจ่ายเงินโอนในหมวดใดบ้าง เช่น หมวด

เงินเดือน ค่าจ้างประจำหมวด ค่าจ้างชั่วคราว หมวดสาธารณูปโภค หมวดค่าใช้จ่ายสินค้าและสิ่งก่อสร้าง เป็นต้น

3. การจำแนกประเภทรายจ่ายของรัฐบาลตามลักษณะงาน ซึ่งเป็นวิธีที่องค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) แนะนำให้ประเทศสมาชิกใช้ เพื่อให้ทราบว่ารัฐบาลมีบทบาททางเศรษฐกิจมากน้อยเพียงใดเมื่อเปรียบเทียบกับภาคเอกชน โดยจะแบ่งออกเป็น 8 ประเภท คือ

- 3.1 รายจ่ายด้านเศรษฐกิจ
- 3.2 รายจ่ายด้านการศึกษา
- 3.3 รายจ่ายการป้องกันประเทศ
- 3.4 รายจ่ายด้านการรักษาความสงบภายใน
- 3.5 รายจ่ายการสาธารณสุข - สาธารณูปโภค
- 3.6 การชำระหนี้เงินกู้
- 3.7 บริหารทั่วไป
- 3.8 ด้านอื่น ๆ

4. การจำแนกประเภทรายจ่ายของรัฐบาลตามลักษณะทางเศรษฐกิจ สามารถแบ่งได้ดังนี้

4.1 แบ่งตามงบประมาณลงทุนและงบประมาณปกติ ($I_g + C_g = G$)

โดยที่ I_g = ค่าใช้จ่ายในการลงทุนของรัฐบาล

C_g = ค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้าและบริการของรัฐบาล

G = ค่าใช้จ่ายของรัฐบาลทั้งหมด

4.2 แบ่งเป็นค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้าและบริการ (G) และค่าใช้จ่ายเงินโอน (R)

5. การจำแนกประเภทรายจ่ายของรัฐบาลตามงบประมาณพัฒนาและงบประมาณปกติ
งบประมาณพัฒนา เป็นงบประมาณรายจ่ายของงานและโครงการที่ปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ส่วนงบประมาณปกติ เป็นงบประมาณรายจ่ายของงานและโครงการที่มีได้อยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

6. การจำแนกประเภทรายจ่ายของรัฐบาลตามแผนงาน

เป็นวิธีการจำแนกประเภทรายจ่ายของรัฐบาลตามแผนต่าง ๆ ที่ดำเนินการ เพื่อให้ทราบว่าหน่วยราชการแต่ละแห่งดำเนินกิจกรรมอะไรบ้าง และมีต้นทุนในการดำเนินงานเท่าไร เช่น จำแนกรายจ่ายตามกิจกรรมด้านการเกษตร ด้านการคมนาคมขนส่งและสื่อสาร เป็นต้น

ตารางที่ 9.2 แสดงงบประมาณรายจ่ายรัฐบาลประจำปีงบประมาณ 2565 - 2566

หน่วย : ล้านบาท

ประเภทกลุ่มงบประมาณ	2565	ร้อยละ	2566	ร้อยละ
1. งบประมาณรายจ่ายงบกลาง	587,409	18.95	590,470	18.54
2. งบประมาณรายจ่ายของหน่วยงานรับงบประมาณ	1,019,674	32.89	1,094,859	34.83
3. งบประมาณรายจ่ายบูรณาการ	204,179	6.95	218,125	6.85
4. งบประมาณรายจ่ายบุคลากร	770,160	24.84	768,109	24.12
5. งบประมาณรายจ่ายสำหรับทุนหมุนเวียน	195,370	6.30	206,819	6.49
6. งบประมาณรายจ่ายเพื่อการชำระหนี้ภาครัฐ	297,631	9.60	306,618	9.36
7. งบประมาณรายจ่ายเพื่อชดใช้เงินคงคลัง	597	0.02	0	0.00
8. งบประมาณรายจ่ายเพื่อชดใช้เงินทุนสำรองจ่าย	24,979	0.81	0	0.00
รวม	3,100,00	100.00	3,185,000	100.00

ที่มา : สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (2567)

9.4 หนี้สาธารณะ (Public Debt)

เป็นการกู้ยืมเงินของรัฐบาล เพื่อมาใช้จ่ายในกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐบาล ซึ่งเป็นผลมาจากการจัดเก็บรายได้ของรัฐบาลไม่เพียงพอกับรายจ่ายของรัฐบาลที่เกิดขึ้น ซึ่งการกู้ยืมเงินของรัฐบาลจะมีภาระผูกพันที่จะต้องจ่ายดอกเบี้ยและเงินต้นเมื่อครบกำหนดเวลา

วัตถุประสงค์ของการก่อหนี้สาธารณะ

1. เพื่อรักษาเสถียรภาพของเศรษฐกิจภายในประเทศ ในสภาวะที่เศรษฐกิจภายในประเทศซบเซาหรือถดถอย รัฐบาลจะทำการกระตุ้นเศรษฐกิจโดยการเพิ่มการใช้จ่ายของภาครัฐ และการลงทุนในโครงสร้างขั้นพื้นฐาน เช่น การก่อสร้างถนนไปสู่อะไหล่ชุมชน การปรับปรุงระบบขนส่งมวลชนให้มีความทันสมัย การพัฒนาระบบไฟฟ้าที่มีความมั่นคง เป็นต้น ซึ่งการเพิ่มค่าใช้จ่ายและการลงทุนดังกล่าวรัฐบาลอาจมีเงินไม่เพียงพอ รัฐบาลจึงจำเป็นต้องกู้เงินมาเพื่อใช้จ่าย ทั้งนี้ การกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยวิธีการก่อหนี้สาธารณะจะส่งผลให้เกิดการจ้างงาน ความต้องการสินค้าและบริการที่เพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้เศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศฟื้นตัวและสามารถกลับเข้าสู่ภาวะปกติ

2. เพื่อใช้จ่ายในกรณีฉุกเฉิน ในกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่รัฐบาลต้องใช้จ่ายเงินในยามฉุกเฉิน ซึ่งในขณะนั้นรัฐบาลมีเงินไม่เพียงพอ รัฐบาลก็จะทำการกู้ยืมเงินมาใช้จ่ายแทน เช่น การเกิดอุทกภัย ภัยพิบัติทางธรรมชาติ การกู้เพื่อใช้จ่ายยามสงคราม การเกิดโรคระบาด เป็นต้น

3. เพื่อชดเชยงบประมาณที่ขาดดุล ในการบริหารประเทศของรัฐบาล รัฐบาลจะมีรายได้หลักๆ มาจากการเก็บภาษีอากร และมีรายจ่ายในการใช้จ่ายซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ ซึ่งในกรณีที่รัฐบาลมีรายจ่ายมากกว่ารายได้ที่รัฐบาลจัดเก็บได้ รัฐบาลจึงจำเป็นต้องกู้ยืมเงินมาชดเชยงบประมาณที่ขาดดุล เพื่อให้การบริหารประเทศเดินหน้าต่อไป

4. เพื่อใช้ในการลงทุนตามโครงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เป้าหมายในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศนั้น ต้องการให้ประชาชนในประเทศมีคุณภาพความเป็นอยู่ที่ดี ดังนั้นรัฐบาลต้องมีการวางแผนในการสร้างโครงสร้างขั้นพื้นฐานให้กับประชาชน เช่น สนามบิน ถนน ระบบชลประทาน ไฟฟ้า ประปา เป็นต้น เพื่อให้โครงสร้างดังกล่าวเอื้อต่อการลงทุนของภาคเอกชนและก่อให้เกิดการจ้างงานภายในประเทศ ซึ่งการลงทุนดังกล่าวจำเป็นต้องใช้เงินลงทุนมากกว่าเงินที่รัฐบาลมี รัฐบาลจึงมีความจำเป็นต้องก่อกำหนดขึ้นสำหรับมาลงทุนสำหรับการพัฒนาประเทศ

5. เพื่อนำเงินมาชดเชยหนี้เดิมที่ก่อไว้ ในการกู้เงินของรัฐบาลนั้นจะมีการกำหนดระยะเวลาในการชำระดอกเบี้ยและเงินต้นคืนแก่เจ้าหนี้ ซึ่งเมื่อถึงระยะเวลาครบกำหนดในการชำระคืนเงินต้นแก่เจ้าหนี้ หากรัฐบาลมีเงินไม่เพียงพอต่อการชำระคืนกับเจ้าหนี้ รัฐบาลจะทำการกู้เงินกับเจ้าหนี้รายใหม่เพื่อนำเงินที่กู้มาชำระหนี้ให้กับเจ้าหนี้รายเก่า ซึ่งเรียกวิธีการดังกล่าวว่า “การปรับโครงสร้างหนี้”

หลักการก่อกำหนดขึ้น

ในการก่อกำหนดขึ้นนั้นรัฐบาลจะต้องยึดหลักการในการก่อกำหนดขึ้นที่เป็นไปอย่างเหมาะสมและเกิดผลดีกับประเทศ โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. หลักผลประโยชน์ เงินกู้ยืมต้องนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศในระยะยาว ซึ่งการกู้เงินที่ดีต้องเป็นการกู้เพื่อการลงทุนในโครงการต่าง ๆ โดยโครงการนั้นต้องมีอัตราผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ (Economic Internal Rate of Return: EIRR) ที่มีความคุ้มค่ากับต้นทุนในการกู้เงินและจ่ายดอกเบี้ยแก่เจ้าหนี้ ทั้งนี้ การกู้เงินของรัฐบาลเพื่อมาแจกจ่ายให้แก่ประชาชนหรือกู้เงินมาเพื่อการบริโภคของรัฐบาลเป็นการกู้เงินเพื่อก่อให้เกิดผลกระทบทางเศรษฐกิจในระยะสั้นและไม่เกิดผลประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศในระยะยาว

2. หลักภาระหนี้ ในการกู้เงินของรัฐบาล รัฐบาลจะมีภาระในการจ่ายดอกเบี้ยและเงินต้นในอนาคต หากรัฐบาลกู้เงินเป็นจำนวนมาก ก็จะมีภาระในการจ่ายดอกเบี้ยและเงินต้นในอนาคตที่มากขึ้นไปด้วย ดังนั้น รัฐบาลจึงต้องมีการวางแผนสำหรับการกู้เงินที่ไม่เกินความสามารถในการชำระหนี้ในอนาคต ยิ่งในกรณีที่รัฐบาลมีการกู้เงินจากต่างประเทศ รัฐบาลจะต้องชำระหนี้เป็นสกุลเงินตราต่างประเทศ ซึ่งอาจส่งผลให้รัฐบาลประสบปัญหาดุลการชำระเงินขาดดุลในอนาคต จึงกล่าวได้ว่ารัฐบาลต้องควบคุมการก่อกำหนดขึ้นของรัฐบาลในสัดส่วนไม่สูงเกินความสามารถในการชำระหนี้

3. หลักเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ในการกู้เงินภายในประเทศของรัฐบาลนั้น อาจส่งผลทำให้การบริโภคและการลงทุนของภาคเอกชนลดลง เนื่องจากเงินภายในประเทศมีปริมาณที่จำกัดและการกู้ยืมเงินของรัฐบาลอาจเป็นการแย่งเงินกู้ของภาคเอกชน ส่งผลให้อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ในประเทศปรับตัวสูงขึ้น ส่งผลให้การขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศชะลอตัวลง ซึ่งเรียกกรณีดังกล่าวว่า “Crowding-Out Effect” ดังนั้น รัฐบาลจะต้องระมัดระวังไม่ให้เกิดการก่อกำหนดขึ้นภายในประเทศของรัฐบาลมากเกินไปจนทำให้อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ในตลาดปรับตัวสูงขึ้นมากจนส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและการลงทุนภายในประเทศ

ประเภทของหนี้สาธารณะ

ในการก่อหนี้สาธารณะจะมีการแบ่งตามแหล่งที่มาของเงินกู้และระยะเวลาในการกู้ยืมเงิน ดังนี้

1. จำแนกตามแหล่งที่มาของเงินกู้

1.1 หนี้ภายในประเทศ (Internal Debt) เป็นการกู้เงินของรัฐบาลจากภายในประเทศ โดยกู้เงินจากประชาชนและสถาบันการเงินต่าง ๆ เช่น ภาคเอกชน ธนาคารพาณิชย์ บริษัทประกันชีวิต ธนาคารแห่งประเทศไทย ประชาชน เป็นต้น โดยการออกจำหน่ายตั๋วเงินคลังหรือพันธบัตรรัฐบาล เพื่อขายให้กับประชาชนและสถาบันการเงินภายในประเทศ ซึ่งการออกตั๋วเงินคลังจะเป็นการกู้เงินระยะสั้นไม่เกิน 1 ปี ส่วนการออกพันธบัตรรัฐบาลจะเป็นการกู้เงินระยะยาวที่มีระยะเวลาดั้งแต่ 1 ปี เป็นต้นไป

1.2 หนี้ต่างประเทศ (External Debt) เป็นการกู้เงินจากต่างประเทศ โดยกู้เงินจากประชาชนและสถาบันการเงินต่าง ๆ เช่น รัฐบาลต่างประเทศ ภาคเอกชนในต่างประเทศ กองทุนการเงินระหว่างประเทศ เป็นต้น การออกจำหน่ายตั๋วเงินคลังและพันธบัตรรัฐบาลขายในต่างประเทศ ซึ่งการออกตั๋วเงินคลังจะเป็นการกู้เงินระยะสั้นไม่เกิน 1 ปี ส่วนการออกพันธบัตรรัฐบาลจะเป็นการกู้เงินระยะยาวที่มีระยะเวลาดั้งแต่ 1 ปี เป็นต้นไป

2. จำแนกตามระยะเวลาของการกู้เงิน ได้ดังนี้

2.1 หนี้ระยะสั้น (Short-term Debt) เป็นการกู้เงินที่ต้องชำระคืนเงินต้นกับเจ้าหนี้ที่มีระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี เช่น รัฐบาลออกตั๋วเงินคลังอายุ 9 เดือน ออกขายให้กับธนาคารพาณิชย์ เป็นต้น ส่วนใหญ่หนี้ระยะสั้นนั้น รัฐบาลจะก่อหนี้เพื่อมาใช้จ่ายในการบริหารประเทศ เมื่อเงินคงคลังของรัฐบาลไม่เพียงพอ ซึ่งสาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากการที่รัฐบาลจัดเก็บรายได้น้อยกว่าประมาณการ จึงจำเป็นที่รัฐบาลจะต้องกู้เงินระยะสั้นมาใช้ไปก่อน ซึ่งเมื่อรัฐบาลมีรายได้เข้ามาก็จะนำไปใช้หนี้ดังกล่าว

2.2 หนี้ระยะปานกลาง (Intermediate-term Debt) เป็นการกู้เงินที่ต้องชำระคืนเงินต้นกับเจ้าหนี้ที่มีระยะเวลาดั้งแต่ 1-5 ปี โดยรัฐบาลจะจำหน่ายพันธบัตรรัฐบาลและจะออกใบรับรองหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ โดยมีการระบุรายละเอียดเกี่ยวกับการชำระดอกเบี้ย อัตราดอกเบี้ย และวันครบกำหนดไถ่ถอน ส่วนใหญ่รัฐบาลจะก่อหนี้ระยะปานกลางเพื่อมาชดเชยงบประมาณขาดดุลและการลงทุนในโครงการของภาครัฐ

2.3 หนี้ระยะยาว (Long-term Debt) เป็นการกู้เงินที่ต้องชำระคืนเงินต้นกับเจ้าหนี้ที่มีระยะเวลาดั้งแต่ 5 ปี ขึ้นไป โดยรัฐบาลจะจำหน่ายพันธบัตรรัฐบาล โดยจะออกใบรับรองหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ ระบุรายละเอียดเกี่ยวกับการชำระดอกเบี้ย อัตราดอกเบี้ย และวันครบกำหนดไถ่ถอน ซึ่งการกู้เงินระยะยาวของรัฐบาลนั้น จะเป็นการนำเงินไปลงทุนในโครงการขนาดใหญ่ เช่น การก่อสร้างรถไฟทางด่วนมอเตอร์เวย์ รถไฟความเร็วสูง สนามบิน ท่าเรือท่าลึกลง เป็นต้น

ผลกระทบของการก่อหนี้สาธารณะ

สามารถสรุปผลกระทบในการก่อหนี้สาธารณะ ดังนี้

1. ผลต่อสถานะเศรษฐกิจภายในประเทศ การก่อหนี้สาธารณะเพื่อนำไปลงทุนในโครงการที่ให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจมากกว่าต้นทุนดอกเบี้ยเงินกู้ จะส่งผลให้เศรษฐกิจภายในประเทศเกิดการขยายตัว ก่อให้เกิดการจ้างงานที่เพิ่มขึ้น เช่น การกู้เงินมาลงทุนสร้างระบบรถไฟฟ้า จะส่งผลให้ประชาชนเดินทางได้สะดวกรวดเร็ว ส่งเสริมให้ประชาชนเปลี่ยนจากการใช้รถยนต์ส่วนตัวมาใช้ระบบรถไฟฟ้ามากขึ้น เกิดการจ้างงาน ลดการใช้น้ำมันภายในประเทศ นอกจากนี้รัฐบาลก็มีรายได้จากประชาชนที่มาใช้บริการรถไฟฟ้า เป็นต้น ในทางกลับกันถ้ากู้เงินไปลงทุนในโครงการที่ให้ผลตอบแทนไม่คุ้มค่างกับต้นทุนดอกเบี้ยเงินกู้ รัฐบาลก็จะมีปัญหาในการต้องหาเงินมาชำระดอกเบี้ยและเงินต้นให้กับเจ้าหนี้ ซึ่งจะทำให้รัฐบาลต้องกู้เงินจำนวนใหม่มาชำระเงินกู้เดิมที่เคยกู้ยืมมา
2. ผลต่ออัตราดอกเบี้ย การกู้เงินของรัฐบาลจากภายในประเทศ จะเกิดปัญหาในกรณีการเงินในประเทศมีไม่เพียงพอต่อความต้องการกู้เงินของทั้งภาครัฐบาลและเอกชน ส่งผลให้อัตราดอกเบี้ยในตลาดปรับตัวสูงขึ้นจากการที่รัฐบาลและเอกชนต้องการเงินในตลาด ซึ่งทั้งรัฐบาลและเอกชนต้องเสนออัตราดอกเบี้ยที่สูงเพื่อที่จะให้บุคคลหรือสถาบันการเงินมาปล่อยกู้
3. ผลต่องบประมาณแผ่นดิน ในการก่อหนี้สาธารณะรัฐบาลจะต้องมีภาระในการจ่ายดอกเบี้ยและเงินต้นคืนแก่เจ้าหนี้ ซึ่งรัฐบาลจะต้องตั้งงบประมาณรายจ่ายในแต่ละปีในการจ่ายดอกเบี้ยและเงินต้นกับเจ้าหนี้ ส่งผลให้รัฐบาลมีรายจ่ายเพิ่มขึ้นมาก อาจส่งผลต่อเหตุการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยรัฐบาลอาจต้องตัดงบประมาณการลงทุนลงเพื่อให้เพียงพอต่อการชำระหนี้สาธารณะที่ก่อขึ้น ซึ่งผลดังกล่าวจะกระทบต่อการพัฒนาประเทศในระยะยาว
4. ผลต่อดุลการชำระเงิน ในกรณีที่รัฐบาลกู้เงินจากต่างประเทศ เนื่องจากรัฐบาลจะต้องชำระดอกเบี้ยและเงินต้นแก่เจ้าหนี้ในรูปของเงินตราต่างประเทศ ซึ่งถ้ารัฐบาลเป็นหนี้ต่างประเทศในปริมาณมากจะทำให้เกิดปัญหาการขาดดุลบัญชีเดินสะพัด ส่งผลกระทบถึงฐานะกองทุนสำรองระหว่างประเทศและเสถียรภาพของอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ
5. ภาระของประเทศ ในการก่อหนี้สาธารณะจะส่งผลกระทบต่อประชาชนรุ่นหลังในการชำระดอกเบี้ยและเงินต้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ถ้ารัฐบาลกู้เงินมาเพื่อการลงทุนโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศและมีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่มากกว่าต้นทุนดอกเบี้ยเงินกู้จะทำให้ภาระของประชาชนรุ่นหลังลดน้อยลงหรือไม่มีเลยก็ได้ เช่น การก่อสร้างระบบขนส่งทางรางในประเทศ ระบบชลประทาน สนามบิน ท่าเรือพาณิชย์ เป็นต้น ซึ่งโครงการลงทุนดังกล่าวเป็นการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของประเทศ ทำให้เพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของประเทศในระยะยาว ส่งเสริมให้เกิดการลงทุน และเกิดการจ้างงาน ซึ่งถือว่าเป็นประโยชน์ต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ ในทางกลับกันการก่อหนี้สาธารณะที่รัฐบาลไปลงทุนในโครงการที่ไม่มีความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจหรือกู้เงินมาเพื่อแจกจ่ายให้แก่ประชาชนนั้น จะไม่มีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจในระยะยาว

และส่งผลให้เกิดภาวะในการจ่ายดอกเบี้ยและเงินต้นที่ต้องตกกับประชาชนรุ่นหลังที่รัฐบาลจะต้องจัดเก็บภาษีมากขึ้นเพื่อมาชำระหนี้

ข้อดีและข้อเสียของหนี้สาธารณะ

สามารถสรุปข้อดีและข้อเสียในการก่อหนี้สาธารณะได้ดังนี้

1. ข้อดีในการก่อหนี้สาธารณะ สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กรณี ดังนี้

1.1 ในกรณีที่ต้องการพัฒนาประเทศ รายจ่ายของรัฐบาลในงบประมาณด้านการลงทุนจะมีปริมาณที่สูง เนื่องจากรัฐบาลจำเป็นต้องลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อให้เอื้อต่อการดึงดูดการลงทุนจากทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงยกระดับความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของประชาชนในประเทศ รัฐบาลจึงต้องใช้เงินลงทุนในโครงการต่าง ๆ จำนวนมาก เช่น สร้างโรงพยาบาล ระบบขนส่งทางราง ระบบคมนาคม ท่าเรือ สนามบิน การศึกษา ระบบชลประทาน เป็นต้น รัฐบาลจำเป็นต้องกู้เงินเพื่อมาพัฒนาโครงสร้างของประเทศ ซึ่งถ้าหากรัฐบาลไม่กู้เงินมาลงทุนก็จะเป็นการสูญเสียโอกาสในการพัฒนาประเทศและการแข่งขันกับต่างประเทศ อีกประการหนึ่งถ้ารัฐบาลเก็บภาษีกับคนรุ่นปัจจุบันมากขึ้นจะส่งผลให้ภาระดังกล่าวตกกับคนรุ่นปัจจุบันมากเกินไป ซึ่งโครงการต่าง ๆ ที่รัฐบาลลงทุนจะเกิดประโยชน์กับคนรุ่นหลังด้วย รัฐบาลจึงต้องให้คนรุ่นหลังร่วมรับผิดชอบในการก่อหนี้สาธารณะของรัฐบาลด้วยเช่นกัน

1.2 ในกรณีที่เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำภายในประเทศ รายได้ของประชาชนในประเทศลดลงและเกิดการว่างงาน รัฐบาลอาจกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยการใช้มาตรการลดหย่อนภาษี เพื่อให้ประชาชนภายในประเทศนำเงินที่จะต้องเสียภาษีมาใช้จ่ายในการซื้อสินค้าและบริการเพิ่มขึ้น ส่งผลให้มีเงินหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจมากขึ้น นอกจากนี้รัฐบาลจะเพิ่มการใช้จ่ายของภาครัฐบาลมากขึ้น โดยรัฐบาลอาจจะใช้โอกาสดังกล่าวในการกู้เงินเพื่อมาลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ เช่น ระบบชลประทาน ถนนมอเตอร์เวย์ รถไฟฟ้าความเร็วสูง ระบบขนส่งทางราง เป็นต้น ซึ่งโครงการดังกล่าวจะทำให้อุปสงค์ในสินค้าและบริการภายในประเทศเพิ่มสูงขึ้นและเกิดการจ้างงานมากขึ้น ส่งผลให้เศรษฐกิจภายในประเทศฟื้นตัว

1.3 ในกรณีที่อยู่ในภาวะสงครามหรือประสพภัยทางธรรมชาติ รัฐบาลจำเป็นต้องจ่ายเงินจำนวนมากในการต่อสู้ป้องกันประเทศเพื่อรักษาอธิปไตยของชาติ รัฐบาลจึงต้องทำทุกวิถีทางในการได้เงินมาใช้จ่ายในสงคราม ซึ่งถ้ารัฐบาลเก็บภาษีเพิ่มขึ้นก็จะเป็นภาระที่มากเกินไปกับประชาชน รัฐบาลจึงจำเป็นต้องก่อหนี้สาธารณะ นอกจากนั้นแล้ว ถ้าสงครามสงบลง รัฐบาลก็มีความจำเป็นที่จะต้องก่อหนี้สาธารณะในการฟื้นฟูประเทศเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ เช่นเดียวกับในกรณีที่ประเทศประสพภัยทางธรรมชาติ รัฐบาลก็มีความจำเป็นที่จะฟื้นฟูในพื้นที่ประสพภัย

2. ข้อเสียในการก่อหนี้สาธารณะ สามารถสรุปได้ดังนี้

2.1 การก่อหนี้สาธารณะจะมีผลต่อภาวะเงินเฟ้อ เนื่องจากการใช้จ่ายของรัฐบาลจะส่งผลต่ออุปสงค์ในสินค้าและบริการภายในประเทศ ซึ่งถ้าสินค้าและบริการไม่ได้เพิ่มขึ้นในระดับสมดุลกับความต้องการสินค้าและบริการ จะส่งผลให้เกิดภาวะเงินเฟ้อ

2.2 การที่รัฐบาลสามารถก่อหนี้สาธารณะได้ง่าย จะส่งผลให้รัฐบาลมีการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น นำไปสู่การขาดความระมัดระวังในการใช้จ่าย ดังนั้น รัฐบาลต้องมี การวิเคราะห์ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจในการกู้เงินทุกครั้งและมีวินัยทางการคลัง

2.3 เป็นภาระกับประชาชนภายในประเทศ ในการที่ต้องรับผิดชอบในการชำระเงินต้น และดอกเบี้ยในอนาคต ซึ่งรัฐบาลอาจมีความจำเป็นต้องขึ้นภาษีอากรในอนาคตเพื่อนำเงินมาเป็น รายได้ในการใช้หนี้ต่อไป

ตารางที่ 9.3 แสดงหนี้สาธารณะของประเทศในปี พ.ศ. 2565-2566

หน่วย : ล้านบาท

รายการ	2565	ร้อยละ	2566	ร้อยละ
1. หนี้รัฐบาล	9,163,673.00	88.33	9,779,786.75	87.86
1.1 หนี้รัฐกู้โดยตรง	8,447,913.50	81.43	9,047,288.25	81.28
- หนี้ต่างประเทศ	131,643.01	1.27	117,171.59	1.05
- หนี้ในประเทศ	8,316,270.49	80.17	8,930,116.66	80.22
1.2 หนี้รัฐบาลกู้เพื่อชดใช้ความเสียหายแก่ กองทุนเพื่อการฟื้นฟู	672,613.50	6.48	625,422.50	5.62
1.3 หนี้เงินกู้ล่วงหน้าเพื่อปรับโครงสร้างหนี้	43,146.00	0.42	107,076.00	0.96
2. หนี้รัฐวิสาหกิจ	955,633.21	9.21	1,076,922.26	9.67
2.1 หนี้ที่รัฐบาลค้ำประกัน	412,092.35	3.97	495,174.62	4.45
- หนี้ต่างประเทศ	34,181.66	0.33	30,164.57	0.27
- หนี้ในประเทศ	377,910.69	3.64	465,010.05	4.18
2.2 หนี้ที่รัฐบาลไม่ค้ำประกัน	543,540.86	5.24	581,747.64	5.23
- หนี้ต่างประเทศ	11,184.62	0.11	10,789.24	0.10
- หนี้ในประเทศ	532,356.24	5.13	570,958.40	5.13
3. หนี้รัฐวิสาหกิจที่ทำธุรกิจในภาคการเงิน (รัฐบาลค้ำประกัน)	248,108.49	2.39	213,508.27	1.92
3.1 หนี้ต่างประเทศ	59.87	0.00	55.65	0.00
3.2 หนี้ในประเทศ	248,048.62	2.39	213,452.62	1.92
4. หนี้หน่วยงานของรัฐ	6,522.89	0.06	61,416.92	0.55
4.1 หนี้ที่รัฐบาลค้ำประกัน	0.00	0.00	55,000.00	0.49
4.2 หนี้ที่รัฐบาลไม่ค้ำประกัน	6,522.89	0.06	6,416.92	0.06
หนี้สาธารณะต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ(%)	60.54		62.44	
ประมาณการผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ	17,135,203.00		17,827,842.00	
อัตราแลกเปลี่ยนบาทต่อดอลลาร์สหรัฐ(บาท)	38.07		36.72	

ที่มา : สำนักงานบริหารหนี้สาธารณะ (2567)

9.5 งบประมาณแผ่นดิน (Government Budget)

เป็นแผนในการใช้จ่ายของรัฐบาลและแผนในการจัดหารายได้ของรัฐบาลในรอบระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งปกติจะมีระยะเวลาเท่ากับ 1 ปี โดยในประเทศไทยงบประมาณแผ่นดินจะเริ่มในวันที่ 1 ตุลาคม ถึง 30 กันยายน ของปีถัดไป สามารถเรียกได้ว่า “งบประมาณแผ่นดินประจำปี”

วัตถุประสงค์ในการจัดทำงบประมาณ

1. เพื่อจัดสรรทรัพยากรของประเทศให้เกิดประโยชน์และประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งรัฐบาลมีหน้าที่ในการจัดสรรทรัพยากรให้หน่วยงานต่าง ๆ ไปใช้ประโยชน์
2. เพื่อการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมให้กับประชาชนในประเทศ รวมถึงการช่วยเหลือประชาชนที่มีความเป็นอยู่ที่ยากลำบากในด้านต่าง ๆ
3. เพื่อรักษาเสถียรภาพของเศรษฐกิจภายในประเทศ รัฐบาลจะใช้งบประมาณในการลงทุนพัฒนาประเทศให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ให้เกิดการจ้างงานเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน

ประเภทของงบประมาณ

สามารถแบ่งงบประมาณเป็น 2 ประเภท คือ งบประมาณรายรับและงบประมาณรายจ่าย อธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

1. งบประมาณรายรับ เป็นการประมาณการรายรับของรัฐบาลภายในระยะเวลา 1 ปีงบประมาณ โดยรัฐบาลสามารถหาเงินมาใช้ในการพัฒนาประเทศได้ดังนี้

- 1.1 รายได้ (Income) รายได้ของรัฐบาลส่วนใหญ่ได้มาจากการเก็บภาษีอากร ซึ่งเป็นรายได้ที่สำคัญมากของรัฐบาล นอกจากนี้รัฐบาลยังมีรายได้จากการขายสิ่งของและบริการของรัฐบาล รายได้จากรัฐพาณิชย์ และรายได้อื่น ๆ
- 1.2 เงินกู้ (Public Debt) ในกรณีที่รัฐบาลมีรายจ่ายมากกว่ารายรับ ซึ่งเรียกว่าเป็นการจัดทำงบประมาณแบบขาดดุล รัฐบาลจึงมีความจำเป็นต้องกู้เงินมาชดเชยงบประมาณที่ขาดดุล เพื่อให้รัฐบาลมีเงินที่เพียงพอกับรายจ่ายในรอบปีงบประมาณ โดยเงินกู้ที่รัฐบาลกู้มาใช้จ่ายนั้น ถือเป็นภาระหนี้สาธารณะ

1.3 เงินคงคลัง (Treasury Reserve) เป็นเงินคงเหลือจากการใช้จ่ายของรัฐบาลที่มีรายรับที่สูงกว่ารายจ่ายในปีก่อนหน้า โดยที่หน่วยงานใดที่ใช้เงินไม่หมดก็จะนำเงินที่เหลือส่งคืนคลัง

2. งบประมาณรายจ่าย เป็นการประมาณการรายจ่ายของรัฐบาลภายในระยะเวลา 1 ปีงบประมาณในรอบ 1 ปี โดยในการใช้งบประมาณรายจ่ายต้องได้รับอนุมัติจากสภาผู้แทนราษฎรและประกาศเป็นพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี ซึ่งสามารถจำแนกตามลักษณะของกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้ดังนี้

2.1 รายจ่ายด้านเศรษฐกิจ เป็นรายจ่ายเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สิ่งอำนวยความสะดวก สาธารณูปโภค เช่น สร้างถนน เขื่อน และ

ระบบชลประทาน ระบบขนส่งทางราง ท่าเรือ สนามบิน เป็นต้น จะเห็นได้ว่าโครงการต่าง ๆ เหล่านี้ จะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศในระยะยาว

2.2 ใช้จ่ายด้านการศึกษา เป็นรายจ่ายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในทุกระดับตั้งแต่ การศึกษาขั้นพื้นฐานถึงอุดมศึกษา รวมถึงการค้นคว้าและการวิจัยต่าง ๆ การฝึกอบรมและพัฒนา อาชีพ งานทะนุบำรุงพิพิธภัณฑสถานและโบราณสถาน เป็นต้น

2.3 ใช้จ่ายด้านสาธารณสุขและสาธารณสุขปโภค เป็นรายจ่ายในการบริการสาธารณสุข เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน การสร้างความปลอดภัยให้กับประชาชน การรักษาพยาบาล และการสงเคราะห์ให้กับประชาชนในด้านต่าง ๆ

2.4 ใช้จ่ายด้านบริการสังคม เป็นรายจ่ายในการยกระดับคุณภาพชีวิตและ มาตรฐานความเป็นอยู่ให้กับประชาชน โดยการให้สวัสดิการต่าง ๆ ทางสังคมสำหรับผู้ด้อยโอกาส และช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ

2.5 ใช้จ่ายด้านการป้องกันประเทศ เป็นรายจ่ายในการฝึกอบรมในการป้องกัน ประเทศ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการป้องกันประเทศ จัดซื้อหรือสร้างอาวุธยุทโธปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ ในการป้องกันประเทศและรักษาเอกราชอธิปไตยของชาติ

2.6 ใช้จ่ายด้านการรักษาความสงบภายในประเทศ เป็นรายจ่ายเพื่อใช้สำหรับ การรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม เพื่อให้ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ตลอดจนการบริหารงานในด้านกระบวนการยุติธรรม ตุลาการ ศาล และงานราชทัณฑ์

2.7 ใช้จ่ายด้านบริหารทั่วไป เป็นรายจ่ายในการบริหารราชการทั่วไปของ กระทรวง ทบวง กรม และกองในระดับส่วนกลางและภูมิภาค และการบริหารงานต่างประเทศ

2.8 ใช้จ่ายด้านการชำระหนี้เงินกู้ เป็นรายจ่ายที่รัฐบาลต้องจ่ายเมื่อครบกำหนด ใถ่ถอนทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย

2.9 ใช้จ่ายด้านอื่น ๆ เป็นรายจ่ายที่ไม่ได้อยู่ใน 8 รายการข้างต้น ซึ่งส่วนใหญ่ มักจะเป็นรายจ่ายในโครงการพิเศษ เช่น เงินอุดหนุนของโรงพยาบาลและโรงเรียน เงินที่ช่วยเหลือ ข้าราชการ ลูกจ้าง เงินสำรองจ่าย เป็นต้น

ประเภทการจัดทำงบประมาณ

ในการจัดทำงบประมาณแผ่นดินประจำปีของรัฐบาล สามารถแบ่งเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. งบประมาณสมดุล (Balanced Budget) เป็นงบประมาณที่รัฐบาลมีรายรับเท่ากับ รายจ่ายในรอบปีงบประมาณ ในการจัดทำงบประมาณสมดุลรัฐบาลจะไม่มีภารกิจเงินและไม่มีเงิน เหลือจากการใช้จ่าย งบประมาณสมดุลเป็นการบ่งบอกถึงความสามารถในการบริหารจัดการการคลัง ของรัฐบาล ซึ่งโดยปกติรัฐบาลจะจัดทำงบประมาณสมดุลในกรณีที่เศรษฐกิจมีความเป็นปกติ ซึ่งรัฐบาลไม่มีความจำเป็นต้องกระตุ้นเศรษฐกิจภายในประเทศ การเจริญเติบโตของเศรษฐกิจเป็นไป ตามเป้าหมายที่รัฐบาลตั้งไว้

2. งบประมาณขาดดุล (Budget Deficit) เป็นงบประมาณที่รัฐบาลมีรายรับต่ำกว่ารายจ่ายในรอบปีงบประมาณ ในการจัดทำงบประมาณขาดดุลนั้นรัฐบาลต้องมีการกู้เงินจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อชดเชยงบประมาณที่ขาดดุล ซึ่งรัฐบาลสามารถกู้เงินภายในประเทศด้วยการออกตั๋วเงินคลังหรือพันธบัตรรัฐบาลมาจำหน่ายให้กับประชาชน สถาบันการเงินภายในประเทศ ธนาคารแห่งประเทศไทย หรือกู้เงินจากต่างประเทศ จะเห็นได้ว่างบประมาณขาดดุลเป็นการเพิ่มปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจของประเทศ ส่งผลให้อุปสงค์ในสินค้าและบริการในประเทศปรับตัวสูงขึ้น รวมถึงการจ้างงานด้วย ส่งผลให้เศรษฐกิจเกิดการขยายตัว โดยปกติรัฐบาลจะจัดทำงบประมาณขาดดุลในสภาวะเศรษฐกิจซบเซาหรือถดถอย ปัจจุบันประเทศส่วนใหญ่ในโลกมีการจัดทำงบประมาณขาดดุล รวมถึงประเทศไทยก็มีการจัดทำงบประมาณขาดดุลในทุกปีงบประมาณ

3. งบประมาณเกินดุล (Budget Surplus) เป็นงบประมาณที่รัฐบาลมีรายรับมากกว่ารายจ่ายในรอบปีงบประมาณ ในการจัดทำงบประมาณเกินดุลของรัฐบาลจะมีเงินเหลือจากรายรับมากกว่ารายจ่าย ซึ่งรัฐบาลจะมีเงินเก็บสะสมที่เรียกว่า “เงินคงคลัง” โดยปกติรัฐบาลจะจัดทำงบประมาณเกินดุลในสภาวะเศรษฐกิจขยายตัวสูงกว่าเป้าหมายที่รัฐบาลต้องการ ซึ่งในช่วงที่สภาวะเศรษฐกิจขยายตัวสูงเกินไปจะทำให้เกิดปัญหาเงินเฟ้อ เนื่องจากมีอุปสงค์ในสินค้าและบริการมากเกินไปกว่ากำลังการผลิต โดยถ้ารัฐบาลไม่ดำเนินนโยบายเพื่อลดความร้อนแรงให้การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ อาจเกิดการเก็งกำไรในสินค้าและสินทรัพย์ต่าง ๆ ส่งผลให้เกิดวิกฤติเศรษฐกิจในระยะเวลาต่อไป

9.6 นโยบายการคลัง (Fiscal policy)

นโยบายการคลัง เป็นนโยบายการกำหนดเป้าหมายทางเศรษฐกิจผ่านเครื่องมือในการใช้จ่ายและรายได้ของรัฐบาล เพื่อบรรลุเป้าหมายทางเศรษฐกิจที่รัฐบาลกำหนด โดยการดำเนินนโยบายการคลังของรัฐบาลจะใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงอัตราภาษี การเปลี่ยนแปลงการใช้จ่ายต่าง ๆ เป็นต้น

วัตถุประสงค์ในการดำเนินนโยบายการคลัง

1. การลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของประชาชน ในการกำหนดนโยบายการคลังจะมีเป้าหมายให้คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้รับประโยชน์จากแผนการใช้จ่ายของรัฐบาล ซึ่งประชาชนในแต่ละกลุ่มจะได้รับผลประโยชน์จากนโยบายของรัฐบาลที่แตกต่างกัน ในส่วนของการหารายได้ของรัฐบาล รัฐบาลก็จะมีเป้าหมายที่จะจัดเก็บรายได้กับคนกลุ่มใดในสัดส่วนรายได้ที่แตกต่างกัน ซึ่งปกติรัฐบาลจะเก็บรายได้คนที่มียาได้สูงมากกว่าคนมียาได้ต่ำ จะเห็นได้ว่านโยบายการคลังสามารถช่วยลดช่องว่างระหว่างคนที่มียาได้สูงกับคนที่มียาได้ต่ำได้

2. การจัดสรรทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพ เนื่องจากทรัพยากรต่าง ๆ มีจำกัด ดังนั้นนโยบายการคลังจะช่วยให้การจัดสรรทรัพยากรเป็นได้อย่างมีประสิทธิภาพสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ โดยรัฐบาลจะเข้าไปดำเนินการผลิตหรือแทรกแซงการดำเนิน

กิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งทางตรงและทางอ้อมผ่านนโยบายการคลัง นอกจากนี้รัฐบาลยังสามารถออกเป็นกฎหมายเพื่อการจัดสรรและใช้ทรัพยากรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เช่น การเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง เป็นต้น

3. การรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ เป็นเป้าหมายที่สำคัญของเศรษฐกิจมหภาค ในสภาวะที่เศรษฐกิจของประเทศมีความผันผวน รัฐบาลมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างเสถียรภาพให้กับระบบเศรษฐกิจผ่านนโยบายการคลัง เช่น ในสภาวะอัตราการว่างงานสูง รัฐบาลต้องมีรายการใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นผ่านนโยบายการคลัง เพื่อรักษาระดับการจ้างงานภายในประเทศ หรือในสภาวะที่ระดับราคาน้ำมันมีความผันผวนสูง รัฐบาลก็จะมียุทธศาสตร์รักษาระดับราคาน้ำมันดีเซลไม่ให้เกินราคา 30 บาท/ลิตร เป็นต้น

4. การสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ในการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้า นั้น รัฐบาลจะลงทุนก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน เช่น สนามบิน ระบบคมนาคม ระบบขนส่งทางราง รถไฟฟ้า ไฟฟ้า ประปา เป็นต้น เพื่อส่งเสริมให้เกิดการลงทุนของภาคเอกชนในการผลิตสินค้าและบริการและเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน นอกจากนี้รัฐบาลยังส่งเสริมการลงทุนผ่านนโยบายการคลังด้านภาษี เพื่อเป็นการดึงดูดนักลงทุนจากต่างประเทศให้มาลงทุนในประเทศ

เครื่องมือของนโยบายการคลัง

รัฐบาลจะใช้เครื่องมือในการดำเนินนโยบายการคลัง ได้ดังนี้

1. การใช้จ่ายของรัฐบาลในการซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ และเงินโอนของรัฐบาลที่อุดหนุนในสินค้าและบริการรวมถึงเงินโอนให้กับประชาชน

2. การเก็บภาษีของรัฐบาล ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงอัตราภาษีที่เก็บจากภาคเอกชนและประชาชน

9.7 ประเภทของนโยบายการคลัง

สามารถแบ่งการดำเนินนโยบายการคลังได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. นโยบายการคลังแบบไม่ตั้งใจ (Non-discretionary Fiscal Policy)

เป็นการดำเนินนโยบายที่รัฐบาลจะมีการใช้จ่ายตามปกติในทุกสภาวะเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งจะเป็นการปรับสมดุลให้เศรษฐกิจเข้าสู่สภาวะปกติโดยอัตโนมัติ เนื่องจากการใช้จ่ายของรัฐบาลจะไม่ปรับเปลี่ยนตามสภาวะเศรษฐกิจ โดยในสภาวะที่เศรษฐกิจเจริญรุ่งเรืองรัฐบาลจะจัดเก็บภาษีได้มากขึ้น ทำให้รายได้ของรัฐบาลปรับตัวสูงขึ้น แต่รัฐบาลจะมีการใช้จ่ายเท่าเดิม ส่งผลให้รายรับของรัฐบาลมากกว่ารายจ่ายของรัฐบาล ซึ่งเป็นการทำงบประมาณแบบเกินดุล (Budget Surplus) เป็นการลดความร้อนแรงทางเศรษฐกิจลง ในทางกลับกันในกรณีที่เศรษฐกิจอยู่ในสภาวะถดถอย รัฐบาลจะจัดเก็บภาษีได้ลดลง ทำให้รายได้ของรัฐบาลปรับตัวลดลง แต่รัฐบาลจะมีการใช้จ่ายตามแผนเหมือนเดิม ส่งผลให้รายรับของรัฐบาลน้อยกว่ารายจ่ายของรัฐบาล ซึ่งเป็นการทำงบประมาณ

แบบขาดดุล (Budget Deficit) ก็ถือว่างบประมาณขาดดุลเป็นการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ในการใช้จ่ายซื้อสินค้าและบริการของรัฐบาล เพื่อรักษาระดับการจ้างงานภายในประเทศ ทั้งนี้จะเห็นว่า นโยบายการคลังแบบไม่ตั้งใจจะทำให้เศรษฐกิจปรับสมดุลด้วยการใช้จ่ายของรัฐบาล

2. นโยบายการคลังแบบตั้งใจ (Discretionary Fiscal Policy)

เป็นการดำเนินนโยบายที่รัฐบาลมีการเปลี่ยนแปลงการใช้จ่ายและรายได้ของรัฐบาล ซึ่งเป็นนโยบายที่จะปรับเปลี่ยนตามสถานะเศรษฐกิจของประเทศ โดยในสถานะที่เศรษฐกิจถดถอยรัฐบาล จะจัดทำงบประมาณแบบขาดดุล ซึ่งจะมีปรับเพิ่มการใช้จ่ายในการซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ ของ รัฐบาล นอกจากนี้รัฐบาลจะมีการปรับลดอัตราภาษีในการจัดเก็บจากภาคเอกชนและประชาชน เพื่อให้ภาคเอกชนและประชาชนนำเงินส่วนที่เสียภาษีลดลงไปใช้จ่ายเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ ในทางกลับกัน ในสถานะที่เศรษฐกิจรุ่งเรือง รัฐบาลจะจัดทำงบประมาณแบบเกินดุล ซึ่งจะมีปรับลดการใช้จ่าย ในการซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ ของรัฐบาลลงตามแผนปกติ นอกจากนี้รัฐบาลอาจเพิ่มอัตราภาษี ในการจัดเก็บจากภาคเอกชนกับประชาชนเพื่อลดการบริโภค ส่งผลให้อุปสงค์มวลรวมในประเทศ ลดลง จะเห็นได้ว่านโยบายการคลังแบบตั้งใจนั้น รัฐบาลจะจัดทำงบประมาณในสอดคล้องกับสถานะ เศรษฐกิจของประเทศ โดยไม่รอการปรับสมดุลทางเศรษฐกิจแบบอัตโนมัติ

การดำเนินนโยบายการคลังของรัฐบาล

จะเป็นการใช้นโยบายการคลังแบบตั้งใจของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของ ประเทศ ซึ่งสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. นโยบายการคลังแบบขยายตัว (Expansionary Fiscal Policy)

เป็นการดำเนินนโยบายการคลังที่รัฐบาลต้องการกระตุ้นเศรษฐกิจผ่านการใช้จ่ายของรัฐบาล และการลดลงของรายได้จากการจัดเก็บภาษีของรัฐบาล โดยรัฐบาลจะจัดทำงบประมาณแบบขาดดุล ซึ่งการจัดทำงบประมาณแบบขาดดุลจะส่งผลให้รัฐบาลต้องกู้เงินมาใช้จ่าย เพื่อให้เพียงพอต่อรายจ่าย ของรัฐบาล ซึ่งในการจัดทำงบประมาณแบบขาดดุลนั้น รัฐบาลจะลงทุนในโครงการต่าง ๆ ที่ส่งผลให้ เกิดความต้องการในอุปสงค์มวลรวมภายในประเทศเพิ่มขึ้นและเพิ่มการจ้างในประเทศ เช่น โครงการ คนละครึ่ง ที่รัฐบาลจ่ายเงินให้แก่ประชาชนในการซื้อสินค้าและบริการร้อยละ 50 ส่วนอีกร้อยละ 50 ประชาชนจะจ่ายเงินเอง หรือโครงการสร้างรถไฟฟ้า เพื่อให้เกิดอุปสงค์ในสินค้าที่ใช้ในการก่อสร้าง และการจ้างงานเพิ่มขึ้น เป็นต้น นอกจากนี้รัฐบาลยังใช้มาตรการทางภาษีในการลดอัตราภาษี เพื่อเป็นการกระตุ้นการบริโภคภายในประเทศให้มากขึ้น เช่น ลดภาษีและค่าธรรมเนียมในการซื้อ ขายอสังหาริมทรัพย์ โดยลดค่าโอนกรรมสิทธิ์ ภาษี และค่าจดจำนองในการซื้อบ้านและคอนโดมิเนียมใหม่ ให้แก่ผู้ซื้อ อันเป็นการกระตุ้นการซื้อที่อยู่อาศัยใหม่ ซึ่งในการซื้อที่อยู่อาศัยนั้นจะส่งผลให้มีการซื้อ สินค้าและอุปกรณ์ภายในบ้านด้วย หรือนโยบายซื้อสินค้าตามนโยบายของรัฐบาล เพื่อนำค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้าและบริการมาหักเป็นค่าใช้จ่ายภาษีบุคคลธรรมดา ส่งผลต่อการกระตุ้นการบริโภคของ ประชาชนภายในประเทศและทำให้ภาคเอกชนผลิตและขายสินค้าได้มากขึ้น เป็นต้น

2. นโยบายการคลังแบบหดตัว (Contractionary Fiscal Policy)

เป็นการดำเนินนโยบายการคลังที่รัฐบาลต้องการลดความร้อนแรงทางเศรษฐกิจผ่านการลดการใช้จ่ายของรัฐบาลและการเพิ่มรายได้จากการเก็บภาษีของรัฐบาล โดยรัฐบาลจะจัดหางบประมาณแบบเกินดุล ซึ่งการจัดหางบประมาณแบบเกินดุลจะส่งผลให้รัฐบาลมีเงินเหลือจากการใช้จ่าย หรือรัฐบาลมีรายรับมากกว่ารายจ่าย ซึ่งการดำเนินนโยบายการคลังแบบหดตัวจะส่งผลให้อุปสงค์มวลรวมของประเทศลดลงจากการที่รัฐบาลลดการใช้จ่ายลง ส่งผลให้การผลิตสินค้าและบริการในประเทศลดลง โดยจะส่งผลต่อเนื่องถึงการลดลงของการจ้างงานและการลงทุนในประเทศ ซึ่งจะช่วยแก้ไขปัญหาเงินเฟ้อที่เกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจ จะเห็นได้ว่าการดำเนินนโยบายการคลังแบบหดตัวนั้น รัฐบาลจะใช้ในกรณีที่เศรษฐกิจในประเทศมีการเจริญเติบโตมากเกินไป ทำให้เกิดเงินเฟ้อในระดับที่สูง

จากนโยบายการคลังที่ได้กล่าวมาข้างต้น พบว่า ในปัจจุบันเกือบทุกประเทศในโลกจะมีการดำเนินนโยบายการคลังแบบขยายตัวแทบทั้งสิ้น เนื่องจากแต่ละประเทศมีความจำเป็นที่จะต้องลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานและกระตุ้นเศรษฐกิจภายในประเทศ เช่นเดียวกับประเทศไทยที่ได้ดำเนินนโยบายการคลังแบบขยายตัวตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา

การใช้นโยบายการคลังในทางเศรษฐกิจ

นโยบายการคลังเป็นเครื่องมือของรัฐบาลที่ใช้ในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ โดยการควบคุมอุปสงค์มวลรวมของสินค้าและบริการของประเทศ ซึ่งรัฐบาลจะมีการเปลี่ยนแปลงการใช้จ่ายของรัฐบาลและการจัดเก็บภาษีของรัฐบาลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการดำเนินนโยบายการคลัง เพื่อการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและการเจริญเติบโตของประเทศ สามารถสรุปแนวทางได้ดังนี้

1. ในกรณีที่เศรษฐกิจถดถอย

ในสถานะที่เศรษฐกิจถดถอย จะเกิดปัญหาการว่างงาน ความต้องการสินค้าและบริการต่าง ๆ ลดลง ส่งผลให้ไม่เกิดการลงทุนในประเทศ ซึ่งปัญหาดังกล่าวจะส่งผลให้เกิดปัญหาทางสังคมและปัญหาทางเศรษฐกิจ ดังนั้นรัฐบาลจึงจำเป็นต้องใช้นโยบายการคลังแบบขยายตัว เพื่อให้เศรษฐกิจภายในประเทศขับเคลื่อนไปในทิศทางที่ดีขึ้น รัฐบาลสามารถดำเนินการได้ดังนี้

1.1 การเพิ่มการใช้จ่ายของรัฐบาล รัฐบาลจะเพิ่มการใช้จ่ายผ่านโครงการลงทุนของภาครัฐ เช่น การสร้างรถไฟฟ้า ระบบคมนาคม รถไฟรางคู่ ระบบชลประทาน เป็นต้น จะเห็นได้ว่าโครงการลงทุนของรัฐบาลจะก่อให้เกิดความต้องการวัสดุก่อสร้าง อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องจักร ทำให้โรงงานที่ผลิตสินค้าดังกล่าวสามารถขายสินค้าหรืออาจจะขยายกำลังการผลิต ส่งผลให้โรงงานไม่ต้องลดจำนวนพนักงานลง หรือโรงงานอาจจะจ้างพนักงานเพิ่มขึ้นด้วย นอกจากนั้นพนักงานเดิมและพนักงานที่จ้างงานใหม่ก็จะมีรายได้ที่จะนำไปใช้จ่ายในการซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ ต่อไป อันเป็นการกระตุ้นการบริโภคภายในประเทศ ทำให้เศรษฐกิจของประเทศมีทิศทางที่เติบโตมากขึ้น

1.2 ลดการเก็บกั้อัตราภาษี การลดภาษีให้กับเอกชนและประชาชนนั้นจะส่งผลให้ภาคเอกชนและประชาชนมีเงินเหลือจากการจ่ายภาษีให้กับรัฐบาลมากขึ้น ซึ่งจะนำเงินที่เหลือจาก

การจ่ายภาษีไปใช้จ่ายในการซื้อสินค้าและบริการมากขึ้น ส่งผลให้อุปสงค์มวลรวมของสินค้าและบริการในประเทศปรับตัวเพิ่มขึ้น ทำให้เอกชนขายสินค้าได้มากขึ้น เกิดการลงทุนและการจ้างงานมากขึ้น แต่ในการลดภาษีของรัฐบาลนั้น ก็มีความเป็นไปได้ที่ภาคเอกชนและประชาชนจะไม่นำเงินที่เหลือจากการจ่ายภาษีไปใช้จ่ายตามที่รัฐบาลต้องการ ซึ่งอาจจะนำไปออมไว้ที่ธนาคารก็เป็นไปได้ ทำให้ความตั้งใจของรัฐบาลไม่บรรลุเป้าหมาย

2. ในกรณีปัญหาเงินเฟ้อ

การเกิดเงินเฟ้อนั้น มาจากความต้องการสินค้าและบริการปรับตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในทางเศรษฐศาสตร์การเกิดเงินเฟ้ออย่างอ่อน (Mild Inflation) ประมาณร้อยละ 1-3 ต่อปี จะเป็นผลดีต่อระบบเศรษฐกิจ ในทางกลับกันถ้าเกิดเงินเฟ้อในระดับที่เกินกว่าร้อยละ 3 ต่อปี จะเกิดผลเสียต่อเศรษฐกิจโดยรวม รัฐบาลสามารถแก้ปัญหาเงินเฟ้อที่เกินกว่าเป้าหมายได้ดังนี้

2.1 การลดการใช้จ่ายของรัฐบาล ในการเกิดเงินเฟ้อระดับสูงเกินเป้าหมาย รัฐบาลจะลดการใช้จ่ายของรัฐบาล เช่น เลื่อนการลงทุนในโครงการต่าง ๆ หรือโครงการใดที่ยังไม่จำเป็นที่ต้องลงทุนรัฐบาลอาจยกเลิกโครงการ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าการที่รัฐบาลลดการลงทุนในโครงการต่าง ๆ จะส่งผลให้ความต้องการอุปกรณ์ก่อสร้าง และเครื่องมือเครื่องจักรลดลง ซึ่งส่งผลต่อเนื่องถึงความต้องการในอุปสงค์มวลรวมของประเทศลดลง ทำให้ระดับราคาสินค้าและบริการลดลง

2.2 เพิ่มการจัดเก็บภาษี การเพิ่มภาษีจะส่งผลให้ระดับราคาสินค้าและบริการปรับตัวสูงขึ้น ซึ่งการที่ราคาสินค้าและบริการปรับสูงขึ้น ทำให้อุปสงค์ของสินค้าและบริการลดลง ส่งผลให้เงินเฟ้อในระบบเศรษฐกิจลดลง โดยในการเพิ่มอัตราภาษีในสินค้าและบริการโดยทั่วไป ส่วนใหญ่รัฐบาลจะไม่ค่อยใช้วิธีดังกล่าวเนื่องจากอาจจะมีผลต่อคะแนนนิยมของประชาชนหรือรัฐบาลอาจถูกโจมตีทางการเมืองได้ ทั้งนี้ รัฐบาลมักจะเพิ่มภาษีในสินค้าฟุ่มเฟือยและสินค้าที่มีผลกระทบต่อสุขภาพกับสังคม เช่น บุหรี่ สุรา เบียร์ เป็นต้น

3. การสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

รัฐบาลจำเป็นต้องพัฒนาประเทศให้มีความทันสมัยเพื่อที่จะยกระดับคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน ซึ่งรัฐบาลสามารถดำเนินการได้ดังนี้

3.1 การใช้จ่ายของรัฐบาล รัฐบาลจะต้องลงทุนในโครงการพื้นฐานของประเทศเพื่อที่จะเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้ภาคเอกชนลงทุนในการผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ เช่น รัฐบาลลงทุนสร้างระบบรถไฟรางคู่ เป็นการส่งเสริมให้การขนส่งสินค้าภายในประเทศมีต้นทุนที่ต่ำลงและลดระยะเวลาในการเดินทาง เป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคการผลิตของประเทศ หรือการลงทุนสร้างระบบชลประทาน เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนได้มีน้ำในการใช้เพาะปลูกพืชผักผลไม้ ซึ่งในภาคการเกษตรนั้น ทรัพยากรน้ำถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก ถ้าในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศมีระบบชลประทานที่ทั่วถึง จะทำให้เกษตรกรสามารถมีผลผลิตทางการเกษตรที่เหมาะสม เป็นต้น จะเห็นได้ว่า รัฐบาลมีความจำเป็นต้องลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานของประเทศเพื่อเอื้ออำนวยต่อการลงทุนของภาคเอกชน

3.2 การเก็บภาษีของรัฐบาล รัฐบาลจะใช้ภาษีเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการลงทุนภายในประเทศ การยกเว้นภาษีในอุตสาหกรรมที่รัฐบาลต้องการส่งเสริมการลงทุนในประเทศ เช่น รัฐบาลให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีในการลงทุนในอุตสาหกรรมเป้าหมายที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงในการผลิตในพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) ในจังหวัดระยอง ชลบุรี และฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นการส่งเสริมการลงทุนจากทั้งในประเทศและต่างประเทศ เป็นต้น ในบางครั้งรัฐบาลก็จะใช้มาตรการภาษีในการคุ้มครองในอุตสาหกรรมที่จำเป็นต่อประเทศ

4. การลดความเหลื่อมล้ำของประชาชนและกระจายทรัพยากรในประเทศ

การลดความเหลื่อมล้ำของประชาชนเป็นเรื่องสำคัญที่รัฐบาลจะต้องทำให้ความเหลื่อมล้ำลดน้อยลงที่สุด ซึ่งในทุกประเทศจะพบว่าทรัพยากรในประเทศถูกถือครองจากคนรวยเป็นส่วนใหญ่ ทำให้เกิดการกระจุกตัวของทรัพยากรในกลุ่มของคนรวย ส่วนคนจนจะมีสัดส่วนการถือครองที่น้อยมาก รัฐบาลสามารถแก้ไขได้ดังนี้

4.1 การใช้จ่ายของรัฐบาล รัฐบาลจะใช้จ่ายในรูปของสวัสดิการทางสังคมกับประชาชนทุกคนในประเทศและเงินช่วยเหลือในโครงการต่าง ๆ เช่น เงินผู้สูงอายุที่จ่ายเป็นรายเดือน ซึ่งเป็นการช่วยเหลือจากรัฐบาลให้กับประชาชนทุกคนในประเทศ สิทธิการรักษาพยาบาลของประชาชน ซึ่งเป็นการทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลของรัฐบาลโดยไม่มีค่าใช้จ่ายได้ทุกคน การศึกษาขั้นพื้นฐานของประชาชน ซึ่งทำให้ประชาชนทุกคนสามารถได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยจะส่งผลให้ประชาชนที่ได้รับการศึกษามีอาชีพที่สามารถเลี้ยงตัวเองได้ โครงการประกันรายได้สินค้าเกษตร เป็นโครงการที่รัฐบาลช่วยเหลือเกษตรกรในกรณีที่ราคาสินค้าเกษตรมีราคาตกต่ำเกิดการขาดทุนจากการผลิต รัฐบาลก็จะจ่ายเงินในส่วนต่างระหว่างราคาประกันกับราคาที่ขายได้ เป็นต้น

4.2 การจัดเก็บภาษีของรัฐบาล การจัดเก็บภาษีของรัฐบาลเป็นเครื่องมือที่ช่วยลดความเหลื่อมล้ำได้เป็นอย่างดี โดยรัฐบาลจะจัดเก็บภาษีในอัตราก้าวหน้าสำหรับผู้มีรายได้มากและผู้ถือครองทรัพยากรมาก เป้าหมายคือรัฐบาลต้องการให้คนรวยรับภาระภาษีที่มากกว่าคนจน เช่น ภาษีเงินรายได้บุคคลธรรมดา รัฐบาลได้จัดเก็บในอัตราก้าวหน้า โดยบุคคลจะต้องเสียภาษีเป็นอัตราขั้นบันไดของรายได้ ส่งผลให้บุคคลที่มีรายได้มากจะเสียภาษีมากกว่าบุคคลที่มีรายได้น้อย หรือภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง เป็นภาษีที่รัฐบาลจัดเก็บกับสิ่งปลูกสร้างตามมูลค่าของสิ่งปลูกสร้างและการถือครองที่ดินของแต่ละบุคคล หากปล่อยให้เป็นที่ดินรกร้างว่างเปล่า รัฐบาลก็จะเก็บภาษีที่เพิ่มขึ้น จะเห็นได้ว่าภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างคนรวยจะรับภาระภาษีมากกว่าคนจนที่ถือครองทรัพย์สินที่น้อยและเป็นการใช้ทรัพยากรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดอีกด้วย

9.8 สรุป

การที่รัฐบาลเข้ามาแทรกแซงกิจกรรมทางเศรษฐกิจเนื่องจากในบางครั้งกลไกราคาไม่สามารถทำหน้าที่ในการจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ในบางสินค้าและบริการมีความจำเป็นต่อดำเนินชีวิตของประชาชน ซึ่งไม่มีเอกชนรายใดต้องการผลิตสินค้าและบริการนั้น

เนื่องจากไม่สามารถเก็บเงินจากประชาชนได้หรือเป็นสินค้าที่ต้องใช้เงินลงทุนจำนวนมาก ทำให้รัฐบาลต้องเข้ามาช่วยจัดการในการผลิตสินค้าและบริการแทนเอกชน

รายรับของรัฐบาลจะประกอบไปด้วย 3 ประเภท ดังนี้ 1. รายได้ของรัฐบาล (Government Revenue) ประกอบด้วย รายได้จากภาษีอากร เป็นรายได้ที่สำคัญที่สุดของภาครัฐบาล รายได้จาก การขายสิ่งของและบริการ รายได้จากรัฐพาณิชย์ และรายได้อื่น ๆ 2. เงินกู้ยืม (Public Debt) เป็นเงินที่รัฐบาลกู้ยืมมาใช้จ่ายในการบริหารประเทศจากแหล่งต่าง ๆ 3. เงินคงคลัง (Treasury Cash Balances) เป็นเงินที่เหลือจากการใช้จ่ายจากปีงบประมาณที่ผ่านมา

ภาษีอากร เป็นเงินที่รัฐบาลบังคับจัดเก็บจากบุคคลในประเทศ โดยจะนำเงินที่ได้มาไปใช้ในการสร้างประโยชน์กับประชาชนในประเทศและการพัฒนาประเทศ ซึ่งจะไม่เป็นการตอบแทนให้แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง โดยสามารถจำแนกภาษีออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้ 1. ภาษีทางตรง (Direct Tax) เป็นภาษีที่ผู้เสียภาษีต้องแบกรับภาระภาษีทั้งหมดเพียงผู้เดียว 2. ภาษีทางอ้อม (Indirect Tax) เป็นภาษีที่ผู้เสียภาษีสามารถที่จะผลักภาระภาษีบางส่วนให้กับบุคคลอื่นได้

อัตราภาษีอากร สามารถจำแนกโครงสร้างอัตราภาษีออกได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้ 1. อัตราภาษีแบบก้าวหน้า (Progressive Tax Rate) เป็นการจัดเก็บภาษีในหลายอัตราภาษี ซึ่งอัตราภาษีจะปรับสูงขึ้นตามฐานของมูลค่าเพิ่ม 2. อัตราภาษีแบบคงที่ (Proportional Tax Rate) เป็นการจัดเก็บภาษีในอัตราเดียวกัน ไม่ว่าฐานภาษีจะมีมูลค่ามากหรือน้อยก็จะเสียภาษีในอัตราเดียวกันตลอด 3. อัตราภาษีแบบถดถอย (Regressive Tax Rate) เป็นการจัดเก็บภาษีในหลายอัตราภาษี ซึ่งอัตราภาษีจะปรับลดลงเมื่อฐานภาษีมีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น

รายจ่ายของรัฐบาล เป็นการใช้จ่ายของรัฐบาล เพื่อวัตถุประสงค์เป้าหมายดังต่อไปนี้ 1. เพื่อรักษาเสถียรภาพเศรษฐกิจของประเทศ 2. เพื่อการพัฒนาประเทศ 3. เพื่อให้เกิดความเสมอภาคในการใช้ชีวิต ซึ่งรัฐบาลจะมีรายจ่ายที่นำไปใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ ตามภาระหน้าที่ของรัฐบาล เป็นไปตามวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ของรัฐบาล สามารถจำแนกแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้ 1. รายจ่ายในการซื้อสินค้าและบริการ (Exhaustive Expenditure) เป็นการใช้จ่ายในการซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ ของรัฐบาล 2. รายจ่ายประเภทเงินโอน (Transfer Expenditure) เป็นรายจ่ายที่รัฐบาลจ่ายออกไปโดยไม่ได้รับสินค้าและบริการตอบแทนจากผู้รับเงินโอน ซึ่งรายจ่ายเงินโอนจะไม่นำไปคำนวณในรายได้ประชาชาติ

หนี้สาธารณะ (Public Debt) เป็นการกู้ยืมเงินของรัฐบาล เพื่อมาใช้จ่ายในกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐบาล ซึ่งเป็นผลมาจากการจัดเก็บรายได้ของรัฐบาลไม่เพียงพอกับรายจ่ายของรัฐบาล โดยการกู้ยืมของรัฐบาลจะมีภาระผูกพันต้องจ่ายดอกเบี้ยและเงินต้นเมื่อครบกำหนดเวลา

ประเภทของหนี้สาธารณะ สามารถแบ่งตามแหล่งที่มาของเงินกู้และระยะเวลาในการกู้ยืม ดังนี้ 1. จำแนกตามแหล่งที่มาของเงินกู้ คือ หนี้ภายในประเทศ (Internal Debt) เป็นการกู้เงินของรัฐบาลจากภายในประเทศ โดยกู้เงินจากประชาชนและสถาบันการเงินต่าง ๆ และหนี้ต่างประเทศ (External Debt) เป็นการกู้เงินจากต่างประเทศ โดยกู้เงินจากประชาชนและสถาบันการเงินต่าง ๆ

2. จำแนกตามระยะเวลาของการกู้เงิน คือ หนี้ระยะสั้น (Short-term Debt) เป็นการกู้เงินที่ต้องชำระคืนเงินต้นกับเจ้าหนี้ที่มีระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี หนี้ระยะปานกลาง (Intermediate-term Debt) เป็นการกู้เงินที่ต้องชำระคืนเงินต้นกับเจ้าหนี้ที่มีระยะเวลาตั้งแต่ 1-5 ปี หนี้ระยะยาว (Long-term Debt) เป็นการกู้เงินที่ต้องชำระคืนเงินต้นกับเจ้าหนี้ที่มีระยะเวลาตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป

ผลกระทบของการก่อหนี้สาธารณะ สามารถสรุปได้ดังนี้ 1. ผลต่อสถานะเศรษฐกิจภายในประเทศ การก่อหนี้สาธารณะที่นำไปลงทุนในโครงการที่ให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจมากกว่าต้นทุนดอกเบี้ยเงินกู้ จะส่งผลให้เศรษฐกิจในประเทศเกิดการขยายตัว 2. ผลต่ออัตราดอกเบี้ย การกู้เงินของรัฐบาลจากภายในประเทศ จะเกิดปัญหาในกรณีที่มีเงินในประเทศมีไม่เพียงพอต่อความต้องการกู้ของทั้งภาครัฐและเอกชน 3. ผลต่องบประมาณแผ่นดิน ในการก่อหนี้สาธารณะรัฐบาลจะต้องมีภาระในการจ่ายดอกเบี้ยและเงินต้นคืนแก่เจ้าหนี้ 4. ผลต่อดุลการชำระเงิน ในกรณีที่รัฐบาลกู้เงินจากต่างประเทศ เนื่องจากรัฐบาลจะต้องชำระดอกเบี้ยและเงินต้นแก่เจ้าหนี้เป็นเงินตราต่างประเทศ 5. ภาระของประเทศ ในการก่อหนี้สาธารณะจะส่งผลกระทบต่อประชาชนรุ่นหลัง ซึ่งในการก่อหนี้สาธารณะจะมีทั้งข้อดีและข้อเสียต่อประเทศ รัฐบาลจึงจำเป็นต้องตระหนักถึงผลกระทบของหนี้สาธารณะ

งบประมาณแผ่นดิน เป็นแผนในการใช้จ่ายของรัฐบาลและแผนในการจัดหารายได้ของรัฐบาลในรอบระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งปกติจะมีระยะเวลาเท่ากับ 1 ปี โดยสามารถแบ่งงบประมาณเป็น 2 ประเภท คือ 1. งบประมาณรายรับ เป็นการประมาณการรายรับของรัฐบาลภายในระยะเวลา 1 ปีงบประมาณ ซึ่งมาจาก รายได้ (Income) เงินกู้ (Public Debt) และเงินคงคลัง (Treasury Reserve) 2. งบประมาณรายจ่าย เป็นการประมาณการรายจ่ายของรัฐบาลภายในระยะเวลา 1 ปีงบประมาณ ในรอบ 1 ปี โดยในการใช้งบประมาณรายจ่ายต้องได้รับอนุมัติจากสภาผู้แทนราษฎร และการประกาศเป็นพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี

ในการจัดทำงบประมาณแผ่นดินประจำปีของรัฐบาล สามารถแบ่งเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. งบประมาณสมดุล (Balanced Budget) เป็นงบประมาณที่รัฐบาลมีรายรับเท่ากับรายจ่ายในรอบปีงบประมาณ 2. งบประมาณขาดดุล (Budget Deficit) เป็นงบประมาณที่รัฐบาลมีรายรับต่ำกว่ารายจ่ายในรอบปีงบประมาณ 3. งบประมาณเกินดุล (Budget Surplus) เป็นงบประมาณที่รัฐบาลมีรายรับมากกว่ารายจ่ายในรอบปีงบประมาณ

นโยบายการคลัง (Fiscal policy) เป็นนโยบายการกำหนดเป้าหมายทางเศรษฐกิจผ่านเครื่องมือในการใช้จ่ายและรายได้ของรัฐบาลเพื่อบรรลุเป้าหมายทางเศรษฐกิจที่รัฐบาลกำหนด โดยรัฐบาลจะใช้เครื่องมือในการดำเนินนโยบายการคลัง ดังนี้ 1. การใช้จ่ายของรัฐบาลในการซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ และเงินโอนของรัฐบาลที่อุดหนุนในสินค้าและบริการรวมถึงเงินโอนให้กับประชาชน และ 2. การเก็บภาษีของรัฐบาล ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงอัตราภาษีที่เก็บจากภาคเอกชนและประชาชน

สามารถแบ่งการดำเนินนโยบายการคลังได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้ 1. นโยบายการคลังแบบไม่ตั้งใจ (Non-discretionary Fiscal Policy) เป็นการดำเนินนโยบายที่รัฐบาลจะมีการใช้จ่ายตามปกติ

ในทุกสภาวะเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งการใช้จ่ายปกติของรัฐบาลจะเป็นการปรับสมดุลให้เศรษฐกิจเข้าสู่สภาวะปกติในทุกสภาพเศรษฐกิจโดยอัตโนมัติ 2. นโยบายการคลังแบบตั้งใจ (Discretionary Fiscal Policy) เป็นการดำเนินนโยบายที่รัฐบาลที่มีการเปลี่ยนแปลงการใช้จ่ายและรายได้ของรัฐบาล ซึ่งเป็นนโยบายที่จะปรับเปลี่ยนตามสภาวะเศรษฐกิจของประเทศ โดยในสภาวะที่เศรษฐกิจถดถอย รัฐบาลจะจัดหางบประมาณแบบขาดดุล ในทางกลับกันในสภาวะที่เศรษฐกิจรุ่งเรือง รัฐบาลจะจัดหางบประมาณแบบเกินดุล

การใช้นโยบายการคลังแบบตั้งใจของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้ 1. นโยบายการคลังแบบขยายตัว (Expansionary Fiscal Policy) เป็นการดำเนินนโยบายการคลังที่รัฐบาลต้องการกระตุ้นเศรษฐกิจผ่านการใช้จ่ายของรัฐบาลและการลดลงของรายได้จากการจัดเก็บภาษีของรัฐบาล และ 2. นโยบายการคลังแบบหดตัว (Contractionary Fiscal Policy) เป็นการดำเนินนโยบายการคลังที่รัฐบาลต้องการลดความร้อนแรงทางเศรษฐกิจผ่านการลดการใช้จ่ายของรัฐบาลและการเพิ่มรายได้จากการเก็บภาษีของรัฐบาล โดยรัฐบาลจะจัดหางบประมาณแบบเกินดุล

นโยบายการคลังเป็นเครื่องมือของรัฐบาลที่ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจในการควบคุมอุปสงค์มวลรวมของสินค้าและบริการของประเทศ ซึ่งรัฐบาลจะมีการเปลี่ยนแปลงการใช้จ่ายของรัฐบาลและการจัดเก็บภาษีของรัฐบาลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการดำเนินนโยบายการคลัง เพื่อการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและการเจริญเติบโตของประเทศ

คำถามท้ายบท

1. เพราะเหตุใดรัฐบาลต้องเข้าแทรกแซงกิจกรรมทางเศรษฐกิจในประเทศ โปรดยกตัวอย่างในกรณีของประเทศไทย
2. ภาษีอากรมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศอย่างไร และถ้าประชาชนในประเทศพยายามหลบเลี่ยงภาษีจะส่งผลอย่างไรต่อประเทศในระยะยาว
3. จงยกตัวอย่างการก่อกำหนดนี้สาธารณะในโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ พร้อมอธิบายรายละเอียด
4. จงอธิบายความแตกต่างระหว่างนโยบายการคลังแบบไม่ตั้งใจ (Non-discretionary Fiscal Policy) กับนโยบายการคลังแบบตั้งใจ (Discretionary Fiscal Policy)
5. ในสถานการณ์ “เศรษฐกิจโลกถดถอย คำสั่งซื้อสินค้าจากต่างประเทศลดลง ส่งผลให้การจ้างงานในประเทศลดลง การลงทุนภาคเอกชนชะลอตัวอย่างชัดเจน ประชาชนในประเทศไม่กล้าใช้จ่าย” หากท่านอยู่ในฐานะนายกรัฐมนตรีของประเทศ ท่านจะมีวิธีแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศอย่างไร

บทที่ 10

การค้าและการเงินระหว่างประเทศ

ในปัจจุบันการติดต่อซื้อขายสินค้าและบริการระหว่างประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกมีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นอย่างมาก โดยการค้าระหว่างประเทศส่งผลถึงการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตและการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศ รวมถึงการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตจากประเทศหนึ่งไปสู่อีกประเทศหนึ่ง ซึ่งรัฐบาลในทุกประเทศให้ความสำคัญต่อการค้าระหว่างประเทศ โดยเป้าหมายที่จะทำให้ประเทศของตนเองสามารถส่งออกสินค้าและบริการไปยังต่างประเทศมากกว่าการนำเข้าสินค้าและบริการจากต่างประเทศ ซึ่งจะส่งผลทำให้เงินตราต่างประเทศไหลเข้าสู่ประเทศของตนเอง

10.1 การค้าระหว่างประเทศ

การค้าระหว่างประเทศ เป็นการติดต่อซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการต่าง ๆ ในต่างประเทศ ซึ่งเป็นการส่งออกสินค้าและบริการไปยังต่างประเทศ และการนำเข้าสินค้าและบริการจากต่างประเทศ

ความเป็นมาของการค้าระหว่างประเทศ

ในช่วงปี พ.ศ. 1998 - 2293 นักเศรษฐศาสตร์กลุ่มพาณิชย์นิยม (Mercantilisms) ได้มีความต้องการให้ประเทศของตนเองมีความได้เปรียบในดุลการค้ามากที่สุด โดยทำให้มูลค่าการส่งออกของประเทศมากกว่ามูลค่าการนำเข้า โดยมุ่งหวังให้ได้ทองคำเข้ามาในประเทศมากที่สุด เนื่องจากในสมัยนั้นจะใช้ทองคำเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนในการซื้อขายสินค้าและบริการ ซึ่งมีความเชื่อว่าประเทศที่มีปริมาณทองคำมากจะมีผลให้ประเทศเจริญรุ่งเรืองและมีความมั่งคั่ง ส่งผลให้แต่ละประเทศดำเนินนโยบายกีดกันสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ

ในช่วงปี พ.ศ. 2246 - 2333 อדם สมิธ (Adam Smith) กล่าวว่า การที่ประเทศที่มีทองคำมากจะเป็นประเทศที่มีความมั่งคั่งนั้นไม่ถูกต้อง เนื่องจากทองคำเป็นเพียงสินค้า โดยถ้ามีทองคำในปริมาณที่มากจะส่งผลให้ราคาทองคำลดลง ในทางกลับกันถ้ามีทองคำในปริมาณที่น้อยจะส่งผลทำให้ราคาทองคำสูงขึ้น จึงควรปล่อยให้การค้าระหว่างประเทศเป็นไปอย่างเสรี ซึ่งแนวคิดการค้าแบบเสรี เป็นการส่งเสริมการแข่งขันทำตามความถนัดและความชำนาญในการผลิตสินค้าของแต่ละประเทศ ส่งผลให้สามารถผลิตสินค้าได้ในต้นทุนต่ำที่สุด โดยในสมัยนั้นการผลิตส่วนใหญ่จะใช้แรงงานเป็นปัจจัยการผลิตหลัก

ปัจจุบันการค้าระหว่างประเทศจะขึ้นอยู่กับนโยบายการค้าระหว่างประเทศของแต่ละประเทศ ซึ่งการผลิตสินค้าในปัจจุบันได้นำเครื่องจักรมาใช้แทนแรงงานและใช้เทคโนโลยีการผลิตขั้นสูง

เพื่อลดต้นทุนการผลิตสินค้า ส่งผลให้ประเทศมีขีดความสามารถในการแข่งขันมากขึ้น ทำให้ผู้ผลิตสินค้าขายสินค้าได้ในราคาที่ลดลงและสามารถส่งออกสินค้าได้มากขึ้น นอกจากนี้มีการจัดตั้งองค์กรระหว่างประเทศเพื่อสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจเพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางเศรษฐกิจ เช่น การลดภาษีศุลกากร การยกเลิกข้อจำกัดต่าง ๆ ทางการค้าในกลุ่มประเทศสมาชิก เป็นต้น

สำหรับประเทศไทยมีการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศตั้งแต่สมัยสุโขทัย ประเทศคู่ค้าหลักคือ ประเทศจีน ซึ่งจะเป็นการค้าในรูปแบบบรรณาการและการเจริญสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศ ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยาการค้าระหว่างประเทศได้มีการขยายตัวมากขึ้น มีการจัดตั้งพระคลังสินค้าเพื่อรับผิดชอบเกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศและให้กำไรที่เกิดขึ้นส่งเป็นของหลวง ทำให้รายได้จากพระคลังสินค้าเป็นรายได้ที่สำคัญของประเทศ ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ปี พ.ศ. 2393 ได้ยกเลิกระบบพระคลังสินค้า เมื่อรัฐบาลประเทศอังกฤษแต่งตั้ง เซอร์จอห์น บาวริง (Sir John Bowring) เป็นตัวแทนในการทำสัญญาการค้าที่เรียกว่า “สนธิสัญญาบาวริง” ทำให้เป็นระบบเศรษฐกิจเพื่อทำการค้า (Exchange Economy) หลังจากนั้นมีการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศโดยภาคเอกชน ทำให้การค้าระหว่างประเทศได้ขยายตัวไปอย่างกว้างขวาง โดยสินค้าส่วนใหญ่ที่ประเทศไทยผลิตได้เป็นสินค้าเกษตร เช่น ข้าว ติบुक ไม้สัก ยางพารา เป็นต้น ในปัจจุบันประเทศไทยได้มีการส่งออกสินค้าทั้งประเภทสินค้าอุตสาหกรรม เช่น อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ยานยนต์และชิ้นส่วน เครื่องใช้ไฟฟ้า อัญมณี และเครื่องประดับ ผลิตภัณฑ์ยาง พลาสติก วัสดุก่อสร้าง มันทันสำเร็จรูป และเครื่องจักร เป็นต้น ส่วนประเภทสินค้าเกษตร เช่น ผลไม้ ข้าว ไข่ มันทันสำเร็จรูป ยางพารา เป็นต้น โดยสินค้าอุตสาหกรรมจะมีมูลค่าสูงกว่าสินค้าเกษตร ดังนั้น ประเทศไทยจำเป็นต้องมีการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตทั้งในสินค้าอุตสาหกรรมและสินค้าเกษตร

ความสำคัญของการค้าระหว่างประเทศ

สามารถสรุปความสำคัญของการค้าระหว่างประเทศได้ ดังนี้

1. สามารถบริโภคสินค้าที่ประเทศตัวเองไม่สามารถผลิตได้และมีสินค้าให้เลือกบริโภคอย่างหลากหลาย ซึ่งเกิดจากการที่แต่ละประเทศมีทรัพยากรการผลิตที่แตกต่างกัน
2. สามารถบริโภคสินค้าได้ในราคาที่ถูกลง โดยแต่ละประเทศจะเลือกผลิตสินค้าที่ตัวเองมีความชำนาญและมีต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่าประเทศอื่น และนำเข้าสินค้าที่ประเทศตัวเองไม่สามารถผลิตได้หรือผลิตได้ในต้นทุนที่สูงกว่าการนำเข้าจากต่างประเทศ
3. เกิดการแข่งขันกันทำและมีการใช้ทรัพยากรการผลิตให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด แต่ละประเทศจะเลือกผลิตสินค้าที่ตัวเองมีความได้เปรียบในการผลิต ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตลดลงและเกิดการประหยัดต่อขนาด (Economies of Scale)
4. เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีในการผลิตจากประเทศที่เจริญแล้วสู่ประเทศกำลังพัฒนา ส่งผลให้ประเทศที่ได้รับเทคโนโลยีในการผลิตมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้คุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น

สาเหตุที่ทำให้เกิดการค้าระหว่างประเทศ

สามารถสรุปสาเหตุที่ทำให้เกิดการค้าระหว่างประเทศ ได้ดังนี้

1. ความแตกต่างของทรัพยากรในแต่ละประเทศ เนื่องจากในประเทศต่าง ๆ จะมีทรัพยากรการผลิต สภาพอากาศ และภูมิประเทศที่แตกต่างกัน ในบางประเทศมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสมกับการเพาะปลูก ส่วนในบางประเทศเป็นพื้นที่แห้งแล้ง ทะเลทราย หรือในบางประเทศมีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งเหล่านี้ทำให้แต่ละประเทศมีความสามารถในการผลิตสินค้าได้แตกต่างกัน

2. ต้นทุนการผลิตในแต่ละประเทศมีความแตกต่างกัน เนื่องจากในแต่ละประเทศมีทรัพยากรและความชำนาญแตกต่างกัน สิ่งเหล่านี้ทำให้ในแต่ละประเทศสามารถผลิตสินค้าในต้นทุนที่ต่างกัน ซึ่งในแต่ละประเทศจะเลือกผลิตในสินค้าที่ตัวเองผลิตได้ในต้นทุนที่ต่ำกว่าประเทศอื่น

3. รสนิยมในการบริโภคของประชาชนในประเทศ จะเห็นได้ว่าถึงแม้ว่าในประเทศนั้นจะผลิตสินค้าได้ในต้นทุนที่ต่ำกว่าประเทศอื่น ๆ แต่ด้วยรสนิยมของประชาชนในประเทศอาจไม่ชอบในสินค้าที่ผลิตได้ หรือในบางสินค้าที่ประเทศไม่สามารถผลิตได้ แต่ประชาชนในประเทศมีรสนิยมชื่นชอบในสินค้านั้น ซึ่งจากเหตุผลดังกล่าวทำให้เกิดการส่งออกสินค้าส่วนเกินความต้องการของประชาชนในประเทศและนำเข้าสินค้าที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนจากต่างประเทศ

ประโยชน์ของการค้าระหว่างประเทศ

สามารถสรุปประโยชน์ของการค้าระหว่างประเทศได้ดังนี้

1. สามารถใช้ทรัพยากรการผลิตในประเทศให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยการค้าระหว่างประเทศจะทำให้เกิดการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าจากการผลิตเพื่อการบริโภคภายในประเทศเป็นการผลิตเพื่อการส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศ ทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรการผลิตที่มีอยู่ในประเทศได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

2. มีการนำเข้าสินค้าต่าง ๆ ที่เป็นที่ต้องการของประชาชนในประเทศ ซึ่งในสินค้าบางประเภทมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต แต่ไม่สามารถที่จะผลิตสินค้านั้นได้ในประเทศจึงจำเป็นต้องนำเข้าสินค้านี้จากต่างประเทศ สินค้าบางประเภทสามารถผลิตได้น้อยหรือมีต้นทุนในการผลิตที่สูงไม่คุ้มค่าต่อการผลิต จึงทำให้มีการนำเข้าของสินค้านี้จากต่างประเทศให้เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนในประเทศ

3. เป็นส่งเสริมการลงทุนภายในประเทศ เนื่องจากการผลิตสินค้าในประเทศมีต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่าประเทศอื่นในโลก ส่งผลให้นักลงทุนทั้งในประเทศและต่างประเทศลงทุนผลิตสินค้าเพื่อส่งออกไปขายในต่างประเทศ ก่อให้เกิดการจ้างงานภายในประเทศ รายได้ประชาชาติที่ปรับตัวสูงขึ้น มีความเป็นอยู่ของประชาชนและคุณภาพชีวิตดีขึ้น

4. เกิดการแข่งขันของผู้ผลิตสินค้า เนื่องจากในแต่ละประเทศสามารถส่งสินค้าไปขายในประเทศต่าง ๆ ได้ ซึ่งในการที่จะส่งสินค้าไปขายต่างประเทศ สินค้านั้นต้องมีต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่าคู่แข่งหรือผู้ผลิตในประเทศ ทำให้ผู้ผลิตต้องมีการพัฒนากระบวนการผลิตและเทคโนโลยีเพื่อให้เกิดการผลิตมีต้นทุนที่ต่ำและมีประสิทธิภาพในการผลิตมากกว่าคู่แข่ง

5. เกิดการแลกเปลี่ยนวิทยาการต่าง ๆ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ เทคโนโลยีในการผลิต นวัตกรรม และมาตรฐานการผลิต ทำให้ประเทศที่มีความล้าหลังในการผลิตสามารถยกระดับการผลิต ให้ทัดเทียมกับประเทศที่มีเทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัยได้อย่างรวดเร็ว

10.2 ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศ

ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศในทางเศรษฐศาสตร์สามารถแบ่งเป็น 3 ทฤษฎีหลัก ได้ดังนี้

1. **ทฤษฎีความได้เปรียบอย่างสมบูรณ์ (Absolute Advantage)** เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศของ อัดัม สมิท (Adam Smith) โดยเน้นการแบ่งงานกันทำ (Division of Labor) ประเทศใดมีความถนัดในการผลิตสินค้าชนิดใดก็จะทำการผลิตสินค้าชนิดนั้น โดยใช้แรงงาน น้อยกว่าประเทศที่ไม่มีความถนัดในการผลิตสินค้าชนิดเดียวกัน แสดงให้เห็นว่าประเทศนั้นจะมี ต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่าอีกประเทศและมีประสิทธิภาพในการผลิตที่สูงกว่าอีกประเทศ ส่งผลให้ ประเทศที่ได้มีความได้เปรียบอย่างสมบูรณ์ในการผลิตสินค้าจะทำการผลิตสินค้าชนิดนั้น และนำไป แลกเปลี่ยนกับสินค้าอีกชนิดของประเทศอื่น

กำหนดให้การผลิตสินค้า 2 ชนิด คือ ทูเรียน และองุ่น โดยมี 2 ประเทศที่ทำการผลิต คือ ประเทศ ก กับประเทศ ข ซึ่งทั้ง 2 ประเทศมีความสามารถในการผลิต ดังนี้

ตารางที่ 10.1 แสดงความได้เปรียบอย่างสมบูรณ์ในการผลิตสินค้าของ 2 ประเทศ

ประเภทสินค้า	ผลผลิตของแรงงาน 1 ปี	
	ประเทศ ก	ประเทศ ข
ทูเรียน (ตัน)	50	10
องุ่น (ตัน)	25	70

หมายเหตุ : ประเทศ ก และประเทศ ข ใช้แรงงานจำนวนเท่ากันในการผลิตสินค้า

จากตารางที่ 10.1 พบว่า ประเทศ ก และประเทศ ข ใช้แรงงานเป็นปัจจัยการผลิตเพียงชนิดเดียว ซึ่งทำการผลิตสินค้า 2 ชนิด คือ ทูเรียนและองุ่น โดยในประเทศ ก จะใช้แรงงานเพื่อทำการผลิต ในระยะเวลา 1 ปี จะได้ผลผลิตที่เป็นทูเรียน จำนวน 50 ตัน ส่วนในประเทศ ข จะใช้แรงงานเพื่อทำ การผลิตในระยะเวลา 1 ปี จะได้ผลผลิตที่เป็นทูเรียน จำนวน 10 ตัน จะเห็นได้ว่าประเทศ ก มี ประสิทธิภาพในการผลิตทูเรียนที่สูงกว่าประเทศ ข จึงกล่าวได้ว่าประเทศ ก มีความได้เปรียบอย่าง สมบูรณ์ในการผลิตทูเรียน ในทางกลับกัน พบว่า ประเทศ ก จะใช้แรงงานเพื่อทำการผลิต ในระยะเวลา 1 ปี จะได้ผลผลิตที่เป็นองุ่น จำนวน 25 ตัน ส่วนในประเทศ ข จะใช้แรงงานเพื่อทำ การผลิตในระยะเวลา 1 ปี จะได้ผลผลิตที่เป็นองุ่น จำนวน 70 ตัน จะเห็นได้ว่าประเทศ ข มี ประสิทธิภาพในการผลิตองุ่นที่สูงกว่าประเทศ ก จึงกล่าวได้ว่าประเทศ ข มีความได้เปรียบอย่าง

สมบูรณในการผลิตองุ่น จากการผลิตสินค้าทั้ง 2 ชนิดที่แต่ละประเทศได้ผลผลิตที่แตกต่างกัน ส่งผลให้แต่ละประเทศเลือกทำการผลิตสินค้าที่ประเทศตนมีความสามารถและความชำนาญในการผลิต ส่งผลให้ต้นทุนในการผลิตสินค้าต่ำ ซึ่งจากทฤษฎีความได้เปรียบอย่างสมบูรณ์ ประเทศ ก เลือกที่จะทำการผลิตทุเรียนเพียงอย่างเดียว และประเทศ ข เลือกที่จะทำการผลิตองุ่นเพียงอย่างเดียว แล้วนำสินค้าทั้งสองชนิดมาทำการแลกเปลี่ยนกัน

2. ทฤษฎีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ (Comparative Advantage) เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศของ เดวิด ริคาร์โด (David Ricardo) เป็นการเสนอแนวความคิดที่ประเทศหนึ่งอยู่ในฐานะเสียเปรียบอีกประเทศหนึ่งในการผลิตสินค้าทุกชนิด แต่ประเทศนั้นก็ยังยังสามารถทำการค้าซึ่งกันและกันได้ ซึ่งในแต่ละประเทศจะเลือกผลิตสินค้าที่ประเทศตนได้เปรียบที่สุดหรือเสียเปรียบน้อยที่สุด โดยจะเลือกทำการผลิตสินค้าที่มีต้นทุนในการผลิตต่ำที่สุด แล้วทำการส่งออกสินค้าชนิดนั้นไปขายยังต่างประเทศ และทำการแลกเปลี่ยนกับสินค้าอีกประเทศหนึ่ง จะเห็นได้ว่าแต่ละประเทศจะทำการผลิตสินค้าที่ตนเองผลิตได้ต้นทุนที่ต่ำที่สุด ทำให้ทุกประเทศจะได้ประโยชน์สูงสุดจากการค้าระหว่างประเทศ

กำหนดให้การผลิตสินค้ามี 2 ประเภท คือ ประเทศ ก กับประเทศ ข ทำการผลิตสินค้าจำนวน 2 ชนิด โดยประเทศ ก ผลิตทุเรียน และประเทศ ข ผลิตองุ่น ซึ่งทั้ง 2 ประเทศมีความสามารถในการผลิต ดังนี้

ตารางที่ 10.2 แสดงความได้เปรียบอย่างสมบูรณ์ในการผลิตสินค้า 2 ชนิด

ประเภทสินค้า	ผลผลิตของแรงงาน 1 ปี	
	ประเทศ ก	ประเทศ ข
ทุเรียน (ตัน)	15	30
องุ่น (ตัน)	30	45

หมายเหตุ : ประเทศ ก และประเทศ ข ใช้แรงงานจำนวนเท่ากันในการผลิตสินค้า

จากตารางที่ 10.2 พบว่า ประเทศ ก และประเทศ ข ใช้แรงงานเป็นปัจจัยการผลิตเพียงชนิดเดียวทำการผลิตสินค้า 2 ชนิด คือ ทุเรียนและองุ่น โดยในประเทศ ก จะใช้แรงงานทำการผลิตในระยะเวลา 1 ปี จะได้ผลผลิตที่เป็นทุเรียน จำนวน 15 ตัน ส่วนในประเทศ ข จะใช้แรงงานทำการผลิตในระยะเวลา 1 ปี จะได้ผลผลิตที่เป็นทุเรียน จำนวน 30 ตัน ส่วนการผลิตองุ่น พบว่า ประเทศ ก จะใช้แรงงานทำการผลิตในระยะเวลา 1 ปี จะได้ผลผลิตที่เป็นองุ่น จำนวน 30 ตัน ส่วนในประเทศ ข จะใช้แรงงานทำการผลิตในระยะเวลา 1 ปี จะได้ผลผลิตที่เป็นองุ่น จำนวน 45 ตัน จะเห็นได้ว่าประเทศ ข มีความได้เปรียบอย่างสมบูรณ์จากการผลิตสินค้าทั้ง 2 ชนิด ซึ่งสามารถที่จะพิจารณาตามหลักของทฤษฎีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบได้ด้วยขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดให้ 2 ประเทศทำการผลิตทุเรียน 1 ตัน โดยให้แรงงานของประเทศใดผลิตองุ่นได้มากกว่า ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประเทศนั้นจะมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการผลิตองุ่น

สินค้า	ประเทศ ก	ประเทศ ข
ทุเรียน	$15/15 = 1$	$30/30 = 1$
องุ่น	$30/15 = 2$	$45/30 = 1.5$
อัตราส่วนระหว่างทุเรียน : องุ่นของประเทศ ก		เท่ากับ $1.0 : 2.0$
อัตราส่วนระหว่างทุเรียน : องุ่นของประเทศ ข		เท่ากับ $1.0 : 1.5$

พบว่า ประเทศ ก มีความสามารถในการผลิตองุ่นได้ 2.0 เท่าของการผลิตทุเรียน ในขณะที่ประเทศ ข มีความสามารถในการผลิตองุ่น 1.5 เท่าของการผลิตทุเรียน ดังนั้นประเทศ ก จะมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการผลิตองุ่นมากกว่าประเทศ ข

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดให้ 2 ประเทศทำการผลิตองุ่น 1 ตัน โดยให้แรงงานของประเทศใดผลิตทุเรียนได้มากกว่า ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประเทศนั้นจะมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการผลิตทุเรียน

สินค้า	ประเทศ ก	ประเทศ ข
ทุเรียน	$15/30 = 0.5$	$30/45 = 0.67$
องุ่น	$30/30 = 1$	$45/45 = 1$
อัตราส่วนระหว่างทุเรียน : องุ่นของประเทศ ก		เท่ากับ $0.50 : 1.00$
อัตราส่วนระหว่างทุเรียน : องุ่นของประเทศ ข		เท่ากับ $0.67 : 1.00$

พบว่าประเทศ ก มีความสามารถในการผลิตทุเรียนได้ 0.50 เท่าของการผลิตองุ่น ในขณะที่ประเทศ ข มีความสามารถในการผลิตทุเรียนได้ 0.67 เท่าของการผลิตองุ่น ดังนั้นประเทศ ข จะมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการผลิตทุเรียนมากกว่าประเทศ ก

ในกรณีนี้จะมีการค้าระหว่างประเทศ โดยประเทศ ข จะทำการผลิตเพียงทุเรียนเพียงอย่างเดียว ไม่มีการผลิตองุ่น ส่วนประเทศ ก จะทำการผลิตเพียงองุ่นเพียงอย่างเดียว ไม่มีการผลิตทุเรียน ซึ่งประเทศ ก จะส่งออกองุ่นไปขายยังประเทศ ข แล้วนำเข้าทุเรียนจากประเทศ ข ส่วนประเทศ ข จะส่งออกทุเรียนไปขายยังประเทศ ก แล้วนำเข้าองุ่นจากประเทศ ก จะเห็นได้ว่าทั้ง 2 ประเทศจะได้ประโยชน์จากการค้าระหว่างกัน

3. ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศสมัยใหม่ (Modern Theory) จากทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศใน 2 ทฤษฎีข้างต้นนั้น จะให้ความสำคัญกับแรงงานเป็นปัจจัยการผลิตเพียงชนิดเดียว ส่งผลให้การวิเคราะห์ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศมีข้อจำกัด ในเวลาต่อมา เฮคเซอร์ (Heckscher) และโอห์ลิน (Ohlin) ซึ่งเป็นนักเศรษฐศาสตร์ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศสมัยใหม่ เพื่อแสดงให้เห็นว่าปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ในประเทศต่าง ๆ มีความแตกต่างกัน โดยแต่ละประเทศจะเลือกทำการผลิตสินค้าที่ประเทศมีปัจจัยการผลิตชนิดนั้นเป็นจำนวนมาก แล้วทำการส่งออกสินค้านั้นไปขายยังต่างประเทศ โดยจะนำเข้าสินค้าที่ประเทศมีปัจจัยการผลิตชนิดนั้นน้อย ซึ่งต้นทุนในการผลิตสินค้าที่มีปัจจัยการผลิตมากส่งผลให้การผลิตสินค้านั้นมีต้นทุนที่ต่ำกว่าประเทศอื่น โดยใช้เส้นการผลิตที่

เป็นไปได้ (Production Possibility Curve : PPC) ซึ่งแสดงถึงปัจจัยการผลิต 2 ชนิด โดยในกรณีประเทศไทยมีปัจจัยการผลิตประเภททุนมากกว่าแรงงาน ดังนั้นประเทศไทยควรเลือกผลิตสินค้าที่ใช้ทุนเข้มข้น (Capital Intensive) ซึ่งจะเป็นการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมที่ใช้เครื่องจักรในการผลิต ในทางกลับกันประเทศเวียดนามมีปัจจัยการผลิตประเภทแรงงานมากกว่าทุน ดังนั้นประเทศเวียดนามควรเลือกผลิตสินค้าที่ใช้แรงงานเข้มข้น (Labor Intensive) ซึ่งจะเป็นการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานจำนวนมาก กล่าวได้ว่าเป็นการอาศัยหลักการของทฤษฎีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบนั่นเอง

10.3 นโยบายการค้าระหว่างประเทศ

เป็นมาตรการที่รัฐบาลของประเทศนั้นได้ดำเนินการเกี่ยวกับการส่งออกและนำเข้าสินค้าจากประเทศต่าง ๆ ซึ่งสามารถแบ่งนโยบายการค้าระหว่างประเทศได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. นโยบายการค้าเสรี (Free Trade Policy)

เป็นนโยบายที่ส่งเสริมให้การค้าระหว่างประเทศดำเนินไปอย่างปกติ โดยไม่มีการแทรกแซงจากรัฐบาลและจะให้ภาคเอกชนเป็นผู้ดำเนินการค้าระหว่างภาคเอกชนด้วยกันเองของทั้ง 2 ประเทศ ซึ่งการดำเนินนโยบายการค้าแบบเสรีจะมีลักษณะดังต่อไปนี้

1.1 รัฐบาลจะไม่พยายามส่งเสริมให้ภาคเอกชนผลิตสินค้าทุกชนิดเพื่อขายในประเทศ โดยภาคเอกชนจะเลือกผลิตสินค้าที่ประเทศมีปัจจัยการผลิตเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้มีต้นทุนการผลิตที่ต่ำ ทำให้สามารถแข่งขันด้านราคากับประเทศอื่น ๆ ได้

1.2 รัฐบาลจะไม่ตั้งกำแพงภาษีสำหรับการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศเพื่อกีดกันการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศ ซึ่งรัฐบาลอาจจะเก็บภาษีในอัตราปกติเพื่อเป็นรายได้ของรัฐบาลเท่านั้น

1.3 รัฐบาลจะไม่เลือกเก็บภาษีในอัตราที่แตกต่างกันของสินค้าชนิดเดียวกันในแต่ละประเทศ และจะทำการเก็บภาษีในอัตราเดียวกันในทุกประเทศ หรือไม่ให้สิทธิพิเศษทางภาษีกับประเทศใดประเทศหนึ่งในการนำเข้าสินค้า

1.4 รัฐบาลจะไม่กำหนดข้อจำกัดทางการค้าที่ส่งผลให้เกิดอุปสรรคทางการค้าระหว่างประเทศ เช่น การควบคุมการนำเข้า การกำหนดโควตาการนำเข้า (Import Quota) การห้ามนำเข้าสินค้าบางชนิด เป็นต้น

1.5 รัฐบาลส่งเสริมการนำเข้าสินค้าที่มีราคาถูกลงกว่าสินค้าภายในประเทศที่มีต้นทุนการผลิตที่แพงกว่า เพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากการบริโภคสินค้าในราคาที่ถูกลง ถึงแม้ว่าจะส่งผลกระทบต่อดุลการค้าก็ตาม

ผลดีของนโยบายการค้าแบบเสรี

1. เกิดการแข่งขันกันทำในประเทศต่าง ๆ ซึ่งในทุกประเทศจะเลือกผลิตสินค้าที่ประเทศตัวเองมีความชำนาญและมีต้นทุนในการผลิตต่ำ ส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิตสินค้า และประชาชนในแต่ละประเทศสามารถบริโภคสินค้าในราคาที่ต่ำ

2. มีการปรับปรุงพัฒนานวัตกรรมในการผลิตสินค้าเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการใช้ทรัพยากรการผลิต ทำให้ผลิตสินค้าได้มากขึ้นและมีต้นทุนการผลิตที่ต่ำลง ส่งผลให้รายได้ของประชาชนในประเทศปรับตัวสูงขึ้นและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

3. ประเทศต่าง ๆ จะเลือกผลิตสินค้าที่ตัวเองมีต้นทุนที่ต่ำ แล้วนำเข้าสินค้าที่ตัวเองมีต้นทุนการผลิตสูงหรือไม่สามารถผลิตได้เอง ทำให้ประชาชนในประเทศต่าง ๆ สามารถบริโภคในสินค้าที่หลากหลาย

4. การค้าเสรีทำให้ประเทศต่าง ๆ สามารถติดต่อค้าขายกันได้ โดยปราศจากข้อจำกัดใด ๆ ทางการค้าในลักษณะพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในทิศทางที่ดีและมีความใกล้ชิดกัน

5. ป้องกันการผูกขาดสินค้าภายในประเทศ เนื่องจากการค้าระหว่างประเทศนั้นสามารถนำเข้าและส่งออกสินค้าได้อย่างอิสระในทุกประเทศ ส่งผลให้สินค้าที่ผลิตด้วยต้นทุนที่ต่ำสามารถส่งออกไปขายยังประเทศต่าง ๆ ซึ่งมีลักษณะของตลาดที่มีการแข่งขันอย่างเสรี ซึ่งผู้ผลิตภายในประเทศต้องพัฒนาปรับปรุงและสร้างนวัตกรรมการผลิตเพื่อแข่งขันกับสินค้าเหล่านี้ เพื่อให้เสียต้นทุนในการผลิตน้อยที่สุด ผลดีจะตกกับผู้บริโภคในประเทศที่จะได้ใช้สินค้าราคาถูกและมีคุณภาพ

ผลเสียของนโยบายการค้าเสรี

1. ไม่เกิดความมั่นคงของสินค้า ซึ่งในกรณีที่เกิดสงครามนั้น การส่งออกและนำเข้าสินค้าจะเกิดปัญหาด้านการกีดกันการส่งออก การขนส่งสินค้า และการขาดแคลนวัตถุดิบในการผลิต ซึ่งในทุกประเทศก็จะนำเข้าสินค้าที่ผลิตได้มาเก็บสำรองไว้ใช้ในประเทศตัวเองก่อน ส่งผลให้ประเทศผู้นำเข้าสินค้าเกิดการขาดแคลนสินค้าที่ต้องพึ่งพาจากต่างประเทศ

2. อุตสาหกรรมการผลิตสินค้าบางประเภทไม่สามารถแข่งขันกับผู้ผลิตในต่างประเทศได้ ส่งผลให้ผู้ผลิตในประเทศต้องยุติการผลิตสินค้านั้น ซึ่งในบางอุตสาหกรรมมีความจำเป็นที่จะต้องมีการผลิตในประเทศเพื่อความมั่นคงของประเทศ เนื่องจากถ้าประเทศต้องพึ่งพาการผลิตสินค้าจากต่างประเทศมากเกินไปจะส่งผลให้ประเทศมีความเสี่ยงต่อความมั่นคงภายในประเทศ

3. การขาดแคลนเงินตราต่างประเทศ ในการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศนั้น ต้องใช้เงินตราต่างประเทศในการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศ ซึ่งประเทศที่มีมูลค่าการส่งออกสินค้าน้อย แต่มีมูลค่าการนำเข้าสินค้าจำนวนมาก จะส่งผลให้เกิดการขาดแคลนเงินตราต่างประเทศ โดยส่วนใหญ่จะเกิดกับประเทศที่กำลังพัฒนาที่มีการส่งออกสินค้าที่มีมูลค่าน้อย แต่มีการนำเข้าสินค้าจากประเทศที่พัฒนาแล้วที่มีมูลค่ามาก

4. ปัญหาการขาดดุลการค้าระหว่างประเทศคู่ค้า ส่งผลให้ประเทศที่ขาดดุลเกิดปัญหาเศรษฐกิจภายในประเทศ โดยประเทศที่ขาดดุลการค้าต้องหามาตรการกีดกันการค้าจากประเทศที่ตัวเองขาดดุลการค้า ซึ่งการกีดกันการค้าจะส่งผลให้เกิดปัญหาด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับประเทศคู่ค้า

2. นโยบายการค้าแบบคุ้มกัน (Protective Trade Policy)

เป็นนโยบายการค้าที่รัฐบาลเข้ามาดำเนินการแทรกแซงการค้าระหว่างประเทศ โดยมีเป้าหมายในการปกป้องผู้ผลิตสินค้าภายในประเทศ เนื่องจากการผลิตสินค้าในบางอุตสาหกรรมไม่สามารถแข่งขันกับสินค้าต่างประเทศได้ และอีกเป้าหมายของรัฐบาล คือ ไม่ให้เกิดการขาดดุลการค้าของประเทศ และป้องกันการขาดแคลนเงินตราต่างประเทศ ซึ่งการดำเนินนโยบายการค้าแบบคุ้มกันจะมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. กำแพงภาษี (Tariff Wall) เป็นการตั้งอัตราภาษีสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ เพื่อกีดกันการนำเข้าสินค้า โดยการเก็บภาษีในอัตราที่สูงกว่าปกติจากสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ เพื่อให้สินค้านำเข้ามีต้นทุนที่สูงขึ้น ในการตั้งกำแพงภาษีอาจจะใช้อัตราภาษีที่แตกต่างกันในแต่ละประเทศ

2. การกำหนดโควตาสินค้า (Import Quota) เป็นการจำกัดปริมาณของสินค้านำเข้าจากต่างประเทศไม่ให้เกินกว่าปริมาณที่กำหนดไว้ ซึ่งส่วนใหญ่ปริมาณที่กำหนดไว้จะไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภคภายในประเทศ ส่งผลให้ความต้องการในสินค้าส่วนที่เหลือของผู้บริโภคภายในประเทศต้องซื้อจากผู้ผลิตภายในประเทศเป็นการช่วยให้ผู้ผลิตในประเทศสามารถขายสินค้าได้

3. การให้เงินอุดหนุนแก่ผู้ผลิตสินค้าส่งออก (Subsidies) เป็นการส่งเสริมการผลิตสินค้าภายในประเทศให้สามารถแข่งขันในการส่งออกไปยังต่างประเทศ โดยมีทั้งการสนับสนุนในทางตรงที่รัฐบาลให้เงินช่วยเหลือและทางอ้อมในการลดภาษีให้กับผู้ผลิตหรือได้รับสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ จากภาครัฐ เช่น การยกเว้นภาษีในการส่งออก การคิดอัตราดอกเบี้ยกับผู้ผลิตในอัตราต่ำ การยกเว้นภาษีนิติบุคคล เป็นต้น

4. การทุ่มตลาด (Dumping) เป็นการที่ผู้ผลิตส่งสินค้าไปขายยังต่างประเทศในราคาที่ต่ำกว่าต้นทุนการผลิต ซึ่งจะส่งผลให้สินค้าที่ส่งออกสามารถแข่งขันกับสินค้าจากผู้ผลิตในต่างประเทศได้ โดยการทุ่มตลาดมีลักษณะดังต่อไปนี้

4.1 การทุ่มตลาดแบบถาวร หรือเรียกว่าการตั้งราคาลำเอียงระหว่างประเทศ

4.2 การทุ่มตลาดแบบชั่วคราว เป็นแก้ปัญหาสินค้าภายในประเทศที่มากเกินไป ซึ่งเป็นการระบายสินค้าที่ผลิตในประเทศไปสู่ต่างประเทศ

4.3 การทุ่มตลาดเพื่อการแข่งขัน เป็นกลยุทธ์ของผู้ผลิตรายใหญ่ที่ยอมขาดทุนในระยะแรกของการขายสินค้า โดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้ผลิตขนาดเล็กปิดกิจการ ซึ่งเมื่อผู้ผลิตรายเล็กปิดกิจการหมด ผู้ผลิตรายใหญ่จากต่างประเทศก็จะปรับราคาสินค้าขึ้น จะเห็นว่าผู้ผลิตรายใหญ่หวังที่จะได้กำไรในระยะยาว

5. การผูกขาดระหว่างประเทศ (International Cartels) เป็นการรวมกลุ่มของผู้ผลิตสินค้าในหลายประเทศเพื่อสร้างอำนาจการต่อรองในการตั้งราคาสินค้า และสร้างการผูกขาดในการผลิตสินค้าในโลก เช่น การรวมกลุ่มของประเทศผู้ส่งออกน้ำมัน เป็นต้น

6. การค้าโดยรัฐบาล (State Trading) เป็นการค้าที่รัฐบาลตัดสินใจในการค้าขายกับประเทศต่าง ๆ ซึ่งภาคเอกชนจะต้องปฏิบัติตามที่รัฐบาลกำหนด

7. การกำหนดกฎระเบียบในการนำสินค้ามาจากต่างประเทศ ซึ่งเป็นการกีดกันสินค้านำเข้าทางอ้อม โดยจะใช้ข้ออ้างเพื่อความปลอดภัย คุณภาพสินค้า หรือแหล่งที่มาของปัจจัยการผลิต ซึ่งส่วนใหญ่ประเทศพัฒนาแล้วจะใช้แนวทางนี้ในการกีดกันทางการค้า

ผลดีของนโยบายการค้าแบบคุ้มกัน

1. ส่งเสริมการผลิตสินค้าภายในประเทศ ทำให้ประเทศมีความมั่นคงในการใช้ชีวิตของประชาชนในประเทศ และเป็นการลดการพึ่งพาสินค้าจากต่างประเทศ เมื่อเกิดภาวะขาดแคลนหรือสงครามจะทำให้ประชาชนในประเทศมีสินค้าในการบริโภค

2. ส่งเสริมให้เกิดการลงทุนผลิตสินค้าภายในประเทศ ทำให้เกิดการจ้างงานในประเทศ เศรษฐกิจมีการขับเคลื่อนพัฒนาประเทศต่อไป

3. ลดปัญหาการขาดดุลการค้า ซึ่งการขาดดุลการค้าจะส่งผลให้เงินตราต่างประเทศของประเทศนั้นลดลง ทำให้ค่าเงินของประเทศอ่อนลง เกิดปัญหาเงินเฟ้อเนื่องจากราคาสินค้านำเข้าที่จำเป็นมีการปรับตัวสูงขึ้นเนื่องจากการอ่อนค่าของค่าเงินของประเทศ ซึ่งอาจจะเกิดปัญหาเศรษฐกิจในอนาคต

3. รัฐบาลมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจัดเก็บภาษีนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศ

4. ประเทศสามารถป้องกันอุตสาหกรรมทารก (Infant Industries) ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่เพิ่งเริ่มทำการผลิตสินค้าและยังไม่เข้มแข็งพอที่จะแข่งขันกับสินค้าจากต่างประเทศ ซึ่งเมื่ออุตสาหกรรมดังกล่าวสามารถแข่งขันกับสินค้าต่างประเทศได้ รัฐบาลก็จะทำการปล่อยให้อุตสาหกรรมดังกล่าวทำการแข่งขันกับสินค้าต่างประเทศตามปกติ

ผลเสียของนโยบายการค้าแบบคุ้มกัน

1. ประชาชนในประเทศต้องซื้อสินค้าในราคาที่สูงเมื่อเปรียบเทียบกับนโยบายการค้าแบบเสรี ซึ่งราคาที่สูงกว่าปกติเป็นผลจากการที่รัฐบาลจัดเก็บภาษีสินค้านำเข้า

2. การผลิตไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากรัฐบาลมีมาตรการช่วยเหลือผู้ผลิตสินค้าภายในประเทศ ส่งผลให้ผู้ผลิตสินค้าภายในประเทศขาดความมุ่งมั่นในการปรับปรุงพัฒนานวัตกรรมการผลิตสินค้า ทำให้สินค้าที่ผลิตได้มีต้นทุนการผลิตที่สูงและไม่สามารถแข่งขันในด้านคุณภาพได้

3. การกีดกันการนำเข้า ทำให้การแข่งขันของสินค้าลดลง นำไปสู่การผูกขาดสินค้าของผู้ผลิตในประเทศมากขึ้น โดยผู้ผลิตในประเทศสามารถมีอำนาจในการตั้งราคาขายสินค้าเพื่อแสวงหากำไร

4. ปัญหาการทุจริตของผู้บริหารประเทศในการกำหนดนโยบายเอื้อกับผู้ผลิตสินค้าบางราย ให้สามารถสร้างกำไรเกินควร ส่งผลให้ประชาชนในประเทศต้องซื้อสินค้าในราคาที่สูงขึ้น และบริโภคสินค้าลดลง

5. อาจเกิดการตอบโต้ทางการค้ากับประเทศคู่ค้า ทำให้เกิดผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

10.4 ดุลการค้า (Balance of Trade)

เป็นมูลค่าของสินค้าส่งออกไปต่างประเทศกับมูลค่าของสินค้าเข้าจากต่างประเทศของประเทศในระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งจะไม่รวมมูลค่าของการบริการ โดยปกติจะมีระยะเวลา 1 ปี สามารถแบ่งดุลการค้าออกเป็น 3 ประเภท ได้ดังนี้

1. ดุลการค้าสมดุล (Balance) เป็นการที่ประเทศส่งออกสินค้าไปยังต่างประเทศ โดยมีมูลค่าการส่งออกเท่ากับมูลค่าการนำเข้าจากต่างประเทศ ตัวอย่าง ประเทศไทยส่งออกสินค้าในปี พ.ศ. 2565 มีมูลค่าสินค้าส่งออกทั้งหมด 100,000 ล้านบาท และมีมูลค่าของสินค้านำเข้าทั้งหมดจากต่างประเทศเท่ากับ 100,000 ล้านบาท

2. การค้าขาดดุล (Deficit) เป็นการที่ประเทศส่งออกสินค้าไปยังต่างประเทศ โดยมีมูลค่าการส่งออกน้อยกว่ามูลค่าการนำเข้าจากต่างประเทศ ตัวอย่าง ประเทศไทยส่งออกสินค้าในปี พ.ศ. 2565 มีมูลค่าสินค้าส่งออกทั้งหมด 100,000 ล้านบาท และมีมูลค่าของสินค้านำเข้าทั้งหมดจากต่างประเทศเท่ากับ 125,000 ล้านบาท ซึ่งขาดดุลการค้าเป็นจำนวน 25,000 ล้านบาท

3. การค้าเกินดุล (Surplus) เป็นการที่ประเทศส่งออกสินค้าไปยังต่างประเทศ โดยมีมูลค่าการส่งออกมากกว่ามูลค่าการนำเข้าจากต่างประเทศ ตัวอย่าง ประเทศไทยส่งออกสินค้าในปี พ.ศ. 2565 มีมูลค่าสินค้าส่งออกทั้งหมด 100,000 ล้านบาท และมีมูลค่าของสินค้านำเข้าทั้งหมดจากต่างประเทศเท่ากับ 80,000 ล้านบาท ซึ่งเกินดุลการค้าเป็นจำนวน 20,000 ล้านบาท

โดยดุลการค้าเป็นรายการแสดงสินค้านำเข้าและสินค้าส่งออกของประเทศ นอกจากนี้ ดุลการค้ายังรวมถึงรายการอื่นด้วย เช่น ค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว ค่าระวางเรือ ค่าประกันภัย การบริจาคช่วยเหลือ การลงทุนระหว่างประเทศ และดอกเบี้ยเงินกู้ เป็นต้น จึงไม่สามารถที่จะสรุปได้ว่าเมื่อประเทศขาดดุลการค้าแล้วจะส่งผลเสียต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ

จากข้อมูลของกระทรวงพาณิชย์ในปี พ.ศ. 2566 พบว่า ประเทศคู่ค้าของประเทศไทย 5 อันดับแรก ได้แก่ 1. จีน มีมูลค่าการค้า 3,649,674 ล้านบาท โดยประเทศไทยขาดดุลการค้าเท่ากับ -1,295,895 ล้านบาท 2. สหรัฐอเมริกา มีมูลค่าการค้า 2,364,944 ล้านบาท โดยประเทศไทยเกินดุลการค้าเท่ากับ 1,005,418 ล้านบาท 3. ญี่ปุ่น มีมูลค่าการค้า 1,937,090 ล้านบาท โดยประเทศไทยขาดดุลการค้าเท่ากับ -237,056 ล้านบาท 4. มาเลเซีย มีมูลค่าการค้า 871,122 ล้านบาท โดยประเทศไทยขาดดุลการค้าเท่ากับ -52,502 ล้านบาท และ 5. ไต้หวัน มีมูลค่าการค้า 747,337 ล้านบาท โดยประเทศไทยขาดดุลการค้าเท่ากับ -416,590 ล้านบาท

ตารางที่ 10.3 แสดงมูลค่าส่งออกสินค้าและมูลค่านำเข้าสินค้าของประเทศไทย

หน่วย : ล้านบาท

เดือน	2564			2565			2566		
	ส่งออก	นำเข้า	ดุลการค้า	ส่งออก	นำเข้า	ดุลการค้า	ส่งออก	นำเข้า	ดุลการค้า
มกราคม	589,185	596,690	-7,504	707,340	781,589	-74,249	712,008	866,678	-154,670
กุมภาพันธ์	601,075	603,434	-2,359	771,303	772,306	-1,002	736,349	767,044	-30,694
มีนาคม	716,788	699,492	17,296	922,955	868,325	54,629	954,868	853,469	101,398
เมษายน	655,821	650,359	5,461	782,692	841,976	-59,276	790,193	790,665	-50,472
พฤษภาคม	715,390	693,477	22,453	854,937	917,405	-62,467	834,476	897,774	-63,297
มิถุนายน	739,426	712,522	26,904	906,213	954,795	-48,581	868,388	848,853	19,534
กรกฎาคม	708,583	698,810	9,773	828,468	962,779	-134,311	764,444	842,842	-78,398
สิงหาคม	715,391	757,869	-42,478	862,613	1,010,793	-148,179	824,938	822,476	2,461
กันยายน	762,972	745,762	17,210	889,575	919,426	-29,851	888,665	825,310	63,355
ตุลาคม	751,247	763,606	-12,359	803,290	824,631	-21,341	841,365	881,124	-39,758
พฤศจิกายน	785,913	752,031	33,882	849,228	901,520	-52,292	847,486	944,873	-97,387
ธันวาคม	826,603	851,527	-24,924	778,451	814,092	-35,641	795,823	770,821	25,002
รวมทั้งปี	8,568,939	8,525,584	43,355	9,957,072	10,569,641	-612,569	9,809,007	10,111,933	-309,925

ที่มา : ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร (2567)

จากข้อมูลของกระทรวงพาณิชย์ สามารถจำแนกรายการและมูลค่าของสินค้าส่งออกในช่วงปี พ.ศ. 2564 – 2566 ซึ่งแสดงรายการสินค้าใน 15 อันดับแรก และจำแนกรายการและมูลค่าของสินค้าในช่วงปี พ.ศ. 2564 – 2566 ซึ่งแสดงรายการสินค้าใน 15 อันดับแรก ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 10.4 แสดงสินค้าและมูลค่าสินค้าส่งออก 15 อันดับแรกของประเทศไทย

หน่วย : ล้านบาท

รายการ	2564	2565	2566
1. รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ	919,153	990,658	1,069,596
2. เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ	694,943	716,958	615,014
3. อัญมณีและเครื่องประดับ	317,888	517,812	509,830
4. ผลิตภัณฑ์ยาง	454,219	480,270	456,492
5. น้ำมันสำเร็จรูป	280,355	350,336	353,010
6. แผงวงจรไฟฟ้า	268,519	323,350	333,664
7. เม็ดพลาสติก	354,731	368,743	305,840
8. เครื่องจักรกลและส่วนประกอบของเครื่องจักรกล	257,174	303,425	302,901
9. เคมีภัณฑ์	311,876	331,449	277,589
10. เหล็ก เหล็กกล้าและผลิตภัณฑ์	217,649	242,298	240,097
11. ผลไม้สด แช่เย็น แช่แข็งและแห้ง	191,457	194,925	238,259
12. สินค้าอุตสาหกรรมอื่น ๆ	183,748	212,970	237,562
13. เครื่องปรับอากาศและส่วนประกอบ	203,075	243,590	223,213
14. เครื่องโทรสาร โทรศัพท์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ	99,800	189,297	222,883
15. เครื่องใช้ไฟฟ้าและส่วนประกอบอื่น ๆ	135,621	172,095	184,227
รวม 15 รายการ	4,890,215	5,638,182	5,570,184
รายการสินค้านอกเหนือจาก 15 รายการ ข้างต้น	3,678,724	4,318,890	4,238,823
รวมมูลค่าสินค้าส่งออกทั้งหมดของประเทศไทย	8,568,939	9,957,072	9,809,007

ที่มา : ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร (2567)

ตารางที่ 10.5 แสดงสินค้าและมูลค่าสินค้านำเข้า 15 อันดับแรกของประเทศไทย

หน่วย : ล้านบาท

รายการ	2564	2565	2566
1. น้ำมันดิบ	753,463	1,261,981	1,158,799
2. เครื่องจักรไฟฟ้าและส่วนประกอบ	615,125	708,599	754,116
3. เครื่องจักรกลและส่วนประกอบ	668,003	727,185	740,358
4. แผงวงจรไฟฟ้า	484,705	669,575	684,476
5. เคมีภัณฑ์	659,460	736,255	621,826
6. เหล็ก เหล็กกล้าและผลิตภัณฑ์	525,404	544,038	458,515
7. เครื่องเพชรพลอย อัญมณี เงินแท้และทองคำ	378,745	549,570	416,304
8. ก๊าซธรรมชาติ	190,616	445,865	401,929
9. สินแร่โลหะอื่น ๆ เศษโลหะและผลิตภัณฑ์	413,993	472,232	391,681
10. เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ	324,775	315,952	348,509
11. พืชและผลิตภัณฑ์จากพืช	292,275	308,061	339,859
12. ส่วนประกอบและอุปกรณ์ยานยนต์	361,114	289,569	291,744
13. เครื่องใช้ไฟฟ้าในบ้าน	287,412	283,273	275,256
14. เครื่องมือเครื่องใช้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และการแพทย์	150,566	198,885	194,585
15. ผลิตภัณฑ์ทำจากพลาสติก	162,894	176,700	167,999
รวม 15 รายการ	6,268,556	7,687,747	7,245,961
รายการสินค้านอกเหนือจาก 15 รายการ ข้างต้น	2,257,028	2,881,893	2,865,971
รวมมูลค่าสินค้านำเข้าทั้งหมดของประเทศไทย	8,525,584	10,569,641	10,111,933

ที่มา : ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร (2567)

10.5 ดุลการชำระเงิน (Balance of Payment)

ผลสรุปของการทำธุรกรรมทางเศรษฐกิจ (Economic Transaction) ระหว่างผู้มีถิ่นฐานในประเทศ (Resident) กับผู้มีถิ่นฐานในต่างประเทศ (Non-resident) ในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง โดยปกติ 1 ปี ซึ่งสามารถแบ่งดุลการชำระเงินแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้ดังนี้

1. ดุลการชำระเงินสมดุล (Equilibrium Balance of Payment) เป็นยอดธุรกรรมรายรับรวมทางเศรษฐกิจเท่ากับยอดธุรกรรมรายจ่ายรวมทางเศรษฐกิจของเงินตราต่างประเทศระหว่างประชาชนและรัฐบาลของประเทศหนึ่งกับประชาชนและรัฐบาลของประเทศอื่น ๆ

2. ดุลการชำระเงินขาดดุล (Balance of Payment Deficit) เป็นยอดธุรกรรมรายรับรวมทางเศรษฐกิจน้อยกว่ายอดธุรกรรมรายจ่ายรวมทางเศรษฐกิจของเงินตราต่างประเทศระหว่างประชาชนและรัฐบาลของประเทศหนึ่งกับประชาชนและรัฐบาลของประเทศอื่น ๆ

3. ดุลการชำระเงินเกินดุล (Balance of Payment Surplus) เป็นยอดธุรกรรมรายรับรวมทางเศรษฐกิจมากกว่ายอดธุรกรรมรายจ่ายรวมทางเศรษฐกิจของเงินตราต่างประเทศระหว่างประชาชนและรัฐบาลประเทศหนึ่งกับประชาชนและรัฐบาลของประเทศอื่น ๆ

องค์ประกอบของบัญชีดุลการชำระเงิน

รายการต่าง ๆ ของบัญชีดุลการชำระเงินประกอบด้วย 4 ส่วน คือ 1. บัญชีเดินสะพัด (Current Account) 2. บัญชีเงินโอนและเงินบริจาค (Current Transfers) 3. บัญชีทุน (Capital and Financial Account) และ 4. บัญชีทุนสำรองระหว่างประเทศ (International Reserve Account) สำหรับในประเทศไทยนั้น ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ทำการบันทึกข้อมูลเงินโอนและเงินบริจากรวมเข้าไว้ในบัญชีเดินสะพัด ทำให้การแบ่งดุลการชำระเงินเป็น 3 บัญชี ดังนี้

1. บัญชีเดินสะพัด (Current Account) เป็นผลรวมสุทธิของรายการธุรกรรมของดุลการค้า ดุลบริการ ดุลรายได้ และดุลเงินโอนและบริจาค ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.1 ดุลการค้า (Trade Balance) เป็นผลต่างสุทธิระหว่างมูลค่าสินค้าส่งออกกับมูลค่าสินค้านำเข้า (ราคาที่ไม่รวมค่าระวางและประกันภัยสินค้า)

1.2 ดุลบริการ (Net Services) เป็นผลต่างสุทธิระหว่างมูลค่ารายได้จากการขายบริการกับมูลค่ารายจ่ายจากการซื้อบริการจากต่างประเทศ ซึ่งประกอบด้วยรายการต่าง ๆ ได้แก่ ค่าขนส่ง ค่าท่องเที่ยว ค่าสื่อสารโทรคมนาคม ค่ารับเหมาก่อสร้าง ค่าลิขสิทธิ์เครื่องหมายการค้า และสิทธิบัตร และค่าประกันภัย เป็นต้น

1.3 ดุลรายได้ (Income) เป็นผลต่างสุทธิระหว่างรายได้ที่ผู้มีถิ่นฐานในประเทศได้รับจากต่างประเทศและรายได้ที่จ่ายให้ผู้มีถิ่นฐานในต่างประเทศ ซึ่งประกอบด้วยรายการต่าง ๆ ได้แก่ ค่าจ้างงาน เงินเดือน และสวัสดิการ ทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน และรายได้จากการลงทุนโดยตรง เช่น โรงงานผลิตรถยนต์จะได้รับเงินปันผลจากกำไรในแต่ละปี เป็นต้น และการลงทุนทางอ้อมในสินทรัพย์ทางการเงิน เช่น ซื้อพันธบัตรรัฐบาลจะได้รับดอกเบี้ยในแต่ละปี หรือการลงทุนในการซื้อหุ้นสามัญในตลาดหลักทรัพย์จะได้รับเงินปันผลในแต่ละปี เป็นต้น

1.4 ดุลเงินโอนและบริจาค (Current Transfers) เป็นเงินบริจาคหรือเงินช่วยเหลือต่าง ๆ ที่ผู้มีถิ่นฐานในประเทศได้รับ หรือโอนให้ผู้มีถิ่นฐานในต่างประเทศ ซึ่งเป็นธุรกรรมที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการถือครองเงินจากคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่ง

2. บัญชีทุน (Capital and Financial Account) เป็นผลรวมสุทธิของธุรกรรมที่เกี่ยวข้องกับสินทรัพย์และหนี้สินระหว่างผู้มีถิ่นฐานในประเทศกับผู้มีถิ่นฐานในต่างประเทศ โดยแสดงรายการเคลื่อนไหวของเงินทุนระหว่างประเทศทั้งเงินทุนระยะสั้นและระยะยาวที่ไหลเข้าประเทศและไหลออกนอกประเทศ ประกอบไปด้วยบัญชีทุน (Capital Account) และบัญชีการเงิน (Financial Account) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.1 บัญชีทุน (Capital Account) เป็นธุรกรรมการเคลื่อนย้ายเงินทุน ทั้งที่อยู่ในรูปตัวเงินและในรูปที่ไม่ใช่ตัวเงิน เช่น การซื้อขายสินทรัพย์ถาวร การโอนสิทธิ์ในสินทรัพย์ถาวร เงินทุนให้เปล่าทั้งในรูปของเงินทุนและสินค้านำเข้า รวมถึงการซื้อขายสินทรัพย์ที่ไม่ก่อให้เกิดการผลิต และไม่ใช้สินทรัพย์ทางการเงิน เช่น ที่ดิน ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า เป็นต้น

2.2 บัญชีการเงิน (Financial Account) เป็นธุรกรรมรายรับและรายจ่ายในการลงทุนโดยตรง (Direct Investment) ซึ่งเป็นการก่อสร้างโรงงานในการผลิตสินค้าและบริการ และการลงทุนในสินทรัพย์ทางการเงิน เป็นการลงทุนทางอ้อมที่ไม่ได้เกิดผลผลิตในสินค้าและบริการ เช่น การนำเงินไปซื้อหลักทรัพย์ในบริษัทต่าง ๆ ซื้อพันธบัตรรัฐบาล ซื้อหุ้นกู้ของบริษัทเอกชน เป็นต้น หรือเป็นการนำเงินมาฝาก สินเชื่อทางการเงิน และเจ้าหนี้อื่น ๆ

3. บัญชีทุนสำรองระหว่างประเทศ (International Reserves Account) เป็นบัญชีแสดงการเคลื่อนไหวของสินทรัพย์ต่างประเทศที่ถือครองโดยธนาคารกลาง เพื่อชดเชยการขาดดุลหรือการเกินดุลของบัญชีเดินสะพัดและบัญชีทุน โดยทุนสำรองระหว่างประเทศประกอบไปด้วย ทองคำ สิทธิถอนเงินพิเศษ สินทรัพย์หรือทุนสำรองที่ส่งมอบกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) และสินทรัพย์เงินตราต่างประเทศในรูปเงินฝากและหลักทรัพย์ต่างประเทศ

ดังนั้นบัญชีทุนสำรองระหว่างประเทศ เปรียบเป็นบัญชีออมเงินระหว่างประเทศ ในกรณีที่ดุลการชำระเงินเกินดุล ก็จะมีการโอนเงินในส่วนที่เกินดุลนี้ไปรวมกับบัญชีทุนสำรองระหว่างประเทศ เพื่อเก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็น ทำให้ทุนสำรองระหว่างประเทศเพิ่มขึ้น ในทางตรงกันข้าม ถ้าบัญชีดุลการชำระเงินขาดดุล ก็จะนำเอาเงินในส่วนของทุนสำรองระหว่างประเทศมาชดเชยส่วนที่ขาดดุล ซึ่งอาจจะส่งผลทำให้ทุนสำรองระหว่างประเทศลดลงเท่ากับจำนวนที่ขาดดุล

ซึ่งจากข้อมูลของธนาคารแห่งประเทศไทย สามารถแสดงตัวเลขขององค์ประกอบของดุลการชำระเงินและทุนสำรองระหว่างประเทศของประเทศไทย ในช่วงปี พ.ศ. 2562 – 2566 ได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 10.6 แสดงดุลการชำระเงินของประเทศ

หน่วย : ล้านบาท

รายการ	2562	2563	2564	2565	2566
สินค้าออก เอฟ.โอ.บี.	7,534,817	7,099,300	8,665,055	9,989,604	9,758,319
สินค้าเข้า เอฟ.โอ.บี.	6,707,886	5,832,256	7,630,501	9,524,429	9,160,520
ดุลการค้า	826,931	1,267,043	1,034,554	465,175	597,799
ดุลบริการ รายได้ปฐมภูมิ และรายได้ทุติยภูมิ	354,501	-612,356	-1,365,189	-1,016,484	-346,529
ดุลบัญชีเดินสะพัด	1,181,432	654,687	-330,635	-551,309	251,270
เงินทุนเคลื่อนย้าย					
เฉพาะ : ธนาคารกลาง	-38,525	-44,808	188,943	807	-53,117
รัฐบาล	-16,797	-119,110	125,394	-24,446	-144,728
สถาบันการเงินที่รับฝากเงิน (นอกจากธนาคารกลาง)	-75,356	-72,780	116,895	-559,007	-35,325
ดุลการชำระเงิน	421,371	576,262	-213,864	-367,316	85,891

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย (2567)

ตารางที่ 10.7 แสดงเงินทุนสำรองระหว่างประเทศเป็นสกุลเงินดอลลาร์สหรัฐ

หน่วย : ล้านดอลลาร์ สรอ.

รายการ	2562	2563	2564	2565	2566
ทองคำ	7,505	9,385	14,248	14,323	16,192
สิทธิพิเศษถอนเงิน	1,369	1,429	5,705	5,457	5,527
สินทรัพย์ส่งมอบกองทุนการเงินระหว่างประเทศและเงินให้กู้แก่กองทุนฯ	879	1,287	1,240	1,270	1,208
สินทรัพย์ต่างประเทศ	214,573	246,034	224,804	195,582	201,557
เงินสำรองระหว่างประเทศรวม (Gross International Reserves)	224,327	258,134	245,997	216,633	224,484
ฐานะล่วงหน้าสุทธิ	34,720	28,342	33,160	29,180	30,105
เงินสำรองระหว่างประเทศสุทธิ (Net International Reserves)	259,047	286,476	279,157	245,813	254,589

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย (2567)

ตารางที่ 10.8 แสดงเงินทุนสำรองระหว่างประเทศเป็นสกุลเงินบาท

หน่วย : ล้านบาท

รายการ	2562	2563	2564	2565	2566
ทองคำ	226,064	281,674	475,626	494,783	553,781
สิทธิพิเศษถอนเงิน	41,249	42,902	190,446	188,529	189,024
สินทรัพย์ส่งสมทบกองทุนการเงินระหว่างประเทศและเงินให้กู้แก่กองทุนฯ	26,470	38,618	41,410	43,873	41,305
สินทรัพย์ต่างประเทศ	6,463,161	7,384,451	7,504,629	6,756,387	6,893,239
เงินสำรองระหว่างประเทศรวม (Gross International Reserves)	6,756,943	7,747,645	8,212,110	7,483,571	7,677,349
ฐานะล่วงหน้าสุทธิ	1,045,801	850,657	1,106,980	1,008,023	1,029,591
เงินสำรองระหว่างประเทศสุทธิ (Net International Reserves)	7,802,744	8,598,302	9,319,090	8,491,594	8,706,940
อัตราแลกเปลี่ยน/ดอลลาร์ สรอ.(สิ้นงวด)	30.12	30.01	33.80	34.55	34.20

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย (2567)

การแก้ปัญหาดุลการชำระเงินขาดดุล

ในการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดเป็นระยะเวลายาวนาน จะส่งผลให้ดุลการชำระเงินขาดดุล ในการแก้ไขปัญหาการขาดดุลการชำระเงินจะมุ่งเน้นการส่งออกสินค้าที่เพิ่มขึ้นเพื่อให้มีรายรับที่เป็นเงินตราต่างประเทศเพิ่มขึ้น และลดการนำเข้าของสินค้าจากต่างประเทศเพื่อลดรายจ่ายที่เป็นเงินตราต่างประเทศ ซึ่งสามารถแก้ไขปัญหาการขาดดุลการชำระเงินได้ดังนี้

1. การส่งเสริมการส่งออก รัฐบาลจำเป็นต้องส่งเสริมการลงทุนในการผลิตสินค้าเพื่อให้สินค้าที่ผลิตในประเทศส่งออกไปยังต่างประเทศ ซึ่งในการส่งเสริมการลงทุนนี้ รัฐบาลอาจยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล การปล่อยสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำให้กับภาคเอกชน นอกจากนี้รัฐบาลต้องลงทุนสร้างโครงสร้างขั้นพื้นฐานสาธารณูปโภค เช่น ถนน ทางด่วน ท่าเรือ ระบบไฟฟ้า ระบบรางรถไฟฟ้านามบิน เป็นต้น ซึ่งปัจจัยด้านโครงสร้างขั้นพื้นฐานเป็นสิ่งจำเป็นมากในการเอื้ออำนวยให้นักลงทุนต่างประเทศสนใจมาลงทุนตั้งโรงงานผลิตสินค้า

2. การควบคุมการนำเข้าสินค้า รัฐบาลอาจตั้งกำแพงภาษีสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ โดยรัฐบาลอาจจะเลือกเก็บอัตราภาษีที่สูงในสินค้าฟุ่มเฟือย ส่วนในสินค้าที่จำเป็นและในประเทศไม่สามารถผลิตได้ รัฐบาลก็เก็บภาษีในอัตราปกติ นอกจากนี้รัฐบาลสามารถเก็บภาษีในสินค้าที่มาแข่งขันกับสินค้าที่ผลิตได้ในประเทศในอัตราที่สูงเพื่อให้ประชาชนในประเทศหันมาสนใจซื้อสินค้าที่ผลิตได้ในประเทศ

3. เปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ในกรณีที่ประเทศมีระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่นั้น รัฐบาลจะลดค่าเงินของตัวเองลง ซึ่งการลดค่าเงินจะทำให้การส่งออกสินค้าไปต่างประเทศเพิ่มขึ้น เนื่องจากสินค้าที่ผลิตในประเทศจะมีราคาถูกลงเมื่อซื้อสินค้าในสกุลเงินต่างประเทศ นอกจากนี้ภาคการท่องเที่ยวจะมีนักท่องเที่ยวต่างประเทศสนใจเดินทางมาท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น เนื่องจากค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวลดลงอันเป็นผลจากการลดค่าเงิน ส่วนการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศจะลดลง เนื่องจากการลดค่าเงินจะส่งผลให้ราคาสินค้าเมื่อแปลงมาเป็นสกุลเงินในประเทศที่มีราคาสูงขึ้น และประชาชนภายในประเทศจะลดการเดินทางไปท่องเที่ยวในต่างประเทศ จะเห็นได้ว่าการลดค่าเงินจะส่งผลกระทบต่อในการปรับสมดุลทำให้การขาดดุลลดลงได้มาก จนในที่สุดดุลการชำระเงินอาจกลับมาเป็นบวก อย่างเช่นในกรณีประเทศไทยที่เกิดวิกฤติเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540 หรือ “วิกฤติต้มยำกุ้ง” รัฐบาลได้ปล่อยให้ค่าเงินบาทลอยตัว ผลที่เกิดขึ้นทำให้การส่งออกสินค้าขยายตัวมาก ภาคการท่องเที่ยวเติบโตสูง ทำให้มีเงินตราต่างประเทศไหลเข้าสู่ประเทศไทยอย่างต่อเนื่องจนทำให้ประเทศไทยมีดุลการชำระเงินเกินดุลอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ซึ่งประเทศที่มีระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัวมักไม่ค่อยประสบปัญหาขาดดุลการชำระเงินมากนัก เนื่องจากค่าเงินจะปรับเปลี่ยนตามดุลยภาพตลอด

10.6 อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ (Foreign Exchange Rate)

เป็นการแลกเปลี่ยนของจำนวนเงินตราสกุลหนึ่งกับเงินตราใน 1 หน่วยของเงินอีกสกุลหนึ่ง เช่น อัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินบาทกับเงินดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ซึ่งมีค่าเท่ากับ 36 บาทต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา หรือ อัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินบาทกับเงินหยวน ซึ่งมีค่าเท่ากับ 5 บาทต่อ 1 หยวน

อุปสงค์เงินตราต่างประเทศ (Demand for Foreign Exchange)

เป็นความต้องการเงินตราต่างประเทศของบุคคลหรือหน่วยงานต่าง ๆ ภายในประเทศ ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง ซึ่งความต้องการเงินตราต่างประเทศเกิดจากการสั่งซื้อสินค้าและบริการจากต่างประเทศ การชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ในต่างประเทศ การลงทุนในต่างประเทศ และการท่องเที่ยวต่างประเศ เป็นต้น โดยอุปสงค์ของเงินตราต่างประเทศจะมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงข้ามกับอัตราแลกเปลี่ยนของเงินตราประเทศนั้น กล่าวคือ ถ้าความต้องการเงินตราต่างประเทศสูง ค่าเงินของประเทศจะอ่อนค่าลง (Depreciation)

อุปทานเงินตราต่างประเทศ (Supply for Foreign Exchange)

เป็นปริมาณเงินตราต่างประเทศที่ประเทศถือครองอยู่ ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง ซึ่งเงินตราต่างประเทศมาจากการส่งออกสินค้าและบริการไปยังต่างประเทศ การชำระหนี้จากลูกหนี้จากต่างประเทศ ต่างชาติลงทุนในประเทศ และชาวต่างชาติมาท่องเที่ยวในประเทศ เป็นต้น โดยอุปทานของเงินตราต่างประเทศจะมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงข้ามกับอัตราแลกเปลี่ยนของเงินตราใน

ประเทศนั้น กล่าวคือ ถ้าประเทศถือครองเงินตราต่างประเทศในปริมาณที่มาก จะส่งผลให้ค่าเงินของประเทศแข็งค่าขึ้น (Appreciation)

อัตราแลกเปลี่ยนดุลยภาพ (Equilibrium Exchange Rate)

เป็นจุดดุลยภาพของอัตราแลกเปลี่ยนของเงินตราของประเทศหนึ่งกับจำนวนเงินตราของอีกประเทศหนึ่ง โดยจะเปลี่ยนแปลงตามกลไกอุปสงค์และอุปทานของเงินตราทั้ง 2 สกุลเงินตราในตลาดเงินตราต่างประเทศ

ระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ

สามารถแบ่งระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศออกเป็น 2 ระบบ ได้ดังนี้

1. ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบเสรีหรือแบบลอยตัว (Free or Floating Exchange Rate System) เป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนที่ถูกกำหนดโดยอุปสงค์และอุปทานของเงินตราต่างประเทศตามกลไกของตลาดเงินตราต่างประเทศ โดยสามารถแบ่งออกเป็น 2 แบบ ดังนี้

1.1 อัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวแบบอิสระ (Independent Float System) เป็นการที่อัตราแลกเปลี่ยนที่เปลี่ยนแปลงตามอุปสงค์และอุปทานของเงินตราต่างประเทศตามกลไกในตลาดเงินตราต่างประเทศ โดยที่ไม่มีกระแสแทรกจากธนาคารกลางประเทศ

ข้อดีของระบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวแบบอิสระ

1. ประเทศจะไม่มีภาระในการหาเงินตราต่างประเทศมาทำการซื้อขายในตลาดเงินตราต่างประเทศ เพื่อให้อัตราแลกเปลี่ยนปรับตัวตามความต้องการของธนาคารกลาง

2. ทำให้ลดปัญหาการขาดดุลหรือเกินดุลการชำระเงิน เนื่องจากอัตราแลกเปลี่ยนดุลยภาพจะปรับตามกลไกในตลาดเงินตราต่างประเทศ ส่งผลกระทบต่อการส่งออกสินค้าและบริการระหว่างประเทศ เช่น ในกรณีที่ค่าเงินอ่อนค่าจะทำให้ปริมาณการนำเข้าสินค้าลดลง การเดินทางไปท่องเที่ยวต่างประเทศลดลง เป็นต้น จากกรณีดังกล่าวจะเป็นการปรับดุลการชำระเงินโดยอัตโนมัติ โดยที่รัฐบาลไม่ต้องมีมาตรการใด ๆ

ข้อเสียของระบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวแบบอิสระ

1. อัตราแลกเปลี่ยนอาจจะเปลี่ยนแปลงขึ้นลงอย่างรวดเร็วเกินไป ตามกลไกในตลาดเงินตราต่างประเทศ จนส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ

2. เกิดความไม่แน่นอนและความเสี่ยงในการค้าระหว่างประเทศ อาจกระทบต่อการดำเนินงานของธุรกิจในการนำเข้าและส่งออกสินค้า รวมทั้งส่งผลกระทบต่อการลงทุนในประเทศ

1.2 อัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวแบบมีการจัดการ (Managed Float Exchange Rate System) เป็นอัตราแลกเปลี่ยนที่เปลี่ยนแปลงตามอุปสงค์และอุปทานของเงินตราต่างประเทศ โดยธนาคารกลางจะมีการแทรกแซงอุปสงค์และอุปทานของเงินตราต่างประเทศในตลาดเงินตราต่างประเทศให้มีการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งในกรณีที่อุปสงค์ของเงินตราต่างประเทศปรับเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ธนาคารกลางจะทำการขายเงินตราต่างประเทศในตลาดเพื่อไม่ให้ค่าเงินของประเทศไม่อ่อนค่าเร็วเกินไป ในทางกลับกันในกรณีที่อุปทานเงินตราต่างประเทศปรับเพิ่มขึ้น

อย่างรวดเร็ว ธนาคารกลางจะทำการขายเงินตราของประเทศตัวเองในตลาดเพื่อให้ไม่ให้ค่าเงินของประเทศไม่แข็งค่าเร็วเกินไป เป็นต้น ในการเข้าแข่งแทรกของธนาคารกลางเพื่อให้เกิดเสถียรภาพในอัตราแลกเปลี่ยนของประเทศ

2. ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่ (Fixed Exchange Rate System) เป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนที่ธนาคารกลางกำหนดค่าเงินของตัวเองเทียบกับค่าเงินต่างประเทศกับสกุลเงินหนึ่งที่อัตราคงที่ หรือกำหนดค่าเงินของตัวเองเทียบกับค่าเงินของหลายประเทศ ที่เรียกว่า “ระบบตะกร้าเงิน (Basket Peg System)” เพื่อให้ไม่ให้ค่าเงินผูกติดกับสกุลเงินประเทศใดประเทศหนึ่ง โดยธนาคารกลางจะต้องแข่งแทรกอุปสงค์และอุปทานของเงินตราต่างประเทศในตลาดเงินตราต่างประเทศ

ข้อดีของระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่

1. ค่าเงินของประเทศไม่มีการเปลี่ยนแปลง ทำให้การกักเงินระหว่างประเทศ การลงทุน การส่งออกและนำเข้าสินค้า ไม่มีความเสี่ยงด้านอัตราแลกเปลี่ยน

ข้อเสียของระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่

1. ประเทศมีภาระในการหาเงินตราต่างประเทศมาแข่งแทรกในการซื้อขายในตลาดเงินตราต่างประเทศ เพื่อให้อัตราแลกเปลี่ยนอยู่ในอัตราคงที่ตลอด

2. เกิดปัญหาการขาดดุลหรือเกินดุลการชำระเงิน เนื่องจากค่าเงินไม่สามารถสะท้อนความเป็นจริงในตลาดเงินตราต่างประเทศ ไม่เกิดการปรับดุลการชำระเงินโดยอัตโนมัติ ถ้าหากธนาคารกลางไม่สามารถควบคุมอัตราแลกเปลี่ยนได้ ก็จะทำให้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศขึ้น

3. กระทบต่อปริมาณกองทุนสำรองระหว่างประเทศ ธนาคารกลางต้องใช้เงินของกองทุนสำรองระหว่างประเทศมาทำการรักษาค่าเงินอัตราแลกเปลี่ยนให้คงที่ ซึ่งในกรณีที่ธนาคารกลางใช้เงินกองทุนสำรองระหว่างประเทศจนหมดในการรักษาค่าเงินอัตราแลกเปลี่ยน จะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศอย่างมหาศาล อาจกล่าวได้ว่าประเทศล้มละลายก็ได้

10.7 การกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศของประเทศไทย

การกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศในประเทศไทย ได้มีการปรับเปลี่ยนแปลงจากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ ในช่วงปี พ.ศ. 2506 - 2521

ในปี พ.ศ. 2506 ประเทศไทยได้เริ่มใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ ซึ่งประเทศไทยได้เป็นสมาชิกของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) ในปี พ.ศ. 2492 ทำให้การกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนจะต้องปฏิบัติตามหลักการของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ เป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ โดยประเทศสมาชิกจะต้องจัดตั้งกองทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยน (Exchange Equalization Fund : EEF) คอยความคุมอัตราแลกเปลี่ยนไม่ให้สูงหรือต่ำกว่าค่าเสมอภาคที่ร้อยละ ± 2.5

2. ระบบอัตราแลกเปลี่ยนรายวัน ในช่วงปี พ.ศ. 2521 - 2524

เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2521 ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ใช้การกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนรายวัน โดยการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนรายวันจะพิจารณาจากอุปสงค์และอุปทานของเงินดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ซึ่งต่อมาธนาคารแห่งประเทศไทยได้ยกเลิกระบบดังกล่าว เนื่องจากระบบนี้ต้องอาศัยการพบกันของบุคคลจากหลายหน่วยงาน ทำให้เสียเวลาและมีต้นทุนในการดำเนินงานสูง

3. ระบบอัตราแลกเปลี่ยนกำหนดโดยกองทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยน (EEF) ในช่วงปี พ.ศ. 2524 - 2527

ธนาคารแห่งประเทศไทยได้มอบหมายให้กองทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนให้สอดคล้องกับอุปสงค์และอุปทานในตลาดเงินตราต่างประเทศ โดยประกาศให้ทราบเป็นรายวัน

4. ระบบอัตราแลกเปลี่ยนโดยอิงกับเงินหลายสกุล ในช่วงปี พ.ศ. 2527 - 2540

อัตราแลกเปลี่ยนโดยอิงกับเงินหลายสกุล เป็น “ระบบตะกร้าเงิน” เป็นการกำหนดค่าเงินบาทไว้กับเงินหลายสกุลด้วยกัน โดยจะเป็นสกุลเงินที่เป็นคู่ค้าของไทย ซึ่งระบบอัตราแลกเปลี่ยนนี้กล่าวได้ว่าเป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ โดยจะใช้เงินกองทุนสำรองระหว่างประเทศในการรักษาอัตราแลกเปลี่ยนในคงที่ตามอัตราที่กำหนดไว้ จนในปี พ.ศ. 2540 ได้เกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจหรือที่เรียกว่า “วิกฤติต้มยำกุ้ง” ธนาคารแห่งประเทศไทยได้นำเงินกองทุนสำรองระหว่างประเทศไปแทรกแซงในการซื้อขายในตลาดเงินตราต่างประเทศจนเงินในกองทุนสำรองระหว่างประเทศหมด ส่งผลทำให้รัฐบาลและธนาคารแห่งประเทศไทยต้องเปลี่ยนเป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัว ซึ่งวิกฤติในครั้งนั้นได้สร้างผลกระทบและความเสียหายทางเศรษฐกิจให้กับประเทศไทยเป็นอย่างมากมหาศาล

5. ระบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวภายใต้การจัดการ ในช่วงปี พ.ศ. 2540 - ปัจจุบัน

เนื่องจากบทเรียนจากการเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ ในปี พ.ศ. 2540 ทำให้ธนาคารแห่งประเทศไทยเปลี่ยนแปลงเป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวภายใต้การจัดการ ซึ่งในช่วงแรกของการเปลี่ยนจากอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ที่เป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัว ค่าเงินบาทต่อเงินดอลลาร์สหรัฐอเมริกา จากก่อนเปลี่ยนอยู่ที่ประมาณ 25 บาทต่อ 1 เงินดอลลาร์สหรัฐอเมริกา โดยอ่อนค่าไปที่ประมาณ 45 บาทต่อ 1 เงินดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ตามกลไกของอุปสงค์และอุปทานของเงินตราต่างประเทศในตลาดเงินตราต่างประเทศ ซึ่งจากการอ่อนค่าของเงินบาทส่งผลให้การส่งออกสินค้าไปยังต่างประเทศปรับตัวดีขึ้น ชาวต่างประเทศเดินทางมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก และการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศลดลง ทำให้ดุลการชำระเงินของประเทศไทยดีขึ้นตามลำดับ และค่าเงินบาทปรับตัวแข็งค่าขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยธนาคารแห่งประเทศไทยเปลี่ยนมาดำเนินนโยบายการเงินตามเป้าหมายเงินเฟ้อ (Inflation Targeting) ในกรอบเป้าหมายที่เงินเฟ้อร้อยละ 1-3 ต่อปี

ตารางที่ 10.9 แสดงอัตราแลกเปลี่ยนของประเทศไทยกับประเทศคู่ค้าสำคัญของประเทศไทย

หน่วย : บาท

ปี	ประเทศ				
	จีน	สหรัฐอเมริกา	ญี่ปุ่น	มาเลเซีย	ไต้หวัน
	บาท : 1 หยวน	บาท : 1 ดอลลาร์	บาท : 100 เยน	บาท : 1 ริงกิต	บาท : 1 ดอลลาร์ ไต้หวัน
2547	4.8577	40.225	37.1891	10.5868	1.2069
2548	4.9010	40.2202	37.5726	10.6231	1.2525
2549	4.7485	37.8820	32.5850	10.3388	1.1658
2550	4.5395	34.5182	29.3328	10.0281	1.0508
2551	4.8000	33.3133	32.3378	10.0062	1.0571
2552	5.0241	34.2858	36.7154	9.7216	1.0379
2553	4.6772	31.6898	36.1162	9.8375	1.0053
2554	4.7270	30.4917	38.2722	9.9742	1.0377
2555	4.9352	31.0831	38.9831	10.0689	1.0511
2556	5.0067	30.7260	31.5254	9.7569	1.0352
2557	5.2779	32.4798	30.7661	9.9454	1.0718
2558	5.4496	34.2477	28.3134	8.8114	1.0784
2559	5.3134	35.2964	32.5265	8.5324	1.0946
2560	5.0283	33.9380	30.2696	7.8970	1.1153
2561	4.8913	32.3107	29.2572	8.0146	1.0722
2562	4.4949	31.0476	28.4806	7.4978	1.0047
2563	4.5385	31.2937	29.3258	7.4479	1.0622
2564	4.9665	31.9771	29.1454	7.7186	1.145
2565	5.2108	35.0614	26.7756	7.9672	1.1771
2566	4.9165	34.8022	24.8223	7.6349	1.1169

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย (2567)

10.8 สรุป

การค้าระหว่างประเทศ เป็นการติดต่อซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการในต่างประเทศ ซึ่งเป็นการส่งออกสินค้าและบริการไปยังต่างประเทศ และการนำเข้าสินค้าและบริการจากต่างประเทศ โดยการค้าระหว่างประเทศทำให้ผู้บริโภคสามารถบริโภคสินค้าได้หลากหลายชนิด บริโภคสินค้าได้ในราคาที่ถูกลง มีการแบ่งงานกันทำ และมีการใช้ทรัพยากรการผลิตให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เป็นต้น

ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศในทางเศรษฐศาสตร์สามารถแบ่งเป็น 3 ทฤษฎีหลัก ได้ดังนี้

1. ทฤษฎีความได้เปรียบอย่างสมบูรณ์ (Absolute Advantage) เป็นการเน้นการแบ่งงานกันทำ (Division of Labor) ประเทศใดมีความถนัดในการผลิตสินค้าชนิดใดก็จะทำให้ผลิตสินค้าชนิดนั้น แสดงให้เห็นว่าประเทศนั้นจะมีต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่าอีกประเทศและมีประสิทธิภาพในการผลิตที่สูงกว่าอีกประเทศและนำไปแลกเปลี่ยนสินค้ากับประเทศอื่น
2. ทฤษฎีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ (Comparative Advantage) เป็นแนวความคิดที่ประเทศหนึ่งอยู่ในฐานะเสียเปรียบอีกประเทศหนึ่งในการผลิตสินค้าทุกชนิด แต่ประเทศนั้นก็ยังคงสามารถทำการค้าซึ่งกันและกันได้ ซึ่งในแต่ละประเทศจะเลือกผลิตสินค้าที่ประเทศตนได้เสียเปรียบน้อยที่สุด แล้วทำการส่งออกสินค้าชนิดนั้นไปขายยังต่างประเทศและทำการแลกเปลี่ยนกับสินค้าอีกประเทศหนึ่ง
3. ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศสมัยใหม่ (Modern Theory) เป็นการแสดงให้เห็นว่าปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ในประเทศต่าง ๆ มีความแตกต่างกัน ส่งผลให้แต่ละประเทศจะเลือกทำการผลิตสินค้าที่ประเทศมีปัจจัยการผลิตชนิดนั้นเป็นจำนวนมาก แล้วทำการส่งออกสินค้าชนิดนั้นไปขายยังต่างประเทศ โดยใช้เส้นการผลิตที่เป็นไปได้ (Production Possibility Curve : PPC) ซึ่งแสดงถึงปัจจัยการผลิต 2 ชนิด

นโยบายการค้าระหว่างประเทศ เป็นมาตรการที่รัฐบาลของประเทศนั้นได้ดำเนินการเกี่ยวกับการส่งออกและนำเข้าสินค้าจากประเทศต่าง ๆ ซึ่งสามารถแบ่งนโยบายการค้าระหว่างประเทศได้เป็น 2 ประเภทดังนี้

1. นโยบายการค้าเสรี (Free Trade Policy) เป็นนโยบายส่งเสริมให้การค้าระหว่างประเทศดำเนินการไปอย่างปกติ โดยไม่มีการแทรกแซงของรัฐบาล ซึ่งในการค้าขายจะให้เอกชนเป็นผู้ดำเนินการ
2. นโยบายการค้าแบบคุ้มกัน (Protective Trade Policy) เป็นนโยบายการค้าที่รัฐบาลเข้ามาดำเนินการแทรกแซงการค้าระหว่างประเทศ โดยมีเป้าหมายเพื่อปกป้องผู้ผลิตสินค้าภายในประเทศ เนื่องจากการผลิตสินค้าในบางอุตสาหกรรมไม่สามารถแข่งขันกับสินค้าต่างประเทศได้ และอีกเป้าหมายของรัฐบาล คือ ไม่ให้เกิดการขาดดุลการค้าของประเทศ และป้องกันการขาดแคลนเงินตราต่างประเทศ

ดุลการค้า (Balance of Trade) เป็นมูลค่าของสินค้าส่งออกไปต่างประเทศกับมูลค่าของสินค้าเข้าจากต่างประเทศของประเทศในระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งจะไม่รวมมูลค่าของการบริการ โดยปกติจะมีระยะเวลา 1 ปี ซึ่งสามารถแบ่งดุลการค้าออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ดุลการค้าสมดุล (Balance) เป็นการที่ประเทศส่งออกสินค้าไปยังต่างประเทศ โดยมีมูลค่าการส่งออกเท่ากับมูลค่าการนำเข้าจากต่างประเทศ
2. การค้าขาดดุล (Deficit) เป็นการที่ประเทศส่งออกสินค้าไปยังต่างประเทศ โดยมี

มูลค่าการส่งออกน้อยกว่ามูลค่าการนำเข้าจากต่างประเทศ และ 3. การค้าเกินดุล (Surplus) เป็นการที่ประเทศส่งออกสินค้าไปยังต่างประเทศ โดยมีมูลค่าการส่งออกมากกว่ามูลค่าสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ

ดุลการชำระเงิน (Balance of Payment) เป็นผลสรุปของการทำธุรกรรมทางเศรษฐกิจ (Economic Transaction) ระหว่างผู้มีถิ่นฐานในประเทศ (Resident) กับผู้มีถิ่นฐานในต่างประเทศ (Non-resident) ในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง โดยระยะเวลาปกติ 1 ปี ซึ่งสามารถแบ่งดุลการชำระเงินแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้ดังนี้ 1. ดุลการชำระเงินสมดุล (Equilibrium Balance of Payment) 2. ดุลการชำระเงินขาดดุล (Balance of payment Deficit) และ 3. ดุลการชำระเงินเกินดุล (Balance of Payment Surplus) โดยองค์ประกอบของบัญชีดุลการชำระเงินสำหรับประเทศไทยนั้น ธนาคารแห่งประเทศไทยจะแบ่งบัญชีดุลการชำระเงินเป็น 3 บัญชี คือ 1. บัญชีเดินสะพัด (Current Account) แบ่งเป็น ดุลการค้า (Trade Balance) ดุลบริการ (Net Services) ดุลรายได้ (Income) และดุลเงินโอนและบริจาค (Current Transfers) 2. บัญชีทุน (Capital and Financial Account) แบ่งเป็นบัญชีทุน (Capital Account) และบัญชีการเงิน (Financial Account) และ 3. บัญชีทุนสำรองระหว่างประเทศ (International Reserves Account)

การแก้ปัญหาดุลขาดดุลการชำระเงินขาดดุล สามารถแก้ไขได้ด้วย 1. การส่งเสริมการส่งออกรัฐบาลจำเป็นต้องส่งเสริมการลงทุนในการผลิตสินค้าเพื่อให้สินค้าที่ผลิตในประเทศส่งออกไปขายยังต่างประเทศ 2. การควบคุมการนำเข้าสินค้า รัฐบาลอาจตั้งกำแพงภาษีในสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ และ 3. เปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ในกรณีที่ประเทศมีระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่นั้น รัฐบาลจะลดค่าเงินของตัวเองลง

อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ (Foreign Exchange Rate) เป็นการแลกเปลี่ยนของจำนวนเงินตราสกุลหนึ่งกับเงินตราใน 1 หน่วยของเงินอีกสกุล ซึ่งสามารถแบ่งระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศออกเป็น 2 ระบบ คือ 1. ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบเสรีหรือแบบลอยตัว (Free or Floating Exchange Rate System) เป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนที่ถูกกำหนดโดยอุปสงค์และอุปทานของเงินตราต่างประเทศตามกลไกในตลาดเงินตราต่างประเทศ โดยสามารถแบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ อัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวแบบอิสระและอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวแบบมีการจัดการ และ 2. ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่ (Fixed Exchange Rate System) เป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนที่ธนาคารกลางกำหนดค่าเงินของตัวเองเทียบกับค่าเงินต่างประเทศกับสกุลเงินหนึ่งหรืออัตราคงที่ หรือกำหนดค่าเงินของตัวเองเทียบกับค่าเงินของหลายประเทศ ที่เรียกว่า “ระบบตะกร้าเงิน (Basket Peg System)”

ปัจจุบันประเทศไทยใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวภายใต้การจัดการ ตั้งแต่ในปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา โดยธนาคารแห่งประเทศไทยดำเนินนโยบายการเงินตามเป้าหมายเงินเฟ้อ (Inflation Targeting) ในกรอบเป้าหมายที่เงินเฟ้อร้อยละ 1-3 ต่อปี

คำถามท้ายบท

1. ประเทศไทยได้ประโยชน์จากการค้าระหว่างประเทศอย่างไรบ้าง
2. ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศในทางเศรษฐศาสตร์ มีทฤษฎีอะไรบ้าง โปรดอธิบายรายละเอียด
3. ปัจจุบันประเทศไทยมีนโยบายการค้าระหว่างประเทศอย่างไร พร้อมอธิบายเหตุผลประกอบ
4. ในกรณีที่ดุลการชำระเงินของประเทศประสบปัญหาขาดดุลเป็นระยะเวลายาวนาน จะส่งผลกระทบต่อประเทศและมีแนวทางการแก้ไขปัญหาการขาดดุลอย่างไร
5. ปัจจุบันประเทศไทยใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัวภายใต้การจัดการ ท่านคิดว่าประเทศไทยจะมีความเสี่ยงในการเกิดวิกฤติเศรษฐกิจเหมือนกับ พ.ศ. 2540 หรือไม่ เพราะเหตุใด โปรดอธิบายเหตุผลประกอบ

บทที่ 11

การพัฒนาเศรษฐกิจ

จากการที่ประเทศต่าง ๆ มีทำเลที่ตั้งของประเทศที่แตกต่างกัน ส่งผลให้ในแต่ละประเทศมีทรัพยากร ภูมิอากาศ และภูมิประเทศที่แตกต่างกันไปด้วย ซึ่งความแตกต่างดังกล่าวทำให้ประชาชนในแต่ละประเทศมีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน ส่งผลให้การพัฒนาของประเทศต่าง ๆ มีทิศทางที่ไม่เหมือนกัน นอกจากนี้ทุกประเทศมีปัญหาเฉพาะตัวในด้านต่าง ๆ ที่รัฐบาลจะต้องดำเนินแก้ไข ตามที่กล่าวมาทุกประเทศจะมีเป้าหมายในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในทิศทางที่แตกต่างกัน ซึ่งเป้าหมายในการพัฒนาเศรษฐกิจจะมุ่งเน้นให้ประชาชนในประเทศมีความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

11.1 ความหมายของการพัฒนาเศรษฐกิจและความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

ความหมายของการพัฒนาเศรษฐกิจ (Economic Development)

ได้มีผู้นิยามความหมายของคำว่า “การพัฒนาเศรษฐกิจ” ไว้ดังต่อไปนี้

สุจิตรา กุลประสิทธิ์. (2560 : 208) กล่าวว่า การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นกระบวนการที่มุ่งทำให้ผลิตภัณฑ์ที่แท้จริงเฉลี่ยหรือรายได้ที่แท้จริงเฉลี่ยต่อบุคคลเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลา ยาวนาน โดยมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมที่เหมาะสมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนมีระดับความอยู่ดีกินดีสูงขึ้นกว่าเดิม

อภิรักษ์ จันตะณี. (2565 : 273) กล่าวว่า การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นขั้นตอนตามกระบวนการพัฒนาการเติบโตทางเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจตลอดจนระบบการเมืองและสังคมที่ส่งผลให้สวัสดิการของประชาชนดีขึ้น มุ่งทำให้รายได้ที่แท้จริงโดยเฉลี่ยต่อบุคคลเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลายาวนาน เพื่อให้ประชาชนในประเทศมีรายได้และมีมาตรฐานในการครองชีพสูงขึ้น รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมไปในทางที่ดีขึ้นและเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้

สามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า การพัฒนาเศรษฐกิจ หมายถึง กระบวนการที่ทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นของระดับรายได้ที่แท้จริงเฉลี่ยต่อบุคคล (Real Income per Capita) ตลอดระยะเวลายาวนาน เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สวัสดิการสังคมที่เพิ่มขึ้น ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งก่อให้เกิดความเท่าเทียมกันทางสังคมของประชาชนภายในประเทศ ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในทิศทางที่ดีขึ้นตามเป้าหมายที่รัฐบาลวางไว้

ความหมายของความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic Growth)

ได้มีผู้นิยามความหมายของคำว่า “ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ” ไว้ดังต่อไปนี้

สุจิตรา กุลประสิทธิ์. (2560 : 208) กล่าวว่า ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นการขยายตัว การเพิ่มขึ้นของระดับรายได้ที่แท้จริงเฉลี่ย หรือการเพิ่มขึ้นของผลผลิตและสมรรถภาพทางการผลิต ของประเทศนั้น

อภิรักษ์ จันตะนี. (2565 : 273) กล่าวว่า ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นปรากฏการณ์ ของผลิตภาพของตลาดและการเพิ่มขึ้นของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP)

สามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ หมายถึง การเพิ่มขึ้นของ ผลผลิตและรายได้ที่แท้จริงเฉลี่ยต่อบุคคลในประเทศ โดยเป็นการมุ่งเน้นเฉพาะในเรื่องของผลผลิต และรายได้ที่แท้จริงเฉลี่ยเท่านั้น ซึ่งจะไม่คำนึงถึงผลกระทบในด้านต่าง ๆ ของสังคม สวัสดิการและ ความเป็นอยู่ของประชาชนภายในประเทศ

จะเห็นได้ว่าความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยประเทศที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ติดนั้น ไม่ได้บ่งบอกว่าปัญหาทางสังคมของประเทศนั้น จะหมดไป ซึ่งบางประเทศมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูงแต่ในทางกลับกันปัญหาทางสังคมก็มี มากขึ้นตามไปด้วย

ความสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจ

สามารถสรุปความสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจได้ดังนี้

1. เพื่อยกระดับมาตรฐานการครองชีพของประชาชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยประชาชน มีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและความปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สิน

2. เพื่อยกระดับประเทศให้มีสถานะเศรษฐกิจและสังคมทัดเทียมกับประเทศที่พัฒนาแล้ว และมีความทันสมัยในด้านต่าง ๆ รวมทั้งลดบทบาทการพึ่งพาทางเศรษฐกิจและสังคมจาก ต่างประเทศ

3. เพื่อให้ประเทศมีการพัฒนาเทคโนโลยีและขีดความสามารถในการผลิตเพื่อให้สามารถ แข่งขันกับประเทศต่าง ๆ ได้ เกิดการขยายตัวของการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งช่วยให้เศรษฐกิจของ โลกเกิดการขยายตัว

4. เพื่อให้ประเทศได้รับการลงทุนจากนักลงทุนในประเทศและต่างประเทศสำหรับการผลิต สินค้าและบริการเพื่อใช้ในประเทศและการส่งออก ส่งผลให้เกิดการจ้างงานและการขยายตัวทาง เศรษฐกิจ

5. เพื่อรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ รัฐบาลต้องดูแลปริมาณเงินให้เหมาะสม กับภาวะเศรษฐกิจภายในประเทศ เพื่อป้องกันการเกิดปัญหาเงินเฟ้อที่จะส่งผลกระทบต่อระบบ เศรษฐกิจของประเทศ

จุดมุ่งหมายในการพัฒนาเศรษฐกิจ

สามารถสรุปจุดมุ่งหมายในการพัฒนาเศรษฐกิจได้ดังนี้

1. ทำให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) ซึ่งเป็นการเพิ่มขึ้นของระดับรายได้ที่แท้จริงเฉลี่ยต่อบุคคล โดยจะส่งผลให้ระดับรายได้ของประชาชนในประเทศปรับตัวสูงขึ้น
2. มีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ (Economic Stability) เพื่อให้การผลิตสินค้าและบริการมีความเพียงพอกับความต้องการสินค้าและบริการของประชาชน ส่งผลให้เศรษฐกิจเกิดเสถียรภาพด้านราคา
3. มีความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ (Economic Equity) เพื่อให้เกิดความยุติธรรมในสังคม การกระจายรายได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำของประชาชน การส่งเสริมการศึกษา และการเข้าถึงบริการทางสาธารณสุขของประชาชน
4. มีเสรีภาพทางเศรษฐกิจ (Economic Freedom) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการเลือกประกอบอาชีพได้อย่างเสรีตามความรู้และความสามารถภายใต้กฎระเบียบและข้อบังคับของกฎหมาย
5. มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (Economic Security) เป็นความมั่นคงทางเศรษฐกิจและฐานะทางการเงินของประเทศ

11.2 ดัชนีชี้วัดระดับการพัฒนาเศรษฐกิจ

ในการวัดระดับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ สามารถใช้ตัวชี้วัดได้ดังนี้

1. รายได้ที่แท้จริงเฉลี่ยต่อบุคคล เป็นรายได้ต่อประชากรชาติที่แท้จริงหารด้วยจำนวนประชากรทั้งประเทศ ซึ่งในประเทศที่พัฒนาแล้วจะมีรายได้เฉลี่ยที่แท้จริงสูงกว่าประเทศที่กำลังพัฒนา
2. การกระจายรายได้ของระบบเศรษฐกิจ ประเทศที่มีการพัฒนาที่ดีต้องมีการกระจายรายได้ด้วยความเสมอภาคกัน ไม่กระจุกอยู่กับกลุ่มบุคคลใดกลุ่มบุคคลหนึ่งของประเทศ ถ้าประเทศมีการกระจายได้ที่เสมอภาคจะทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ในทางกลับกันประเทศที่มีการกระจุกตัวของรายได้ บ่งบอกว่าประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศยังมีความเป็นอยู่ที่ยากลำบาก มีเพียงคนกลุ่มเล็กของประเทศที่มีรายได้สูงเท่านั้นที่มีความเป็นอยู่ที่ดี
3. โครงสร้างการผลิตของประเทศ ในประเทศที่พัฒนาแล้วจะทำการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมเป็นส่วนใหญ่และส่งออกสินค้าดังกล่าว ในทางกลับกันประเทศที่กำลังพัฒนาจะมีการผลิตสินค้าขั้นปฐม (Primary Product) เป็นส่วนใหญ่ โดยในประเทศกำลังพัฒนาจะผลิตสินค้าเกษตร และสินค้าที่ใช้เทคโนโลยีไม่ทันสมัยที่มุ่งใช้แรงงานมากกว่าเครื่องจักรในการผลิต
4. ผลิตภาพของปัจจัยการผลิต ในการผลิตของประเทศที่พัฒนาแล้วนั้น กระบวนการผลิตจะใช้เทคโนโลยีขั้นสูงในการผลิต ส่งผลให้ได้ผลผลิตที่สูงกว่าเมื่อเทียบกับปัจจัยการผลิตที่ใช้ใน

ประเทศกำลังพัฒนา ทำให้ผลิตภาพต่อแรงงานอยู่ในสัดส่วนที่สูง ซึ่งอาจจะมาจากแรงงานมีทักษะ (Skilled Labor) และความรู้ความสามารถมากกว่าประเทศกำลังพัฒนา

5. โครงสร้างขั้นพื้นฐาน ประเทศที่พัฒนาแล้วมีโครงสร้างขั้นพื้นฐานที่อำนวยความสะดวกในการผลิตสินค้าและบริการ เช่น ระบบไฟฟ้า น้ำประปา สาธารณสุข ระบบชลประทาน การสื่อสาร การคมนาคม สนามบิน และรถไฟฟ้า เป็นต้น

11.3 การจำแนกกลุ่มประเทศตามระดับการพัฒนาเศรษฐกิจ

ในการจำแนกกลุ่มประเทศของการพัฒนาเศรษฐกิจ สามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. ประเทศที่พัฒนาแล้ว (Developed Countries) เป็นประเทศที่มีรายได้ที่แท้จริงเฉลี่ยต่อบุคคลสูง จะมีลักษณะการผลิตสินค้าที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง และมีผลผลิตต่อแรงงานในสัดส่วนที่สูง โดยสินค้าส่งออกมักจะเป็นสินค้าอุตสาหกรรม

2. ประเทศกำลังพัฒนา (Developing Countries) เป็นประเทศที่มีรายได้ที่แท้จริงเฉลี่ยต่อบุคคลไม่สูง จะมีลักษณะการผลิตสินค้าที่ใช้เทคโนโลยีไม่สูงนัก และมีผลผลิตต่อแรงงานในสัดส่วนไม่สูง โดยสินค้าที่ส่งออกมักจะมีสัดส่วนสินค้าอุตสาหกรรมไม่สูงและเป็นสินค้าเกษตรในปริมาณที่สูง

3. ประเทศพัฒนาน้อยสุด (The Least Developed Countries) เป็นประเทศที่มีรายได้ที่แท้จริงเฉลี่ยต่อบุคคลต่ำมาก หรือเป็นกลุ่มประเทศที่ยากจน ซึ่งเป็นประเทศที่ไม่สามารถพึ่งพาตัวเองได้ต้องได้รับการช่วยเหลือจากต่างประเทศ

จะเห็นว่าได้การจัดกลุ่มประเทศจะเน้นใช้ระดับรายได้ที่แท้จริงเฉลี่ยต่อบุคคลเป็นตัวชี้วัด เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่มประเทศ โดยธนาคารโลกได้จำแนกกลุ่มรายได้ของประเทศต่าง ๆ ในโลก จากการประเมินรายได้ประชาชาติต่อบุคคล (GNI per Capita) โดยใช้วิธี Atlas Method ออกเป็น 4 กลุ่มรายได้ ดังนี้

1. กลุ่มประเทศรายได้ต่ำ (Low Income) เป็นประเทศที่มีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลต่ำกว่า 1,135 ดอลลาร์สหรัฐต่อปี หรือ 41,586.40 บาทต่อปี (อัตราแลกเปลี่ยนดอลลาร์สหรัฐต่อบาท ณ วันที่ 26 พฤษภาคม 2567 โดยมีค่า 1 USD = 36.64 THB)

2. กลุ่มประเทศรายได้ปานกลางระดับล่าง (Low-middle Income) เป็นประเทศที่มีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลระหว่าง 1,136 – 4,465 ดอลลาร์สหรัฐต่อปี หรือ 41,623.04 – 163,597.60 บาทต่อปี

3. กลุ่มประเทศรายได้ปานกลางระดับบน (Upper-middle Income) เป็นประเทศที่มีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลระหว่าง 4,466 – 13,845 ดอลลาร์สหรัฐต่อปี หรือ 163,634.24 – 507,280.80 บาทต่อปี

4. กลุ่มประเทศรายได้สูง (High Income) เป็นประเทศที่มีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลมากกว่า 13,845 ดอลลาร์สหรัฐต่อปี หรือ 507,280.80 บาทต่อปี

โดยประเทศที่พัฒนาแล้วจะเป็นประเทศที่อยู่ในกลุ่มประเทศรายได้สูง สำหรับประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2565 มีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคล 7,089.7 ดอลลาร์สหรัฐอเมริกาต่อปี หรือ 259,766.61 บาทต่อปี (อัตราแลกเปลี่ยนดอลลาร์สหรัฐต่อบาท ณ วันที่ 26 พฤษภาคม 2567 โดยมีค่า 1 USD = 36.64 THB) ซึ่งอยู่ในกลุ่มประเทศรายได้ปานกลางระดับบน

11.4 ลักษณะสำคัญของประเทศกำลังพัฒนา

สามารถสรุปลักษณะสำคัญของประเทศกำลังพัฒนา ได้ดังนี้

1. อัตราการเกิดของประชากรสูง ในประเทศกำลังพัฒนาจะมีอัตราการเกิดของประชากรสูงเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้ว ซึ่งประชากรที่เกิดขึ้นจะไม่ค่อยมีคุณภาพเท่ากับประเทศที่พัฒนาแล้ว

2. การว่างงาน ในประเทศที่กำลังพัฒนาประชาชนจะมีอัตราการว่างงานสูง เนื่องจากการลงทุนในการผลิตสินค้าและบริการมีน้อย ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่จะทำงานในภาคเกษตรหรือภาคอุตสาหกรรมที่เป็นแรงงานไร้ฝีมือ (Unskilled Labor)

3. ผลิตภาพต่อแรงงานต่ำ เนื่องจากกระบวนการผลิตในประเทศกำลังพัฒนาจะใช้แรงงานประเภทแรงงานไร้ฝีมือจำนวนมาก ส่งผลให้ได้ผลผลิตในการผลิตต่ำ

4. ขาดแคลนเงินทุนในประเทศ ประชากรในประเทศที่กำลังพัฒนาจะมีรายได้ที่ต่ำ ส่งผลให้การออมภายในประเทศต่ำ จำนวนเงินทุนที่จะนำไปลงทุนในการผลิตสินค้าและบริการมีจำนวนน้อย ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการลงทุนเป็นอย่างมาก ส่งผลให้ผู้ลงทุนมีต้นทุนทางการเงินที่สูงกว่าประเทศที่มีเงินทุนภายในประเทศที่เพียงพอ

5. การกระจายรายได้ไม่มีความเท่าเทียมกัน ในประเทศที่กำลังพัฒนาจะมีกลุ่มบุคคลที่มีรายได้สูงเป็นเพียงกลุ่มเล็กของประเทศ แต่มีการถือครองทรัพย์สินในประเทศเป็นจำนวนมาก ส่วนประชากรส่วนใหญ่ของประเทศมีรายได้ต่ำ มีการถือครองทรัพย์สินในประเทศในสัดส่วนที่น้อย ส่งผลให้กลุ่มคนรวยมีความได้เปรียบในการแข่งขันกับคนส่วนใหญ่ของประเทศ ผลประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศส่วนใหญ่จะตกกับกลุ่มคนรวย

6. โครงสร้างเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับภาคเกษตรกรรม เนื่องจากประชากรในประเทศส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รายได้และการส่งออกของประเทศจึงขึ้นอยู่กับสินค้าเกษตรเป็นหลัก โดยสินค้าเกษตรมีการเก็บรักษาผลผลิตได้ในระยะเวลาที่สั้นทำให้ราคาสินค้าเกษตรมีความผันผวน และประเทศมีการนำเข้าสินค้าอุตสาหกรรมซึ่งเป็นสินค้าที่มีมูลค่าสูง ส่งผลให้ฐานะการเงินของประเทศไม่มั่นคง

7. การพึ่งพาจากต่างประเทศ ในประเทศกำลังพัฒนาจะมีการพึ่งพาจากต่างประเทศในด้านเงินทุน เนื่องจากเงินทุนในประเทศขาดแคลนจึงจำเป็นต้องกู้เงินจากต่างประเทศของทั้งภาคเอกชนและรัฐบาล นอกจากนี้ยังต้องพึ่งพาเทคโนโลยีในการผลิตสินค้าและบริการจากต่างประเทศ

เนื่องจากประเทศที่กำลังพัฒนาขาดความรู้ความชำนาญและการพัฒนาวิจัยในเทคโนโลยีต่าง ๆ ซึ่งในการพึ่งพาจากต่างประเทศจะทำให้สูญเสียอำนาจการต่อรองกับประเทศที่พัฒนาแล้ว

11.5 ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ

ในการพัฒนาเศรษฐกิจของทุกประเทศจะประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งสามารถสรุปปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ได้ดังนี้

1. ประชากร เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมากที่สุดต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากในทุกภาคอุตสาหกรรมการผลิตสินค้าและบริการมีความจำเป็นต้องใช้แรงงานจากประชาชนในประเทศมาทำการผลิต ซึ่งประเทศที่มีประชากรในวัยทำงานจำนวนมากจะส่งผลให้มีแรงงานที่มีสินค้าและบริการจำนวนมาก แต่ในบางประเทศที่มีประชากรน้อยหรือมีประชากรที่ไม่ใช่วัยทำงานจำนวนมากจะส่งผลให้เกิดการขาดแคลนแรงงานในการผลิต นอกจากนี้คุณภาพของประชากรมีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างมาก โดยในประเทศที่มีประชากรที่มีความรู้ความสามารถจะส่งผลให้ได้แรงงานที่เป็นทุนมนุษย์ที่สามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการผลิตได้ ซึ่งนวัตกรรมและเทคโนโลยีจะทำให้การผลิตสินค้าและบริการได้ผลผลิตมากขึ้น ใช้ทรัพยากรการผลิตลดลงและเป็นการผลิตที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยกำลังมีปัญหาการลดลงของจำนวนประชากร เนื่องจากวัยทำงานที่ถือเป็นแรงงานหลักในประเทศมีจำนวนลดลงและผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุและอัตราการเกิดลดน้อยลงอย่างมาก

2. ทรัพยากรธรรมชาติ ประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติปริมาณมากจะส่งผลให้การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเป็นไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญอย่างมากในการพัฒนาเศรษฐกิจ เช่น น้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ เหล็ก ทองคำ น้ำ และทองแดง เป็นต้น เนื่องจากทรัพยากรเหล่านี้มีผลต่อการผลิตในภาคเกษตรและอุตสาหกรรม จะเห็นได้ว่าในแต่ละประเทศจะมีทรัพยากรธรรมชาติที่แตกต่างกันไป ซึ่งประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่เพียงพอต่อการผลิตสินค้าและบริการก็จำเป็นต้องนำเข้าจากต่างประเทศ เช่น ประเทศไทยต้องนำเข้าน้ำมันดิบจากต่างประเทศ เนื่องจากปริมาณการผลิตน้ำมันดิบในประเทศไม่เพียงพอ เป็นต้น ทำให้ประเทศไทยเสียเปรียบในเรื่องต้นทุนการผลิตเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่มีน้ำมันดิบในปริมาณมาก โดยน้ำมันเป็นปัจจัยสำคัญมากในการพัฒนาประเทศเนื่องจากราคาน้ำมันเป็นต้นทุนในการดำรงชีวิตของประชาชนและการผลิตทุกอุตสาหกรรม

3. การสะสมทุน เป็นการเพิ่มปริมาณของสินค้า เครื่องจักร เครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าประเทศที่มีการสะสมของทุนปริมาณที่มากจะส่งผลให้การผลิตสินค้าและบริการได้มากกว่าประเทศที่มีการสะสมของทุนจำนวนที่น้อย โดยประเทศที่มีการสะสมของทุนมากจะใช้เครื่องจักรในการผลิตเป็นส่วนใหญ่ใช้แรงงานน้อยทำให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพเป็นจำนวนมากในเวลา

การผลิตที่รวดเร็ว นอกจากนั้น ประเทศที่มีทุนมากจะลงทุนในการพัฒนานวัตกรรม เทคโนโลยีและการวิจัย เพื่อให้ได้กระบวนการผลิตที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

4. ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ปัจจุบันนี้เป็นผลมาจากประเทศที่มีประชากรที่มีคุณภาพหรือที่เรียกว่า “ทุนมนุษย์ (Human Capital)” ซึ่งความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเป็นผลมาจากการพัฒนาเทคโนโลยี นวัตกรรม การทดลอง และการวิจัย ทำให้ได้สิ่งประดิษฐ์คิดค้นใหม่ ๆ ขึ้นมาใช้ในกระบวนการผลิตสินค้าและบริการ โดยความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีจะทำให้การผลิตมีต้นทุนที่ต่ำ และมีประสิทธิภาพในการผลิตมากขึ้น ซึ่งในปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้กระบวนการผลิตสามารถลดจำนวนแรงงานได้เป็นอย่างมาก เน้นเครื่องจักรทำงานแทนแรงงาน แรงงานในโรงงานจะเป็นผู้ควบคุมกระบวนการผลิตเท่านั้น นอกจากนี้ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยียังทำให้อาชีพบางอาชีพสูญหายหรือลดพนักงานลงจำนวนมาก เช่น พนักงานด้านสื่อสิ่งพิมพ์ พนักงานห้องสมุด พนักงานธนาคาร พนักงานรับชำระเงิน พนักงานแปลภาษา เป็นต้น และสิ่งที่เป็นความท้าทายในการเปลี่ยนแปลงโลกใบนี้ คือ ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence หรือ AI) ที่กำลังจะมาทำการเปลี่ยนแปลงในทุกวงการอาชีพในโลกใบนี้

สรุปได้ว่า ปัจจัยประชากรที่มีคุณภาพจะเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้มีความเจริญรุ่งเรือง หากประเทศใดมีประชากรที่มีคุณภาพจำนวนมากจะส่งผลให้ประเทศนั้นมีการคิดค้นเพื่อพัฒนาเทคโนโลยี นวัตกรรม การวิจัย และการทดลอง ทำให้มีการพัฒนากระบวนการผลิตสินค้าและบริการให้เกิดประสิทธิภาพ สิ่งก็ตามมานั้นคือ การสะสมของทุนที่เพิ่มขึ้นในประเทศ ทั้งนี้ สิ่งเดียวที่ประชากรไม่สามารถสร้างขึ้นมานั้นคือ ทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resource) ที่มีความแตกต่างกันในแต่ละประเทศ แต่ก็มีบางประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติน้อย แต่กลับประสบความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจ เช่น สิงคโปร์ ไต้หวัน เป็นต้น

11.6 การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ (Economic Development Planning)

การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ เป็นการกำหนดแนวทางการจัดการทรัพยากรของรัฐบาลเพื่อพัฒนา ส่งเสริม และเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมให้เป็นไปตามเป้าหมายที่รัฐบาลกำหนดไว้ ซึ่งในประเทศไทยจะถูกกำหนดโดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่จัดทำขึ้นโดยสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

วัตถุประสงค์ในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ

ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้ประสบความสำเร็จ จำเป็นต้องมีการวางแผนพัฒนาประเทศในด้านใดที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และแนวทางแก้ไขปัญหาที่ประเทศประสบปัญหา ซึ่งสามารถสรุปวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

1. เพื่อความมั่งคั่งของประเทศ เป็นวัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจของประเทศประกอบด้วย

- 1.1 มุ่งไปสู่เป้าหมายเพื่อให้รายได้ประชาชาติที่แท้จริงต่อบุคคลเพิ่มสูงขึ้น

1.2 ลดความแตกต่างของรายได้ประชากรในประเทศ ไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจมากเกินไป

1.3 กระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ ไม่ให้เกิดการกระจุกตัวของประชากรในเมืองใหญ่

1.4 ส่งเสริมการลงทุนเพื่อให้เกิดการจ้างงานภายในประเทศ

1.5 รักษาเสถียรภาพการเงินระหว่างประเทศ การคลัง และเศรษฐกิจของประเทศ

โดยเป้าหมายทางเศรษฐกิจนั้นเป็นการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) และเศรษฐกิจของประเทศต้องมีเสถียรภาพ (Economic stability) ด้วย

2. เพื่อความมั่นคงของชาติ เป็นวัตถุประสงค์เกี่ยวกับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความเป็นอยู่ ความเท่าเทียม และความสงบสุขของประเทศ

2.1 ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเท่าเทียมกันในสิทธิเสรีภาพในการดำรงชีวิต

2.2 ลดปัญหาทางสังคม เช่น ยาเสพติด คุณภาพชีวิต การเข้าถึงการศึกษา บริการสาธารณสุข เป็นต้น

2.3 ส่งเสริมความเข้มแข็งในการป้องกันประเทศด้านการทหาร

2.4 ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข

11.7 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย

ประเทศไทยได้มีการจัดตั้งสภาเศรษฐกิจแห่งชาติ ในวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2493 รัฐบาลของสมัยจอมพล แปลก พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี โดยมีหน้าที่เสนอความเห็นให้คำแนะนำและข้อชี้แจงต่อรัฐบาลในเรื่องเกี่ยวกับเศรษฐกิจของประเทศ ต่อมาในปี พ.ศ. 2502 ได้ทำการเปลี่ยนชื่อเป็น "สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ" รัฐบาลของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรีให้จัดทำ "แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ" ฉบับแรก ในปี พ.ศ. 2504 เพื่อให้ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ ต่อมาในปี พ.ศ. 2515 ได้ทำการเปลี่ยนชื่อเป็น "สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)" เพื่อให้มีการวางแผนการพัฒนาสังคมและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจไปพร้อมกัน

โดยในปี พ.ศ. 2560 ประเทศไทยได้จัดทำยุทธศาสตร์ชาติเพื่อใช้เป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาล ขึ้นตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ส่งผลให้รัฐบาลประกาศใช้พระราชบัญญัติ จำนวน 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2560 และพระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศ พ.ศ. 2560 โดยสาระสำคัญของ 2 พระราชบัญญัติส่งผลให้เกิดการปรับบทบาทหน้าที่และโครงสร้าง นอกจากนี้ยังกำหนดให้ สศช. ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ คณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ และคณะกรรมการปฏิรูปประเทศ ในการดูแล

งานธุรการและประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลในการยุทธศาสตร์ชาติ และแผนการปฏิรูปประเทศ

จากบทบาหน้าที่ที่เปลี่ยนแปลงไปส่งผลให้รัฐบาลได้ปรับปรุงพระราชบัญญัติเป็น “พระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ. 2561” โดยมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริหารงานจากในรูปของคณะกรรมการ เปลี่ยนมาเป็น สภา และทำการเปลี่ยนชื่อเป็น “สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ” จนถึงปัจจุบัน ซึ่งประเทศไทยมิได้มีการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจำนวน 13 ฉบับ โดยในปัจจุบันประเทศไทยใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566-2570 โดยมีรายละเอียดในแต่ละแผนดังต่อไปนี้

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 พ.ศ. 2504 – 2509

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1. (2504 : 6-9) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาประเทศ 4 ประการ โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. รายได้ประชาชาติ รายได้ประชาชาติในระยะ 6 ปี จะเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 5 ต่อปี และรายได้ประชาชาติเฉลี่ยต่อบุคคลจะเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 3 ต่อปี

2. การสะสมทุน การสะสมทุนในระยะ 6 ปี ข้างหน้า จะเพิ่มขึ้นในอัตราไม่ต่ำกว่าร้อยละ 15 ต่อปีของรายได้ประชาชาติ

3. เกษตรกรรม การผลิตด้านเกษตรกรรมในภาพรวมจะมีปริมาณเพิ่มขึ้นร้อยละ 3 ต่อปี โดยเฉพาะในการผลิตดังนี้ การผลิตข้าว การผลิตยางพารา การผลิตข้าวโพด การตัดฟันซีกลากไม้สัก การผลิตมันสำปะหลัง ครั้ง ปริมาณสัตว์ (เปิดและไก่ สัตว์น้ำ)

4. อุตสาหกรรม รายได้ประชาชาติด้านอุตสาหกรรมจะเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 12 ต่อปี ในอุตสาหกรรมสำคัญดังนี้ การผลิตปูนซีเมนต์ การผลิตผ้า การผลิตน้ำตาล การผลิตกระดาษ การผลิตน้ำตาล การผลิตกระสอบ การผลิตยาสูบ การผลิตแร่โลหะ (ดีบุก) การผลิตลิกไนท์ การผลิต ยิบซั่ม

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2 พ.ศ. 2510 – 2514

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2. (2510 : 31) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาประเทศ 4 ประการ โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. ระดมทรัพยากรกำลังคน ทรัพยากรธรรมชาติ และทุนมาใช้ให้เกิดคุณประโยชน์สูงสุดในด้านเศรษฐกิจตามหลักวิชาการและวิทยาการแผนใหม่ เพื่อขยายการผลิตของประเทศอันจะเป็นการเพิ่มพูนรายได้ประชาชาติ เนื่องจากคุณประโยชน์ของการพัฒนาเป็นของส่วนรวมจึงพึงที่ควรจะตกถึงมือประชาชนโดยทั่วถึง

2. ส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งความเป็นธรรมของสังคม เพื่อเสริมเสถียรภาพของระบบสังคม เชิดชูสถาบันที่สำคัญของชาติ ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามกับสงเคราะห์ราษฎรซึ่งอยู่ในเขตทุรกันดารห่างไกลและที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้เต็มที่

3. รักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและการเงินการคลัง เพื่อให้การพัฒนาประเทศได้ลุล่วงไปด้วยดีและเพื่อเป็นหลักประกันอนาคตของชาติ

4. สนับสนุนการรักษาความมั่นคงของชาติ โดยถือหลักว่าความมั่นคงของชาติย่อมอาศัยพลังทางเศรษฐกิจและความสามัคคีเป็นอันเดียวของระบบสังคม

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 พ.ศ. 2515 – 2519

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3. (2515 : 51-53) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาประเทศ 8 ประการ โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. สนับสนุนการรักษาความมั่นคง ความมั่นคงของชาติมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจ

2. แก้ปัญหาเศรษฐกิจรัดตัวและเพิ่มรายได้ประชาชาติให้สอดคล้องกับทรัพยากรทางเศรษฐกิจ ทำการแก้ไขปัญหาปัจจุบันให้ลุล่วงไปโดยเร็ว การดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวจะมีผลทำให้ระดับรายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้นได้โดยวิธีระดมทรัพยากรทางเศรษฐกิจที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่

3. แก้ไขปัญหาดุลการชำระเงิน ซึ่งเสถียรภาพทางการชำระเงินเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในการเสริมสร้างพลังของระบบเศรษฐกิจส่วนรวม ดังนั้น การแก้ปัญหาดุลการชำระเงินเพื่อป้องกันไม่ให้ทุนสำรองต้องลดลงต่ำลงมากเกินไป

4. รักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ระบบเศรษฐกิจที่จะเจริญก้าวหน้าในอัตราสูงติดต่อกันจำเป็นจะต้องมีเสถียรภาพในด้านของระดับราคาและเสถียรภาพระหว่างระบบการผลิตกับความต้องการทางตลาด

5. ยกระดับรายได้และระดับการครองชีพของประชาชนในส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น ระบบเศรษฐกิจจะเจริญเติบโตได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับเศรษฐกิจของประชาชนส่วนใหญ่ ซึ่งอยู่ในเขตภูมิภาคและท้องถิ่น การกระจายผลของการพัฒนาจะต้องครอบคลุมประชาชนทั่วประเทศ และมียกระดับรายได้ของประชาชนในส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น

6. ขยายบริการสาธารณะให้ทั่วถึงประชาชนส่วนรวม การจัดหาบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนโดยทั่วถึง และบริการทางสังคมให้กระจายไปโดยทั่วถึงมากยิ่งขึ้น

7. การลดอัตราการเพิ่มของประชากร รัฐจะให้ความช่วยเหลือในด้านการวางแผนครอบครัวให้แก่ประชาชนทั่วไป เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสที่จะได้รับบริการความช่วยเหลือในการวางแผนขนาดครอบครัวให้สอดคล้องกับความสามารถหารายได้ของตนได้ตามความสมัครใจ

8. ยกระดับการมีงานทำ การที่ประชาชนเพิ่มขึ้นทุกปีนั้น ทำให้เกิดความจำเป็นที่ระบบเศรษฐกิจจะต้องก้าวหน้าไปไม่หยุดยั้ง เพื่อให้เกิดการจ้างงานเพิ่มขึ้นมากพอสำหรับประชากรในวัยทำงานที่เพิ่มขึ้นทั้งในเขตเมืองและชนบท

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 พ.ศ. 2520 – 2524

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4. (2520 : 54-55) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาประเทศ 5 ประการ โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. เพื่อเร่งฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ มุ่งรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจภายในประเทศโดยมิให้ระดับราคาค่าครองชีพเคลื่อนไหวสูงมากและเกิดภาวะเงินเฟ้อขึ้น ขณะเดียวกันต้องรักษาฐานะของเงินทุนสำรองระหว่างประเทศให้อยู่ในระดับที่มั่นคงเพียงพอในการสนับสนุนภาวะเศรษฐกิจและการลงทุนให้มั่นคง

2. เพื่อลดช่องว่างในฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมในหมู่ประชาชนให้ลดน้อยลง เร่งให้มีการกระจายรายได้และยกฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวชนบทให้ผู้ใช้แรงงาน ตลอดจนความยากจนของกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ให้มั่นคง มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น กระจายความเจริญทางเศรษฐกิจและการขยายบริการสังคมไปสู่ประชาชนในส่วนภูมิภาคและท้องถิ่นชนบทอย่างกว้างขวาง

3. เพื่อลดอัตราเพิ่มและปรับปรุงคุณภาพของประชากรตลอดทั้งการเพิ่มการจ้างงานในประเทศ มุ่งลดอัตราการเพิ่มของประชากรให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมกับทรัพยากรและอัตราการพัฒนาของประเทศ มุ่งปรับปรุงคุณภาพประชากรให้สูงขึ้นและสอดคล้องกับความต้องการกำลังคนในการพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของประเทศในระยะยาว เสริมสร้างการมีงานทำในชนบทและในเขตเมืองเพื่อแก้ไขปัญหาการว่างงาน

4. เพื่อเร่งบูรณะและปรับปรุงการบริหารทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดทั้งสิ่งแวดล้อมของชาติ โดยเฉพาะการพัฒนาบูรณะและบริการจัดสรรที่ดิน ป่าไม้ แหล่งน้ำ และแหล่งแร่ให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจสูงสุด ป้องกันมิให้เกิดความเสื่อมโทรมจนเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาประเทศในอนาคต รวมถึงการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาพัฒนาเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนส่วนใหญ่

5. เพื่อสนับสนุนขีดความสามารถในการป้องกันประเทศและแก้ปัญหาในบางพื้นที่เพื่อความมั่นคง มุ่งที่จะพัฒนาทรัพยากรที่จำเป็นต่อการป้องกันประเทศพร้อมทั้งกำหนดแผนการและมาตรการที่จะระดมขีดความสามารถทางเศรษฐกิจของประเทศให้พร้อมที่จะสนับสนุนความมั่นคงของชาติ ในขณะเดียวกันก็จะเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในบางพื้นที่เป็นกรณีพิเศษเพื่อความมั่นคง

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525 - 2529

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5. (2525 : 9-16) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาประเทศ 6 ประการ โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. พื้นฟูฐานะเศรษฐกิจและการเงินของประเทศ ซึ่งมีเป้าหมายที่จะฟื้นฟูฐานะทางเศรษฐกิจและการเงินของประเทศให้มีการขาดดุลการค้าต่างประเทศเฉลี่ยไม่เกิน 78,400 ล้านบาทต่อปี และการขาดดุลงบประมาณไม่เกินกว่า 22,000 ล้านบาท โดยเฉลี่ยต่อปีในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 ซึ่งจะระดมจัดเก็บรายได้ของภาครัฐเพิ่มให้ได้เป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 18 ของผลผลิตและรายได้รวมของประเทศในปี 2529 อันเป็นระดับที่จะทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจและการเงินของประเทศมั่นคงขึ้น โดยได้กำหนดแนวนโยบายการเงินการคลัง 3 ด้าน ดังนี้ 1. เร่งระดมเงินออม ทั้งภาครัฐบาลและเอกชนให้สูงขึ้น 2. สร้างวินัยทางเศรษฐกิจและการเงินของชาติทั้งในภาครัฐบาลและภาคเอกชนให้มี

การประหยัดและลดการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย สิ้นเปลือง และสูญเปล่าลง 2. เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของประเทศ เพื่อขยายขีดความสามารถในการส่งออกหารายได้เข้าประเทศ ลดการพึ่งการนำเข้าพลังงานและวัตถุดิบจากต่างประเทศ

2. ปรับโครงสร้างและเพิ่มประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีเป้าหมายให้มีการปรับโครงสร้างและเพิ่มประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจในหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตด้านการเกษตรและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดผลตอบแทนสูงขึ้นกว่าเดิม ปรับโครงสร้างการเกษตร มุ่งให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ผลิตมากขึ้น ส่วนการปรับโครงสร้างอุตสาหกรรม มุ่งที่จะลดการพึ่งพาการนำเข้าและส่งเสริมการส่งออกและการกระจายอุตสาหกรรมออกไปสู่ส่วนภูมิภาคเป็นหลัก การปรับโครงสร้างการผลิตและการใช้พลังงานในประเทศเพื่อลดการนำเข้าพลังงานเชื้อเพลิงและเกิดการประหยัดโดยให้ปรับโครงสร้างระบบการขนส่งและการสื่อสาร เพื่อประหยัดพลังงานตลอดจนการใช้และพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

3. การพัฒนาโครงสร้างและกระจายบริการทางสังคม ซึ่งมีเป้าหมายการพัฒนาโครงสร้างและกระจายบริการสังคม เน้นการลดอัตราเพิ่มของประชากรควบคู่ไปกับการพัฒนาคุณภาพประชากรและการพัฒนาจิตใจ การเสริมสร้างสังคมให้มีระเบียบวินัย วัฒนธรรม ศีลธรรม และจริยธรรมอันดีงาม ตลอดจนการจัดบริการสังคมต่าง ๆ เช่น การศึกษา สาธารณสุข และความยุติธรรม ให้สามารถสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชนและกระจายไปสู่ชนบท เพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านสวัสดิการสงเคราะห์ให้มากขึ้น

4. แก้ปัญหาความยากจนในชนบทล้าหลัง ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อมุ่งพัฒนาชนบทในพื้นที่ที่ยังไม่ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาที่แล้มาให้สามารถช่วยตัวเองได้ในอนาคต โดยมุ่งพัฒนาชาวชนบทที่ยากจนให้ขึ้นสู่ระดับพอมือพอกินและสามารถก้าวไปสู่ขั้นการอยู่ดีกินดีในระยะยาวต่อไป

5. ประสานการพัฒนาเศรษฐกิจและความมั่นคงของชาติให้สอดคล้องและสนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยเน้นดังนี้ 1. การประสานการพัฒนาเศรษฐกิจและการป้องกันประเทศ โดยเพิ่มขีดความสามารถในการป้องกันประเทศและรักษาความมั่นคงภายใต้ระบบนิคมบนมูลฐานการพึ่งตนเองให้สามารถเผชิญภัยคุกคามทั้งจากภายนอกและภายในประเทศ 2. การพึ่งตนเองในยุคปัจจุบันหลักเร่งพัฒนายุทธปัจจัยที่มีความจำเป็นต่อความมั่นคงของประเทศ 3. การประสานโครงการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อเสริมการพัฒนาเพื่อความมั่นคงจะส่งเสริมโครงการในพื้นที่ที่มีปัญหาความมั่นคงและพื้นที่ชนบทยากจน และ 4. การสร้างเส้นทางเพื่อความมั่นคง จะดำเนินการให้มีการประสานกับการก่อสร้างเส้นทางเพื่อผลทางเศรษฐกิจให้มากยิ่งขึ้น

6. ปฏิรูประบบบริหารงานพัฒนาของรัฐและกระจายสินทรัพย์ จำเป็นที่จะต้องมีการปฏิรูประบบบริหารงานพัฒนาของรัฐทั้งในส่วนกลาง ภูมิภาค และระดมความร่วมมือจากเอกชน ดังนี้ 1. ปฏิรูประบบบริหารงานพัฒนาของรัฐในระดับชาติ 2. ปฏิรูประบบบริหารงานพัฒนาในระดับท้องถิ่น 3. การระดมทรัพยากรจากต่างประเทศ 4. การระดมความร่วมมือจากภาคเอกชน และ 5. กระจายการถือครองสินทรัพย์ทางเศรษฐกิจ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 พ.ศ. 2530 – 2534

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6. (2530 : 3) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาประเทศ 2 ประการ โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. ทางด้านเศรษฐกิจ จะต้องรักษาระดับการขยายตัวให้ได้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 5 เพื่อรองรับกำลังแรงงานใหม่ที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงานไม่น้อยกว่า 3.9 ล้านคน โดยเน้นลักษณะการขยายตัวที่จะช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและช่วยแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ

2. ทางด้านสังคม จะมุ่งพัฒนาคุณภาพคนเพื่อให้สามารถพัฒนาสังคมให้ก้าวหน้า มีความสุข เกิดความเป็นธรรม สอดคล้องและสนับสนุนการพัฒนาประเทศส่วนรวม พร้อม ๆ กับการดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของชาติ วัฒนธรรมและค่านิยมอันดี และยกระดับมาตรฐานคุณภาพชีวิตของคนในชนบทและในเมืองให้ได้ตามเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 พ.ศ. 2535 – 2539

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7. (2535 : 5-6) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาประเทศ 3 ประการ โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. การรักษาอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมเพื่อให้การเจริญเติบโตเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และมีเสถียรภาพ ประกอบด้วย นโยบายการเงินการคลัง และการพัฒนาตลาดทุน ในลักษณะผ่อนคลายเป็นลำดับ และจัดให้มีการปรับโครงสร้างของระบบภาษี การเงินและตลาดทุน พัฒนาการเกษตร เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและปรับโครงสร้างการผลิตการเกษตรและผลิตผลการเกษตรที่มีมูลค่าเพิ่มสูงให้สอดคล้องกับความต้องการตลาด พัฒนาอุตสาหกรรมการค้า และการลงทุน สนับสนุนให้มีการพัฒนาและนำเอาวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต จัดหาพลังงานให้เพียงพอกับความต้องการกับสาขาเศรษฐกิจต่าง ๆ เร่งรัดขยายการลงทุนด้านบริการพื้นฐานให้มีความสุขและปริมาณเพียงพอ พัฒนารุงเทพมหานคร และปริมณฑลให้เชื่อมโยงเข้ากับพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก

2. การกระจายรายได้และกระจายการพัฒนาไปสู่ภูมิภาคและชนบทให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ประกอบด้วย ดำเนินนโยบายด้านการเงินการคลัง การพัฒนาตลาดทุนให้กระจายรายได้ และกระจายการพัฒนาไปสู่ภูมิภาคและชนบทอย่างจริงจัง กระจายการถือครองทรัพย์สิน เพื่อให้เกษตรกรได้เป็นเจ้าของที่ดิน ปรับโครงสร้างการผลิตด้านเกษตรกรรมและกระจายอุตสาหกรรมและบริการไปสู่ภูมิภาค พัฒนาเมืองศูนย์กลางความเจริญในภูมิภาคให้เป็นฐานเศรษฐกิจและฐานการจ้างงานหลักของแต่ละภาค พัฒนายกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชนบท และพัฒนาอาชีพและยกระดับคุณภาพชีวิตคนยากจนในเมือง

3. เร่งรัดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบด้วย พัฒนาระบบการศึกษา และสาธารณสุข พัฒนาจิตใจ วัฒนธรรมและสังคม เพื่อให้คนปรับตัวได้ทันกับการเปลี่ยนแปลงและเป็นกำลังใจในการพัฒนาประเทศ พัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ปรับปรุงระบบบริหารและจัดการ

ทรัพยากรธรรมชาติ ปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับทิศทางและกระบวนการพัฒนา พัฒนาประสิทธิภาพของรัฐวิสาหกิจ และพัฒนาระบบราชการให้กะทัดรัดและมีประสิทธิภาพ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540 – 2544

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8. (2540 : 2-3) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาประเทศ 5 ประการ โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของคนทุกคนทั้งในด้านร่างกายจิตใจและสติปัญญา ให้มีสุขภาพพลานามัยแข็งแรง มีความรู้ความสามารถและทักษะในการประกอบอาชีพ และสามารถปรับตัวให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการปกครอง

2. เพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมให้มีความมั่นคงและเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชนให้สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตของคนรวมทั้งให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศมากยิ่งขึ้น

3. เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญเติบโตอย่างมีเสถียรภาพมั่นคงและสมดุล เสริมสร้างโอกาสการพัฒนาศักยภาพของคนในการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาและได้รับผลจากการพัฒนาที่เป็นธรรม

4. เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์และดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความสมบูรณ์ สามารถสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและคุณภาพชีวิตได้อย่างยั่งยืน

5. เพื่อปรับระบบบริหารจัดการโดยเปิดโอกาสให้องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคเอกชน ชุมชน และประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาประเทศมากขึ้น

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545 – 2549

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9. (2545 : 6) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาประเทศ 4 ประการ โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจให้มีเสถียรภาพและมีภูมิคุ้มกัน สร้างความเข้มแข็งของภาคการเงิน ความมั่นคงและเสถียรภาพของฐานะการคลัง ปรับโครงสร้างเศรษฐกิจเพื่อให้เศรษฐกิจระดับฐานรากมีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้นตลอดจนเพิ่มสมรรถนะของระบบเศรษฐกิจโดยรวมให้สามารถแข่งขันได้และก้าวทันเศรษฐกิจยุคใหม่

2. เพื่อวางรากฐานการพัฒนาประเทศให้เข้มแข็ง ยั่งยืน สามารถพึ่งตนเองได้อย่างรู้เท่าทันโลก โดยการพัฒนาคุณภาพคน ปฏิรูปการศึกษา ปฏิรูประบบสุขภาพ สร้างระบบคุ้มครองความมั่นคงทางสังคม รวมทั้งการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเครือข่ายชุมชน ให้เกิดการเชื่อมโยงกับการพัฒนาชนบทและเมืองอย่างยั่งยืน มีการดูแลจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควบคู่กับการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสังคมไทย

3. เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการที่ดีในสังคมไทยทุกระดับ เป็นพื้นฐานให้การพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้เน้นการปฏิรูประบบบริหารการจัดการ

ภาครัฐ การบริหารจัดการที่ดีของภาคธุรกิจเอกชน การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนา การสร้างระบบการเมืองที่รับผิดชอบต่อสังคม และลดการทุจริตประพดมิชอบ

4. เพื่อแก้ปัญหาความยากจนและเพิ่มศักยภาพและโอกาสของคนไทยในการพึ่งพาตนเอง ให้ได้รับโอกาสในการศึกษาและบริการทางสังคมอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง สร้างอาชีพ เพิ่มรายได้ ยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน ให้ชุมชนและประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและปรับกลไก ภาครัฐให้เอื้อต่อการแก้ปัญหา

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550 – 2554

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10. (2550 : ย-ล) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาประเทศ 7 ประการ โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. เพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้คู่คุณธรรม จริยธรรมอย่างต่อเนื่องที่ขับเคลื่อนด้วยการเชื่อมโยง บทบาทครอบครัว สถาบันศาสนาและสถาบันการศึกษา เสริมสร้างบริการสุขภาพอย่างสมดุลระหว่างการส่งเสริม การป้องกัน และการฟื้นฟูสมรรถภาพ และสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

2. เพื่อเพิ่มศักยภาพของชุมชน เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย เป็นรากฐานการพัฒนาเศรษฐกิจ คุณภาพชีวิต และอนุรักษ์ ฟื้นฟู ใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนนำไปสู่ การพึ่งตนเองและลดปัญหาความยากจนอย่างบูรณาการ

3. เพื่อปรับโครงสร้างการผลิตสู่การเพิ่มคุณค่า (Value Creation) ของสินค้าและบริการบน ฐานความรู้และนวัตกรรม รวมทั้งสนับสนุนให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างสาขาการผลิตเพื่อทำให้ มูลค่าการผลิตสูงขึ้น

4. เพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน (Safety Net) และระบบบริหารความเสี่ยงให้กับภาคการเงิน การคลัง พลังงาน ตลาดปัจจัยการผลิต ตลาดแรงงาน และการลงทุน

5. เพื่อสร้างระบบการแข่งขันด้านการค้าและการลงทุนให้เป็นธรรม และคำนึงถึง ผลประโยชน์ของประเทศ รวมทั้งสร้างกลไกในการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาสู่ประชาชน ในทุกภาคส่วนอย่างเป็นธรรม

6. เพื่อเสริมสร้างความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและคุณค่าความหลากหลาย ทางชีวภาพ ควบคู่กับการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้เป็นฐานที่มั่นคงของการพัฒนาประเทศ และ การดำรงชีวิตของคนไทยทั้งในรุ่นปัจจุบันและอนาคต รวมทั้งสร้างกลไกในการรักษาผลประโยชน์ ของชาติการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

7. เพื่อเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศสู่ภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชนและ ภาคประชาชน และขยายบทบาทขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างกลไกและกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตยให้เกิดผล ในทางปฏิบัติต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 – 2559

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11. (2555 : 8-9) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ประสงค์ของการพัฒนาประเทศ 4 ประการ โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. เพื่อเสริมสร้างสังคมที่เป็นธรรมและเป็นสังคมสันติสุข
2. เพื่อพัฒนาคนไทยทุกกลุ่มวัยอย่างเป็นองค์รวมทั้งทางกาย ใจ สติปัญญา อารมณ์ คุณธรรม จริยธรรม และสถาบันทางสังคมมีบทบาทหลักในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ
3. เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจให้เติบโตอย่างมีเสถียรภาพ คุณภาพ และยั่งยืน มีความเชื่อมโยงกับเครือข่ายการผลิตสินค้าและบริการบนฐานปัญญา นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ในภูมิภาคอาเซียน มีความมั่นคงทางอาหารและพลังงาน การผลิตและการบริโภคเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม นำไปสู่การเป็นสังคมคาร์บอนต่ำ
4. เพื่อบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เพียงพอต่อการรักษาสมดุลของระบบนิเวศ และเป็นฐานที่มั่นคงของการพัฒนาประเทศ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 – 2564

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12. (2560 : 63) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ประสงค์ของการพัฒนาประเทศ 7 ประการ โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. เพื่อวางรากฐานให้คนไทยเป็นคนที่สมบูรณ์ มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย ค่านิยมที่ดี มีจิตสาธารณะ และมีความสุข โดยมีสุขภาพและสุขภาพที่ดี ครอบครัวอบอุ่น ตลอดจนเป็นคนเก่งที่มีทักษะความรู้ความสามารถและพัฒนาตนเองได้ต่อเนื่องตลอดชีวิต
2. เพื่อให้คนไทยมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ได้รับความเป็นธรรมในการเข้าถึงทรัพยากรและบริการทางสังคมที่มีคุณภาพ ผู้ด้อยโอกาสได้รับการพัฒนาศักยภาพ รวมทั้งชุมชนมีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้
3. เพื่อให้เศรษฐกิจเข้มแข็ง แข่งขันได้ มีเสถียรภาพ และมีความยั่งยืน สร้างความเข้มแข็งของฐานการผลิตและบริการเดิมและขยายฐานใหม่ โดยการใช้นวัตกรรมที่เข้มข้นมากขึ้น สร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก และสร้างความมั่นคงทางพลังงาน อาหาร และน้ำ
4. เพื่อรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้สามารถสนับสนุนการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน
5. เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินมีประสิทธิภาพ โปร่งใส ทันสมัย และมีการทำงานเชิงบูรณาการของภาคีการพัฒนา
6. เพื่อให้มีการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคโดยการพัฒนาระดับภูมิภาคและเมืองเพื่อรองรับการพัฒนายกระดับฐานการผลิตและบริการเดิมและขยายฐานการผลิตและบริการใหม่
7. เพื่อผลักดันให้ประเทศไทยมีความเชื่อมโยงกับประเทศต่าง ๆ ทั้งในระดับอนุภูมิภาค ภูมิภาค และนานาชาติได้อย่างสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ รวมทั้งให้ประเทศไทยมีบทบาทนำและ

สร้างสรรค์ในด้านการค้า การบริการ และการลงทุนภายใต้กรอบความร่วมมือต่าง ๆ ทั้งในระดับ อนุภูมิภาค ภูมิภาค และโลก

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566 – 2570

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13. (2566 : 20-21) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาประเทศ 5 ประการ โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. การปรับโครงสร้างภาคการผลิตและบริการสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม มุ่งยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคการผลิตและบริการสำคัญ ผ่านการผลักดันส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยใช้นวัตกรรม เทคโนโลยี และความคิดสร้างสรรค์ ที่ตอบโจทย์พัฒนาการของสังคมยุคใหม่และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงเศรษฐกิจท้องถิ่นและผู้ประกอบการรายย่อยกับห่วงโซ่มูลค่าของภาคการผลิตและบริการเป้าหมาย รวมถึงพัฒนาระบบนิเวศที่ส่งเสริมการค้าการลงทุนและนวัตกรรม

2. การพัฒนาคนสำหรับโลกยุคใหม่ มุ่งพัฒนาให้คนไทยมีทักษะและคุณลักษณะที่เหมาะสมกับโลกยุคใหม่ ทั้งทักษะในด้านความรู้ ทักษะทางพฤติกรรม และคุณลักษณะตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคมและเร่งรัดการเตรียมพร้อมกำลังคนให้มีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และเอื้อต่อการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่ภาคการผลิตและบริการเป้าหมายที่มีศักยภาพและผลิตภาพสูงขึ้น รวมทั้งให้ความสำคัญกับการสร้างหลักประกันและความคุ้มครองทางสังคมที่สามารถส่งเสริมความมั่นคงในชีวิต

3. การมุ่งสู่สังคมแห่งโอกาสและความเป็นธรรม มุ่งลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ทั้งในเชิงรายได้ พื้นที่ ความมั่งคั่ง และการแข่งขันของภาคธุรกิจ ด้วยการสนับสนุนช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางและผู้ด้อยโอกาสให้มีโอกาสในการเลื่อนสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม กระจายโอกาสทางเศรษฐกิจและจัดให้มีบริการสาธารณะที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมในทุกพื้นที่ พร้อมทั้งเพิ่มโอกาสในการแข่งขันของภาคธุรกิจให้เปิดกว้างและเป็นธรรม

4. การเปลี่ยนผ่านการผลิตและบริโภคไปสู่ความยั่งยืน มุ่งลดการก่อกมลพิษ ควบคุมไปกับการผลักดันให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับขีดความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศ ตลอดจนลดปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกเพื่อให้ประเทศไทยบรรลุเป้าหมายความเป็นกลางทางคาร์บอนภายในปี 2593 และบรรลุเป้าหมายการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์ภายในปี 2608

5. การเสริมสร้างความสามารถของประเทศในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและความเสี่ยงภายใต้บริบทโลกใหม่ มุ่งสร้างความพร้อมในการรับมือและแสวงหาโอกาสจากการเป็นสังคมสูงวัย การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภัยโรคระบาด และภัยคุกคามทางไซเบอร์ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและกลไกสถาบันที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงของบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีได้อย่างทันเวลามีประสิทธิภาพ และมีธรรมาภิบาล

ตารางที่ 11.1 แสดงตัวชี้วัดและค่าเป้าหมายของแต่ละเป้าหมายหลัก

เป้าหมายหลัก	ตัวชี้วัด	สถานะปัจจุบัน	ค่าเป้าหมายในปี 2570
1. การปรับโครงสร้างภาคการผลิตและบริการสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม	รายได้ประชาชาติต่อหัว	7,097 เหรียญสหรัฐต่อปี (227,000 บาท) ในปี 2564	9,300 เหรียญสหรัฐต่อปี (300,000 บาท)
2. การพัฒนาคนสำหรับโลกยุคใหม่	ดัชนีความก้าวหน้าของคน (ประกอบด้วยตัวชี้วัด 8 ด้าน ได้แก่ สุขภาพ การศึกษา ชีวิต การงาน รายได้ ที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ชีวิตครอบครัว และชุมชน การคมนาคมและการสื่อสาร และการมีส่วนร่วม)	0.6501 (ความก้าวหน้าของคนอยู่ในระดับปานกลาง) ในปี 2563	0.7209 (ความก้าวหน้าของคนอยู่ในระดับสูง)
3. การมุ่งสู่สังคมแห่งโอกาสและความเป็นธรรม	ความแตกต่างของความเป็นอยู่ระหว่างกลุ่มประชากรที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงสุดร้อยละ 10 และต่ำสุดร้อยละ 40	5.68 เท่า ในปี 2563	ต่ำกว่า 5 เท่า
4. การเปลี่ยนผ่านการผลิตและบริโภคไปสู่ความยั่งยืน	ปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจก	ในปี 2562 การปล่อยก๊าซเรือนกระจกในภาคพลังงานและขนส่ง ลดลงร้อยละ 17 เมื่อเทียบกับปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในกรณีปกติ	การปล่อยก๊าซเรือนกระจกโดยรวม (ครอบคลุมภาคพลังงาน/คมนาคมและขนส่ง/กระบวนการทางอุตสาหกรรม/การจัดการของเสีย) ลดลงไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 เมื่อเทียบกับปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในกรณีปกติ

ที่มา : แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (2567)

ตารางที่ 11.1 (ต่อ) แสดงตัวชี้วัดและค่าเป้าหมายของแต่ละเป้าหมายหลัก

เป้าหมายหลัก	ตัวชี้วัด	สถานะปัจจุบัน	ค่าเป้าหมายในปี 2570
5. การเสริมสร้าง ความสามารถ ของประเทศใน การรับมือกับ การเปลี่ยนแปลง และความเสี่ยง ภายใต้บริบท โลกใหม่	ดัชนีรวมสะท้อนความสามารถในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย 4 ตัวชี้วัดย่อย ได้แก่		
	1. ชีตความสามารถของการปฏิบัติตามกฎอนามัยระหว่างประเทศและการเตรียมความพร้อมฉุกเฉินด้านสุขภาพ	ร้อยละ 85 ในปี 2563	ร้อยละ 90 โดยสมรรถนะหลัก แต่ละด้านไม่ต่ำกว่า ร้อยละ 80
	2. อันดับความเสี่ยงด้านภูมิอากาศ	อันดับเฉลี่ย 5 ปี (2558-2562) เท่ากับ 36.8	อันดับเฉลี่ย 5 ปี (2566-2570) ไม่น้อยกว่า 40
	3. อันดับความสามารถในการแข่งขันด้านดิจิทัล	อันดับ 38 ในปี 2564	อันดับ 30
	4. อันดับประสิทธิภาพของรัฐบาล	อันดับที่ 20 ในปี 2564	อันดับที่ 15

ที่มา : แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (2567)

นอกจากนี้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ได้กำหนดจุดหมายการพัฒนาประเทศไทย เพื่อที่จะให้เกิดการขับเคลื่อนที่ชัดเจนในสิ่งที่ประเทศไทยจะ “เป็น” หรือมุ่งหวังจะ “มี” ในอนาคตเพื่อที่จะพัฒนาพลิกโฉมประเทศสู่ “สังคมก้าวหน้า เศรษฐกิจสร้างมูลค่าอย่างยั่งยืน” โดยทำการแบ่งเป็น 4 มิติ มีทั้งหมด 13 หมุดหมาย ดังตารางที่ 10.2

ตารางที่ 11.2 แสดงหมุดหมายการพัฒนาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13

หมุดหมายการพัฒนา	
1. มิติภาคการผลิตและบริการเป้าหมาย	
หมุดหมายที่ 1	ไทยเป็นประเทศชั้นนำด้านสินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูปมูลค่าสูง
หมุดหมายที่ 2	ไทยเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน
หมุดหมายที่ 3	ไทยเป็นฐานการผลิตยานยนต์ไฟฟ้าที่สำคัญของโลก
หมุดหมายที่ 4	ไทยเป็นศูนย์กลางทางการแพทย์และสุขภาพมูลค่าสูง
หมุดหมายที่ 5	ไทยเป็นประตูการค้าการลงทุนและยุทธศาสตร์ทางโลจิสติกส์ที่สำคัญของภูมิภาค
หมุดหมายที่ 6	ไทยเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะและอุตสาหกรรมดิจิทัลของอาเซียน

ตารางที่ 11.2 (ต่อ) แสดงหมวดหมู่การพัฒนาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13

หมวดหมู่การพัฒนา	
2. มิติโอกาสและความเสมอภาคทางเศรษฐกิจและสังคม	
หมวดหมู่ที่ 7	ไทยมีวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่เข้มแข็ง มีศักยภาพสูง และสามารถแข่งขันได้
หมวดหมู่ที่ 8	ไทยมีพื้นที่และเมืองอัจฉริยะที่น่าอยู่ ปลอดภัย เติบโตอย่างยั่งยืน
หมวดหมู่ที่ 9	ไทยมีความยากจนข้ามรุ่นลดลง และมีความคุ้มครองทางสังคมที่เพียงพอเหมาะสม
3. มิติความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	
หมวดหมู่ที่ 10	ไทยมีเศรษฐกิจหมุนเวียนและสังคมคาร์บอนต่ำ
หมวดหมู่ที่ 11	ไทยสามารถลดความเสี่ยงและผลกระทบจากภัยธรรมชาติและ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
4. มิติปัจจัยผลักดันการพลิกโฉมประเทศ	
หมวดหมู่ที่ 12	ไทยมีกำลังคนสมรรถนะสูง มุ่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตอบโจทย์การพัฒนาแห่งอนาคต
หมวดหมู่ที่ 13	ไทยมีภาครัฐที่ทันสมัย มีประสิทธิภาพ และตอบโจทย์ประชาชน

ที่มา : แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (2567)

จะเห็นได้ว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 จะมุ่งเน้นให้รายได้ ประชาชาติต่อบุคคลปรับเพิ่มขึ้น ซึ่งรายได้ประชาชาติต่อบุคคลจะแสดงถึงการกินดีอยู่ของ ประชาชาติในประเทศรวมถึงระดับการพัฒนาของประเทศ และมุ่งเน้นให้ประชาชนในประเทศมี คุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขในการดำรงชีวิต มุ่งเน้นในการลดความเหลื่อมล้ำในฐานะทางเศรษฐกิจ ของประชาชน ซึ่งประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีความเหลื่อมล้ำของประชาชนในประเทศอยู่ใน ระดับสูง มุ่งเน้นสู่การผลิตสินค้าด้วยเทคโนโลยีขั้นสูงที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ลดการปล่อยก๊าซ เรือนกระจกในทุกส่วนภาคเศรษฐกิจของประเทศ มุ่งเน้นการรับมือเพื่อเตรียมพร้อมในด้าน สุขอนามัย ความเสี่ยงของภูมิอากาศ การแข่งขันในด้านดิจิทัล รวมถึงเพิ่มประสิทธิภาพของภาครัฐบาล เพื่อเป้าหมายที่ก้าวไปสู่การเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว

11.8 วิฤตเศรษฐกิจของไทยและการแก้ไขปัญหา

วิฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้เกิดจากสาเหตุที่แตกต่าง ซึ่งรัฐบาลจำเป็นต้องเข้ามาทำการแทรกแซงกลไกตลาดของระบบเศรษฐกิจ เพื่อให้ปัญหาเศรษฐกิจมี การคลี่คลายไปให้ทิศทางที่ดีขึ้นและทำให้เศรษฐกิจกลับมาเติบโต โดยจะยกตัวอย่างวิฤตเศรษฐกิจ ที่เคยเกิดขึ้นในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน ดังนี้

วิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540

วิกฤตการณ์ทางการเงิน ปี 2540 หรือที่เรียกว่า “วิกฤตต้มยำกุ้ง” เริ่มอย่างเป็นทางการในวันที่ 2 กรกฎาคม 2540 ซึ่งเป็นวันที่ประเทศไทยประกาศลอยตัวค่าเงินบาท เนื่องจากประเทศไทยไม่มีเงินในกองทุนสำรองระหว่างประเทศเพียงพอในการรักษาค่าเงิน และประเทศไทยได้ขอกู้เงินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund : IMF) โดยการเกิดวิกฤตต้มยำกุ้งได้สร้างผลกระทบและความเสียหายทางเศรษฐกิจอย่างมหาศาลกับประเทศ นอกจากนั้นยังส่งผลกระทบต่อทางเศรษฐกิจไปยังกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทุกประเทศ ในการเกิดวิกฤตต้มยำกุ้งนั้นได้มีการสะสมของปัญหาต่าง ๆ มาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ซึ่งสามารถสรุปสาเหตุของการเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ได้ดังนี้

1. การพึ่งพิงเงินกู้จากต่างประเทศ เป็นนโยบายที่ประเทศไทยเปิดเสรีทางการเงินระหว่างประเทศ ในปี พ.ศ. 2536 โดยอนุญาตให้มีการเคลื่อนย้ายเงินทุนเข้า-ออก ประเทศได้อย่างเสรี ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในครั้งนี้ โดยการเปิดเสรีทางการเงินของประเทศไทยนั้นไม่ได้มีการแก้ไขนโยบายเกี่ยวกับอัตราแลกเปลี่ยนของค่าเงินบาท เนื่องจากนโยบายอัตราแลกเปลี่ยนเป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ในระดับ 25 บาท/ดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งไม่มีความเหมาะสมในการเปิดเสรีทางการเงินทำให้ธนาคารแห่งประเทศไทยต้องเข้าแทรกแซงตลาดการเงินระหว่างประเทศให้อัตราแลกเปลี่ยนอยู่ในระดับคงที่ นอกจากนี้ตลาดดอกเบี้ยภายในประเทศไทยมีอัตราดอกเบี้ยที่สูงกว่าอัตราดอกเบี้ยต่างประเทศมาก ทำให้ภาคเอกชนกู้เงินจากต่างประเทศในสกุลต่างประเทศมาใช้ในการลงทุนภายในประเทศเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะกลุ่มธนาคารพาณิชย์ได้กู้เงินในสกุลเงินต่างประเทศจากต่างประเทศแล้วนำเงินดังกล่าวมาปล่อยกู้ภายในประเทศ ซึ่งในขณะการกู้เงินในสกุลเงินต่างประเทศจากต่างประเทศจะไม่มีความเสี่ยงในอัตราแลกเปลี่ยน เพราะประเทศไทยใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ จึงไม่มีการประท้วงกันความเสี่ยงด้านอัตราแลกเปลี่ยนของผู้กู้เงินจากต่างประเทศ

2. การขาดดุลบัญชีเดินสะพัดอย่างต่อเนื่อง ประเทศไทยขาดดุลบัญชีเดินสะพัดเป็นระยะเวลาที่ยาวนานหลายปี ซึ่งในปี พ.ศ. 2538 และ พ.ศ. 2539 ขาดดุลบัญชีเดินสะพัดในสัดส่วนประมาณร้อยละ 8 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) นับว่าเป็นการขาดดุลที่สูงมาก นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2539 มีอัตราการส่งออกขยายตัวเพียงร้อยละ 1.9 จากปีก่อน ซึ่งเป็นการเติบโตที่น้อยมากเมื่อเทียบกับอัตราการขยายตัวการส่งออกในปี พ.ศ. 2538 ที่มีอัตราการส่งออกขยายตัวสูงถึงร้อยละ 24.82 จากปีก่อน เป็นการหดตัวอย่างรุนแรงของการส่งออกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510

3. การลดลงของกองทุนเงินสำรองระหว่างประเทศ จากปัญหาการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดอย่างต่อเนื่องส่งผลให้เงินในกองทุนสำรองระหว่างประเทศลดลงอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้จากนโยบายระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ ทำให้ไม่มีการสะท้อนมูลค่าที่แท้จริงของเงินบาทที่ควรจะเป็นส่งผลให้ค่าเงินบาทมีการแข็งค่าเกินความเป็นจริง เนื่องจากธนาคารแห่งประเทศไทยได้ทำการแทรกแซงตลาดการเงินระหว่างประเทศให้ค่าเงินบาทมีอัตราแลกเปลี่ยนที่คงที่ ผลของการที่ค่าเงินบาทแข็งค่า

เกินความเป็นจริงทำให้ประเทศไทยสูญเสียขีดความสามารถในการแข่งขันในการส่งออกในตลาดโลก จนในที่สุดประเทศไทยไม่มีเงินทุนสำรองมากพอที่จะไปทำการแทรกแซงค่าเงินบาทอีกต่อไป ส่งผลให้ประเทศไทยประกาศลอยตัวค่าเงินบาทในวันที่ 2 กรกฎาคม 2540

4. ปัญหานี้เสียของสถาบันการเงิน เกิดจากการที่สถาบันการเงินในประเทศปล่อยกู้ให้กับภาคธุรกิจและประชาชนเป็นจำนวนมาก โดยเป็นการปล่อยกู้ที่ไม่ได้เข้มงวด ไม่ได้คำนึงถึงคุณภาพของสินเชื่อ ซึ่งในตอนนั้นสถาบันการเงินมีต้นทุนทางการเงินที่ต่ำ เนื่องจากสถาบันการเงินได้กู้เงินจากต่างประเทศอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ต่ำแล้วมาปล่อยกู้ในประเทศไทยที่อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่สูง โดยในก่อนช่วงปี พ.ศ. 2540 เศรษฐกิจประเทศไทยเติบโตสูงมาก ทำให้เกิดการกู้เงินไปเก็งกำไรในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์เพื่อหวังว่าจะขายต่อในราคาที่สูงขึ้น เช่น การซื้อบ้าน ที่ดิน อาคารชุด เป็นต้น และการลงทุนที่เกินตัวของธุรกิจจำนวนมาก

5. การโจมตีค่าเงินบาท (Currency Attack) จากปัญหาที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น ทำให้มีนักเก็งกำไรค่าเงิน ซึ่งเป็นนักลงทุนขนาดใหญ่และนักลงทุนสถาบันที่ร่วมมือกันในการโจมตีค่าเงิน โดยทำการจัดตั้งกองทุน “Quantum Fund” ที่ทำการบริหารงานโดย George Soros มีเป้าหมายในการแสวงหากำไรจากการเก็งกำไรค่าเงิน ซึ่งจะเลือกโจมตีค่าเงินในประเทศที่มีปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่อ่อนแอ แล้วทำการปล่อยข่าวลือเกี่ยวกับค่าเงินของประเทศนั้น ซึ่งตอนนั้นประเทศไทยเป็นเป้าหมายในการโจมตี ส่งผลให้ธนาคารแห่งประเทศไทยต้องใช้เวลาสำรองระหว่างประเทศเข้าแทรกแซงค่าเงินบาทจากการถูกโจมตีเป็นจำนวนถึง 24,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็นจำนวนปริมาณ 2 ใน 3 ของเงินทุนสำรองระหว่างประเทศทั้งหมด จนกระทั่งประเทศไทยเหลือเงินทุนสำรองระหว่างประเทศเพียง 2,850 ล้านดอลลาร์สหรัฐ จนในที่สุดวันที่ 2 กรกฎาคม 2540 ได้ประกาศลอยตัวค่าเงินบาท

นโยบายและมาตรการแก้ไขวิกฤต

ในช่วงเกิดวิกฤตเป็นรัฐบาลของ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งในวันที่ 6 พฤศจิกายน 2540 ได้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ต่อในวันที่ 9 พฤศจิกายน 2540 นายชวน หลีกภัย ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จะเห็นว่าในช่วงเกิดวิกฤตมี 2 รัฐบาลที่บริหารประเทศ โดยสามารถสรุปแนวนโยบายและมาตรการแก้ไขวิกฤต ได้ดังนี้

1. ในรัฐบาล พลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ ประกาศลอยตัวค่าเงินบาท ในวันที่ 2 กรกฎาคม 2540 ซึ่งเป็นการเปลี่ยนจากระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ในระดับ 25 บาท/ดอลลาร์สหรัฐ มาเป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัว โดยหลังจากประกาศลอยตัวค่าเงินบาทนั้น ค่าเงินบาทอ่อนค่าต่ำสุดที่ 55 บาท/ดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งหลังจากประเทศไทยมาใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัว ได้ส่งผลให้การนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศลดลงและสามารถส่งออกสินค้าไปขายต่างประเทศได้ในปริมาณที่เพิ่มขึ้นอย่างมาก นอกจากนี้มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างมาก ส่งผลให้ประเทศไทยมีการเกินดุลบัญชีเดินสะพัดตั้งแต่เปลี่ยนมาใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวเป็นต้นมา

2. ในรัฐบาล พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ได้เจรจาขอกู้ยืมเงินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) โดยลงนามรับเงื่อนไขในวันที่ 14 สิงหาคม 2540 จำนวน 17,200 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพื่อนำมาลงทุนสำรองระหว่างประเทศ ซึ่งการกู้เงินจาก IMF มีเงื่อนไขที่จะต้องดำเนินนโยบายการคลังที่เข้มงวด (งบประมาณเกินดุล) ซึ่งการดำเนินนโยบายการคลังที่เข้มงวดเสมือนเป็นการซ้ำเติมให้วิกฤตแย่ลงและต้องทำการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ เพื่อเป็นช่องทางที่จะนำเงินจากการขายรัฐวิสาหกิจไปใช้หนี้ที่กู้มา

3. ในรัฐบาล พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ดำเนินการปิดสถาบันการเงิน จำนวน 58 แห่ง โดยได้จัดตั้ง “องค์การเพื่อการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ปรส.)” เพื่อมาดำเนินการบริหารสินทรัพย์ของสถาบันการเงินที่ถูกปิดกิจการ 58 แห่ง และบริษัทบริหารสินทรัพย์สถาบันการเงิน (บบส.) เพื่อมาดำเนินการซื้อสินทรัพย์ที่ด้อยคุณภาพของสถาบันการเงินที่ถูกปิด นอกจากนี้รัฐบาลได้ค้ำประกันเงินกู้ให้กับกองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาาระบบสถาบันการเงิน (FIDF) ได้กู้เงินจำนวน 1.3 ล้านล้านบาท เพื่อนำเงินมาใช้ในการพยุงสถาบันการเงินในประเทศไม่ให้ล้มจากวิกฤต ซึ่งในเดือนเมษายน 2557 เหลือยอดหนี้เท่ากับ 590,869 ล้านบาท

4. ในรัฐบาลนายชวน หลีกภัย ในวันที่ 10 มีนาคม 2542 ได้เจรจากับ IMF เพื่อขอผ่อนปรนเงื่อนไขในการที่ต้องจัดทำงบประมาณเกินดุลให้สามารถจัดทำงบประมาณขาดดุลเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจได้หลังจากเจรจาได้สำเร็จ รัฐบาลได้ดำเนินการขอกู้เงินจากธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย (J-EXIM) และกองทุนความร่วมมือทางเศรษฐกิจโอเพ่นทะเลแห่งญี่ปุ่น (OECF) รวมเป็นจำนวน 850 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และขอกู้จากธนาคารโลก จำนวน 600 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพื่อมาทำการกระตุ้นเศรษฐกิจผ่านนโยบายการคลังในโครงการเงินกู้มีयाชวา ในระยะเวลา 18 เดือน ผ่านโครงการดังต่อไปนี้

- 4.1 โครงการลงทุน-จ้างงานในท้องถิ่น จำนวน 26,000 ล้านบาท
- 4.2 โครงการยกระดับคุณภาพชีวิต จำนวน 5,900 ล้านบาท
- 4.3 โครงการแก้ปัญหาการศึกษา-เพิ่มศักยภาพการผลิตรักษาเสถียรภาพราคาสินค้าเกษตร จำนวน 7,100 ล้านบาท
- 4.4 โครงการเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันของประเทศ จำนวน 3,100 ล้านบาท
- 4.5 โครงการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษการค้าชายแดน จำนวน 900 ล้านบาท
- 4.6 โครงการจ้างงานบัณฑิตอาสาเก็บข้อมูลให้ภาครัฐบาล จำนวน 6,700 ล้านบาท

วิกฤตเศรษฐกิจโลก พ.ศ. 2551

วิกฤตการณ์ทางการเงินโลก ในปี พ.ศ. 2551 เป็นวิกฤตสินเชื่อซับไพรม์ (Subprime Mortgage Crisis) หรือที่เรียกว่า “วิกฤตแฮมเบอร์เกอร์” ซึ่งเกิดจากการปล่อยสินเชื่อในตลาดอสังหาริมทรัพย์ที่มีความเสี่ยงสูงหรือสินเชื่อด้อยคุณภาพในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยวิกฤตแฮมเบอร์เกอร์ได้สร้างผลกระทบและความเสียหายทางเศรษฐกิจไปทั่วโลก เนื่องจากประเทศ

สหรัฐอเมริกา มีระบบเศรษฐกิจขนาดใหญ่ที่สุดในโลก ซึ่งสามารถสรุปสาเหตุของการเกิดวิกฤตเศรษฐกิจได้ดังนี้

1. การปล่อยสินเชื่อและเก็งกำไรในตลาดอสังหาริมทรัพย์ในประเทศสหรัฐอเมริกา เนื่องจากสถาบันการเงินปล่อยสินเชื่อที่พอกำไยให้กับกลุ่มลูกค้าที่มีความเสี่ยงสูง เช่น บุคคลที่มีรายได้ไม่แน่นอน บุคคลที่มีประวัติการชำระหนี้ไม่ดี เป็นต้น โดยกลุ่มลูกค้าประเภทนี้สถาบันการเงินได้รับอัตราดอกเบี้ยที่สูงกว่าปกติ ซึ่งสถาบันการเงินจะเอาบ้านหรืออสังหาริมทรัพย์มาเป็นหลักประกันในการกู้ ในขณะที่เดียวกันราคาบ้าน ที่ดิน หรืออสังหาริมทรัพย์มีการเพิ่มขึ้นของราคาอย่างรวดเร็วส่งผลให้สถาบันการเงินประเมินวงเงินสินเชื่อที่สูงตามไปด้วย จนในที่สุดที่เกิดภาวะฟองสบู่แตกในตลาดอสังหาริมทรัพย์โดยผู้ที่ซื้อมาแล้วไม่สามารถขายอสังหาริมทรัพย์ได้ในราคาที่สูงได้นอกจากนี้ยังมีปัญหาที่ผู้กู้เงินสถาบันการเงินไปซื้ออสังหาริมทรัพย์ไม่สามารถผ่อนชำระหนี้ได้ ทำให้สถาบันการเงินยึดหลักประกันเงินกู้เป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดปัญหาสภาพคล่องในสถาบันการเงินของประเทศสหรัฐอเมริกา

2. การเก็งกำไรของสถาบันการเงินในประเทศสหรัฐอเมริกาผ่านนวัตกรรมอนุพันธ์ทางการเงิน สถาบันการเงินได้พัฒนานวัตกรรมทางการเงินในรูปแบบต่าง ๆ โดยมีการนำสินเชื่อหลาย ๆ รายการมาทำการรวมเป็นกลุ่มก้อนเดียวกันแล้วนำสินเชื่อที่รวมเป็นกลุ่มก้อนเดียวกันไปทำการแปลง “หนี้เป็นทุน (Securitization)” ซึ่งการนำเอาสินเชื่ออสังหาริมทรัพย์ที่เป็นหลักประกันไปแปลงเป็นหลักทรัพย์อีกประเภทเรียกว่า “Mortgage-Backed Security (MBS)” โดยในขณะนั้นได้ทำการแปลงหนี้เป็นทุนในจำนวนหลายรอบ ซึ่งเมื่อเกิดวิกฤตฟองสบู่ในตลาดอสังหาริมทรัพย์แตกจะส่งผลให้เกิดความเสียหายเป็นทวีคูณมากกว่าวิกฤตทั่วไป

ผลกระทบต่อเศรษฐกิจประเทศไทย

1. เกิดการเคลื่อนย้ายเงินทุนออกจากประเทศไทย โดยมีการเทขายพันธบัตรและหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ส่งผลให้ค่าเงินบาทอ่อนตัวจากเงินที่ไหลออกนอกประเทศ

2. เกิดการชะลอตัวในการลงทุนของภาคเอกชน เนื่องจากนักลงทุนไม่มั่นใจในเศรษฐกิจโลก นอกจากนี้บริษัทต่างชาติที่ลงทุนในประเทศไทยก็มีปัญหาด้านสภาพคล่องของบริษัทแม่ที่อยู่ในต่างประเทศ

3. การส่งออกสินค้าของประเทศไทยหดตัวรุนแรงอย่างต่อเนื่อง เพราะประเทศคู่ค้า เช่น สหรัฐอเมริกา ยุโรป เป็นต้น เกิดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจทำให้ความต้องการสินค้าลดลงอย่างรุนแรง นอกจากนี้ภาคการท่องเที่ยวของไทยก็หดตัวอย่างรุนแรงเช่นกัน นักท่องเที่ยวชาวสหรัฐอเมริกา และยุโรป ซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวที่มีการใช้จ่ายสูงนั้น มีจำนวนที่ลดลงอย่างมาก

4. การจ้างงานในประเทศ อัตราการว่างงานในประเทศเพิ่มขึ้น เนื่องจากการลดลงกำลังการผลิตของภาคเอกชนและการชะลอการลงทุนในประเทศ

นโยบายและมาตรการแก้ไขวิกฤต

ในช่วงที่เกิดวิกฤตเป็นรัฐบาลของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เป็นนายกรัฐมนตรี โดยสามารถสรุปแนวนโยบายและมาตรการแก้ไขวิกฤตได้ดังนี้

1. รัฐบาลได้จ่ายเงินจำนวน 2,000 บาท ที่เรียกว่า “โครงการเช็คช่วยชาติ” ซึ่งผู้ที่มีสิทธิ์ได้รับเงินจำนวนดังกล่าวต้องเป็นผู้ประกันตนเองที่มีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาท ในวงเงินทั้งสิ้น 20,000 บาท โดยรัฐบาลได้มองว่าเงินจำนวนดังกล่าวจะเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจที่เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจได้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากรัฐบาลจ่ายให้กับผู้มีสิทธิ์ได้รับ แล้วผู้ได้รับเงินสามารถนำเงินไปใช้ได้ทันที ซึ่งต่างจากโครงการก่อสร้างของภาครัฐที่จะต้องใช้ระยะเวลาประมาณ 1 ปี กว่าที่เงินจะเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจ

2. รัฐบาลได้ออก พระราชกำหนด (พ.ร.ก.) ให้อำนาจกระทรวงการคลังกู้เงิน เพื่อฟื้นฟูและเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ 2552 ในวงเงิน 400,000 ล้านบาท หรือเรียกว่า “โครงการเงินกู้ไทยเข้มแข็ง” โดยมีระยะเวลาในการดำเนินงาน 36 เดือน ซึ่งเป็นการดำเนินนโยบายการคลังแบบขาดดุลงบประมาณเพื่อทำการกระตุ้นเศรษฐกิจ ดังตัวอย่างโครงการต่อไปนี้

2.1 โครงการประกันรายได้เกษตรกร	จำนวน 41,932 ล้านบาท
2.2 โครงการอาคารที่พักอาศัยสำนักงานตำรวจแห่งชาติ	จำนวน 3,781 ล้านบาท
2.3 โครงการจัดหาแหล่งน้ำและเพิ่มพื้นที่ชลประทาน	จำนวน 18,761 ล้านบาท
2.4 โครงการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ชลประทาน	จำนวน 16,594 ล้านบาท
2.5 โครงการป้องกันและบรรเทาอุทกภัย	จำนวน 8,011 ล้านบาท
2.6 โครงการอนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งน้ำ	จำนวน 5,412 ล้านบาท
2.7 โครงการถนนไร้ฝุ่นของกรมทางหลวงชนบท	จำนวน 14,657 ล้านบาท
2.8 โครงการบำรุงรักษาทางหลวง	จำนวน 13,910 ล้านบาท
2.9 โครงการส่งเสริมศักยภาพการบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน	จำนวน 10,607

ล้านบาท

2.10 โครงการยกระดับคุณภาพอาชีวศึกษา	จำนวน 6,539 ล้านบาท
2.11 โครงการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนสู่มาตรฐาน	จำนวน 7,152 ล้านบาท
2.12 โครงการเพิ่มทุนให้ธนาคารของรัฐ 5 แห่ง	จำนวน 17,412 ล้านบาท

จากโครงการเงินกู้ของในวงเงิน 400,000 ล้านบาท จุดประสงค์ของรัฐบาลเพื่อต้องการสร้างการจ้างงานในระบบเศรษฐกิจและการลงทุนของภาคเอกชน นอกจากนี้รัฐบาลยังอนุมัติโครงการรถไฟฟ้าในเส้นทางต่าง ๆ ในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล เช่น ส่วนต่อขยายรถไฟฟ้าสายสีเขียว รถไฟฟ้าสายสีแดง รถไฟฟ้าสายสีน้ำเงิน เป็นต้น เพื่อให้เกิดอุปสงค์มวลรวมของสินค้าและบริการในระบบเศรษฐกิจของประเทศ ก่อให้เกิดการจ้างงาน การลงทุนภาคเอกชน รวมถึงการสร้างเสริมเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอีกด้วย

วิกฤตสถานการณ์การระบาดของ COVID-19

โรคติดเชื้อ Covid-19 เริ่มแพร่ระบาดทั่วโลกในช่วงปลายปี 2562 รวมถึงประเทศไทยด้วย โดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินทั่วราชอาณาจักร ในวันที่ 25 มีนาคม 2563 เพื่อเป็นการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 โดยมีมาตรการ ห้ามประชาชนเข้าพื้นที่เสี่ยงติดโรค ปิดสถานที่เสี่ยงติดโรค สถานบันเทิง-สนามกีฬา ห้างสรรพสินค้า สถานที่ท่องเที่ยว ปิดช่องทางการเข้าประเทศทุกช่องทาง ยกเว้น ส่งของที่เป็น กระทบต่อ คนไทยห้ามชุมนุม-มั่วสุมในที่แออัด ห้ามเสนอข่าวบิดเบือน ควบคุมการเดินทางของ ประชาชนระหว่างจังหวัด ให้ประชาชนสวมหน้ากากอนามัย เป็นต้น โดยในปี พ.ศ. 2563 เศรษฐกิจ มีอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศติดลบร้อยละ 6.1 เมื่อเทียบกับปีก่อน

ผลกระทบต่อเศรษฐกิจประเทศไทย

1. การส่งออกสินค้าของประเทศหดตัวลดลง เนื่องจากมาตรการปิดประเทศของทุกประเทศ ทั่วโลกทำให้การส่งออกสินค้ามีข้อจำกัดในการขนส่ง นอกจากนี้อุปสงค์ของสินค้าในตลาดโลกลดลง จากการที่รายได้ที่ลดลงของคนทั่วโลก ยกเว้นอุปสงค์ในสินค้าทางการแพทย์ที่เกี่ยวกับโรคระบาด Covid-19 ที่เพิ่มขึ้นอย่างมหาศาล

2. การท่องเที่ยวและโรงแรม ด้วยมาตรการที่รัฐบาลประกาศส่งผลในภาคการท่องเที่ยว และโรงแรมเหมือนจะปิดกิจการ เนื่องจากรัฐบาลกำหนดให้ประชาชนห้ามออกจากที่พักอาศัย มุ่งเน้นการทำงานที่บ้าน (Work from Home) และงดการเดินทาง ส่งผลให้คนที่ทำงานในภาค การท่องเที่ยวและโรงแรมถูกเลิกจ้างจำนวนมาก เพราะธุรกิจไม่สามารถดำเนินการได้ตามปกติ

3. อุตสาหกรรมการบิน ด้วยมาตรการปิดประเทศและงดการเดินทางภายในประเทศ ทำให้ บริษัทธุรกิจสายการบินจำเป็นต้องเลิกจ้างงานหรือลดจ่ายเงินเดือนพนักงานจนกว่าธุรกิจจะกลับมา ดำเนินงานตามปกติ

4. การบริโภคภายในประเทศลดลง ด้วยมาตรการป้องกันโรคระบาดและความกังวลของ ประชาชนทำให้การใช้จ่ายในห้างสรรพสินค้า ร้านอาหาร มียอดขายที่ลดลงอย่างมาก นอกจากนี้ ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวรายได้ประชาชนลดลงส่งผลโดยตรงต่อการบริโภคของประชาชนลดลง

5. การลงทุนภาคเอกชน หดชะงักเนื่องจากมาตรการของรัฐที่ไม่ให้ประชาชนออกจากที่พัก อาศัย และด้วยสถานการณ์ในตอนนั้นโครงการต่าง ๆ ของภาคเอกชนทุกโครงการก็ถูกเลื่อน การลงทุนออกไป ยกเว้นโครงการที่เกี่ยวข้องกับทางการแพทย์ที่มีความต้องการสินค้าสูง

6. สินเชื่อและสถาบันการเงิน ด้วยมาตรการของรัฐบาลส่งผลให้ประชาชนในประเทศ ไม่สามารถประกอบอาชีพได้ตามปกติ ยิ่งประชาชนที่ประกอบอาชีพอิสระ ทำงานภาคบริการ ค่าขาย นั้นแทบจะไม่มีรายได้ในแต่ละเดือน ส่วนคนที่ทำงานประจำบางบริษัทก็จ่ายเงินเดือนไม่เต็มเดือน ให้กับพนักงาน จากที่กล่าวมาส่งผลให้ประชาชนไม่สามารถผ่อนชำระหนี้ให้กับสถาบันการเงินได้ ตามปกติ ส่วนการปล่อยสินเชื่อใหม่แทบเป็นศูนย์ในช่วงนั้น

นโยบายและมาตรการแก้ไขปัญหา

ในช่วงที่เกิดวิกฤตเป็นรัฐบาลของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรี โดยสามารถสรุปแนวนโยบายและมาตรการแก้ไขปัญหาได้ดังนี้

1. รัฐบาลออกพระราชกำหนด (พ.ร.ก) ให้อำนาจธนาคารแห่งประเทศไทยจัดวงเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำช่วยเหลือ SMEs วงเงิน 500,000 ล้านบาท ซึ่งเป็นมาตรการช่วยเหลือลูกหนี้ที่ได้รับผลกระทบจาก Covid-19 โดยธนาคารแห่งประเทศไทยจะให้เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำกับธนาคารพาณิชย์เพื่อนำเงินดังกล่าวไปปล่อยกู้ให้กับผู้ประกอบการ เพื่อรักษาระดับการจ้างงานภายในประเทศ เช่น การลดอัตราค่าธรรมเนียมชำระหนี้ขั้นต่ำของบัตรเครดิต จากร้อยละ 10 เหลือร้อยละ 5 การปรับปรุงโครงสร้างหนี้แบบระยะยาวในสินเชื่อรายย่อยทุกประเภท มาตรการทางการเงินเพื่อช่วยเหลือฟื้นฟูผู้ประกอบการ โครงการคลินิกแก้หนี้ มาตรการสนับสนุนการรีไฟแนนซ์และการรวมหนี้ มาตรการพักทรัพย์ และพักหนี้ เป็นต้น

2. รัฐบาลออกพระราชกำหนด (พ.ร.ก) ให้อำนาจธนาคารแห่งประเทศไทยรักษาเสถียรภาพและสภาพคล่องของตลาดตราสารหนี้ภาคเอกชน วงเงิน 400,000 ล้านบาท ซึ่งเป็นมาตรการเพื่อช่วยรักษาเสถียรภาพของตลาดการเงินไทย เช่น มาตรการช่วยเหลือกองทุนรวมที่ได้รับผลกระทบจากการขาดสภาพคล่องในตลาดการเงิน (Mutual Fund Liquidity Facility : MFLF) เป็นกลไกพิเศษเพื่อเพิ่มสภาพคล่องให้กับกองทุนรวมตราสารหนี้ โดยกำหนดให้สถาบันการเงินที่ช่วยเหลือกองทุนรวมตราสารหนี้สามารถขอสภาพคล่องจากธนาคารแห่งประเทศไทยได้ มาตรการกองทุนเพื่อรักษาสภาพคล่องของการระดมทุนในตลาดตราสารหนี้ (Corporate Bond Stabilization Fund : BSF) เป็นกลไกรักษาสภาพคล่องของการระดมทุนในตราสารหนี้ เพื่อให้การระดมตราสารหนี้ของบริษัทเอกชนที่มีปัจจัยพื้นฐานที่ดีและมีศักยภาพ สามารถที่จะจำหน่ายตราสารหนี้ได้และไม่ขาดสภาพคล่องในการดำเนินธุรกิจ

3. ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ออกมาตรการช่วยเหลือลูกหนี้ที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรค Covid-19 สำหรับประชาชนทั่วไป เช่น การลดอัตราค่าธรรมเนียมชำระหนี้ขั้นต่ำของบัตรเครดิตจากร้อยละ 10 เหลือร้อยละ 5 การปรับปรุงโครงสร้างหนี้แบบระยะยาวในสินเชื่อรายย่อยทุกประเภท โครงการคลินิกแก้หนี้ มาตรการสนับสนุนการรีไฟแนนซ์และการรวมหนี้ มาตรการพักทรัพย์ และพักหนี้ เป็นต้น

4. รัฐบาลได้ออกพระราชกำหนดให้อำนาจกระทรวงการคลังกู้เงินเพื่อแก้ไขปัญหา เยียวยา และฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคม ที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พ.ศ. 2563 และเพิ่มเติม พ.ศ. 2564 (พ.ร.ก. กู้เงินโควิด-19) วงเงิน 1,500,000 ล้านบาท โดยมีวัตถุประสงค์ของการใช้จ่ายเงินกู้ ประกอบด้วย 3 แผนงานหลัก ดังนี้

4.1 แผนงานที่ 1 แผนงานหรือโครงการที่มีวัตถุประสงค์ทางการแพทย์และสาธารณสุข เพื่อแก้ไขปัญหาการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 วงเงิน 283,494.96 ล้านบาท

4.2 แผนงานที่ 2 แผนงานหรือโครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือเยียวยา และชดเชยให้กับภาคประชาชน เกษตรกร และผู้ประกอบการ ซึ่งได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 วงเงิน 864,497.02 ล้านบาท

4.3 แผนงานที่ 3 แผนงานหรือโครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคม ที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 วงเงิน 334,236.53 ล้านบาท

ซึ่งแผนงานหรือโครงการภายใต้ พ.ร.ก. ฉุกเฉินโควิด-19 จะมีโครงการหรือมาตรการช่วยเหลือประชาชนช่วงวิกฤต Covid-19 ที่สำคัญ เช่น โครงการคนละครึ่ง โครงการเราเที่ยวด้วยกัน โครงการเราชนะ โครงการมาตรา 33 เรารักกัน มาตรการลดค่าไฟฟ้าและค่าน้ำประปา โครงการค่าตอบแทนเยียวยา ชดเชย และเสี่ยงภัยสำหรับการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โครงการให้ความช่วยเหลือบรรเทาภาระค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เป็นต้น

11.9 สรุป

การพัฒนาเศรษฐกิจ หมายถึง กระบวนการที่ทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นในระดับรายได้ที่แท้จริงเฉลี่ยต่อบุคคล โดยเพิ่มขึ้นตลอดระยะเวลายาวนาน เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น รวมทั้งสวัสดิการที่เพิ่มขึ้น ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และความเท่าเทียมกันทางสังคมของประชาชนภายในประเทศ ส่วนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ หมายถึง การเพิ่มขึ้นของผลผลิตและรายได้ที่แท้จริงเฉลี่ยต่อบุคคลในประเทศ โดยเป็นการมุ่งเน้นในเรื่องของผลผลิตและรายได้ที่แท้จริงเฉลี่ยเท่านั้น จะเห็นได้ว่าความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยประเทศที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ดีนั้น

สามารถสรุปความสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจได้ดังนี้ 1. เพื่อยกระดับมาตรฐานการครองชีพของประชาชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น 2. เพื่อให้ประเทศมีเศรษฐกิจและสังคมให้เท่าเทียมและมีความทันสมัยในด้านต่าง ๆ 3. เพื่อให้ประเทศมีการพัฒนาเทคโนโลยีและขีดความสามารถในการผลิตเพื่อให้สามารถแข่งขันกับประเทศต่าง ๆ ได้ 4. เพื่อให้ประเทศเกิดการลงทุนจากทั้งนักลงทุนในประเทศและต่างประเทศ และ 5. เพื่อรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ

จุดมุ่งหมายในการพัฒนาเศรษฐกิจ สามารถสรุปได้ดังนี้ 1. ทำให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ 2. มีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ 3. มีความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ 4. มีเสรีภาพในทางเศรษฐกิจ และ 5. มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้การวัดระดับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศจะใช้ตัวชี้วัด ดังนี้ 1. รายได้ที่แท้จริงเฉลี่ยต่อบุคคล 2. การกระจายรายได้ของระบบเศรษฐกิจ 3. โครงสร้างการผลิตของประเทศ 4. ผลิตภาพของปัจจัยการผลิต และ 5. โครงสร้างขั้นพื้นฐาน

การจำแนกกลุ่มประเทศของการพัฒนาเศรษฐกิจ สามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1. ประเทศที่พัฒนาแล้ว 2. ประเทศกำลังพัฒนา และ 3. ประเทศพัฒนาน้อยสุด นอกจากนี้ยังสามารถแบ่งตามรายได้ประชาชาติต่อบุคคล (GNI per capita) โดยใช้วิธี Atlas Method ออกเป็น 4 กลุ่มรายได้ ดังนี้ 1. กลุ่มประเทศรายได้ต่ำ (Low Income) 2. กลุ่มประเทศรายได้ปานกลางระดับล่าง (Low-middle Income) 3. กลุ่มประเทศรายได้ปานกลางระดับบน (Upper-middle Income) และ 4. กลุ่มประเทศรายได้สูง (High Income)

ประเทศกำลังพัฒนาสามารถพิจารณาจากลักษณะได้ดังนี้ 1. อัตราการเกิดของประชากรสูง 2. การว่างงาน 3. ผลิตภาพต่อแรงงานต่ำ 4. ขาดแคลนเงินทุนในประเทศ 5. การกระจายรายได้ไม่มีความเท่าเทียมกัน 6. โครงสร้างเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับภาคเกษตรกรรม และ 7. การพึ่งพาจากต่างประเทศ ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ได้ดังนี้ 1. ประชากร 2. ทรัพยากรธรรมชาติ 3. การสะสมทุน และ 4. ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ เป็นการกำหนดแนวทางการจัดการทรัพยากรของรัฐบาล ในการพัฒนาส่งเสริมเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมให้เป็นไปตามเป้าหมายที่รัฐบาลกำหนดไว้ ซึ่งสามารถสรุปวัตถุประสงค์ได้ดังนี้ 1. เพื่อความมั่งคั่งของประเทศ 2. เพื่อความมั่นคงของชาติ โดยประเทศไทยได้มีการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จำนวน 13 ฉบับ โดยในปัจจุบันประเทศไทยใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566-2570 มีการกำหนดวัตถุประสงค์การพัฒนาประเทศ 5 ประการ ดังต่อไปนี้ 1. การปรับโครงสร้างภาคการผลิตและบริการสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม 2. การพัฒนาคนสำหรับโลกยุคใหม่ 3. การมุ่งสู่สังคมแห่งโอกาสและความเป็นธรรม 4. การเปลี่ยนผ่านการผลิตและบริการไปสู่ความยั่งยืน และ 5. การเสริมสร้างความสามารถของประเทศในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและความเสี่ยงภายใต้บริบทโลกใหม่ นอกจากนี้ได้กำหนดหมุดหมายการพัฒนาประเทศในอนาคต เพื่อที่จะพัฒนาให้เกิดการพลิกโฉมประเทศสู่ “สังคมก้าวหน้า เศรษฐกิจสร้างมูลค่าอย่างยั่งยืน” โดยทำการแบ่งเป็น 4 มิติ มีจำนวนทั้งสิ้น 13 หมุดหมาย

วิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้เกิดจากสาเหตุที่แตกต่างกัน ซึ่งรัฐบาลจำเป็นต้องเข้ามาทำการแทรกแซงกลไกตลาดของระบบเศรษฐกิจ ในที่นี้จะยกตัวอย่างวิกฤตเศรษฐกิจที่เคยเกิดขึ้นในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน ดังนี้

วิกฤตการณ์ทางการเงิน ในปี 2540 หรือที่เรียกว่า “วิกฤตต้มยำกุ้ง” ซึ่งสามารถสรุปสาเหตุของการเกิดวิกฤตเศรษฐกิจได้ดังนี้ 1. การพึ่งพิงเงินกู้จากต่างประเทศ 2. การขาดดุลบัญชีเดินสะพัดอย่างต่อเนื่อง 3. การลดลงของกองทุนเงินสำรองระหว่างประเทศ 4. ปัญหานี้เสียของสถาบันการเงิน และ 5. การโจมตีค่าเงินบาท (Currency Attack)

วิกฤตการณ์ทางการเงินโลก ในปี พ.ศ. 2551 เป็นวิกฤตสินเชื่อซับไพรม์ (Subprime Mortgage Crisis) หรือที่เรียกว่า “วิกฤตแฮมเบอร์เกอร์” ซึ่งสามารถสรุปสาเหตุของการเกิดวิกฤตเศรษฐกิจได้ดังนี้ 1. การปล่อยสินเชื่อและเก็งกำไรในตลาดอสังหาริมทรัพย์ในประเทศสหรัฐอเมริกา

เนื่องจากสถาบันการเงินปล่อยสินเชื่อที่พอกอศัยให้กับกลุ่มลูกค้าที่มีความเสี่ยงสูง และ 2. การเก็งกำไรของสถาบันการเงินในประเทศสหรัฐอเมริกาผ่านนวัตกรรมอนุพันธ์ทางการเงิน แปลงหนี้เป็นทุนในจำนวนหลายรอบ ซึ่งเมื่อเกิดวิกฤตฟองสบู่ในตลาดอสังหาริมทรัพย์แตกจะส่งผลให้เกิดความเสียหายเป็นทวีคูณมากกว่าวิกฤตทั่วไป

วิกฤตสถานการณ์การระบาดของ COVID-19 เริ่มแพร่ระบาดทั่วโลกในช่วงปลายปี 2562 รวมถึงประเทศไทยด้วย ซึ่งสามารถสรุปผลกระทบต่อเศรษฐกิจประเทศไทย ได้ดังนี้ 1. การส่งออกสินค้าของประเทศหดตัวลดลง 2. การท่องเที่ยวและโรงแรมหยุดชะงัก 3. อุตสาหกรรมการบินหยุดชะงัก 4. การบริโภคภายในประเทศลดลง 5. การลงทุนภาคเอกชนหยุดชะงัก และ 6. สินเชื่อและสถาบันการเงิน

คำถามท้ายบท

1. การพัฒนาเศรษฐกิจมีความแตกต่างกับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างไร
2. ปัจจุบันประเทศไทยมีปัญหาความเหลื่อมล้ำของรายได้ของประชาชนในประเทศ ท่านมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างไร
3. จงอธิบายสาเหตุที่ประเทศสิงคโปร์สามารถพัฒนาประเทศให้อยู่ในกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว
4. ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ได้กำหนดจุดหมายการพัฒนา จำนวน 13 หมุดหมาย จงวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในแต่ละจุดหมายที่ประเทศไทยจะสามารถก้าวถึงตามที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้
5. จงวิเคราะห์ว่าในอนาคตประเทศไทยมีโอกาสที่จะเกิดวิกฤตเหมือนกับวิกฤตการณ์ทางการเงินในปี 2540 หรือที่เรียกว่า “วิกฤตต้มยำกุ้ง” หรือไม่

บรรณานุกรม

- เกรียงไกร เตชกานนท์. 2564. **เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น**. ปทุมธานี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. คณาจารย์คณะเศรษฐศาสตร์และคณะบริหารธุรกิจ. 2556. **เศรษฐศาสตร์เพื่อการดำเนินชีวิตที่ดี**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- คิม ไชยแสนสุข. 2562. **หลักเศรษฐศาสตร์**. กรุงเทพฯ: บริษัท เซนเจจ เลิ닝 อินโด-ไชน่า จำกัด. ดมิศา มุกต์มณี. 2563. **เศรษฐศาสตร์การเงินระหว่างประเทศ:ทฤษฎีและนโยบาย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. ปทุมธานี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. 2567. **สถิติและข้อมูลเผยแพร่ เงินสำรองระหว่างประเทศ**. (Online). <https://www.bot.or.th>, 2 พฤษภาคม 2567.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. 2567. **สถิติและข้อมูลเผยแพร่ ดุลการชำระเงิน**. (Online). <https://www.bot.or.th>, 2 พฤษภาคม 2567.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. 2567. **สถิติและข้อมูลเผยแพร่ อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ**. (Online). <https://www.bot.or.th>, 2 พฤษภาคม 2567.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. 2567. **อัตราดอกเบี้ยนโยบาย**. (Online). <https://www.bot.or.th>, 24 พฤษภาคม 2567.
- นันทวรรณ ช่างคิด. 2566. **เศรษฐศาสตร์สำหรับเศรษฐกิจดิจิทัล**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิกร น้อยพรม. 2561. **เศรษฐศาสตร์การเงินการธนาคาร**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิยะพรรณ ช่างวัฒนชัย. 2565. **เศรษฐศาสตร์การลงทุนระหว่างประเทศ**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พัชรภา สິงห์ธนสาร. 2559. **หลักเศรษฐศาสตร์**. พิษณุโลก: ร้านพิษณุโลกดอทคอม.
- ภัทรพร จันตะนี. 2560. **เศรษฐศาสตร์จุลภาค 1**. กรุงเทพฯ: บริษัท แดเน็กซ์ อินเตอร์คอร์ด ปอเรชั่น จำกัด.
- รัตนา สายคณิต และชลดา จามรกุล. 2556. **เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. 2561. **เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 10. ปทุมธานี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร. 2567. **สถิติการค้าของไทย สรุปรายการส่งออก/นำเข้า/ดุลการค้า**. (Online). <https://tradereport.moc.go.th>, 2 พฤษภาคม 2567.

- ศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาความรู้ตลาดทุน. 2561. **ความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ตลาดทุน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัท บุญศิริการพิมพ์ จำกัด.
- ศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาความรู้ตลาดทุน. 2561. **ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการเงินและการลงทุน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัท บุญศิริการพิมพ์ จำกัด.
- สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2567. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1**. (Online). <https://www.nesdc.go.th.>, 16 พฤษภาคม 2567.
- สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2567. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2**. (Online). <https://www.nesdc.go.th.>, 16 พฤษภาคม 2567.
- สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2567. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3**. (Online). <https://www.nesdc.go.th.>, 16 พฤษภาคม 2567.
- สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2567. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4**. (Online). <https://www.nesdc.go.th.>, 16 พฤษภาคม 2567.
- สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2567. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5**. (Online). <https://www.nesdc.go.th.>, 16 พฤษภาคม 2567.
- สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2567. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6**. (Online). <https://www.nesdc.go.th.>, 16 พฤษภาคม 2567.
- สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2567. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7**. (Online). <https://www.nesdc.go.th.>, 16 พฤษภาคม 2567.
- สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2567. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8**. (Online). <https://www.nesdc.go.th.>, 16 พฤษภาคม 2567.
- สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2567. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9**. (Online). <https://www.nesdc.go.th.>, 16 พฤษภาคม 2567.
- สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2567. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10**. (Online). <https://www.nesdc.go.th.>, 16 พฤษภาคม 2567.
- สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2567. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11**. (Online). <https://www.nesdc.go.th.>, 16 พฤษภาคม 2567.
- สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2567. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12**. (Online). <https://www.nesdc.go.th.>, 16 พฤษภาคม 2567.
- สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2567. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13**. (Online). <https://www.nesdc.go.th.>, 16 พฤษภาคม 2567.
- สมคิด บางโม. 2558. **ภาษีอากรธุรกิจ**. กรุงเทพฯ: บริษัท วิทย์พัฒน์ จำกัด.

- ส่วนนโยบายรายได้ กองนโยบายการคลัง สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง. 2566. **ผลการจัดเก็บรายได้รัฐบาลสุทธิปีงบประมาณ 2566.** (Online). <https://www.mof.go.th>, 14 เมษายน 2567.
- สำนักงานบริหารหนี้สาธารณะ. 2567. **หนี้สาธารณะ ภาพรวมหนี้สาธารณะ.** (Online). <https://www.pdmo.go.th>, 14 เมษายน 2567.
- สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล. 2567. **ระบบข้อมูลการใช้จ่ายภาครัฐ งบประมาณ.** (Online). <https://govspending.data.go.th>, 14 เมษายน 2567.
- สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2567. **ข้อมูลเศรษฐกิจและสังคม ข้อมูลเศรษฐกิจ บัญชีประชาชาติ.** (Online). <https://www.nesdc.go.th>, 9 เมษายน 2567.
- สิทธิเดช พงศ์กิจวรสิน. 2562. **หลักเศรษฐศาสตร์จุลภาคเบื้องต้น.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุโขทัยธรรมธิราช. 2556. **ธุรกิจและการเงินระหว่างประเทศ หน่วยที่ 8-15.** พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช.
- สุโขทัยธรรมธิราช. 2557. **เศรษฐศาสตร์และการคลังสาธารณะ หน่วยที่ 1-8.** พิมพ์ครั้งที่ 4. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช.
- สุโขทัยธรรมธิราช. 2557. **หลักเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น หน่วยที่ 9-15.** พิมพ์ครั้งที่ 5. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช.
- สุโขทัยธรรมธิราช. 2558. **หลักเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น หน่วยที่ 1-8.** พิมพ์ครั้งที่ 6. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช.
- สุจิตรา กุลประสิทธิ์. 2560. **เศรษฐศาสตร์มหภาค.** พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: บริษัทจามจัวร์โปรดักส์ จำกัด.
- สุดารัตน์ พิมพ์รัตน์กานต์. 2563. **เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น.** กรุงเทพฯ: บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด (มหาชน).
- อภินันท์ จันตะนี. 2565. **หลักเศรษฐศาสตร์ ทฤษฎี-ปฏิบัติ.** กรุงเทพฯ: บริษัท จรัสสินทวงศ์การพิมพ์ จำกัด.
- อรรถสุดา เลิศกุลวัฒน์. 2562. **เศรษฐศาสตร์ครอบครัว.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Lipsey, R. & Chrystal, A. 2011. **Economics.** 12th ed. United States of America: Pearson.
- Mankiw, N. M. 2012. **Principles of Macroeconomics.** 6th ed. Canada: South-western, Cengage Learning.
- McConnell, C. R., Brue, S. L. & Flynn, S. M. 2012. **Economics Principles, Problems, and Policies.** 3rd ed. United States of America: McGraw-Hill.
- Parkin, M. 2014. **Economics.** 7th ed. United States of America: Pearson.

ดัชนี

ก		แก้ปัญหาดุลการชำระเงิน	252
กฎการลดน้อยถอยลงอรรถประโยชน์	77	ค	
กฎของอุปทาน	38	ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ	261
กฎของอุปสงค์	21	ความยืดหยุ่นของอุปทาน	64
กระบวนการทำลายเงินฝาก	192	ความยืดหยุ่นของอุปสงค์	52
กระบวนการสร้างเงินฝาก	192	เครื่องมือการดำเนินนโยบายการเงิน	197
การค้าระหว่างประเทศ	235,236,237	เครื่องมือของนโยบายการคลัง	225
การคำนวณรายได้ประชาชาติ	168	ง	
การใช้นโยบายการคลัง	227	งบประมาณแผ่นดิน	222,223
การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ	210	เงิน	83,183,184
การตัดสินใจเลือกทางเศรษฐศาสตร์	12	จำแนกกลุ่มประเทศ	264
การประหยัดจากขนาดการผลิต	104	ด	
การเปลี่ยนแปลงของดุลยภาพ	49	ดัชนีชี้วัดระดับการพัฒนาเศรษฐกิจ	263
การเปลี่ยนแปลงของเส้นงบประมาณ	87	ดำเนินนโยบายการคลัง	226
การเปลี่ยนแปลงของเส้นต้นทุนเท่ากัน	108	ดำเนินนโยบายการเงิน	201
การเปลี่ยนแปลงของเส้นอุปทาน	42	ดุลการค้า	245
การเปลี่ยนแปลงของเส้นอุปสงค์	35	ดุลการชำระเงิน	249
การเปลี่ยนแปลงดุลยภาพของผู้บริโภค	91	ดุลยภาพ	48
การผลิต	99	ดุลยภาพของผู้บริโภค	79
การผลิตระยะยาว	103	ดุลยภาพของผู้บริโภค	90
การผลิตระยะสั้น	101	ต	
การพัฒนาเศรษฐกิจ	261,263	ต้นทุนการผลิต	113
การไม่ประหยัดจากขนาดการผลิต	104	ต้นทุนการผลิตระยะยาว	118
การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ	267		
การหมุนเวียนของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ	160		
กำไรจากการผลิต	123		
แก้ไขปัญหา	280		
แก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ	200		

ต้นทุนการผลิตระยะสั้น	114	ปริมาณเงิน	185
ตลาด	129	ปัจจัยการผลิต	99
ตลาดการเงิน	187	ปัจจัยที่กำหนดความยืดหยุ่นอุปสงค์	64
ตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด	144	ปัจจัยที่กำหนดค่าความยืดหยุ่นอุปทาน	70
ตลาดแข่งขันสมบูรณ์	129	ปัจจัยที่กำหนดอุปทาน	41
ตลาดผูกขาด	138	ปัจจัยที่กำหนดอุปสงค์	33
ตลาดผู้ขายน้อยราย	149	ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ	266
ตลาดรอง	188	ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ	6
ตลาดแรก	188		
		ผ	
ท		แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม	268
ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศ	238		
ทฤษฎีเส้นความพอใจเท่ากัน	82	ภ	
ทฤษฎีอรรถประโยชน์	75	ภาษีอากร	211,212
ธ		ร	
ธนาคารกลาง	194	ระบบเศรษฐกิจ	7
ธนาคารพาณิชย์	191	ระบบเศรษฐกิจแบบคอมมิวนิสต์	9
		ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม	8
น		ระบบเศรษฐกิจแบบผสม	11
นโยบายการค้า	224	ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม	10
นโยบายการค้าแบบคุ้มกัน	243,244	ระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ	
นโยบายการค้าระหว่างประเทศ	241		254
นโยบายการค้าเสรี	241,242	ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่	255
นโยบายการเงิน	197	ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัว	254
นโยบายและมาตรการแก้ไขวิกฤต		รัฐบาล	210
	282,285,287	รายจ่ายของรัฐบาล	213,214
		รายได้ประชาชาติ	159,164,175
ป		รายได้ประชาชาติด้านผลผลิต	168
ประเทศกำลังพัฒนา	265	รายได้ประชาชาติด้านรายจ่าย	170
ประวัติ	3		

รายได้ประชาชาติด้านรายได้	172
รายได้ประชาชาติตามราคาตลาด	174
รายได้ประชาชาติที่แท้จริง	174
รายรับของรัฐบาล	210
รายรับจากการผลิต	120

ว

วิกฤตเศรษฐกิจ	280,281
วิกฤตเศรษฐกิจโลก	283
วิกฤตสถานการณ์การระบาด	286
วิธีการศึกษาเศรษฐศาสตร์	6

ค

เศรษฐศาสตร์	1
เศรษฐศาสตร์จุลภาค	5
เศรษฐศาสตร์มหภาค	5

ส

สถาบันการเงิน	188
เส้นความพอใจเท่ากัน	83
เส้นงบประมาณ	87
เส้นต้นทุนเท่ากัน	106
เส้นผลผลิตเท่ากัน	105
เส้นอุปสงค์ของผู้ผลิต	130

ท

หน่วยเศรษฐกิจ	13
หนี้สาธารณะ	216,218,219

อ

อรรถประโยชน์รวม	76
อรรถประโยชน์ส่วนเพิ่ม	76
อัตราดอกเบี้ยที่แท้จริง	186
อัตราดอกเบี้ยที่เป็นตัวเงิน	186
อัตราภาษีอากร	212
อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ	253
อัตราแลกเปลี่ยนดุลยภาพ	254
อุปทาน	38
อุปทานเงินตราต่างประเทศ	253
อุปสงค์	21
อุปสงค์ของเงิน	185
อุปสงค์เงินตราต่างประเทศ	253

